Pierre Drieu la Rochelle

Jurnal

1939-1945

RUNA

GRUPUL EDITORIAL CORINT

Pierre Drieu la Rochelle

Jurnal

1939–1945

Redactare: Radu Badale
Coperta: Andreea Apostol
Tehnoredactare computerizată: Eugen-Cristian Fomino

Toate drepturile asupra acestei versiuni în limba română
sunt rezervate Editurii RUNA, parte componentă
a GRUPULUI EDITORIAL CORINT

ISBN (10): 973-7785-07-X; ISBN (13): 978-973-7785-07-7

Pierre Drieu la Rochelle
JURNAL 1939–1945
© Édition Gallimard, 1992

Coperta reproduce un detaliu din fotografia
Retour d'Allemagne des écrivains français, novembre 1941
© Lapi-Viollet

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
DRIEU LA ROCHELLE, PIERRE
Jurnal: 1939-1945 / Pierre Drieu la Rochelle; pref. Şerban Papacostea; îngrijire ed.: Radu-Theodor Badale; trad.: Marina Vazaca, Sanda Oprescu. - Bucureşti: Runa, 2006
Index
ISBN (10) 973-7785-07-X; ISBN (13) 978-973-7785-07-7

I. Papacostea, Şerban (pref.)
II. Badale, Radu-Theodor (ed.)
III. Vazaca, Marina (trad.)
III. Oprescu, Sanda (trad.)

821.133.1-31=135.1

Editura RUNA – Grupul Editorial CORINT
Difuzare:
Str. Teodosie Rudeanu nr. 21, sector 1, Bucureşti
Tel.: 222.19.49, 223.19.28, 222.40.34; Fax: 222.71.78
E-mail: vanzari@edituracorint.ro
Magazinul virtual: www.edituracorint.ro

Format: 16/70x100
Coli tipo: 27,5

Tiparul executat la ***S.C. LUMINA TIPO s.r.l.***
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, Bucureşti, tel./fax 211.32.60; tel. 212.29.27
E-mail: **office@luminatipo.com**, *www.luminatipo.com*

Pierre Drieu la Rochelle

Jurnal
1939-1945

Prefață de acad. Șerban Papacostea

Ediție îngrijită de Radu-Theodor Badale

Traducere de Marina Vazaca și Sanda Oprescu

GRUPUL EDITORIAL CORINT

PREFAȚĂ

Un destin în vârtejul istoriei: Pierre Drieu la Rochelle

O țară (Franța) și o întreagă societate (cea franceză), prinse în capcana celei de-a doua conflagrații mondiale, căreia nu erau pregătite să-i facă față. Un continent (Europa) în care se desfășoară bătălia supremă pentru hegemonie. O varietate de formule ideologice și politice, aflate în competiție pentru întâietate (sau, mai degrabă, pentru dominație exclusivă) în spațiul european. Un scriitor francez talentat (Pierre Drieu la Rochelle) care, în căutarea unei soluții la problemele Franței și ale continentului, a făcut o opțiune nefastă, la începutul unui drum încheiat cu falimentul moral și curmarea prematură a vieții sale. Acestea sunt cadrul istoric și fragmentul de destin individual care și-au dat întâlnire în paginile jurnalului de față.

După euforia imediată generată de victorie și de speranța unei păci îndelungate — „ultimul război" era formula ce ilustra o convingere larg răspândită imediat după 1918 —, societatea franceză a fost cuprinsă de convulsii politice și ideologice, dezvoltate în mare măsură din urmările celor patru ani de încordare maximă a resurselor ei umane și materiale. Democrația, încă stabilă în primii ani de după încheierea păcii, a început să se erodeze, ca urmare a afirmării curentelor extremiste. La stânga spectrului politic s-a situat recent înființatul Partid Comunist Francez, dependent de centrala de la Moscova, organizată pe baze totalitare; la dreapta aceluiași spectru a luat avânt mișcarea antebelică *Action Française,* expresie concentrată de naționalism virulent — antigerman pe plan extern, antidemocrat și antisemit pe plan intern. Carențele poziției internaționale a Franței, din ce în ce mai evidente pe măsura noii afirmări a veleităților hegemonice ale Germaniei, după 1933, au subminat democrația franceză. Consecința directă a acestei scleroze politice avea să fie prăbușirea concomitentă, în 1940, a frontului de la hotare și a celui intern.

Deruta politică a Franței a fost însă doar o componentă a derapajului politic general al continentului european în cei douăzeci de ani care separă cea dintâi de cea de-a doua conflagrație mondială. Departe de a domoli conflictele naționale, pacea din 1919 a dat un puternic impuls naționalismelor și alinierii statelor europene, sporite numeric în urma destrămării imperiilor, în grupări

de interese în funcție de politica lor, conservatoare sau revizionistă, pe plan internațional. Marile puteri europene continuau să-și conteste hegemonia continentală, într-o vreme când se deschisese de fapt lupta pentru hegemonia mondială, *dominium mundi,* curs inexorabil, intuit de mințile cele mai lucide ale vremii.

Antagonismelor dintre state le corespundeau faliile ideologice profunde dinlăuntrul fiecărui stat. Față în față s-au aflat două ideologii extremiste, cea comunistă, ipostază totalitară a socialismului, puternic impulsionată internațional de crearea Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice și de prozelitismul universal al acesteia, și cea naționalistă, masiv încurajată de ascensiunea mișcărilor totalitare de dreapta. Trăsăturile caracteristice ale fronturilor ideologice antagoniste care au precedat și prefațat marea înfruntare armată dezlănțuită în 1939 au fost intoleranța socială, de o parte – lupta de clasă –, și intoleranța naționalistă, cu manifestări rasiste, antisemite, de cealaltă parte. Europa tradițională, așa cum rezultase dintr-o evoluție multiseculară care îi asigurase primatul mondial, își trăia ultimele clipe.

La mai puțin de un an de la declanșarea ostilităților și în numai câteva săptămâni de ofensivă germană pe frontul de vest, armata franceză a fost silită să capituleze, lăsând Franța în aria hegemoniei Reichului nazist: o parte direct, în teritoriile ocupate de armata germană până la încheierea armistițiului, altă parte indirect, sub administrarea unui guvern propriu, strict controlat însă de puterea ocupantă. Au urmat patru ani de ocupație, care au pus la grea încercare conștiința națională.

Jurnalul lui Pierre Drieu la Rochelle, oglindă fidelă a unei ființe frământate nu numai de propriile contradicții, dar și de cele ale vremii în care s-au scurs ultimii ani ai vieții sale, dezvăluie un personaj complex, în permanent conflict cu lumea și cu sine însuși. Spirit neliniștit, obsedat de problemele unei existențe neîmplinite pe plan personal și de cele ale lumii în care trăia, el a însemnat în paginile jurnalului său, fără a se cruța, reflecții asupra propriei experiențe de viață, de la datele personale cele mai intime la politica tragică a vremii sale, în anii de mutații majore ireversibile pe scena europeană și mondială din timpul celei mai mari conflagrații a istoriei universale.

Scriitor neîndoielnic talentat, autor al unor romane foarte apreciate, Pierre Drieu la Rochelle apare, în paginile jurnalului său, în stare de permanent dubiu asupra propriei capacități de creație. Natură agitată, puternic înclinată spre introspecție, autorul își înregistrează fără rezerve obsesiile erotice și alunecările sale în această sferă a experienței umane. Critic sever al oamenilor vremii, în primul rând al cunoscuților săi, el își dezvăluie incapacitatea de a stabili legături trainice, puncte de reazem necesare în orice existență umană. Viziunea sa asupra oamenilor, inclusiv asupra sa însuși, este esențial negativă, cu un puternic fond de mizantropie. Spirit labil, în permanență chinuit de probleme noi și de căutarea soluțiilor la aceste probleme, pradă a unor

entuziasme facile și a unor obsesii și intoleranțe preconcepute — nu în ultimul rând a unui antisemitism repulsiv —, scriitorul pare robul unui dezechilibru psihic marcat, fundament și cadru afectiv-pasional al unui intelect neîndoielnic ieșit din comun. Urmărite prin prisma psihologiei scriitorului, opțiunile sale ideologice și politice se lasă mai lesne înțelese.

Naționalist francez în tinerețea sa, Pierre Drieu la Rochelle a îmbrățișat în perioada interbelică, puternic tensionată de înfruntările dintre stânga, inclusiv cea comunistă, în ascensiune, și dreapta, devenită în parte fascizantă, cu o puternică conotație antisemită (reminiscență stăruitoare a epocii procesului Dreyfus), tezele celei din urmă. Începutul celui de Al Doilea Război Mondial și pasivitatea militară a Franței și a aliatului ei principal, Anglia, îi trezesc dubii puternice asupra capacității țării sale de a mai juca un rol politic major pe continent. Tot mai insistent își fac loc în însemnările sale înclinația spre formula totalitarismului naționalist, al lui Mussolini și al lui Hitler, și ostilitatea față de democrație; tot mai mult se arată înclinat să vadă în Germania nazistă forța chemată să realizeze unitatea Europei și să apere continentul de concurența mondială a marilor puteri extraeuropene, a cărei inevitabilitate o intuia. Pasul următor, care delimitează o opțiune politico-ideologică de un act profund imoral, chiar dacă oportunismul s-a realizat treptat, cu adaptări și justificări interioare succesive, a fost colaborarea, activă și răsplătită, cu puterea ocupantă.

Când alibiul rolului istoric al Germaniei în evoluția mondială a vremii și-a pierdut credibilitatea, odată cu înfrângerile suferite de trupele Reichului pe toate fronturile, jurnalul înregistrează divagațiile din ce în ce mai abundente și contradictorii ale scriitorului, unele dintre ele nu lipsite de o remarcabilă perspicacitate. Dar poate fi într-adevăr vorba de perspicacitate acolo unde, într-un noian de viziuni profetice contradictorii, se rătăcesc și câteva care s-au împlinit?

Jurnalul se recomandă neîndoielnic prin sinceritatea autorului său. Necruțător cu contemporanii săi, ale căror slăbiciuni și vicii le denunță, Drieu la Rochelle e necruțător și cu sine însuși; nu își ascunde și nu ascunde cititorilor săi aspectele cele mai repulsive ale naturii și faptelor sale. Poate că, în perspectiva evoluției istorice generale, a crezut în necesitatea colaborării cu ocupantul țării. Și totuși, după cum arată Julien Hervier în *Introducerea* cărții, jurnalul tăinuiește un fapt însemnat: sursa sau sursele veniturilor sale în timpul ocupației, care, neîndoielnic, veneau din actul de colaborare, directă sau indirectă, cu ocupantul străin. Tăcere elocventă, care evidențiază limitele inevitabile ale oricărei sincerități.

Itinerarului literar, ideologic și politic al autorului, de la naționalism la colaborationism, i-a pus capăt actul sinuciderii, în 1945, când Drieu nu mai avea de ales decât între procesul public, cu condamnare probabil capitală, și autoanihilare. A preferat ultima soluție, care l-a scutit, cum el însuși o spune, de umilințele unor interogatorii și confesiuni în fața instanței de judecată.

A lăsat posterității dosarul aproape complet al atitudinii sale în anii de răscruce pentru istoria Franței 1939–1945.

După ezitări prelungite, jurnalul lui Pierre Drieu la Rochelle a intrat, în cele din urmă, în circuitul public francez și european. Este, incontestabil, o mărturie de epocă și, oricât de dureroase și de șocante ar fi, sursele istorice trebuie să ajungă la cei care doresc să cunoască destinele individuale și colective ale lumii din care fac parte. Psihanaliștii vor strânge, desigur, o recoltă bogată de pe urma studierii acestui text puțin obișnuit; la rândul lor, istoricii vor găsi în paginile acestui jurnal material de reflecție asupra unui segment însemnat al celui de Al Doilea Război Mondial și a raportului dintre evoluția internă a unei mari puteri în declin, Franța, și marile transformări în curs, din Europa și din lumea întreagă.

Șerban Papacostea,
București, iunie 2006

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Când, în 1992, editura franceză Gallimard publica acest „Jurnal", la aproape jumătate de secol după încheierea războiului și moartea autorului său, motiva acest gest prin necesitatea unei restituiri esențiale pentru memoria unei perioade despre care multă vreme a fost îngăduit să se vorbească într-un singur registru. Curajul de a da publicității o frescă a „celeilalte Franțe" din anii 1939–1945 este egalat de intensitatea trăirilor și luciditatea analizelor „colaboraționistului diabolizat" Pierre Drieu la Rochelle, căruia retragerea cărților sale de pe piață, după Eliberare, nu a reușit să-i distrugă posteritatea.

Merită citit? În fața acestui jurnal de război explodând de ura lui Drieu împotriva a tot și a toate, a femeilor, a evreilor, a celor mai buni prieteni ai săi și a lui însuși, iată întrebarea pe care mulți cititori și-o vor pune. Noi socotim că da, mai cu seamă datorită importanței scriitorului și înaltului interes al acestei mărturii. Gestul publicării *Jurnalului* în limba română trebuie privit în același sens, de restituire, de pledoarie pentru cunoașterea plurivalentă a unei epoci revoluționare pentru istoria umanității, și nu de raliere a editorilor sau traducătorilor la opiniile exprimate de autorul său.

Ediția de față reproduce textul publicat la Gallimard, cu mici modificări impuse de scopul urmărit, anume cursivitatea textului și ușurarea urmăririi de către cititor a ideilor și persoanelor, nu puține, care apar în aceste pagini. Astfel, de exemplu, nota din 18 noiembrie 1941, care apare în manuscrisul lui Drieu la Rochelle ca „Diner chez GLL avec PM et VA", transpusă de editorul francez în „Diner chez G[abriel] L[e Roy] L[adurie][1] avec P[aul] M[arion] et V[ictor] A[rrighi][2]" a pierdut în textul nostru croșetele: „Cină la Gabriel Le Roy Ladurie[1] cu Paul Marion și Victor Arrighi[2]"(p. 234).

Am păstrat excelenta *Introducere* a lui Julien Hervier, socotit de către Jean Drieu la Rochelle drept cel mai bun cunoscător al operei fratelui său, Pierre.

În privința notelor de subsol, s-a păstrat majoritatea celor din ediția critică franceză (realizate cu acribie și profesionalism de Julien Hervier, în colaborare cu Jean-Pierre Azéma), adăugându-se un număr de adnotații ale traducătorilor și ale îngrijitorului ediției în limba română, acolo unde s-a considerat necesară explicitarea anumitor aspecte nefamiliare cititorului român, pe care editorii francezi le-au socotit implicit cunoscute în momentul publicării *Jurnalului*.

INTRODUCERE

Pe 9 septembrie 1939, Drieu începe să-și scrie jurnalul, activitate pe care până atunci o ignora aproape cu desăvârșire. Făcuse o scurtă tentativă de câteva pagini în 1927–1928[1], dar s-a oprit imediat, pentru că necesitatea unei astfel de activități nu i se părea clară. Trebuie așadar să admitem că ceva s-a schimbat în raportarea sa față de acest gen literar favorizat de individualismul burghez și spiritul creștin, și care a înregistrat câteva mari reușite, începând mai ales din secolul al XIX-lea. Exista, de altfel, la Drieu un întreg ansamblu de predispoziții pentru acest tip de scriitură, dacă e să credem ce spun specialiștii în jurnalul intim, cum ar fi Béatrice Didier — în mica ei carte atât de stimulatoare pe care a consacrat-o acestui subiect. Drieu aparține singurătății, născut fiind într-o familie restrânsă unde, până la vârsta de zece ani, a rămas copil unic. Dacă nu e celibatar, ca Amiel sau Kafka, cele două căsătorii ale sale au fost de foarte scurtă durată, iar viața lui sentimentală, deși agitată, i-a lăsat mult timp pentru a dialoga zi de zi cu pagina albă. Dacă nu a fost niciodată prizonier, ca alți diariști, ultimele sale luni de viață s-au petrecut totuși în condiții carcerale; amenințat din cauza colaborationismului cu germanii din timpul războiului, Drieu a fost nevoit să se ascundă la țară, pe proprietățile unor prieteni, de unde era periculos să plece. Regăsim chiar și la el, dar mai puțin decât s-a plâns, această dificultate de a acționa, în cadrul căreia rumegarea cotidiană a lucrurilor omise sau care trebuie făcute constituie o cale de ieșire.

Materia jurnalului său se suprapune în chip firesc cu a altor jurnale intime. Face liste cu opere pe care trebuie să le scrie sau să le desăvârșească pentru publicare, își pune întrebări în legătură cu valoarea creației sale; confesiunea erotică nu lipsește nici ea, chiar dacă se mărginește mai ales la rememorarea femeilor care au jucat un rol în viața sa sexuală sau sentimentală. Dimpotrivă, lipsește cu desăvârșire polemica: jurnalul nu este opera de luptă a unui colaborationist care și-ar justifica activitatea la Nouvelle Revue Française (*N.R.F.*)[2] sau

[1] Acest jurnal a fost publicat în „Drieu la Rochelle", *L'Herne*, 1982, p. 30.

[2] *La Nouvelle Revue Française*, revistă literară întemeiată în 1909 (în 1911 a fost creată și o editură cu același nume, care a devenit ulterior Editura Gallimard). În primii ani, printre colaboratorii săi cei mai de seamă se numără A. Gide, J. Copeau, H. Ghéon, J. Schlumberger. Între 1925–1940, *N.R.F.* a fost condusă de Jean Paulhan, apoi, între 1940–1943, chiar de Drieu la Rochelle. Timp de zece ani (1943–1953), *N.R.F.* și-a încetat apariția. În cuprinsul acestui *Jurnal*, autorul se referă foarte frecvent la această publicație și la relațiile sale cu personalitățile care au animat-o (n. tr.).

legăturile sale cu germanii. Drieu se expune cu mare sinceritate, fără a căuta să influențeze judecata cititorului.

Dar Drieu evită, de asemenea, unele capcane ale jurnalului, printre care cea a enumerării maniacale a faptelor mărunte, lipsite de interes. Mai cu seamă, se situează deasupra problemelor financiare, pe care nu le evocă aproape niciodată. Deși a avut mereu probleme de bani, datorită salariului de la *N.R.F.* dispune de o bunăstare care îi permite să nu recurgă la *„mecenatul feminin"*. Dificultățile materiale din timpul ocupației sunt cu desăvârșire eludate printr-un ascetism implicit, care le consideră nedemne de interes. Chiar și problemele de sănătate rămân marginale, astfel că Drieu ne scutește de eventualele sale suferințe sau indispoziții. Scriitorul realizează că sănătatea îi este compromisă: la începutul războiului, când a avut impulsul de a se înrola, enumeră diferitele boli de care suferă, insistând aproape masochist asupra pretinsei șubrezir fizice. Dar de îndată ce situația încetează a le mai împrumuta o oarecare importanță, aceste notații dispar, datorită voinței de a ignora servituțile corpului. Contingențele meschine ale vieții personale sunt trecute sub tăcere cu o dezinvoltură care eliberează acest jurnal de atenția prea minuțioasă pe care unii diariști o proiectează asupra tuturor lucrurilor care le afectează eul: Drieu ne vorbește despre ceilalți, despre război, despre meditațiile sale religioase, ferindu-se să ne impună prezența obsesională a eului său.

Personalitatea sa marchează totuși puternic tot ceea ce enunță, iar jurnalul completează admirabil opera romanescă pentru cine dorește să-l cunoască pe omul Drieu.

Este, de altfel, unul dintre motivele pe care le oferă pentru alcătuirea acestui jurnal, despre care spune că ar putea deveni *„un tablou complet al spiritului meu, în trecut și prezent în același timp: unul luminându-l pe celălalt. Portretul unui degenerat și al unui decadent, care se gândește la decadență și degenerare"* (p. 76). Tabloul acesta va avea așadar o dublă valoare. Nu numai că ne va ajuta să înțelegem spiritul lui Drieu, dar va avea vocație de exemplaritate, înfățișându-ne un decadent care se gândește la decăderea sa. Și tocmai această valoare de mărturie o revendică Drieu pentru jurnalul său: *„Acest jurnal, fiind un jurnal adevărat, fără mare preocupare literară, nu va prezenta interes decât mult mai târziu — dacă vreun erudit va fi interesat de mărturia mea politică referitoare la această perioadă"* (p. 274). Mărturie, și nu confesiune, pentru că Drieu refuză acest posibil aspect al jurnalului: *„Marile mărturisiri morale nu înseamnă cine știe ce în ordinea psihologiei, nici măcar în ordinea moralei. Când voi fi spus și dovedit că am fost un șnapan, cititorul meu va fi foarte lămurit. Ceea ce ar vrea să știe este cum se combină șnapanul cu solitarul, și acesta din urmă cu un altul, și ce fel de familie unită alcătuiesc, care merge mereu în același pas"* (p. 88).

Ne putem închipui că redactării jurnalului îi corespunde și o motivație istorică precisă. Desigur că nu întâmplător Drieu începe să-l scrie la scurt timp

după intrarea Franței în război. În cursul primului conflict mondial l-am văzut activ pe câmpul de luptă. De astă dată, nu va fi decât spectator al uneia dintre marile tulburări ale vremii noastre, dar va simți nevoia să-și relateze experiența de zi cu zi. Să mai adăugăm și aceea că tocmai își încununase o primă etapă a creației literare prin alcătuirea lui *Gilles*, mare roman-confesiune care îi prilejuiește o rememorare a principalelor momente ale vieții sale până la război. Așteptând alte experiențe susceptibile a se preta la transfigurarea romanescă, își recapătă puțin suflul pășind pe calea mai lesnicioasă a jurnalului.

Într-adevăr, scrie acest jurnal în lipsă de altceva mai bun, astfel că tratează genul cu dezinvoltură: *„Am oroare*, scrie el, *de concentrarea zgârcită a profesioniștilor jurnalului"* (p. 279). Mania aceasta de a tezauriza cel mai mărunt aspect îl agasează cel mai mult la Gide, cu care este necruțător: *„Întredeschid jurnalul lui Gide. De ce să acoperi atâtea pagini cu notații uneori atât de scurte încât nu conțin nimic, sau care vor deveni incomprehensibile din pricină că fac aluzie la atâtea nume efemere"* (p. 95). Jurnalul i se pare mai cu seamă un substitut insuficient al unor opere mai direct creatoare. *„Să-ți ții jurnalul în loc să scrii opere e o mare slăbiciune. Ce mărturisire din partea lui Gide, care a concentrat în jurnal poate cea mai bună parte din el din cauză că n-a găsit în el însuși ceva mai bun ca să facă din el romane sau piese de teatru. Ce mărturisire privind sfârșitul literaturii franceze!"* (p. 227). Nu se exclude pe sine din sfera acestui reproș: *„N-am scris niciodată în aceste caiete decât din lene, ca să nu fac altceva, opere elaborate și cu greutate. Jurnalul este lașitatea scriitorului. E culmea superstiției literare, a calculului privind posteritatea. Pentru alții e zgârcenie pură, să nu cumva să se piardă ceva"* (p. 352).

Drieu refuză așadar să-și considere jurnalul ca pe o operă de sine stătătoare și îl scrie la prima mână, fără a-l supune unui meticulos travaliu literar, așa cum făcuse în cazul unor numeroase pasaje din *Gilles*, unde corecturile abundă. Manuscrisul aproape că nu are nici un retuș, de unde și unele neglijențe, care îi conferă însă prospețimea și spontaneitatea primei forme. Fapt care nu îl împiedică pe Drieu să-și facă griji în privința operei sale și să se teamă pentru păstrarea ei: *„Numai de-ar vrea Susana Soca să plece și să salveze aceste caiete. Scriitorul persevorează în ființa sa până la sfârșit"* (p. 198). Avea chiar tainica ambiție de a-i depăși pe alți diariști, de vreme ce îi pare rău că nu a reușit mai bine decât ei: *„Nu mai pot lucra și nu știu nimic, nu experimentez nimic. Totuși, trăiesc aventura politică. Dar asta constituie un jurnal intim găunos ca toate jurnalele intime.*

Este al meu mai sincer decât altele? Mai complet nu este" (p. 161).

O altă dovadă a dezinvolturii sale față de acest gen o constituie frecventele întreruperi. Drieu nu face parte din categoria celor care își impun să înnegrească în fiecare zi un număr de pagini, și care se culpabilizează dacă nu au făcut-o. Jurnalul este uneori foarte dens, scris aproape în fiecare zi, de pildă pentru a urmări cu o atenție pasionată dezastrul din mai-iunie 1940, dar

comportă de asemenea și lungi întreruperi — paisprezece luni, din 13 iulie 1940 până în 18 septembrie 1941, perioadă care coincide cu activitatea intensă legată de relansarea publicației *N.R.F.*, cinci luni, din 20 mai până în 28 octombrie 1942, consacrate definitivării lucrării *L'Homme à cheval*, trei luni, din 4 octombrie 1943 până în 12 ianuarie 1944, două luni după prima sa tentativă de sinucidere, din 11 august până în 11 octombrie 1944. În total, o perioadă de douăzeci și patru de luni de întrerupere pentru un jurnal care se întinde pe patru ani și șase luni, adică jumătate din timpul considerat. Este așadar o operă lacunară, pe care Drieu o reia sau o abandonează după plac, în funcție de importanța celorlalte activități ale sale sau a consecințelor experiențelor sale de viață.

La nivel strict material, jurnalul apare adeseori ca un fel de activitate de umplutură, iar Drieu insistă asupra faptului că el corespunde unor perioade de cădere din viața lui, care îi accentuează încă și mai mult tonalitatea pesimistă: *„Nu-l deschid decât în momentele de oboseală sau acasă fiind, când nu mai pot citi, nici scrie, nici visa"* (p. 279). Aceasta explică și severitatea pe care o dovedește față de el: după prima și cea mai lungă întrerupere, notează: *„Mai deunăzi am recitit câteva pagini: mi s-au părut destul de slabe și neglijent scrise"* (p. 227). Cu această autodenigrare sistematică, atunci când este vorba de propria operă, se acuză o dată în plus de lipsă de geniu, în termeni violenți: *„Aș fi vrut să nu fiu altceva decât un om, să nu fi scris nimic: talentul nu scuză absența geniului. Iar acest jurnal este un* grafitti *pe peretele unei bude sau al unei celule și, totuși, cel ce le scrie crede și el că va fi citit"* (p. 319). Chiar și atunci când îl consideră o imagine fidelă a sa, i se pare că jurnalul scapă esențialul, în goana zadarnică după surprinderea totalității eului, pe care o reprezintă scriitura, mereu mai prejos de extrema complexitate a vieții: *„Ce e nostim este că nu am menționat nimic în acest jurnal referitor la conținutul, la substanța acestei singurătăți, a acestei intimități. Cine s-a gândit că intim este un superlativ, o indicație de extremism?"* (p. 350). Nu facem decât să ne izbim de limitele creației literare, care, pentru Drieu, și cu atât mai mult cu cât se îndreaptă spre moarte, se subordonează mereu meditației metafizice și religioase. Jurnalul nu este numai condamnat la statutul de substitut al romanului, e condamnat ca literatură în general, după experiența intensă a primei încercări de sinucidere: *„Literatura este căutarea și cultul concretului, particularului; desigur, pe de altă parte, comportă o viziune asupra universalului, dar al unui universal care rămâne prezent și angajat în toate părțile sale. Este Dumnezeu în operele Sale, este demiurgul și creatorul. De aceea, această reîntoarcere la literatură și la jurnal după o experiență ca aceea din august spune multe despre incapacitatea mea spirituală"* (p. 354 și urm.).

Totuși, jurnalul ocupă un loc indispensabil în viața și creația ultimilor ani ai lui Drieu; joacă un rol în ansamblul operei sale, completând în această vastă întreprindere de autoanaliză ceea ce nu a spus în romanele sale. În vreme ce

Drieu cochetează cu proiectul de a-și scrie memoriile — memorii politice, literare și sexuale —, jurnalul se va constitui într-un soi de memorii la prezent. În primele pagini ale jurnalului își pune întrebări în legătură cu forma care ar fi putut corespunde specificității geniului său, *„suflului* său *scurt"*, *„faptului că este legat de realitatea ca atare"*, pentru a conchide că ar trebui să fie *„ceva între jurnal și memorii"* (p. 75): iar în unele pasaje, impregnate de rememorare, chiar asta ne oferă.

„Mi se pare că nu voi mai scrie niciodată romane. Destul mi-am spus povestea, și doar pe ea o am de povestit. De o sută de ori am încercat să inventez subiecte care să nu fie legate de mine: nu mă interesează, nu pot să pornesc", scria Drieu pe 2 februarie 1940 (p. 121), evidențiind una dintre limitele imaginației sale creatoare. Va mai scrie totuși trei romane, dintre care două sunt capodopere, *L'Homme à cheval* și *Mémoires de Dirk Raspe*. Ne-am putea întreba dacă această relansare a inspirației romanești nu este de pus tocmai pe seama redactării jurnalului. Dacă Drieu se închidea într-o autobiografie mai mult sau mai puțin explicită, dacă eul său îi invada romanele, cu timpul acesta va tinde să dispară, pentru a lăsa loc unor creații mai autonome și mai largi. Pentru a ne convinge, e de ajuns să comparăm două scrieri ale căror intrigi au o structură destul de asemănătoare: *Beloukia* și *L'Homme à cheval*. Dacă *Beloukia* este o simplă transpunere într-un Bagdad imaginar a aventurii lui Drieu cu Christiane Renault, *L'Homme à cheval*, dimpotrivă, creează personajul impresionant al lui Jaime Torrijos și construiește în jurul lui o meditație epică asupra unui fascism care eșuează. Din cauza mașinațiilor dușmanilor săi, Jaime nu reușește să-i integreze pe bieții indieni în comunitatea națională, iar ambiția sa de a unificare a continentului sud-american este zădărnicită. Drieu proiectează într-o situație imaginară actualitatea înconjurătoare și ajunge să creeze un univers în afară de sine. La fel, și personajul lui Dirk Raspe, inspirat de Van Gogh, are încă multe din trăsăturile lui Drieu, care îl fac să trăiască, dar este în același timp o creație autonomă puternică, făcând din această operă un adevărat roman. Se pare că Drieu își poate satisface în jurnal nevoia de autoanaliză, și astfel nu mai denaturează în acest scop linia romanelor sale: jurnalul joacă astfel un rol compensatoriu, care îi echilibrează creația romanescă, permițându-i să se definească în deplină libertate. Jurnalul este indisociabil de ultima parte a vieții lui Drieu și de creația sa: concentrând elementele personale ale acestei vieți, el deschide calea unui gen romanesc mai autentic și mai complex.

*
* *

Este simptomatic faptul că jurnalul lui Drieu se deschide cu considerații în legătură cu inima sa. Chiar dacă rolul lor va deveni încetul cu încetul mai puțin important, femeile rămân una dintre marile surse de meditație și de scriitură

ale acestui seducător pasionat. De altfel, în acest jurnal ele se înscriu dublu: la prezent, atunci când este vorba de femeia iubită în clipa de față, și într-o rememorare nostalgică a celor care i-au trecut prin viață, devastându-i-o uneori. Jurnalul oferă astfel un document esențial asupra atitudinilor sentimentale ale lui Drieu, asupra marilor sale întâlniri cu feminitatea.

Prima soție, Colette Jéramec, se numără printre experiențele sale feminine majore, deși pretinde că nu a iubit-o decât trei luni în 1913: scrisorile de dragoste pe care i le-a adresat dovedesc că, de fapt, acest sentiment de tinerețe a fost mult mai durabil. A cunoscut-o prin intermediul fratelui ei, André Jéramec, cu care era coleg la Științe Politice, sedus fiind de farmecul ei adolescentin. Dar prestigiul social al familiei trebuie să-l fi influențat, de asemenea, în mare măsură pe tânărul sărac, sau cel puțin strâmtorat, al cărui tată toca averea soției sale în afaceri uneori necurate, care au fost și cauza unei condamnări la închisoare (opt zile, cu suspendare). Dimpotrivă, tatăl lui Colette era un mare om de afaceri, bine introdus în mediile politice, apropiat în special de Alexandre Millerand, viitorul președinte al republicii. Probabil că, pentru Drieu, el a întruchipat printre primii, în mod tangibil, imaginea unei forțe evreiești sprijinite pe bani și pe relații în cercuri înalte. Pentru că familia Jéramec era de origine evreiască, evrei convertiți și asimilați, dar asta nu era de ajuns în ochii lui Drieu pentru a șterge apartenența rasială. Dragostea nu va dura, dar va rămâne fascinația puterii și a banilor, astfel încât Drieu se va căsători cu Colette în 1917. Îndrăgostită și generoasă, ea îi va oferi o zestre de cinci sute de mii de franci, pe care Drieu îi va cheltui fără socoteală; curând o va și înșela, iar menajul va mai vegeta, în absența sentimentelor, până în 1921. Episodul acesta va constitui unul dintre marile motive de remușcare ale lui Drieu, care va încerca să se elibereze în două rânduri, prin intermediul fabulației romanești. În *Rêveuse bourgeoise*, povestește începutul acestei iubiri: eroul, Yves, este pus față de Emmy Maindron în aceeași situație în care era Drieu față de Colette; dar, obsedat de groaza că ar putea semăna cu tatăl său, Yves se înrolează în armata din Africa și moare în timpul războiului. Relatarea cea mai completă se găsește în *Gilles*, al cărui erou se căsătorește pentru bani cu o tânără evreică, pe care o părăsește imediat. Drieu este atât de impregnat de această transpunere autobiografică, încât în jurnal i se întâmplă să o desemneze pe Colette, prima lui soție, cu numele de Myriam, pe care îl poartă în roman. Întregul început al romanului *Gilles* este într-un fel comentariul acestei fraze din jurnal: *„Când m-am însurat cu Colette Jéramec știam ce fac și ce porcărie comit"* (p. 255).

Să adăugăm că această căsătorie mai presupune încă o necunoscută. În ciuda afirmației categorice a lui Drieu și având în vedere alte mărturii, Pierre Andreu se întreabă dacă nu cumva a fost vorba de o căsătorie de formă[1]; se

[1] Vezi Pierre Andreu și Frédéric Grover, *Drieu la Rochelle*, Hachette, 1979, p. 126.

pare totuși că mărturia lui Colette o confirmă în această privință pe a lui Drieu, deși ea a oferit alte motive pentru abținere, care ar fi provenit din partea ei.

Rămâne în afara oricărei îndoieli importanța considerabilă a acestei experiențe: Drieu caracterizează perioada ce a urmat despărțirii de Colette drept unul din puținele *„momente un pic mai aprige"* din viața lui. Și i-a păstrat mereu lui Colette o afecțiune atentă și devotată: după un accident grav pe care l-a avut după divorț, Drieu vine cu regularitate să o vegheze; și, în ciuda tonului agresiv cu care relatează arestarea soției lui de către germani, nu ezită să se pună în situația de a cere favoruri din partea ocupantului pentru a-i obține eliberarea. Această afecțiune reciprocă persistă până la sfârșit, de vreme ce, în momentul Eliberării, Colette se îngrijește să-l ascundă; Drieu va muri, de altfel, într-un apartament al ei, pe *rue* Saint-Ferdinand, după ce stătuse o vreme în casa ei de la țară, la Chartrettes: acolo a scris sfârșitul acestui jurnal.

În ciuda lipsei de iubire, Drieu nu se simte niciodată față de Colette într-o situație de superioritate, iar conștiința încărcată de faptul că făcea o *„porcărie"* îl cufundă chiar într-un complex de inferioritate: *„Nu m-am putut căsători cu Colette Jéramec decât grație ideii că se va uita mereu după altcineva, că va prefera pe altcineva în locul meu"* (p. 80). Rolul său de vânător de zestre, căsătorit fără să iubească, constituie pentru Drieu sursa unui profund sentiment de culpabilitate, și am putea presupune că acesta este și unul din motivele care îi încurajează antisemitismul; deoarece împotriva banilor evreiești se înverșunează el, fără a avea justificarea unui sentiment puternic; și i se pare că nu o poate iubi pe Colette tocmai pentru că e evreică. Astfel că are două motive pentru a-i purta pică: pentru că este evreică și pentru că, evreică fiind, îl face să comită o faptă rea. Dragostea batjocorită se răzbună, dând naștere unei remușcări durabile, care se întoarce împotriva victimei sale; toate păcatele comise față de soția sa evreică nu fac, în cele din urmă, decât să-i întărească lui Drieu ostilitatea față de evrei, care îi sunt nesuferiți din cauza propriei culpabilități.

Cea de-a doua femeie care se impune în viața lui Drieu este Marcelle Jeanniot-Lebey-Dullin, despre care amintește că i-a servit de model pentru Alice, infirmiera din *Gilles*. Tot ea este și Jeanne, franțuzoaica din *Journal d'un Homme trompé*, care, la patruzeci de ani și cu cele trei pasiuni ale sale, întruchipează un soi de îndrăgostită prin vocație. Și, în fine, tot ea este Jacqueline din *L'Homme couvert de femmes*, despre care se spune: *„În dragoste, ea s-a dăruit dintotdeauna cu totul și tot ce a venit în contact cu ea s-a aliat dintotdeauna în mod firesc cu dragostea. Nu a avut niciodată bani, muncea și, deși era născută să nu facă nimic, a putut munci ca un bărbat. Nu ducea lipsă de nimic, cum se spune, dar știa să mănânce, să se plimbe, să doarmă, să tacă, să converseze."*[1] Marcelle, care fusese căsătorită cu Charles Dullin, îl avea ca amant pe Léon-Paul

[1] *L'Homme couvert de femmes*, Gallimard, 1925, p. 143.

Fargue în momentul întâlnirii cu Drieu: față de ea încearcă prima pasiune puternică din viața lui. O frecventează la Paris, apoi se întâlnesc într-un hotel din spatele frontului când este numit interpret pe lângă statul major american, nu departe de granița cu Elveția. O chinuie cu gelozia lui retrospectivă, îi reproșează că este ceea ce este, că este așa cum au modelat-o foștii ei amanți. Pentru a o șoca, îi înfățișează ostentativ propriile nevoi financiare, care se opun suveranului ei dezinteres. Legătura este intensă, dar nu durează. Drieu se desprinde destul de repede de această femeie aproape de două ori mai în vârstă decât el, și se îndreaptă spre noi cuceriri.

După aventurile ușuratice de după război, își face apariția Emma Besnard. Drieu a cunoscut-o într-o ceainărie din Alger, în 1922, și de aceea îi spune algerianca. Tatăl ei era magrebian, iar mama spaniolă. Și ea a devenit una din femeile mitice ale operei sale. În „Rien n'y fait" din volumul *Journal d'un Homme trompé*, Emma este Rosita. În *Gilles*, este Pauline. Ea aduce pasiunii o intransigență arzătoare, care o transfigurează: *„Rosita le depășise pe toate prin extrema ei rigoare, avea o austeritate africană care, în ultima vreme, fusese împinsă de boală până la vertij și la sublim. Tot ce nu era dragoste pătimașă i se părea de o prețiozitate vrednică de dispreț, zadarnice afirmări ale neputinței, trâncăneli ale unor capete goale. De îndată ce se afla în brațele mele, începea să mediteze îndelung, profund, nesfârșit, pios asupra actului ce urma a se produce; apoi murea. Se afla întreagă în actul pur, iar acest act pur era mărit la puterile Ființei."*[1] Drieu o duce la Klobenstein, în Tirolul italian, unde se simte extraordinar de fericit, dar ea se îmbolnăvește și pleacă împreună la Veneția pentru a consulta un medic. Operată de cancer după întoarcerea la Paris, Emma Besnard nu reușește să se vindece și se va sfârși în câteva luni. Drieu încearcă să o îngrijească, dar deja se simte desprins de ea și nu se poate abține să nu o înșele. În cele din urmă, o lasă să plece înapoi la Alger, unde va muri vegheată de un fost iubit. În *Journal d'un Homme trompé* ea îi servește pentru a ilustra violența geloziei: Gilles, naratorul, care a copleșit-o cu întrebări în legătură cu foștii ei iubiți, își concentrează până la urmă toată mânia pe Antonio, dansator monden, a cărui amantă fusese timp de doi ani. Într-o seară îl întâlnește pe Antonio, mai mult beat, care, ieșind de la *Maxim*, îl recunoaște și îi povestește cât de mult îl iubise ea pe el, pe Gilles; nici atunci când se credea înșelată de el, nu a reușit să-l trădeze. Dar nimic nu îl poate liniști pe Gilles-Drieu: *„Nu l-am crezut niciodată pe acest om picat din cer."*[2] În *Gilles*, Pauline ocupă un loc mult mai important decât modelul său, de vreme ce Gilles o ia până la urmă de nevastă și ar vrea să aibă un copil cu ea. Dar Pauline moare în timp ce era gravidă, iar moartea ei capătă o semnificație simbolică. Drieu a transpus episodul doisprezece ani mai târziu pentru a-l face

[1] *Journal d'un Homme trompé*, Gallimard, 1934, p. 38.

[2] *Journal d'un Homme trompé*, *op. cit.*, p. 114.

să coincidă cu răzmerițele din februarie 1934, momentul când, în opinia lui, a fost strivită ultima speranță de regenerare a Franței.

Ultima din fostele mari pasiuni ale lui Drieu este Constance Wash, pe care, după spusele lui, a iubit-o cel mai mult, *„marea șansă a vieții sale"*. A întâlnit-o în Țara Bascilor, în 1924, stabilind imediat o legătură amoroasă. Constance se căsătorise fără a-l iubi cu un atașat militar al ambasadei Statelor Unite, și avea cu el o fată. Avea bani mulți, iar Drieu nu era primul ei amant. A întruchipat în ochii lui întreaga frumusețe și măreție a rasei nordice, căreia el era mândru să îi aparțină: o zugrăvește în *Gilles* sub numele de Dora, care trimite la înrudirea ei cu civilizația dorică: *„Picioare lungi, șolduri lungi. Un torace puternic, legănându-se pe o talie suplă. Mai sus, în nori, umeri drepți și lați, o ținută semeață. Încă și mai sus, dincolo de nori, bogăția solară a pletelor blonde."*[1] *„Goală, Dora evoca cea mai mare binefacere a omenirii: frumusețea dorică."*[2] Drieu se înfierbântă instantaneu și vrea s-o determine să divorțeze rapid, pentru a se căsători cu ea. Timp de trei luni e fericit cu ea la Paris, dar Cony ezită să divorțeze: ține la copilul ei, desigur că și la poziția socială, și se teme de pasiunea necontrolată a lui Drieu. În ianuarie, pleacă în sudul Franței, la Cavalière, cu fata și cu mama ei. Drieu o urmează și se instalează undeva în apropiere, la Cavalaire. Cony se duce la el de două ori pe săptămână, astfel că situația pare aranjată: soțul pare a fi de acord cu divorțul, iar Drieu plănuiește să vină în America în iulie. Dar, în aprilie, Constance se întoarce în Statele Unite, de unde în mai îi trimite lui Drieu o scrisoare de despărțire.

Eșecul acesta va fi un mare șoc pentru Drieu, deși analizează cu luciditate extremă sentimentul de libertate pe care-l încearcă descoperindu-se abandonat astfel. Va merge chiar până la tentativa de sinucidere: Constance este femeia din *Poveste secretă*[3], iar el, părăsit de ea, rămâne singur cu revolverul său într-o cameră de hotel din Lyon. Faptul de a considera de la așa mică distanță hotărârea de a se sinucide constituie într-un fel o eliberare și, odată cu diminuarea durerii, gândul sinuciderii se îndepărtează. Drieu crede totuși că de atunci ceva s-a rupt în el. În timp ce cu Beloukia va alege compromisul adulterului, Constance Wash constituise pentru el șansa majoră a unei uniuni reușite în intensitatea pasiunii reciproce. Celelalte aventuri ale sale vor păstra întotdeauna ceva marginal în raport cu ea.

Într-adevăr, în jurnalul său citează și alte femei care au însemnat ceva în viața lui, dar a căror importanță a fost mai mică. E vorba, de pildă, de Cora Caetani, contesa italiancă pe care a întâlnit-o în 1925 la Paris, și pe care a

[1] *Gilles*, „Folio", 1984, p. 271.

[2] *Ibid.*, p. 272.

[3] *Récit secret*, Gallimard, 1961, a apărut și în limba română, în volumul *Focuri vii. Poveste secretă*, în traducerea lui Traian Fințescu, cu o prefață de Alexandru Paleologu (Editura Corint, 1995, reeditată în 2005 de Editura Leda, parte componentă a Grupului Editorial Corint); este republicată în acest volum (n. ed.).

urmat-o în Italia. O vede la Roma, în mijlocul unei societăți mondene. Drieu se gândește în același timp să se însoare cu o tânără evreică, Liliane R., dar o revede pe Cora la Nisa și la Roma. Până la urmă se va despărți de amândouă, dar Corei îi va dedica o nuvelă târzie, „L'Intermède romain", unde aceasta constituie o apariție de neuitat, sub numele de Edwige. Naratorul admiră sobrietatea impecabilă a elegantei sale și observă că *„chipul ei, cu un contur de-a dreptul fastuos, contrasta cu această sobrietate, părea făcut pentru a se scălda în dantele și brocarturi."*[1] Cu picioarele ei lungi, cu paloarea de chihlimbar a tenului, Edwige apare în același timp ca o întruchipare a frumuseții și ca suprema înflorire a unei societăți în plină descompunere.

După ea și după *„întregul șir de logodnice evreice"*, Drieu încearcă pentru a doua oară să se fixeze, căsătorindu-se cu „poloneza", Alexandra Sienkiewicz, zisă Olesia. O întâlnește în primăvara lui 1927 și, chiar dacă din punct de vedere fizic nu e genul lui, se lasă sedus de amestecul de forță și tandrețe pe care îl emana, ceea ce îl determină să o curteze cu asiduitate. Este fiica unui bancher lipsit de avere, așa că nu riscă să recadă în greșeala primei sale căsătorii, făcute din interes. Se căsătorește cu ea pe 22 septembrie 1927, iar tinerii căsătoriți fac o minunată călătorie de nuntă în Țara Bascilor înainte de a se instala la Paris pe *rue* Saint-Louis-en-l'Île. Dar foarte curând dragostea lor pălește. Drieu locuiește la hotel, o trimite pe Olesia singură la munte, el însuși pleacă singur în Grecia în aprilie 1928. Scrisorile pe care i le trimite rămân tandre, o regăsește pe Olesia la întoarcere, dar căsătoria lor nu va mai dura prea mult. Stau despărțiți din ce în ce mai mult, așa că divorțează în 1931, nu înainte ca Drieu să fi cunoscut alte pasiuni fulgerătoare.

În februarie 1929, Drieu a cunoscut-o pe adevărata „algeriancă", Victoria Ocampo. Dintr-o familie aristocrată, crescută în Europa, Victoria juca un rol foarte important în viața intelectuală a țării sale. Cunoștea bine intelectualitatea franceză și avea reputația de a-și lua amanți și de a-i părăsi după bunul plac. În Argentina, unde exercita o activitate de mecenat princiar, a întemeiat în 1931 revista *Sur*, Drieu numărându-se printre primii colaboratori. El a făcut parte de altfel, și din comitetul redacțional. După întâlnirea lor, o însoțește în Anglia, unde i se dezvăluie cu toate angoasele lui de bărbat ce se crede neiubit: *„Nu mai știu apropo de ce anume, i-am spus lui Drieu că nu voi fi niciodată geloasă pe el,* pentru că pe un bărbat ca el nu poți fi geloasă. *A început să plângă, spunând că, în acest caz, totul este sfârșit (îi povestisem că fusesem foarte geloasă pe un alt bărbat). Totuși, dacă aș fi fost câtuși de puțin geloasă și pe el... În seara aceea îl vedeam* în fine așa cum era, *cum* îl schimbau *loviturile vieții și firea celorlalți: un copil foarte nefericit, dorindu-și mereu ca o femeie să îi ofere* luna de pe cer. *Și, ca și copiilor, tare ai fi vrut chiar să i-o dai..."*[2] Victoria se întoarce

[1] *Histoires déplaisantes*, Gallimard, 1963, p. 155.

[2] Scrisoare adresată de Victoria Ocampo lui Frédéric Grover, în Andreu și Grover, *op. cit.*, p. 217.

în Argentina, în timp ce Drieu își petrece vacanța în Talloires cu soția lui și înconjurat de prieteni. Victoria începe să-i trimită bani. Impulsionat de ea, pleacă în Argentina în iunie 1932 (unde va rămâne până în octombrie) pentru a ține o serie de conferințe, care se vor bucura de mare succes și care, potrivit jurnalului, vor determina *„căderea sa în destinul politic"*. Cu Victoria continuă să aibă relații intelectuale strălucite și întreține un soi de *marivaudage*[1] senzual grație căruia ea îl găsește pe noul ei iubit *„fermecător"*, în vreme ce el începe o poveste de dragoste cu Angelica, sora Victoriei. În 1933, scrierea *Drôle de voyage* îi este dedicată Victoriei. Războiul din Spania îi va îndepărta, pentru că Victoria este ostilă fascismului și adoptă o poziție hotărâtă împotriva lui Franco. Prietenia nu dispare însă, iar Victoria este una dintre femeile căror Drieu le va scrie înainte de a se sinucide.

Din aceeași perioadă datează și o altă legătură importantă a lui Drieu, cea cu Nicole Bordeaux, o prietenă de-a Olesiei, pe care a întâlnit-o la Chalain, în Munții Jura, în vara lui 1931. Este liberă, dar se teme de personalitatea lui Drieu și, după ce s-a culcat o dată cu el, fuge în Anglia. Drieu îi propune să o ia în căsătorie, dar mama lui Nicole este înspăimântată de un pretendent atât de nestatornic și lipsit de un venit fix. Totuși Nicole îi recade în brațe înainte de plecarea în Argentina.

Drieu o revede cu regularitate și petrec împreună scurte perioade de vacanță: ca de pildă pe malul Loarei, unde el lucrează la *La Comédie de Charleroi* la începutul lui 1933. Ceea ce nu îl împiedică să se întoarcă la Victoria, atunci când aceasta revine în Europa. Dar tot alături de Nicole, în vara lui 1933, în Baleare, Drieu compune *Le Chef*, iar vara lui 1934 o petrece tot cu ea la Belle-Île, unde ea a închiriat o căsuță nu departe de mare. Lui Drieu i-ar plăcea să aibă un copil cu ea, dar totuși ezită. Această situație va deveni subiectul unei transpuneri literare, nuvela intitulată „Journal d'un délicat" (cuprinsă în volumul *Histoires déplaisantes*), în care eroul, în refuzul copilului, oscilează între rațiunile meschine ale unui mic-burghez, care ține la liniștea lui, și aspirația superioară a unui intelectual ascetic care se pregătește pentru moarte și pentru întâlnirea cu divinitatea: *„Acest copil mi se înfățișa nu ca un sfârșit, ci ca un început. Nu mă simțeam în stare de un început, cel puțin nu pentru un astfel de început. Mă simțeam în stare pentru un alt fel de început. Pentru începutul bătrâneții mele, al eliberării mele, sau chiar pentru începutul maturității și al culminanței mele. Era sfârșitul eului meu și era germinația în mine a ceea ce este în chip universal intim, a divinului."*[2] Legătura lor va mai dura o vreme, dar eșecul este deja definitiv înscris în ea. Drieu nu se va mai

[1] Relație scânteietoare, în care spiritualul se împletește cu trivialul; termen intraductibil derivat din critica pieselor lui Marivaux (1688–1763), devenit peiorativ în cursul secolului al XIX-lea, când finețea spirituală a „conversațiilor de salon" era înlocuită cu un rafinament excesiv, prețios până la ridicol (n. ed.).

[2] *Histoires déplaisantes, op. cit.*, p. 68.

recăsători, și nu va avea copii. Nicole este cu el la Praga, în toamna lui 1934, în timpul unei călătorii pe care Drieu o face în Europa Centrală, dar acestea sunt ultimele luni ale unei iubiri care se va transforma în prietenie: întâlnirea cu Christiane Renault, în ianuarie 1935, îi va pune punct.

Cel puțin la început, jurnalul se împarte într-adevăr între reminiscențele nostalgice ale celor iubite și ultimele tresăriri ale unei pasiuni încă vii, dar pe cale de a se stinge, pentru femeia pe care Drieu o supranumește Beloukia atât în viață, cât și în romanul pe care i l-a consacrat. Fiică de notar, născută în 1895, Christiane Boullaire se căsătorise în 1918 cu Louis Renault[1]. Avea cu el un fiu, pe Jean-Louis Renault, născut în 1920, dar cuplul începuse foarte curând să ducă o viață foarte dezordonată. Christiane avusese numeroase aventuri, cu bărbați, dar și cu femei, temperamentul ei puternic aruncând-o dintr-o pasiune într-alta. Dar și despre Louis Renault se spune că a avut amante: cântăreața Marthe Chenal, în 1923, Mona Païsa, o altă artistă, Aimée Morot-Dubuffe, verișoara Christianei. În timpul legăturii soției lui cu Drieu, o întâlnește, în 1937, pe actrița Andrée Servilanges, pseudonimul doamnei Andrée Moreau, născută Mesnier. Louis Renault ar fi vrut ca ea să divorțeze, iar situația devine foarte delicată când o instalează pe *avenue* Foch, într-un apartament din imobilul unde locuiește și el cu familia. De atunci, devine deplasat să-i mai reproșeze soției lui infidelitățile. Legătura lui Drieu cu Christiane se desfășoară în secret, cel puțin atât timp cât reușesc să-l păstreze. Drieu, pe care îl consterna rolul lui de veșnic amant, sortit să vadă mereu cum se refac în urma lui cupluri pe care nu le despărțise decât pentru o clipă — *„Nu sunt decât un amant, un josnic amant!"* —, pare a fi acceptat situația fără nici cea mai mică tentativă de a o schimba. În vreme ce în marea lui dragoste pentru Constance Wash nu se gândea decât să o facă să divorțeze, de astă dată se resemnează cu rolul marginal care îi revine, nu însă fără a suferi enorm: Beloukia, spune el, *„mă lasă să trăiesc într-un pustiu nesfârșit. Nu e niciodată acolo, și întreaga ei viață o îndepărtează de mine"* (p. 61). În fața bogăției soțului ei, a puterii lui de mare industriaș, s-a simțit într-un fel scos din joc, incapabil de a-i propune ființei iubite o viață care să fi putut rivaliza, fie și pe un alt teren, cu avantajele celei pe care o ducea. La aceasta se adaugă și o formă de admirație fascinată pentru rivalul său, una dintre cele mai puternice întruchipări din epocă ale omului de acțiune, așa cum ar fi visat și el să fie. În transpunerea literară pe care o face în *Beloukia*,

[1] Louis Renault (1877–1944), pionier al automobilismului și industriaș francez, fondatorul (1899) și proprietarul concernului „Automobiles Renault", adevărat imperiu financiar care număra în Franța interbelică peste 20 000 de angajați. Acuzat de colaboraționism după Eliberare (a furnizat armatei germane vehicule blindate) și aruncat în temniță la o vârstă înaintată, fostul erou național din 1918 („Legiunea de Onoare" pentru marile servicii aduse statului francez) își găsește sfârșitul în perioada celebrei „epurări", asemuită în literatura de specialitate cu barbaria nazistă. În 1945, fabricile Renault sunt naționalizate, dar abia peste încă 12 ani urmașii săi capătă dreptul unei despăgubiri din partea statului francez, sub forma unor rente viagere (n. ed.).

îl pune și mai mult în valoare, întărindu-i dimensiunea politică și transformându-l în prințul Mansour, ale cărui păreri sunt cel mai mult ascultate la consiliul califului. Regăsim aici adevărul romanesc drag lui René Girard, și situația de triunghi conjugal, în care prestigiul rivalului se răsfrânge asupra femeii iubite. Poetul Hassib o iubește, într-un fel, pe Beloukia dincolo de gelozia admirativă pentru bărbatul care a știut să o cucerească și să o facă soția lui. Ajungem astfel la un fel de echilibru instabil, caracterizat foarte bine de Drieu în rezumatul pe care l-a făcut romanului *Beloukia*, această scriere, care, potrivit expresiei atât de juste a lui Frédéric Grover, este ca o lungă scrisoare de dragoste adresată femeii iubite:

„Vor exista întotdeauna femei care vor fi iubit un bărbat, care îi vor rămâne atașate prin persistența operei începute împreună, și care totuși vor cere unui alt bărbat acea emoție a înnoirii pe care iubitul precedent, devenit prieten, nu le-o mai poate oferi.

Iată fondul serios, permanent, al adulterului. Dar, atunci, ce soartă i se rezervă iubitului în aceste condiții? Interesul romanului Beloukia *rezidă în primul rând în analizarea acestui dezastru."*[1]

Dezastrul acesta, care îl determină pe Hassib să aleagă în mod deliberat moartea voluntară sub armele dușmanilor săi, nu se află totuși în contradicție cu ideea de a face din *Beloukia* un soi de imn închinat pasiunii amoroase. Este o carte despre fericire, în ciuda sfârșitului tragic, neasemănător cu al lui Drieu: Drieu nu s-a sinucis pentru o femeie, iar pasiunea lui pentru Christiane a supraviețuit mulți ani sfârșitului brutal imaginat în ficțiunea sa orientală. Se pare chiar că această resemnare în fața eșecului, pe care o manifestă în preajma Beloukiei, legată trup și suflet de fiul și soțul ei, a fost o garanție a duratei, instaurând o situație stabilă. Dragostea lui nu este distrusă de explozia paroxistică a geloziei, așa cum este ea descrisă în roman, ci de uzura lentă a timpului. Dacă această pasiune pentru Christiane Renault a fost cea mai lungă pasiune a lui Drieu, probabil că ea se datorează tocmai acestei acceptări dezabuzate. Dezabuzare tardivă, de altfel, iar reflecțiile dezolate pe care le citim nu trebuie să ne facă să uităm elanurile furioase ale începutului acestei iubiri: vom afla în biografia lui Drieu[2] episoade rocambolești care nu ar dăuna cu nimic invenției romanești celei mai extravagante. Astfel, la începutul legăturii lor, Christiane Renault îl ascunde pe Drieu în portbagajul mașinii pentru a-l introduce pe proprietatea sa de la Giens, unde îl găzduiește apoi clandestin, neezitând în caz de pericol să îl ascundă în dulapul din dormitorul ei.

Aceste episoade picante contrastează cu figura tristă și mohorâtă pe care o are Christiane Renault într-o altă lucrare a lui Drieu. Ultima iubire a eroului din *Gilles* este într-adevăr o burgheză bogată, despărțită de soțul ei, dar obligată să-și ascundă aventurile pentru a-și păstra pensia oferită de el.

[1] Frédéric Grover, *Drieu la Rochelle*, 1962, p. 158 și urm.

[2] Vezi Andreu și Grover, *op. cit.*, p. 334.

Regăsim aici obligativitatea secretului specifică îndrăgostiților clandestini, dar personalitatea lui Berthe Santon nu amintește prin nimic strălucirea solară a Christianei: *„Avea un corp care exprima cea mai irezistibilă dorință de a trăi și un chip de piatră."*[1] Pasiunea lui Gilles pentru Berthe, departe de a constitui o minunare târzie, pecetluiește definitiv decăderea eroului, iar Drieu nu face decât să reia sub o lumină negativă elementele deja analizate de noi ale situației: *„Să se întoarcă la Berthe însemna o atroce mărturisire a neputinței; nu putea decât să urască ceea ce ieșea din mâinile altcuiva, și care nu se va dărui niciodată deplin. Nici o clipă nu avea în fața lui Berthe iluziile pe care le avusese în fața Dorei. Întoarcerea aceasta în trecut, cu falsele sale favoruri, era tot pedeapsa trecutului, o pedeapsă, care, pesemne, nu se va sfârși niciodată."*[2] În economia intrigii romanești, în care eroul trebuie să se situeze la marginea declinului și a morții, conform imaginii Franței pe care o întruchipează, Drieu accentuează și mai mult trăsăturile pesimismului său existențial. Își devalorizează propriul elan și răbufnirea sentimentală a iubitei lui pentru a crea universul elegant, sobru și exasperant de steril în care evoluează Berthe Santon. Ne-ar plăcea să cunoaștem reacția Christianei Renault, care se văzuse transfigurată de frumusețile orientale din *Beloukia*, la imaginea sa palidă și goală, reflectată în 1939 în marele roman al iubitului ei. Din păcate, jurnalul nu spune nimic în această privință.

Deși pălește încetul cu încetul, Beloukia deține totuși o poziție puternică în jurnal; Drieu nu aparține acelei categorii de diariști despre care vorbește Béatrice Didier, care, fascinați de propria persoană, nu sunt capabili a da viață personajelor pe care le iubesc sau le întâlnesc. Chiar dacă este pe cale de a se destrăma, pasiunea lui determină o prezență intensă a ființei iubite, astfel că, citind, înțelegem în ce măsură tandrețea poate deveni un sentiment puternic. Toate evocările Beloukiei sunt dominate de ea: atunci când suferă un grav accident de mașină ducându-se să vadă uzinele soțului ei atinse de bombardament, Drieu constată: *„Niciodată n-am iubit-o atât de mult pe Belou. Acest accident mi-a arătat cât de atașat sunt de ea"* (p. 247). Și se acuză că nu a iubit-o îndeajuns, că nu a știut să obțină din partea ei o dragoste și mai mare. O simte singură în adâncul sufletului ei, pierdută, neavând alt sprijin în viață decât dragostea pe care el i-o poartă. La un moment dat, chiar îl îngrijorează viitorul acestei femei care începe să îmbătrânească, sortită unei iubiri fără iubire și decepției pricinuite de căutarea plăcerii. El, care fusese atât de gelos, e îngrijorat de viitorii ei amanți și conchide, cu un soi de brutalitate înduioșată: *„Ce greu va suporta una ca ea bătrânețea"* (p. 291).

Drama legăturii lor constă în dispariția aproape completă a sexualității. Jurnalul ne dezvăluie problema impotenței lui Drieu, atunci când mărturisește că nu a mai făcut dragoste cu Beloukia de șase luni. E capabil cu ea de noi

[1] *Gilles*, ed. citată, p. 582 și urm.

[2] *Ibid.*, p. 583.

momente de senzualitate, când amândoi se trezesc scăldați în lacrimi, unul în brațele celuilalt. Dar tonalitatea dominantă e dată de dispariția sexului în favoarea tandreței, dispariție care trădează chiar un soi de teamă a lui Drieu față de pretențiile senzuale ale iubitei lui. Senzualitatea aceasta, care îl ucidea, nu îl apropia de ea, nu o susținea *„decât printr-o tensiune forțată"*: *„pentru a o satisface trebuia să-mi ruinez sănătatea, să mă biciuiesc"* (p. 127). Fără a-i face nici cel mai mic reproș, poate chiar cu un soi de admirație, Drieu o vede pe Beloukia ca pe un soi de devoratoare de bărbați, pe care frustrarea erotică o aruncă în brațele altor și altor amanți. Și, cu toate astea, suferă aflând de existența lor: și în acest caz, mărturisirea se face printre lacrimi, pentru că se plânge mult în cadrul acestei legături, care nu vrea să se stingă. Și, paradoxal, chiar în fața evidenței sexuale, Drieu ajunge să-și reanalizeze viziunea prea feminină asupra femeii, să constate în ce măsură la ea tandrețea poate veni în ajutorul senzualității deficitare, asigurând astfel pasiunii o continuitate spirituală delicată.

Totuși, dragostea aceasta moare, după cum o dovedesc cele două plimbări sentimentale care marchează itinerarul celor doi îndrăgostiți: trista rătăcire pe Riviera pustie din cauza războiului, când Drieu se simte ridicol, *„bătrân gigolo epuizat"*, în paltonul său elegant; și excursia la Chantilly, când cei doi se plimbă tăcuți, fiecare gândindu-se la altceva, îndepărtându-se astfel unul de celălalt. Pentru că dragostea lui Drieu pentru această femeie toată numai instinct, căreia își reproșează de a-i fi adus *„o licărire de periculoasă conștiință"* (p. 131), se întemeiază pe o lipsă de comunicare intelectuală care îi desparte de îndată ce pasiunea s-a stins: *„Atât de mult am suferit din cauza lipsei noastre de unire, de comuniune spirituală. Desigur, în mare, sensibilitățile noastre erau în acord, dar a ei nu mergea până într-acolo încât să-și afle împlinirea alături de a mea în plan spiritual"* (p. 127); *„Sufăr că nu îi pot comunica gândurile, ideile mele, că nu o pot face interesată de tot ceea ce mă pasionează intim. De unde și tăcerile care probabil o fac să bănuiască răceala mea"* (p. 139). Ca și în alte domenii, Drieu cade aici în capcana valorificării din instinct a refuzului intelectualității; ceea ce a iubit atât de mult la Beloukia devine în același timp motivul despărțirii de ea.

Totuși, viața sentimentală a lui Drieu nu se încheie pe această notă întunecată: încă două femei mai apar la sfârșitul jurnalului. Una, Suzanne Tézenas, abia dacă își face simțită prezența, dar o regăsim în scrisorile pe care i le adresează Drieu[1]. Cealaltă, pe care Drieu nu o desemnează decât prin inițiale, pune o ultimă tușă luminoasă pe sfârșitul acestei vieți[2]. Nu putem

[1] Scrisori din octombrie 1944 până în 9 februarie 1945, publicate în *L'Herne*, 1982, pp. 363–373.

[2] De obicei Drieu scrie în întregime numele iubitelor sau ale prietenilor lui. Nu face prescurtări decât ocazional, de obicei din grabă, în cursul unei relatări mai ample în cadrul căreia inițial oferise numele întreg. În situația aceasta vom respecta tăcerea, deoarece K. este încă în viață și nu dorește să-și vadă viața particulară expusă în văzul tuturor.

rămâne insensibili la pudoarea discretă a evocării sale. Ne ajută să înțelegem întreg farmecul tandru cu care Drieu a știut să le înconjoare pe femeile iubite. În vreme ce adeseori luciditatea și ironia alcătuiesc un contrapunct brutal pentru discursul amoros, aici nu există decât transfigurare idilică a persoanei iubite. Și continuăm să regăsim marile constante ale iubirii lui Drieu. De la Marcelle Jeanniot, care putea părea proastă, până la Beloukia, trecând prin Emma Besnard și Constance Wash, Drieu a preferat întotdeauna femeile instinctuale celor intelectuale. Singura excepție este Victoria Ocampo, care însă i-a devenit foarte curând nesuferită, după cum mărturisește. În această galerie de femei care combină frumusețea fizică înfloritoare cu siguranța intuitivă, K. întruchipează tot ceea ce îi place lui Drieu: *„E tăcută, simplă, voluptoasă, foarte umană, foarte animalică.* [...] *Face parte din categoria de femei considerate a fi lipsite de inteligență, dar care înțeleg totul. E genul meu, fizic și moral. Înaltă, subțire, înfloritoare, cu membre lungi și puternice"* (p. 319). Îi aduce lui Drieu o adevărată întinerire senzuală, odihnitoare după Beloukia: cum am putea interpreta altfel faptul de a-și fi regăsit sexualitatea? Îi place la ea acea *„satisfacție fizică perfectă, fără patimă, nici convulsii"* (p. 311). Asta înseamnă că Drieu dădea înapoi tocmai în fața exigențelor senzualității Beloukiei, toată numai *„patimă"* și *„convulsii"*.

Astfel că trebuie să reconsiderăm ideile preconcepute privitoare la impotența lui Drieu. Există în personajul său de seducător universal ceva provocator, care incită contrazicerea. La fel cum unii psihanaliști au vrut neapărat să vadă în Don Juan un homosexual inconștient de sine, este tentant să ni-l imaginăm pe Casanova impotent, cu atât mai mult cu cât impotența l-a obsedat întotdeauna pe Drieu: *„Am început foarte de timpuriu să fiu impotent cu intermitențe"* (p. 329). Să nu uităm ce epuizantă a fost uneori viața sexuală a lui Drieu, care, în tinerețe, de la una dintre amante se ducea direct la bordel; am fi osteniți cu mult mai puțin de atât, iar excesele sexuale explică desigur multe din nereușitele lui. Dar trebuie avută în vedere și frica irațională a lui Drieu, temerile sale în legătură cu disponibilitățile lui amoroase, împinse uneori până la paradoxuri comice. Dominique Desanti amintește fraza enigmatică pe care Drieu le-o repeta adeseori prietenilor: *„Mi se scoală întotdeauna, dar nu juisez niciodată"*, și adaugă o anecdotă truculentă povestită de Aragon lui André Thirion: *„Erau amândoi la bordel, cum li se întâmpla adeseori. Drieu era un tip contradictoriu și complexat. Din când în când era îngrijorat în privința virilității sale, ceea ce îl tulbura mult. Aragon aude că îl strigă cineva dintr-un salon învecinat. Era Drieu, care ducea în brațe o femeie goală, cu picioarele încolăcite pe după mijlocul lui; femeia era foarte solid înfiptă într-o bărbăție cu care se desfăta mișcându-și șoldurile și gemând.* Louis, Louis, *striga Drieu cu o reală spaimă*, Louis, Louis, sunt impotent!"[1]

[1] A. Thirion, *Révolutionnaires sans révolution*, citat de Dominique Desanti în *Drieu la Rochelle ou le séducteur mystifié*, Flammarion, 1978, p. 185.

Cu vârsta, situația se schimbă și, chiar dacă Drieu cel din jurnal nu are decât vreo cincizeci de ani, pare de timpuriu epuizat din cauza excesele, dacă această formulă poate avea vreun sens. Jurnalul este foarte categoric în legătură cu un lucru: Drieu nu face dragoste cu Beloukia timp de șase luni și mărturisește: *„Cât despre femeie, slavă Domnului (iar!) sunt neputincios de mai mulți ani"* (p. 328). Dar întâlnirea cu K. și perfecta sa *„satisfacție fizică"* aduce o îndreptare consiederabilă acestei afirmații; sigur că pe Drieu nu-l prea mai ispitește o Beloukia care îmbătrânește și ale cărei exigențe senzuale îl epuizează și îl obligă să își forțeze natura. Dar atunci când întâlnește o fermecătoare femeie de treizeci de ani, tonul se schimbă complet, iar în jurul lui K. atmosfera devine voluptoasă. Imaginea femeii pălește pentru a lăsa loc speculației metafizice sau îngrijorării politice, dar nu dispare totuși cu desăvârșire.

Tematica impotenței se află, de altfel, în strânsă legătură cu alte două caracteristici ale sexualității lui Drieu: eșecul în fața tinerelor virgine și imaginea pe care și-o face despre un tip de virilitate ideală.

Drieu se plânge că nu a putut, din lipsa unei situații și a banilor, să-și aleagă partenerele din rândul tinerelor. Ar fi fost, prin urmare, nevoit să seducă femei bogate, care nu numai că nu aveau nevoie să fie întreținute, dar puteau, la nevoie, să-l întrețină pe el, ca cele pe care le numește *„mecenele feminine"*. Dar ne putem imagina și rațiuni mai profunde: *„Prima mea nereușită a fost în fața unei fecioare"* (p. 277), mărturisește el (poate că era vorba chiar de prima lui soție). Se teme de fecioare mai mult chiar decât de femeile fidele, și emite chiar el ipoteza că educația lui religioasă l-a determinat poate să asimileze coitul cu o pângărire. Puritatea unei fecioare o smulge într-un fel dorinței lui, plasând-o într-o lume aparte, unde nu se mai exercită erotismul: ea este glacială și imposibil de atins. Antiteza ei perfectă este curva, care, deja pângărită de nenumărați bărbați, se oferă celor trupești fără teama de a fi pedepsită. Ea te ferește de riscurile seducerii: eșec, culpabilitate, abandon. De unde și gustul nestăpânit pentru bordeluri, deja descris pe larg în *Gilles*. Dar, printr-un paradox care nu este decât aparent, Drieu caută în curve acel ceva de care se lipsește renunțând la fecioare: uită pe dată de toți bărbații cu care au avut de-a face și le recreează un soi de inocență, uită că le-a plătit și caută alături de ele un substitut de iubire. Prin incantațiile tandreței lui, încearcă să le smulgă prostituției rutiniere, pentru a le restitui un simulacru de sentiment. Iar uneori, spre uimirea lui, reușește.

Dacă însă curvele îl eliberează pe Drieu de gelozie, el o resimte cu atât mai puternic în preajma celorlalte femei. Potrivit unor mecanisme verificate, erotismul lui trece prin gelozie: *„Femeile distinse pe care le-am iubit, știam că mai avuseseră amanți și nu le doream decât în măsura în care eram înfiorător de gelos și mi le reprezentam păcătuind în trecut, în prezent și în viitor"* (p. 278). Dar și aici, ca și în cazul curvelor, visează ca forța dragostei lui să le

redea o a doua virginitate în absolutul sentimentului. Gelozia lui îmbrăca adeseori o formă specifică: în legătura lui cu Beloukia, dar și în mod mai general, aceasta se fixează pe safism, care, spre deosebire de homosexualitatea masculină, îl fascinează tot atât de mult cât îl dezgustă: *„Am fost obsedat de safism ani de zile: era o obsesie masochistă. Doream și mă temeam de suferința pricinuită de scenele imaginate"* (p. 272). Fără ca această obsesie să devină la fel de invazivă ca la Céline, Drieu vede în ea o caracteristică a sexualității sale, care se izbește aici de un soi de firesc al contranaturii, în evidența unei dorințe inversate, și de imposibilitatea de a rivaliza, ca bărbat, cu persoana pe care ești gelos: de unde și impresia unui soi de fatalitate de care se lovește gelozia individuală. Revelațiile din jurnal sunt cu atât mai interesante cu cât opera publicată este foarte discretă în această privință, excepție făcând gelozia violentă a lui Hassib față de aventurile feminine ale Beloukiei. În afară de acest episod, safismul apare foarte rar în opera sa și produce în general aceleași reacții de dezgust ca și pederastia: în „Le Pique-nique"[1], nuvelă de tinerețe, eroul, Liessies, surprinde pe plajă o scenă de amor în trei, în care frumoasa americancă Gwen se apără doar de formă de avansurile lui Gustave, în timp ce o îmbrățișează pe soția acestuia, Jeannette. Liessies este de îndată cuprins de *„o gelozie degradantă, un dezgust care pare să-i compromită pentru totdeauna poftele cele mai vii, o josnică mânie. Frumusețea lui Gwen este ofilită"*.[2] În *Gilles*, aventurile soților Clérence, în care acestia o amestecă și pe nevasta lui, Antoinette, îi produc eroului o reacție foarte asemănătoare cu cea descrisă anterior. Ca și drogul, asemenea scene apar mai degrabă ca o dovadă a decăderii francezilor, decât ca un pretext de excitație erotică.

Dar spuneam că obsesia impotenței la Drieu are și o altă cauză în afară de dificultatea raporturilor sale cu virginele sau cu femeile pure, și anume concepția sa specifică asupra virilității triumfătoare. Drieu, care mărturisește că întotdeauna a dorit mai mult corpul femeilor decât plăcerea, este victima unui fel de aberație machistă: uită că dorința lui provine mai întâi dintr-o uimire în fața frumuseții, pentru a imagina un soi de pansexualism veșnic disponibil, care i se pare a întruchipa un instinct necontaminat de decadență. De aceea consideră că orice bărbat sănătos trebuie să dorească orice femeie sănătoasă, fie ea frumoasă sau urâtă, ca urmare a evidenței unui mecanism psihologic care se declanșează automat. Simplitatea acestor convingeri este inevitabil dezmințită de experiență: dorința este infinit mai capricioasă și mai trecătoare; de ce să ne mirăm că fuge în nenumărate ocazii!

Poate că tot de aceasta putem lega aprecierea sa exclusivă a coitului. Fie că e vorba de Beloukia sau de Emma Besnard, Drieu exaltă într-adevăr concentrarea exclusivă a femeilor asupra actului pur, în detrimentul tuturor jocurilor senzuale care l-ar putea însoți. La limită, rafinamentul savant al

[1] În *Plainte contre inconnu*, Gallimard, 1924.

[2] *Ibid.*, p. 163 și urm.

dezmierdărilor lui ar putea fi considerat de ele ca un fel de perversiune sau, în cel mai bun caz, un aperitiv inutil. Așa cum remarcă Dominique Desanti, el dezminte tot ceea ce sexologia recentă ne învață în legătură cu natura polimorfă a sexualității feminine[1]. El își dezminte, de asemenea, chiar propria experiență: tandrețea care persistă la Beloukia, chiar și atunci când flacăra unei senzualități mai directe s-a stins, ar trebui să-l abată de la o reducere atât de simplistă a oricărui raport de iubire la „actul pur". Și în acest caz, Drieu înlocuiește complexitățile spirituale ale vieții printr-o chemare la instinctul elementar, ale cărui eclipse, inevitabil, îl dezamăgesc.

Dar Drieu nu refuză numai dezmierdările masculine adresate femeii — până într-acolo încât le consideră un element al disprețului englezilor pentru francezi (p. 331) —, dar interpretează mângâierile feminine ca pe o degradare a bărbatului care li se supune. În opinia lui, un bărbat trebuie să posede, nu să se lase posedat. Astfel ajunge la o formulă frapantă pentru a se autodenigra: *„o fire introvertită, invertită, dar cu femeile"* (p. 329). Ce înseamnă această ipotetică inversiune a bărbatului lăsat în voia femeilor dacă nu încă o dată excluderea ascetică din sfera tuturor dezmierdărilor de iubire, pentru a reduce bărbatul la o activitate de posesie pură — posesie derizorie de altfel, iar de astă dată Drieu este prea inteligent pentru a-și face iluzii în privința realității ei: frumusețea femeii demască această concepție simplistă asupra instinctului sexual, ea este *„la urma urmei, inaccesibilă bărbatului, care n-o epuizează niciodată în împreunare. Singurul mod de a poseda o femeie este s-o faci să sufere"* (p. 272). Eludarea perpetuă a frumuseții în fața dorinței declanșează în cele din urmă sadismul, eșec definitiv al mitului posesiunii sănătoase prin instinctul pur.

Ne putem întreba care sunt rațiunile unei atari austerități, cel puțin la nivelul discursului conceptualizat, la un bărbat care a iubit atât de mult femeile. Neîndoielnic, sursele trebuie căutate în primele experiențe amoroase ale lui Drieu, când, din cauza timidității și a frustrărilor sale sexuale de adolescent crescut într-un mediu burghez, se îndrepta spre prostituatele de categorie joasă. Ale sale *Notes pour un roman sur la sexualité* ne aduc informații privitoare la scârba pe care i-o produceau mângâierile curvelor; dorința lui de a le face să juiseze și de a depăși cu ele raportul profesional se izbea de voința lor de a nu se obosi, de a nu se compromite în juisare cu clienții lor; ele îi impuneau mângâierile lor după *„obiceiul și după ritualul lor"* și îl limitau la un rol pasiv care îi era profund respingător *„din cauza ideii pe care și-o făcea despre virilitatea pozitivă"*.[2] Pentru Drieu, această lume a bordelurilor, pe care a iubit-o atât de mult, rămâne totuși o lume a pângăririi, și transferă asupra tuturor femeilor dezgustul durabil cu care a rămas ca urmare a practicilor respective.

[1] D. Desanti, *op. cit.*, p. 189.

[2] *Notes pour un roman sur la sexualité*, inedit, p. 15.

Fără copii, fără o soție și un cămin al său, sortit căutării neostoite a dorinței, Drieu s-a închipuit adeseori ca un „frate dușman" al homosexualilor; dar formula lui îi precizează clar intențiile: nu este invertit decât cu femeile. Și dacă dușmanii lui *„au simțit foarte bine* [...] *caracterul feminin, invertit, al dragostei* lui *pentru putere*" (p. 329), e vorba aici de o orientare intelectuală care nu are nimic de-a face cu homosexualitatea latentă pe care unii și-au închipuit că i-ar putea-o atribui. S-a spus de prea multe ori cât de falsă este problema sincerității în jurnalele intime, ca să mai stăruim asupra acestui lucru, dar jurnalul ne furnizează o mărturie esențială a raportării lui Drieu la homosexualitate. Toată viața, Drieu a fost cochet cu pederaștii, dar experiența sa în acest domeniu s-a limitat la o singură încercare infructuoasă: *„Niciodată nu mi-au plăcut bărbații și n-am încercat decât o singură dată să mă culc cu un bărbat, din curiozitate și forțându-mă. A fost un eșec complet, n-am resimțit nici o dorință, ci o scârbă care s-a văzut imediat*" (p. 334). Nici măcar nu putem face apel la psihanaliză pentru a pretinde că e vorba de o simplă negare, de vreme ce, departe de a evita subiectul, el îl abordează frontal. *Notele* completează această mărturie, amintind diferitele experiențe homosexuale de tinerețe, rămase la nivelul jocurilor erotice, la o vârstă fragedă, când sexualitatea nu e încă bine definită și când toți adolescenții cunosc un moment de incertitudine sexuală. Ele sunt mai cu seamă exacte în privința unui episod care merită citat în întregime:

„În timpul războiului, aflându-se la cazarma regimentului său, a fost cuprins de o curiozitate mai decisivă. Atâta auzise vorbindu-se despre viciu, și vorbea și el destul, pentru a susține agasat în această privință teorii care simțea că sunt proaste, pentru că erau calchiate pe prejudecăți curente. Și, dintr-un soi de scrupul, s-a întrebat dacă nu cumva aversiunea lui venea doar din ignoranță. Așa că a vrut să știe. Unul din camarazii lui de regiment, viteaz, instruit, spiritual și destul de frumos, abia dacă își ascundea preferințele. Într-o seară, la un cantonament, a făcut în așa fel încât să se afle în același pat cu el. Nițel surprins la început, acesta s-a lansat mai întâi într-un discurs legat de subiect. Dar el i-a spus brusc: „Nu-mi ține teorii, fă ce vrei să faci." *Și apoi a manifestat aceeași frigiditate ca și cu pictorul. Totuși murea să facă dragoste. La un moment dat, celălalt i s-a părut ridicol și plicticos, chiar exasperant, așa că l-a respins râzând ușor brutal."*[1]

Această mărturisire atât de completă și atât de directă pare a infirma dintr-o dată ipoteza unei alte experiențe homosexuale pe care Drieu ar fi putut-o avea cu Aragon. Pe la 1923, Aragon i-a povestit lui Maxime Alexandre că *„Drieu la Rochelle și cu el se dedaseră într-o zi — sau într-o noapte, și o singură dată — la niște tentative de gimnastică nu tocmai ortodoxe*". Cum Aragon băuse cam mult în seara aceea, Maxime Alexandre nu a vrut să-l creadă, dar Aragon,

[1] *Notes pour un roman sur la sexualité*, p. 21 și urm.

dezmeticit din beție, i-a confirmat a doua zi adevărul confidențelor sale[1]. În orice caz, nu la acest episod cu Aragon se referă Drieu în jurnalul său, de vreme ce *Notele* precizează că tentativa s-a petrecut cu un camarad de armată. Iar Drieu este categoric, nu a încercat decât o singură dată să se dedea unei experiențe homosexuale. Confidența lui Aragon este de pus sub semnul îndoielii, și nu putem decât să minimalizăm ceea ce s-a petrecut între el și Drieu.

De netăgăduit este însă caracterul pasional al prieteniei lui Drieu pentru Aragon, inclusiv în forma dramatică pe care a căpătat-o pentru el ruptura lor. Mărturia cea mai precisă pe care o avem în această privință este în *Gille*, piesă scrisă în 1931, pe care Drieu o definea ca pe o *„comedie despre gelozia între bărbați în cadrul prieteniei"*. Vedem aici doi prieteni geloși unul pe altul, Gille Gambier admirându-l pe Jean Blandin pentru talentul său, în vreme ce acesta îl invidiază pe el pentru că e cuceritor și are succes la femei. Cauza dezacordului lor este o femeie, care le fusese amândurora amantă, dar deosebit de revelatoare este isteria pasională: Jean sfârșește prin a-i spune lui Gille că îl disprețuiește, iar Gille se complace cu un soi de delectare masochistă în beția de a fi disprețuit de prietenul pe care îl admiră. Tocmai în această formă de suprasarcină sentimentală, mai mult decât în relațiile erotice, rezidă aspectul homosexual al relației dintre cei doi prieteni. Asta independent de homosexualitatea parțială, dar nu mai puțin reală, a lui Aragon, la care foarte probabil se referă afirmația din jurnal: *„Sexual, ghicisem adevărul despre el: înțeleg că nu mi-a putut niciodată ierta aceasta"* (p. 361).

Misoginia uneori stupefiantă a unor afirmații din jurnal nu trebuie pusă pe seama acestor probleme de homosexualitate. Ea dezvăluie în mult mai mare măsură idealul falocratic aflat la baza aspirațiilor lui Drieu. Raportarea sa la femei este caracterizată printr-un amestec de nevoie și de refuz: *„Neputându-mă lipsi de femei și urându-le, disprețuindu-le, uneori le înțeleg și mă înduioșez de soarta lor"* (p. 307). Drieu reia o întreagă tradiție de misoginie, care merge de la teologii din vechime la Nietzsche, pentru a le refuza femeilor orice formă de egalitate cu bărbații. Corpul femeilor este minunat, ca tot ce face parte din natură, dar femeile nu au suflet și, de fapt, nici nu există (pp. 323, 331). Aspectul deliberat provocator al unor astfel de afirmații se lămurește în lumina altor pasaje, în care Drieu le reproșează femeilor absența geniului, a originalității individuale și chiar a umorului: *„Toate femeile sunt serioase ca ploaia, mai ales când sunt frivole"* (p. 291). Femeile nu există prin ele însele, pentru că sunt reflexul unui bărbat. Drieu se acuză chiar de a se fi înșelat în căutarea sa atunci când le-a cerut femeilor să îi aducă o perfecțiune interioară care ar fi o caracteristică autonomă a personalității lor, când de fapt bărbatul este cel care trebuie să scoată din ele spiritualitatea latentă care așteaptă

[1] Preluăm această anecdotă din Andreu și Grover, *op. cit.*, p. 185 și urm.

impulsul lui creator. Bărbatul inventează femeia la fel cum își inventează zeii, ea nu îi furnizează decât materia primă pe care el trebuie să știe să o prelucreze: *„Nu am înțeles că bărbatul dăruiește formă femeii, ci că ea îi aduce substanța, viața, acea minunată materie brută a spiritualității sale, care cheamă dalta. Desigur, trebuie să știi cum să îi posezi trupul, dar dincolo de asta ea speră mult, totul"* (p. 111). În mintea lui Drieu, asemenea formulări sunt cu siguranță concepute ca un mare omagiu adus femeii, pe care o înzestrează cu ceea ce el admiră mai mult, forța vitalității brute. Cititorul modern vede aici mai ales opoziția dintre o activitate creatoare și o pasivitate care își așteaptă forma din exterior. Poate că nu este inutil să amintim aici distanța critică datorită căreia emitem astăzi rezerve față de apologia iubirii făcute de suprarealiști, vechii prieteni ai lui Drieu: feminiștilor nu le este greu să demonstreze că femeia suprarealistă rămâne o femeie-obiect, chiar dacă așezată pe un piedestal.

Chiar și atunci când dorința pălește, Drieu rămâne bărbatul adorat de femei care a fost toată viața: pe 18 octombrie 1944, încă notează că își petrece o mare parte a timpului visând la ele: *„Îmi imaginez corpul unei femei frumoase care își dobândește trăsăturile din diverse amintiri și îmi descriu relațiile cotidiene cu ea, după mitul unei legături reușite și al unei căsnicii perfecte"* (p. 355). Dar, în ciuda iubirii pe care le-o poartă femeilor, Drieu este bărbatul cel mai puțin făcut pentru căsătorie, după cum o dovedesc cele două eșecuri pe care le-a avut. Nu se numără printre cei care au nevoie să trăiască permanent alături de o femeie: *„Am nevoie de femeie, dar numai pentru câteva minute. Ceasurile îndelungate de moleșeală pe un divan mă plictisesc și mă fac să am remușcări"* (p. 128). Ultimul cuvânt revine singurătății, iar jurnalul ne dovedește că Drieu este absorbit de alte preocupări decât rumegarea nostalgică a fostelor sale iubiri.

*
* *

Jurnalul lui Drieu merge din septembrie 1939 până în martie 1945; aproape că acoperă desfășurarea celui de Al Doilea Război Mondial. Interesul pe care Drieu îl manifestă față de politică îi interzice să se risipească, asemeni lui Amiel, în meandrele autoanalizei și ale mărunțișurilor cotidiene. El însuși a conceput această operă ca pe mărturia unui intelectual francez despre marile evenimente ale epocii lui. Francez naționalist, apoi colaboraționist, va urmări desfășurarea a două înfrângeri: a țării sale, trăită zi de zi în momentul dezastrului din iunie 1940, apoi a Germaniei, pe care, dintr-o perspectivă mai îndepărtată, consideră că a presimțit-o încă de la primele înfrângeri suferite de Hitler în Rusia. Aceste două dezastre dramatizează profund jurnalul, care se desfășoară pe fondul civilizației pe cale de a se prăbuși.

În acest vârtej, Drieu nu va fi decât un observator atent, iar nu un actor, deși pornirea de a se înrola nu i-a lipsit. La început există chiar o ezitare agasantă între dorința de a merge pe front și cea de a-și obține reformarea, justificată de mai vechea sa rană la brat și de diferite boli sau suferințe de care se simte handicapat și care pun la îndoială aptitudinile lui de luptător: aortită, afecțiune a ficatului, varice etc. Drieu pare foarte frivol sau foarte sensibil față de această miză atunci când invocă drept pretext pentru a nu pleca pe front teama de plictiseală sau promiscuitatea popotelor. Nehotărârea aceasta, soldată până la urmă cu abținerea, este cu atât mai iritantă cu cât Drieu nu se arată blând cu aceia dintre prietenii săi pe care nu-i entuziasmează ideea de a pleca pe front. Îl acuză pe Malraux, mobilizat totuși la tancuri, că stă în gaura lui, sau i se pare de un comic sinistru că Bertrand de Jouvenel abia se poate decide să se înroleze într-un regiment de infanterie: *„Asta îl supără grozav, și îl macină spaima"* (p. 110), notează el total nepoliticos. Între bolile și rănile sale, tânărul Drieu auzea cu totul altfel chemarea frontului. La patruzeci și șase de ani, însă, un Drieu îmbătrânit își păstrează nostalgiile războinice, dar nu le duce la îndeplinire. Va regăsi această tensiune între dorința de a lupta și resemnarea la inacțiune în ultimele luni ale vieții: va regreta că nu moare pe front într-un regiment scoțian sau într-un regiment S.S., va încerca, după prima sa tentativă de sinucidere, chiar să-l contacteze pe Malraux pentru a lupta alături de el în armata franceză. De astă dată însă, moartea voluntară va pune capăt tuturor acestor veleități.

În mai–iunie 1940, jurnalul urmărește cu sufletul la gură prăbușirea armatei franceze. Străpungerea efectuată de coloanele lui Guderian[1], încercuirea armatelor anglo-franceze la Dunkerque[2] confirmă toate aprehensiunile lui Drieu, el dovedind o concepție foarte justă despre noii factori ai războiului modern: *„Aviația reprezintă noua cavalerie, ca cea a perșilor și a hunilor, care a zdruncinat vechile reguli ale infanteriei. Iar tancul înlocuiește legiunea și falanga"* (p. 164). Vede foarte limpede inutilitatea unei Linii Maginot[3] care nu se prelungește până la mare. Dar crede că forța militară, precum odinioară la Atena, este ultima care se prăbușește într-o țară care decade, iar promptitudinea înfrângerii francezilor îl surprinde, în ciuda

[1] Heinz Guderian, general și teoretician militar german, creatorul teoriei războiului-fulger (*blitzkrieg*) și principalul promotor al utilizării tancurilor în ofensivă (celebrele *Panzer*-uri) (n. ed.).

[2] Oraș-port la Canalul Mânecii din care, după o bătălie ce a durat între 25 mai și 3 iunie 1940, trupele anglo-franceze împresurate au reușit în final, cu ajutorul aviației regale britanice (*RAF*), traversarea în Anglia, părăsind în mâinile germanilor echipamente militare de mare valoare (n. ed.).

[3] Linia Maginot, sistem de fortificații militare moderne construit de Franța după Primul Război Mondial pe linia frontierelor cu Germania și Italia. A rămas în istorie ca un monument de incompetență de proiectare tactică și, deci, de inutilitate: germanii, atacând mai întâi Țările de Jos, au ocolit pur și simplu Linia Maginot, care nu închidea complet accesul spre inima Franței (n. ed.).

pesimismului său: *„Suntem întotdeauna uimiți de împlinirea lucrurilor pe care le-am presimțit și prevăzut. Totuși nu credeam că totul se va petrece atât de repede. Și cu toate acestea eram convins de prostia înconjurătoare"* (p. 167). Pentru a înțelege motivele dezastrului, învinuiește deficiențele de concepție ale statului major francez și proasta întrebuințare a unităților de blindate, aproape la fel de numeroase ca ale germanilor, dar prost repartizate, risipite cu infanteria, în loc să fie grupate în mase de ofensivă[1]. Apoi, refugiat în Périgord, Drieu încearcă mai ales să deslușească rațiunile morale ale acestei prăbușiri: discutând cu soldați aflați în trecere, are impresia că Franța s-a sustras luptei: potrivit vechii distincții operate de Maurras[2], țara reală refuzase războiul impus de țara legală. Nu că înaltul comandament ar fi trădat, dar *„a făcut un fel de grevă intelectuală"* (p. 218), dezinteresându-se de război. Fără ordin din partea statelor majore inaccesibile, soldații, abandonați de ofițerii lor, au cedat fără luptă[3].

Marea răspundere revine așadar țării legale, care nu a știut să se înarmeze pentru război, nici să mobilizeze energiile când acesta a fost inevitabil. Drieu nu este blând cu echipa politică a celei de-a III-a Republici și, chiar înainte de dezastru, îi portretizează vitriolant pe Edouard Daladier și Paul Reynaud, cei doi președinți ai Consiliului[4] pe care i-a avut Franța în timpul războiului. Poziția sa coincide atunci cu a extremei drepte, dar aceasta nu este singura care formulează critici. În momentul când ajunge la putere, Daladier, *„taurul din Vaucluse"*, dispunea de un mare capital de simpatie. Simplitatea lui de om din popor plăcea, iar în 1914 luptase vitejește. Dar nehotărârea lui, amânările îi degradează rapid imaginea, astfel că devine omul „ciudatului război"[5], personajul pasiv a cărui lipsă de inițiativă a condamnat Polonia. Când se retrage, o face în urma unui scrutin care îi aduce o majoritate de 239 de voturi pentru,

[1] Englezii și francezii posedau 2 280 de blindate moderne, față de cele 2 800 ale germanilor. Dar în privința aviației disproporția era dramatică. Francezii dispuneau de o mie de avioane, cărora li se adăugau încă 350 de avioane engleze aflate în Franța, în vreme ce Luftwaffe putea angaja 4 000 de aparate.

[2] Charles Maurras (1868–1952), poet, jurnalist și om politic extrem de influent în Franța dintre cele două războaie mondiale. În 1905, fondează Liga „Acțiunii Franceze", care preia o organizație ce funcționa din 1899, transformând-o în principala mișcare de extremă dreapta din Franța, al cărei oficios devine jurnalul *„l'Action Française"*. Liniile generale ale Acțiunii Franceze a lui Maurras erau naționalismul, antisemitismul și xenofobia, iar metodele, de o violență extremă, mergeau până la incitarea la asasinat. Drieu era un mare admirator al lui Maurras, visând adesea să-i succeadă la conducerea mișcării (n. ed.).

[3] Aceste comentarii dezabuzate reflectă situații reale, dar nu trebuie să uităm totuși că francezii au opus o rezistență activă în mai multe puncte, fapt atestat de pierderile celor doi adversari: 92 000 de morți și 200 000 de răniți de partea francezilor, și 45 000 de morți sau dispăruți de partea germanilor.

[4] Consiliul de Miniștri, guvernul francez (n. ed.).

[5] *La drôle de guerre*, așa au numit francezii prima fază a celui de Al Doilea Război Mondial, din cauza calmului relativ care domnea pe tot frontul de vest (n. tr.).

dar înregistrează 300 de abțineri (nu numai jumătate din politicienii de dreapta, dar și socialiștii i-au refuzat încrederea!). Iar Paul Reynaud obține investitura cu o diferență de numai un vot, în urma unor acrobații de culise. Și alții în afară de Drieu îl acuză că este un monden sclipitor, dar fragil, prea sensibil la părerile amantei lui, contesa de Portes. Guvernul Reynaud este mai degrabă unul de compromis decât de consens; în cadrul lui, posturile se înmulțesc, pentru a satisface cât mai mulți adversari. Viața politică franceză lasă impresia de neputință și de mașinațiuni, fapt care îl scârbește, de pildă, pe de Gaulle, dar care alimentează și tendințele antidemocratice ale extremei drepte.

În mod evident, odată cu dezastrul, Drieu se va dezlănțui împotriva politicienilor celei de-a III-a Republici și împotriva a tot ceea ce întruchipa Franța vremii sale: *„Și, lucru de necrezut, acei oameni care organizaseră mediocritatea, somnolența, pierderea sensului și abdicarea generală, brusc, au vrut să scoată din mormanul de ruine o forță războinică. Oamenii care uciseseră în francezi orice virtute a spiritului și inimii au pretins să îi îndrepte deodată, să-i transforme în războinici în stare de forță, de îndemânare și de sacrificiu"* (p. 209). Iar pentru el, responsabilii sunt nenumărați: evreii, intelectualii de toate categoriile, ziariștii și scriitorii, sorbonarzii și profesorii, francmasonii și episcopii, parlamentarii democrați și țăranii meschini care i-au ales, mulțumiți că îi pot disprețui și că deasupra lor nu se află decât personaje mediocre. În opinia lui Drieu, intelectualului liberal îi lipsește sentimentul morții, care i-a obsedat întotdeauna pe gânditorii de dreapta, și, astfel, este în egală măsură lipsit de sentimentul vieții. Politicienii sunt ignoranți în toate privințele: *„geografie, istorie, economie, strategie, spiritul legilor, contractul social, religie, filosofie, natură, Dumnezeu"* (p. 223). Incapacitatea lor ar fi comică, dacă războiul nu ar face-o tragică. Pentru că Drieu împărtășește ideea lui Céline că democrația a inventat măcelurile moderne, cu înrolările în masă și cu milioanele de morți. În *La Comédie de Charleroi*, Drieu regreta vremurile de altădată, când războaiele erau făcute doar de profesioniști, în cadrul unor angajări limitate. În jurnal, el îi compară pe escrocii de anvergură ai istoriei cu acești hoți neînsemnați ai democrației, care *„de două ori în douăzeci de ani s-au dovedit mari asasini, mari furnizori ai abatoarelor, hingheri foarte punctuali și istovitori. Micul burghez, fiul din popor, atunci când e ministru, trimite la moarte la fel de bine ca și nobilul și prințul. Învățătorul, cu morga lui rațională, pune la cale dintr-odată o hecatombă de un milion de oameni"* (p. 210). Drieu arătase deja în *Gilles* decăderea vieții politice franceze, dar dezastrul îi stimulează temperamentul de pamfletar și îi înflăcărează imprecația, care devine aproape lirică.

Drieu încearcă un soi de amară satisfacție văzând că se adeverește ceea ce el de multă vreme prevăzuse cu teamă. Încă din scrierea *Mesure de la France*, afirma că țara lui nu câștigase în fața Germaniei decât datorită ajutorului trupelor străine, a unei coaliții din care făceau parte și americanii. Franța este

depășită de Germania pentru că nu a vrut să facă copii: în casa fiecărui țăran, familia așteaptă îngrijorată vești de la unicul fiu. Dezastrul nu este decât confirmarea tangibilă a unei decăderi generale, pe care Drieu o denunța încă din primele sale cărți. Dar, mai mult decât materială și demografică, decăderea Franței este morală. Fizic, soldații acelei țări în derivă arată încă destul de bine, dar îi roade *„viermele moral"*. Franța este o țară a micimii, care și-a înjosit aristocrația fără să-și fi ridicat poporul. Ea plătește acum prețul josniciei, iar Drieu, la fel ca o mare parte a dreptei franceze și ca mulți dintre adepții guvernului de la Vichy, este foarte dispus să vadă o pedeapsă divină în tot ceea ce i se întâmplă. Francezii sunt un popor bătrân în raport cu germanii și rușii. Nu sunt capabili să mai formeze o nouă elită, așa cum au făcut în 1789. Iar pe Drieu imaginația îl poartă către două tipuri de imagine, pentru a descrie o decadență care nu se limitează la politicieni. Franța îi apare, fără ca el să pronunțe acest cuvânt, ca un soi de cancer care macină sau de boală contagioasă care se poate întinde la tot anturajul său: *„descompunerea Franței sapă o gaură scandalos, groaznic, de mare în Europa și ar putea declanșa o fascinație descurajantă"* (p. 212). Dar este și victima unui fel de împietrire, care revine în afirmațiile lui Drieu ori de câte ori evocă decăderea: francezul *„se retrage mai jos de uman, mai jos de animal, în visarea inertă, în rumegarea idioată și iluzorie a pietrei. Francezul, atât de departe de zei, de oameni, de animale, este un sediment depus pentru o pasivă eternitate a unei intelectualități pietrificate, minerale* (p. 213).

Totuși, lui Drieu i se întâmplă să presimtă partea de arbitrar inerentă condamnării francezilor: nu sunt ei aici reprezentanții întregii omeniri? Exemplul lui Nietzsche îi atrage atenția în această privință, atunci când citește *Dincolo de bine și de rău*: *„Într-adevăr, tot răul pe care îl spune despre germani, și pe care îl crede o caracteristică exclusivă a poporului său, este în realitate în cantitate echivalentă cu răul pe care un om ca el, dacă se lasă în voia dispozițiilor sale imediate, îl crede despre toate ființele umane. Optica naționalistă ne face să răsfrângem asupra poporului nostru o mare parte din critica pe care într-un secol mai clasic am fi proiectat-o asupra spetei umane în general. Psihologia națiunilor este marcată de prejudecata naționalistă. Eu unul mă lovesc mereu de acest inconvenient, când e vorba despre francezi"* (p. 287). Puțin mai târziu, Drieu își va însuși acest raționament fără să se mai refere la Nietzsche: *„Când te ocupi prea mult de poporul tău, ajungi până la urmă să înjuri în el întreaga omenire. I-am văzut pe nemți destul de îndeaproape ca să-i consider la fel de idioți ca și francezii"* (p. 374).

Dar nu e vorba aici decât de momente de luciditate punctuală, care abia dacă pot contrazice denigrarea masochistă și sistematică a țării sale învinse. În momentul dezastrului, mai presus de orice este lipsa oricărei speranțe, la care se adaugă, cu o extremă violență, temperamentul reacționar al lui Drieu, care nu visează decât să distrugă în Franța toate întruchipările universalismului și

ale modernității. Programul său din zilele de 19 și 21 iunie 1940 dă la iveală un spirit revanșard turbat și o formă de delir: expulzarea tuturor celor originari din țările Orientului și ale Africii, un statut al străinilor, desființarea partidelor și a Camerei, desființarea sindicatelor și înlocuirea lor cu ordine corporatiste, desființarea sau supravegherea foarte strictă a ziarelor, desființarea Școlii Normale și a examenului de agregare etc.[1] Drieu anticipează o direcție a politicii rasiale hitleriste imaginând o grupare pe provincii care să corespundă originilor france mai mult sau mai puțin pure, în vreme ce alte provincii vor fi excluse, ca de pildă Bretania sau Țara Bascilor. Visează la o întoarcere în trecut prin distrugerea tuturor construcțiilor recente din Paris, sau ridicate în secolul al XIX-lea, cum ar fi gara Orsay sau turnul Eiffel. Împărtășește vechea temere a dreptei vizând marile orașe și vrea să îi trimită înapoi la țară pe orășenii de origine rurală, nesocotind cu desăvârșire elementele care constituie forța unei țări moderne: e paradoxal să vrei să reconstitui o Franță agricolă după ce ai analizat atât de bine consecințele dezastruoase ale lipsei de avioane și de tancuri. Aici ne situăm în afara oricărui raționament, la nivelul patimii în stare pură.

Cu asemenea principii, ne-am putea aștepta ca Drieu să întâmpine cu entuziasm politica mareșalului Pétain, simpatia lui pentru o Franță rurală. Pe 6 iulie 1940, telegrafiază la Vichy, cerând să fie chemat, în speranța că va juca un rol de intermediar între forțele de la Vichy și ambasadorul Germaniei la Paris, Otto Abetz[2], de care, începând din 1934, îl leagă *„un soi de prietenie"*. Găsind o mașină, pleacă la Vichy pe 19 iulie. Acolo se întâlnește cu ministrul de externe, Baudouin, și cu șeful lui de cabinet, Guérard, care îi eliberează un permis pentru a se putea întoarce la Paris[3]. Dar spectacolul de la Vichy, *„cu grămada lui de vechituri"*[4], îl dezamăgește, ca și cu ocazia unei noi călătorii, în octombrie, când îl întâlnește pe Bergery. Fără a face parte dintr-o grupare anume, Drieu este mai apropiat de aripa radicală a colaboraționismului

[1] Măsurile luate de guvernul de la Vichy în privința evreilor stârnesc încă vii controverse. Politica antisemitismului de stat, adoptată imediat, a fost dusă în cel mai scurt timp la extreme, autoritățile dovedind un exces de zel în fața căruia directivele germane păreau de-a dreptul moderate. Apărătorii regimului amintesc că, odată cu începutul politicii de exterminare a evreilor (1941–1942), numai 75 000 de evrei au fost deportați către lagărele de exterminare (doar 2 000 vor supraviețui), din cei peste 300 000 din Franța, și că aceștia ar fi fost evrei străini, și nu francezi. Nu s-a putut însă proba cu documente vreo protecție acordată de guvernul colaboraționist acestora din urmă. Cf. François Furet, *Atelierul istoriei*, Editura Corint, 2002, pp. 295–302 (n. ed.).

[2] Generalul de brigadă S.S. Otto Abetz a fost numit în 1940 ambasadorul Germaniei în Franța, alegând să-și stabilească sediul la Paris, în loc de Vichy. Condamnat pentru crime de război (în special pentru a fi permis deportarea celor 75 000 de evrei în lagărele de exterminare), Abetz a fost eliberat în 1954, fiind ucis in 1958 într-un accident auto pus la cale, se pare, de foștii luptători din Rezistență. Făptașii au rămas necunoscuți (n. ed.).

[3] Pentru rolul politic jucat de Drieu după armistițiu, a se citi *Fragment de mémoires*, Gallimard, 1982.

[4] *Fragment de mémoires*, p. 36.

parizian, pentru care Vichy reprezintă un regim călduț, incapabil de a susține efortul de regenerare națională pe care îl consideră indispensabil. În opinia lui Drieu, cu guvernul de la Vichy, Franța *„a ieșit din făgașul ei de stânga doar ca să se afunde în cel de dreapta"* (p. 233): visează un tânăr partid fascist, dar nu află decât amânări, o pleavă de dreapta care a înlocuit pleava de stânga. Din motive diferite, îi disprețuiește pe reprezentanții cei mai de seamă ai guvernării de la Vichy: *„Dobitocul ăla bătrân de mareșal, ticălosul de Laval reacționează față de evenimente așa cum sunt ei în fond. Totdeauna l-am disprețuit pe acest general pasiv, acest apărător pur negativ al Verdunului, această bătrână vită încălțată, cramponată de linia de mijloc"* (p. 256). Violența lui se dezlănțuie în special împotriva lui Laval, față de care resimte un soi de ură de rasă: *„Mârșavul Laval, acea corcitură de evreu cu țigan, acel avorton făcut în spatele unei rulote"* (p. 256), scrie el în noiembrie 1942. Încă din septembrie 1940, judecata lui era fără drept de apel: *„la Vichy — acest Koblenz*[1] *intern, loc al tuturor emigrărilor, al tuturor fugilor, al tuturor temerilor, al tuturor replierilor, acest receptacol al tuturor deșeurilor — lumea continuă să vorbească în loc să lucreze, în loc să guverneze"*.[2]

Patriot european care nu mai crede în micile patrii, ci în imperii, Drieu milita încă din 1928 în *Genève ou Moscou* pentru o întărire a Societății Națiunilor și pentru formarea unei Europe federale. Nemaiașteptând nimic de la Franța, care i se pare sortită unei irezistibile decăderi, el face un derapaj periculos, dar logic. De vreme ce Germania este victorioasă, ea se va așeza la conducerea unificării europene, independent de orice considerente morale. Drieu va transfera așadar asupra lui Hitler speranțele definitiv înșelate de către politicienii francezi. Jurnalul constituie astfel un fel de adio adresat patriotismului. În timpul luptei cu Germania, Drieu își afirma apartenența națională, pe care o punea înaintea opțiunilor sale de politică internă, și îi ataca violent pe cei care, asemeni comuniștilor, i se părea că adoptă atitudinea inversă. Toată forța sentimentului său naționalist îl lega de Franța, *„de acel ceva care a fost energic și rafinat, și care persistă încă în fondul popular și în monumentele care au mai rămas și în câțiva artiști contemporani"* (p. 172). Dar îi detesta în același timp pe francezi, ca urmare a unei extinderi a urii de sine care alcătuiește fondul caracterului său: la ce bun să mori printre oameni care nesocotesc tot ceea ce pentru el are valoare? Patriotismul francez se preschimba în internaționalism european, pe care Germania îl întruchipa cel mai bine, cel puțin atâta vreme cât era victorioasă, înainte de a preda ștafeta Rusiei.

Așa că vedem cum alternează la Drieu profesiunile de credință prohitleriste și invectivele împotriva slăbiciunii și a greșelilor care vor antrena înfrângerea

[1] Koblenz, oraș în Germania occidentală, fosta capitală a Prusiei Renane, situat la confluența Rinului cu Mosella. În timpul Revoluției franceze a fost locul de adunare al emigraților aristocrați, care au organizat aici o slabă rezistență (n. tr.).

[2] *Ibidem*, p. 108.

germană. Drieu s-a temut de Hitler, i-a fost frică ca nu cumva acesta să elimine intelectualitatea franceză. La începutul jurnalului îl judecă aspru: în comparație cu *Memorialul din Sfânta Elena*, *„în* Mein Kampf *se simte decadența; gândire de ziarist rudimentar, avid de senzaționalism grosolan"* (p. 67). Dar, paradoxal, când înfrângerea lui Hitler va deveni inevitabilă, atunci Drieu își va exprima violent simpatia pentru el, în termeni foarte șocanți pentru cititorul modern, care poate avea impresia că se vorbește despre alt personaj decât cel cunoscut din istorie: *„Nu-mi pare rău decât de un singur lucru, și anume că nu am strigat mai tare dragostea mea față de violență, de aventură, de Hitler și de hitlerism (în ciuda oribilelor defecte și lipsuri)"* (p. 340); *„Hitler îmi place până la capăt, în ciuda tuturor greșelilor sale, în ciuda ignoranței și a minciunilor sale. În linii mari, a schițat în ochii mei idealul meu politic: mândrie fizică, căutarea unui stil, a prestigiului, a eroismului războinic — și chiar nevoia romantică de a se epuiza, de a se distruge într-un elan necalculat, nemăsurat, excesiv, fatal"* (p. 348). Doar crimele lui Hitler lipsesc din această panoramă exaltată. Drieu se lasă parcă sedus de către învins. Dacă nu îi admiră decât pe învingători, se simte totuși întotdeauna de partea celor învinși.

Fenomenul identificării, prin intermediul căruia în Franța își regăsea propriile slăbiciuni, se transferă asupra Germaniei din momentul când își pune în ea noile lui speranțe: *„Am transferat asupra Germaniei pesimismul pe care înainte vreme îl rezervasem Franței. Aș considera totdeauna amenințată sau pierdută cauza pe care aș susține-o"* (p. 322). De altfel, se vede adeseori cum reproșurile pe care le formulează la adresa Germaniei se confundă cu cele îndreptate înspre Hitler. Drieu simte nevoia de a asimila o țară cu omul providențial care o conduce, Stalin, Hitler sau Mussolini. Dorește să vadă în Hitler întruchiparea poporului german: *„Fără îndoială că germanii, cel puțin poporul, rămân legați de el fiindcă este imaginea destinului lor, după cum pe al francezilor îl întruchipa Napoleon. Înainte de Napoleon, ce doriseră francezii, dacă nu tocmai ceea ce Napoleon a vrut să le dea. Un Hitler, sau un Napoleon, este expresia dorinței, credinței și neputinței oamenilor, a speranței și a disperării lor. Ei nu pot renega decât în ultima clipă, când este prea târziu"* (p. 346 și urm.). Această exaltare a conducătorului constituie de altfel unul din motivele pentru care Drieu disprețuiește democrațiile: este de părere că nici un om nu pare a întruchipa voința politică a Franței, Angliei sau Statelor Unite, chiar dacă i se întâmplă să admire un discurs al lui Winston Churchill. Sunt țări orfane, pe care el le desemnează cu numele lor, niciodată cu ajutorul vreunui erou eponim, în care ar culmina o mistică a liderului. Uneori, totuși, mai ales atunci când germanii se dovedesc incapabili de a realiza ambițiile lui Hitler, reface distincția între conducător și concetățenii săi: *„N-am fost niciodată germanofil, nici germanoman. Am spus-o totdeauna, s-a știut totdeauna, de îndată ce eram cunoscut. Ceea ce m-a atras a fost Hitler și hitlerismul"* (p. 334).

Dar politica lui Hitler în Franța îl dezamăgește profund. Spera că germanii vor ajuta Franța să formeze un partid fascist puternic, în stare a o regenera. În mod evident, nu avea cum să știe de existența directivei 490, dictată de Hitler pe 9 iulie 1940: *„Susținerea eforturilor guvernului francez de a instaura un regim autoritar nu ar avea nici un sens. Orice formă de guvernare susceptibilă de a restabili puterea Franței se va izbi de opoziția Germaniei. În Europa, doar Germania comandă."* Doar proba faptelor îi va permite să vadă în adevărata lumină atitudinea răuvoitoare a germanilor față de mișcările fasciste franceze. În noiembrie 1942, Drieu se întreabă dacă germanii se tem de eventuala forță a unei noi Franțe fasciste, sau sunt doar disperați la gândul unei renașteri fasciste franceze: *„Zilele astea am ajuns la certitudinea, după faptele germanilor și după declarațiile lor, că sunt neîncrezători și dezgustați față de rarele elemente fasciste existente în Franța"* (p. 259). Germanii liberali își doresc o Franță democrată, în timp ce imperialiștii berlinezi se tem ca nu cumva fascismul să se redreseze în Franța. Drieu ajunge așadar să aprecieze foarte just politica hitleristă în Franța, dar aceasta se situează la antipod față de așteptările sale.

Drieu se arată foarte sever și în privința strategiei militare a lui Hitler: mai întâi îi reproșează la modul general inerția, reproș pe care îl face și altor națiuni. Poate ca reacție împotriva imobilismului de care dă dovadă *„ciudatul război"*, în 1940 Drieu manifestă un activism îndrăcit, astfel că i-ar fi plăcut să-i vadă pe aliați atacând pe toată lumea și din toate părțile deodată. În martie 1943, îl acuză pe Hitler de a nu avea nici un impuls venit din inimă, dar nici vreo tresărire a imaginației: *„E încremenit în limita forțelor sale"* (p. 282). În 1942 îi reproșa deja că pierde câte șase luni în fiecare an, în loc să atace neîncetat. Visa să-l vadă invadând Italia și Spania, punând mâna pe Gibraltar, închizând Mediterana. În viziunea lui Drieu, războiul capătă un aspect rablaisian, cu ignorarea cea mai desăvârșită a imperativelor strategice. Îi e ciudă pe japonezi pentru că nu atacă Rusia și că nu sunt mai ofensivi, când aceștia, după primele victorii, abia dacă reușeau să stăpânească doar din punct de vedere logistic imensitatea teritoriilor cucerite.

Dar mai cu seamă, după războiul fulger împotriva Rusiei, Drieu îi reproșează lui Hitler de a fi refăcut greșeala lui Napoleon, deși îi spusese mai demult lui Louis Renault: *„N-o să fac niciodată prostia lui Napoleon, n-o să mă duc niciodată în Rusia"* (p. 237). Astfel că istoria se repetă. Napoleon citea despre aventura escapadei rusești a lui Carol al XII-lea al Suediei fără a trage nici o învățătură, dar nici exemplul lui nu i-a slujit mai bine lui Hitler. Foarte clarvăzător, încă din decembrie 1941, Drieu prevede că germanii se vor împotmoli în iarna rusească. Informat de posturile de radio engleze, pe care le ascultă cu regularitate, luminat de pesimismul său instinctiv ori de câte ori era vorba de prieteni, Drieu se dovedește un bun profet în această situație, mult înainte de dezastrul german de la Stalingrad. Judecata lui este de altfel întărită de mania

sa demografică, datorită căreia el a măsurat întotdeauna forța unei țări în funcție de numărul de locuitori și nu în funcție de puterea industrială. Așa cum i se părea că Franța e prea puțin populată față de Germania, la fel o vede pe aceasta depășită, la rândul ei, de milioanele de locuitori ai imperiului rus.

Dar, în ochii lui Drieu, greșelile lui Hitler sunt mai ales de ordin politic. După părerea lui, germanii sunt un popor lipsit de simț politic, pentru că sunt proști psihologi. Hitler duce mare lipsă de oameni de talent în jurul lui, ceea ce nu poate decât să-i accentueze carențele personale. Cea mai gravă este aceea de a nu fi știut să se orienteze într-o direcție hotărât socialistă. Tot la fel ca Napoleon, care, ezitând între principi și popoare, a mers pe căi ocolite și a rămas prea favorabil capitalismului. Greșeala de neiertat a lui Hitler a fost noaptea cuțitelor lungi, atunci când s-a debarasat de aripa stângă a partidului său, de Röhm și de S.A., pe 30 iunie 1934. Pe Drieu nu îl revoltă atât masacrul în sine, cât faptul că ținta a fost prost aleasă; ar fi trebuit lovit în forțele reacționare.

Eroarea aceasta de politică internă va avea consecințe grave în politica internațională. În iunie 1940, Drieu își pune speranțele în Germania pentru realizarea unității europene: *„Germania socialistă va reuși internaționalismul european pe care Anglia și Franța, plutodemocratice, l-au ratat la Geneva*[1]" (p. 210). În lipsa unei federații egalitare, imaginează o Europă sub hegemonie germană, dar pentru asta trebuie ca Germania să nu se izoleze într-un imperialism de modă veche și, asemeni armatelor Revoluției, să declanșeze o tulburare a conștiințelor. Dar Hitler nu încearcă să extindă și în restul Europei inovațiile realizate pe propriul teritoriu: *„Tăcerea, inerția politică a lui Hitler în Europa de doi ani încoace constituie un semn extraordinar al amurgului geniului în Europa. Nici o dovadă de imaginație, nici o creație, imposibil de a evada din cercul magic al națiunii, din găoacea patriei, din scleroza vechii diplomații militariste și imperialiste*" (p. 275). Hitler și germanii nu gândesc decât în termenii Germaniei, iar nu ai Europei. În 1944, *„germanii recoltează ceea ce au semănat în 1940 și 1941: absența spiritului revoluționar. Nu puteau justifica invazia și ocupația decât prin revoluție. Nu era vorba să ia Alsacia, ci să suprime frontiera vamală și să federalizeze Europa împotriva Rusiei.* (p. 359). În acest punct, Drieu se lasă copleșit de dezamăgire, de

[1] Prin *Geneva* se desemnează, în acest caz, Liga (Societatea) Națiunilor, organism supranațional cu sediul în acest oraș elvețian. După o idee a președintelui american Woodrow Wilson, Liga a fost creată în 1920, odată cu intrarea în vigoare a Convenției Ligii Națiunilor, ratificată de 42 de state în 1919. În deceniul al treilea, a încorporat membri noi și a mediat cu succes dispute internaționale minore. Autoritatea Ligii, însă, a fost pusă serios la îndoială de la începutul anilor '30, când o serie de evenimente i-au dovedit ineficacitatea. După ce a fost condamnată invadarea Chinei de catre Japonia, aceasta din urmă a părăsit pur și simplu organizația. De asemenea, Liga nu a putut preveni reînarmarea Germaniei și nici invadarea Etiopiei de către italieni. În 1946, Liga Națiunilor a fost în mod oficial dizolvată, dar practic nu mai funcționa de la declanșarea celui de Al Doilea Război Mondial (n. ed).

ranchiună, de indignare, fără a încerca să înțeleagă motivele care au împiedicat Germania să difuzeze în exterior mesajul său nazist. Cu siguranță, ar fi putut să construiască un nazism mai socialist, dar, în rest, Drieu nesocotește total conținutul rasial al nazismului. Se poate concepe răspândirea în întreaga lume a unei doctrine universaliste ca cea a Revoluției franceze sau a comunismului sovietic, dar cum să asiguri într-o țară celtă sau slavă popularitatea unei politici axate pe restituirea purității rasei germane?

Condamnat de propriile greșeli politice, Hitler este de asemenea mereu contracarat de adversarii săi germani sau de așa-zișii partizani, care, în opinia lui Drieu, îi sabotează politica. El se dezlănțuie în special împotriva înaltului stat major german al *Wehrmacht*-ului, a cărui rezervă aristocratică împotriva demagogiei hitleriste a sesizat-o foarte bine. Nu îl miră atentatul contelui Stauffenberg[1] din 20 iulie 1944, la fel cum nu îl surprinde reacția imediată a armatei împotriva S.S.-iștilor. Merge până la a-l suspecta pe Rommel de trădare: *„Rommel (...) va pierde dinadins bătălia de la Salerno, așa cum dinadins a pierdut la El Alamein"* (p. 299). Adeseori luciditatea lui are de suferit de pe urma atitudinii pătimaș–părtinitoare. Cu greu poate concepe că *Wehrmacht*-ul încearcă să limiteze dezastrul german deja previzibil, preferând să-l considere o *„pleavă demodată și reacționară"* (p. 342), ca un fel de Vichy german, unde toate forțele vechii drepte se unesc pentru a frâna politica nazistă. Iar germanii de la Paris i se par încă și mai răi, dacă așa ceva mai este cu putință. Raliați hitlerismului din oportunism, sunt de fapt *„democrați din naștere și de la natură"* (p. 259), cu Abetz în frunte, *„liberali lași și vicleni"* (p. 344), care au înșelat și au trădat mereu forțele franceze favorabile fascismului. Drieu uită că a diagnosticat în ostilitatea germană față de fascismul francez o voință deliberată de a menține slăbiciunea Franței, și vede pretutindeni doar spirit democratic și trădare.

Slăbiciunile și greșelile lui Hitler și ale germanilor îi pun indirect în valoare pe Stalin și pe ruși. În vreme ce *„bietul Hitler"* nu era destul de sălbatic (p. 267), Stalin, cu victoriile armatei ruse, va deveni acel stăpân pe care Drieu îl caută pretutindeni în jurul lui: *„Voi muri cu o bucurie sălbatică la gândul că Stalin va fi stăpânul lumii. În sfârșit, un stăpân. E bine ca oamenii să aibă un stăpân care să-i facă să simtă atotputernicia feroce a lui Dumnezeu, inexorabila putere a legii"* (p. 270). Substitut al Dumnezeului nemilos din Vechiul Testament, marele om politic apare astfel într-o perspectivă evident teocratică. Trebuie oare să vedem în raportarea ambiguă a lui Drieu la tatăl său sursa acestei adorații manifestate față de o putere paternă, politică și divină? În orice caz, ne aflăm

[1] Colonelul Claus von Stauffenberg, implicat într-un complot militar german cu ramificații în toată Europa ocupată, amplasează o servietă cu explozibil în cartierul general al lui Hitler de la Wolfsschanze (azi Kętrzyn, Polonia), în timpul unei reuniuni a șefilor armatei. Hitler e rănit ușor în deflagrație, iar contele Stauffenberg este arestat și executat în aceeași noapte. Astăzi este socotit printre eroii germani (n. ed.).

cu totul în cadrul unei mistici a conducătorului, pe care o dezvoltă, idealizând-o, în *L'Homme à cheval:* Drieu simte nevoia unei figuri paterne ideale, care să îi impună cu brutalitate legea sa. Se complace chiar în ideea evocării unui Stalin care îi va ucide pe toți burghezii (p. 273). Dar păstrează totuși o rămășiță din vechea sa simpatie pentru Hitler, în măsura în care vede în Stalin pe cineva care a fost mai norocos decât el încă de la pornire: *„De la om la om, Stalin are asupra lui Hitler avantajul nedrept de a încarna un popor mai prudent, mai tânăr, mai numeros, mai bogat: faptul acesta îi conferă greutate, echilibru, îi permite să-și domolească pasiunile"* (p. 347).

Pentru că, la fel ca în cazul lui Hitler, Drieu tinde să confunde poporul cu omul providențial care îl reprezintă. Departe de a fi profetică, judecata lui nu face decât să urmeze curba evenimentelor, evoluând de la un dispreț profund pentru poporul rus către o aprobare lipsită de orice nuanță. Pe timpul primelor dificultăți întâmpinate de ruși în campania din Finlanda, Drieu plasa lumea rusă la un nivel foarte jos: *„veșnica apatie rusească"* (p. 112) îi stârnea chiar ironii cu tentă rasistă: rușii ar trebui să fie verzi, așa cum alte popoare sunt galbene sau negre, ca să putem înțelege de ce sunt așa de diferiți de noi. Și se întreba dacă nu cumva există o slăbiciune congenitală a rasei slave. Dar, odată cu primele succese rusești, totul se schimbă: așa cum notează cu cinism și luciditate în octombrie 1943, *„toată lumea e sedusă de ruși. Succesul are o forță irezistibilă"* (p. 299). Singurul lucru pe care îl poate invoca în favoarea clarviziunii sale este acela că și-a revenit foarte curând: încă din noiembrie 1941, constata că rușii îi sperie pe germani *„prin numărul, sănătatea, curajul, credința și resursele lor"* (p. 234). Iar scuza pe care o invocă pentru orbirea sa inițială este entuziasmul ziarului *L'Humanité*: cum să dai crezare unui ziar care te-a înșelat de atâtea ori! Slăbiciunea comunismului francez, această slăbiciune pe care a crezut că o regăsește în Spania sau în China, l-a împiedicat să vadă forța rusească.

După cum rușii sau germanii înregistrează succese sau înfrângeri, așa va oscila și Drieu între fascism și comunism, cele două ideologii rivale, demonstrând astfel fragilitatea convingerilor sale. Când Drieu îi vede victorioși pe ruși, atunci își abandonează pe loc crezul fascist, în care nu mai vede decât o ultimă reacție a lumii burgheze: *„Conservatorismul burghez a pervertit fascismul din interior. Marxiștii au avut dreptate: fascismul n-a fost până la urmă decât apărare burgheză"* (p. 293). Drieu nu este motivat aici de modificarea poziției sale politice, ci de faptul că rușii sunt mai puternici decât germanii, Stalin este mai puternic decât Hitler. El se aseamănă în această privință cu eroul lui din „L'Agent double", care trece de partea liderului politic a cărui putere carismatică i se pare mai hotărâtoare. Dar asta nu-l împiedică să se aștepte la catastrofe din partea comunismului: înclinase de partea fascismului pentru că îl considerase mai puțin distrugător decât comunismul (p. 334). Și este foarte adevărat că în *Une Femme à sa fenêtre*, eroul, comunistul Boutros,

își înfățișează doctrina într-o imagine foarte puțin atrăgătoare: sărăcie, muncă, suspiciune polițienească: nu prea lasă impresia că ar putea trece dincolo de „viitorul de aur al omenirii". La Drieu, adeziunea finală capătă nuanțe catastrofice: *„În orice caz, salut ridicarea Rusiei și a comunismului. Va fi atroce, atroce de distructivă, insuportabilă pentru generația noastră, care va pieri în totalitate de moarte lentă sau bruscă"* (p. 317). Adeziunea aceasta rămâne prin urmare ambiguă. Drieu evidențiază cu multă luciditate afinitățile burgheze care îl despart de comunism: teama burgheză de necunoscut încercată de bunicul său în timpul Comunei, legătura cu Christiane Renault, cea mai bogată burgheză, *„repulsia epidermică față de un comunist"* (p. 288), repulsie pe care o încearcă, e adevărat, și față de burghezi și de toți cei care reprezintă o clasă socială. Apoi nu își poate dezminți atât de brutal angajarea fascistă. Își pune toate speranțele în comunism, dar nu poate să se gândească la o veritabilă reconvertire comunistă: *„Nimic nu mă mai desparte de comunism, nimic nu m-a despărțit vreodată de el, în afară de crisparea mea atavică de mic-burghez. Dar asta e enorm și a dat naștere la cuvinte și atitudini cărora e mai bine să le rămân credincios, cărora nu pot decât să le rămân credincios"* (p. 327). Descoperirea forței ruse și admirația pentru comunism nu constituie așadar o soluție pentru existența sa personală. Acestea nu pot determina din partea lui nici o acțiune concretă, îl lasă să rătăcească veșnic în vis și în miraj al politicului.

Incapabil de a trece în fapt de la fascism la comunism, Drieu va accepta până la moarte consecințele ultime ale angajării sale inițiale. Ceea ce nu îl împiedică însă de a cădea victimă unei forme de oportunism intelectual, care îl face să treacă de fiecare dată de partea celui puternic. Nu e vorba de simplu cinism, ci de o prelungire a complexului său de inferioritate din copilărie. Lui Drieu i s-a părut întotdeauna că este slab din punct de vedere fizic și nu a putut accepta niciodată să fie dominat de forța brutală a altora. Hrănit cu legenda napoleoniană și cu literatura eroică pentru copii, a visat să fie rege în curtea școlii. Dar nu avea destulă forță pentru a fi șef, așa că trebuia să recurgă la șiretlic. După cum relatează în *Etat civil*, o ceartă cu un rival se termină într-o zi printr-o înfrângere umilitoare. Mai târziu, în armată, *La Comédie de Charleroi* ni-l va înfățișa tot incapabil de a se impune fizic în fața derbedeilor din sectorul său. Și forța aceasta nu le este necesară doar liderilor, ci oricărui bărbat demn de acest nume. În special în domeniul sexual, Drieu insistă asupra faptului că bărbatul trebuie să fie capabil de a o apăra pe femeia care îl însoțește de orice agresiune. Sentimentul de a nu corespunde acestei exigențe dezvoltă în el un complex periculos, care îl face să aprecieze în sine orice manifestare a forței. Germanii au dreptate la începutul războiului, pentru că sunt învingători, dar Drieu îi va abandona în plan intelectual în favoarea rușilor de îndată ce situația se va inversa.

Virajul lui Drieu de la fascism la comunism este așadar mai mult geopolitic decât ideologic, la limită este chiar rasist, în măsura în care rușii îi par a fi un popor mai tânăr, care îi depășește pe germani. Singura constantă politică a gândirii lui Drieu este ideea sa despre Europa, a cărei înfăptuire o lasă pe seama rușilor, de vreme ce germanii nu mai sunt în stare de așa ceva. Acest fel de indiferență la orice convingere ideologică profundă explică în același timp versatilitatea pe care el tinde să o proiecteze asupra tuturor actorilor dramei care sfâșie lumea: el redistribuie alianțele după cum îi dictează fantezia, ca și cum diferitele țări angajate în război ar fi doar un pachet de cărți de joc, pe care le poți amesteca și tăia după plac. Astfel, le reproșează japonezilor că nu îi atacă pe ruși, iar a doua zi constată că ar trebui să se alieze cu ei (p. 285). Nu există practic combinație posibilă pe care să nu o închipuie, nu există răsturnare de alianțe pe care să nu o inventeze, dintre care cea mai burlescă este, desigur, ostilitatea anglo-americană (p. 236), eventual la instigarea rușilor (p. 217). Dar îi vede și pe ruși aliindu-se cu germanii (p. 249), sau, dimpotrivă, pe aceștia din urmă aliindu-se cu anglo-americanii împotriva rușilor (p. 309). Aceeași fantezie domnește și în domeniul spiritual: se lasă ușor convins că Biserica preferă bolșevismul, sau o suspectează de simpatii masone. În această nesăbuită combinatorie, nesocotește tot ceea ce constituie personalitatea istorică, politică sau chiar rasială a unui stat modern, pentru a-l transforma într-un simplu pion deplasabil după plac, ca pe vremea răsturnărilor de alianțe la curțile din secolul al XVII-lea. Singurele afinități pe care este de acord să le recunoască sunt de ordin psihologic, atunci când are în vedere posibilitatea unei internaționale a dictatorilor, în cadrul căreia Stalin ar accepta să îi vină în ajutor lui Hitler. Și aici întâlnim o punere în valoare a omului providențial atotputernic, cu mult deasupra realităților politice ignorate în mod deliberat.

Singurul lucru stabil, care supraviețuiește alături de ideea europeană, este mai degrabă un dezgust, un refuz: oroarea viscerală față de democrație. Această constantă maurrasiană a personalității lui Drieu se exprimă în multe ocazii, tot ea justificând parțial și comunismul ca ucigaș al burghezilor, considerat preferabil *„întoarcerii vechiturilor anglo-saxone, a recondiționării burgheze, a aranjamentelor democratice"* (p. 317). Tot așa se explică și o stranie lacună în universul politic al lui Drieu. De vreme ce venerează pretutindeni reușita și puterea, ne-am aștepta să se încline în fața succeselor americane la fel de mult ca în fața succeselor rusești. Or, el, care i-a admirat odinioară așa de mult pe americani, pare opac la victoria Statelor Unite asupra japonezilor și germanilor. După ce la începutul lui 1942 se întrebase dacă japonezii nu îi vor întrece pe americani datorită tinereții poporului lor (2 ianuarie, p. 239), la sfârșitul jurnalului pare să ignore cu desăvârșire succesele americanilor împotriva adversarilor lor. Această orbire, în viziunea lui Drieu, reflectă cu siguranță disprețul său față de democrația americană: chiar

și victorioasă, în ochii lui o democrație nu poate fi decât slabă. Poate se mai adaugă încă două motive. Primul este de ordin politic: Drieu se așteaptă ca învingătorul să unifice Europa, iar această sarcină i se pare mai potrivită pentru Rusia decât pentru Statele Unite, țară extraeuropeană. Al doilea motiv este de ordin rasial: Statele Unite îi apar ca o țară mare, rezultat al metisajului barbar și decadent în același timp. Americanii nu sunt decât: *„o scursoare de pușcăriași evadați, de transfugi, de învârtiți"* (p. 134). Prejudecata rasistă se dovedește a fi încă și mai puternică decât adorarea forței.

Drieu este totuși foarte conștient de puterea americană, și din cauza ei ajunge să se teamă pentru hegemonia rusă, pe care dorește să o vadă triumfătoare: *„Chiar și azi văd slăbiciuni în Rusia și în comunism. Îmi dau seama că Rusia încă n-a ajuns cu adevărat să fie o forță industrială și militară și că America și Anglia sunt capabile să-și ia asupra ei o revanșă imediată"* (p. 327). Așa că Drieu își petrece timpul trecând de la un campion la altul, dar forța acestuia nu i se pare niciodată îndeajuns de sigură. De îndată ce mizează pe Stalin și pe ruși se și îndoiește de capacitatea lor de a-i îndeplini speranțele: *„Îmi transfer pesimismul asupra rușilor și mă întreb dacă nu vor trebui, și ei, să se plece în fața anglo-saxonilor"* (p. 337); *„Stalin va putea oare profita de drumul deschis de cei doi frați ai săi* [Hitler și Mussolini]*? Încep să mă îndoiesc, transfer asupra lui eternul meu pesimism"* (p. 342). Fenomenul acesta de transfer este caracteristic pentru lipsa lui de convingere ideologică veritabilă. Constatăm la el un fel de triumf al contingentului paralel, cu o extraordinară sete de absolut. Drieu pare convins că războiul se va sfârși cu victoria decisivă a unui partid asupra celorlalte, prin stabilirea unei ordini mondiale definitive. Vede în cel de Al Doilea Război Mondial un fel de proces permanent, care nu se va încheia decât în momentul când problemele lumii vor fi rezolvate o dată pentru totdeauna. Prea puțin format de studiile sale istorice, el nu își poate închipui că echilibrul între puteri este ceva care se face și se desface mereu, că hegemoniile nu sunt niciodată nici depline, nici veșnice. El substituie instabilității inerente a vieții o viziune încremenită, caută, așa cum însuși mărturisește, să *„reducă ceea ce este viu la un soi de statism"* (p. 75). Drieu are ceva din utopistul angajat în fixarea lumii într-un imobilism deplin.

Viziunea aceasta se intersectează cu un pesimism istoric și cultural mult mai temeinic decât pesimismul său politic. Ca și Gobineau, el crede că lumea se îndreaptă inexorabil spre declin. Tresăririle războiului mondial nu constituie decât un epifenomen. Nu numai Franța, ci lumea întreagă este sortită împietririi și somnolenței: *„Omenirea are nevoie să doarmă o mie de ani, e obosită"* (p. 288); *„Literatura franceză este terminată, ca și orice altă literatură din lume în general, ca și întreaga artă, întreaga creație. Omenirea este bătrână și se grăbește să-și orânduiască somnul într-un sistem de furnicar sau de stup"* (p. 98). Drieu împrumută de la Nietzsche viziunea *„ultimului om"*, dar nu își pune nici o speranță în venirea unui supraom, care să compenseze

situația. În jurul lui nu vede decât oameni mici. Chiar și atunci când închipuia cu entuziasm un triumf germanic, îl vedea imediat prăbușit în degenerare: Germania victorioasă va putrezi instantaneu printr-un efect de contaminare, astfel că îi vom vedea pe *„pederaștii germani plimbându-se boiți pe străzile Parisului sau ale Moscovei"* (p. 143). Hitler nu va face decât să încurajeze mersul omenirii pe o pantă fatală: *„Cu siguranță că Hitler va dărui Europei acea siguranță a automatismului birocratic pe care rușii nu au știut să o pună la punct, la adăpostul căreia omul epuizat va face o îndelungată cură de repaus, destindere, monotonie, stupiditate, de care are mare nevoie"* (p. 162). Mai târziu, când Drieu va crede în triumful rușilor, va rămâne la fel de pesimist: *„Cât despre ruși, mă tem de o decepție: de acel amestec de New York și Berlin"* (p. 350 și urm.). Față de diagnosticul lui de decădere, Drieu nu vede nicăieri salvarea.

Prin acest ton al veșnicului prevestitor de catastrofe, Drieu se înrudește cu profeții biblici în mai mare măsură decât prin însușirile lui de vizionar, evocate în titlul pătrunzătorului studiu al lui Pierre Andreu. Cu siguranță că Drieu chiar s-a dorit profet, după cum o afirmă în mai multe rânduri în aceste pagini: *„Am fost cu-adevărat profet. Nici un cuvânt din poemele și din eseurile mele, care să nu fi bătut departe"* (p. 183). Dar îi este ciudă că a fost un *„profet discret"*, în loc să strige înfricoșător împotriva țării sale prăbușite în religia confortului. Mai mult decât adevărul îl interesează intensitatea imprecației sale. Crede că și-a trădat misiunea mai mult din lipsă de forță decât de luciditate. Or, dacă e adevărat că Drieu își petrece vremea profetizând, ceea ce anunță el e departe de a se adeveri. Uneori este și foarte clarvăzător, astfel că în timpul „ciudatului război" simte că *„evenimentele vor fi cu atât mai teribile cu cât întârzie mai mult"* (p. 98); încă din mai 1940 este convins că Hitler va ataca Rusia (p. 186); în 1942, cu mult înainte de complotul din iulie 1944, este convins că propria armată îl va arunca pe Hitler în aer (p. 257). Se știe că doar puțin a lipsit ca atentatul lui Stauffenberg să reușească și că, urmare a anunțului eronat de reușită, generalul Heinrich von Stülpnagel, guvernatorul militar al Franței, a dat ordin să fie arestați 1 200 de S.S.-iști și membri ai serviciului de securitate al Parisului. În același fel, Drieu prevede, după izbânda debarcării în Normandia, o a doua debarcare, pe Coasta de Azur (p. 325). Dar la fel de des i se întâmplă să se înșele, și nu numai când e vorba de răsturnările aliaților delirante pe care le închipuie el. În ciuda pesimismului său, este primul surprins de brutala prăbușire din iunie 1940. În decembrie 1939 spunea că nu crede într-o înfrângere militară, într-o prăbușire bruscă. După cum mărturisește, îl surprinde și succesul debarcării aliaților: *„Ei bine, instinctul meu era un instinct adevărat, adică ceva eminamente înșelător! Debarcarea a reușit și de acum încolo lucrurile trebuie să se desfășoare destul de repede"* (p. 322). În ianuarie 1944, închipuie un alt aranjament între germani și anglo-americani (p. 301). În 1942, este convins că *„în calculul esențial"* nu se înșală (p. 258):

supraestimează forța rușilor, după ce mai întâi o subestimase: victoria finală va aparține rușilor, și nu anglo-saxonilor. *„Micile lui profeții"*, cum le numește el (p. 352), sunt când exacte, când false, fapt pe care îl rezumă destul de bine atunci când spune că s-a înșelat *„cu privire la Rusia, mai mult decât cu privire la Germania. Deloc cu privire la Franța"* (p. 374). Triumfător este însă în pesimismul privind soarta propriei țări, el fiind uimit de slăbiciunile Franței încă din 1918. Și nu degeaba se referă el la Isaia, pentru că deznădejdea profețiilor sale a fost mai violentă decât ar vrea el însuși să admită. Există ceva din inspirația biblică în violența imprecației care îi străbate întreaga operă. Mai mult decât un analist lucid, Drieu este un vaticinator de catastrofe. Oare nu spune chiar el: *„Omul poate să tot anunțe dezastre, are totdeauna dreptate, mai devreme sau mai târziu. Căci istoria nu este decât un șir de dezastre. Dezastre și cântări"* (p. 240)?

Dar pesimismul acesta fundamental falsifică în cele din urmă perspectivele. Dacă Drieu are dreptate să vadă Franța decăzută din rangul ei de mare putere mondială, preferă să ignore posibilitățile sale de redresare, păstrând-o la nivelul unei puteri medii. Dacă ar mai fi trăit, ar fi fost cu siguranță mai puțin sensibil la dezvoltarea sa economică decât la dezagregarea imperiului ei: Diên Biên Phu i-ar fi confirmat certitudinile profetice. În *Les Chiens de paille*, neputința politică a tânărului Cormont era întruchiparea neputinței politice a *„Franței singure"* de a se constitui într-o forță autonomă în mijlocul puternicilor săi vecini. Drieu îi refuză în același fel și lui de Gaulle posibilitatea de a face ca Franța să fie respectată. În 1943, face din el un soi de prizonier al anglo-americanilor: *„Să văd mascarada lui de Gaulle, făcând patriotism și pseudo-autonomism, sub ochii americanilor și ai englezilor, după mascarada unor Pétain-Laval, sub ochii germanilor — nu-i de mine"* (p. 297). În februarie 1945, apreciază corect marja de manevră gaullistă între cele două blocuri, această politică întrucâtva florentină, unde cel slab poate încerca un joc de balans între cei puternici. Dar o respinge imediat: America, Anglia și Rusia *„știu puținul pe care l-a făcut Franța și puținul pe care îl poate face. Și iată că de Gaulle crede că-și poate menține echilibrul între ele, înclinând rând pe rând când într-o parte, când într-alta. Dar nu e decât un element între multe altele, și acela secundar"* (p. 395 și urm.). Pentru Drieu, politica gaullistă de independență este din principiu o iluzie în care refuză să creadă: patriotismul francez nu mai are viitor!

*
* *

„Îi urăsc pe evrei. Am știut dintotdeauna că-i urăsc" (p. 255). În fața violenței unei astfel de afirmații, toate explicațiile de tip vag sociologic par derizorii. Cu siguranță că Drieu a crescut în mijlocul unei mici burghezii

antidreyfusarde și antimasone, iar inenarabilul său tată cu siguranță că a pus pe seama evreilor nenorocirile lui în afaceri. Dar antisemitismul lui Drieu este de o asemenea virulență a urii iraționale, încât amintește uneori de delirul lui Céline. Pentru el, evreul este un soi de monstru mitic, întruchipare a tot ceea ce el detestă, chiar dacă invocă experiențe personale directe pentru a-și justifica respingerea. În afară de cei pe care îi consideră dușmanii lui personali, ca Bernstein sau Bauër, pretinde că toți, prin urmare chiar și prietenii lui, l-au agresat: *„Nici unul pe care l-am cunoscut, citit sau observat, care să nu mă fi rănit. Și nici unul căruia să-i fi păsat de rana făcută, care să fi devenit conștient de ea"* (p. 158). Citâm, prin contrast, scrisoarea foarte demnă pe care i-a scris-o vechiul său prieten Pierre Heilbronn îndată după publicarea romanului *Gilles*: *„Mă doare să te văd ajuns în această situație, mă surprinde părerea ta păstrată cu grijă până acum în legătură cu bărbați și femei dintre care unii se credeau prieteni cu tine și te socoteau printre ai lor. Regret că am putut contribui și eu la formarea unei păreri atât de lamentabile despre evrei. Totuși țin foarte mult la tine."*[1] Poate că și aceasta este tot expresia sfâșietoarei amintiri a căsătoriei de interes cu Colette Jéramec, care îl chinuie pe Drieu, suscitând în el agresive mustrări de conștiință. Nu și-a putut ierta niciodată, după cum nu le-a putut ierta nici evreilor faptul că a acceptat banii lui Colette fără să o iubească: *„Sărăcia mă ținea departe de fetele din burghezie. Nu pătrundeam decât în puține case ale colegilor mei. Numai evreii mă invitau. Dar complexul meu de culpabilitate în privința lor s-a accentuat. Nu puteam să doresc o fecioară; dar cu atât mai puțin o evreică"* (p. 277). Pentru că nu a putut să o iubească pe Colette căsătorit fiind cu ea, Drieu le respinge pe toate evreicele și face din aceasta un soi de lege a firii sale. Sentimentul său de culpabilitate se transformă în agresivitate. Într-un moment de foarte mare luciditate, ajunge să vadă în evrei întruchiparea acelei părți din el însuși pe care o respinge[2], civilizația modernă, și marele oraș: *„Evreii suntem chiar noi înșine, schimonosiți de viața din marile orașe"* (p. 292): Drieu parafrazează aici o opinie pe care i-o atribuia lui Carentan, tutorele spiritual al eroului său din *Gilles*: *„În ceea ce mă privește, nu pot să-i suport pe evrei pentru că reprezintă prin excelență lumea modernă, pe care o urăsc."*[3] De asemenea, să nu uităm că în *Les Chiens de paille*, soarta țării lui Israel devine o prefigurare a destinului Franței, sortită să fie sfâșiată între ambițiile puternicilor ei vecini. Dacă Drieu îi urăște atât de mult pe evrei, este pentru că se simte prea apropiat de ei.

Fără ca Drieu să-l citeze pe Drumont sau alți publiciști antisemiți colaboraționiști, regăsim la el o viziune tradițională a pericolului evreiesc. Mai întâi, ideea că evreii sunt peste tot; așa cum cinematografia de la Hollywood este evreiască, la fel și presa franceză se află în întregime în mâinile evreilor.

[1] Scrisoare citată de Andreu și Grover, *op. cit*, p. 427.

[2] Este teza lui Bernard Frank în strălucitul lui eseu *La Panoplie littéraire*, Flammarion, 1980, p. 143.

[3] *Gilles*, ed. citată, p. 159.

Și *„o nouă Societate a Națiunilor va reprezenta triumful definitiv al evreilor, care vor pune mâna pe ea fățiș"* (p. 102). I se pare că toți sunt evrei sau jidoviți, de la Achenbach, consilier de legație la Ambasada Germaniei la Paris, *„democratul, fără îndoială, pe un sfert evreu"* (p. 256), până la Laval, *„acea corcitură de evreu cu țigan"* (p. 256). Ajunge să se îndoiască până și de Hitler: *„Și când te gândești că antisemitismul lui Hitler a devenit îndoielnic"* (p. 75). Evreii triumfă în toate taberele: Stalin *„la urma urmei, nu e și el, la fel ca de Gaulle, în mâna evreilor?"* (p. 293). A alege între democrație și comunism înseamnă *„să aleg între două grupări de evrei"* (p. 257). Este tema tocită a complotului evreiesc, care reapare aici după ce a făcut carieră în *Protocoles des Sages de Sion*[1].

Evreul se insinuează, așadar, pretutindeni: este ca străinul pe care îl inviți la masă și care ajunge să dorească să-ți conducă gospodăria. Drieu refuză asimilarea, pentru că evreul i se pare esențialmente un apatrid, excepție făcând situația în care se raliază la sionism[2], care merită tot respectul nostru, așa cum *Gilles* o sugera deja. Lipsiți de rădăcinile atavice ale limbii, Maurois și Bernstein se vor simți perfect în Statele Unite, unde *„vor scrie în engleză cu la fel de multă ușurință și la fel de plat ca în franceză"* (p. 206). De altfel, evreii sunt întotdeauna gata să-și părăsească țara de adopție pentru orizonturi mai bune, dacă li se pare spre avantajul lor: Wildenstein, marele anticar, naturalizat francez, își naturalizează american propriul fiu (p. 159).

Dar Drieu nu se mulțumește, asemeni lui Maurras, cu un antisemitism politic, el îl completează cu un rasism biologic. Mândru de ascendența sa normandă de blond înalt cu ochi albaștri, se ocupă meticulos cu identificarea indicilor fiziologici ai iudaității, ceea ce amintește de opusculele de joasă speță care au proliferat în timpul războiului pentru a învăța populația *„cum să recunoască evreul"*. Astfel, i se pare că poate identifica drept evreică o femeie care îi vorbea despre Franco numindu-l măcelar, observând că are *„ochii albaștri puțin dilatați, puțin ieșiți din orbită, prea albaștri, ficși"*, și *„șoldurile rău potrivite pe bazin"* (p. 79). Aceleași caracteristici se regăsesc în portretul

[1] Una dintre cele mai influente lucrări din istoria literaturii, cu autor necunoscut, s-a răspândit în toată lumea în urma succesului Revoluției bolșevice din Rusia. Concepută ca o sumă de indicații ale unui grup de „înțelepți" evrei privind preluarea puterii în întreaga lume, a contribuit major la creionarea portretului evreului perfid care urmărește dominația globală, alimentând astfel tendințele antisemite deja existente. Astăzi, această scriere, considerată pur ficțională, este socotită ca inaugurând tema teoriei conspirației, una dintre cele mai populare în literatura universală (n. ed.).

[2] Mișcare națională a evreilor, de răspândire internațională, fundamentată de Theodor Herzl în 1896 (prin lucrarea „Statul evreu"), care își propunea ca obiectiv soluționarea așa-numitei „probleme evreiești" prin crearea, respectiv reînființarea statului evreiesc în Palestina. Sionismul are la bază trei principii: 1. Evreii sunt un popor, nu doar o simplă comunitate religioasă; problema evreiască este, deci, o problemă națională. 2. Antisemitismul și persecuțiile la care sunt supuși evreii reprezintă un pericol permanent. 3. Palestina („Ținutul Israel") a fost și este încă patria poporului evreu (n. ed.).

lui Colette Jéramec, cu *„acea sinistră slăbiciune în mers care caracterizează femeile etniei sale"*, cu *„acea evanescență a bazinului spre genunchi"* (p. 315).

Dar Drieu nu numai că le atribuie evreilor un aspect fizic particular, dar respinge tipul de mentalitate și de inteligență pe care li-l atribuie. Dacă le recunoaște uneori energia, aceasta îi pare confuză și autodistructivă prin exces de spirit critic. Evreii pot fi în cel mai bun caz agitatori politici lipsiți de geniu: Troțki[1] nu are mai multă substanță în comparație cu Stalin decât Kerenski în comparație cu Lenin[2]. Marile figuri evreiești îl stânjenesc, și trebuie să facă apel la *„hățurile disciplinei engleze"* (p. 160) pentru a explica superioritatea unui Disraëli. La fel, pe plan filosofic și literar, trebuie să admită valoarea unor Montaigne, Bergson, Proust, dar încercând să le eludeze profunzimea: pe Bergson și Proust îi consideră fabricanți ingenioși, care, prin voință și perseverență, ajung la o calitate a scriiturii lipsită de *„țâșnirea autentică și de verva tradițională"* (p. 151). În privința lui Montaigne se simte destul de stânjenit și încearcă, la fel ca în cazul lui Disraëli, să închipuie o formă de asimilare în care calitățile țării de adopție echilibrează aportul evreiesc. Evreii din Spania s-au familiarizat de mult cu civilizația franceză, *„iar familia lui Montaigne a fost îndelung filtrată cu ajutorul moravurilor catolicismului și ale nobilimii franceze"* (p. 151). Așa cum a observat cu îndreptățire Charlotte Wardi[3], inteligența evreiască îl fascinează pe Drieu, care ezită în privința statutului său real pentru a-i prefera în cele din urmă instinctul.

Trebuie să menționăm și prelungirea ideologică a antisemitismului său asupra studiilor religioase. Grija sa de a minimaliza contribuția evreiască la civilizația europeană îl conduce la discreditarea importanței iudaismului în formarea religiei creștine: *„Toate elementele creștinismului sunt fixate înainte de Hristos — și în afara lumii evreiești, care nu cunoaște decât o reflectare atenuată a acestora"* (p. 229). El merge mult mai departe decât simpla recunoaștere a unui aport al filosofiei grecești la constituirea unei metafizici creștine. Fascinat de imaginea unui puternic sincretism religios, Drieu ajunge să anuleze specificitatea religiei iudaice: *„Aceste Testamente sunt pline de împrumuturi străine de evrei, iar istoria evreiască este o istorie minusculă în mijlocul imensei mase de antichități"* (p. 287). Suntem foarte aproape aici de

[1] Apropiat al lui Lenin și rival al lui Stalin, Lev Davidovici Troțki (n. Bronstein, 1879–1940) a fost creatorul și comandantul Armatei Roșii, principalul artizan al victoriei acesteia în războiul civil rusesc. După moartea lui Lenin, la Congresul al XII-lea al partidului comunist (1923) este înlăturat de la conducerea partidului de troica Zinoviev–Kamenev–Stalin, deschizându-se astfel calea ascensiunii ultimului către puterea supremă (n. ed.).

[2] Alexandr Kerenski (1888–1970), liderul facțiunii menșevice a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din Rusia, dușman personal al lui Lenin. Se opune inițiativei acestuia de a aresta oamenii doar pe baza apartenenței la o clasă socială. Prim-ministru în 1917, este înlăturat de Revoluția din Octombrie, în celebrul atac bolșevic asupra Palatului de Iarnă (sediul Guvernului din Sankt Petersburg) din 7 noiembrie 1917. Cf. Ernst Nolte, *Războiul civil european 1917–1945*, II, 1 (Editura Runa, Grupul Editorial Corint, București, 2005) (n. ed.).

[3] „Drieu la Rochelle", *L'Herne*, 1982, p. 293.

dezvoltările acestei idei în „Journal d'un délicat" (început în 1934, dar terminat în 1940), unde sublinia prezența în spatele Bibliei a unei întregi mișcări anterioare a gândirii ariene. În cele din urmă, regăsim ideea că în toate domeniile evreii nu pot da decât spirite strălucitoare, dar superficiale, cărora le scapă profunzimile filosofiei. O lectură a *Zoharului*[1], de care se declară foarte dezamăgit, îi confirmă următoarea părere: *„Uimește mai ales prin arta literară, aceeași care strălucește în Biblie. Evreii sunt mai mult literați decât filosofi"* (p. 303).

Bilanțul antisemitismului lui Drieu este așadar greu și nu poate părea decât copleșitor în ochii contemporanilor conștienți de holocaust. Probabil însă că Drieu l-a ignorat cu desăvârșire. Nu numai că nu spune nimic în legătură cu acest subiect în jurnal, dar, așa cum am văzut, se îndoiește chiar de autenticitatea antisemitismului lui Hitler. Ba chiar îl suspectează la un moment dat că va face o alianță cu evreii (p. 133). Sigur că nu își imagina lagărele de concentrare ca pe niște locuri de desfătare, dar singura imagine despre ele pe care o avem în opera sa este una eufemizată. E vorba de o scrisoare către Christiane Renault din 15 septembrie 1935, în care îi relatează vizitarea unui lagăr pe care i l-au arătat naziștii în împrejurimile Münchenului: *„Vizita lagărului a fost surprinzătoare. Nu cred că mi-au ascuns mare lucru. Nota dominantă o constituie confortul admirabil și severitatea afișată."* Încrederea naivă a lui Drieu nu îl lasă în nici un fel să presimtă lagărele de exterminare, care de altfel nu existau încă la acea dată, și nimic nu ne îngăduie să presupunem că a avut ocazia de a-și revizui părerea.

Mai mult, textele jurnalului au rămas strict confidențiale până acum. Ele sunt de o extremă violență, dar este vorba de o violență privată, iar Drieu nu intră în nici un fel în jocul vreunei propagande antisemite. Dimpotrivă, scrierile publicate în timpul războiului rămân în privința antisemitismului în urma romanului *Gilles*, publicat în 1939, sau a unor articole publicate puțin înainte de începerea războiului: în *L'Homme à cheval*, de pildă, este ignorat cu desăvârșire personajul evreului, care ar fi putut să se alăture francmasonului sau iezuitului din intrigă. Drieu nu este dintre cei care urlă împreună cu haita, iar conduita sa personală este chiar în opoziție flagrantă cu convingerile sale. Sau, cel puțin, este caracteristică pentru un om de dreapta la care relația personală este întotdeauna mai importantă decât datele ideologice: *„Cei câțiva prieteni evrei pe care îi mai aveam sunt în închisoare sau fugari. Mă ocup de ei și le fac unele servicii. Nu văd nici o contradicție aici. Sau, mai degrabă — contradicția dintre sentimentele individuale și ideile generale este însuși principiul omeniei"* (p. 306). Antisemitismul este la el o patimă intelectuală violentă, dar nu o traduce niciodată în josnicii la nivelul conduitei private.

[1] Tratat kabalistic, compilat în aramaică, pornind de la texte mai vechi, de către Moise din León (Spania), mistic evreu din secolul al XII-lea. El caută sensul ezoteric al Bibliei și ajunge la o cosmogonie împărțită între domnia luminii și aceea a tenebrelor.

*
* *

La Drieu, jurnalul dezvăluie prea puțin în legătură cu procesul creator. Nu ne ajută să pătrundem în operă, așa cum face Gide scriind *Journal des faux-monnayeurs*. Nu constituie nici un rezervor romanesc, de unde autorul să se aprovizioneze cu schițe, idei, secvențe de ficțiune, asemeni *Jurnalului* lui Kafka. În cel mai bun caz ne informează în legătură cu datele de alcătuire, ca de pildă momentul când Drieu scrie prima parte din *L'Homme à cheval* sau planul pentru *Judas*. Uneori lucrul la romane pare a secătui inspirația jurnalului: o lungă întrerupere, din mai până în octombrie 1942, coincide cu terminarea romanului *L'Homme à cheval*. Dar găsim câteva pagini lucide scrise de Drieu despre opera sa, despre care cu justețe spune că se vede că e scrisă la prima mână. Inspirația plină de vioiciune este urmată prea adeseori de o moleșeală care împiedică intriga și personajele să se maturizeze, să capete consistență. Mereu pesimist în ceea ce-l privește, în *L'Homme à cheval* nu vede mai întâi decât defectele, pentru ca abia judecata prietenilor să îi confirme reușita generală. Recluziunea forțată, îngustarea propriului univers ne îngăduie cu întârziere să urmărim pas cu pas compunerea romanului *Dirk Raspe*, această operă în care avea poate să atingă în fine lentoarea împlinirilor. Și există ceva profund mișcător atunci când vedem desfășurându-se cele două destine paralele, al lui Van Gogh, care se îndreaptă către geniu, nebunie și sinucidere, și al lui Drieu însuși, surprins pe calea spre moarte în clipa când geniul său se manifestă.

În rest, preocupările specifice omului de litere se manifestă doar în ipostaza lui Drieu ca director de revistă. Din decembrie 1940 până în iunie 1943, lui i se datorează reapariția publicației *Nouvelle Revue Française*, (dar și colaborării cu Jean Paulhan, care a îndeplinit cea mai mare parte a muncii propriu-zise). A cedat la început unui impuls de revanșă față de toți scriitorii celei de-a III-a Republici, care îl ignorau sau nu îl apreciau la justa valoare: *„Cât despre N.R.F., o să mi se târască la picioare. Adunătura asta de evrei, de pederași, de suprarealiști timizi, de dascăli francmasoni se va agita lamentabil"* (p. 207), scria el pe 21 iunie 1940. Dar voia mai presus de orice să mențină vie expresia franceză, după ce se temuse că germanii îi vor elimina pe toți intelectualii. Iar Abetz, prietenul lui, îi promite protecție și libertate dacă face o revistă literară. Drieu, pe care l-a îngrozit întotdeauna ideea retragerii intelectualilor în turnul de fildeș, crede atunci că nu se poate sustrage ocaziei de a acționa care i se oferă. E ceea ce el numește „mania responsabilităților" (p. 230) într-un pasaj din cele multe în care se plânge de neplăcerile pricinuite de revistă. Pentru că foarte curând pare a-și regreta decizia: *„Acțiunea, pentru mine, este soluția de minimă rezistență"* (p. 244). În martie și aprilie 1943, își exprimă dorința de a pune capăt apariției revistei. Dar momentul cel mai important din istoria sa îl

constituie probabil acela când încearcă să constituie un comitet de mari scriitori care să patroneze publicația. Vedem astfel conturându-se reacțiile lui Gide, Valéry, Claudel, în 1942. Revista nu este încă discreditată cu adevărat, deoarece, chiar dacă totul se termină cu o eschivare, prima reacție — în special a lui Gide — nu este una de refuz categoric.

*
* *

Cititorul neavizat va fi surprins de locul pe care îl ocupă meditația religioasă la Drieu în special din vara lui 1943. În general nu așa ne imaginăm un „bărbat acoperit de femei". Dar încă din romanul care poartă acest titlu, el insista asupra importanței de a găsi un acord între suflet și lume. Iar dragostea constituia în cadrul său doar o etapă a unui elan mistic: *„Dragostea între suflete nu este decât o treaptă în avântul către Dumnezeu."*[1] Aici, Drieu prevedea într-un fel evoluția lui viitoare, evocând această *„distracție iremediabilă"* care, într-o zi, îl va antrena *„departe de femei, spre Dumnezeu"*[2]. Dimensiunea religioasă nu era străină nici de poemele sale de tinerețe, iar o scrisoare din 1923 adresată lui Henri Massis amintea de prezența preocupării lui religioase la baza primelor sale eseuri. Dar poate că cel mai bine se manifestă temperamentul religios al lui Drieu în controversa cu suprarealiștii, când afirmă: *„Pentru că, iată care este funcția esențială, funcția omenească prin excelență care se oferă unor oameni ca voi, aceea de a-l căuta și de a-l găsi pe Dumnezeu."*[3] În fața reacției violente a foștilor săi prieteni, el încearcă să precizeze, în a o treia scrisoare, ce anume înțelege prin acest termen: *„Folosindu-l, nu îmi închipuiam că pot fi înțeles în sens literal. Pentru mine, asta înseamnă profunzime a lumii."*[4] Nemulțumit de creștinism și de dogmele revelate, Drieu ezita deja în jurul unei idei mai largi, care să cuprindă noțiunea de divin fără a fi legată de o religie anume.

Real și pasionat, interesul lui Drieu pentru meditația religioasă nu îl transformă totuși nici într-un mare mistic, nici într-un specialist în istoria religiilor. În *Focuri vii*[5], în 1931, Dubourg, istoric al religiilor, era doar o proiecție idealistă a lui însuși. În aprilie 1940 încă se gândește că, dacă i s-ar ivi ocazia, ar lua viața de la început ca istoric al religiilor. Dar nu e vorba decât de veleități care rămân neîmplinite. El nu aparține nici acelei categorii de mari mistici care au deodată intuiția divinității: *„eu, care nu sunt mistic de felul*

[1] *L'Homme couvert de femmes, op. cit.*, p. 195.

[2] *Ibid.*, p. 182.

[3] *N.R.F.*, august 1925; text reluat în *Sur les écrivains*, p. 48.

[4] *Les Derniers Jours*, caietul 7, 8 iulie 1927; text reluat în *Sur les écrivains*, p. 69.

[5] Romanul *Le Feu follet* a apărut și în limba română, în traducerea lui Traian Fințescu, la editura Corint, 1995. V. nota 1 de la p. 399 (n. ed.).

meu..." (p. 332), mărturisește el în martie 1943. Iar puțin mai târziu va spune că visarea i-a ținut loc de mistică (p. 333). Dorința religioasă se manifestă la el *„ca o curiozitate istorică, o poftă imensă de lectură care, de fapt, sunt și vechile mele manii"* (p. 302). Poziția sa religioasă se manifestă ca un vis uriaș asupra lecturilor. Jurnalul stă mărturie pentru amploarea acestor cunoștințe, pe care Drieu nu le organizează însă într-un ansamblu erudit, ele nutrind doar un soi de exaltare visătoare îndreptată spre divin. Lipsit de un veritabil elan mistic, Drieu rămâne la nivelul unei meditații unde recursul la marile texte sacre nu are drept obiect un tip de cunoaștere, ci constituirea unei teologii personale și sincretice, care domină întreaga sa evoluție din ultimii ani.

Astfel, citește sau recitește *Vedanta, Baghavad-Gita, Bardo-Tödol, Dao De Jing*, epistolele Sfântului Pavel sau Evanghelia după Ioan. Pe acestea le completează cu filosofia lui Averoes sau cu cea a lui Platon, din care însă nu citează nici un text anume. Platon, *„adevărat inventator al creștinismului înaintea Sfântului Pavel"* (p. 282), constituie pentru el sursa fundamentală a întregii gândiri religioase occidentale: *„În ceea ce privește Occidentul, admirabil este platonismul, care este inepuizabil de fecund. Pentru noi toate se reduc la aceasta. Tot ceea ce ne interesează în perioada elenistică, într-o parte a Evului Mediu, în Renaștere, în ocultismul mai recent se leagă de Platon"* (p. 314). Raportarea sa la ocultism este de altfel foarte complexă și trece prin etape în care entuziasmul alternează cu descurajarea. În numeroase ocazii, în decembrie 1942, în iulie 1943, în martie 1944, insistă asupra faptului că ocultismul l-a dezamăgit. Dar, dacă ocultiștii moderni îi apar ca niște șarlatani, dacă se îndoiește de cei din secolul al XVIII-lea, este frapat de continuitatea neîntreruptă a ezoterismului antic, dincolo de care presimte întreg fondul originar indian și grecesc de filosofie amestecată cu religie, iar tocmai acesta este aspectul care îl fascinează. Dincolo de tradițiile dogmatice, Drieu crede într-o tradiție secretă care menține viu un adevăr constant al omului: *„În orice caz, de câțiva ani încoace, puțin câte puțin, viața mea interioară a fost total bulversată, reînnoită, adâncită prin descoperirea Tradiției ezoterice. Da, cred în ea. Cred că la baza tuturor marilor religii stă o religie tainică și profundă care leagă toate religiile între ele și care alcătuiește doar o singură expresie a Omului Unic și pretutindeni același"* (p. 303). În vreme ce diversitatea credințelor ajunge în cele din urmă la o relativizare a adevărului religios, Drieu, prin faptul că recurge la un om veșnic, profesând pretutindeni aceeași religie, regăsește posibilitatea unui absolut al credinței.

În religie, înainte de orice îl șochează moralismul și antropomorfismul reprezentărilor divinului. În cadrul creștinismului, mai cu seamă, el se ridică împotriva concepției potrivit căreia există un Dumnezeu personal, care, în opinia lui, dăunează *Cugetărilor* lui Pascal: *„Hotărât lucru, această concepție creștină atât de limitată despre Dumnezeu mă supără. Nu mă interesează câtuși de puțin acest Dumnezeu personal pe care omul îl iubește, îl venerează.*

Nu, aici nu e nimic altceva decât o transpunere a unor fantome sociale, fantomele familiei și ale statului. E un zeu uman, or, ceea ce mă poate seduce la noțiunile filosofice sau religioase este tocmai distanța uriașă față de uman, ca la orientali, începând cu arabii, dar mai bine la hinduși și la chinezi" (p. 364). Împotriva acestei umanizări a figurii divine, Drieu susține *„conceptul de Dumnezeu infinit și devorator, care transcende orice personalitate pentru El ca și pentru ceilalți, care abolește orice împărțire și deosebire"* (p. 354). O astfel de viziune exclude astfel posibilitatea ca Drieu să se prezinte ca un profesor de morală, și nimic nu îi este mai străin lui Drieu, fascinat de Har, decât mântuirea prin fapte: *„Disprețuiesc profund moralismul creștinismului, dar același lucru există, inevitabil, și în islamismul exoteric, și în hinduismul exoteric"* (p. 323). Ideea ca o religie să incite la bună purtare sub amenințarea represaliilor de după moarte i se pare ridicolă și naivă, în contradicție cu tot ceea ce așteaptă el de la misterul religios. Doctrina transmigrării sufletelor în *Bardo-Tödol* este astfel condamnată din cauza moralismului elementar, pentru că nu face decât să stabilească, în lumea de apoi, un sistem de pedepse și de recompense care sancționează purtarea din timpul vieții. Este un mod *„de a introduce pe fereastră mediocrul demon al binelui și al răului alungat pe ușă. Această vulgară, josnică, puerilă doctrină a transmigrării, așa cum e ea înțeleasă în mod curent, așa cum pare a fi afirmată în* Bardo-Tödol, *nu e decât o modalitate sociologică și polițienească pentru a-i speria și a-i ține în frâu pe oameni"* (p. 347).

Mai mult decât pentru budism, Drieu se entuziasmează pentru *Upanișadele* din *Veda*. Cu ajutorul hinduismului, el depune un triplu efort de a depăși noțiunile înguste de sine, dumnezeu, chiar de panteism, punându-și întrebări în legătură cu realitatea lumii. El nu surprinde *ego*-ul occidental în autonomia sa carteziană, ci în relație cu eul, acest principiu interior care face ca o ființă să dureze în potolirea patimilor și în transparența față de sine însăși. Acest eu, pe care *Veda* îl numește *âtman*, nu este desemnat în acest fel de Drieu, dar este clar că, dincolo de eu, el vizează acea identitate a ființelor unele cu celelalte, acea identitate față de cosmos, care transcende distincțiile individuale și pe care o întâlnim în *âtman*. Astfel, în octombrie 1944 notează că analizarea minuțioasă și exaltarea catastrofei din mai 1940 îl apropie de acel prag unde eul este abolit: *„Nu mai exista eul, deja încolțea sinele"* (p. 353). Meditația hinduistă a lui Drieu îl orientează clar spre o depășire a eului în direcția sinelui, a *âtman*-ului.

Mai puțin net se manifestă însă la el corelația dintre *âtman* și *brahman*, acest absolut metafizic care transcende lumea materială și constituie echivalentul macrocosmic al microcosmosului sinelui. El se străduiește totuși să depășească noțiunea creștină a dumnezeului personal pentru a ajunge la o idee epurată a divinului. Dumnezeu nu poate fi asemenea oamenilor și lucrurilor, astfel că, până la urmă *„Dumnezeu nu e. Există inexprimabilul*

dincolo de neființă" (p. 352). În viziunea creștină, mai aproape de această idee transcendentă a divinului este Sfântul Duh, în care Hristos și Dumnezeu *„se unesc și se contopesc"* (p. 353). Și Drieu revine la acea ierarhizare unde se trece de la ființă la neființă și la inexprimabilul care rezolvă toate contradicțiile: *„În om ca și în Dumnezeu începe neființa. În neființă ca și în ființă începe inexprimabilul"* (p. 353).

Raportarea specifică a lui Drieu la uman se completează cu un tip de raportare a lui Dumnezeu la lume, care constituie un punct cheie al problematicii lui Drieu. Dacă el afirmă că *„lumea nu e rea. Nu există nici bine, nici rău"* (p. 276), rămâne totuși fascinat de ideile care condamnă lumea: *„Acest gând cumplit că lumea e rea, că întreaga creațiune este prada celui viclean* (Jules Romains) *era fundamentul tuturor religiilor bazate pe mistere, al aproape întregii filosofii grecești, precum și al gândirii Indiei"*. Chiar dacă lumea nu e rea, ea este cel puțin imperfectă, astfel că raportarea la perfecțiunea divină ridică probleme. De unde și tentația de a o derealiza, făcând din ea doar o iluzie, un vis al lui Drieu: *„Cred, ca și Averoes, că nu există decât un singur suflet universal, ca și Sankara, că nu există decât un singur sine și că lumea este visul acelui sine de care acest sine se debarasează în timp ce-l produce"* (p. 323 și urm.). Drieu păstrează *„sentimentul acut* [...] *al lipsei de realitate a lumii"* (p. 333); Drieu nu este atras de panteism, pentru că acesta nu-l poate absorbi în lume, astfel că tinde spre un fel de idealism absolut, care absoarbe lumea în Dumnezeu. Problema o constituie însăși existența lumii, iar concepția lumii ca vis al lui Dumnezeu nu îl satisface pe Drieu în totalitate: *„lumea îl visează pe Dumnezeu — și asta e imposibil. Atunci, de ce l-ar visa perfectul pe imperfect?"* (p. 360).

Se pare totuși că Drieu nu se simte cu totul în largul lui în identificarea vedică a *brahmanului* cu *âtman*-ul, a absolutului exterior al lucrurilor cu sinele interior, pentru că nu o menționează niciodată în mod expres. Ar fi mai degrabă tentat să o decaleze către o opoziție–confuzie între Dumnezeu și eu: *„Noțiunea vedantistă de* âtman *depășește și abolește noțiunile încâlcite de Dumnezeu și Suflet. E contrariul panteismului greoi"* (p. 315). Drieu intră în eu și îl amplifică nemăsurat, sau mai curând îl concentrează la puterea sa maximă: *„Dumnezeu este acut, Dumnezeu acuitate a eului îndreaptă spiritul în direcția cea bună"* (p. 315). În momentele cele mai încordate de reflecție, Drieu îl vede cum se pierde în eu pe acest Dumnezeu indicibil care transcende noțiunile de ființă și non-ființă: *„Dumnezeu nu este, eu sunt Dumnezeu, adică sunt singur! Strălucirea ce arde ochii omului din Occident îl face să nu poată suporta să rămână singur. Unii trec de acest prag: sunt singur, dar nimic din ce este eu nu este, și ceea ce strălucește și radiază în singurătate este tocmai ceea ce în mine nu este eu, este ceea ce este sine, este Dumnezeu.* (p. 346 și urm.).

*
* *

Detașarea aceasta progresivă de valorile eului contribuie la orientarea lui Drieu spre moarte ca moment al unei fuziuni cu o entitate superioară lui. Întregul jurnal, ca și foarte frumoasa *Poveste secretă*, capătă astfel o notă dramatică prin aceea că de fiecare dată e vorba de o lentă îndreptare spre moarte. Jurnalul nu progresează senin în voia unui cotidian liniștit, este atras magnetic de sinuciderea care în două rânduri îi va rupe firul. În primele zile din august 1944, Drieu consideră că pentru el nu mai există altă soluție în afară de sinucidere și scrie o serie de scrisori de adio fratelui său Jean, lui Malraux, Christianei Renault, Olesiei Sienkiewicz, Victoriei Ocampo și lui Suzanne Tézenas. Ezită încă în privința metodei de sinucidere, între vechiul lui revolver englezesc, dar care se teme că nu funcționează bine, și o doză mortală de Luminal, pe care Colette Jéramec i-o dăduse în primăvara lui 1940, când Drieu își închipuia o ofensivă victorioasă a Germaniei și dorea să aibă posibilitatea de a se sustrage vieții dintr-o Franță ocupată. Pe 11 august, îl întâlnește pe vechiul lui prieten Philippe Clément, care era cu bicicleta și l-a întrebat: *„Ei bine, ce faci?"* — *„Plec"*, i-a răspuns Drieu, apoi, temându-se să nu fie confundat cu numeroșii colaboraționiști care îi însoțeau pe germani în retragere, a adăugat grăbit: *„Plec, dar fii liniștit, e o plecare curată."* Mai analizează o ultimă dată situația militară cu Armand Petitjean, care a urcat să-l vadă în micul lui apartament de pe *rue* de Breteuil. Într-o zi cu o vreme minunată, face o ultimă plimbare în grădina Tuileries. A prevăzut totul, până și detaliile înmormântării, ceremonia civilă, cei câțiva intimi pe care dorește să-i știe adunați în jurul mormântului său. Și pe 11 august, seara, ia o doză de otravă. Dar Gabrielle, servitoarea lui, își uitase geanta, iar pe 12 august vine dis-de-dimineață să și-o recupereze. Îl găsește pe Drieu încă în viață, iar Olesia Sienkiewicz, care lucrează pe o ambulanță, îl transportă de urgență la spitalul Necker, unde medicii reușesc să îl salveze. Pe 15 august, este transferat la spitalul american. Printr-o nefericită coincidență, ambulanța Olesiei rămâne în pană de benzină, și tocmai Colette Jéramec, care trecea din întâmplare cu mașina, este cea care o depanează pe Olesia. Totul este pregătit pentru o plecare sigură în străinătate. Gerhard Heller[1] i-a adus un pașaport cu vize pentru Spania și Elveția. O ambulanță este gata să-l transporte în Elveția. Dar Drieu face o a doua tentativă de sinucidere, dejucată și ea, ca și cea dintâi: își taie venele de la mână, dar, cuprins de slăbiciune, din greșeală, se agață chiar de soneria care alertează infirmiera.

Ultimele luni din viață e nevoit să trăiască ascuns: mai întâi la Paris, la doctorul Legroux, unde i se pot acorda în continuare îngrijiri, apoi, în mai

[1] Din 1942 până în august 1944, atașat pe lângă serviciile literare ale ambasadei Germaniei la Paris. V. și nota 1 de la p. 284 (n. ed.).

multă siguranță, în apropiere de Orgeval, în casa unei prietene americane, doamna Noël Murphy, căreia în 1942 îi obținuse eliberarea dintr-un lagăr pentru străini, de la Vittel. Apoi se instalează la Colette Jéramec, tot la țară, la Chartrettes, înainte de a se întoarce la Paris, unde tot Colette îl găzduiește într-un apartament al ei de pe *rue* Saint-Ferdinand. Acolo își va administra doza fatală, murind pe 15 martie 1945, chiar atunci când se lansase împotriva lui un mandat de arestare.

Pe 9 august 1944, Drieu constata: *„Rațiunile cele mai înalte se amestecă cu cele mai josnice pentru a mă face să-mi tai venele"* (p. 350). Se teme de situația fără ieșire în care, în calitate de fost colaboraționist, se află ca urmare a prăbușirii Germaniei. Fuga în Elveția îi repugnă, așa că renunță la ea în mod deliberat. Nevoia de a se ascunde i se pare o umilință la care nu se va supune decât constrâns și forțat. Închisoarea ar putea constitui un loc de asceză și de înălțare morală, dar va fi înconjurată de o *„mizerabilă mascaradă politică"*. În momentele de slăbiciune, în care cedează veșnicei sale tentații de a se denigra, vede mai degrabă acest aspect sordid al lucrurilor, uitând rațiunile mai nobile care îl împing la sinucidere: *„Scriind aceste rânduri, mi-a venit de multe ori să strig: Toate acestea sunt minciuni, nu a fost vorba nici de considerații filosofice, nici de vârstă, nici de nimic atât de îndepărtat; ci, pur și simplu, mi-era frică, frică să nu fiu bătut, sfâșiat de mulțime — frică să nu fiu umilit de polițiști, de judecători, să nu fiu nevoit să explic oamenilor plini de josnicie motivele mele, nobilele mele motive."* (p. 417.).

Dar Drieu nu a așteptat să fie forțat pentru a se gândi cu hotărâre la moarte. *Povestea secretă* cuprinde relatarea numeroaselor gânduri de sinucidere care l-au asaltat toată viața. La începutul *Jurnalului*, când îl preocupă în primul rând slăbiciunea Franței; apoi, acaparat fiind de activitatea la *N.R.F.*, obsesia sinuciderii pălește, pentru a redeveni foarte puternică atunci când reia redactarea, în noiembrie 1942, după o lungă întrerupere. Iar ultimele pagini constituie o scurtă paranteză între o sinucidere ratată și o sinucidere reușită, un soi de suspendare patetică între viață și moarte. Se apropie de moarte printr-un soi de impregnare lentă, într-un joc fascinant cu decizia sa finală: *„Oh! Splendoare a singurătății și a morții mele. Singurătatea mea mult iubită este deja moartea mea, pe care încep s-o gust ca pe un fruct care este încă pe copac, pe care îl ating cu buzele și care în curând va cădea în mâinile mele"* (p. 269). Drieu, pe care bătrânețea l-a îngrozit întotdeauna, își dorește să moară tânăr, iar cincizeci de ani i se pare o limită acceptabilă. Ca în cazul fructelor — astfel că imagini ale maturării însoțesc apropierea hotărârii sale: *„Pe plan filosofic, moartea mă încântă și sunt copt pentru ea. N-aș fi demn de numele de bărbat dacă la cincizeci de ani n-aș fi pregătit s-o primesc, complet pregătit"* (p. 344). Spiritual, pare deja intrat în moarte: *„Nu pot să spun că mă voi sinucide, nici chiar că voi muri: totul s-a consumat deja în sufletul meu"* (p. 318).

Departe de a fi un demers negativ, pentru el sinuciderea este o formă de împlinire, este într-un fel modul său de a înainta pe calea detașării religioase. Sinuciderea nu este un păcat, nu vine deloc în contradicție cu convingerile lui profunde: *„Pentru mine, care nu sunt deloc mistic, sinuciderea va fi măcar o rugăciune trăită"* (p. 281). Sinuciderea îi pare o extremă afirmare a libertății omului, și pentru el constituie un mod de a se alătura unei nemuriri impersonale care se confundă cu o pierdere în spiritul universal. În termenii filosofiei indiene, Drieu îl interpretează pe acesta ca fiind prezența sinelui în eu. Neputând să ajungă la detașarea spirituală a asceților hinduși, Drieu va tăia nodul gordian și va încerca să anticipeze prin moarte o sublimare spirituală a vieții: *„moartea de bună voie* [...] *nu este ea cea mai înaltă manifestare pe care ființa mea prea angajată în veacul acesta o poate atinge?"* (p. 262). Sinuciderea devine astfel împlinirea meditației religioase a lui Drieu: *„Sinuciderea este pe linia misticii mele extrem de libere de inițiat lipsit de inițiatori, pe linia mea de autodidact superior, de metafizician solitar"* (p. 297).

Dar în ciuda detașării sale, din nou Drieu se dovedește un excelent scriitor: în ultimul său roman desenează în oglindă portretul unui sinucigaș. Alege modelul lui Van Gogh, inspirându-se foarte liber din el, pentru a spune povestea unui pictor, *Mémoires de Dirk Raspe*, a cărei elaborare o urmărim pas cu pas în ultimele pagini ale jurnalului. Drieu simte nevoia de a continua pe un plan romanesc, paralel cu propria viață, o meditație despre moarte care arată în ce măsură, în ciuda rezervelor sale față de literatura ruptă de viață, destinul său de scriitor se confundă cu destinul său de om. Drieu nu scrie decât pentru a răspunde unui apel direct al vieții, pentru a răspunde unei situații existențiale de care vrea să se elibereze, iar ultima sa operă nu se sustrage acestei legi. Dar el nu ajunge la catharsisul literar, sinuciderea lui Dirk Raspe nu o înlocuiește pe a sa, iar firul romanului, poate cel mai frumos al său, se rupe brusc prin izbucnirea brutală a realului în imaginar: moartea lui Drieu este cea care încheie acest roman neterminat. Sângele a triumfat definitiv în fața cernelii, iar literatura, chiar în triumful său, apare ca incapabilă de a restaura valorile vieții.

Julien Hervier

1939

9 septembrie

Sunt unii care își scriu jurnalul pentru a vorbi despre inima lor. Ca să reușești e nevoie de o maximă intimitate cu tine însuți și apoi de arta de a crea parfumuri, de a extrage esențe.

Dar eu, de ce-aș vorbi despre inima mea? Mi se pare că am spus ce era mai important în *Gilles* și în *Beloukia*, și în câteva poeme.

Și apoi, pentru Europa, ca și pentru mine, vremea inimii s-a dus.

Trupul meu este atât de bătrân, încât nu îmi mai poate hrăni inima, cel puțin nu pentru legături amoroase. Inima mea trece acum dincolo de omenesc, acolo unde se deschide cel din urmă proces verbal al omenescului. O zei, o Doamne.

Am iubit-o și o iubesc pe Beloukia, dar mă lasă să trăiesc într-un pustiu nesfârșit. Nu e niciodată acolo și întreaga ei viață o îndepărtează de mine.

Legat fiind de o femeie, nu aș putea suporta prea mult timp ideea că nu îmi oferă în fiecare zi o imagine suficientă a frumuseții. Dacă o femeie prezenta un interes moral, atunci eram și mai sever cu ea și nu îi iertam faptul de a nu fi extraordinară prin măreție sau cu totul deosebită în lucrurile obișnuite. De pildă, Nicole[1]. Mișcări frumoase, dar manifestate cu mult zgomot. Nimic rafinat în expresie.

Beloukia, cel puțin, reprezintă plenitudinea unui tip. Este femeia plină de temperament.

Cât de puține femei am avut! Și cât de obișnuite. Și cât de mult se complac ele în obișnuit. Nu fac decât să invoce mereu sentimente banale. Se refugiază în banalitate pentru că știu că mai devreme sau mai târziu le vom lăsa să cadă iarăși în ea... Mama sau soțul meu, sau copilul, sau banii mei. Altădată, virtutea mea.

Odată trecute primele clipe, în care îți cânți dorința în fața unei femei — în vreme ce pe ea o cânți, pe tine te cânți — odată trecute clipele de cânt, ce plictiseală.

Sau atunci când se implică în munca ta asemeni unei oglinjoare zburând în jurul ideilor, al imaginilor tale.

— Poate că ți-ai putea găsi o tovarășă pe drumul mistic. Dar și acolo, femeile tot pe bărbat îl imită.

---

[1] Nicole Bordeaux (vezi Introducere, p. 21).

Niciodată, nici măcar o secundă, nici o femeie nu mi-a lăsat impresia că ar avea inițiativă, nici măcar în chestiunile de inimă.

— Fără îndoială că marii sentimentali sunt mari actori care suflă și joacă toate rolurile deodată — ale femeii și bărbatului.

— Scriu toate acestea pentru că nu se întâmplă nimic. Pentru că nu am atacat Italia și nu am determinat-o să ia o decizie, pentru că nu am sărit în ajutorul Poloniei, chiar cu riscul de a ne pierde puțina aviație, pentru că „democrațiile" lasă încă o dată să le scape ocazia, acum fără îndoială ultima, pentru că Europa este coaptă pentru a aluneca sub o hegemonie.

La popoarele decadente, elementul militar este preponderent (China, America de Sud) pentru că cea mai neînsemnată forță învinge cu ușurință toate slăbiciunile. Ca și cohorta hitleristă în Europa secolului XX.

Englezii îl bombardează pe Hitler cu ghemotoace de hârtie. Ceea ce justifică umbrela lui Chamberlain.

— Am iubit curvele pentru că erau mute, iar trupul lor, odată văzut, îmi oferea floarea sugestiei sale. Linia unui sân ieșit din așternut îmi stimula o clipă reveria.

Dar dacă privirea mea stăruie mai mult, aluzia la frumusețe cedează și se risipește. Alta la rând.

— Nici algerianca[1] nu vorbea, nici Beloukia, cu totul inocentă în materie de literatură.

Îmi plăcea, de asemenea, latura integră a Marcellei Dullin (Alice)[2].

În fiece iarnă, pământul moare. Omul primitiv știe că depinde de întreaga fire și că întreaga fire depinde de el. Își exercită magia pentru a determina renașterea primăverii. Acțiune a ritualurilor, sărbătorilor, a preoților, regilor.

Pe de altă parte, vânător, omul depinde de animalul care depinde de el. Își exercită magia pentru a menține această dublă legătură cu animalul. Și în această situație, ritm al morții și al renașterii, omul moare din cauza foamei și renaște datorită hranei, iar pentru el animalul este un zeu pentru că, prin carnea sa, îi dăruiește viața. Animalul moare și renaște neîncetat, ca pradă divin obținută și oferită prin intermediul ritualurilor.

În al treilea rând, sunt hrăniți strămoșii, asigurându-li-se viața, iar ei, în schimb, asigură printre noi perpetuarea puterii pe care o aveau pe când erau în viață și a puterii și mai mari pe care o au morți fiind.

Cele trei lucruri sunt legate în cadrul jertfei: renașterea naturii, renașterea animalului, renașterea sufletului strămoșilor.

Prin jertfă este asigurată renașterea animalului (totem, pradă, zeu), dar și a omului și a naturii, și a sufletului omului în cel al strămoșilor.

Mai târziu, toate acestea sunt divinizate, ipostaziate. Există un zeu în natură, un zeu în animal, un zeu în spiritul strămoșului. Se adună astfel mulți zei, ieșiți cu toții din aceeași materie divină. Mai târziu, omul va putea să

[1] Emma Besnard (vezi Introducere, p. 18).

[2] Alice este numele pe care îl poartă în *Gilles* personajul inspirat de Marcelle Dullin.

descopere cu ușurință Dumnezeul unic, pentru că păstrează amintirea vremii când zeii proveneau din aceeași materie magică, spirituală, divină.

Tema esențială rămâne mereu aceeași. Un zeu moare prin intermediul magiei omului și, la rândul său, îi asigură omului o perpetuă retrăire sau supratrăire.

Cele mai vechi religii gravitează în jurul acestei teme a zeului htonian (spirit al strămoșilor în infern și natură iarna) care moare și renaște. Mai întâi, din comuniunea cu acest zeu (prin intermediul ritualurilor explicitate în mituri) nu se așteaptă decât supraviețuirea prin hrană, băutură, dragoste, victorie în cadrul acestei vieți de aici și a vieții de dincolo de mormânt.

Mai târziu, întreaga așteptare este îndreptată către viața de dincolo de mormânt. Se desprinde noțiunea pură de suflet nemuritor, de viață veșnică.

Astfel, cu mult înaintea creștinismului, toate elementele religiei sunt constituite.

Creație — împărțire a binelui și răului — mântuire

Dumnezeu care creează și Dumnezeu care mântuie.

Comuniune cu Dumnezeul care mântuie și care ne face să ne împărtășim din nemurirea și slava lui. Amin.

11 septembrie

Cinez cu Bourdet[1] și cu soția lui. Îmi vorbește despre scrisoarea mea către Giraudoux în legătură cu cenzurarea cărții mele[2]. Suntem într-o situație stranie, pe care, fără îndoială, o resimt doar eu. Iată că lucrarea unui scriitor depinde de judecata politică a altui scriitor funcționar (cf. atunci când Malraux lucra la Gallimard[3] și se ocupa de publicarea cărților mele!), iar lui Bourdet, el însuși înalt funcționar al regimului, i se pare firesc.

Nu însă și mie, care nu voi fi niciodată de partea vreunui regim, în ciuda pasiunilor mele politice. Omul în care am recunoscut un frate este acest Ernest von Salomon[4] din Berlin. A luptat în trupele independente, a făcut șase ani de

[1] Edouard Bourdet (1887–1945), autor dramatic de succes (*Le Sexe faible*, *Les Temps difficiles*). Mobilizat în 1914 ca interpret pe lângă armata engleză, ceruse un post într-o unitate combatantă. Director al Comediei Franceze din 1936. Accidentat în februarie 1940. Soția lui, Denise Bourdet, a publicat cărți de amintiri: *Edouard Bourdet et ses amis* (La Jeune Parque, 1946), cu o prefață de Jean Cocteau; *Pris sur le vif* (Plon, 1957), o serie de portrete prefațate de Paul Morand; *Visages d'aujourd'hui*, cu o prefață de François Mauriac.

[2] *Gilles*, care va apărea pe 5 decembrie, cu spații albe impuse de către cenzură.

[3] Director artistic și membru al Comitetului de lectură al Editurii Gallimard din 1929 până în 1938.

[4] Ernest von Salomon (1904–1972) și-a povestit experiența trăită în cadrul trupelor independente în *Les Réprouvés* (1930), și a lăsat o mărturie fundamentală despre Germania hitleristă în *Le Questionaire* (1951). Drieu îl evocă elogios și într-o scrisoare din 8 septembrie 1935, adresată Christianei Renault.

închisoare pentru uciderea lui Rathenau, și totuși nu era nazist, refuzând să se implice în triumful lui Hitler. Ideile lui Hitler erau apropiate de ale sale. Dar apropierea dintre ideile unui om de spirit și ale unui om de acțiune înseamnă de fapt un abis.

Cu siguranță că *Gilles* este un rechizitoriu feroce împotriva regimului și mai cu seamă împotriva psihologiei intime a personalului regimului. Dacă Giraudoux, Bourdet ar citi textul, s-ar simți vizați.

Bourdet arată dacă nu dărăpănat, cel puțin îngrozitor de amorțit. Drogul. Și când te gândești că a fost ofițer de vânători în 1914. Ce ruine produce pacea.

Iar ea, o fată de profesor care și-a păstrat mereu ceva studiat în frivolitate. Este întotdeauna prost îmbrăcată, poartă un model de la Patou sau Lanvin așa cum e, fără să îi aducă ceva personal.

A fost și ea o fată frumoasă, pe care, vai, am dorit-o. Ce cumplită mi-a fost dezamăgirea. M-am răzbunat cumplit. Într-o seară, la o cină, i-am zis: „Nu-mi plac soneriile care nu sună" sau ceva de genul ăsta.

Detest toată această lume oficială, instalată. Franța este putrezită de literatură. Comunicatul radio despre Polonia transmis de Giraudoux va rămâne ca un exemplu al confuziei între literatură și realitate, ce domnește în mintea celor din urmă francezi[1].

Literatura poate fi realitate și chiar mai reală decât realitatea: dar el *face* literatură. Imaginile sale nu se modelează pe realitate, ci pliază realitatea pe desfășurarea lor mecanică. Giraudoux este reprezentantul prin excelență al literaturii decadente, al retoricii. Este un mare retor. Evenimentele, faptele vieții nu sunt pentru el decât pretexte insignifiante, care îi declanșează sistemul de imagini și metafore, iar acest sistem este imuabil. Termini repede de enumerat micul său arsenal de procedee.

Este tipul de normalist[2], stăpânul în republica profesorilor, mandarinul. Reprezintă întregul partid radical. Ei țin acum toată Franța, toată literatura.

Noi ceilalți, care suntem burghezi artiști, artiști liberi, nu avem decât să crăpăm.

Să facem loc normaliștilor. Ale lor sunt toate aventurile, la dreapta ca și la stânga: Th. Maulnier și Brasillach și Gaxotte[3], de o parte — Chamson[4],

[1] Drieu se referă probabil la alocuțiunea lui Giraudoux „Sur la Pologne" din 8 septembrie 1939.

[2] Elev al Școlii Normale Superioare din Paris, instituție de învățământ renumită pentru formarea de cadre didactice cu pregătire superioară; orientarea sa ideologică foarte marcat de stânga explică atitudinea violent ostilă a lui Drieu la Rochelle (n. tr.).

[3] Pierre Gaxotte (1895–1982), istoric și maurrassian, scrie cu regularitate în *Candide* și în special (din 1930 până în 1940) în *Je suis partout*, al cărui redactor-șef este până în 1937.

[4] Contrar afirmației lui Drieu, André Chamson nu a studiat la Școala Normală. Născut în 1900, s-a inspirat foarte mult pentru cărțile sale din atmosfera ținuturilor sale natale, în Cévènes. S-a angajat în Rezistență, apoi în „brigada Alsacia-Lorena" alături de André Malraux. După război a fost conservator al muzeului de la Petit-Palais, apoi directorul Arhivelor Franței.

Giraudoux etc., de cealaltă. Mai sunt de asemenea și „elevii lui Alain": Maurois, Prévost... Și Paulhan, același soi, întreaga *Nouvelle Revue Française*.

— Mă bucur că nu mai sunt căsătorit atunci când o văd pe soția câte unui scriitor cum se amestecă în toate micile lui ciondăneli și ticuri, partizană, exagerând și trădând toate defectele bărbatului ei (chiar dacă altfel îl înșală cu elevii lui și cu orice trecător).

Femeia trădează întotdeauna bărbatul.

Pentru nimic în lume nu aș vrea să am o nevastă care să le ofere pradă prietenilor (dușmanilor) până la cel din urmă detaliu al caracterului meu, toate intimitățile mele. O nevastă e ca un valet invitat la masă, și care comentează cu o sordidă minuție acel: „nimeni nu e un geniu pentru valetul său".

O femeie fermecătoare ca doamna Mauriac, cu frumusețea ei calmă, tainic agitată, de îndată ce e vorba de îngrozitorul ei soț, academicianul, reflectă o lume de mici manevre și mici intrigi, ranchiune și agresiuni meschine. Pentru o clipă, devine urâtă.

Ce instinct bun m-a făcut întotdeauna să mă tem de femei. De aceea, bordelul.

Prea leneș ca să mă murdăresc pe mâini.

16 septembrie

Războiul nu a început deloc pentru mine, așa cum credeam. Nu am fost chemat, așa că am rămas acasă.

Am fost chemat câteva zile din greșeală. Neanunțând niciodată autoritățile în privința schimbărilor mele de adresă, acestea credeau că locuiesc încă pe strada Ed. Detaille, de unde am plecat de mai bine de douăzeci de ani! Scurtul popas într-un depozit de rezervă al teritorialei mi-a confirmat dezgustul pentru aceste reveniri în mijlocul vulgului agitat.

M-am găsit laolaltă cu toată această mică burghezie care este poporul, suportabilă în timpul luptei, dar nu în ariergardă. Ce să le spui? Mă prefac de minune, dar sunt nițel cam prea jovial. Cum să nu te temi de rotunjimea mea prea perfectă, de limbajul meu slobod? Poate că totul sună fals? Să pot ascunde profunda indiferență pe care o resimt.

Toate aceste jocuri sentimentale nu mai sunt pentru vârsta mea, le-am epuizat altădată întreaga savoare. E groaznic pentru cineva care a scris despre un război (sau despre război) să se trezească în alt război. Sentimentul de déjà-vu este copleșitor.

Nu mă voi implica nicicum în acest război (doar dacă mi se va impune). Aș putea să găsesc un post cât de cât interesant, lucru de care mă îndoiesc — dat fiind gradul meu mic, lipsa mea de abilitate în societate și temerea pe care o provoc în mediile oficiale.

În orice caz, Giraudoux m-a lăsat baltă. Dar nu îmi datora nimic; nu a putut niciodată simți din partea mea vreo favoare specială, nici convergență de interese, fapt la care ar fi putut fi sensibil.

Iar bietul de el este depășit și va fi în curând măturat! La Continental[1], nu poate să facă nimic fără bani, în fruntea a trei sute de intelectuali fără treabă și fără sinecuri[2]. Dar, în fine, lucrurile și-au dat întreaga măsură, iar Republica radicală și-a recunoscut bardul, pe normalistul decadent și baroc, pe aghiotantul lui Seneca.

Totul intră în ordinea lucrurilor. Comunicatul asupra Poloniei[3] are pentru mine o savoare deosebită: frazele ocolite, sofisticate, pentru a comenta primul termen al înfrângerii, pentru a saluta, după Cehoslovacia, Polonia abandonată. Ne trebuia acest retor pentru a pune minciunile de la sfârșit pe strunele dulcegei sale lire.

Am simțit de asemenea ura surdă a lui Maurois (pe care îl jumulisem nițel iarna trecută în *Je suis partout*) atunci când m-am dus să le propun un plan de acțiune în Spania, unde aș fi fost bine primit ca fost doriotist și „fascist francez" (*sic*).

M-a însoțit un personaj aproape comic, dar suficient de șiret, Villeboeuf[4]. Eu i-am dat ideea misiunii în Spania, iar el a început imediat să tragă spuza pe turta lui, cu o îndemânare de păpușar.

— Mă voi duce la armata engleză? Dar pentru ce treburi sordide? Interpret e ceva care nu-ți ia mai mult de cinci minute pe zi. Voi reuși să mă lipesc la o joncțiune cât de cât mai importantă? Visez un soi de muncă de birou 2. Iluzii literare.

— Uneori îmi doresc foarte mult să fiu reformat (boală de inimă, din păcate, destul de avansată, braț anchilozat, suferință la ficat, hemoroizi, hernie, și am enumerat deja destule). Astfel, m-aș cufunda definitiv în istoria religiilor, chiar fără speranța de a scrie cărți. Întoarcere la visarea gratuită, la rugăciune.

— Nu mai am veleitățile de odinioară. Să mă înrolez, să mă întorc la infanterie, să manevrez mitraliera. Mă tem prea mult de popota sordidă, de

[1] *Messages du Continental.* „Alocuțiuni radiodifuzate ale Comisarului general al Informației" (1939–1940), au fost publicate în 1987 în nr. 16 al *Caietelor Jean Giraudoux* (Grasset).

[2] Giraudoux se află din august 1939 la Comisariatul Informației, creat de Daladier la începutul a ceea ce s-a numit „la drôle de guerre", unde domnește peste *„un popor de învârtiți, de intelectuali rătăciți, de militari care nu ascultă decât de militari. Chiar din ziua instalării, i-au fost retrase presa, cenzura, cinematograful, relațiile cu Afacerile Externe, Radiodifuziunea și serviciile speciale"*. (Jacques Body, *Jean Giraudoux. La Légende et le secret*, PUF, 1986, p. 156.)

[3] Armata germană ajunge în fața Varșoviei pe 8 septembrie. Pe 14, orașul este rupt de restul țării. Pe 18, trupele rusești invadează la rândul lor Polonia care semnează un armistițiu pe 27 septembrie. Ultima rezistență poloneză, la Gdinia, se prăbușește pe 2 octombrie. Drieu se referă probabil la comunicatul lui Giraudoux intitulat „Sur la Pologne" din 8 septembrie 1939.

[4] André Villeboeuf, născut în 1893, scriitor și pictor.

ceasurile de plictiseală, prea multe ceasuri mediocre. Lirismul nu ar mai arde cu scântei.

— Asta e și pentru că nu mai cred în cauza Franței (deja din 1914 nu mai credeam deloc). Cu siguranță, Hitler a depășit sfânta măsură, cade în hybrisul napoleonian. Dar ce? Nu așa e legea? Istoria este doar un șir de fapte care întrec măsura.

Viața aparține pasionaților, celor fără măsură.

Și dacă hegemonia anglo-franceză, adică Geneva[1], a eșuat, trebuie să se ofere altcineva. Statele Unite ale Europei trebuie neapărat făcute prin violență. Trebuie neapărat creată o vastă arie economică în Europa, Africa și Asia Mică. Este inevitabil. Nici Anglia, nici Franța nu mai pot, nu mai vor. Și atunci? Se gândește Hitler. O face grosolan, ca în orice gândire politică. Dar este Napoleon mai bun decât Hitler? Da, în măsura în care în el mai exista puțină cultură și ceva maniere din Vechiul Regim[2]. Compară *Memorialul* cu *Mein Kampf*, distanța e aceeași ca de la Giraudoux la Chateaubriand. În *Mein Kampf* se simte decadența; gândire de ziarist rudimentar, avid de senzaționalism grosolan.

Totuși, spațiul comun, sincretismul european trebuie făcut.

El se confruntă cu aceeași problemă ca și Roosevelt — milioane de șomeri, dar fără materie primă. O rezolvă după vechile tradiții ale lui Frederic și Bismarck, ale Convenției și ale lui Napoleon.

Și apoi mai este chestiunea evreiască, chestiunea vechilor caste epuizate, a tuturor vechilor forme politice care trebuie măturate.

Citesc o afirmație a evreului Ludwig[3]: „După dispariția lui Hitler, Germania va reveni la formațiile vechilor partide: vor fi din nou comuniști, social-democrați, Centrum etc." Și spune toate astea liniștit. În mod evident, doar tunul poate alege lucrurile: lucruri moarte, lucruri vii.

Augustus trebuie să fi fost mediocru, ca și Hitler. Dar este Hitler Augustus? Înaintea lui Augustus nu mai este cineva, Marius[4]? Atena, cu cinci minute înainte de Cheroneea[5], avea încă o armată frumoasă, o flotă frumoasă, *câțiva* aliați. Forța militară este ultimul lucru care cedează. Inima putrezită sub platoșă. Încă mulți eroi când capul națiunii a luat-o razna.

---

[1] Liga Națiunilor. V. nota de la pag. 41 (n. ed.).

[2] „Vechiul Regim", denumire care desemnează în literatura de specialitate perioada de dinaintea Revoluției Franceze din 1789 (n. ed.).

[3] Să fie vorba oare de Emil Ludwig (1881–1948), scriitor de origine germană, autor al unor relatări istorice și biografice, care a părăsit Germania nazistă, naturalizându-se în Elveția?

[4] Marius (157–86 î.Hr.), reprezentantul partidului popular la Roma, potrivnic lui Sulla, care apăra poziția aristocrației, în timpul tulburărilor care marchează trecerea de la Republică la Imperiul roman (Cezar va fi asasinat în 44 î.Hr., Augustus va obține *imperiumul* pe viață în 23 î.Hr.).

[5] Filip al II-lea al Macedoniei a câștigat în 338 î.Hr. lupta de la Cheroneea împotriva armatelor aliate ale Tebei și Atenei, care a avut drept urmare sfârșitul independenței cetăților grecești.

Să zicem că vom învinge. Ce vom face cu cei optzeci de milioane de germani? Sistemul lui Maurras este perimat. Să refaci Imperiul austriac? O Polonie Mare?

— Odinioară preziceam sfârșitul Imperiului britanic. Dominioanele? Se vor refugia toate sub umbrela Statelor Unite? India?

Prea puțin mai rămâne în afară de asta.

Atunci, englezii din ce vor trăi? Malthus sau masacrele acestui război?

— Hitler și Stalin. Cf. Napoleon și Alexandru la Tilsit.

Prea multă lume este interesată de căderea Imperiului britanic.

— Curios, dar în clipa asta toți evreii pe care îi cunosc se consideră înfrânți. Defetiști. Șobolanii se agită pe corabia lovită.

— Opinia publică devine nefavorabilă. Îi chinuie problema Poloniei. Portarul meu, elvețian, vrea să plece. Menajera, luxemburgheză, nu știe încotro s-o apuce. Șobolanii.

18 septembrie

Voi pleca în calitate de agent de legătură pentru armata engleză.

Fac acest lucru dintr-un vechi reflex, o veche înclinație spre adoptarea unei atitudini cât de cât virile; dar fără nici un elan.

M-am gândit să-mi obțin reformarea, ceea ce aș putea face cu ușurință (aortită, probleme cu ficatul, hemoroizi, hernie) și să mă dedic liniștit istoriei religiilor. Dar omul e fiul faptelor sale!

Deși nu m-aș afla poate nicicum într-un post expus. Poate voi fi chiar mai puțin expus decât la Paris? Dar poate că mă voi alătura unei unități combatante. Cine știe până unde va merge reflexul.

În orice caz, contez că mă voi amuza uneori și că mă voi plictisi adesea, că mă voi freca de mulți imbecili și îmi regret mult studiile. Aveam în minte câteva proiecte.

Dacă ar fi s-o iau de la început, m-aș face istoric și istoric al religiilor (originile grecești ale catolicismului).

Nu aveam nici firea, nici gustul format pentru a fi un scriitor politic.

Cât despre roman, abia dacă am început să fiu capabil de a scrie unul cu adevărat *liber*. Trebuia să ajung la vârsta la care deplina confesiune să fie posibilă, la vârsta când să pot să-mi văd viața ca un tot încheiat, un trecut închis (cf. Stendhal, Dostoievski).

Îi mulțumesc Beloukiei, care mi-a dăruit cea mai frumoasă dragoste, pe care am iubit-o. Îi mulțumesc și lui Nicole: mi-ar fi plăcut să-i dăruiesc tot ceea ce merita. Cred că Connie Wash[1] nu m-a iubit, nu a știut să mă iubească.

[1] Constance Wash, căreia Drieu îi prescurtează prenumele și în Cony (vezi Introducere, p. 19).

Îi iert pe Bernier[1] și Aragon[2]. Să mă ierte și ei.

Ar trebui publicate:

1) seria de poeme de dragoste închinate Beloukiei (*Crache sur l'Ange*[3] etc.);

2) cele două piese ale mele care s-au jucat (*L'Eau fraîche*[4] și *Le Chef*[5]);

3) notele mele recente despre politică și alte subiecte; fragmentul de jurnal Septembrie 1939[6];

4) trebuie folosite aproape toate corecturile făcute la *Interrogation*, *Fond de cantine*, *Suite dans les idées*; măcar pe cele făcute la *Interrogation*, aproape definitive[7].

Aș mai fi vrut să scriu un scurt roman despre avort, *Mort de la France*[8].

O piesă despre Charlotte Corday: „Violence contre violence"[9].

Un volum de istoria religiilor, pentru a dovedi că creștinismul catolic este urmașul onorabil al religiilor bazate pe mistere și al filosofiei grecești, iar nu al iudaismului.

Memorii intime și atroce, așa cum societatea franceză o merită.

O comedie despre prietenie[10].

Nimic altceva despre dragoste.

---

[1] Jean Bernier (1894–1975), intelectual de stânga foarte angajat, este autorul unui roman remarcabil, *La Percée* (1920). Este caricaturizat feroce în *Beloukia* (Felsan) și în *Gilles* (Lorin). Respectându-i dorința, a participat la înmormântarea lui Drieu; acesta mai solicitase și prezența lui Malraux, care însă nu a putut fi anunțat pe front.

[2] Despre prietenia și cearta dintre Drieu și Aragon, a se vedea biografia lui Pierre Andreu și Frédéric Grover, *Drieu la Rochelle* (La Table Ronde, 1989)

[3] Acest poem a fost publicat în *Plaintes contre inconnue* (Frédéric Chambriand, 1951)

[4] *L'Eau fraîche* a fost publicată în plachetă în *Les Cahiers de Bravo* în august 1931. Prima reprezentație avusese loc în mai 1931 la Comédie des Champs-Elysées, cu Pierre Renoir, Louis Jouvet, Valentine Tessier, Lucienne Bogaert în rolurile principale. Piesa a fost reprezentată de aproximativ cincizeci de ori, dar nu a făcut obiectul unei reluări în volum.

[5] *Le Chef* va fi publicată împreună cu *Charlotte Corday* la Gallimard în 1944. Piesa a fost jucată de cinci ori de către compania Pitoeff în 1934.)

[6] Culegerea de articole *Chronique politique* va fi publicată de Drieu la Gallimard în 1943.

[7] Aceste trei texte se găsesc în versiunea revizuită a *Scrierilor de tinerețe* (*Ecrits de jeunesse*, Gallimard, 1941).

[8] Este probabil lunga nuvelă „Journal d'un délicat" din volumul *Histoires déplaisantes* (Gallimard, 1963).

[9] Piesa va fi scrisă în iarna lui 1939–1940, fiind intitulată simplu *Charlotte Corday*; va fi jucată la Lyon și Vichy în ianuarie–februarie 1942 de către trupa „Quatre Saisons Provinciales" condusă de Maurice Jacquemont.

[10] Acest proiect nu va fi îndeplinit; memoriile lui Drieu vor rămâne fragmentare: a se vedea mențiunile din jurnal, din 1 decembrie 1942 și 20 martie 1943. Fragmentul „Débuts littéraires" a fost publicat în *Sur les écrivains* (Gallimard, 1964), pp. 17–41; iar *Fragmentul de memorii* politice a fost publicat la Gallimard în 1982.

TESTAMENT RELIGIOS ȘI POLITIC

Mor în religia catolică, în mult mai mare măsură urmașă a religiei antice, grecești și ariene decât a religiei iudaice.

Mor antisemit (cu respect față de evreii sioniști[1]).

Mor maurassian, cu regretul că nu l-am slujit mai bine pe Maurras și Acțiunea Franceză[2].

De ce nu am fost demn de a fi urmașul lui Maurras.

Scuip pe radicalism și pe francmasonerie, care au dus Franța la pierzanie.

Paris, 15 septembrie 1939.

[1] Drieu simpatizează cu sioniștii în măsura în care îi consideră pe aceștia ca fiind „evreii care vor să plece". V. și nota 2 de la pag. 50 (n. ed.).

[2] V. nota 2 de la pag. 34 (n. ed.).

30 septembrie

Mi-am obținut reformarea. Pornisem pe trei piste: să fiu trimis în Spania de către Giraudoux, să fiu numit în armata engleză și să fiu reformat. Cea de-a treia a fost mai ușor de urmat. Boala mea de inimă este din păcate destul de gravă: o aortită, pe care am descoperit-o acum șase sau șapte ani. Sunt destul de bine aranjat: inimă, ficat, varice, varicocele, hemoroizi, hernie (cele din urmă doar mă amenință).

Beneficiez acum de o mare libertate. Mă voi închide în casă pentru a scrie cărți mari? Sau voi face jurnalism politic? Sau spiritual? Sau mă voi angaja în ceva? Asta va depinde de evenimente, poate și de întâmplare.

În orice caz, nici un chef de a mă întoarce la infanterie sau la vreo altă armă combatantă. Mi-e groază de popotă, de treburile insipide, de contactele imbecile. Ar însemna să plătesc prea scump câteva momente de emoție, o atitudine care odinioară m-a sedus atât de mult. Mă macină prea mult nevoia de a gândi despre toate astea și despre altele — mai mult decât aceea de a scrie. Scrisul este atât de zadarnic. Gândirea, fiind și mai zadarnică, înfruntă mai bine destinul.

Vineri 29 septembrie, dejun cu Bergery[1] la Fabre-Luce[2].

Nu îl văzusem de cel puțin doi ani. Îl regăsesc la fel cum l-am evaluat de multă vreme. Este chiar tipul lui Clérence. O prezentare prea limpede a evenimentelor, redusă la o schemă îngustă și seacă. O atitudine aparent clară care disimulează prea multă prudență și teamă. În fond, este îngrozitor de defetist. Mă întreb dacă nu iese la iveală latura lui germană, după ce multă

[1] Drieu îl cunoaște de mult, probabil din 1916, pe Gaston Bergery (1892–1974), fiul ilegitim al unui om de finanțe german. Avocat, deputat radical-socialist de Mantes în 1928, Bergery părăsește partidul în 1933, înainte de a participa la întemeierea „Frontului comun împotriva fascismului", care anunță Frontul Popular. Pacifist, participă activ la dizolvarea celei de-a Treia Republici, devine consilier al lui Philippe Pétain, înainte de a fi numit ambasador al guvernului de la Vichy la Moscova (pentru câteva luni, în 1941), apoi la Ankara (din 1942 până în 1944). I-a servit lui Drieu drept model pentru personajul Clérence din *Gilles*.

[2] Alfred Fabre-Luce, reprezentant al marii burghezii, care a trecut de la radicalism la admirația declarată pentru Italia lui Mussolini și Portugalia lui Salazar. Ca și Drieu, a făcut parte din P.P.F. condus de Jacques Doriot. Ultra-münchenez, în 1940 profesa un defetism fără nuanță. Primul număr din *Nouvelle Revue Française* condusă de Drieu cuprinde un articol al lui.

vreme a fost îngropată. Mă temusem însă imediat după război. Nu visează el să ajungă *Statthalter*, după ce a visat să fie președinte al Consiliului, dictator?...

A vorbit tot timpul dejunului și, ca de obicei, a avut vanitatea de a se arăta satisfăcut de succesul lui la masă. Trăiește pentru mici avantaje de culise. Pretindea că după-amiază îl va ataca și îl va zdruncina pe Daladier[1] la Comisia Afacerilor Externe, dar ședința nu s-a ținut. Iar Sauerwein[2], care îl cunoștea, îl lăsa să vorbească!

Și Fabre-Luce este defetist. Defetism de mare notabilitate. Bine cunoscut de veacuri. Burghezii din Calais, veșnic gata să apuce funia pentru a-și salva mobilele[3]. Dar ce mobile? Capitalismul este pierdut în Europa.

Cu siguranță, acest război este prost pornit. Dar Franța nu are altceva de făcut decât să moară în luptă. Victoria ei ar fi atât de lamentabilă. Nici ea, nici Anglia nu au idei viabile pentru refacerea Europei. Elitele lor sunt prea slăbite pentru a da formă Genevei, pentru a contribui cu idei sănătoase și puternice. Vorbesc despre refacerea Cehoslovaciei, a Poloniei. Dar acestea sunt state prea slabe pentru a contracara Germania, Rusia: lucrul e dovedit, sau mai degrabă răsdovedit.

Evreii și francmasonii nu vor putea concepe un imperiu danubiano-baltic. Vor face armata Societății Națiunilor. Și atunci Europa va fi o Elveție condusă de un stat major evreiesc? Prea puțin, pentru mine.

— Mă obsedează ideea că Maurras va muri fără un succesor. Obsesie veche de douăzeci de ani. Eu ar fi trebuit să fiu acest succesor. Ar fi fost una dintre sarcinile posibile pentru mine. Dar lumea aceasta de la Acțiunea Franceză îmi este cu totul necunoscută și, fără îndoială, închisă. Gaxotte mă detestă și se teme de mine. Nu văd pe altcineva cu care aș putea face echipă. Va trebui să-l întâlnesc.

— La Fabre-Luce, lumea tocmai aflase rezultatele celei de-a doua vizite a lui Ribbentrop la Moscova[4]. Defetiștii mei mergeau pe ideea propagandei dușmane: Polonia odată suprimată, nici noi nu mai avem de ce intra în război! Trebuie să ne repliem, după obținerea păcii sau a unui armistițiu, într-un bloc occidental: Franța, Anglia, Italia, Spania. Ei încă se agață de Italia, ca și alți francezi de Rusia, până nu de mult.

[1] Edouard Daladier, membru eminent al partidului radical-socialist, deputat de Vaucluse, de trei ori președinte al Consiliului, ministru de război din iunie 1936, este șeful guvernului din 10 aprilie 1938, funcție în care va rămâne până pe 19 martie 1940.

[2] E vorba poate de Jules Sauerwein, care a fost ziarist la *Paris-Soir;* autorul lucrării *Trente ans à la une* (Plon 1962).

[3] Drieu face referire la desele ocupații străine (engleză, spaniolă, olandeză) pe care le-a suferit de-a lungul istoriei bogatul oraș-port francez Calais, ai cărui locuitori deciseseră să urmeze o politică de „colaborationism" pentru a-și conserva modul de trai. Capitularea era anunțată prin bătaia clopotelor (n. ed.).

[4] Ministrul afacerilor externe al *Reich*-ului se duce pentru a doua oară la Moscova pe 28 septembrie 1939 pentru a semna cel de-al doilea pact germano-sovietic, care consfințește împărțirea Poloniei.

După 1870, francezii contează pe aliați în orice situație. Nu fac copii, dar voi avea aliați care se vor bate în locul meu.

Bergery enumera cu satisfacție lipsurile noastre în materie de aviație de bombardament și artilerie antitanc. Anunța livrarea de avioane rusești nemților.

Sauerwein, ca un bun agent dublu ce se află, clătina din cap.

2 octombrie

Tocmai am scris un articol pentru *N.R.F.*, de care nu sunt mulțumit[1]. Prea adesea iau lucrurile din perspectiva lor istorică. Visez la o analiză mai intimă. Sau, ar fi trebuit să nu fiu altceva decât istoric. Cred că asta era adevărata mea vocație. Dar câte nopți de veghe atunci! Ce s-ar fi ales de scumpa mea lene?

— Aseară, cină cu niște evreice pe jumătate. Neamul ăsta se întoarce întotdeauna de unde a plecat. După cină, mă obligă să mă întâlnesc cu alți evrei. Îngrozitori, mai ales cei cu spirit, din cele mai greoaie. Genul lui Bloch, personajul lui Proust. Și pe deasupra mobilizați cu toții, deși destul de tineri, și vorbind numai despre război. Le lansez modeste înțepături, pe care le primesc cu aerul ăla al lor scandalizat. Dacă îi contrazici, cred sau pretind că a și început persecuția.

M-am gândit din nou la cartea despre evrei pe care aș vrea s-o scriu de ani de zile, în care să amestec considerații generale istorice, psihologice, cu anecdote, amintiri, trăsături. S-ar vedea, în fine, un antisemit inteligent, cel mai bun prieten al evreilor.

Mai întâi, îmi repugnă fizic. Desigur. Dar apoi, îi găsesc puțin inteligenți, puțin profunzi. Și deloc artiști. Lipsiți de gust, de tact.

Vai, tactul. Felul ăla al lor de a nu simți niciodată ceea ce ne fac să simțim.

Și mai întâi nu știu că sunt niște intruși, că niciodată, nici un popor (cu excepția țiganilor) nu și-a permis să vină așa, să se instaleze la alte popoare.

Pentru că au început să emigreze fără a fi nevoiți. Poate că deportările asiriene le-au deschis gustul. Dar nimeni nu i-a obligat la începuturile diasporei (cf. Guignebert[2]).

Această oribilă suficiență. Ideile lor sunt admise de la sine. Bun este regimul de care profită. Aici, liberalismul. Dincolo, socialismul. Ce le-ar fi plăcut să fie naziști și să le dea Europa nemților.

Între altele, prodigioasa naivitate a lui Benda. Acela îi oferă călăului. Dar în Franța nu există călău decât pentru francezii cei mai bătrâni. Și e bine așa, pentru că sunt ramoliți.

[1] Probabil articolul „L'Actualité du XXe siècle", publicat în numărul din noiembrie al *N.R.F.* (nr. 314, pp. 782–789).

[2] Charles Guignebert (1867–1939) era titularul catedrei de creștinism la Sorbona. Drieu se gândește probabil la lucrarea lui, *Le Monde juif vers le temps de Jésus.*

Încă o dată, democrațiile așteaptă hotărârile lui Hitler, Stalin, Mussolini. Vor forma oare un triumvirat? Ne aflăm în epoca întemeierii Imperiului la Roma.

Când voi mai vedea picturi? Ce mult îmi vor lipsi. Mi-ar fi plăcut să fiu pictor. Arta cea mai efemeră, cea mai zadarnică. Să pictezi pe pereți, încă și mai inutil decât să vorbești la pereți.

Ce mă fac cu Beloukia? Cum va suporta abstinența mea totală? Desigur, mă iubește mult. S-a cufundat în muncă pentru a nu vedea acest lucru, nici plecarea fiului ei, nici faptul că îmbătrânește. Draga de ea, ce mult aș vrea să o ajut să-și schimbe pielea, să renască spiritual din metafora timpului.

La mine patriotismul reapare ca un reflex al obișnuinței, în anumite situații. Dar fără nici un elan.

Cum să iubesc această Franță care reflectează doar ceea ce eu detest?

5 octombrie 1939

Dejun la Cortot[1]. Acolo, Mondor[2]. Vorbește despre împrejurări cu o compunctiune destul de oficială. Mondor mi se pare mai dezgheţat ca de obicei, lăsând să se vadă mai mult fondul ironic și detașat al spiritului său.

Ne încurajăm reciproc să vorbim despre evrei. Ca majoritatea francezilor din *elită*, îi detestăm fără a îndrăzni să îi atacăm pe față. Cortot spune că într-o comisie a Ministerului de Interne, din șapte membri, cinci sunt evrei. „Peste tot e așa", spune Mondor. „La cenzură este Gombault[3]. Plantonul este J.-P. Aumont[4], alias Salomons..." Pe lângă Giraudoux îi văd pe Maurois, pe de Tarde[5], care ține de banca Lazard, și pe atâția alții.

La nivel înalt, lumea începe să se teamă de trădarea masivă a evreilor germani refugiați. La Interne se estimează că nouăzeci la sută sunt suspecți.

Este înfricoșător să vezi cum, la ei acasă, francezii se tem să vorbească între ei despre acești intruși. Mulți își doresc în secret victoria lui Hitler, care îi va elibera. Calcul de lași. Să te dai pe mâna unui gangster ca să te apere de alt gangster.

[1] Celebrul pianist Alfred Cortot (1877–1962). Va deveni o personalitate oficială a regimului de la Vichy, întruchipând în același timp colaborationismul muzical franco-german.

[2] Henri Mondor (1885–1962), chirurg și scriitor, membru al Academiei de Științe, specialist în Valéry și Mallarmé.

[3] E vorba probabil de Charles Gombault, fiul lui Georges Gombault, pe atunci director al publicației *La Lumière*, întemeiată de Georges Boris. Tatăl și fiul vor pleca la Londra, unde vor fi animatorii cotidianului *France*.

[4] Jean-Pierre Salomons, născut în 1911, și-a luat pseudonimul Jean-Pierre Aumont ca actor de teatru și cinema. În 1943 s-a alăturat Forțelor Franceze Libere.

[5] Guillaume de Tarde, născut în 1885, a studiat la Școala de Științe Politice; era auditor la Consiliul de stat din 1910, director de societăți, vicepreședinte al Societății Naționale a Căilor Ferate în 1945.

Mondor face observația că unui evreu nu îi vei putea smulge condamnarea sinceră și explicită a lui Stalin și a comuniștilor. Și când te gândești că domnul Sarraut[1] este însărcinat să curețe Franța de comuniști.

Cortot crede că trebuie să facem o adevărată pace. Iar pentru el, o adevărată pace pare a însemna „iertarea" nemților, refacerea unei adevărate societăți a națiunilor!

Sunt incorigibili, incurabili, putrezi până în măduva oaselor. Nici umbră de virilitate în aceste spirite.

Iar victoria va aduce cu sine triumful definitiv al putreziciunii. Evreii stăpâni ai Europei, nemaiprefăcându-se (admițând că până acum se prefăceau), luând totul, cufundând în tăcere veșnică pe cei din urmă opozanți ai lor.

Și când te gândești că antisemitismul lui Hitler a devenit îndoielnic. Va face ca împărații romani. O lovitură de labă, apoi nimic. Lejeritatea arienilor!

(Oare împărații creștini din secolul al IV-lea cum îi tratau pe evrei? Dar bizantinii?)

8 octombrie

Opera mea romanescă este ratată în primul rând din cauza lipsei mele de imaginație creatoare în privința personajelor și situațiilor. De fapt, doar intermitent mă interesează oamenii și poveștile lor. Citesc foarte puține romane. Sunt mult mai mult un ideolog decât un imaginativ. Și sunt mult prea leneș pentru a însufleți pe termen lung o relatare.

Dar reflectând puțin, și cu puțină abilitate, cu grijă, aș fi putut găsi o formă potrivită cu suflul meu scurt, cu interesul meu față de realitatea ca atare. Ceva între jurnal și memorii. Ca atâția alți francezi.

Chiar și acest lucru l-am ratat, din alt motiv: lipsa de curaj moral. Aș fi putut înlocui lipsa de înzestrare prin sinceritate, împingând la extrem mărturisirea.

Sau aș fi putut găsi transpuneri care nu ar fi diminuat în nici un fel acuitatea mărturisirii. Să fi fost lipsă de curaj sau doar lene, ușurătate? Mă gândesc așa de puțin la ceea ce scriu. Când sunt singur, cea mai mare parte a timpului mi-o petrec cu maniace raționcinații despre:

1) Politică. Fac și desfac politica Europei. Închipui constituții pentru cutare sau cutare țară. Atunci pentru mine esențial este să înlătur dificultățile, să opresc ceea ce este viu într-un soi de statism de tipul celui care probabil îi mulțumește pe colecționari sau pe istorici.

Raționalism, intelectualism mediocru, care tind la nemișcare.

[1] Albert Sarraut (1872–1962), radical-socialist, președinte al consiliului de miniștri și ministru în mai multe rânduri; ministru de interne din aprilie 1938 până în martie 1940. A fost deportat de nemți între 1944–1945.

Toate acestea, fără îndoială, ca rămășiță a unei cariere politice refulate, refulate ca urmare a lenei mele, în mult mai mare măsură decât din timiditate sau din lașitate.

2) Femei. Îmi amintesc la nesfârșit trupul femeilor pe care le-am avut. Contemplu îndelung forma sânilor lor, de vreme ce aproape că nu le-am văzut decât sânii.

3) Oamenii pe care îi cunosc. Aici, viața începe să intre în mine. Notez trăsăturile de caracter, fac comparații. Dar se manifestă din nou tendința intelectuală: stabilesc serii prea riguroase. Am mereu tendința de a reduce excesiv spectacolul vieții, de a-l uniformiza.

4) Îmi trec prin minte imagini vii ale oamenilor, evenimentelor, problemelor filosofice. Sunt cuprins de elanuri lirice, poetice. Dar rare. Numai când merg mult timp singur într-un loc puțin interesant. Ceea ce mi se întâmplă din ce în ce mai rar. Mi se pare că gândesc mai bine ca altădată, dar mai puțin des.

5) Mă gândesc un pic la lucrările mele. Dar în clipa asta am multă disponibilitate. Nu urmăresc nici un obiectiv precis. Mă gândesc vag la ce ar putea deveni revista. Un tablou complet al spiritului meu, în trecut și prezent în același timp: unul luminându-l pe celălalt. Portretul unui degenerat și unui decadent, care se gândește la decadență și degenerare.

Mă gândesc, de asemenea, să alcătuiesc o culegere de articole de politică recentă, în care să grupez și să remaniez multe din vechile mele articole „Iacobinism și fascism" — „Eșecul liberalismului în Franța".

Să revin asupra amplei mele culegeri de eseuri *Spiritul secolului XX* (*L'Esprit du XXe siècle*).

1) Revoluția trupului.

Să-mi rescriu cele două piese de teatru: *Le Chef* și *L'Eau fraîche*.

Să scriu o *Charlotte Corday*.

Să scriu o nuvelă lungă despre avort.

Să-mi public poemele de dragoste.

Reeditarea lucrărilor *Interrogation*, *Fond de cantine* etc.

Ecrits de jeunesse cu o lungă prefață (lucru aproape făcut)[1].

— Și acum să revin la conținutul zilnic al minții mele. Până la vârsta de treizeci de ani, cel puțin, am păstrat obiceiul din copilărie de a mă visa în viitor. Într-o situație sau alta. În fond, era aproape mereu același lucru. Mă visam pur și simplu rentier, singur, lucrând liber și leneș... Nu, cred că ăsta e visul meu de acum. Mă visam odinioară căsătorit cu o femeie cu puțină avere, frumoasă, foarte înrobită, foarte senzuală.

[1] Acest program este apropiat de cel din 18 septembrie. Aici autorul mai menționează primul proiect al lucrării *Notes pour comprendere le siècle* (Gallimard 1941) și precizează dimensiunile pentru „Journal d'un délicat": „lungă nuvelă despre avort" (vezi *Histoires déplaisantes, op. cit.*).

Înfricoșător statism al vieții mele reale, pentru mine, care sunt un teoretician al acțiunii, al vieții violente. Dar de ce nu? Artiștii secolului al XVII-lea găseau naturală această dedublare. Racine nu se gândea să fie rege. Vom da cu pietre în Nietzsche? Nu, dar trebuie înlocuit eroismul prin sfințenie. Mie lenea îmi va fi ținut loc de sfințenie.

Lenea mea, iată ce pun în acest cuvânt: dezgusturile, disprețurile, desconsiderările, temerile mele, groaza, ura mea.

Teama mea de femei, de fericirea lor, de admirația lor, de nevoia lor de a *realiza* un bărbat.

Teama mea de succes, de fixarea tipului meu prin succes.

Dezgustul meu de lume, de prostia oamenilor de lume; ura mea față de josnicul mediu politic.

Am fost pur, dar nu îndeajuns. Au apărut impuritățile, sinuozitățile caracterului meu, nu ale concesiilor făcute profitului.

Nu am făcut niciodată nimic pentru bani. Nici măcar dragoste!

— Ce rău îmi face Belou, pe care o iubesc, dar căreia nu îi place ce îmi place mie. Cum va lua subita și definitiva mea îmbătrânire? Cum va suporta castitatea? Cum o suportă?

13 octombrie

Mă găsesc din când în când în fața slăbiciunii caracterului meu. Nu foarte des, pentru că am atât de puține contacte cu oamenii.

Mă întâlnesc cu Chamson[1] într-un restaurant, apoi cu Kayser[2] în alt restaurant. Primul meu impuls este să le strâng mâna; o fac.

Acum regret. Văd în asta o slăbiciune. Au părut surprinși și m-au judecat rău; au avut dreptate, de vreme ce detest ceea ce ei reprezintă, ceea ce fac. Pentru ei sunt un dușman.

Am făcut aceasta pentru că îmi lipsește gustul, simțul luptei personale. Nu resimt lupta decât în gând. Doar arareori și pentru scurtă vreme detest unele persoane. Și cum, de altfel, trăiesc foarte singur, apariția unui cunoscut mă încălzește. Primul meu impuls este de simpatie, de înțelegere și de curiozitate! Abia după aceea îmi revin, reflectând, sau din cauza duratei contactului îmi regăsesc amărăciunile, temerile. Mă străduiesc.

[1] André Chamson, scriitor de tradiție protestantă, unul din întemeietorii săptămânalului *Vendredi*, susținător fervent al Frontului Popular; făcea parte din anturajul lui Daladier.

[2] Jacques Kayser, a militat în cadrul partidului radical-socialist, a participat la mișcarea Junilor Turci, fiind apărătorul unei sensibilități de stânga. Ziarist, a scris în *Marianne*, *La République*, *La Lumière*. În 1938, a lansat revista *Réalités françaises*, publicație de lux orientată mai ales spre propaganda franceză în străinătate. În 1944 a plecat la Londra, scriind despre debarcare în calitate de corespondent de război.

Când făceam parte din P.P.F.[1] și scriam cu regularitate în *l'Emancipation Nationale*, nu mi-ar fi venit ideea unor polemici personale. Le găseam inutile, ineficiente. Sau ar fi trebuit să fie sistematice, continue, să lovească rând pe rând pe toți oamenii dintr-o grupare. Astfel, polemica ar fi căpătat valoare generală.

Personificările din revista *Action française* a lui Daudet[2] și Maurras au mascat adeseori o inofensivitate desăvârșită față de regim. Creau diversiune. Îl batjocoreau pe unul, îl discreditau pe altul, dar nu aruncau cu bombe în regim. Acest regim execrabil. Pe cine urăsc? Pe nimeni. Nici măcar pe cei care mă urăsc. Nici măcar pe Aragon. Îl simt slab, atât de zadarnic, de infantil, atât de jalnic înțepenit într-un rol dorit. Nu a înțeles niciodată nimic din politică, iar la el totul este atitudine, pastișă literară.

Vrea cu disperare să se ridice peste propria statură, să se smulgă din sine. De ce sufletul acesta de paria revoltat? Oare numai pentru că este un copil natural? Sau pentru că are sânge evreiesc? Dar are sânge evreiesc? Vai, evreii ăștia! Sunt peste tot, iar dacă nu ei, intriga sau gândirea lor.

Filon[3], care scrie în timpul lui Iisus, proclamă că poporul evreu constituie prin număr jumătate din omenire.

Evreul trebuie să aibă un rol biologic în organismul omenirii. Rol de microb sau de globulă albă.

Mă gândesc din nou la Chamson, protestant, și la Jacques Kayser, căsătorit cu o rudă a lui Dreyfus, despre care se spune că ar avea trecere la Daladier.

Toată această lume radicală și socialistă este plină de evrei și evreice. Ce gândește un francmason care se simte dat pe mâna evreilor? Se resemnează, sfidează și încearcă să-i iubească. Totuși, îi scapă uneori un strigăt de groază. André Lebey[4], înainte de a muri, într-o zi, spre Bois de Boulogne, mi-a mărturisit îngrijorarea lui. Se spune că a fost suprimat, otrăvit.

Eu însumi, pe când aveam înclinații de stânga, începusem să-mi spun că până la urmă se vor contopi, se vor îneca, că trebuia lăsat valul să se întindă, că vom vedea cum se va sfârși.

Dar nu este un popor, este o castă.

Ieri, a venit la mine o evreică. Nu-mi dau seama din prima clipă că e evreică. Stătea cu fața la mine, în birou. Apoi, începe să vorbească. Pretinde că Franco nu e decât un măcelar. Tresar, o privesc mai cu atenție. Îi văd ochii albaștri puțin dilatați, puțin ieșiți din orbită, prea albaștri, ficși (puțin ca cei ai lui

[1] Reamintim că Drieu a militat în cadrul Partidului Popular Francez (fascist) încă de la crearea sa, în 1936; s-a retras pe furiș în octombrie 1938, înainte de a-i trimite lui Doriot scrisoarea de demisie, datată 6 ianuarie 1939.

[2] Léon Daudet (1867–1942), codirector la *Action française* împreună cu Maurras, era renumit pentru violența articolelor sale. Drieu s-a inspirat din moartea misterioasă a fiului său Philippe, în 1923, pentru episodul „Elysée" din *Gilles*.

[3] Filon (cca 13 î.Hr.–cca 54 d.Hr.), filosof grec supranumit „evreul", a cărui doctrină se sprijină atât pe filosofia lui Platon, cât și pe Biblie.

[4] André Lebey, autor al unor romane (*Le Vénérable et le curé*), poeme (*Andarta*), piese de teatru (*Catilina*), studii istorice (*La Fayette*) și a foarte numeroase eseuri despre francmasonerie.

Bernstein[1], ovalul de oaie, maxilarul cam greoi și deformat, dinții întrucâtva africani, șoldurile rău potrivite pe bazin. Frumoasă, altfel. Mi-a provocat o senzație de frig.

Îi văd pe toți prietenii din jurul meu, care s-au pus bine cu regimul pentru a trage foloase. Cum au fost atrași, cum au fost momiți, cum au fost legați. Iar alături de ei, evreice. A doua soție a lui Peignot[2] este jumătate evreică și îl face să frecventeze evrei. Imediat, primește comandă pentru expoziția din 1937, Legiunea de onoare, post privilegiat în armată, mare afacere cu o firmă evreiască. Clément[3] profită de Blum, rudă cu soția lui. Bun pentru Bursă. Francmason, cu siguranță. Post privilegiat în armată.

Pe mine a încercat să mă atragă Julien Cain[4]. Mi-a procurat o dată trei mii de franci de la buget. Pe ce temei? Atunci nu am dat imediat atenție. Are însemne francmasonice în salon.

Într-o seară, la el, de Monzie[5] îl întreabă pe Blum: *„Care este proporția de francmasoni la socialiști?" „O treime"*, răspunde Blum. Mă privesc amândoi cu coada ochiului.

Cred că îmi poartă pică pentru că i-am cunoscut așa îndeaproape.

Am scris adeseori: „Republica este o veche formă de totalitarism, schițată în mare măsură de iacobini, și care s-a sclerozat încet în neterminarea ei, dar care este oricând capabilă de o apărare surdă și uneori de o reacție polițienească bruscă." Fouché veghează mereu.

Ar trebui comparată starea poliției la sfârșitul Vechiului Regim, și douăzeci de ani mai târziu, în 1809. Atunci, funcționarea cenzurii arată cu precizie cât de ușor poate regimul să își regăsească posibilitățile dictatoriale, totalitare, polițienești. Pe tot continentul e la fel. Cu excepția, poate, a colțului de nord-vest.

Englezii fac poliție la distanță, în jurul insulei: Intelligence Service.

Și totuși francmasoneria, evreii nu au împiedicat nimic. Nu au împiedicat opoziția dintre Weimar[6] și noi. Nici ascensiunea lui Mussolini și Hitler. Parțial chiar au împins spre fascism.

---

[1] Dramaturgul Henry Bernstein (1876–1955), cu care Drieu va avea o altercație în grădina Tuileries pe 22 mai 1940.

[2] Drieu frecventa familia Peignot, în special pe Charles Peignot, născut în 1897, tipograf, creatorul a numeroase caractere tipografice, prezentatorul secției de tehnici de imprimare la expoziția din 1937.

[3] Philippe Clément s-a căsătorit cu o prietenă a lui Colette Jéramec, Colette Grunbaum, care a scris sub numele de Constance Colline. Soții Clément au fost foarte legați de Drieu.

[4] Julien Cain (1887–1974), director al Bibliotecii Naționale, secretar general la Ministerul Informației în 1940, revocat, apoi arestat de germani în 1941.

[5] Anatole de Monzie (1876–1947) a fost senator, deputat și ministru în timpul celei de-a III-a Republici.

[6] „Republica de la Weimar", perioadă sub care este cunoscută Germania interbelică înainte de ascensiunea lui Hitler, după denumirea localității în care s-a întrunit Adunarea Constituantă care a adoptat Constituția ce transforma fostul Imperiu german într-o republică federală parlamentară (n. ed.).

Iar legăturile dintre francmasoneria engleză și cea franceză nu au împiedicat ruptura revoluționară și reacțiunea engleză. Ruptura între Marele-Orient și Ritul scoțian, de altfel.

Oare mai am mult de trăit? Aortita mea este destul de avansată și am tensiune. Nu am angină pectorală. Sau poate că durerea din dreapta asta o fi? Mă mint oare medicii? Ce să scriu înainte de a muri? Acest jurnal. Dar nu ating esențialul. Nici un fel de intimitate cu mine însumi. Mereu, politică. Să mă resemnez?

Nu vreau să scriu un *Stendhal* pentru că este la fel de superficial ca și mine.

14 octombrie

Am făcut în așa fel încât viața mea să fie de timpuriu tânguitoare. Lăsam să se dezvolte în mine o slăbiciune, apoi mă lamentam din cauza ei, bucurându-mă cu o dulce, leneșă și cinică voluptate a unui „prea târziu" declarat foarte devreme.

Astfel, am neglijat dintotdeauna să încheg în mine forța fizică, și totuși foarte curând am fost conștient de această neglijență și îndată am început să mă căiesc.

În fond, sunt un elegiac. De ce să nu mă fi acceptat ca atare? Pentru ca spiritul meu să nu piardă cel puțin sensul acelor forțe pe care nu le împlineam. Atunci ar fi trebuit să fiu un artist care își transferă și întruchipează contradicțiile în personaje fictive.

Eu, care am avut atâtea femei, care aș fi putut poate să le am pe toate cele pe care le-aș fi dorit (dar am dorit atât de puține, renunțând în fața celei mai mici dificultăți, a cele mai mici întârzieri), cele pe care le-am iubit, nu le-am iubit decât într-un delir de persecuție.

În timp ce eu le iubeam, credeam că ele nu mă iubesc, că mă înșală, că nu exercită asupra mea decât un capriciu infim și derizoriu. Iar gelozia mea nu era oare tot mania persecuției?

Nu m-am putut căsători cu Colette Jéramec decât grație ideii că se va uita mereu după altcineva, că va prefera pe altcineva în locul meu; nu m-am căsătorit cu Olesia Sienkiewicz decât din cauza gândului că este lesbiană și că nu mă poate iubi cu adevărat. Mai târziu toate acestea s-au adeverit, dar nu e mai puțin adevărat că pe moment totul era cu desăvârșire fals.

Ascendentul lui Constance Wash consta în aceea că mă disprețuia ca francez; al algeriencei, în aceea că mă disprețuia ca burghez, ca client ocazional. O uit pe Marcelle Jeanniot: ea trebuie că mă disprețuia ca burghez care s-a căsătorit pentru bani și ca tânăr fără experiență.

Când constatam că toate aceste supoziții erau false, că eram admirat, preferat, adorat, mă simțeam foarte rău, ca cineva jenat pentru că se află într-o

funcție prea importantă. Mă dezorienta faptul de a constitui polul pozitiv, de a fi stăpânul, bărbatul, distribuitorul. Mă miram că pot dărui totul. Eram speriat ca un fals zeu, care ar fi fost cinstit. Duceam mâna la spate și nu simțeam nici un sprijin, nici o justificare.

Mi-era rușine să fiu cel care place femeilor.

Știam prea bine că nu sunt un adevărat bărbat, că nu am destul curaj fizic.

Știam că o mulțime de bărbați m-ar fi putut învinge într-o luptă. Iar bărbatul care nu își poate apăra, care nu își poate interzice femela, nu este un adevărat mascul.

Știam că în fond doar făcusem pe curajosul, prea mult sau prea puțin.

Și curând, la amintirea luptelor de care m-am eschivat s-a adăugat amintirea eșecurilor, certitudinea că nu fac dragoste destul de bine.

Apoi a fost sentimentul lipsei mele de talent. Mă iubeau oare pentru că aveau impresia că am talent? Sau, în lipsa acestei impresii, doar ca pe un gigolo?

În fond, nu delir de persecuție, ci sentimentul veritabilei mele inferiorități.

Sau al inferiorității oricărei ființe în fața cererii.

Am trăit fremătând de îndoială în umbra altui om care nu am fost niciodată.

Ca și pentru *La Comédie de Charleroi*, să scriu o serie de nuvele pentru a mă arăta în demersul meu esențial. (Sunt pictorul unui singur tablou.)

Lupte la colegiu
Manifestații
Front
Manifestații
P.P.F.
Al doilea război

Cartea ar trebui să se numească *Cœur de lièvre* [Inimă de iepure]

Nu teama mă face să abandonez frontul, după ce m-am afirmat cu curaj, ci plictiseala pe care mi-o produc ocupațiile manuale. La fel părăsesc o grădină, abandonez o mașină în pană, mă îndepărtez de un partid politic și de mecanismul lui zilnic. Abia ajuns pe front, vedeam conturându-se în detaliu cursul zilelor importante, *cursul unui atac*.

Am părăsit frontul și din cauză că eram furios că mă aflam atât de jos pe scara ierarhică.

În fond, *La Comédie de Charleroi* este o carte, doar că[1] ...

16 octombrie

În fond, am trăit ca un sibarit, ba chiar am făcut în așa fel să trăiesc ca atare; nu am forțat lucrurile prea mult, dar pe linia minimei rezistențe am atins și am apucat puținul de care aveam nevoie.

[1] Aici, partea de jos a paginii a fost tăiată.

Aș fi fost în orice caz un sibarit, foarte sărac sau prea bogat, pentru că bunurile mele esențiale erau libertatea, singurătatea, lenea.

Nu aveam nevoie de prea mulți bani, nici de renume. Iar bani am avut mereu, chiar mai mulți decât mi-ar fi trebuit. Cât despre renume, în ciuda faptului că m-am plâns uneori, m-am mulțumit să fiu apreciat din când în când de câteva persoane, pe ici pe colo.

Femeile — nu mi le-am putut oferi pe cele de care te poți bucura atunci când ai o meserie bănoasă: fetele pe care le poți alege sărace sau bogate, după gust. Dar am avut curvele și femeile bogate, care îți oferă ceasurile lor de răgaz. Dacă aș fi avut mai mult temperament, alegerea mea ar fi fost nelimitată. Și, de altfel, dacă m-am lipsit de unele, am făcut-o din nonșalanță sau din îmbufnare. Cele mai multe mi se păreau prea proaste sau prea ușuratice, obositoare.

M-am bucurat cât am putut de următoarele lucruri: să mă scol târziu, să citesc în pat, să mă plimb prin Paris, să merg la cinema, la bordel, să nu le pot întâlni decât două sau trei ore pe zi pe amantele mele, să cuget la nesfârșit, să citesc, să scriu atunci când mi se ura să nu fac nimic, să călătoresc uneori. Desigur, nu am călătorit destul. Dar am văzut Grecia, Spania, Italia — esențialul. Mi-au lipsit Egiptul și Mexicul. M-am bucurat mult de Londra, chiar și de Berlin, dar nu de New York.

Numai că sunt un sibarit de genul lui Jean-Jacques[1]. Pe lângă singurătate, cealaltă mare binefacere a mea a fost melancolia. Lumea s-a înșelat, crezându-mă posac, plictisit. M-am înșelat uneori.

Melancolie nesfârșită și delicioasă alcătuită din regretul acelor lucruri pe care nu le-am putut compensa bucurându-mă de ceea ce aveam.

Melancolia de a nu fi activ și mobil, echivalentă cu plăcerea de a fi lent și aproape nemișcat; melancolia de a nu fi căsătorit, care se transforma, după toate abaterile mele, în plăcerea de a nu mai fi căsătorit; melancolia de a trăi într-o țară a decadenței, care se transforma în plăcerea de a mă bucura de atâtea rămășițe cruțate de vreme și de urâțenie; melancolia de a nu fi pictor sau poet, care se transforma în plăcerea de a mă îndopa cu istorie, melancolia de a nu fi om politic, care se transforma în plăcerea de a scrie câteva pagini libere.

Singurul meu regret ar fi acela de a nu mă fi mărturisit și recunoscut așa cum sunt și de a-mi fi făcut procesul înclinațiilor mele. Tot acest spirit de inferioritate și de persecuție și de culpabilitate m-a chinuit și m-a desfigurat în ochii mei și în ai celorlalți. Dar la urma urmei nu pot chiar să mă plâng, de vreme ce fără acest element de îngrijorare și de amărăciune aș fi fost cu adevărat ceea ce păream în ochii unora: un mârșav profitor de bucuriile vieții, fără margini.

M-am bucurat chiar și de avantajul pe care îl au sibariții de a fi ușor mistici. Tot Jean-Jacques. Nu m-am lipsit de compania zeilor. Și l-am zărit pe Dumnezeu dincolo de lucruri.

[1] Rousseau (n. ed.).

Chiar atunci când mila, îndoiala m-au cuprins uneori, am știut că plutesc peste un abis de beție față de care frumusețile sensibile nu înseamnă nimic.

Da, privind un Watteau[1], am știut nu numai că reprezintă totul, dar și că nu reprezintă nimic.

Dar ce să mă fac, nu pot, nici pe această cale, să mă dezbar de firea mea, și iată că până și față de apropierea propriei morți resimt o clarobscură bucurie.

16 octombrie

Primesc o scrisoare de la Maurras, ca răspuns la cea pe care i-am scris-o, plină de obiecții, în legătură cu vechea lui teză despre împărțirea Germaniei. Scrisoare plină de o grabnică superbie, de o autoritate zdrobitoare.

Îmi surprind caracterul pe viu: mă simt plin de indulgență și de venerație față de măreția eului altora, iar în același timp îmi refuz plăcerile și puterea acestei măreții în privința propriului eu. Refuz să îi răspund în forul meu interior pe același ton de nezdruncinată siguranță.

Nu e vorba aici de subordonarea și de respectul pe care l-ar impune geniul indiscutabil al lui Maurras. Nu, pentru că atitudinea mea a fost adeseori aceeași și față de spirite sau de caractere de mai mică importanță.

Nu am chef să joc jocul ăsta, ci un altul.

În viața mea am mai primit două sau trei scrisori de același gen de la Claudel. Mă gândesc că Claudel și Maurras se neagă unul pe celălalt cu aceeași superbie. Și unul și celălalt îmi poartă pică pentru că adeseori le-am asociat numele în același elogiu public sau privat.

Nu e vorba aici de înțelepciune sau de dreptate, pe care, la rândul meu, le-aș solicita. Știu ce ascund aceste cuvinte. Nu, pur și simplu spun că ei au ales o cale, iar eu o alta.

Așadar, în fața disprețului lui Maurras pentru raționamentele mele, sunt gata să mă îndoiesc, ... la fel de mult ca și de raționamentele lui. Ceea ce nu mă va împiedica desigur să perseverez într-ale mele, cum va persevera și el într-ale lui, pentru că m-am copt și am îmbătrânit îndeajuns, m-am schimbat și am încercat toate uneltele de pe piață, pentru a ști la ce să mă aștept.

Totuși, nu e sigur că nu îmi voi mai schimba părerea în legătură cu vreun aspect sau altul. Maurras nu se va schimba în mod sigur. El nu s-a schimbat niciodată. Ceea ce face din el un frumos monstru.

Fiecare scriitor este astfel retras în forul său interior, ca un mic feudal, călindu-se în anarhia regatului său. Toți acești viteji sunt animați de o eroică dorință față de toți ceilalți. La fiecare săgeată primită din partea celorlalți, gem, se mâhnesc, se rostogolesc în adâncurile sufletești plini de îndoieli și

[1] Antoine Watteau (1684–1721), pictor francez, unul dintre primii reprezentanți ai curentului rococo (n. ed.).

neliniști, apoi se urcă din nou pe metereze și lansează la rândul lor pietre otrăvite. După asta, îi vezi bravând, întunecați sau joviali. Așa stau lucrurile.

Îmi amintesc de maniacul de Suarès, în 1920, furios la culme pentru că l-am asociat într-un articol cu Barrès și Maurras.

În cazul unora, căutarea disperată a succesului zgomotos este un mod de a fugi de îndoieli, de descurajare. (Aplauze pentru a înăbuși murmurul rebel al inimii mele.)

Pe Maurras nu l-am văzut decât de două ori în viață. O dată în timpul războiului. Un camarad îi arătase prima mea culegere de poeme, *Interrogation*. Mi-a spus că poemul în proză este un gen fals. A fost scurt și peremptoriu.

L-am revăzut după *Mesure de la France*. Mi-a spus că după o asemenea sinteză făcută în grabă, trebuie să fac și analize mai profunde. Ceea ce era foarte just. Dar dacă l-aș fi ascultat mi-aș fi trădat propria fire.

Influența sa literară a fost sărăcitoare. Și totuși în poemele sale există o flacără întunecată și răsucită și gata să se piardă, care le dă viață în aceeași măsură ca și contențiunile formei sale. Flacăra aceasta nu s-a văzut la nimeni în jurul lui. A înăbușit-o la ceilalți.

Cum m-aș putea înțelege cu acest provensal, aproape marsiliez? Dar în adâncul sufletului provensalilor există o patimă. Este cazul lui Puget, al lui Fragonard; Maurras avea ceva ce trebuia înăbușit. Aici e totul. Giono, de teamă să nu se înăbușe, se pierde în tânjala excesului în care ramâne, el, turbatul. La Daudet există în mod sigur și altceva decât Provența. Sânge evreiesc? Vârtej parizian? Sifilis? Mama lui? Este unul din acei leneși care nu pot decât să meargă repede. Ce vom putea pescui din opera lui? Memoriile. Memoriile constituie barca de salvare a grafomanilor, a poligrafilor. Numai acolo se pot opri sau fixa. Sau mai degrabă posteritatea e cea care, având cu orice preț nevoie de ei, le dă în fine greutate.

17 octombrie

Vine la mine Bertrand de Jouvenel[1]. E în trecere prin Paris, venind de la Budapesta, unde se află într-un așa-zis serviciu secret. Faptul că nu sunt pe front e de natură să-l liniștească și îi confirmă dorința de a se ține și el departe. Cred că îi este foarte frică. Mă lasă să înțeleg că în Ungaria se confruntă cu reale pericole. Oare cum de un băiat atât de indiscret și de vorbăreț, atât de

[1] Bertrand de Jouvenel (1903–1987) a părăsit partidul radical în 1934. Eseist (a publicat *L'Economie dirigée*), face parte din nebuloasa nonconfomiștilor (este fondatorul ziarului *La Lutte des jeunes*, unde a scris Drieu). Prieten cu Otto Abetz, pe 21 februarie 1936, el obține un interviu cu Hitler (publicat în *Paris-Midi* pe 28), care a stârnit mare vâlvă; mai târziu, și el se va alătura P.P.F., atras fiind de fascism.

încurcă-lume poate să aducă vreun serviciu? Dacă misiunea lui este serioasă, va face o boacănă.

El este pentru război și împotriva Germaniei mai degrabă ca evreu decât în calitate de fiu al unui personaj radical[1]. Și iată cum, peste tot, mereu, [apare] evreul. Mă întreb ce ar fi Franța față de Germania fără evrei. Fără îndoială că francezii, deveniți nonșalanți, se lasă pe seama evreilor pentru a riposta la aceste agresivități: dacă nu ar fi evrei, unii francezi ar îndeplini sarcinile lor.

În ostilitatea lui Maurras față de evrei, un rol important îl are faptul că el este, zice-se, un soi de metec, descendent al grecilor. În orice caz, un marsiliez se poate simți în permanență disprețuit și amenințat de nordici.

Urmăresc cu voluptate unduirile metisajului în sufletul lui B. de Jouvenel. În fiecare clipă, este rând pe rând evreu și francez. Uneori își amintește că este nobil francez și vorbește cu dispreț despre democrație și despre 1789, dar nu se poate decide să ia o poziție fermă împotriva regimului. Membru al P.P.F., și-a păstrat totuși legături cu radicalii. Și în această privință, numai Dumnezeu știe ce rol a jucat în partid. Dar cine din partid nu era în serviciul secret sau public al radicalilor? Alteori își amintește de mama lui evreică. Și iată-l fremătând în fața antisemitismului. În comportamentul lui există mult din familiaritatea prea facilă, din curiozitatea prost stăpânită, din reverența servilă, care îi caracterizează pe evrei. Cu adevărat, natura evreiască umbrește natura ariană. Aceasta din urmă nu se manifestă decât atunci când B. de Jouvenel se află în fața evreilor și când își judecă după ei defectele. Ca și Proust. Și evreii adevărați înșiși.

Când îi analizezi viața și caracterul, vezi că societatea pariziană merită de aici înainte să fie considerată iudeo–pariziană. El se plimbă ca un copil răsfățat prin politică și prin lume. Sigur, manierele sale cam fruste, de intelectual necizelat, nu sunt pe placul tuturor, iar ziariștii înșiși îi consideră inteligența prea superficială, talentul lipsit de temei, iar judecata fără direcție. Și nimeni nu a aruncat nici o privire peste romanele sale proaste. Una peste alta, este apreciat la adevărata lui valoare. Dar în politică are niște portițe, și poate să se amuze pe margine.

Place femeilor. Trăsăturile lui nu sunt prea accentuate. (Într-o noapte, pe stradă, se privește într-o oglindă și îmi spune: *„La unsprezece noaptea, semăn cu o evreică bătrână"*). Are temperament și știe să facă dragoste, îmi spune Nicole, care, oricât de antisemită ar fi, nu pierde ocazia de a-l vedea la ea în pat. Amanta lui actuală, Paule de Beaumont, este frumoasă, dar proastă. Ce ochi frumoși, ce piele frumoasă în jurul ochilor. Dinți frumoși. Foarte bine aranjată, corp destul de frumos. Proastă, bineînțeles, ca și celelalte.

Singura femeie de care a fost îndrăgostit, zice el, este o americancă pe jumătate evreică, pe care o găsesc de o banalitate perfectă, și vulgară în genul

[1] Henry de Jouvenel (1876–1935), redactor șef al ziarului *Le Matin*, senator, ministru, înalt comisar al Levantului în 1925–1926. A doua lui soție a fost Colette, cu care s-a căsătorit în 1912, și de care a divorțat în 1924.

emancipat și puțin cinic. L-a părăsit, iar acum este cu Hemingway, ceea ce mă face să am o părere proastă despre el. Dar parcă poți să-i judeci pe bărbați după femeile cu care sunt? [...]

În fond, chiar femeile îl judecă. Dar de ce oare am relații cu el? Pentru că el mă caută pe mine. Singurii mei „prieteni" au fost persoane care îmi telefonau, mă căutau: Aragon, Berl. Aragon trebuie că este evreu.

Are acel amestec aparent de inteligență și eleganță care mă ademenește timp de cinci minute din când în când. În fond, eu sunt un tip cam în genul lui, dar în mai bine. Stendhal, Baudelaire trebuie să fi avut și ei asemenea indulgențe.

În adâncul sufletului meu, nu pot să nu-mi închipui că de fapt sunt un mare scriitor nerecunoscut, căruia îi va veni vremea. Toți ratații își închipuie că sunt Stendhal: cititorii lor îi așteaptă peste patruzeci de ani. Dar Stendhal era recunoscut de contemporanii lui, de Mérimée, Balzac, Lamartine. Oare eu sunt? Barrès, Claudel s-au îndoit curând de mine. Maurras îmi poartă prea mare pică pentru ca judecata lui să conteze. Gide i-a spus lui Malraux că *La Comédie de Charleroi* i se pare excelentă, dar restul... Fără îndoială este singura mea carte. Cred totuși că *Interrogation* este destul de tare. Restul este talent ratat, irosit, sau uneori o extraordinară lipsă de talent în mijlocul unor urme de talent.

Ce îmi lipsește? Prea intelectual, nu îndeajuns de artist. La jumătatea drumului între două sau trei aptitudini, două sau trei genuri. Am încercat aproape toate genurile, nu am atins desăvârșirea în nici unul. Sunt leneș, ușuratic, distrat. Nu îndeajuns de obsedat de mine însumi, de lumea *mea*, de fantomele *mele* pentru a fi romancier. Mă gândesc neîncetat la mine, dar ca la un personaj văzut din afară, un pretext de care îmi agăț ideile despre psihologie, morală și istorie.

Niciodată nu am scris o pagină *intimă*, așa cum există la Rilke. Punctul meu de vedere, până la urmă, este cel al unui ziarist.

Aș putea scrie o nuvelă atroce despre Bertrand. O nuvelă cu cheie. Dar să-l transfigurez în personaj de roman, să-i confer acel caracter implacabil și de nezdruncinat de fantomă? Nu.

Știu că opera mea va muri odată cu mine, că moare înaintea mea. Atunci? La ce bun? De ce să continui? Dacă aș tăcea, mi se pare că aș obține o mai mare autenticitate interioară, o tensiune mai mare. În spatele gurii mele închise, sufletul mi s-ar aduna morman, s-ar condensa. Neputând fi cineva, măcar s-ar petrece ceva în mine. Aș fi un loc spiritual unde s-ar împlini o părticică din ceea ce este divin.

Cea mai mare parte a timpului mi-o petrec citind ziare și cărți de istorie.

Voi scrie până la urmă *Fausse couche* sau *Charlotte Corday?*

— Am fost la doctorul Laubry pentru inimă. Îmi spune: *„Aorta dumneavoastră nu se mișcă. Dar inima pare să palpite mai mult în sensibilitatea*

conștiinței dumneavoastră. Dacă ați fi muncitor la terasamente nu ați simți nimic." Cred că inima îmi zumzăie mai ales din cauza tutunului. „*Tutunul vă fragilizează organismul și îl lasă în voia agitațiilor inimii.*" Se pare că tutunul și sifilisul interferează dăunător în zona marelui simpatic. Dă din mână pentru a evoca înspăimântătoare „metabolisme". Am crezut întotdeauna că impotența mea se datorează tutunului cel puțin la fel de mult cât și sifilisului și epuizării prin abuz. Curios că îmi place mai mult tutunul decât îmi plac femeile? Nu.

Câți sifilitici! Baudelaire, Verlaine, Rimbaud (dar doar în Africa), Chamfort, Nietzsche. Și ce dovedește asta? Nimic.

19 octombrie 1939

Thiébaut[1], de la *Revue de Paris*, îmi refuză un articol în care arăt filiația iacobină a comuniștilor și fasciștilor. Se teme să nu șocheze mediile oficiale.

Câte articole nu mi s-au refuzat astfel în toate părțile. Desigur, sunt nedibace și nu rotunjesc colțurile. Dar faptul că nici un director din Franța nu apreciază frazele categorice, iată un lucru grav. Se tem întotdeauna să nu șocheze pe cineva, pentru că, într-adevăr, nu poți trăi, respira, gândi, vorbi fără să șochezi pe cineva.

Nu e mai puțin adevărat că întotdeauna am dat dovadă de o anume mobilitate în alegerea punctelor de sprijin politic. Mi s-a creat o reputație de personaj îngrijorător, periculos, imposibil de susținut fără un posibil neajuns. Dar fondul ideilor mele nu s-a schimbat niciodată. Am asociat întotdeauna Europa și Franța, generozitatea socială cu simțul aristocrației, al ierarhiei, am făcut întotdeauna o apologie latitudinară, dar utilă, a catolicismului, am condamnat întotdeauna regimul radical și raționalismul secolului al XVIII-lea.

În afară de asta, ce-mi pasă mie de partide, de opiniile consacrate! Nimic din toate astea nu merită din partea mea atenție, grijă, pietate, fidelitate. Le las în seama altora.

Disprețuiesc prea mult feluritele, vechi și personale, arsenale ideologice între care se împart acești bieți francezi, pentru a regreta vreo secundă că m-am retras din toate locurile unde mă aventurasem oricât de puțin.

Nici măcar Acțiunea Franceză, cu toată adunătura ei de oameni de ispravă obosiți și obstinați, de discipoli lipsiți de geniu, dar nu și de morgă, de rivalități mărunte sub o dictatură debilă, nu a meritat să mă înham la jugul ei.

Cât despre democrații populari, radicali, socialiști și comuniști, vai de capul meu dacă n-aș fi fost distrat și nestatornic.

[1] Marcel Thiébaut a condus *Revue de Paris* din 1925 până la moartea sa, în 1961. Această revistă, mai curând tradiționalistă, acorda un spațiu destul de larg literaturii. I-a publicat pe Renan, Loti, D'Annunzio, Barrès, Romain Rolland. Articolul la care face aluzie Drieu este cu siguranță cel publicat în *Mercure de France*, serie nouă, Grasset, 1964, pp. 171–199.

Multă vreme lumea a avut dreptate să-mi refuze articole pentru că erau rău întocmite. Și totuși! Dacă și-ar fi asumat riscul de a lăsa să treacă trei, al patrulea ar fi fost bun, chiar mai bun decât tot ceea ce pot face acum, când îmbătrânesc și îmi pierd nebunia dintâi.

Mi s-a refuzat succesul care mi-ar fi îmboldit o vreme firea nonșalantă și neglijentă. După asta aș fi putut să le întorc spatele tuturor, mai sigur de mine, și să mă dedic unei opere dificile.

— A nu se confunda limbajul slobod cu profunzimea. Faptul că vorbesc aici despre sifilisul meu sau de felul în care m-am eschivat de a mă duce să lupt în tranșee după ce mă săturasem de așa ceva nu mă face să avansez cu nici un pas în misterul meu. Toate astea nu sunt decât zdrențe exterioare.

Pot oare să arăt într-un jurnal care sunt articulațiile mele? Sau nu fac decât să depun rămășițe din mine însumi într-o cutie?

Marile mărturisiri morale nu înseamnă cine știe ce în ordinea psihologiei, nici măcar în ordinea moralei. Când voi fi spus și dovedit că am fost un șnapan, cititorul meu va fi foarte lămurit. Ceea ce ar vrea să știe este cum se combină șnapanul cu solitarul, și acesta din urmă cu un altul, și ce fel de familie unită alcătuiesc, care merge mereu în același pas.

Ca să reușesc acest lucru, nu trebuie să ofer aici decât anecdote frapante, care să surprindă trecerea de la un personaj la altul și dialogul scurt din momentul schimbului reciproc.

De douăzeci de ani caut un subiect de roman în afara mea. Să mă atașez de un personaj pe care l-am cunoscut cât se poate de departe de mine. De îndată simt că-mi lipsește imaginația și că mă plictisesc. Să înfățișez oameni obișnuiți, ce mod posomorât de petrecere a timpului. Să-i transfigurez, ce nerozie! Balzac mă plictisește de moarte. Majoritatea personajelor sale mi se par fastidioase, ambițioșii săi sunt groaznic de vulgari. Gloria lui Balzac e exagerată. Ambițioșii săi, singurii care se ridică peste nivelul comun, sunt prea pedanți și neînsemnați. Platitudinea sa imoralistă nu este egalată decât de nerozia sentimentală (fetele lui, toate niște sfinte).

Nu îmi place decât Stendhal, pentru că Stendhal este un fel de Racine, roman nobil, deși într-o mică măsură legat de pământ asemeni lui Gulliver prin sutele de fire ale liliputanilor.

Vreți să vă descriu viața unui industriaș, a unui medic, a unui inginer, chiar așa cum este? Dar dacă îi împrumut ceva din felul meu strălucitor de a fi, atunci totul va deveni ridicol. Doar dacă aș fi Mauriac, la același nivel cu mizerabilii lui burghezi, cu femeile lui acre.

Bernanos și Green, asta da, pentru că lucrurile se petrec într-o lume incontrolabilă. Giono de asemenea, atunci când nu ține predici, în *Le Chant du Monde* (singura carte de el pe care am citit-o până la capăt). Malraux face reportaje, care depind de o minimă seriozitate a cititorului.

24 octombrie

Am cinat cu Georges Auric[1]. Nu-l văzusem de mult, dinainte de război. Nu îl întâlnesc decât din când în când, de două sau trei ori pe an, și asta de ani de zile. Știe că detest opiul și prieteniile lui comuniste, simte că îi reproșez ratarea. Îmi plăcuse muzica lui din prima perioadă, cu voioșia, ironia ei veselă, care constituiau promisiuni. Dar lenea, nevoia de bani l-au făcut să decadă la condiția de furnizor pentru cinema.

Mă întreb care este cauza principală a eșecului său. Există la el o formă de lene pe care o cunosc bine și care mă amenință și pe mine: curiozitatea nestatornică, risipirea spirituală. Citește la nebunie, fără ordine și fără țel. La el asta merge până la neputința funciară. Se spune că din punct de vedere sexual este neputincios. În orice caz, nu există la el nici o posibilitate de experiență vie, nici o activitate pasională și sentimentală care să vină să-i alimenteze talentul. A fost prea mulțumit să găsească în nevoia de bani un pretext pentru a scrie orice. Uneori partiturile sale sunt pline de vervă. Dar conțin în mare măsură și imitații.

E tipul gogomanului de avangardă, deși în detaliu judecă destul de liber persoanele și lucrurile. Rând pe rând s-a lăsat dominat de Cocteau, de Breton; acum de comuniști. Este extrem de laș și de fricos. Iar teama de stânga, sau de ceea ce el consideră a fi de stânga, îl trage la stânga.

Incapabil de a se afirma cu claritate în conversație, revine mereu prin mijloace disimulate la tendința lui de stânga. În ciuda unor glume pe seama celor pătimite de comuniștii francezi din partea rușilor, am simțit că el încă mai crede în viitorul comunismului. Crede că în lume mai există încă un comunism, sau un partid de oameni ziși comuniști, în stare să câștige. Poate că nu se înșală: Stalin poate triumfa pe seama diviziunilor Europei. Simt la el această tendință surdă și invincibilă pe care o simt la orice evreu sau iudaizat: soția lui este evreică și iudaizantă în mod naiv. În afară de asta, diformă și frumoasă, nu se gândește decât la cum să facă dragoste cu un frumos arian. Pictează cu o dulcegărie aproape amuzantă, fără umbră de meșteșug sau talent[2].

Ăsta este infectul univers parizian, unde se amestecă evreimea, banii, elita pervertită, drogul, stânga. Mic univers plin de aroganță și suficiență care își închipuie că deține monopolul inteligenței, al artei și al tuturor lucrurilor. În rândurile lui domnesc prejudecăți în modul cel mai indiscutabil și de nediscutat. Prejudecățile acestea formează adunătura cea mai contradictorie, cea mai comică și cea mai odioasă.

[1] În 1924, Drieu i-a dedicat muzicianului Georges Auric cea de-a treia nuvelă („Le Piquenique") din volumul *Plainte contre inconnu* (Gallimard, 1924).

[2] Nora Auric, după ce a intrat la Școala centrală, s-a lansat în cariera de pictoriță; a lăsat portrete ale lui Eluard, Crevel, Cocteau, Poulenc și Georges Auric.

În acest univers se întâlnesc toate confreriile secrete care se ajută reciproc cu fanatismul cel mai activ: drogul, cele două inversiuni, evreimea, aristocrația de salon, arta decadentă. Toate acestea sunt acoperite de francmasoneria politică. Un drogat știe că va găsi întotdeauna pe cineva la putere care să-l protejeze, un înalt funcționar de la Interne sau din poliție, un Sarraut oarecare.

Toate acestea se sprijină în același timp pe radicalism, pe socialism și pe comunism.

Toate acestea au triumfat în timpul Frontului Popular. Toate acestea dețin încă piste secrete. Toate acestea așteaptă victoria lui Stalin asupra lui Hitler.

Desigur, există pederaști, lesbiene și opiomani de dreapta: Gaxotte, Brasillach și alții, Bernard Faÿ[1]. Aparent, sunt considerați adversarii lor.

Un om ca Bourdet, care odinioară îi detesta pe homosexuali, acum îi apără din cauza opiului și a soției sale, care din neputință trăiește cu ei.

Lacretelle, pederast, care a trecut la P.S.F.[2], și care este academician, simpatizează cu evreii. A fost multă vreme întreținut de un evreu, Robert Bernstein, fratele lui Edouard.

Astfel se întinde la nesfârșit rețeaua de relații care alcătuiește atotputernicia paralizantă a Parisului.

Auric, căruia îi plac banii, libertatea moravurilor și a spiritului, are nostalgia ordinii comuniste.

Am cinat de asemenea cu Élisabeth de Lanux[3], care se declară transformată, transfigurată. Nu mai este lesbiană. A descoperit în Spania roșie, unde a stat șase luni, amorul masculin datorită unui spaniol de douăzeci și opt de ani. E foarte posibil. O femeie nu poate găsi un bărbat adevărat la Paris, în mediile despre care vorbeam. Atunci, drogul, sau iubirea safică, sau pictura proastă. Și ea face pictură proastă, ca și Germaine Malançon-Bergery-Boris[4].

Am iubit-o odinioară câteva luni; dar nu am avut puterea de a o smulge de lângă soțul ei impotent, de a o îndepărta de lesbianism, de tot. Mi se părea prea proastă. Are un fond de americancă de ispravă și simplă.

Sub influența mea îndepărtată, și datorită contactului cu simplitatea spaniolă, acum proclamă decadența totală a Parisului, a New Yorkului, și sfârșitul inevitabil al acestor lucruri.

---

[1] Bernard Faÿ a colaborat la ziarul *Courrier royal* al contelui de Paris. Milita activ, alături de Fernand de Brinon, în comitetul Franța–Germania. Profesor la Collège de France, guvernul de la Vichy îl va numi director al Bibliotecii Naționale. Obsedat de complotul iudeo–masonic, va organiza, împreună cu forțele de ocupație, denunțarea demnitarilor francmasoni.

[2] După dizolvarea Ligilor de către Leon Blum, în iunie 1936, François de La Rocque a transformat organizațiile „Croix de Feu" în Partidul Social Francez (P.S.F.), partid al dreptei autoritare.

[3] Élisabeth de Lanux este misterioasa doamnă despre care vorbesc Andreu și Grover în legătură cu ruptura dintre Drieu și Aragon (vezi Andreu și Grover, *op. cit.*, pp. 180 și urm.). Fusese amanta lui Drieu înainte ca Aragon să-i facă curte; se pare că Drieu l-ar fi șocat pe Aragon referindu-se la sexualitatea ei în termeni foarte brutali.

[4] Germaine Boris-Malançon, artistă apreciată de Dunoyer de Segonzac, a pictat mai ales peisaje. A expus la Salonul de Toamnă în 1935 și 1936.

Acum vede că Picasso a dus pictura de râpă. Are o fetiță drăgălașă pe care trebuie să o educe ca pe o maimuță savantă.

E uimitor să vezi deruta Parisului anilor 1920, ca urmare a înfloritoarelor lovituri conjugate ale comunismului și fascismului. Cu toții mărturisesc acum că erau sofisticați, absurzi, sterili, terorizați de misterioasa dictatură a irresponsabilului.

Parisul încheie în notă grotescă acest sfârșit de secol. Suprarealismul alcătuiește ultimul capitol al literaturii franceze.

Evreul acela român, Tristan Tzara (care o fi numele lui adevărat?)[1], care striga „dada", în 1918.

Dar în Europa de mâine, fie ea fascistă sau comunistă sau ambele, toate aceste mizerii vor apărea sub cine știe ce formă nouă. Pentru că spiritul în plină decadență, iremediabil debil, nu mai poate produce decât bieți monștri.

Adun note pentru *Charlotte Corday...*

26 octombrie

Sunt independent, liber (în jargonul de aseară, asta se traducea prin nonconformist). Veghez, mă apăr de prejudecata dominantă, care este prejudecata acumulată de țara mea timp de două secole și mai bine. Majoritatea francezilor au luat obiceiul de a gândi și de a simți mereu în această direcție, fără a mai face vreodată o analiză personală, după cum le-o recomandă totuși Descartes-ul însușit la școală. Dar această analiză recomandată de către Descartes poate la fel de bine ca orice altceva să fie un pretext, un motiv de ipocrizie.

Dar având temerile mele față de anumite fixații de dreapta, maurrasiene — deși în ansamblu ader la filosofia lui Maurras, la rațiunea ei vie, goetheană în cele din urmă, ținând seama în același timp de natură și societate, de divin și uman — sunt foarte în aer, foarte izolat. Nu aparțin nici unei secte, pentru că pe toate le-am adulmecat, și la nas și la spate, ca un câine de ispravă. Mare neajuns pe moment. Mai întâi, imposibil să-mi câștig viața. Cum nimeni nu se teme de mine, întotdeauna mi se poate refuza un articol fără nici o remușcare. Nu mă situez în sistemul de schimburi de servicii, nici al dreptei, nici al stângii.

Pe de altă parte, nu am nici vreo sinecură administrativă sau de alt fel; am tocat puțina avere de la bunicul și de la mama mea. În fine, cărțile nu mi se prea vând (nici una din cărțile mele nu s-a vândut în mai mult de șapte mii de exemplare).

Totuși m-am descurcat. Cu ajutorul femeilor. Datorită laturii slabe și mieroase a firii mele, am avut întotdeauna înțelegere deplină din această

[1] Tristan Tzara (1896–1963) este pseudonimul lui Samuel Rosenstock, poet și eseist român, stabilit în Franța, cofondator al mișcării culturale dadaiste, care a condus la o revoluție majoră în artele plastice și literatură (n. ed.).

parte. Mai întâi, prima mea soție, care era destul de bogată și mi-a adus în momentul căsătoriei, în 1917, o zestre de patru sau cinci sute de mii de franci. Părăsind-o în 1920, am trăit cu banii ăștia până în 1926. Apoi am avut ceva bani de la Gallimard, care, din 1925 până în 1928, cred, mi-a fixat un venit lunar de două mii de franci. M-am recăsătorit, iar socrul meu sprijinea financiar tristul nostru menaj. Când nu am mai avut venitul de la Gallimard, vânzarea imobilului din strada Victor Massé ne-a adus, fratelui meu și mie, câte trei sute de mii de franci. I-am cheltuit în doi ani.

Apoi a început mecenatul feminin: Victoria Ocampo, apoi Angelica Ocampo[1], apoi Beloukia. Datorită acestei providențe care miroase a erezie, am putut trăi mereu după propria regulă de lene și ineficiență, de imobilitate și visare, de lectură lentă și scriitură nițel grăbită.

Aș fi avut tot timpul să scriu capodopere; dar spiritul meu nehotărât, lipsa de imaginație pragmatică m-au împiedicat să-mi concep lucrările cu claritate și să le surprind latura fecundă. Mă pierd în meditația prealabilă, incapabil de a alege tranșant între mai multe piste.

Nu detașez principiul la care trebuie să se raporteze totul. Compunând cu ajutorul judecății, nu judec îndeajuns.

O altă cale ar fi aceea de a mă lăsa în voia proliferării dezordinii, de a renunța cu totul la orice fel de compoziție, ca și la orice fel de transpunere, și de a așterne doar fragmente de observație și de narațiune. Cartea mea cea mai puțin proastă este *La Comédie de Charleroi*, pentru că m-am angajat în această direcție fără să știu. Această serie de nuvele mi-a scăpat, ca și *Interrogation*. Oare războiul a fost singurul lucru care m-a emoționat cu adevărat, furnizându-mi în același timp tonul just? Două sau trei iubiri m-au emoționat, dar nu am găsit tonul care să-mi servească mărturia. M-am bâlbâit între patosul prea lung și ironia prea scurtă. Poate că în sfârșit m-am regăsit în *Gilles*?

Revenind la chestiunea mecenatului, trebuie să fac anumite distincții. Am fost necinstit cu Victoria Ocampo. Devenindu-mi nesuferită, nu ar fi trebuit să îi mai cer bani, așa cum am făcut-o, încă doi sau trei ani.

Cu Beloukia e altceva. Pe ea am iubit-o pătimaș, încă o iubesc cu toată tandrețea mea, o patimă tandră. Este singura femeie care a știut să dureze în viața mea, datorită admirabilei sale simplități (calitate mult apreciată și de soțul ei).

[1] Cea mai cunoscută dintre cele două surori Ocampo care au jucat un rol important în viața sentimentală a lui Drieu este Victoria (1890–1979); provenind dintr-o bogată familie argentiniană, crescută în Franța, a desfășurat o activitate de mecena și a întemeiat revista *Sur*. A lăsat traduceri și importante *Mărturii*. O a treia soră, Silvina, a fost și ea scriitoare și pictoriță. Surorile Ocampo se regăsesc într-o oarecare măsură în surorile Bustamente, personaje din *L'Homme à cheval*, publicat de Drieu la Gallimard în 1943.

28 octombrie

Îmi va fi greu să continui acest jurnal, pentru că iată-mă lansat într-o piesă despre Charlotte Corday. Deși am fost prea puțin îngrijit în elaborarea lucrărilor mele, am preferat întotdeauna să scriu un roman, o piesă, un poem sau un eseu decât să-mi notez intimitățile sufletești și de destin.

De multă vreme mă gândeam să scriu despre Revoluție. M-am gândit întâi la un teatru istoric, național, care lipsește atât de mult Franței. Nu avem nimic asemănător cronicilor shakespeariene sau măcar lui *Faust*. Le țin locul *Cyrano de Bergerac* și *Madame Sans-Gêne*.

Aș fi vrut să scriu despre Robespierre sau Saint-Just. Și deodată mi-a venit ideea cu Charlotte. Doream atât de mult să găsesc o eroină. O normandă. O nobilă fără prejudecăți. Ideea mi-a venit citind o carte proastă despre Marat. Imediat ideea unei paralele. Și am găsit această carte bună a lui E. Albert-Clément[1].

Voi putea oare să pun în această piesă toată intimitatea pe care o doresc? Cât mai puțină istorie, cât mai puține opinii.

30 octombrie

B. Parain îmi spune, într-un moment de sinceritate, foarte amabil, că toată lumea crede că sunt cu-adevărat un zănatic, cel puțin în politică. Îmi mărturisește aceasta după ce eu însumi am exclamat: „De douăzeci de ani tot încerc să stabilesc un raport între literatură și politică, ceea ce nimeni nu mai face în Franța. Asta m-a făcut să trec drept zănatic." Nu credeam că mă apreciez atât de bine, iată-mă disperat. Este o bună ocazie de a spune în acest jurnal tot răul pe care îl gândesc despre „opera" mea. Într-adevăr, operă nu există. Știu că nimic scris de mine nu va dăinui. Lucrurile mai puțin proaste vor fi trase înapoi de cele foarte proaste.

Nefiind un gânditor, nu sunt îndeajuns de artist. Nefiind artist, nu sunt îndeajuns de gânditor. Pe ici, pe colo am avut câteva elanuri lirice sau am surprins trăsăturile epocii. Dar nici unul din romanele mele nu este terminat, iar urmarea eseurilor mele este o cavalcadă de ruine.

Totuși, continui să scriu cu acea încăpățânare monotonă și oarbă datorită căreia sute de oameni talentați publică în fiecare an cărți, fără a-i pune la socoteală pe miile de ratați care acumulează manuscrise.

[1] Vezi E. Albert-Clément, *La vraie figure de Charlotte Corday* (Emile-Paul frères, 1935, 320 p.).

2 noiembrie

Uneori am făcut pe profetul în eseurile mele politice. E ușor pentru cineva fără activitate, și care nu suportă uzura cotidiană a tuturor lucrurilor. Și un astronom are întotdeauna resurse pentru a cădea spectaculos într-o fântână.

Uneori m-am înșelat amarnic. Dar mai puțin pe vremea când eram departe de partide și de *parti pris*-uri, și când ceea ce îi lăsam prostește pe ceilalți să considere a fi ezitările mele îmi îngăduia să privesc toate aspectele lumii în același fel.

Punctul de vedere fundamental din *Mesure de la France* asupra chestiunii populației era just, ca și acela în legătură cu persistența naționalismului. În *L'Europe contre les patries*, analizam destul de bine cauzele și efectele imaturității politice în estul Europei și incapacitatea Germaniei de a-și impune hegemonia. În *Genève ou Moscou*, notam defectele Genevei și în ce fel influența Moscovei era legată de sporirea acestor defecte.

Dar în vremea din urmă, fiind mai mult angajat în pasiunile mele, am comis grave erori de judecată. Am crezut că Moscova va merge în rând cu democrațiile. E adevărat că presupuneam în același timp că, după ce le-a împins la război, nu le va mai susține decât de foarte departe, și mereu cu gândul de a le pierde, odată cu Hitler. Ceea ce se petrece acum este, în sens invers, aproximativ echivalent.

Mi-am închipuit de asemenea că Mussolini și-a vândut sufletul lui Hitler, că s-a resemnat să joace strălucitul rol secundar și să primească drept recompensă un post de subguvernator al Europei sau Africii. După cum tot adevărat este că zarurile nu au fost încă aruncate. Dar, în orice caz, putem vedea că pe termen lung Italia îl uzează pe Mussolini.

Cât de terne și crepusculare sunt toate acestea. Acum asistăm la decadența Europei. Măcelurile din vremea lui Galba și Othon[1].

Fiii de muncitori Mussolini, Hitler, Stalin nu sunt prea străluciți.

3 noiembrie

Nu mai fac politică. Nu, nu mai fac politică. Mi-am spus uneori acest lucru. Pentru mine, e cel mai ușor. Dar oare, din modestie, înțelepciune, tact, nu ar fi trebuit să mă mărginesc la această ușurință. Aș fi riscat să ratez mai puțin.

Nu, mai bine să strici puținul acesta pentru a încerca puțin mai mult.

[1] Este o perioadă când imperiul roman se confruntă cu o mare instabilitate: Galba îl elimină pe Nero, sprijinindu-se pe pretorieni, dar cruzimile sale declanșează o revoltă a legiunilor din Germania. Este înjunghiat în ianuarie 69 de către pretorieni, care i se alătură lui Othon; dar acesta din urmă este împins la sinucidere ca urmare a victoriei legiunilor din Germania conduse de Vitellius asupra pretorienilor.

... Prin urmare, în acest jurnal nu voi face altceva decât să mă vait. Dar așa mi se întâmplă adeseori când pun mâna pe stilou fără a ști ce voi spune. Totuși, nimeni nu se desfată mai mult și nu e mai mulțumit decât mine în timpul ceasurilor de lene și singurătate. Desfătare a reveriei alunecând puțin câte puțin spre reverie și muncă. Îmi place să scriu un ceas sau două la sfârșitul unei zile în care m-am săturat de lectură, de nonșalanță, de plimbare.

Altădată, așteptarea și oboseala dragostei mai că îmi ocupau zilele cu totul. Aproape în fiecare zi mergeam la bordel sau primeam o amantă.

— Întredeschid jurnalul lui Gide. De ce să acoperi atâtea pagini cu notații uneori atât de scurte încât nu conțin nimic, sau care vor deveni incomprehensibile din pricină că fac aluzie la atâtea nume efemere?

— Răutatea lui nu are margini. Indexul arată că vorbește despre Malraux de vreo douăsprezece ori. Mă duc la text: ori nu face decât să-i menționeze numele, ori enunță o perfidie învăluită. Și iată cum îl tratează pe cel mai bun prieten al său dintr-o generație.

— În mod sigur însă va trebui să mă corectez după ce mă voi scufunda îndelung în aceste densități atât de bine gradate.

Sunt convins că *Charlotte* nu va fi o piesă politică.

18 noiembrie

Cum era de prevăzut, acest jurnal a fost deja întrerupt. Nu am putut lucra în paralel la *Charlotte* și la această efemeridă. Este caraghios că eu, care am creat atât de puțin și, cum se spune, am dus așa de puține opere la bun sfârșit, am totuși mereu în minte câte un proiect de mari și profunde dimensiuni, care mă împiedică să țin socoteala zilelor mele.

Am construit rapid planul pentru *Charlotte*. Asta merge întotdeauna repede, prea repede pentru mine. La început, *ideile* teatrale vin șuvoi, imaginile vagi, sau chiar precise, situațiile mi se par puternice. Dar când ajung la dialog, la execuția scenei, sunt dezamăgit că vocabularul meu alunecă în abstract, de lipsa mea de imaginație în privința mișcărilor, gesturilor personajelor, de puținătatea episoadelor. Pentru a profita de aceste defecte, voiam să fac o piesă foarte elaborată, un soi de tragedie. Dar, dacă nu stăpânesc realismul ca reflex eficace, îl am ca dispoziție spirituală. Imposibil să mă situez pe un plan transcendent, asemeni lui Claudel. Până la urmă, voi rămâne întotdeauna cu fundul în două luntri.

— Atmosfera războiului este din ce în ce mai ipocrită. Este atmosfera păcii care continuă. Unui american care îmi pune întrebări îi spun: „Nu suntem în război pentru că nu vrem să fim. Ca și în 1938, persistă aceeași surdă și imperceptibilă conjurație a conștiințelor franceze de a nu face război. Poate că nu vom intra în război niciodată."

Dacă voiam război, l-am fi făcut din prima zi, aruncându-ne asupra Italiei... sau Belgiei. Asistăm la un nou München, dar punctat de câteva bubuituri de tun, așa cum îmi prezisese Fabre-Luce în august.

Unde vom face războiul? Pe frontul olandezo-belgian? Acest lucru va fi imposibil la primăvară: belgienii și olandezii se vor fi întărit. În Orient? În România? Vom putea duce acolo destui oameni? Și care va fi atitudinea Italiei? a Rusiei?

Marea problemă este cea a aprovizionării. Ziarul *New Statesman*[1] afirmă că nu există blocadă.

Mussolini se păstrează fie pentru a-i ține piept lui Stalin, fie pentru a ne smulge ce vrea el. Anglia ar fi trebuit să cedeze Mediterana orientală Germaniei și Italiei și să se mulțumească cu India și Africa de Sud, cu frumosul imperiu al Oceanului Indian (dar, adio, China).

Va exista o revanșă comunistă, *dacă* Rusia este cu adevărat destul de slabă ca să nu se poată compromite mai mult. Amărâtă revanșă, de altfel.

Dacă n-aș avea-o pe *Charlotte*, m-aș plictisi teribil. La Paris, somnolența lumii este hidoasă.

Aseară, la teatru, văzut reluarea unei piese de Noël Coward[2]. Porcăria asta era jucată doar de evrei. Aproape toți actorii erau evrei, și jumătate din spectatori. Ce gust pentru mediocru pot avea, și pentru dulcegăria mic-burgheză. Conservă toate senilitățile. Pederastia și evreimea, lucruri care merg bine împreună. Ce jalnică decadență. Nici măcar un scandal grandios.

Unde mi-ar plăcea să mă duc? Nicăieri. Lumea întreagă se află în decadență. „Modernul" este o catastrofă planetară.

19 noiembrie

Cină la familia Bourdet cu Jouvet și Madeleine Ozeray[3]. Mai era acolo și un pianist mediocru, fiul unui compozitor mediocru, pederast și pește, linge-blide, aranjat într-un post călduț din armată, altminteri, cel mai bun fiu din lume. Demimondenul acesta l-a exasperat pe Jouvet, care a întreținut o atmosferă proastă toată seara. Părea plictisit că se află acolo, și și-a vărsat năduful pe toate persoanele despre care s-a vorbit: actori, autori vii și morți. Nici pe cei prezenți nu i-a prea cruțat, iar mie mi-a adresat câteva glume umilitoare.

Pe Achard l-a atacat în termeni foarte duri, denunțându-i lașitatea, lipsa de loialitate, slăbiciunea infamă a artei. De fapt, om din popor fiind, are mai mult

[1] *New Statesman and Nation*, săptămânal englez care apărea încă din 1931.

[2] *Week-end* de Noël Coward, la Teatrul *Rochefort*, cu Drain, Pierre Almette, Pierre Guy, France Elys, Nadine Picard, Anie Morène, S. Pitoëf, Claude Albi.

[3] Jouvet și actrița Madeleine Ozeray aveau un succes triumfal la *Théâtre de l'Athénée* în *Ondine* de Jean Giraudoux. Drieu, care o aprecia mult pe Madeleine Ozeray, spera ca aceasta să interpreteze rolul lui Charlotte Corday din piesa lui.

temperament decât majoritatea celor pe care îi frecventează la Paris. Auzindu-l ce spune în particular, ai putea crede că nu a vrut să lucreze decât în slujba unei arte robuste și simple. Și totuși, este omul care contribuie cel mai mult la decăderea artei franceze, aflându-se pe o poziție unde ar putea totul, dar unde nu vrea să facă nimic altceva decât ceea ce este cel mai facil. După ce a susținut vulgaritatea groasă a lui Romains, a dat în dulcegăria lui Achard, iar acum iată-l că servește muza sofisticată și savantlâcul retoric al lui Giraudoux.

Știe acest lucru, dar nu se mai gândește decât la bani, și de multă vreme nu mai vrea să-și asume nici un risc. Îmbătrânește cu autorii lui, la fel cum *N.R.F.* îmbătrânește cu ai săi.

Actor prost, abstract, leneș, incapabil de observație vie și de înnoire, ar fi incapabil să joace într-un teatru mai bun decât cel pe care îl servește. Totuși, în *Școala femeilor* ajunsese la o imitație intelectuală destul de înaltă a adevărului. Dar i se simțea efortul, și forța rolul.

M-am simțit mai slab ca niciodată în fața unei asemenea cantități de răutate și de brio, dar în același timp puternic și foarte liniștit la adăpostul slăbiciunii mele, care este doar aparentă. Îmi lipsește cu desăvârșire replica, dar pe scară îmi vine acea inspirație inutilă, care îmi îmbată inima de solitar.

Eu, care sunt egoist și crud când am ocazia, rămân stupefiat în fața infatuării și răutății altora.

Revenindu-mi după această seară, îi zâmbesc amar lui *Charlotte*. Nu sunt făcut pentru a reuși în teatru, unde totul este acțiune exasperată, devotament față de succes, sacrificiu pentru momentul prezent. Trebuie așadar să scriu piesa despre Charlotte în deplină libertate, ca și cum nu ar trebui niciodată să fie jucată.

Jouvet și Bourdet au făcut observația că autorii care rămân din secolul al XIX-lea sunt Musset și Mérimée, care nu au fost niciodată jucați în timpul vieții.

Dintre cei de astăzi, numai Claudel va rămâne.

23 noiembrie

Simt o schimbare bruscă a vremii. S-a dus prima perioadă a războiului și sentimentele frumoase, care de altfel nu le țineau oamenilor de cald. Iarna începe să strice totul. Îndoiala începe să se răspândească în spatele frontului, în cazărmi. Comuniștii scot capul. Așa cum îi cunosc, în mod normal n-ar trebui să se lase. Și nu se vor lăsa. Chiar dacă Stalin se va înțelege cu Hitler încă și mai mult: ceea ce de altfel nu va face.

Se va pregăti încet cea mai josnică jacquerie. Oricum, burghezia mi se pare pierdută. Dacă Aliații vor învinge, îi vor întâlni pe comuniști în Germania și vor fi copleșiți de ei. Dacă vor fi învinși, Hitler va face în așa fel încât să lase elita și pe ceilalți burghezi masacrați de jacquerie, înainte de a ocupa Franța.

Dacă Anglia este prost aprovizionată, jacqueria va fi mai rea acolo decât aici. Această jacquerie engleză care ar fi trebuit să se producă de multă vreme.

Dacă guvernul nu profită de scurtul răgaz pe care îl are pentru a se debarasa de cele două sau trei mii de capete de comuniști, totul este pierdut. Mă simt cuprins de marele meu freamăt profetic. Nu e atât teama, cât frisonul vederii duble.

Oricum, știu că viața mea este pierdută. Literatura franceză este terminată, ca și orice altă literatură din lume în general, ca și întreaga artă, întreaga creație. Omenirea este bătrână și se grăbește să-și orânduiască somnul într-un sistem de furnicar sau de stup. Pe de altă parte, viața mea individuală s-a sfârșit. S-a terminat cu femeile, cu plăcerile senzuale.

Romanul meu[1] va apărea fără ca nimeni să-l bage în seamă.

Rămâne reculegerea, ocultarea celor din urmă măriri. Dar această meditație care ar putea umple o îndelungată bătrânețe se poate reduce la o viziune fulgerătoare a ultimelor ceasuri, înainte de o moarte „prematură".

De necrezut este însă că nimeni nu pare a simți că evenimentele vor fi cu atât mai cumplite, cu cât întârzie mai mult.

26 noiembrie

Deși am sacrificat totul pentru dragostea curvelor, viața, fericirea mea, sănătatea, copiii, iubirile, amantele mele, totuși tandrețea nu am trădat-o. Pentru că tandrețea apărea întotdeauna în ochii mei și într-ai lor de îndată ce buzele și mâinile mele schițau primele incantanții ale mângâierii. *„Ce tandru ești!"* exclamau ele, chiar înainte de a se întinde pe pat; apoi repetau același lucru suspinând.

Aș vrea uneori să scriu o carte unde să evoc într-o lungă serie de medalii profilul pe care l-au încrustat atât de bine în memoria mea. Încă mi le amintesc pe câteva pe care nu le-am ținut decât o singură dată în brațe. Regret cu delicii că pe altele nu le-am avut pentru mai multă vreme. Dar mă temeam să le văd altundeva decât în camera de bordel, pe jumătate dezbrăcate. Mă temeam de vorbăria, de sentimentalitatea lor, care ar fi început să se tânguie, de faptul că ar fi putut spera nebunește să mă rețină.

Ce emoție m-a cuprins într-o zi când, într-un bordel destul de infam — dar oare sunt bordelurile de la Paris infame, unde domnește atâta curtoazie, amabilitate, tact, liniște, pudoare? — o femeie m-a întrebat? „De ce mă iei pe mine? De ce nu o iei pe X (să zicem Marcelle)" — „Păi de ce pe ea, și nu pe tine?" — „Pentru că ea te iubește, iar tu nu știi. E nebună când nu o alegi pe ea. O dată a plâns. Iar noi râdem de ea." Tonul ei spunea că batjocura lor nu era răutăcioasă, ci înțelegătoare.

[1] *Gilles.*

Dar nu-mi amintesc ce femeie purta acest nume. Pentru că niciodată nu sunt atent la nume, nici de acolo, nici de altundeva, nu păstrez nici o amintire a numelor.

Făcea parte din acel bordel, și nu am mai întâlnit-o niciodată. Cu condiția să nu fi fost una dintre cele pe care le regăseam de la un bordel la altul.

Delicios Paris al bordelurilor, ce dulce viață ascunsă am dus în tainicele tale lumini.

Uneori mergeam chiar prea des, iar dezgustul venea din saţietate. Intram, apoi plecam fără să fi ales nici o femeie. Era o impolitețe, o impietate, pe care o resimțeau ca atare, cel mai adesea într-o tăcere discretă, uneori cu câte o înjurătură.

Turul vizitelor mele nu era prea lung. Întotdeauna m-am întrebat, cu o curiozitate arzătoare, dacă nu cumva mi-a scăpat vreunul din acele atât de plăcute sălașuri. Cel pe care l-am preferat multă vreme, între 1920 și 1926, înainte de a se transforma în uzină perfecționată, era pe *rue* de Provence la numărul 122. Nu era prea scump, dar păstrase atmosfera de imobil burghez, ceea ce în mod sigur și fusese înainte de a deveni casă de toleranță.

Mai era și cel de pe *rue* Pasquier, numărul 12, aproape de aceeași categorie.

Cele de pe *rue* de Hanovre erau mai grosiere. Multă vreme nu am frecventat cu mare asiduitate *rue* Saint-Augustin. Totuși, către 1930, timp de doi ani, am regăsit-o acolo pe fata cu cea mai delicată virtute. Era din Țara Bascilor, avea profilul fin, sâni minunat rotunjiți, și fragili ca boabele de muscat. Era atât de pură, încât refuza să le lingă pe femei[1], nici nu se lăsa linșă de ele, și dorea să i se respecte această integritate. Mă sugea cu o gură atât de simplă, și totuși atât de fină. Presupun că dacă ar fi rămas țărancă ar fi muls vacile cu aceeași veselă demnitate, cu aceeași sfântă grijă.

Apoi, juisa cu o pietate directă, care îmi amintea puțin profunzimea reculegerii algeriencei, Emma Besnard (din mamă spaniolă). Într-o zi, mi-a spus, cu accentul acela tot atât de intact ca și tot comportamentul ei: *„Aș vrea o dată să te văd în dormitor."* Ceea ce însemna în afara bordelului, în ziua ei liberă. Asta visau cele pe care le sedusesem, să mă regăsească într-o atmosferă mai romanescă. Pentru ele, nu pentru mine. I-am dat întâlnire într-o cafenea, în fața Galeriilor Lafayette.

M-am dus, dar, speriat, am dat târcoale cafenelei ca să văd cum era îmbrăcată. Era, așa cum mă temeam, extraordinar de palidă în ziua acelei întâlniri. M-a văzut, dar eu am fugit. Când am revăzut-o, i-am turnat niște baliverne, dar nu părea să-mi poarte pică.

Apoi a plecat, și m-am interesat de ea. Am primit asigurări că s-a căsătorit în Elveția. Uneori se întâmplă să sfârșească așa. Cea care m-a informat îi admira norocul. *„Era o fată așa de bine, așa drăguță. O adevărată camaradă. N-a făcut niciodată vreo porcărie, nici o bârfă... A, da, avea sâni frumoși."*

Vai, da, boabele de muscat.

[1] Practicarea cunilingusului cu o altă femeie.

3 decembrie

Nu am lucrat deloc toată săptămâna. După cincisprezece zile de eforturi destul de susținute, era îndeajuns. Nu am putut niciodată să lucrez mai mult de două sau trei ore pe zi la Paris și două sau trei ore la țară. Mă refer la lucru efectiv, la scris. Și două ore de lectură întreruptă de meditație. Asta poate dura zece sau cincisprezece zile. Apoi îmi trebuie două sau trei zile de odihnă, de distracție, de derivă.

Trebuie să aștept clipa când, sătul de lene, de visare, de distracție, de lectură, încep să am mustrări de conștiință care să mă readucă la lucru.

Cum n-am știut să mă bucur, adesea (nu întotdeauna), de îndelungatele mele perioade de lene de altădată! Mă gândeam mereu la Balzac și la munca lui titanică. Pe alții trebuie că i-a impresionat. Și ce a rămas? Numai cărți rasolite, rău alcătuite, fără șir. Există opera lui Balzac, care impune tuturor, dar poate că nici o singură operă, nici o carte în această operă. Cu excepția poate a *Verișoarei Bette*. În urmă cu câțiva ani asta mi s-a părut mai închegată decât tot restul. De recitit. Dar mă tem să nu mă plictisesc. Anul trecut, *Căutarea absolutului* m-a dat gata. Mereu demontarea aceluiași mecanism al destinului.

Sau există romanele cu efect, pariziene, în genul scrierilor de început ale lui Bourget: *Moș Goriot* etc. ... Nu am citit totul.

Și seria cu Rubempré este bună. Și unele nuvele.

De fapt, nu cunosc bine literatura, pentru că am citit mai ales istorie și lucrări de popularizare.

Ce cunosc bine cu-adevărat? Pe Stendhal, cel mult.

Foarte prost pe Zola. Doar *Nana*. Bună treabă, bună pornografie. Este un gen care reușește doar arareori. Este nevoie de o adevărată naivitate. La închisoare, Sade regăsise o formă de naivitate. Devenise oare impotent? Sau se masturba în același timp? Sau lupta împotriva masturbării scriind?

Mulți scriitori, și dintre cei mai buni, nu au lucrat niciodată mai mult decât mine. Dar trebuie să-ți cunoști capacitatea de lucru, și după ea să-ți ajustezi ambițiile, proiectele.

Dacă aș renunța la scris, atunci aș scrie câteva pagini bune.

Început *Charlotte* într-o desăvârșită euforie de lene, de indiferență, de renunțare. Din nefericire, mi-a revenit conștiința. Început să calculez cât am făcut, cât mai rămâne de făcut.

Mă gândesc tot timpul la Jouvet, scriind pentru teatru. Inevitabil: scrii pentru un teatru, o trupă, un actor. Jouvet disprețuiește tot ce joacă, dar nu ar avea curajul să joace ceva mai puternic decât ce joacă.

Nu voi reuși niciodată în teatru pentru că nu voi determina niciodată trupa să aibă încredere în mine. De asemenea, nici criticii nu au primit încurajări de la mine.

Și atunci... Nu îmi dezorganizez destul de sistematic cariera.

Să ard totul în jurul meu, să prelungesc spațiile mistice.

Nu am trecut niciodată prin experiența unei absențe îndelungate din Paris. Dar într-un fel, trăiesc la Paris cum aș trăi la Veneția, fără să cunosc pe nimeni. Trăiesc la Paris pentru Place de la Concorde, pentru Sena, pentru bordeluri, pentru prietena mea.

Nu mai am prieteni de ani de zile. Ce prieteni am avut? Niște mediocrități ca Jéramec[1] și Bernier. Aragon mă disprețuia sau mă ura. Lefebvre[2] era preocupat și îl prefera pe... Vaillant-Couturier[3]. Acum nimeni. Câțiva evrei și-au adus aminte de mine altădată: Berl. Și iarăși B. de Jouvenel.

A se deosebi singurătatea voită și aprofundată și neglijența care lasă în paragină unele prietenii care ar fi trebuit muncite din greu, chiar și la vârsta mea. Gide? Claudel? Bernanos.

Malraux a fost căutat, frecventat, destul de curând epuizat. Se merge repede la vârsta mea.

În afara literaturii, nu am căutat îndeajuns prietenii.

Zilele astea, imposibil de lucrat, și din cauza invadării Finlandei de către ruși[4] și din cauza lecturii *Revoluției nihilismului* de Hermann Rauschning[5]. Cartea aceasta, ca și evenimentul, mă bulversează. Confirmă articolele mele din *La Nación*[6] despre absența ideologiilor în secolul XX. Cf. profețiile lui Dostoievski și Nietzsche.

---

[1] André Jéramec, prietenul din adolescență, de la „Științe Politice", fratele primei soții a lui Drieu, Colette Jéramec, a fost ucis încă de la începutul războiului din 1914.

[2] Drieu era prieten cu Raymond Lefevbre, scriitor din tânăra generație marcată de Primul Război Mondial. Se pare că a murit în 1920, în timpul unei traversări cu vaporul, la întoarcerea de la cel de-al doilea Congres al Cominternului, împreună cu sindicaliștii Vergeat și Lepetit. Drieu i-a făcut un frumos elogiu funerar, intitulat „L'Equipe perd un homme" (reluat apoi în *Mesure de la France*, Grasset, 1922).

[3] Paul Vaillant-Couturier (1892–1937) a întemeiat în 1917, împreună cu Raymond Lefebvre și Henri Barbusse, „Asociația republicană a foștilor combatanți", de orientare pacifistă. Ales deputat socialist în 1919, este membru al tânărului partid comunist creat cu prilejul Congresului de la Tours; este ales deputat al P.C.F. în 1924, își pierde locul, apoi îl redobândește în 1936; după o relativă dizgrație, acest ziarist militant a devenit redactor șef al ziarului *L'Humanité* în 1932.

[4] Sovieticii, care pretindeau că doresc să întărească apărarea Leningradului, i-au somat, pe 3 noiembrie 1939, pe finlandezi să le cedeze baze militare; ca urmare a refuzului acestora, Armata Roșie intra în Finlanda fără declarație de război, pe 30 noiembrie. Rezistența neașteptată a forțelor finlandeze a stârnit un curent de simpatie în rândurile opiniei publice franceze. Dar pe 13 martie 1940, finlandezii au fost nevoiți să semneze un tratat cu Moscova, care impunea condiții mai degrabă draconice.

[5] Hermann Rauschning, președinte al Senatului din Danzig în 1933, a demisionat în 1934, intrând în conflict cu național-socialismul. În 1936, s-a refugiat în Elveția, unde a scris marele său eseu împotriva lui Hitler, *La Révolution du Nihilisme* (1938).

[6] Între septembrie 1936 și iunie 1940, Drieu publică un număr de articole în ziarul *La Nación* din Buenos Aires, pentru a prezenta sud-americanilor situația politică din Europa. Cf. Pierre Drieu La Rochelle, *Textes retrouvés*, Editions du Rocher, 1992.

Am scris în *Socialismul Fascist* că fascismul este expresia decăderii europene. Nu este o restaurație. Nu există restaurație. Consolidare, realipire a cioburilor. Dar chiar și asta nu se va întâmpla decât mult mai târziu.

Pentru moment, mari convulsii, ca pe vremea lui Marius și Sulla, sau Alexandru. Mari prăbușiri ale instituțiilor, culturii. Proscrieri, masacre. Mai târziu va veni Augustus și va cimenta fragmentele.

Să aspirăm a ajunge la fundul decadenței. Așa vom atinge iarăși pământul. De n-ar fi fost invaziile, ce s-ar fi ales de Imperiul roman? O Chină imobilă cu un fel de semireviviscență perpetuă sub forme imobile.

Aventura umană este frumoasă în toate momentele sale. În fond, în ciuda văicărelilor și imprecațiilor mele, mă bucur de bătrânețea noastră, ca și de a mea. Glorie momentului.

Sunt cel care știe, bătrânul care nu și-a uitat tinerețea sau care face din ea o utopie pe jumătate crezută.

Cine va învinge în acest război? Germanii sau evreii. O nouă Societate a Națiunilor va însemna triumful definitiv al evreilor, care o vor lua în mâinile lor fățiș. Numai ei ar putea să o facă. Dar sunt atât de slabi, de abstracți, încurcă-lume, atât de inapți pentru politică, atât de divizați, le este atât de rușine de ei înșiși. Și deja atât de epuizați.

Nu cred că rușii vor învinge. Vor fi dizlocați pe dată, ca și goții sau vandalii, de propriile succese.

Mă tem totuși, cu instinctul meu de burghez, cu gustul meu vicios pentru frică, de o jacquerie de moment în Franța, un soi de ridicare a drojdiei străine.

5 decembrie

Primesc în fine primul exemplar din *Gilles*. Cele câteva pete albe marcate de cenzură alcătuiesc un fel de ornament straniu, sugestiv, fascinant.

Dacă această carte nu e bună, viața mea literară e ratată. Eu cred că este bună. Cred că îndeplinește cele două condiții ale unei cărți bune: alcătuiește un univers care trăiește prin sine, însuflețit de propria sa muzică.

Am făcut bine că am așteptat. Nu puteam aștepta mai mult. Dar de ce oare n-am așteptat și mai mult, într-o tăcere mai încăpățânată și mai deplină. După exemplul adevăraților maeștri: Nerval și Baudelaire, Stendhal și Nietzsche.

Această carte este un pamflet și în același timp o operă complet detașată. O condiție bună încă.

Întreaga mea generație se va regăsi în ea, de voie sau de nevoie.

Trebuie ca o carte să trăiască din plin viața timpului său, dar să se și detașeze de el cât se poate de mult.

Cu această carte, plus *La Comédie de Charleroi*, plus *Interrogation* pot vedea cum vine... Timpul... Certitudinea mea prezentă să fie oare euforia autorului care își ține în mână cartea tipărită? Cine știe?

Îi mulțumesc Beloukiei, dragei și înțeleptei mele amante, care m-a ajutat în toate chipurile să o scriu. Această femeie, pe care zeii au apărat-o de lectură, știe ce înseamnă forța unui bărbat și cum trebuie ea apărată.

6 decembrie

Îmi amintesc cum încă din 1914 credeam că s-a sfârșit cu Franța. La Charleroi, deodată, eram convins de înfrângere. Iar victoria de pe Marna m-a surprins. E adevărat că acolo unde eram, la Deauville, într-un spital, ușor rănit, am putut să-mi recapăt suflarea și să mă arunc în entuziasmul primelor zile de august.

După Marna nu am mai putut niciodată să cred în înfrângere. Nici astăzi nu prea cred în înfrângerea militară, într-o prăbușire bruscă — dar simt mai mult ca niciodată sfârșitul Franței.

Simt cum îi seacă sângele și gândirea. Nobilimea și burghezia și-au trăit traiul, iar poporul, care guvernează prin intermediul atâtor normaliști și al atâtor parveniți, nu mai are nici el destulă substanță pentru a reînnoi totul. Normaliștii și profesorii titulari, muncitorii ajunși sus cu ajutorul sindicatelor, fie ei Thorez[1] sau Doriot[2], nu prea mai au nici ei mai mult sânge în vine decât noi, burghezii. Și-au pierdut simțul acțiunii, al îndrăznelii, imaginația riscului — și, cum nu au învățat să gândească, nu pot avea o privire de ansamblu asupra unei situații, nu pot concepe un proiect. Bietul Daladier stă acolo, năucit de eveniment, bivol din Vaucluse, așteptând lovitura finală — sub privirea turbată de ciudă și dispreț a evreului Mandel Rotschild[3], marele recrutor de negri și magrebieni.

Și undeva, emisarii ruși îl țin în rezervă pe celălalt fals taur, pe Thorez, care nici măcar nu ar avea forța de a le executa ordinele sângeroase, dacă norocul s-ar întoarce de partea lor.

[1] Maurice Thorez (1900–1964), membru fondator și secretar general (1930–1964) al Partidului Comunist Francez – denumit, între 1920 și 1943, Secțiunea Franceză a Internaționalei Comuniste (n. ed.).

[2] Drieu a demisionat din P.P.F. pe 6 ianuarie 1939. I se va alătura din nou, în semn de sfidare, pe 7 noiembrie 1942.

[3] Georges Mandel (1885–1944), șeful de cabinet al lui Clémenceau în timpul Primului Război Mondial, ales deputat de Gironda de către dreapta clasică, antimünchenéz, era ministrul coloniilor în timpul guvernului Daladier; Paul Raynaud îl va face în mai 1940 ministru de interne; este arestat, apoi dus în lagăr în iunie 1940, înainte de a fi închis din ordinul guvernului de la Vichy, care îl va livra forțelor de ocupație. A murit asasinat de Miliție pe 7 iulie 1944.

Faptul că poporul este lăsat cu totul în voia superstiției rusești este semnul cel mai sigur al degenerării noastre, a tuturor. Când poporul nu mai are stăpâni, îi cere de la străini.

În vreme ce alți francezi se lasă în voia așteptării clandestine a germanilor. Cât despre mase, acestea sunt dedicate trup și suflet englezilor.

Nu mai există nici un francez care, ca să zic așa, să gândească sau să-și exprime voința franțuzește. Veleitatea franceză este în întregime împărțită între partidul de centru sau englez, partidul german de extremă dreaptă și partidul rusesc de extremă stângă.

Mai există și cei care nu vor decât să fie lăsați în pace, adică să fie acoperiți cu un soi de dejecție.

Mai există și unii care cred în italieni? Aceștia îi vor vedea în curând pe nemți cum le iau Balcanii de sub nas de îndată ce se va face frig și va fi mai puțin noroi pe drumuri.

Apoi, va fi năvala asupra Belgiei și Olandei, intervenția opusă a Japoniei și Americii. Atunci rușii vor fi *obligați* să îi susțină pe germani. Și cele două imperii se vor confunda într-un bolșevism imperial, cnuto-germanic. Dacă Statele Unite vor intra în război din cauza invadării Suediei și Olandei și a înaintării japonezilor în China și în Pacific, rușii se vor teme mai mult de înfrângerea Germaniei decât de victoria ei. Vor trebui negreșit, în ciuda temerii lor de a face război și de a se elibera prin război, să se arunce asupra Persiei[1] și Irakului, asupra resurselor de petrol, de care vor trebui să-i lipsească pe franco-britanici pentru a-i adăpa pe germani.

Dacă Germania nu atacă Olanda, dacă Suedia este respectată, dacă Japonia stă la locul ei, dacă România este salvgardată (dar e cu putință așa ceva?), ce se va întâmpla? Germania năvălind peste Linia Maginot în ianuarie-februarie.

Atunci, Rusia se va mișca în spatele ei. Atunci, Germania, care va eșua pe Linia Maginot, se va întoarce împotriva Rusiei și va mai avea destulă forță să înainteze spre Ucraina.

Noi, osteniți, o vom lăsa să facă ce vrea.

Va fi pace. Două blocuri, unul în fața altuia. Pe de o parte Franța — Anglia — Italia — Spania (și micile democrații din nord, Occident și Mediterana), de cealaltă parte Germania, stăpână a Europei centrale și orientale, a Danemarcei și României, de la Sofia la Danzig.

Această Germanie, înzestrată cu coloniile olandeze, va putea trăi și cere dezarmarea.

Ne vom dezarma.

Și, într-o zi, Germania va putea culege cu o sută de mii de oameni o Franță sfârșită de ultima tresărire a democrației. Evreii i-o vor livra.

[1] Vechiul nume al Iranului actual (n. ed.).

6 decembrie

Admirabilul meu egotism, uimitorul meu idealism subiectiv, datorită cărora la bordel nu-mi păsa de cei care manevraseră o femeie în fiece clipă dinainte, și nici de cei care urmau s-o manevreze în fiece clipă următoare. Ea nu exista decât în mâinile mele și pentru ochii mei. Gloria ei sensibilă, suscitată de mângâierile mele, de incantațiile mele, de dulcea mea demagogie sentimentală și luxuriantă, nu răsărea decât în conștiința mea.

Într-o jumătate de ceas, o aruncam în afara destinului ei mohorât, într-un alt destin incredibil, inutil, superfluu, absurd, și care o devora.

Nu mă uita. Mergeam pe străzile Parisului și în memoria a o sută de femei. O sută de umbre, o sută de coloane palpitânde, o sută de licurici. Mi-am depus averea în cutia milei, pentru săraci.

8 decembrie

1) Germania va fi imposibil de divizat pentru că nu vom mai găsi nici un element ajutător. Revoluția nazistă, prin intermediul războiului, va fi împlinit distrugerea sau devalorizarea dinastiilor, a aristocrației și nobilimii, a burgheziei, a bisericii și clerului, a intelectualilor. Scăderea nivelului cultural, amestecul locuitorilor în toate sensurile vor face restul.

2) De asemenea, va fi imposibil de revenit asupra cuceririlor germane. Înaintând spre est, Hitler are grijă să stabilească o diviziune între germanici și slavi, pe care nu o vom mai putea modifica decât refăcând deplasări de populație în masă, dar pe cale pașnică. În orice caz, el va fi indicat decisiv o soluție pentru problema minorităților prin deplasările de populație.

3) Extinderea războiului va stabili că micile națiuni nu mai sunt viabile. Prin imposibilitatea de a-și plăti armament modern (avioane, tancuri, artilerie), neutralitatea lor nu va mai putea fi respectabilă. Va trebui ca cel puțin să se constituie în blocuri: blocul baltic și blocul balcanic. Elveția și Belgia–Olanda[1] vor trebui să se *integreza* în blocul franco–englez.

Acesta ar fi răul cel mai mic, dar există temerea că aceste blocuri, care vor fi slabe chiar și atunci când se vor constitui solid, nu vor apărea.

Ezitările actuale ale Suediei și Norvegiei vor fi fatale. La fel cum și România și Ungaria vor plăti cu viața incapacitatea de a se înțelege între ele și cu Bulgaria și Iugoslavia.

Italia, după neplăcutele încercări din Etiopia și Spania, este pe cale de a se împotmoli în propriile șiretlicuri și temeri, ca pe vremea familiei Borgia.

[1] Drieu desemnează sub numele Belgia–Olanda proiectata uniune economică cunoscută sub denumirea de Benelux, care va intra în vigoare în plin război (1944). Între Belgia și Luxemburg, aceasta se instaurase încă din 1921 (n. ed.).

— Germania trebuie că răsuflă ușurată, văzând Rusia înconjurată dintr-o parte de scandinavi, iar din cealaltă parte de balcanici, susținuți de italieni, fără a uita Turcia și statele musulmane. Chiar dacă aceste baraje sunt puțin durabile, ele vor fi dovedit slăbiciunea Uniunii Sovietice.

Cu cât Rusia se va simți mai slabă, cu atât va accepta mai ușor alianța cu Germania.

11 decembrie

Aștept cu nerăbdare rezultatul atacării Finlandei de către ruși.

Oare tot nu se va lămuri raportul ruso-german?

În timpul primelor luni ale războiului am crezut în duplicitatea deplină a Rusiei față de Germania. Acum sunt tentat să cred în coluziunea din ce în ce mai deplină. Pertinax[1] pare din ce în ce mai jenat să apere indirect teza întoarcerii mai devreme sau mai târziu a Rusiei.

Rușii trebuie să se teamă acum mai mult de căderea Germaniei decât de victoria ei. Simpatia Statelor Unite pentru scandinavi și olandezi, sentimentele italienilor le arată care le sunt dușmanii comuni, gata de a se coaliza.

În Spania, Germania și Rusia se angajaseră mult mai puțin decât Italia.

Se va produce oare o revoltă bolșevică în rândurile partidului fascist?

Dar neutrii nu se vor lăsa oare absorbiți de Germania prin efectul mecanic al dublei blocade, acțiunea partidelor afiliate naziștilor, teama de barbaria mai distrugătoare a rușilor, frica de conflict?

Hitler, din ce în ce mai stăpân pe continent, va dispune de alte mijloace decât Napoleon pentru a-i asigura coerența împotriva Angliei. Va dispune de socialism, de antisemitism, de tendința profundă spre unire, spre autarhie europeană.

Ar trebui să știm dacă comuniștii vor deveni simpatizanți ai socialismului nazist. Cartea lui Rauschning acționează în acest sens, ca și vestea plecării lui Thyssen[2] și Hugenberg[3].

De mult visez ca francmasoneria și Biserica să dea una peste cealaltă.

Cu toate acestea, în Franța mai există și un partid rusesc. Or, burghezii din acest partid se află acolo din ură față de Germania. Cred că vor deveni

[1] Pertinax (pseudonimul lui André Géraud), cel mai bun ziarist de politică externă de dreapta, a plecat de la *Echo de Paris* pentru a scrie în *L'Ordre* și în *L'Europe nouvelle*, unde a fost apărătorul pozițiilor antimüncheneze și al alianței franco-sovietice.

[2] Fritz Thyssen (1873-1951), magnatul catolic al regiunii Ruhr, a părăsit Germania încă de la începutul războiului pentru a scăpa de persecuțiile naziste, refugiindu-se în Franța.

[3] Alfred Hugenberg (1865-1951), unul dintre conducătorii puternicei asociații de foști combatanți, *Stahlhelm*, organizator, în 1931, al Frontului de la Harzburg, care reunea elita mișcărilor contrarevoluționare, a înlesnit ajungerea la putere a lui Hitler, înainte de a fi dat deoparte de noul cancelar al *Reich*-ului.

antiruși. Dar comuniștii vor deveni hitleriști prefăcuți, germanofili din lașitate asemeni înaintașilor lor de la Kienthal[1] și din vagonul sigilat[2]. Curios că în acest moment dl. Flandin[3] (?) și Thorez se joacă cu victoria lui Hitler.

Încă de pe acum s-a dovedit că armata rusă este la fel de proastă cum se spunea. Și acest lucru îl va arunca pe Stalin în brațele lui Hitler.

Suntem ca niște șobolani pe Linia Maginot. Ar fi trebuit să-l atacăm pe Mussolini din prima zi. Dacă nu va merge de partea noastră, nu vom putea face nimic. Hitler ne va lăsa să putrezim în colțul nostru.

Se înțelege acum de ce nu a atacat Olanda. Uzura blocului îi va asfixia pe neutri, și așa stupizi.

13 decembrie

Ajung la deplorabila facilitate a vârstei mature; eu, care la optsprezece ani găseam că e așa de greu să scrii două pagini, la vârsta la care Rimbaud aproape își încheiase cariera de poet, acum nu mă simt obosit, ci mai curând plictisit, când înnegresc zeci de pagini.

Tocmai am terminat prima variantă a piesei *Charlotte Corday*. Întotdeauna am avut de pierdut din cauza lenei, care mă face să lichidez prea curând meditația și să scriu de mântuială. În clipa în care schițez, jur să nu rămân la acel nivel și să reiau totul din temelii, dar mă las cuprins de lene și nu mai corectez decât amănuntele, fără a strica schelăria improvizată.

În fiecare din lucrările mele simt cum îmi scapă o materie mai bogată din cauza lenei de moment.

Vai, așa leneș cum sunt, ar fi trebuit să fiu poet. Dar poetul este omul cel mai concentrat, cel mai muncitor.

Voi avea oare curajul să fac din această *Charlotte* o piesă cu desăvârșire de nejucat? Nu ar trebui să mă privez de nimic în privința profuziunii și a aprofundării, dat fiind că nu voi avea niciodată abilitatea care asigură succesul imediat.

---

[1] „Minoritarii", militanții socialiști care se opuneau Unirii sacre și continuării războiului, s-au întâlnit pentru a doua oară în Elveția (această înțelegere internațională urma conferinței de la Zimmerwale, din septembrie 1915), în orășelul Kienthal, din 24 până în 30 aprilie 1916; francezii erau reprezentați de trei deputați socialiști, care se deplasaseră fără acordul partidului lor, Alexandre Blanc, Pierre Brizon, Jean Raffin-Dugens.

[2] Faimosul vagon sigilat al lui Lenin, care, datorită complicității germanilor, a putut să se întoarcă în Rusia după declanșarea Revoluției. Vagonul nu era propriu-zis sigilat, dar Lenin se angajase să nu îl părăsească pe teritoriul german.

[3] Pierre-Étienne Flandin (1889–1958), unul din liderii formației de dreapta Alianța Democratică, președinte al Consiliului din noiembrie 1934 până în mai 1935, era un münchenez convins și continua să susțină pacifismul. Va fi ministru de externe din decembrie 1940 până în februarie 1941.

Îmi cunosc toate defectele, dar perseverez.

De rescris *L'Eau fraîche*, poate *Le Chef*. Și, cu *Charlotte*, să public un volum mare de teatru, în care să le spun tuturor disperarea, ranchiuna și, de asemenea, disprețul meu.

Orice ratat își închipuie că seamănă cu Musset și Mérimée, autori nejucați, dacă e vorba de teatru, sau cu Stendhal, dacă e vorba de roman. Dar Stendhal a fost recunoscut de Balzac și de alți câțiva.

Apoi, de scris *Les Deux Amis*, comedie picarescă. Întotdeauna am visat să scriu o poveste de Crăciun. S-o scriu în seara de Crăciun, seara de peste an când mă plictisesc[1].

Suedezii! Ce lașitate! Poporul cel mai burghez din Europa. Sau olandezii? Să crape cu toții.

Belou îmi scapă. Puțin câte puțin, este rănită. Poate că întrevede oroarea rolului pe care l-am jucat în preajma ei. Am iubit-o, încă o iubesc. Și sunt disperat din cauza lucrurilor pe care nu am știut să le iau de la ea. Cred cu-adevărat că dacă aș fi fost normal, aș fi putut să-i smulg o mare iubire. Nu e vina ei dacă nu m-a mai iubit. Câtă tandrețe se deșteaptă mereu pentru ea în adâncul inimii mele.

Știam că într-o bună zi îmi voi plăti scump dezmățul. Dar totul în viață se plătește cu viața.

Frumosul abis care exista între ea și mine, acela al inocenței sale.

Sau, de fapt, în adâncul inimii ei, a știut totul, dintotdeauna? Să ascund în fața ei secretul acesta, care este poate în aceeași măsură al ei ca și al meu.

Se pare totuși că am fost singurul care am suferit din pricina lui. Cu admirabila ei înțelepciune, dacă a știut, a întors spatele acestei inutile suferințe.

15 decembrie

Războiul nu a schimbat cu nimic situația. Francezii sunt mai divizați ca niciodată sub aparentul consens general care le determină atonia.

Există în continuare o partidă rusească și o partidă germană și o partidă engleză, chiar și o partidă italiană.

Partida engleză este atât de numeroasă și stăpână pe situație de atât de multă vreme încât nu se vede și nu o prea vedem. A lăsat pe mâna Londrei toată politica noastră externă, toate inițiativele noastre, toate voințele și toate speranțele noastre.

Partida rusească este alcătuită din burghezi, care pun himera Moscovei alături de mișcătoarea realitate de la Londra, și din muncitori, care, incapabili

[1] Această comedie nu va fi niciodată compusă; în locul poveștii de Crăciun, Drieu scrisese în 1935 o poveste despre noaptea de Crăciun, „Le Souper de Réveillon", cuprinsă în volumul *Histoires déplaisantes*, *op. cit.*

de a face revoluție, așteaptă ca Stalin să le-o ofere sau să le-o impună. Partida germană își maschează lașitatea cu o fațadă anticomunistă.

Toți se lasă pe mâna străinilor pentru a scăpa de datoriile ce le revin și de oboseala de a gândi, de a închipui, de a voi.

Hotărârea de a nu ne bate la începutul războiului este consecința acestor felurite abdicări, fiecare cu alt pretext, dar în fond de aceeași speță.

Chiar și acum Franța ezită între războiul împotriva Germaniei, cu riscul de a face jocul Rusiei, și ruptura totală cu Rusia și comunismul, cu riscul de a face jocul Germaniei. Nu se simte îndeajuns de puternică pentru a despărți riscul și șansa pe care le cuprinde fiecare latură a acestei alternative.

16 decembrie

Această lună decembrie este lugubră. De altfel, luna decembrie este întotdeauna lugubră. Întorși din vacanță, nu mai simțim decât rutina Parisului. Încă nu putem crede în sosirea primăverii. Și se apropie oribilele sărbători de Crăciun, când incapacitatea maselor de a se bucura de oraș izbucnește în zgomotul veseliei de revelion[1]. Fără a mai pune la socoteală slujbele de la miezul nopții și oroarea de a vedea un mit atât de frumos pe mâini așa de mașinale.

Această lună decembrie bate totuși toate recordurile. Este agonia Europei: la Geneva se vede josnicia acestei Europe a micilor națiuni care își întind gâtul călăului, cu speranța pe care o au idioții înnebuniți de spaimă, crezând că, dacă îl întind cu servilism, călăul se va înduioșa. Stalin și Hitler trebuie totuși să-i acorde un zâmbet grăbit Suediei, care face pe moarta, și care în curând va fi moartă. Trebuie spus că lașitatea micilor națiuni este suficient explicată de ignominia celor mari. Cu ce regret strică Anglia și Franța relațiile cu Rusia. De altfel, până unde? Mă îndoiesc că în după-amiaza asta Ciano va rupe punțile cu oricine ar fi.

Partida rusească se agită cu disperare aici și, cu siguranță, nu și-a spus încă ultimul cuvânt.

Atitudinea lui Paulhan, care l-a introdus pe Aragon la *N.R.F.*, este semnificativă. Am spus-o și o repet: Rusia va șantaja Franța până în ultima clipă, până în ziua când fapte enorme vor dovedi că Rusia, prin însăși slăbiciunea ei, se află în mâinile Germaniei. Și chiar și atunci când Hitler își va face intrarea în Moscova, aici se vor mai găsi spirite veșnic uluite, care să aștepte mântuirea Rusiei sau triumful comunismului.

Diferitele categorii de francezi rămân pe veci în starea lor de ramolisment. Eu însumi nu am crezut uneori, până la un punct, în propaganda germană? Dar în adâncul inimii am știut întotdeauna că apropierea de Germania

[1] Francezii denumesc „revelion" atât noaptea dintre ani, cât și ajunul Crăciunului (n. ed.).

înseamnă renunțare. Germania oferea Franței situația Scoției din Regatul Unit: situația bătrânului servitor foarte respectat... și foarte exploatat.

În vremea din urmă nu mai credeam că germanii vor ataca Linia Maginot, acum încep să cred din nou că o vor face. Relatările unor camarazi de front nu sunt de natură a mă liniști: germanii ne domină, se pare, în ciocniri de hărțuială. Ceea ce reiese chiar și din reportajele admise în ziare, dacă le citești cu mai mare atenție.

Se pare că în primăvară vom avea mai multe avioane și tunuri, dar nu mult mai multe divizii bune. Așadar, Hitler poate chiar să aștepte primăvara pentru a ne arunca în față două milioane de oameni, după ce în timpul iernii va fi hărțuit bine infanteria franceză și marina engleză.

Totuși, dacă e suficient de bine aprovizionat, va prefera să ne lase să putrezim. Primele efecte ale putrezirii se și fac simțite.

Cină cu B. de Jouvenel, care cu greu se hotărăște să plece într-un regiment de infanterie, unde va fi ciclist (?). Asta îl supără grozav, și îl macină spaima. Acest copil răsfățat al regimului (fiul unei evreice și al unui ministru radical[1]), beneficiarul tuturor facilităților, acest talent de o nespusă superficialitate este pus la zid: trebuie cel puțin să aibă aerul că se luptă pentru regimul său și că intră în acest război nedrept în care regimul său a aruncat Franța. E de un comic sinistru.

Fratele lui[2], căsătorit cu altă evreică, are un post administrativ în armată. Comunist milionar.

Lumea nu e mulțumită că eu nu mă aflu pe front. Încep să-i las să creadă că toată această politică tulbure a Europei mă plictisește de moarte. Totul are o culoare mohorâtă de *déjà-vu*. Nu te mai poți culca cu o femeie pe care ai avut-o în urmă cu douăzeci de ani. Malraux și Montherlant stau și ei în gaura lor.

Să mă întorc într-o popotă de pe front? Ei bine, nu. Nu mai sunt la vârsta la care să suport masa comună, chiar și transfigurată de durere și moarte. Și am oroare de corvezi, de sarcini, nu mai pot să fiu atent la lucruri mărunte, precum un carnet de împrumuturi sau o listă de arme. Cât despre unelte, sunt incapabil să le folosesc. Au devenit prea abstract de precise, sau eu nu mai sunt destul de uman, uman de îndemânatic, pentru a le însufleți printr-o mânuire abilă.

Și apoi, nu aș mai putea suporta frica, așa cum făceam acum douăzeci de ani. Aș putea să mi-o stăpânesc mai bine decât atunci, dar mi-aș ruina în câteva zile puțina sănătate care mi-a mai rămas.

Îmi iubesc prea mult cărțile, gândurile, lucrul.

Și totuși, când voi fi terminat de scris *Charlotte*, ceea ce nu poate să mai întârzie, ce voi face?

Mă voi întoarce să aprofundez acest jurnal? Ce valoare are? Nu îl recitesc.

[1] Henry de Jouvenel (vezi *supra*, p. 85).

[2] E vorba de fapt de fratele lui vitreg, Renaud „de Comminges", care și-a luat târziu numele de Renaud de Jouvenel.

23 decembrie

Nu împlinisem încă treizeci de ani când zilele astea de sărbătoare mi se păreau deja oribile. Este momentul din an când omul își simte cel mai mult singurătatea.

Singurătate pe care am dorit-o, cu toată puterea egoismului meu și cu toată puterea fatalității! Imposibil să mă atașez de o femeie, imposibil să mă las în voia ei. Nici una nu mi se părea destul de frumoasă. Destul de frumoasă în interior sau în exterior. Am sacrificat totul pentru o idee nebunească despre frumusețe.

Știam prea bine, de altfel, că nu există altă frumusețe în afara celei pe care noi o dăruim ființelor, știam prea bine că stă în puterea mea să înzestrez cu frumusețe o femeie, dar budam, mi-era ciudă pe natură că nu îmi dă ceea ce trebuia eu însumi să creez.

Am respins, ca pe o iluzie care nu putea niciodată să mă satisfacă până în adâncul inimii, necesitatea ca bărbatul să creeze femeia. Îmi spuneam cu lehamite: „Da, voi reuși să făuresc o femeie care va fi a mea, purtând fără urmă de îndoială amprenta mea. Dar ce va fi? Doar o maimuțică, repetându-mi gesturile, ideile, sentimentele. Niciodată nu va fi sursa vie și spontană la care visezi în adolescență."

Astfel, am vrut să rămân singur, pentru ca să fie deplin și aprig recunoscută singurătatea bărbatului care nu poate să populeze pământul decât cu invocațiile sale: zei și femei.

Nu am înțeles că bărbatul dăruiește formă femeii, ci că ea îi aduce substanța, viața, acea minunată materie brută a spiritualității sale, care cheamă dalta. Desigur, trebuie să știi cum să îi posezi trupul, dar dincolo de asta ea speră mult, totul.

Și ea îi dăruiește bărbatului copii. Eu nu am copii, și în creierul meu asta constituie un vid abominabil. Este atât de contrariu a tot ceea ce cred și simt.

Să fie oare sifilisul cauza faptului că nu am avut copii? Poate, dar este cu siguranță și din cauza fricii de sărăcie.

Totuși, a fost Cony Wash. Nu am dorit-o cu destulă putere, destul de mult timp. Pe ea am iubit-o cel mai mult și totuși, încă nu am iubit-o destul. Dacă aș fi iubit-o cu adevărat, ar fi fost a mea. Dar am încercat un soi de crispare de bucurie egoistă în marea mea nefericire, când m-am știut *scăpat* de ea. Aceea a fost ziua când viața mea a cedat cu adevărat.

Ar fi fost ea la înălțimea mea? Aș fi putut să o țin la înălțimea mea.

Și acum totul s-a sfârșit. Beloukia se îndepărtează de mine. A simțit cum inima îmi îngheață puțin câte puțin în preajma ei. Și e adevărat că îngheța. Era prea departe de mine. Acea senzualitate care mă ucidea nu ne apropia. Și în fiecare zi pleca.

23 decembrie

Înfrângerea armatei ruse[1] mă umple de bucurie și mă copleșește de mândrie. Așa că aveam dreptate, noi, cei care, la Doriot, am susținut că în ochii noștri cea mai mare crimă a comuniștilor constă în aceea că reprezintă doar slăbiciune, dezordine, lăudăroșenie, neputință.

Mai era oare nevoie de Finlanda pentru a o dovedi? Nu erau de ajuns Ungaria, Germania, Italia, China, Spania — dacă nu se ține cont de Rusia însăși?

Așa că am făcut bine scriind în *Genève ou Moscou:* comunismul este doar umbra capitalismului și nu există decât datorită degradării forțelor europene sub strânsoarea plutodemocrației. Marxismul reprezintă toată neputința evreilor devorați de spiritul modern, și neputința acestui spirit modern. Ar trebui spus mai degrabă: lucrul modern.

Dar este și veșnica apatie rusească. Am spus adeseori că rușii ar fi trebuit să aibă pielea de altă culoare decât albă. Dacă, de pildă, ar fi fost verzi, lumea ar fi înțeles poate că sunt la fel de diferiți de noi ca și galbenii sau negrii.

Din câmpia nesfârșită nimic nu poate răsări, care să nu se și desfacă în aceeași măsură. Dostoievski a explicat că în Rusia totul este făcut de către alogeni: baltici, germani, caucazieni, evrei; dar nu pot face mare lucru având în mână o materie atât de alunecoasă... Toate acestea servesc de minune scopurile lui Hitler. Este dovedit astfel că poate risca o alianță cu rușii, fiind sigur că el va fi cel care își va gâtui partenerul. Iar Stalin avea dreptate să nu se aventureze împotriva lui Hitler!

Noi ar fi trebuit să-i atacăm pe ruși, asta ar fi fost cea mai bună metodă de a-l ataca indirect pe Hitler. Prin Caucaz[2].

Dacă nu acționăm mai rapid decât el, Hitler va ajunge acolo înaintea noastră. Ce de timp pierdut de la începutul acestui război!

Englezii, deși mai dezghețați decât noi, nu par nici capabili de a concepe un plan de război mondial, nici în stare de a „trece Rubiconul".

[1] În decembrie, pe Istmul Careliei, Armata Roșie nu reușește să străpungă apărarea finlandeză, suferind o înfrângere severă pe malul lacului Ladoga.

[2] Acest proiect aiuritor nu este o invenție a lui Drieu. Era împărtășit de anumite cercuri ale Statului Major. Cu prilejul unei ședințe a Consiliului suprem interaliat, Paul Reynaud a reluat chiar ideea bombardării orașului Baku, pentru incendierea câmpurilor petrolifere; dar englezii, cu înțelepciune, au făcut să eșueze acest proiect.

1940

3 ianuarie[1]

Am patruzeci și șapte de ani. Este vârsta la care Stendhal scria *Roșu și negru*. Toți scriitorii mediocri sau ratați se consolează gândindu-se la Stendhal și Baudelaire. Pentru mine, nu este o consolare. Știu prea bine că *Gilles* nu e o capodoperă.

Pe de altă parte, știu prea bine că nu mai am mult de trăit. Totuși nu simt moartea. Mă va lua oare atât de brusc încât nu voi avea timp să o simt? Desigur că este înșelătoare această euforie care mă face să mă bucur de contractarea bruscă a vieții mele sub efectul amenințării.

Există în această euforie o bucurie din ce în ce mai violentă de a gândi, de a fi propria mea gândire. Mă bucur cu sălbăticie că pot gândi acest război, că îmi pot gândi viața. Bucuria mea de a gândi este atât de mare, încât ajung să nu mai sufăr că scriu. Gândirea mea este destul de sigură acum pentru ca scrisul să nu mai fie tocmai stânjenitor, nici obositor. Oare nu mă cuprinde grafomania bătrâneții?

Cât valorează *Gilles*? Mi se pare că păstrează încă urme de lene; nu am aprofundat destul ficțiunile psihologice, nici temele filosofice. Am expediat intriga părților a doua și a treia.

Dar la ce bun să spun aceste lucruri? În sinea mea cred în valoarea mea spirituală oglindită în această lucrare imperfectă. Iar operele bune nu sunt oare tocmai lucruri pline de defecte, care supraviețuiesc datorită valorii celui ce le-a scris? Cu excepția poate a câtorva capodopere foarte bine calculate, poetice, ca *Divina Comedie*? Dar nici nu am citit *Divina Comedie*!

Mă îndoiesc de operele mele, dar nu mă îndoiesc de mine. Simplu.

Petrecut revelionul cu Belou. Draga de Belou, câtă tandrețe simt pentru ea, în ciuda tuturor celor care ne despart. Îi văd inima, sfâșiată de plecarea fiului ei. Este capabilă să sufere tot atât de mult cât juisează. Este femeia cea mai deplină pe care am întâlnit-o. Burgheză, dar de soiul cel bun, unde o omenie generoasă nu este sufocată de convenienețe sau bani. Pentru ea banii nu înseamnă cu-adevărat altceva decât fericire. Femeia cea mai deplină, împreună

[1] Pe pagina de gardă interioară, Drieu a notat: *Jurnal intim în timpul războiului* (al 2-lea fascicol).

cu Pauline. Câtă îngustime la Cony. De altfel, eu însumi eram pe atunci limitat. Cât de limitat mai sunt și acum.

Lui Belou puțin îi pasă de convenienţe[1]...

...să trăiești cu o femeie, cu condiția ca tu să înduri cu stoicism, ca ea să îndure cu stoicism, cu condiția să o respingi fățiș și cu cruzime timp de prea multe ceasuri pe zi.

La urma urmei, voi mai fi în stare, și poate că mai bine ca altădată, să suport o femeie.

Mi se pare că nu voi mai avea relații cu *N.R.F.* Paulhan mă detestă, iar mie spiritul lui mi se pare detestabil. Detest acest spirit disponibil, împovărat de futilități. Toate întorsăturile astea dezvăluie o desăvârșită lipsă de ființă. Și iată unul care nu crede în ființă. Un pion suprarealist. Vidul profesorului justificat de teoria falsă a rarității și indicibilului. Și astea se transformă în aere de consilier al Franței.

Uneori cu aparențele bunului-simț și pertinenței.

Ar merita s-o ia pe la spate. Toți acești bătrâni pederaști protestanți: Gide, Schlumberger[2], Paulhan și pederastul catolic de Roger Martin du Gard. Iar prin preajmă: bătrânul evreu Benda, lacheul evreu Crémieux[3], falsul geniu evreu Suarès. Plus câțiva pioni fără nume.

Sunt copiii neputinței lui Gide. Acest mare neputincios. Amiel și Gide, cei doi mari neputincioși protestanți, cu tot cu jurnalele lor monument. Doar că Gide s-a născut într-o țară de artiști, unde există atâtea urme lăsate de arta creatoare, încât a reușit să-i imite detaliile de finețe.

Măreția lui Gide înseamnă sfârșitul Franței. Giraudoux este caricatura acestui sfârșit. Să termini triumfător cu un cuvânt frumos. Abundență factice, memorie de normalist care încurcă toate artificiile de stil.

Iar eu, care aș fi putut să aduc în literatura franceză patima lirică a nordicilor, în fine dezinvoltă, după Racine, Rimbaud, Nerval! Câteva fraze trunchiate, rătăcite în zece volume fără folos, iată ce mi-a ieșit din măruntaie.

Spun despre mine că aș fi, și mă cred, normand, dar oare nu sunt mai degrabă din rasa nordicilor din Île-de-France, a celor pe care tocmai i-am numit: Racine și Nerval, cu patima lor încorsetată? Și totuși, în cazul meu lirismul se abate spre realismul lui Flaubert și Maupassant. Dar era oare Flaubert normand? Barbey avea o gândire care l-a reținut pe panta realismului. Corneille de asemenea. La fel și Poussin. Ca și Charlotte!

---

[1] Aici, mai mult de o jumătate de pagină este tăiată.

[2] Jean Schlumberger (1877–1968), unul dintre întemeietorii publicației *La Nouvelle Revue Française*, autorul unor eseuri, romane și al unei cărți de amintiri, *Eveils* (1949).

[3] Benjamin Crémieux, născut în 1888, a murit deportat la Buchenwald, în 1944. Eseist, italienist de valoare, a scris despre *Interrogation* într-o notă apărută în *N.R.F.* în legătură cu *Nimic nou pe frontul de Vest*, iar Drieu i-a răspuns în numărul din noiembrie 1929 prin textul său „Je ne crois pas qu'*Interrogation* soit un témoignage équitable sur la guerre" (reluat în *Sur les écrivains, op. cit.*, pp: 168–172)

Valorez totuși mai mult decât... Octave Feuillet[1]?

Marii revoluționari erau nordici: Robespierre, din Arras (ochi verzi, trăsături teutone), Danton, din Champagne, Carnot, din Burgundia, Le Bas, din Arras.

Singurul normand, cred, este Hébert. Marat este evreu[2].

Meridionali: girondinii Barras, Sieyès. Totuși, Mirabeau. Să fi fost cu adevărat mare? Dar... Couthon[3], Billaud-Varenne[4], originari din Auvergne, cred. Barère, meridional, și încă ce meridional!

Sunt furios văzând cum Aragon este adăpostit la *N.R.F.* de către Paulhan. Versurile lui, romanul său dezvăluie mai mult ca niciodată josnica dulcegărie care îmi repugna atât de mult la el. Se simte onanistul languros.

4 ianuarie

În ciuda disponibilității lor critice, oameni ca mine erau suficient de pătrunși de spiritul epocii pentru a nu fi putut să prevadă că multe puteri vor rămâne neutre. Era, mai înainte de toate, felul lor de a se răzbuna pe incapacitatea Londrei și Parisului de a organiza pacea din 1918 și de a face față nevoilor Germaniei.

„De vreme ce nu puteți rezolva problema germană, n-aveți decât să rămâneți prizonierii ei."

Tot secretul războiului constă în această rezervă a Italiei, Rusiei, Japoniei și a altora, care speră ca de astă dată nu să sufere, ci să profite cu mai puțină cheltuială de cearta în care ar vrea să ne angajăm.

Și mai e ceva foarte grav. Marile neutre (cu excepția Statelor Unite, și poate nici a lor!) contează, ca și Germania, pe uzura Franței și Angliei. Fără a pune la socoteală ranchiunele fasciste.

În ce măsură pot fi oare toate acestea compensate de frica de Rusia? Dar dacă Rusia este din ce în ce mai puțin de temut? Nu i-am putea cointeresa pe italieni în dezmembrarea Rusiei înainte ca germanii să se gândească la acest lucru? Dar aceștia pesemne că le-au promis Africa și o parte din Orientul Apropiat.

Anglia poate oferi Japoniei Siberia? Dar japonezii nu pot trăi acolo și vor mai întâi China. Pe ei sudul îi atrage.

— Cu ce femei ar fi trebuit să mă căsătoresc în mod rezonabil? Cu Mania Heilbronn[5]? Era frumoasă și bogată și serioasă. Dar avea acea stupiditate a

[1] Octave Feuillet (1821–1890), autor de romane și piese sentimentale foarte demodate.

[2] Hébert este într-adevăr normand, dar Marat nu are origini evreiești.

[3] Couthon (1755–1794) s-a născut în Orcet (Puy-de-Dôme).

[4] Drieu se înșeală: Billaud-Varenne (1756–1819) s-a născut în La Rochelle, unde tatăl său era avocat.

[5] Marie-Antoinette (Mania) Heilbronn, sora vechiului prieten al lui Drieu, Pierre Heilbronn (1895–1940), căzut pe câmpul de onoare pe 9 iunie 1940. Mania Heilbronn era renumită în familie pentru frumusețea sa și pasiunea ei pentru literatura clasică.

evreilor bogați și frecați de lumea bună, încremeniți între temerile, ranchiunele și veșnicul lor stângism, și neputincioasele lor veleități de asimilare. Aș fi avut mustrări de conștiință. Ce m-aș fi făcut cu copiii când m-ar fi apucat iarăși antisemitismul? În nici un caz, nu aș fi putut rezista la chemarea venită din Germania.

Cel mai rezonabil ar fi fost să mă căsătoresc cu micuța doamnă de Vibraye, a cărei căsătorie fusese anulată de Roma. Dar nu putea avea copii, și m-aș fi săturat să mă culc cu ea, și era o proastă fără leac. Cu ce idiot s-a căsătorit? Cu un opioman oarecare.

Nicole? Dar nu o iubeam cu-adevărat. Nu îmi plăcea calitatea pielii sale, nici tipul de vulgaritate fascinantă care alcătuiește fondul ei spiritual. Am mai scris-o deja, am iubit prea mult frumusețea.

Cu siguranță, cel mai bine ar fi fost să mă căsătoresc cu Cony Wash. Era marea șansă a vieții mele. Era din rasa mea, mi-ar fi arătat America și am fi fost înlănțuiți și sfâșiați de o adevărată dramă. Tot ce îți poți dori într-o căsătorie. Dar nu putea avea copii.

Ar fi trebuit să-i fac un copil lui Nicole. I-aș fi salvat sufletul, și l-aș fi salvat și pe al meu. Dar[1]...

Dacă aș fi avut mai multă încredere în farmecul meu, aș fi putut să mă arunc asupra altor femei, pe care abia dacă le-am întrezărit.

M-a paralizat și imposibilitatea de a-mi câștiga viața. Eram sortit celibatului sau unei căsătorii de interes. Nu regret că nu am fost un scriitor nevoiaș, care trudește să scrie pentru a-i cumpăra o rochie nevestei și pantaloni băiatului. Nevoia ar fi făcut să țâșnească din talentul meu forțe mai viguroase? Cine știe? Poate că am abuzat prea mult de lentoarea mea. Dar am iubit-o atât de mult.

5 ianuarie

Cinat aseară cu René Laporte[2], care este fiul unui personaj considerabil, zice-se, din masonerie, scriitor mediocru, oploșit pe lângă Giraudoux. Taică-său i-a obținut scutirea de armată. Soția lui era destul de drăguță, dar a urâțit-o avariția cumplită a vieții lor.

Toți profitorii regimului se simt oarecum rușinați și îngrijorați, în măsura în care imaginația îi ajută să vadă pericolele care se arată la orizont. Dar așa de mult ignoră lumea, încât imaginația nu îi prea duce mai departe de vârful nasului.

[1] Aici, urmează două rânduri șterse.

[2] René Laporte, fondatorul revistei și editurii *Les Cahiers libres* (la Toulouse, apoi la Paris) care a apărut din 1924 până în 1934. Este autorul unor romane (*Les Chasses de novembre*, premiul Interallié, Denoël și Steele, 1936; *Les Passagers d'Europe*, Gallimard, 1939; *Un Air de jeunesse*, Julliard, 1951), al unor poeme (*L'An 40*, Le Sagittaire, 1943), al unor piese de teatru (*Federigo*, Nagel, 1945).

Burghezii aceștia intrați până peste cap în Frontul Popular nu reneagă comunismul decât din vârful buzelor, și nu se pot hotărî să creadă în dușmănia rușilor.

Îmi vorbea despre cenzură cu ipocrizie și îmi dădea asigurări că Giraudoux este înțeles și iubit în țară. Când îi spun că un om obișnuit nu poate înțelege o alocuțiune a lui Giraudoux, frazele lui strălucitoare, dar opace sub strălucire, se uită la mine pieziș.

De altfel este gata să vorbească de rău o mulțime de lucruri care se fac. Oamenii de soiul ăsta nu vor niciodată să răspundă de nimic anume, cât despre responsabilitatea generală, se feresc de un asemenea gând de dimineață până seara.

— Primit un telefon straniu. O voce masculină mă întreabă violent dacă Belou este la mine. Mai întâi, neînțelegând, închid telefonul. Dar persoana insistă. Cine este? Soțul ei? Sau un alt bărbat?

Nu e pe front, așa cum mi-a spus? Dacă e un alt bărbat? Un alt gelos? Sau soțul amantei bărbatului ei, un soi de cântăreț? Sau vreun farsor.

Sinistră impresie. Dar nu mai sunt gelos. Nici urmă de curiozitate, doar o mare tristețe.

Să mai fie oare bărbatul ei gelos pe mine? Sau vrea să știe doar ca să știe? Vocea îi era mânioasă, furioasă.

Ce l-a putut face să creadă că ea este la Paris, iar nu pe front? Să aibă oare o nouă pasiune? Cu atât mai bine pentru ea. Dar atunci va suferi.

Tot ce îmi spunea în legătură cu mâhnirea pricinuită de absența fiului ei ascundea altceva? Sau se combina cu altceva?

Voi avea întotdeauna motive să mă îndoiesc de ea...

Dar cum să nu se îndoiască o ființă omenească de altă ființă omenească?

.....[1]

12 ianuarie

Belou nu mai îmi dă nici un semn de viață. Nu mă mai iubește. Pentru că eu nu o mai iubesc, așa crede ea? Sau pentru că nu mă mai iubește. Mi-a spus că va înceta să mă iubească de la sine, dacă va crede sau va simți că eu nu o mai iubesc.

Vai, absența ei de acum, voită, seamănă atât de mult cu absența ei dintotdeauna. Până la urmă și-a dat seama că nu a făcut niciodată parte din viața mea, nici pe vremea când își petrecea toate după-amiezele în patul meu.

Nu sunt încă disperat, dar un soi de disperare se va insinua în mine, simt. Dar ce soi? De soiul celor mortale. Dacă dragostea va dispărea din viața mea, cu siguranță că voi începe să mor de-a binelea.

[1] Restul paginii a fost tăiat.

Belou este singura femeie pe care am iubit-o mai multă vreme (cinci ani. Am întâlnit-o la Claudine Loste, în ianuarie 1935. Ne-am revăzut a doua oară în martie, mi s-a dăruit imediat.) Totuși, în tot timpul ăsta, nu am avut timp să o iubesc. Cum să iubești o femeie pe care nu o vezi decât pentru a face dragoste, cu care nu ai niciodată timp să taci, să uiți de tine, să uiți de ea, în timp ce se află acolo. Mi-e groază de adulter. Am fost personajul acela inenarabil, amantul de patruzeci și cinci de ani.

Am fi putut trăi împreună, deplin? Cum ar fi putut suporta ea, care este atât de vioaie, de activă, de practică și atât de senzuală, inerțiile mele, reveriile mele, totala mea inutilitate, detașarea mea de toate cele?

Nu mă interesează decât pictura, casele și grădinile Parisului, cărțile, politica mondială, corpul femeilor, religiile primitive. Ei îi place vânătoarea, sportul, să vorbească la telefon, tot ce este legat de casă, fiul ei, legenda soțului ei, coitul.

Oare acum se gândește cu-adevărat la moarte? Moartea unui amant i-a mai zdruncinat deja o dată incredibila fericire pe care a cunoscut-o întotdeauna.

Fericirea asta era alcătuită din admirabila ei sănătate (puțin amenințată acum), din apetitul ei, din frumusețea, senzualitatea, bogăția, înțelepciunea soțului ei, drăgălășenia copilului, liniștea socială. Nu s-a gândit niciodată la Dumnezeu.

Oare eu mă gândesc? Nu, niciodată, dar prezența lui se face simțită în gândurile mele îndreptate spre altceva.

Nu am nici cea mai vagă idee ce face. Trebuie că și-a găsit pe cineva, nu mi-o închipui nefăcând dragoste. Dar poate că sunt doar închipuiri.

Cu timpul, a suferit și a fost dezgustată de egocentrismul meu atroce.

Ar fi drept să mă părăsească: nu am știut să învinge împreună cu ea oribilul handicap al singurătății.

— Lumea este obișnuită cu războiul care nu este război. Aflându-se în acest război, va intra mult mai greu în războiul adevărat. Asta îi va molipsi pe toți de o boală de inimă din care nimeni nu își va mai reveni. Decadența trebuie să fie aproape, pentru că evenimentele normale ale destinului omenesc sunt din ce în ce mai greu suportate. Un bătrân se reface mai greu decât un tânăr de pe urma unei bronșite. Din acest război Europa va ieși decadentă de-a binelea.

Ce poate fi o decadență fără barbari la frontiere?

22 ianuarie

Desăvârșită monotonie în această campanie de iarnă. Nimic nou. Ne-am obișnuit cu problema Finlandei și cu toate consecințele ei: slăbiciunea rușilor, dependența lor de Germania.

În Franța, continuă să existe o partidă rusească, și în jurul acestei partide multă lume care se teme de o ruptură cu Rusia. Am avut dreptate să spun că rușii vor păstra mult timp puterea de a șantaja Franța și Anglia.

Noi tot pierdem vremea și nu preîntâmpinăm viitoarele lovituri germane în Orient, în Italia.

Ne vor lăsa să putrezim în fața liniei Siegfried, iar ei vor pătrunde încetul cu încetul și vor transforma Rusia. Vor încerca oare să dea o bătălie pe *no man's land*-ul batavilor? Dar chiar este un *no man's land?* Mai există încă și o partidă germană? Nu cred. Dar există un oarecare partid al păcii.

Gilles are destul succes. Cred că lumea recunoaște că este o carte importantă. Scrisoare a lui Mauriac, care spune că este o carte importantă, o carte esențială[1]. Scrisoare de la Chardonne. Reacție violentă din partea lui Gérard Bauër[2] și a evreilor.

Dar deja mă îndepărtez de această carte și nu prea mai îmi pasă de ea. Mă detașez prea repede și prea definitiv de operele mele.

Așa cum mă temeam, am terminat prea repede *Charlotte*. Citindu-i-o lui Nicole, mi-am dat seama că este expediată, neterminată. Mă îndoiesc că poate fi jucată, mai ales acum.

În clipa asta nu fac nimic. Oare voi scrie un roman de aventuri fantastice în America de Sud? O piesă despre avort? Eseurile mele despre spiritul secolului XX?

Revăd *Interrogation*. Decepție. Slăbiciunea intrinsecă oricărui poem în proză. Maurras avusese dreptate să-mi spună mai demult că este un gen fals. Și totuși am dăruit atunci, pe loc, ce aveam mai bun în minte. Ce am mai adăugat de atunci? Modulații. Desigur, meritã osteneala. Dar sunt și false deviații ale gândirii dintâi.

Stau la gura focului meu, bine cocoloșit, bucuros că sunt departe de frig și de promiscuitate.

Mă bucur de asemenea de neputința mea sexuală, care mă eliberează pe jumătate de femei. Încă o iubesc cu tandrețe pe Belou, dar cât de departe este. Oare abstinența ucide dragostea? Iată ce mă întreb, cu o curiozitate calmă și puțin disperată.

Familia ei o îndepărtează atât de mult de mine și de toate înclinațiile ei obișnuite. Oare bătrânețea o va apropia din nou de mine?

Ca să mai fac să treacă timpul, o mai văd din când în când pe Nicole, cu care am o veche prietenie, ca țesutul unei cicatrici, și pe micuța uruguayană, Susana Soca[3], care, cu urâțenia ei degenerată, este precum imaginea vie a

[1] Această scrisoare a fost publicată în Drieu la Rochelle, *Textes retrouvés, op. cit.*, p. 99 și urm.

[2] Gérard Bauër (1888–1967), scriitor și cronicar la *Figaro*. Cronica lui din *Le Figaro*, 16 ianuarie 1940, intitulată „L'Inoubliable" și semnată Guermantes, este mai degrabă severă la adresa lui *Gilles*.

[3] Susana Soca, poetă uruguayană, a fost iubita lui Henri Michaux, care a întâlnit-o în 1936, când s-a dus să-l vadă pe Jules Supervielle în Uruguay. După război, ea fondat o revistă literară, *La Licorne*, pe care a condus-o împreună cu Roger Caillois și Pierre David, ginerele lui Supervielle. Caillois a publicat în această revistă traduceri din P. Neruda și J.L. Borges. Susana Soca avea să moară într-un accident de avion.

infirmității mele sexuale. Nu pot frecventa un asemenea monstru decât pentru că nu mi se mai scoală.

Continui să mă gândesc la toți sânii pe care i-am iubit atât de mult, pe care i-am dorit atât de mult, pe care atât de zadarnic i-am atins. În imaginația mea, acesta devine un motiv metafizic.

24 ianuarie

La *Figaro*, Brisson[1] pare supărat de tapajul pe care l-a făcut Bauër împotriva mea scriind două cronici semnate Guermantes (mai curând Swann) împotriva articolului meu despre absența lui Barrès[2]. Cred că se teme că nu mai vreau să scriu pentru *Figaro*. Se pare că articolele mele au succes, ceea ce mă miră. Mă aștept întotdeauna la ce e mai rău. Venisem la el cu ideea că îi ținuse partea lui Bauër împotriva mea.

Mereu mania mea a persecuției, sentimentul meu de inferioritate, neagra mea melancolie. Toate astea se înrăutățesc de o vreme încoace. În mine, totul se petrece ca și cum aș căuta pretexte de îngrijorare, de spaimă, de depresie. Înclinația profundă a caracterului meu luptă cu disperare, cu o extraordinară violență instinctivă, împotriva succesului care se arată, a facilităților care mă împresoară.

Regret, ca și cum aș fi în pericol de a-l pierde, sentimentul că sunt un izolat, un disprețuit, un pierdut. De vină nu sunt cei douăzeci de ani de insucces, la fel eram și la școală, la doisprezece ani.

2 februarie

Nu prea mă mai gândesc la ziar, nici la nimic altceva. Mă aflu sub zero. Decepții și necazuri. Nu am avut nici un articol de sinceră acceptare despre *Gilles*. Continuă să mi se nege calitatea de romancier. Aș vrea foarte mult să dau crezare tuturor acestor mediocrități din critică, dar se înșală atât de des. Și atunci? Totuși mi se pare că nu voi mai scrie niciodată romane. Destul mi-am spus povestea, și doar pe ea o am de povestit. De o sută de ori am încercat

[1] Pierre Brisson (1896–1964), ziarist și critic, intrase în comitetul director al ziarului *Le Figaro* în 1934.

[2] Articolul lui Drieu, „La Vertu du silence" (*Le Figaro*, 11ianuarie 1940), reproducea afirmațiile unui domn *„căruia vârsta nu îi știrbise cu nimic ușurătatea"* și deplângea absența cuiva ca Barrès din acest Al Doilea Război Mondial. G. Bauër crede a se recunoaște în acel domn și răspunde printr-un articol semnat Guermantes, „Les Voix de jadis", din 15 ianuarie 1940; în cronica sa din 16 ianuarie, „L'Inoubliable", revine pentru a spune că romanul *Gilles* este de un romantism disperat și uneori naiv.

să inventez subiecte care să nu fie legate de mine: nu mă interesează, nu pot să pornesc.

În afară de asta, *Gilles* se vinde oarecum, dar nu mai mult decât celelalte: șase mii de exemplare.

Charlotte Corday este în mâinile lui Bourdet, care va refuza această piesă. Denise Bourdet, care a citit-o prima, îmi vorbește cu neplăcere. *„Este un personaj dintr-o bucată."* Așa ți se pare. *„Nu este destul de lungă"*, asta e posibil.

Lucrez la alcătuirea unei culegeri din primele mele scrieri (scurte poeme în proză. *Interrogation. Fond de cantine. Suite dans les idées*). Ce puțin mi s-au schimbat ideile: dragoste față de război și oroare față de decadență; melancolia dezmățului. Asta e tot.

Îmi văd bine defectele și motivele eșecului. M-am situat întotdeauna într-un gen fals sau călare pe două genuri: între proză și poezie, între eseu și reverie, între concepția personală și concepția politică. Și arareori mi-am putut duce stilul la desăvârșire, sau l-am descărnat prea mult. Prea sec, sau prea discret.

Ar fi trebuit să public totul în ediții rare, dar nu era destul de desăvârșit.

Doar n-am să ucid totul încercând o readucere la viață.

Cină la familia Bourdet cu Mauriac și Vaudoyer[1].

Ca să zic așa, nu-l mai întâlnisem pe Mauriac de mulți ani. Succesul l-a vulgarizat. A vorbit mult despre bani și afișează un soi de cinism destul de îngrozitor. Mereu dorința de a spune lucruri perfide și amicale în același timp. Vocea lui spartă subliniază toată această decădere. Decădere relativă, pentru că el s-a mișcat întotdeauna pe un plan monden.

Un ciudat spirit partizan îl face pe acest burghez să vorbească precum cineva cu înclinații comuniste.

Totul sub privirea stupidă a lui Bourdeț, în timp ce Denise visează la micii ei pederești.

Doamna Mauriac este încă destul de frumoasă, dar frumusețea ei merge din ce în ce mai mult spre uscăciune. Are buza aproape tăioasă. Este trup și suflet pentru succesul soțului ei. Cât valorează? Poemul lui despre Attis și Cybele[2] este destul de frumos, destul de puternic, de o senzualitate destul de pătrunzătoare, cu o limbă destul de bine stăpânită, deși cu o construcție cam banală.

Nu îi mai citesc romanele. Bernanos îi este superior, deși mai stângaci. Dar cei mai buni nu sunt oare și stângaci? La fel se întâmplă și cu pictorii. Atunci poate că *Gilles* e bun?!

---

[1] Foarte probabil Jean-Louis Vaudoyer (1883–1963), romancier și eseist, a fost directorul Comediei Franceze din 1941 până în martie 1944.

[2] *Le Sang d'Atys*, poem publicat de Mauriac în *N.R.F.*, ianuarie 1940, apoi la editura Grasset, în același an. Sub conducerea lui Drieu, *N.R.F.* va include, în aprilie 1941, o recenzie foarte critică la adresa acestui poem, semnată Henri Thomas.

Trimis un articol lui Brisson, care nu pare dornic să-l publice. Urmare a incidentului cu Bauër. Evreii de la *Figaro* mă obstrucționează? Este semnificativ că acest ziar monden se află în mâinile unui pește evreu român, care s-a căsătorit cu doamna Coty[1], fostă servitoare, cu siguranță. Aflu că și agenția Havas este acum în mâinile unui evreu (dl. Stern). Clanul Bunau-Varilla[2], de la *Le Matin*; sunt și ei evrei? Oricum dețin presa în mai mică măsură decât în Germania, înainte de Hitler. Totuși, toată redacția de la *Paris-Soir* este alcătuită din evrei (Lazareff[3], Mille[4], Gombault etc.); la *Marianne* și *L'Intran*, mulți evrei.

Și dețin și toată marea administrație (Huisman[5], Cain, Roland-Marcel[6]), Artele, Munca, Consiliul de stat (Cahen-Salvador[7], Sorbona, medicina.

De altfel, nici acolo unde nu sunt ei nu prea e nimeni mai acătării. Evreii au gustul celui mai rău conservatorism atunci când pot profita. Au gustul convenției la teatru și pretutindeni (Halévy, Bernstein, Tristan Bernard, Porto-Riche, Blum). Nu aduc nici un element puternic, creator. Nu există în Franța nici un mare scriitor evreu (Maurois! Benda = pedant ridicol, Suarès = fals geniu).

Totuși, Bergson. Pe jumătate evreu, ca și Proust? Nu sunt cu adevărat revoluționari. În Rusia, au pus bețe în roate tuturor. Trotki a fost împotriva lui Lenin ani de zile, apoi împotriva lui Stalin. Ceilalți, Zinoviev[8], Kamenev[9], Kaganovici[10], lamentabili. În social-democrație, conservatori josnici, conservatori ai situației care a coincis cu ajungerea lor la putere, o anume intelectualitate *Second Empire*.

---

[1] Omul de afaceri român Leon Cotnăreanu s-a căsătorit cu Yvonne Le Baron, după ce aceasta a divorțat de François Coty.

[2] Maurice Bunau-Varilla, om de afaceri francez, cumpărase *Le Matin* în 1886. În timpul ocupației, a susținut politica colaboraționistă.

[3] Pierre Lazareff (1907–1972), director al redacției ziarului *Paris-Soir* din 1937, va pleca în Statele Unite în 1940, iar după eliberare va lua conducerea ziarului *France-Soir*.

[4] Pierre Mille (1864–1941), ziarist și romancier.

[5] Georges Huisman, director general al Școlii de Belle Arte în 1939.

[6] Pierre Roland-Marcel, consilier de stat, comisar general al turismului în 1939.

[7] Georges Cahen-Salvador, președinte al secțiunii Interne a consiliului de stat începând din 1936. În special înainte de război a contribuit la reforma asigurărilor sociale și la crearea Consiliului Național Economic, al cărui secretar general a fost din 1925 până la război.

[8] Apfelbaum, zis Zinoviev (1883–1936), l-a ajutat pe Stalin să-l elimine pe Trotki, dar a fost acuzat de trădare și executat.

[9] Rosenfeld, zis Kamenev (1883–1936), a avut același parcurs ca și Zinoviev, dar i-a luat într-un târziu apărarea lui Trotki.

[10] Lazar Moiseievici Kaganovici (1893–?), membru în Politburo din 1930, vicepreședinte al Consiliului Comisarilor poporului în 1938. În timpul războiului, va fi vicepreședintele Comitetului transporturilor. Va fi exclus din Prezidiul partidului în 1957 și va dispărea fără nici o urmă.

4 februarie

Citesc stupefiat câteva pagini din *Etat civil.* Îmi dau seama că uitasem aproape tot ce spun acolo despre copilăria mea. Așadar s-au prăbușit deja porțiuni mari din memoria, din viața mea. Bănuiam, dar constatarea este stupefiantă.

Nu este rău scris, mai simplu, mai direct decât lucruri scrise mai târziu. Dar este prost organizat în jurul câtorva idei conducătoare. Ideile exisistă, dar sunt prea împrăștiate. Și apoi, ce austeritate în ansamblu. Și mereu dezechilibrul între politică și viața privată. Iată ce mi-a făcut probabil cel mai mult rău.

— Detest lumea lui Mauriac, această lume a burgheziei putrede în care autorul se complace fără drept de apel. La bunica mea nu era nimic din această mistică infamă și domestică. În cele din urmă, la el oroarea este mai puternică și aproape că aruncă peste bord toată religia moștenită.

În cazul lui, un lucru destul de rar întâlnit este acela că succesul tinde să îl elibereze, să îl smulgă prejudecăților — cine știe, chiar minciunii lui. Odată ajuns la Academie, pare a fi gata să-și lepede sutana.

Dar, în schimb, se aruncă în direcția prejudecăților de stânga. Nu e o eliberare arogantă.

— Am zărit-o într-un restaurant pe Belou cu fiul ei. Pare tânără și veselă; la mine este încordată și bătrână. Nu mă mai iubește. Nu-l mai poate iubi pe amantul mort. Pasiunea aceasta pentru fiul ei soldat este adevărată și admirabilă. Dar în același timp trebuie să fie un refugiu pentru ea, dacă nu cumva m-a înlocuit într-un fel sau altul.

Împărtășește ideile cele mai banale și mai înguste ale mediului ei, dar o face cu toată dăruirea, astfel că la ea par originale. Puține mame, în acest moment, se tem de primăvară cu o atât de profetică îngrijorare.

Iar eu, bătrânul amant, n-ar fi mai bine să fiu eu pe front, și nu el? Dar războiul ăsta mă plictisește prea mult. Mi-ar fi la fel de teamă ca altădată? Mi se pare că vârsta trebuie să mai tocească teama, ca și restul, dar nu este sigur. Pentru că observ că cea mai măruntă disfuncționalitate mă face să devin isteric ca un bătrân.

5 februarie[1]

La primăvară, Mussolini va fi împotriva noastră[2]. Poate că doar va schița o diversiune, o demonstrație în Mediterana, ceea ce va fi de ajuns pentru a ne face cel mai mare rău. Asta ne va bloca drumul spre Occident și va permite

[1] Drieu a notat din greșeală 5 ianuarie.

[2] În septembrie 1939, Italia se declarase putere „nonbeligerantă": abia în iunie 1940 va declara război Franței și Marii Britanii, pentru a participa la împărțirea prăzii.

ofensiva germană în vest. Cu siguranța că nu vrea să lase Balcanii pe mâna Germaniei, cu atât mai puțin pe mâna Rusiei. Dar Rusia nu prea reprezintă un pericol, iar el are nevoie de o înfrângere anglo-franceză pentru a obține cel puțin jumătate din Mediterana, cel puțin una dintre cele două căi de acces.

A avut interes să aștepte un an pentru ca noi să devenim mai puternici și să contracarăm mai bine Germania. Nu dorește să fim zdrobiți, ci doar foarte mult slăbiți față de slăbiciunea Germaniei. O luptă strânsă pe frontul occidental îi va sluji interesele.

Mai are totuși un punct slab: Abisinia, pe care ar invada-o trupele Indiei și Africii de Sud. Un alt punct slab: Cirenaica. Iată de ce nu va face decât o mobilizare, fără a intra în război.

Mai mult ca niciodată, cred că ar fi trebuit să îl forțăm în septembrie, iar la nevoie să-l ocupăm. Puteam face acest lucru, nu era pregătit. Lipsa noastră de inițiativă de atunci ne va face să pierdem războiul.

— În Finlanda se petrece ceva foarte grav. Se va forma acolo o legiune străină[1] și se așteaptă o intervenție europeană, chiar americană, cu caracter anticominternist. Asta servește cauza Germaniei, o consolidează împotriva Rusiei, justifică vechea ei pretenție de apărare anticomunistă și îi facilitează operațiunile ulterioare împotriva noastră.

A nu ajuta Finlanda ar fi însemnat expunerea Germaniei la loviturile indirecte ale Rusiei, a sublinia pericolul politicii Ribbentrop[2] ar fi însemnat asumarea unui joc periculos, dar îndrăzneț.

Slujim Germania în Finlanda și în România, oferindu-i pe tavă sursele noastre de petrol. Pretutindeni, teama de comunism continuă să ne livreze Germaniei.

Dar dacă nu am ajuta Finlanda, în mod sigur neutrii s-ar îndoi de noi.

Lipsa infanteriei engleze continuă să apese greu asupra politicii noastre. În primul an al războiului ne-ar fi trebuit un milion de englezi în Orientul Apropiat. Or, se pare că nu avem armată pentru Orient. Trupele indiene sunt paralizate de amenințarea rusă și italiană.

Amenințarea aviației italiene va fi teribilă la primăvară. Fără a-i mai pune la socoteală pe spanioli.

De astă dată, americanii vor sosi prea târziu. Doar dacă nu vor putea să-și trimită aviația cât va fi vreme bună.

— Care sunt cu-adevărat primele rezultate ale războiului aerian și naval în Marea Nordului?

Dacă opera mea valorează prea puțin, este pentru că mi-a lipsit îndrăzneala. Nu mi-am urmat gândul călăuzitor, acela de a denunța și de a

[1] O parte importantă a opiniei publice franceze dorea să vadă alcătuindu-se un corp expediționar pentru susținerea finlandezilor.

[2] Ministrul afacerilor externe al *Reich*-ului avea reputația de a detesta democrațiile occidentale, neglijându-le din dorința de a menține relații bune cu sovieticii.

grăbi numeroase distrugeri. De pildă, nu mi-am urmat presentimentul potrivit căruia partidele erau terminate. În clipa de față păcătuiesc împotriva acestei idei, scriind articole ipocrite și dulcege despre Franța. Dar Franța este terminată, ca și Germania.

În Europa nu mai există ideologii care se înfruntă pentru dominația întregului continent, există *bande* care se îmbină, se dezbină și se reîmbină conform unor misterioase forțe de atracție.

Nu mai este vorba de democrație, de comunism, de fascism, toate acestea s-au confundat deja la bază. Este vorba de o bătălie între doi sau trei cezari, și nu se știe care dintre ei va deveni Augustus. Bătălia se dă între Stalin, Mussolini și Hitler. Occidentalii nu mai alcătuiesc decât un obstacol material de rămășițe. America a înțeles și vrea să ne lase să murim.

Finlanda nu e propriu-zis o democrație, ci un popor tânăr care a scăpat de dezastrul comunist, un popor liberal nordic, un liberalism bărbătesc păstrat prin îndepărtarea de Londra și Paris, care, condus de un senior din veacul al XVII-lea, joacă rol de barieră.

13 februarie

Cea mai mare greșeală pe care a făcut-o Anglia este aceea de a-l fi batjocorit pe Mussolini în momentul chestiunii abisiniene[1]. Era momentul să fi deschis focul, ca în cazul Marocului pentru Franța. Anglia trebuia să renunțe atunci la Mediterana pentru a păstra India și Africa de Sud (Oceanul Indian, prin intermediul căruia ar fi putut păstra indirect Orientul Apropiat?) — sau altminteri să fi făcut imediat înrolări.

Aflându-ne în vizorul Italiei, ar fi trebuit să ne aruncăm asupra ei la începutul războiului, pentru a șterge efectul greșelilor noastre. Stărui să cred că toate acestea cântăresc în mod esențial asupra războiului.

— Primit o notă a lui Petitjean[2] despre psihologia combatantului („Vom ieși din război", care va apărea în *corespondența* sa). Se simte că suferă deja și este îngrozit de dezagregarea pe care o constată, în fine, pe viu. Se crispează,

[196] Într-adevăr, Marea Britanie făcuse presiuni asupra Italiei în toamna lui 1935, concentrându-și jumătate din *Royal Navy* în portul Alexandria; după ce Mussolini a hotărât, totuși, să invadeze Etiopia, guvernul Majestății Sale, sub presiunea opiniei publice, a dus o politică de sancțiuni limitate împotriva Italiei.

[197] Armand Petitjean, născut în 1909, autor de eseuri (*Présentation de Swift*, Gallimard, 1939; *Mise à nu*, J. Vigneau, 1946) și a numeroase traduceri din engleză; a tradus de asemenea *Pacea. Apel către tineretul Europei și către tineretul lumii* de Ernst Jünger, în colaborare cu Banine (La Table ronde, 1971); avea să își piardă mâna dreaptă în luptele din iunie 1940; a publicat numeroase articole în *N.R.F.* pe când era condusă de Drieu, printre care un eseu, în septembrie 1941, inspirat din experiența lui de război, „Combats préliminaires".

dar asta miroase deja a disperare. Bietul de el. Va cunoaște mai teribil decât mine rușinea care m-a zdrobit atât de tânăr.

Îmi corectez scrierile de tinerețe (*Interrogation, Fond de cantine, Le Jeune Européen, Suite dans les idées*). Constat că spusesem tot ce aveam de spus imediat. Sunt disperat să văd în același timp că spusesem totul bine sau rău, dar și chiar dacă ce era bun se afla îngrămădit peste ce era prost, tăcerea care m-a înconjurat a constituit o profundă nedreptate. Cea dintâi nedreptate nu a venit oare chiar din partea mea? Nu ar fi trebuit să mă slujesc de toate armele josnice: bluf, scandal, intrigă, pentru a face să mi se audă glasul de profet sigur de sine?

Imediat, chiar din 1918, am văzut decăderea Franței și a Europei, amenințarea sfârșitului lor. Dar viziunea mea mă desprindea deja de Franța. Ar fi trebuit să mă situez deasupra Europei, într-un fel de Sils Maria[1].

Vina mea infinită a fost aceea de a nu fi mers până la capăt, de a mă fi refugiat în pesimismul total. Și mai ales aceea de a-mi fi mascat pesimismul european cu pesimismul francez. Și ar fi trebuit să mă limitez la pamflet și la eseu, să nu mă murdăresc prin descrierea răului în toate formele sale de micime.

Vodevilistul Bourget mi-a refuzat-o pe *Charlotte Corday* pentru Comedia Franceză. Mi-a explicat amabil că *Charlotte* a mea prea este dintr-o bucată. Ce să spun. După asta s-a dus să fumeze opiu împreună cu frumoasa și inepta lui soție [...].

17 februarie

Finlanda trosnește, iar eu simt cum trosnesc oasele mele burgheze. Simt de asemenea cum trosnesc și oasele bătrânei Europe democratice și capitaliste și raționaliste; ceea ce mă consolează foarte mult.

Observam cum toată lumea se destinsese cu ocazia răgazului finlandez din decembrie și a armistițiului militar al Occidentului. Toate acestea vor lua sfârșit. Cum va vrea Dumnezeu.

Acum vom vedea care este adevăratul raport între ruși și germani. I-au ajutat germanii pe ruși zilele astea în fața Liniei Mannerheim[2]? Vor lua și ei parte la împărțirea prăzii, asigurându-și Suedia și Norvegia? Sau își vor reduce cheltuielile?

[1] Locul favorit al lui Nietzsche în Elveția, unde a avut revelația eternei reîntoarceri și a scris unele dintre cele mai importante texte ale sale.

[2] În februarie și martie, disproporția forțelor le permite rușilor să străpungă frontul finlandez, trecând peste Linia Mannerheim (după numele mareșalului care comanda armata finlandeză). Pacea este semnată pe 12 martie 1940, dând satisfacție deplină rușilor. În tot timpul campaniei, Hitler nu le-a venit în ajutor finlandezilor, iar aliații nici măcar nu au încercat să își pună în aplicare proiectele de intervenție.

Aici comuniștii vor scoate capul, iar regimul, care nu a profitat de ocazia din ultimele săptămâni, își va mușca mâinile, pentru că aceștia vor deveni incontrolabili.

Atitudinea suedezilor, care refuză să le vină în ajutor finlandezilor, nu este mai mârșavă decât a francezilor și englezilor față de Cehoslovacia, de Austria sau de malurile Rinului. Vor fi aspru pedepsiți.

Iată cum se desprinde încă o bucată din Europa. După atâtea altele, înaintea atâtor altora.

Publicul va avea încă o dată sentimentul că a fost înșelat de presă. Neutrii vor fi din ce în ce mai înclinați să abandoneze.

Din nou vom fi dovedit lipsă de inițiativă.

— Belou se află în zona frontului. Oare trupul ei este mort ca și al meu sau și-l dăruiește vreunui ofițer într-un hotel oarecare? Cu atât mai bine dacă a regăsit bucuria pentru care este făcută.

— Aș vrea să plec ca reporter pentru Orient. Vine primăvara, e vremea de ieșit din vizuină. Și m-am plictisit de scris.

23 februarie

Era exact cum mi-am închipuit. Belou mă înșală de mai multe săptămâni. Mi-a mărturisit aseară. Am plâns amândoi o mulțime. Era inevitabil. De șase luni nu mă mai culcam cu ea. Ce ar fi putut face, ea care are un temperament puternic și anumite deprinderi, în vreme ce eu adusesem la exasperare, dacă așa ceva este posibil, luxura din ea?

De ce mi-a mărturisit acest lucru? Îmi închipui că deoarece întotdeauna o implorasem să nu mă mintă și să nu pună pe dragostea noastră pecetea de prostie și meschinărie, care este minciuna. Voia poate să mă recâștige? Sau, neputând face asta, să se elibereze mai bine de mine?

Prin întunecimea faptelor, instinctul își vede de drumul lui sigur, care presupune mai multe etape, aparent contradictorii.

Mărturisirea ei m-a făcut să țip de durere, dar această suferință acută și strigătoare nu a putut face altceva decât să se arunce în imensul abis de suferință care s-a acumulat în mine de multă vreme din cauza ei. Atât de mult am suferit din cauza lipsei noastre de unire, de comuniune spirituală. Desigur, în mare, sensibilitățile noastre erau în acord, dar a ei nu mergea până într-acolo încât să-și afle împlinirea alături de a mea în plan spiritual. Și, invers, senzualitatea mea nu o susținea pe a ei decât printr-o tensiune forțată. Când am întâlnit-o, eram deja atât de ostenit și de dornic de a uita încetul cu încetul de trupul meu surmenat și exasperat.

Dar puteam oare să uit acest corp? Voi putea vreodată să-l uit? Din păcate, trăiește pe seama unei teribile vieți imaginare care se hrănește inepuizabil din

tot spiritul meu. Spiritul meu este devorat pentru totdeauna de o poftă grea. Cum aș putea să uit trupul femeii, care este înscris în toate fibrele viselor și gândurilor mele? În ochii mei, obsesia sânilor este la fel de intensă ca întotdeauna.

A trebuit să renunț fizic la ea deoarece, ca să o mai pot satisface, trebuia să-mi epuizez sănătatea, să mă biciuiesc. Și apoi, mai cu seamă, am nevoie de femeie, dar numai pentru câteva minute. Ceasurile îndelungate de moleșeală pe un divan mă plictisesc și mă fac să am remușcări în fiecare zi, doar să contemplu timp de un sfert de oră o pereche de sâni frumoși.

Îmi spune că tot mă mai iubește și că nu se poate lipsi de mine. E, desigur, adevărat. Există între noi o rețea de gânduri tandre, de obișnuințe delicioase, țesută timp de cinci ani. Cine, asemenea mie, se va mai apleca asupra ei cu atâta putere de pătrundere, cu atâta înțelegere, bunătate, laudă, înțelepciune?

Câtă dreptate am avut că nu am vrut să profit de primele ei elanuri de pasiune lăsând-o să înfăptuiască lucruri ireparabile. Am vegheat asupra căminului ei, asupra prieteniei cu soțul ei, asupra dragostei pentru fiul ei. Știam prea bine că nu îi voi putea satisface mereu firea devoratoare. Nu mai mult decât ar fi putut-o ea satisface pe a mea.

Am dăruit oare îndeajuns trupului ei, în primii trei sau patru ani? Poate că da. A dăruit ea îndeajuns spiritului meu? Spectacolul naturii ei puternice a fost pe placul spiritului meu și i-a flatat cele mai profunde înclinații. Era în fața mea ca o frumoasă figură a Renașterii. Toată numai senzualitate simplă și aspră, dar învăluită într-o anume delicatețe datorată educației, ale cărei cute abia vizibile pe nuditatea ei le-am trezit la viață. Nu a rămas insensibilă la apelul meu moral. Ființa aceasta, care poate părea grosolană celor care nu o pătrund, nu este străină de scrupule, de nuanțe. Dovedise acest lucru înainte de a mă cunoaște, cu ocazia morții acelui amant, care îi pricinuise remușcări. Remușcări poate zadarnice, dar care făceau dovada unei veritabile puteri de vibrație.

Nu mai sunt gelos, eu care am fost atât de gelos. Nu prea doresc să știu cine este cel cu care pesemne că m-a trădat. Dar este doar unul singur? Oare când a început? Iată mistere care nu mă mai tentează.

Admirabil este însă faptul că ea nu se îndoiește de mine. Este așadar atât de sigură de neputința mea?

E adevărat că ea nu a apreciat niciodată altceva în afară de contactul cel mai direct. Fiind mai degrabă agasată de toate mângâierile de care sunt eu în stare, neinteresând-o niciodată așa ceva, nu poate fi prin urmare geloasă. Și știe că în sinea mea îi dau dreptate.

Totuși...

Prietenia aceasta pasionată pe care încă mi-o oferă, ce se va alege de ea?

27 februarie

Deliciu al singurătății mele împrejmuite de gardul de spini al regretului, melancoliei, al dorinței mutilate și restituite.

Beloukia se îndepărtează de mine sau, dacă rămâne lângă mine, o anume ruptură s-a consumat. Ieri, o făceam să spună: *„Voi cădea iarăși în ispită, te voi trăda de acum înainte mereu."* Mărturisirea ei nu a fost tardivă? Nu începuse încă și mai demult să caute compensații, diversiuni sau completări? Cu un an înainte de război o neglijam din ce în ce mai mult.

Am făcut din nou dragoste împreună. Înlăcrimați. Farmec dezolant al lucrului care scapă și care este încă acolo, care moare într-o sferă și retrăiește în alta.

Îi este teamă să nu mă piardă, și mă pierde în fiecare zi. Îmi este teamă să nu o pierd, și o pierd în fiecare zi. Încă vrea să facă dragoste cu mine. E așa cum spune, pentru că încă mă dorește, sau pentru că războiul o privează de alți amanți, sau pentru a hrăni măcar puțin prietenia noastră sentimentală, tandrețea prea descărnată spre care evoluăm? Toate astea la un loc.

Cum să renunți la o putere atât de mare pe care ai avut-o asupra unei ființe, la o putere pe care ai fost așa de gelos? Avariție a iubirii rănite, dar încăpățânate.

Și cum să părăsești și să lași să se ruineze monumentul durat de iubire timp de cinci ani? Cum să nu-i adaugi mai degrabă încă un turn?

Trupul ei a îmbătrânit. Atât de luxuriant încă atunci când am cunoscut-o, începe să se emacieze, să se îndoaie puțin. Mai păstrează ceva din trăsătura lui frumoasă și din acel contur fascinant, mai curând moral decât fizic, pe care și-l mențin până târziu trupurile care au fost frumoase și au adăpostit atât de generos dorința, și care mai consumă încă în această ospitalitate toată bogăția rămasă.

Cât de prins sunt încă de toate acestea, și deja cât de departe. Cântecele lui Orfeu, dansurile lui Dyonisos, secretele lui Pytagora, o sută de alte mistere felurite și asemănătoare, amintirea obscură sau presentimentul ritualurilor necesare, bâlbâiala mereu întreruptă și reluată a rugăciunii, schița vedeniilor din urmă — toate acestea mă preocupă din ce în ce mai mult.

Mai mult ca niciodată înțeleg că pentru mine luxura, amestecul trupurilor atâtor femei a fost un mod de a subordona elementul feminin din viața mea exigenței unei spiritualități masculine. Aș fi tras mai multe foloase de pe urma căsătoriei cu un singur trup, de o religioasă constanță, cu un singur suflet? Ce suflet de femeie s-ar fi putut extinde îndeajuns pentru a încarna cu demnitate în ochii mei întregul aspect htonian al universului, așa cum este el reprezentat de Femeie?

Ar fi trebuit să mă înverșunez să combat și să învinge această repulsie pe care mi-o produce caracterul pasiv, de imitație, limitat al efortului feminin de a urma impulsul, inițiativa spirituală a bărbatului?

Tainã a căsătoriei, nu te-am cunoscut, te-am neglijat — dar oare nu pentru că mă îndreptam spre o altă tainã, cea a celibatului eremitic, anahoretic?

O, margini înflăcărate ale luxurii în jurul teritoriului meu de ascetică visare. Îndopare cu lectură și tu, tăvălire în visare, nu deveniți puțin câte puțin meditație, rugăciune? Oare nu vă articulați voi, nu vă încordați mușchii în vederea atingerii unor viitoare explozii nervoase, unor disoluții mai subtile?

9 martie

Încetul cu încetul, fatalitatea își înnoadă firele. Se apropie rândul Finlandei. Iar rândul Finlandei înseamnă rândul tuturor scandinavilor. Căderea Finlandei înseamnă și căderea Austriei, care o anunță pe a Cehoslovaciei. A doua serie de înlănțuiri.

Povestea navei *Altmark*[1] este o batjocură, această mică poveste reprezintă ceea ce ar fi trebuit să facem la scară mare. Cei slabi nu vor niciodată să se salveze, trebuie siliți să o facă.

Absența armatei engleze își arată roadele. Nu aveam dreptate să solicit prezența infanteriei engleze, așa cum am făcut-o acum doi ani, în *Emancipation*[2]! Nu avem destule trupe să salvăm Scandinavia. Vom avea destule pentru a ține Linia Maginot?

Amară liniște a profetului care vede cum totul se petrece așa cum a prezis el în urmă cu douăzeci și cinci de ani. Încă din 1914 presimțeam victoria Germaniei — în orice caz, înfrângerea Franței.

A trecut vremea patriilor. Germania nu va repurta o victorie asupra Franței. Germania se va îneca în propria victorie. Nu va avea nici moravurile, nici spiritul care să-i permită să domine Europa de foarte sus. Dar Europa va fi înfăptuită. Hitler va fi făuritorul Europei, după Napoleon. El a venit prea devreme. Totuși, puțin a lipsit să reușească.

Mai rămân totuși posibile intervenții exterioare: Rusia, Statele Unite — și mișcări bruște în Asia.

Hitler acționează în privința comunismului ca și Constantin[3] în privința creștinismului: îl îmbrățișează ca să-l sufoce mai bine. Cu toate acestea, se impregnează cu veninul triumfătoarei victime.

---

[1] Amiralitatea britanică bănuia că nava-cisternă *Altmark*, a Marinei de război germane (Kriegsmarine), refugiată într-un fiord norvegian, avea la bord prizonieri britanici, în ciuda negărilor norvegienilor, care încercau cu disperare să își păstreze neutralitatea; Royal Navy a dat asaltul pe 16 februarie 1940 și, într-adevăr, în cala navei au fost descoperiți 299 de prizonieri englezi.

[2] A se vedea articolul lui Drieu „Nous réclamons l'infanterie anglaise" în *L'Emancipation nationale* din 25 februarie 1938 (reluat în *Chronique politique*, Gallimard, 1943, pp. 108–111).

[3] Să reamintim că unii istorici pun la îndoială sinceritatea convertirii la creștinism a lui Constantin, nevăzând în gestul său decât simplu oportunism. În orice caz, pentru el a fost o „operațiune politică". (André Aymard în *Rome et son Empire*, P.U.F., 1980, p. 489); a ajuns să transforme creștinismul într-un fel de religie de stat.

Mussolini va fi alături de Hitler pentru a-l ajuta să se apere de prietenia sau de dușmănia lui Stalin.

O treime, dacă nu cumva chiar jumătate din Franța (comuniști, extremă dreaptă cagulardă, evrei), ricanează în umbră pentru că simt cum se prăbușește plutocrația. Evreii ricanează pentru că de câtăva vreme văd prea bine cât de slab este regimul.

Mai rămâne vestita neîndemânare germanică: încă mai poate face o boacănă de-a ei.

Tocmai am petrecut patru zile în sudul Franței (Monte-Carlo și Nisa) cu Belou. Batjocură a Coastei de Azur, jumătate moartă pe vremea asta. Doar câțiva americani bătrâni și câinii lor. E vorba să se redeschidă cazinourile. Batjocură. Batjocură a acestei lumi inepte, care încearcă mașinal să-și continue gesturile idioate. Toate aceste cazărmi uriașe de pretins lux, îngrămădeala de case hidoase. Îngrozitoarea linie a luxului pentru o sută de mii de milionari și cinci sute de mii de mici rentieri. Ce frumoasă trebuie să fi fost Provența în secolul al XVIII-lea!

Batjocură a bătrânilor amanți umblând pe vechile poteci ale iubirii. Acolo am fost gelos, ros de dorință și de anxietate. Acolo am scris „La Baie des Corps Perdus" [Golful trupurilor pierdute][1]. Am mers pe urmele iubirii mele, care era deja fantoma vieții mele.

Draga de Belou, încă nebună, pregătită pentru plăcere, pentru uitare, și totuși scrântită, rănită, scuturată de un plâns prevestitor. Încă de acum cinci ani plângea, amintindu-și-l pe amantul ei mort. Și plângea din nou, seara trecută, în brațele mele, celălalt amant mort.

Femeia asta înaltă, frumoasă, aparent atât de fericită și sănătoasă, a fost iubită de un bătrân, de un opioman, de un sinucigaș și de mine, omul tuturor prăbușirilor. Este ultima figură a capitalismului, îmbrățișând moartea.

Plângea pentru că eu sunt mort, pentru că soțul ei va muri, și fiul ei, ca și tot ceea ce i se păruse indestructibil: *Uzina*, bogăția, bucuria, sănătatea ei, tinerețea ei, puterea ei de seducție.

Ce lugubru era, noi doi în camera de hotel de la Monte-Carlo. Și totuși, era căldura tandreței noastre, care supraviețuiește tuturor celorlalte lucruri. Ce straniu ne-a unit tandrețea. Pe ea o venerez ca pe singura femeie căreia am avut norocul de a nu-i face rău. Dar parcă pot să știu? Nu am strecurat în ea o licărire de periculoasă conștiință?

Simțeam amândoi vanitatea acestor pasiuni individuale, a acestui mit sentimental și senzual — toate acestea măturate de vântul care din când în când suflă peste oamenii ascunși în orașe, rău ascunși.

Ce ridicol eram la Monte-Carlo cu paltonul meu făcut la un mare croitor. Un bătrân gigolo epuizat. I-am vorbit despre Evanghelia după Ioan, despre Lumina lumii.

[1] Acest poem a fost publicat în *Plaintes contre inconnue*, *op. cit.*

În timp ce mai încercam o dată să fac dragoste cu ea, fără succes, în cap îmi răsunau cuvintele sfântului Ioan. „Lumina cea adevărată care luminează pe fiecare om venea în lume. Ea *era* în lume și lumea nu a cunoscut-o."

Mă privea cu o tristă ironie, jalnică indulgență. Nu aveam dreptul să pronunț în fața ei acele cuvinte, eu, bătrânul destrăbălat impotent.

Port în șalele mele ruina Europei.

Cred acum în ofensiva germană. O simt venind. Degeaba au tot ricanat criticii în umbră. Profetul acoperit de mizerie a fost auzit. Trebuia să cunosc pe pielea mea toate mizeriile ca să le pot vedea la alții.

14 martie

Tocmai s-a terminat cel de-al doilea act al războiului din '39: după Polonia, Finlanda[1].

După broșeta de pace: Rin, Austria, Boemia, Slovacia, Memel[2], iată broșeta de război.

Europa reacționează față de Hitler cum a făcut odinioară față de Convenție și față de Napoleon: împrăștiat și cu potop de trădări și dezertări.

Suedia nu este mai lașă decât Franța de la München.

De altfel, încă s-ar mai putea constitui un front nordic, dar nu se va constitui, la fel cum nu s-a constituit nici frontul balcanic. În toate aceste înfrângeri, cât anume reprezintă partea de secretă complicitate cu Hitler?

Complicitatea cu Hitler se află peste tot: la dușmanii săi, ca și la cei pe care i-a neutralizat deja. De pildă Gallimard, editorul meu, se lasă irezistibil atras, publicând *Revoluția nihilismului* de Rauschning, o carte de o violentă propagandă indirectă. Comuniștii au fost întotdeauna atrași de fascism. Întotdeauna i-au înlesnit victoria asupra democrației. Comunismul în Europa este un rău provenit din fascism. Stalin, seminarist caucazian, era născut pentru a face ceea ce a făcut Hitler?

Comuniștii sunt agenții provocatori însărcinați să aducă fascismul. De ce în Franța anilor 1930–1932 s-a inventat antifascismul, când fascism nici nu exista? Îmi amintesc că îi spuneam lui Bergery: „Sunt gata să intru în antifascismul tău, pentru că e singurul mijloc de a aduce pe lume fascismul."

[1] Finlanda a trebuit să semneze pacea cu Rusia pe 12 martie 1940.

[2] Oraș din Prusia orientală, pe care, după pacea de la Versailles (1919), Germania a trebuit să-l cedeze; Memel a fost alipit Lituaniei în 1924, cu un statut de autonomie. Lituanienii au declarat acolo stare de asediu din 1926 până în 1938. În decembrie 1938, germanii din Memel au câștigat alegerile cu o majoritate de 87% în timp ce orașul făcea obiectul unor contestații după luarea puterii de către naziști. Pe 22 martie 1939, Lituania a restituit orașul Memel Germaniei. Celelalte reușite „pacifiste" ale lui Hitler sunt, evident, remilitarizarea malului stâng al Rinului, *Anschluss*-ul Austriei, cesiunea de teritorii în Boemia și Slovacia după acordurile de la München.

Comuniștii sunt frații masochiști, în lipsă de altceva mai bun, ai fraților sadici. Fă-mi tu rău pentru că eu nu am forța să-ți fac ție. (La fel ca invertitul: f... tu pe mine în c... dacă nu pot să te f... eu pe tine.)

Cât despre socialiști, ei nu trăiesc de-adevăratelea. Nici să nu mai vorbim de ei.

L-am văzut pe Daladier pe ecran. Stupefacția i s-a întipărit definitiv pe chip. Pe un chip buhăit și căzut, doi ochi ficși, de veleitar mort dintotdeauna și conservat în alcool, privesc înaintarea inexorabilă a ruinei. Dar el cel puțin o vede, Chamberlain nu o vede. În fața războiului, Chambérlain este ca un farmacist înaintea lui Dumnezeu. Nu a constatat niciodată această prezență în bilanțurile lui de sfârșit de an. Este buticarul englez, disprețuit de Napoleon, Dostoievski, Nietzsche, în suprema sa osificare.

În această totală mumificare a Occidentului, energia este reprezentată de doi negustori de covoare: Ben-Elisha[1], fiu de evrei marocani, și Rotschild-Mandel. Dar dacă ei s-ar afla în situația de a conduce, energia lor critică nu ar mai însemna nimic. S-ar alătura marilor evrei ai dezastrului: Kerenski[2] (Garche pe numele lui adevărat), socialiștii evrei din Italia și Germania, Blum.

Poveste evreiască, povestită mie de un evreu: într-un consiliu de administrație, trei evrei și doi creștini. Afacerea merge bine. Evreii critică și îi îmboldesc pe creștinii ramoliți. Cei doi creștini mor, și sunt înlocuiți cu doi evrei. Afacerea merge foarte prost. Evreii ajung să se critice între ei, se ceartă și strică totul. A se vedea harababura din Palestina.

— Se va înfăptui oare alianța dintre Hitler și evrei? Poate că s-a și înfăptuit. Evreii devin defetiști. Se simt urâți acum, aici, la fel de mult ca și acolo. Și dacă Hitler le promite că le va crea un stat mare, undeva, în afara Palestinei... În plus, vor să își salveze poziția în America, nemaiapărând ca provocatori ai războiului. Hollywoodul, în întregime al evreilor, pare a-și îndoi cu apă vinul antinazist. Și apoi, mai este sentimentalismul lor filorus, care le trezește sentimentalismul filogerman. Degeaba îi bat vechile lor patrii, ele tot vechile lor patrii rămân. Acolo au stat la murat timp de două mii de ani. O grămadă de vreme.

— S-ar putea foarte bine ca și Papa să-și întoarcă pe dos sutana. Așa cum am prezis eu la sfârșitul lui *Gilles*, va trebui ca Papa să se înțeleagă cu cezarul. A făcut-o deja cu prima figură de cezar: Mussolini[3].

---

[1] Leslie (Isaac), baron Hore-Belisha (1893–1957). Una dintre figurile marcante ale partidului liberal în perioada 1923–1940. De mai multe ori secretar de stat, devine ministru de război în guvernul Chamberlain, în 1937. Făuritorul unei substanțiale politici de reformare și modernizare a armatei, va demisiona pe 4 ianuarie 1940 ca urmare a unei divergențe privind aprecierea situației militare franceze: într-adevăr, el a fost singurul care și-a dat seama de slăbiciunea sectorului din Munții Ardeni. Aceasta determină sfârșitul carierei sale politice, chiar dacă în 1945 va mai fi pentru scurtă vreme ministrul securității sociale în guvernul Churchill.

[2] În opinia multor cercuri de dreapta, Alexandr Kerenski (acesta este numele lui adevărat), omul de bază al Rusiei în primăvara lui 1917, era cel care, contrar voinței sale, pregătise terenul pentru victoria bolșevică din octombrie 1917.

[3] Acordurile de la Laterano (februarie 1929) consfințesc reconcilierea dintre Vatican și statul italian.

— În fața cezarului, americanii vor dovedi ceea ce sunt: o scursoare de pușcăriași evadați, de transfugi, de învârtiți — o lume trecută direct de la barbarie la decadență, ca toate imperiile de la marginile civilizațiilor. În orice caz, există mai multă civilizație în seminaristul Stalin decât în acest super-Chamberlain mercantil, care este Roosevelt.

— Ar fi frumos să-l vedem după Daladier pe așa-zisul puternic: Reynaud[1]. O cunosc prea bine pe amanta lui, precupeață din Marsilia, Rebuffel, devenită contesă de Portes. Voia neapărat să-i pună coarne cu mine, prin 1929, când o mai făcea pe tinerica. O persoană de o vulgaritate atroce, de o ignoranță respingătoare. Așa femeie, așa bărbat. Politician de salon, om de finanțe îndoielnic, cu o vagă pricepere a lumii trecute la fascism și cu veleități de adaptare la această lume. Dar total incapabil să o facă din cauza vechilor reflexe de politician de doi bani, de economist blufeur etc....

Cu siguranță că unul din marii generali nu ar valora mai mult. Sunt niște funcționari mărunți, și mai fricoși decât politicienii, pentru că sunt mai în temă cu anumite lucruri.

Când mă gândesc că mi-am pus speranțele în La Rocque[2], în Doriot. Degeaba te zbați, mediul te distruge.

— Singurul articol bun despre *Gilles*, un articol injurios din *Le Mois*, din 1 ianuarie — 1 februarie 1940, semnat André Perrin. Dar este foarte vulgar. Și în cele din urmă este o farsă. „Poporul francez care muncește își va îngădui să se oprească din lucru pentru a le da o lecție celor de felul lui Gilles[3]..." Șantajul, cunosc strategia.

— Cât de mult a stricat Franța (o entitate artificială, ca toate patriile — singura realitate o reprezintă provincia) toate forțele înghițite de pe marginea ei: corsicani, bretoni, basci, flamanzi, alsacieni. Poate că și pe normanzi și pe gasconi i-a stricat. Cu siguranță pe provensali. Iată ce anume trebuie ars în creuzet pentru a obține un diamant: spiritul Senei și Loarei.

— Orice am face, oricât de bine ne-am organiza apărarea mentală, suntem victime ale propagandei, mereu. De nenumărate ori am constatat cu întârziere că în legătură cu o problemă sau alta mă lăsasem influențat de presă, judecata mea fiind modificată.

De pildă, de la începutul războiului am crezut în eficacitatea blocadei, în ezitările lui Hitler (nu ataca, dorind totuși să atace), în slăbiciunea iremediabilă a Rusiei în fața Finlandei. Și în ce altceva?

---

[1] Paul Reynaud va fi într-adevăr președintele Consiliului de miniștri investit pe 22 martie 1940.

[2] François de La Rocque făcuse din gruparea „Crucea de foc" (Croix de feu) o mișcare de anvergură, înainte de a o transforma în P.S.F. (Partidul Socialist Francez).

[3] Acest articol lung de treisprezece pagini este într-adevăr scris pe un ton foarte arțăgos și vulgar. Urmează pas cu pas intriga romanului, și se vede ce anume i-a plăcut lui Drieu: faptul că autorul recunoaște că *Gilles* constituie un document inegalabil asupra unei anumite generații, cu accente uneori dostoievskiene, mai puțin geniul. Fraza reprodusă de Drieu nu este un citat exact, dar redă sensul concluziei.

20 martie

A căzut Daladier. În Franța „dictatorii" nu rezistă mai mult decât un oarecare președinte de Consiliu. Dejun cu Izard[1], care a devenit socialist acum doi ani, după ce a făcut parte din toate micile grupări prefasciste, care nu au devenit niciodată fasciste. A făcut parte din A Treia Forță[2], din Muncă și Națiune[3], împreună cu Bergery; nu a fost prea departe de Doriot la începuturile sale.

Îmi povestește ședința Comitetului secret. Blum, Bergery, Frossard[4], Flandin au atacat, Tixier[5] de asemenea. S-au mirat de rezultatul masiv, 300 de voturi împotrivă.

Îmi mărturisește că nu mai știe în care „șef" să se încreadă. Sunt foarte puțini candidați și nici unul nu pare satisfăcător. În afara parlamentului, nimic, nici la militari, nici la civili. Lumea se întoarce la Reynaud, care acum pare anticomunist. Îi spun: „Reynaud va face orice nebunie pentru a arăta că este energic." Izard dă din cap. La urma urmei, poate nu va face nici o nebunie, dar nici nimic altceva. A îmbătrânit, are totuși șaizeci și trei de ani. Și ce va putea face dacă nu va fi schimbat și Chamberlain?

Izard recunoaște că situația politică și militară este complet blocată. Scandinavii și balcanicii sunt complici cu Germania împotriva Rusiei, la fel și Italia. Turcii s-au îmblânzit mult. Nu vom putea face nimic pentru a ajuta România, nici vreo altă țară din Balcani, toate sunt la cheremul protectorilor lor germani și italieni.

El nu crede că germanii vor ataca. Eu însă cred, din instinct și raționament. De o lună și mai bine. Hitler este sigur de România, la ce bun să o cucerească, să provoace intervenția rușilor și să-și extindă frontul? Ca să aibă puțin petrol?

Cu condiția ca Rusia să nu vrea să se asigure și pe partea asta, și să închidă Marea Neagră. În acest caz, Ungaria, înzestrată cu Transilvania, ar deveni pe față aliata lui Hitler. Bulgaria, înzestrată cu Dobrogea, ar deveni o aliată a Rusiei, alături de care ar sta la gurile Dunării. Iar Hitler ar avea protectoratul asupra Moldovei și Valahiei, unde ar putea să ajungă printr-un culoar îngust pe care i l-ar asigura slovacii și ungurii?

---

[1] Georges Izard, filosof și avocat, născut în 1903, aparține nebuloasei nonconformiste a anilor 30; este unul din fondatorii *Esprit*, creează Forța a treia, participă la mișcarea frontistă a lui Bergery, devenind unul dintre deputații săi în 1936; îngrijorat de derapajele lui Bergery, în toamna lui 1937 hotărăște să adere la S.F.I.O. (Secția Franceză a Internaționalei Muncitorești)

[2] *Troisième Force*, nume dat coaliției de partide aflate la guvernare în timpul celei de-a IV-a Republici (n. tr.).

[3] *Travail et Nation*, numele unei publicații bilunare întemeiate în 1936 de Pierre Havard și a unei mișcări care susținea crearea unui sindicat unic.

[4] Oscar Louis Frossard (1889–1946) a fost primul secretar general al tânărului partid comunist francez, până la 1 ianuarie 1923; a revenit mai târziu în „vechea casă" și a rămas în Secția Franceză a Internaționalei Muncitorești până în 1936; nu a avut nici o funcție oficială în ultimul cabinet Daladier, dar va primi Ministerul Informației în guvernul Reynaud.

[5] Jean-Louis Tixier Vignancour, deputat de extremă dreaptă, a fost ales în 1936.

Pe de altă parte, Italia s-ar pune în mișcare și ar câștiga Salonicul, ceea ce ar distruge în mare parte puterea turcilor. Rușii ar putea apoi să lanseze o expediție ușoară în Persia?

Și Iugoslavia ar fi împărțită. Pe scurt, aproape întreaga Europă lichidată. Hitler s-ar întoarce împotriva noastră și, întărit de enormele avantaje morale și materiale, ne-ar lansa un ultimatum.

Poate că ni-l va lansa fără să aștepte atât de mult. Trebuie să creadă că suntem dezbinați și descurajați. Ne este încă mult superior în domeniul aviației. Poate spera să cucerească cel puțin Olanda, și astfel să fie sigur de Anglia.

Izard îmi spune că socialiștii sunt războinici. Nucleul lui d'Espinasse[1] și Paul Faure[2] ar fi în plină dezagregare. Laval și Flandin pretind acum a face parte din categoria celor ce merg până la capăt.

Bergery a ținut ca de obicei un discurs de o violentă moderație, lăsând să se înțeleagă dorința unei păci de compromis.

Cu siguranță că nu vom avea un adevărat minister, cu un adevărat șef și câțiva colaboratori bine aleși.

21 martie

Daladier, eroul radical, se prăbușește fără zgomot. În urmă cu două luni părea de neclintit, având de partea lui armata și zonele din afara operațiunilor militare. Este un fricos și un laș, o zdreanță de necrezut. Iată tot ce a putut da Franța după război, partidul radical al iacobinilor: Herriot[3], vorbărețul evaziv, și Daladier, lașul morocănos, pentru a nu-l uita pe Chautemps[4] cu afacerea Stavisky, și pe inenarabilul Sarraut[5], cu reocuparea Rinului. După așa o echipă nu va mai fi nimic de făcut, dar cine să-și dea seama.

Pseudoamanta lui Daladier (spun pseudo pentru că îl bănuiesc a fi pederast) este o proastă cu numele de marchiza de Crussol. Este fiica unor negustori de conserve de pește, pe nume Bézier. Poate că are și sânge evreiesc. Ținea un salon pe unde am trecut și eu de două sau trei ori. Se înghesuiau acolo oameni

[1] Nu am identificat nici un paralmentar cu acest nume. S-ar putea să fie vorba de o confuzie, acest nume desemnându-l de fapt pe Charles Spinasse, născut în 1894, avocat, deputat socialist al regiunii Corrèze din 1924, ministru al economiei în primul guvern Blum, și al Bugetului în cel de-al doilea; pacifist, va fi primul deputat al Secției Franceze a Internaționalei Muncitorești, care s-a raliat proiectului de revizuire constituțională în iulie 1940.

[2] Paul Faure (1878–1960), inamovibil secretar general al Secției Franceze a Internaționalei Muncitorești din 1920, deputat în perioada 1924–1932; din 1938 i se opune violent lui Leon Blum, promotor al tendinței promüncheneze și pacifist al partidului socialist.

[3] Edouard Herriot (1872–1957) a fost președintele Camerei deputaților în 1936–1940. Drieu i-a făcut un portret necruțător în *Gilles*, sub numele de Chanteau.

[4] Camille Chautemps (1885–1963), notabilitate a partidului radical-socialist, a trebuit să demisioneze pe 27 ianuarie 1934, când afacerea Stavisky s-a transformat într-un scandal politic.

[5] În legătură cu Albert Sarraut, vezi *supra*, p. 75. Se afla în fruntea guvernului când Hitler, în mai 1936, a decis remilitarizarea Renaniei.

de lume împreună cu înalții servitori ai regimului și cu literați. Se făceau speculații în jurul valorilor la ordinea zilei: mereu schimbătoare și mereu aceleași. Femeile nu erau frumoase, totuși prin colțuri se punea la cale câte o lipitură. Marchiza este de o ignoranță crasă în materie de politică, incapabilă de a distinge lucrurile și oamenii din penumbra în care vede totul. Nu prea frumoasă, cu aspect cam murdar și descurajat, nicicum atrăgătoare.

Îl avea în preajma ei pe grasul de Arago[1], degenerat, debil, peltic, maniac, care trecuse de partea Frontului Popular, având reputația că îi dă sfaturi lui Daladier, la fel de ofticos ca și el.

Doamna de Fels, amanta lui Léger, pare un vultur și o veselă copilă alături de cârpa botită de Crussol, blonzie, insipidă, cu ochii de un albastru spălăcit, rugându-se de toți și cerând în ajutor sfaturi pentru amantul ei lipsit de geniu.

Dar Reynaud valorează oare mai mult? După inerție va urma frenezia, orice, numai să se miște. Omul ăsta va inventa dezastre suplimentare față de cele care ne sunt sortite în mod normal.

L-am văzut la doamna de Brissac (născută Schneider), izolându-se trufaș într-un colț al salonului împreună cu bătrânul ăla zaharisit de Paléologue (coborâtor din împărații bizantini!)[2], pentru a se instrui în privința Rusiei. Promițător.

Se pare că l-a concediat pe Palewski[3], șeful lui de cabinet, care îi era devotat trup și suflet, evreu polonez (recent naturalizat?). Se spune că acum este împotriva bolșevicilor. Vom vedea. Poate că de fapt, în înțelegere cu englezii, va face totul pentru a relua legăturile cu ei — de pildă să dea frâu liber partidului comunist, care nu e nici așa prea înghesuit.

Persoanele bănuite de simpatii germane vor trece prin clipe grele...

Reynaud are vederi clare, precise, dar destul de rigide. Se crede un cunoscător al lumii actuale, spre deosebire de alții, care se știu ignoranți. Dar toate acestea sunt impresii de salon. Probabil că va declanșa izbucnirea războiului. Cu siguranță că asta își doresc Laval și Flandin, care îl așteaptă la cotitură.

24 martie

Tot mai cred în atacul germanilor pentru aprilie sau mai? Da, cred că Hitler este și mai sigur de descompunerea noastră politică după aceste ședințe ale Camerei, iar această siguranță îl va determina să atace.

[1] Emmanuel Arago nu era de fapt decât un monden care se lăuda cu influența lui asupra lui Daladier.

[2] Probabil Maurice Paléologue (1859–1944), ambasador în Rusia între 1914–1917 și secretar general la Externe în 1920.

[3] Gaston Palewski, care avea într-adevăr un loc privilegiat în anturajul lui Paul Reynaud, avea să i se alăture în 1940 lui Charles de Gaulle la Londra.

Alții spun: „Va lăsa ca descompunerea să-și facă efectul în spatele Liniei Maginot." Eu sunt de părere că o va crede atât de avansată încât va hotărî să atace.

Va fi sigur de neutralitatea binevoitoare a lui Mussolini, de neutralitatea destul de trainică a lui Stalin. Iar în cazul în care Stalin îl va ataca, va rămâne Mussolini de rezervă.

Mussolini nu va lua oare Grecia pentru a-i neutraliza pe turci, pentru a împiedica intervenția aliaților în Balcani? Este rândul lui să acționeze. Astfel, ar bloca pe viitor accesul rușilor în strâmtori, pentru cazul în care Hitler le-ar da Basarabia și i-ar alătura bulgarilor. Dar mai degrabă ar interveni în favoarea României și a Ungariei împotriva lui Hitler, dacă ar dori să le asigure integritatea împotriva comunismului.

Reynaud și Frossard nu vor face oare o nouă tentativă de a-i aduce pe ruși în tabăra noastră? Asta nu îi va determina să dea Franța pe mâna comuniștilor? Vom vedea cum va evolua comunismul.

Rușii au tot interesul să ne redea gustul de a ne alia cu ei, cel puțin pe ascuns.

După voturile pentru Daladier și Reynaud, se simte că Franța este la fel de divizată ca și pe vremea Münchenului. Există mai multe facțiuni și nimeni nu știe cum să-și apere cauza pe care o susține.

26 martie

Beloukia este disperată, mohorâtă. Femeia asta nu e în stare de nimic fără dragoste, iar eu nu îi mai dăruiesc. Sunt dezolat din pricina asta și, de fiecare dată când mă gândesc la decepția ei, mi se strânge inima. Continuă să mă înșele? Sau a renunțat? Sau nu mai are ocazia?

Suferă la fel de mult și când mă înșală, și când nu mă înșală, dar simte nevoia să o facă.

Tandrețea ei va rezista atâtor asalturi? Oare nu i se va împietri inima?

Mă gândesc uneori că ar trebui să dispar, pentru a-i îngădui să trăiască din nou; dar atunci o simt atât de singură, de vrednică de milă. De fapt, este foarte izolată, fără prieteni adevărați, fără ocupație, fără consolare, fără nimeni în afară de mine. Există un conflict între temperamentul și delicatețea ei, care îi face dezagreabilă întreținerea unei relații de dragoste fără dragoste. Ea, care a stârnit pasiuni arzătoare, se poate mulțumi cu mai puțin? Mai poate stârni pasiuni arzătore? Îi doresc din toată inima.

Eu, care am fost atât de gelos, nu mai simt decât o nesfârșită tristețe când o văd cum se zbate din cauza mea într-o asemenea lipsă de mângâieri. Dar încetul cu încetul m-a cuprins o moleșeală teribilă.

Ce pedepsit sunt pentru destrăbălarea și bestialitatea mea. Doar în raport cu ea. Pentru că, dacă n-ar fi ea, aș fi perfect liniștit ca trei sferturi din timp să nu mai fiu deranjat din gândurile mele de dorință.

Vai, dacă inima mea ar fi mai tandră, mai caldă, mai plină de imaginație, ea nu ar mai suferi din cauza senzualității mele călduțe. Dar gândesc prea mult pentru a simți îndeajuns...

Sufăr că nu îi pot comunica gândurile, ideile mele, că nu o pot face interesată de tot ceea ce mă pasionează intim. De unde și tăcerile care probabil o fac să bănuiască răceala mea.

Totuși, o iubesc atât de mult, cu o tandrețe atât de constantă. Din cauza ei, nu mă pot implica în nici o altă prietenie cu o femeie.

Nu, nu pot să o părăsesc. Nu sunt teribile aventurile unei femei trecute de patruzeci de ani[1]? Nu sunt sfâșietoare pentru inimă? Nu are nevoie de mine ca să o consolez, să veghez asupra ei?

Și totuși, din cauza ei trăiesc într-o singurătate destul de îngrozitoare, pe care nu am ales-o.

— Cu Reynaud, vom avea oare cu-adevărat război? Mai există încă îndoieli. Nu e doar o cacialma? Unde să ne batem? Nicăieri. Prea târziu pentru a face o diversiune în Rusia. Vom ajunge prea târziu în Balcani.

Poate că, odată ce războiul naval și aerian se va încinge între Scandinavia și Belgia, războiul terestru se va da în cele din urmă în această zonă.

28 martie

Operele se uzează. Am văzut aseară *Ostatecul* lui Claudel la Comedia Franceză. Părțile grosolane ale piesei încep să iasă la iveală sub privirea îmblânzită a spectatorilor, apropiind-o de *Madame Sans-Gêne*. Dar nu cumva sunt necesare pentru a vehicula magnificele dialoguri, feudalul din actul I și creștinul care se spovedește, din actul al II-lea?

Piesa este rău construită și evoluează haotic. Centrată la început pe Georges, se deplasează în jurul lui Sygne, apoi alunecă spre Turelure. Pe de altă parte, gândirea solidă pe dedesubt este uneori sufocată de un soi de redundanță a raționamentului. La sfârșitul actului I există o discuție despre principiul democratic, pe care nu am înțeles-o.

Dar de peste tot răzbat imagini și idei fulgurante care captează din nou publicul și îl țin cu sufletul la gură. Sala părea foarte prinsă de acest text, dificil totuși. E adevărat că totul a devenit de o extraordinară actualitate: Napoleon = Hitler.

[1] Christiane Renault era născută în 1895.

Ce s-ar face Biserica dacă nu i-ar avea pe scriitorii catolici? Ei sunt acum Părinții. Și ce altceva au fost Părinții dacă nu scriitori? Nu vorbesc de Mauriac, ci de Claudel, de Bernanos. Cine știe, poate de Céline?

31 martie[1]

Importanța unei perioade de o mie de ani: în Avesta[2], la Heraclit, Sybila, Nietzsche, Platon, o mie de ani reprezintă durata unei civilizații înfloritoare. Chiar așa: 900–1900.

Lumea este mică. Puterea evreilor este agățată de imperiul englez. Dar dacă acesta i-ar abandona, nu ar mai avea altceva decât Statele Unite, pe care le-ar pierde de îndată, deoarece puterea evreilor într-o țară nu se datorează decât ideii pe care lumea și-o face acolo despre puterea lor universală.

Or, englezii pierd mai mult în Europa decât ar câștiga din alianța lor cu evreii. Fără evrei, regatul angevin și-ar putea redobândi puritatea.

Aproape am terminat alcătuirea volumului *Scrieri de tinerețe îndreptate* (*Ecrits de Jeunesse Corrigés*), care conțin *Interrogation*, *Fond de cantine*, *La Suite dans les Idées*, *le Jeune Européen*.

Va fi oare cenzurat prin grija domnului Julien Cain? Mi-am reluat eseul „La Conception du corps dans l'Histoire". Primul din seria: „L'Esprit du XXe siècle". Cel de-al doilea va fi: „La Conception du chef", iar cel de-al treilea „Dieu et les dieux"[3]. Voi mai scrie oare și *La Fausse Couche*[4]?

3 aprilie

Mussolini mobilizează trei unități ale flotei. Are un milion de oameni sub arme. Începe demonstrația de primăvară pe care o așteptam. Vai, cum ar mai fi trebuit să-l atacăm în septembrie trecut. Oare englezii au destule trupe la granița Abisiniei? Mussolini este încă prudent față de Rusia, dar dacă Hitler se teme prea mult de atacul lui Stalin, îl va chema în ajutor pe Mussolini care va face o demonstrație pe frontul occidental pentru a facilita rapida ofensivă a lui Hitler în Belgia, Olanda, Danemarca.

Dar dacă Stalin intră în Suedia și Norvegia?

---

[1] Pagina este intitulată *Jurnal intim în timpul războiului* (*fascicolul 3*).

[2] Avesta, colecția de cărți sacre ale zoroastrismului.

[3] Nu putem stabili puncte comune între acest proiect și *Notes pour comprendre le siècle*, *op. cit.*

[4] Acest titlu poate desemna viitoarea nuvelă „Journal d'un délicat" inclusă în volumul *Histoires déplaisantes*, *op. cit.*

5 aprilie

Trecut un moment pe la Salon. Toate „mijloacele" se află acolo, clasa a doua. Lucruri delicate, prea slabe chiar pentru a fi delicate, pentru că tot de forță e nevoie și pentru a trasa arabescul delicateții. Acolo se mărturisește neputința epocii atunci când nu se ascunde în spatele extravaganței sau când nu se aruncă în distrugere cu capul înainte (Picasso).

Matisse, care a renunțat la extravaganță în mare măsură, delimitează slăbiciunea epocii. Abia dacă mai are forța de a fi delicat.

Rouault ne dăruiește tot scrâșnetul ultimului efort, cel de dinaintea prăbușirii. Derain este doar un aranjor de reminiscențe, îndemânatic și destul de entuziast. Singurul la largul lui în toate acestea este Picasso, evreu sau levantin — care profită la maximum de îndemânarea, inteligența, mimetismul său, de jefuirea unor trucuri vechi în mijlocul haosului revenit. Un bun meșteșugar emaciat: Segonzac. Alt meșteșugar: Luc-Albert Moreau, încă robust în gravură (nul în pictură) și posesor al unei viziuni.

Ultimii sosiți, Boris[1]..... este o agonie.

9 aprilie

În fine începe războiul. Ridicola, biata „inițiativă" engleză — prima până acum, și atât de slabă — primește în fine avalanșa de replici germane[2] pregătite, mai mult decât pregătite.

Teribilă lovitură pentru Anglia și aliați. Poate că vor fi capabili să răspundă. Poate că detașamentele germane aruncate în Norvegia nu sunt așa numeroase și pot fi contraatacate cu mijloace improvizate. Spun improvizate pentru că presupun că nu a fost prevăzută o asemenea amploare a mișcării germane! Dar adevărata replică ar fi aceea de a intra încă de pe acum în Belgia și Olanda. Dacă nu facem asta încă de astăzi, suntem pierduți. Soarta războiului se va hotărî în *această noapte*.

Pe de altă parte, ce va face Rusia. Nu se va arunca asupra fierului suedez? Cei doi prieteni se vor întrece pentru împărțeală. Finlanda și Suedia vor lupta pentru a le păstra germanilor fierul.

Sau Suedia se va război și cu Germania și cu Rusia în același timp?

[1] O lacună în manuscris.

[2] Pentru a împiedica importul de fier suedez în Germania, aliații au în vedere o acțiune în Scandinavia, care se precizează la începutul lui aprilie prin note adresate guvernelor suedez și norvegian. Pe 7 aprilie, Hitler debarcă trupe în Norvegia și preia controlul aerodromului din Oslo cu ajutorul parașutiștilor. Pe 9 aprilie, invadează Danemarca, în vreme ce trupele engleze abia încep să se îmbarce.

Iar Mussolini nu va bombarda oare încă de mâine sau poimâine Marsilia și Nisa?

America va sta și se va uita la toate astea: va plăti într-o zi.

Aliații mai au însă atuuri: contraatac în Norvegia și Olanda, victorie asupra Italiei, intrare în Marea Neagră.

Stalin va face cu siguranță noi pași împotriva Finlandei, împotriva României. Atunci Germania va trebui să apere fronturi foarte vaste. Atunci Stalin va putea deveni primejdios, dar atât de târziu. Hitler va ajunge înaintea lui la fierul suedez, punct capital, chiar dacă Stalin se mișcă înaintea lui spre sud, spre gurile Dunării. În ziua în care Germania va ajunge la Marea Neagră, steaua roșie va începe să pălească serios.

Dacă Stalin înaintează împotriva Finlandei, scandinavii vor fi din nou în mâna Germaniei?

Dacă Mussolini merge alături de Hitler, înseamnă că Stalin nu este sigur.

Reacția tuturor celor cărora le vorbești despre asta este lamentabilă: categoria acțiunii a dispărut cu desăvârșire din spiritul francez. Nici măcar nu își pot imagina ce anume le cade în cap. Să-și mai imagineze și acțiuni venind din partea lor...! Nu le vine ideea de a intra în Olanda.

10 aprilie

Rigueurs printanières
O sèves guerrières
Scande le talon
Hurle le canon
Les dieux du Nord descendent.
Contre eux qu'est-ce que prétendent
Des totems oubliés
Des charmes repliés?

O grands arbres de nos bois
En vain vous disiez la loi
Du rude justicier
Eternel saisonnier.
Sur le lit des feuilles mortes
Il avance les cohortes
Des terribles renouveaux
Colorant d'autres drapeaux.[1]

Scandinavia nu va dori să fie un câmp de bătaie, va prefera să se păstreze pentru apărarea împotriva Rusiei, sub egida lui Hitler.

---

[1] Asprime a primăverii
O, seve războinice
Bate călcâiul,
Șuieră tunul
Coboară ai nordului zei.
Împotrivă-le ce pot să facă
Uitate toteme,
Reculese splendori?

Măreți copaci ai pădurilor noastre
Legea asprului justițiar
A veșnicului grădinar
În zadar o strigați.
Pe patul de frunze moarte
El își împinge armatele
Groaznicelor prefaceri
Care colorează alte drapele.

O versiune ușor modificată a acestui poem a fost publicată în *Plaintes contre inconnue* (*op. cit.*), în secțiunea „Poèmes de la Loi", nr. VIII.

Islanda, Groenlanda sunt teritorii daneze. Hitler devine *vecin* cu Canada și Statele Unite. Din nou, evenimentele avansează cu viteza fulgerului.

Ce vor face Stalin și Mussolini, la fel de surprinși ca și noi?

— Iar Jouvet tocmai momentul ăsta și-l alege ca să-mi spună că amanta și *leading lady* a sa apreciază foarte mult *Charlotte Corday* și că ar vrea să o joace. În mijlocul căror ruine se va juca această piesă scrisă în cinstea celei din urmă normande și celei din urmă eroine nobile?

Voi mai putea oare să alcătuiesc nomenclatorul nimfelor care mi-au bântuit frunzișul viselor? Le voi perpetua oare, așa cum spunea cineva? Formele lor prefigurau în mintea mea formele ideilor sacre care înaintează cu pași mari.

Așa cum în 1917, în *Interrogations*, cântam ororile astenice ale păcii dincolo de ororile exasperate ale războiului, astăzi văd tăcerea veșnică, somnolența seculară a Europei dincolo de această ultimă tresărire de virilitate. Hitler învingător va cădea asupra noastră de la înălțimea la care se află. Nu vom mai fi decât o masă strivită pentru totdeauna sub el.

Vom alcătui astfel o fermecătoare civilizație–document, în putrefacție, așa cum era cea chineză, sau hindusă, înainte de venirea europenilor, sau cea incașă. Îi vom vedea pe pederaștii germani plimbându-se boiți pe străzile Parisului sau ale Moscovei.

Toți lașii de dreapta și de stânga mișună pe culoarele Camerei și ale Senatului. În orice caz, nu evreii de la Ministerul de Interne vor salva Franța.

11 aprilie

Există întotdeauna în mine un gust pentru catastrofă, pentru înfrângere. Am transferat asupra Franței neputința ființei mele lăuntrice. Dar dacă eu sunt așa, și Franța trebuie să fie așa, de vreme ce port Franța în vinele mele, iar pulsul lor anunță profetic sănătatea Franței.

S-a dus vremea patriilor. *Never more*. Nu va mai fi niciodată Franța — nici Germania. Simt că totul se va confunda într-o Europă, ființă nouă și stranie, care ni se va părea neapărat monstruoasă.

Totul se dărâmă, totul se învălmășește. Națiunile mici vor dispărea pentru totdeauna, iar cele mai mari vor fi totuși prea mici.

Danemarca, Norvegia, Finlanda, Suedia, la groapa comună, după Austria, Boemia, Slovacia, Polonia. Alții la rând.

Hegemonie a Angliei sau a Germaniei... sau a Rusiei (?). De aceasta din urmă, mă îndoiesc puternic, o cred chiar absolut imposibilă.

Stalin se mișcă. Ce va face Mussolini? Vai, enormă și devoratoare primăvară. Vechi forme putrezite, adio. Dispar ultimele guverne socialiste din Europa. Asta se întâmplă! Și câteva regate, ce larve regale.

12 aprilie

Nu s-a confirmat debarcarea englezilor în Norvegia septentrională. Se pare așadar că germanii vor păstra Norvegia meridională, ceea ce le va fi de ajuns pentru a asigura transportul de fier, pentru că, de acum înainte Suedia și Finlanda încercuite sunt la cheremul lor.

Stalin nu reacționează, lasă din mână Petsamo[1]. Asta îi dovedește foarte grăitor slăbiciunea. Nu încearcă să cucerească debușeul spre Atlantic, se lasă prins mai bine ca niciodată în Baltica și în Marea Albă. Astfel se dovedește că el nu reprezintă un pericol, poate doar unul teoretic, pentru Hitler.

Așadar Germania triumfă pe toată linia. Englezii, chiar dacă pot face așa ceva, trebuie că ezită în amplasarea unei forțe în Norvegia septentrională, din cauza dificultăților de aprovizionare. Ar fi un nou Gallipoli.

Iar noi nu intrăm în Țările de Jos, ceea ce ar constitui singura „replică" fulgerătoare și de strategie sănătoasă.

Franța piere din pricina greșelilor comise. Ca Societatea Națiunilor, de pildă. A acordat o importanță mincinoasă tuturor acestor mici popoare de dimensiuni perimate, mici la suflet, care acum o dezamăgesc crunt, opunându-i meschinăria lor mic-burgheză. Suedia reprezintă imaginea imundă a micilor națiuni, a micilor democrații. Iar Olanda[2], care ne împiedică să intrăm pe teritoriul ei, este o alta, cu nimic mai puțin imundă.

O dată în plus, democrația este trădată de democrați. Ultimele guverne social-democrate agonizează și dispar, așa cu alții au făcut înaintea lor. Iată ce se alege de aceste minunate oaze ale socialismului liberal după care se dădeau în vânt ipocriții plutodemocrației, cum ar fi domnii Detoeuf[3] (de la Alsthom) și de Tarde (S.N.C.F. — Societatea Națională a Căilor Ferate Franceze) în revista lor de doi bani, *Nouveaux Cahiers*.

Iar acest descendent al unui general iacobin, regele Suediei, este demn de ceilalți descendenți ai iacobinilor.

— Eram făcut pentru a deveni un burghez meschin, un intelectual închistat și disprețuitor — ca Frédéric Moreau al lui Flaubert, devenit Des Esseintes la

[1] Petsamo este un port finlandez la Marea Barents, care putea servi ca bază pentru a bloca portul sovietic Murmansk. De fapt, franco-englezii au fost cei care s-au gândit să îl ocupe. Acțiunea este cunoscută ca „Planul Petsamo".

[2] Este vorba mai degrabă de Belgia.

[3] Auguste Detoeuf (1883–1947), fost politehnician, pe atunci director general la Alsthom (Societate de construcții electromecanice creată în 1932), și autor al unei cărți memorabile, *Les propos d'O.L. Barenton, confiseur*, adept al economiei planificate, preconiza o politică economică voluntaristă, modernistă și organizată. Va prezida, în timpul războiului, Comitetul de organizare a materialului electric. Este inițiatorul revistei lunare *Nouveaux Cahiers*, publicată de Gallimard din martie 1937 până în aprilie 1940, la care au colaborat François Mauriac, Jean Paulhan, René Cassin.

Huysmans. Dar aici a intervenit exemplul american. Ceea ce explică distorsiunea grotescă a vieții mele.

Dacă ar fi să iau viața de la început, m-aș ocupa doar de filosofie și istoria religiilor. Literatura nu este interesantă decât pentru oamenii de geniu.

17 aprilie

M-am certat de-a binelea cu Bernstein[1]. Iar asta nu s-a petrecut în condiții prea strălucite pentru mine. Îmi lipsește cu desăvârșire replica, astfel că în fața cuiva care mă atacă rămân împietrit. Egocentrismul meu, introvertirea, dolorismul sunt tot atâtea cuie pe care o singură lovitură de ciocan le înfige în mine pentru a mă ținti în stupefacție, atunci când cineva îmi aruncă un cuvânt mai aspru. În loc să caut și să găsesc pe loc un răspuns, oricare, dar bine trâmbițat, mă simt de îndată vinovat și încep să visez la adevărul posibil, probabil, al celor ce-mi sunt reproșate.

Mai avusesem o confruntare cu Bernstein cu mulți ani în urmă, la o cină dată de Jacques Porel[2]. Am fost sub orice așteptare. Cum J. Porel vorbea în fața lui Bernstein despre cartea pe care tocmai o publicasem, cu acea admirație puțin prostească a amatorului puțin avizat, și care are darul de fi atât de șocantă pentru omul de litere căreia nu îi este adresată, Bernstein a exclamat: „Bărbatul acoperit de femei! *Cine a scris o carte cu un titlu așa de grotesc?*" Nu am știut cum să reacționez și mi-am lăsat nasul în farfurie, roșind ca un licean atunci când maică-sa îi descoperă prima relație amoroasă. Bernstein, dându-și seama de gafă, a vrut să-mi dea posibilitatea să răspund provocării pe care mi-o lansase din neatenție, dar eu m-am închis într-o tăcere încăpățânată, care a uimit pe toată lumea.

„Ce neplăcut că Drieu nu răspunde atunci când i se spune ceva dezagreabil", a zis Bernstein, în disperare de cauză. *„Ne-ar plăcea să-l auzim."* Tăcere.

Sigur că nu își putuse reține din cuvinte întreaga ironie și întregul dispreț. Apoi, după cină, mi s-a adresat cu blândețe și aproape că și-a cerut scuze. În lunile și anii care au urmat m-am îmbolnăvit din pricina asta.

De astă dată, chestiunea e mai lungă și mai urâtă. La o cină dată de familia Castellane-Anchorena, în 1939, Bernstein mi-a spus cu mult venin: *„Vă deranjează faptul că Franța se ridică."* M-am schimbat la față și i-am răspuns cu mare greutate: *„Dacă vă răspund pe același ton, cina nu va fi agreabilă."* Era prea puțin.

[1] Henry Bernstein (1876–1953), dramaturg francez. Teatrul său de moravuri descrie o societate în care banii și viața senzuală constituie rațiunile esențiale de a trăi. *La Rafale* (1905), *Le Secret* (1913), *Mélo* (1923), *La Soif* (1949). Drieu va mai avea un conflict cu el, pe care îl relatează în acest jurnal în ziua de 22 mai (n. tr.).

[2] Jacques Porel, ziarist și scriitor, era fiul actriței Réjane.

Apoi nu l-am mai prea întâlnit, și la fiecare întâlnire l-am evitat.

Anul ăsta, cinam la familia Cossé-Brissac. Aflu că va veni după cină. Exclam că nu vreau să-l văd și că plec. Dar mă întâlnesc cu el pe scară și când îmi spune *„Vă purtați rece cu mine"*, bâlbâi o vagă dezmințire, după care îi strâng mâna.

Duminică îl întâlnesc într-un restaurant. Văzându-l că intră în timp ce eu așteptam pe culoarul de la intrare să se elibereze o masă, îi întorc spatele; vine la mine și îmi întinde mâna. I-o întind și eu pe a mea, iar el exclamă: *„Îmi întindeți mâna, și mai spuneți că sunteți supărat pe mine."* Am răspuns, dar nu cum trebuia, fără haz, nu destul de sec, nu destul de clar. M-am lansat în explicații încâlcite: *„Acum un an mi-ați spus lucruri foarte dezagreabile..."*

La ieșire, l-am așteptat și am încercat să-mi iau revanșa. Am fost intenționat dezagreabil, dar lipsit de grație și de spirit — cu excepția replicii finale. Îndepărtându-mă de el după ce i-am declarat că procedeul lui de a-mi întinde mâna ca pe o capcană mi se pare dezgustător, m-am întors și i-am strigat: *„Pentru că mie replicile îmi vin cu întârziere, vă spun abia acum ceea ce e mai important: Ultima dumneavoastră piesă este foarte proastă."*

Am spus aceste cuvinte pe un ton prefăcut doctoral destul de reușit. Mi-a răspuns cu destulă abilitate, dar pe un ton destul de copleșit: *„Ultimul dumneavoastră roman este fermecător."*

Am plecat cu dureroasa impresie că am fost jalnic.

Adevărul este că nu sunt și nu voi fi niciodată în largul meu într-un salon, nici într-un loc public unde domnește o oarecare convenție. Prima mea greșeală este aceea că frecventez, oricât de puțin, cercuri în care totul îmi pare fals și mincinos. Mi-ar trebui un tupeu și un umor cu totul extraordinare pentru a le străbate nevătămat. Dar așa, par morocănos, speriat și insolit. Lumea se întreabă, nu fără îndreptățire, de ce mă aflu acolo, de vreme ce nu joc bine jocul și nici nu știu să înlocuiesc acest joc cu un altul, cum ar fi acela de a sparge geamurile cu mult tapaj. Atunci fără îndoială că toți s-ar înclina și mi-ar acorda privilegiul de a mă considera o raritate.

De altfel, nu numai în lume, ci și în fața camarazilor, sunt la fel de slab și de încâlcit în micile înfruntări. Există așadar în mine un fond sigur de lașitate. Este prețul plătit pentru lungile ceasuri de singurătate, care au dezvoltat în mine dispoziții contrare celor ce permit reușita în viața de societate. Viața de societate de astăzi nu merită de altfel eforturile pe care ar fi trebuit să le fac pentru a mă adapta.

Aș fi făcut mai bine să mă situez cu hotărâre în afara oricăror mondenități și situații oficiale. Așa aș fi câștigat mai mult prestigiu printre intelectuali. Dar pe de altă parte mi-e groază de o anume necunoaștere a contactelor, pe care o dezvăluie viața și opera unui om ca Gide. În orice caz, aș fi putut călători o vreme prin lume, pentru a mă îndepărta apoi pentru totdeauna. Încă aș mai putea face acest lucru.

Poate părea comic, dar în cărțile mele nu prea am vorbit despre altceva decât de lumea care mă scârbește, pe care o disprețuiesc, și pe care poate că nici nu o cunosc foarte bine. Asta este încă una din pozițiile mele false. Dar nu acumulezi experiență de viață decât trecând dintr-o poziție falsă într-alta.

Fondul întregii mele timidități și lașități constă în aceea că nu am nici o reacție fizică. Sunt un limfatic nervos la care orice descărcare nervoasă se afundă în interior, unde face ravagii, în loc să incite mușchii și să producă destinderi exterioare.

Apoi, a fost acel sentiment de inferioritate pe care l-am avut în liceu, provenind din singurătatea în care am trăit în familia mea, și din necazurile care copleșeau acea familie. Am fost crescut într-un mediu socialmente superior, unde am dominat prin inteligență, niciodată prin superioritatea manierelor.

După asta, a urmat sentimentul păcatelor, al crimelor, al tarelor mele.

Remarc totuși o diferență de reacție între cele două incidente Bernstein: după primul, am fost complet abătut, pentru că mă îndoiam că valorez ceva. Astăzi, asaltul mai violent mă lasă mai puțin descumpănit, pentru că știu că, în ciuda micilor dificultăți, valorez ceva.

Și nu numai din punct de vedere literar, ci și moral. Știu că există în mine cinste, rectitudine, fermitate, independență sufletească. În ansamblu, am caracter, dar să fiu al naibii dacă nu-mi lipsește în detaliu.

19 aprilie

M-a căutat Gallimard. Este supărat că m-am îndepărtat cu totul de *N.R.F.* de când Paulhan l-a primit pe Aragon, pe soția lui (și pe Giono, care astfel nu mai apare ca filosof pacifist, ci ca defetist cu tendințe comuniste). Mi-am susținut poziția cu destulă fermitate, dar nu cu suficient elan.

Regret amar că am douăzeci de cărți la acest om, un plutoanarhist, cu atracție vădită spre stânga, din cauza fricii, și despre care cred că se află în mâinile rușilor, împreună cu tot personalul său. Dar dacă n-aș fi la el, unde aș fi? Ceilalți editori sunt la fel de contaminați, sau la fel de mediocri.

În orice caz, sunt foarte hotărât să nu mai calc pe la *N.R.F.*, unde predomină evreii, cei cu simpatii comuniste, foștii suprarealiști și tot soiul de persoane care își închipuie în principiu că adevărul este la stânga.

Eu cred că adevărul nu se află în nici un caz în vechea stângă, nici în vechea dreaptă, pentru moment el nu se află nicăieri în Franța; poate doar ca o licărire întunecată de multe prejudecăți, în acea mână de oameni care se încăpățânează să mențină țara într-o atitudine de luptă — și nu îi socotesc decât pe cei care nu urmăresc un interes internațional (evrei sau francmasoni).

În orice caz, Paulhan îi ține partea lui Aragon împotriva mea, 1) refuzând să publice cea de-a doua parte din *Gilles*, referitoare la Aragon, 2) publicând,

dimpotrivă, poeme defetiste și romane antiburgheze de Aragon, plus notele soției lui Aragon, Elsa Triolet, evreică bolșevică din G.P.U., 3) publicând regretele exprimate de *N.R.F.* în legătură cu desființarea publicației *Commune*[1]

Oare Schlumberger mi se va alătura pentru a protesta împotriva acestei atitudini a revistei *N.R.F.*? Nici el nu mai scrie pentru ea.

Toate acestea prezintă de altfel un interes cu totul efemer, pentru că mă întreb dacă va mai exista o literatură franceză după acest război?

Continui să cred că cerul se va prăbuși peste noi și că decadența nu va face decât să se precipite. După ce Hitler va fi pe deplin sigur de Norvegia, va trece la Suedia, dar va mai avea nevoie? Suedia este cu totul la cheremul lui.

Apoi, împărțirea Balcanilor va antrena războiul general. Într-o dimineață, fără nici un cuvânt de avertisment, cinci sute de avioane italiene asupra Marsiliei. Cu siguranță, nu vom avea inițiative.

The next step nu se va putea face fără intervenția Italiei, fie că e atacul pe Linia Maginot, fie împărțirea Balcanilor.

24 aprilie

Tocmai am petrecut două zile în Normandia, la Andelys, unde merg adeseori. De îndată ce a început să plouă, nu am mai rezistat și m-am întors la Paris. Aș fi putut suporta și gusta această tristețe dacă la hotel nu aș fi fost cazat lângă niște englezoaice bătrâne care debitau tot felul de platitudini într-un cockney insolent. Nu mai pot suporta promiscuitatea; de aceea mi-a devenit imposibilă armata.

Totuși am putut o clipă să-mi salut frumoasele păduri normande. De ce nu sunt poet, să le pot cânta? Sau măcar să am ochi, nas, simțuri, pentru a le putea sesiza prezența între Paris și Deauville.

Era, cred, prima dată când mergeam la țară de la începutul războiului. Domnește o minunată și teribilă tăcere peste aceste sate. Războiul înseamnă suprema exasperare a orașului, care îi termină de devorat pe ultimii țărani.

Toate aceste sate, Andelys, Lyons, sunt fermecătoare, în ciuda gunoaielor pe care „turismul" le-a vărsat peste ele.

Am simțit că nu sunt în stare să trăiesc retras altundeva decât la Paris. În provincie, simt prea acut ochii oamenilor ațintiți asupra mea. Mi-ar trebui o casă cu totul izolată, dar există oare așa ceva? Un zid bine închis.

[1] Întemeiată în 1933 de Paul Vaillant-Couturier și Louis Aragon (al cărui succesor a fost Jacques Decour), *Commune* era revista oficială și foarte ortodoxă a Scriitorilor și Artiștilor revoluționari. Printre colaboratorii ei s-au numărat Henri Barbusse și Romain Rolland, precum și Gide până la apariția lucrării sale *Retour de l'URSS*, în 1936.

Belou m-a scos la plimbare de două ori. Bună, tandră, dar opacă. Teribil de legată de datoria ei, de rutina simțurilor. Și, totuși, tandrețea noastră este mai puternică decât orice.

28 aprilie

Duminică. Lungile zile de duminică, singur și închis. Duminica este prin excelență ziua mea de singurătate. Mă tăvălesc în singurătate, saturat de somn, de reverie, de lectură, uneori și de scris. Lungă slujbă, ritual monoton.

În Norvegia lucrurile merg prost. Aliații, depășiți, nu au reacționat cu amploarea dorită, cu acele mijloace și riscuri extreme, care devin din ce în ce mai indispensabile. Oare Trondheim[1] va fi legat de Oslo? Dacă este așa, Norvegia va fi practic pierdută. Și, de îndată, aceasta va însemna declanșarea ofensivei în Balcani a Italiei. America, cu avioanele sale, va sosi prea târziu în iulie, în momentul luării cu asalt a Liniei Maginot.

Singura ripostă sănătoasă la atacul prin Norvegia era de a forța intrarea în centru, în Belgia și Olanda. Dar nu aveam pentru aceasta nici îndrăzneala, nici rezervele de muniție și aviație necesare.

Prima greșeală: că nu am atacat Italia în septembrie. A doua: că nu am intrat în Țările de Jos în aprilie. Situația este foarte gravă.

Suedia este încercuită. De îndată ce Golful Botnic va fi liber, aceasta va cădea ca o poamă coaptă. Dar poate că, de frica Rusiei, se va înclina în fața Germaniei?

În jurul orașului Trondheim am manevrat contrar tuturor regulilor, în grupe mici de înaintare, care tradițional sunt prinse între fortificații și armata de salvare.

29 aprilie

Paulhan îmi scrie o scrisoare aproape explicit injurioasă, sub pretext că îmi cere permisiunea de a publica un articol al meu pe care îl are în sertar de cinci luni.

Declară că *N.R.F.* trebuie să-i primească pe scriitori după abaterile lor politice, cu condiția să nu recidiveze: nu mi se pare a fi cazul lui Aragon, care este mai comunist ca niciodată.

Pe de altă, parte îmi spune că, dacă *N.R.F.* nu ar fi așa indulgentă cum este, ar trebui să considere ca *„foarte suspecte"* persoane ca mine, care nu sunt departe de a *„considera triumful democrației ca pe un pas înapoi al civilizației"*

[1] Neputând să controleze orașul Trondheim, un nod vital de comunicație, franco-britanicii debarcă în nord, la Namsos, și în sud, la Aandalnes.

Îi răspund că Aragon este un agent internațional în slujba străinului, iar eu, în privința preferințelor în materie de politică internă, mă supun obedienței mele naționale.

Și asta chiar așa este, dar nu fără efort din partea mea. Sunt momente când aproape că mă cuprinde disperarea din pricina Franței, când o văd căzând iremediabil în mâna clicii francmasone și evreiești, și lăsată cu totul pradă unei concepții de viață din ce în ce mai îngustă și din ce în ce mai învechită.

Pe de altă parte, problema nu mai este Franța–Germania, nici democrație–fascism. Patriile nu vor supraviețui acestui război, vor fi înghițite într-o federație europeană dominată pe față de Anglia sau Germania și, în orice caz, în cadrul acestei federații internaționale se va practica excesiv socialismul birocratic și autoritarismul polițienesc.

1 mai

A fost stabilită legătura germană între Trondheim și Oslo. Oroare. Asta presupune că trupele care mai erau între Stören și Röros au fost zdrobite, și că nu ne mai rămân în Norvegia decât două capete de pod, Aandalnes și Namsos, la distanță de sute de kilometri unul de celălalt.

2 mai

Vestea se confirmă. Astăzi de dimineață, *Le Figaro* lasă să se înțeleagă că poate ar trebui să evacuăm Norvegia.

Mă gândesc la figura grotescă a lui P. Reynaud, micul plutodemocrat, care se îmbățoșează și se umflă ca să le țină piept oamenilor care au muncit și au dat dovadă de voință neîncetat, de douăzeci de ani încoace. P. Reynaud a avut câteva licăriri prinse nu se știe cum pe culoarele Camerei și prin saloane, licăriri cu totul insuficiente și total inutile. Când te gândești că în jurul lui există figuri precum evreul ăla polonez, pe care nu mai știu cum îl cheamă, șeful lui de cabinet, bubos, hoț, cu un râs abject — și bietul grăsan Emmanuel Arago, un sifilitic cu idei împrăștiate, și fata aia vulgară, indiscretă și ignorantă, anume contesa de Portes. Nenorocire.

Pe ecran se vede figura sinistră a lui Frossard, evreu pe jumătate, fost agent al Moscovei, politician josnic și veros.

Bietul Lebrun[1] sapă pământul, pentru a-l imita pe Mussolini.

[1] Albert Lebrun (1871–1950), politehnician, deputat moderat, senator, de mai multe ori ministru, i-a urmat lui Paul Doumer ca președinte al Republicii în mai 1932; va fi reales în această funcție în 1939. Într-adevăr, era lipsit de caracter și nu avea personalitate.

— Seara. Se anunță evacuarea orașului Aandalnes. Tristețe, durere. Sufăr în orgoliul meu de nordic occidental. Iată așadar ce a devenit Anglia de la Oxford și Westminster.

3 mai

Am rupt-o cu *N.R.F.*, care reprezintă pentru domeniul literar și artistic ceea ce reprezintă partidul radical pentru politică: o abandonare timidă sau o înclinație lașă spre comunism. Dar nu mă va urma nimeni: cei de extremă dreapta (?) visează să intre sau au și intrat. Revista lui Thierry[1] va eșua pentru că nu va lua poziție în mod hotărât. Kleber Haedens și Blanchot sunt măcinați de suprarealism. Maulnier de moderantismul radical și evreiesc. Maison Corrêa, care susține revista, trebuie că este a protestanților sau a evreilor din Elveția. Îmi simt singurătatea mai mult ca niciodată.

— Amenințarea intervenției lui Mussolini a determinat reîmbarcarea trupelor aliate de la sud de Trondheim, ca urmare a presiunii armatei și aviației germane. Iată că Mussolini joacă rolul pe care îl prevăzusem în iarnă[2].

— Curioasă evoluție: toate vlăstarele semitismului sunt reunite: creștinism, islamism, francmasonerie. Dar mai este și cu totul altceva în creștinism: elenismul și sinteza întregii gândiri antice din India până în Galia.

— Ce au adus Franței evreii? În domeniul literelor și artelor, jumătate din Bergson și din Proust, și asta e tot ce este cu adevărat de calitate, deși scriitura acestor doi oameni nu este decât o savantă recompunere, efectul unei voințe neîncetat racordate. Nici o țâșnire autentică a vervei tradiționale. Apariția lor nu a fost posibilă decât după apariția literaturii concertate, a stilului lucrat, a limbii moarte îmbălsămate, de la Flaubert încoace.

Citiți doar o pagină a ultimilor *scriitori naturali* ai Franței — Beyle (eu pretind că Beyle scrie bine), Vigny, Musset, Michelet, Barbey, Montherlant — și veți abandona paginile abile, dar reci ale lui Bergson și paginile laborioase ale lui Proust. Și unul, și celălalt au folosit cu mare discernământ și cu multă diligență tot ceea ce literatura și filosofia dobândiseră, dar nu este decât reconstituire și adaptare la nevoile bine calculate ale timpului.

Montaigne? Dar evreii erau cu totul altceva pe atunci, mai ales evreii din Spania. Stabiliseră legături profunde cu o civilizație. Crescuseră în același timp și în același ritm cu ea, nu se iviseră în cadrul ei așa, deodată, ca niște intruși. Iar familia lui Montaigne a fost îndelung filtrată cu ajutorul moravurilor catolicismului și al nobilimii franceze.

[1] E vorba de *Revue française* a lui Thierry Maulnier.

[2] Drieu se înșeală: amenințarea unei intervenții din partea lui Mussolini nu joacă nici un rol în replierea forțelor franco-britanice: din lipsă de susținere logistică, pozițiile deținute de francezi și englezi deveniseră imposibil de menținut.

În afară de asta, nimic altceva decât mărunțiș, literatură „pariziană" de joasă speță: Halévy[1], Porto-Riche, Tristan Bernard, Bernstein, Benda și încă vreo cincizeci (*cf. Jurnalul* lui Gide) — sau filosofie de mâna a doua — sau muzică de doi bani. O tradiție minoră, care nu este decât o rutină vulgară.

Suarès este caricatura geniului ratat.

6 mai

Pe 4, dejun cu o domnișoară secretară a lui Daladier și cu acest Emmanuel Arago, consilier (?) al lui P. Reynaud. Cu inteligența lui șovăitoare și lașă, cedează noului val de pesimism și își expune ironiilor noastre patronul. Ne destăinuie cu plăcere că P. Reynaud este cel dornic de a reacționa prin cine știe ce nebunie la apatia lui Daladier, care i-a împins pe englezi să pună mine pe coasta Norvegiei. Apoi, mare uimire fața de acțiunea germană pregătită, profitând imediat de pretext.

Arago îmi descrie o zi de duminică a lui P. Reynaud. Dimineața telefonează mai multor oameni politici ca să primească felicitări pentru Narvik[2]. Apoi ia masa la țară împreună cu amanta lui, Hélène Rebuffel, zisă de Portes, cu Emmanuel Arago și alți câțiva. După-amiază, trăncăneală, sosirea lui Minou de Montgomery, care încearcă să devină favorita lui după ce multă vreme a fost a acelui îngrozitor Prouvost[3], proprietarul ziarului *France-Soir*, pe care îl livrează evreilor, împreună cu opinia francezilor. Pe la ora zece, Reynaud dă o raită pe la Externe.

Iar în timpul ăsta industria noastră bate pasul pe loc din lipsă de materii prime și din cauza fluctuației de mână de lucru, aviația noastră nu are piloți și nici avioane de bombardament (lipsă totală de aviație de atac). Aviația este dată de către Laurent-Eynac[4] (evreu?) pe mâna lui Lazare Wiler de la motoarele Gnôme și Rhone, care, în urmă cu câteva luni era pe punctul de a fi arestat din cauza unor negocieri cu Germania.

În aviație, îmi mărturisește un aviator, oamenii nu știu să folosească fotografia aeriană, la început avioanele de bombardament erau groaznic de

[1] Dat fiind contextul, ne putem gândi la Ludovic Halévy (1834–1908), autor, împreună cu Meilhac, de vodeviluri și mai ales de librete pentru operetele de succes ale lui Offenbach, mai curând decât la istoricul Daniel Halévy, care a prefațat lucrarea lui Drieu, *Mesure de la France*.

[2] Pe 12 mai, legionarii și vânătorii de munte aveau să încercuiască orașul Narvik, care a căzut abia pe 28.

[3] Jean Prouvost (1885–1976), patron în industria textilă, om de afaceri, director general al ziarelor *Paris-Soir* și *Paris-Midi*, pe 5 iunie va fi numit de Paul Reynaud ministru al informației, iar pe 19 iunie va deveni Înalt Comisar al Propagandei franceze.

[4] André Laurent-Eynac (1886–1970), avocat, deputat, apoi senator radical, a ocupat numeroase posturi ministeriale: era ministru al aviației în cabinetul Reynaud, unde s-a numărat printre susținătorii continuării luptei.

demodate, iar despărțirea bătrânilor piloți de cei tineri i-a lăsat pe aceștia din urmă pradă propriei lipse de experiență. Am pierdut optzeci de piloți față de patruzeci ai Germaniei (câțiva uciși, mulți prizonieri).

Cercurile guvernamentale cred în „ezitările" Italiei. Dar oare nu sunt ele decât în imaginația lor? La nevoie, Mussolini se va debarasa de rege[1], în numele revoluției socialiste și al aristocrației. Partidul defetist de la noi va ridica oare capul împotriva lui Reynaud? Îi detest și îi disprețuiesc pe toți acești lași de centru-dreapta: Flandin, Laval. Bergery (pe jumătate german, să nu uităm) negociază cu Laval, dar se vede și cu Reynaud, care ar putea la fel de bine să-și schimbe părerile.

Arago nu crede de fapt în război și, cu firea lui de degenerat, lucrează pe ascuns pentru pacea de abandon. La fel și Fabre-Luce, cu siguranță.

Léger, care trece drept rusofil și antifascist încrâncenat, e în stare să tergiverseze și să-și schimbe orientarea...

Cât despre generali, la adăpost pe Linia Maginot, savurează acest pretext pentru a nu face nimic. Linia Maginot, importantă cauză de slăbiciune, după alianța cu rușii. Mai curând semn de slăbiciune: am creat Linia Maginot pentru a fixa dorința noastră secretă de abdicare.

Dar mai stupefiantă decât abdicarea franceză este abdicarea rusă (și abdicarea italienilor). Așadar există la temelia bolșevismului aceeași lașitate originară ca și în social-democrație. Lucru bine dovedit de cuvântul de ordine al lui Lenin atunci când a debarcat la Petrograd, și de pacea de la Brest-Litovsk[2].

În acest moment, evreii par a ceda și a-și pregăti bagajele. Sau speră să se înțeleagă cu Hitler?

În Norvegia s-a dovedit că nu există armată engleză și că va fi încă și mai puțină decât în celălalt război. O armată, mai ales una modernă, nu se improvizează.

Biată Franță iubită. Vremea patriilor s-a terminat. Hitleriștii nu sunt patrioți, ci adepții unei Europe care se află deja dincolo de disciplinele abstracte ale secolului al XIX-lea — care înlocuiau foarte prost moravurile încă spontane ale Europei monarhiste și aristocrate. S-a terminat cu naționalismul și socialismul ca și cu liberalismul și capitalismul. Ne îndreptăm către enormul și monstruosul sincretism al sfârșitului de civilizație. Nu mi-a plăcut niciodată Imperiul roman, cu toată amestecătura lui de rase, religii, filosofii, un pandemoniu foarte curând debil.

Am făcut o lungă plimbare în grădina Luxemburg, încântătoare, care împingea departe de grilajul porților sale, cu un gest atotputernic al crengilor înflorite, maleficiile orașului.

---

[1] Se știe că această ipoteză nu se va realiza.

[2] Tratatul de la Brest-Litovsk, semnat pe 3 martie 1918 între Rusia sovietică (care abandona opt sute de mii de kilometri pătrați și un sfert din populația Imperiului rus din 1914) și Germania întruchipa în conștiința dreptei trădarea bolșevică a alianței franco-ruse.

Mă gândeam la oamenii de pe front, chinuiți de oțel, ducând viața periculoasă și austeră pe care am cântat-o și am pus-o mai presus de orice altceva. Iar eu mă plimbam cu pași mici, citind un studiu despre Matisse. Încă din celălalt război am gustat aceste contraste. Dar contrastul nu mai există decât în imaginația, nu și în carnea mea. Plăcerea mea nu este cinism, am un simț atât de animalic al triumfătoarelor nedreptăți și contradicții ale vieții.

Sunt fericit că nu m-am prezentat voluntar, ca să petrec iarna într-o armată încartiruită pe front și lăsată cu totul pradă sadismului birocratic. Aș fi putut, la nevoie, suporta două sau trei săptămâni din viața de patrulă. Dar popota, comandanții, tovarășii de arme: toate acestea nu se pot suporta decât în toiul marii confruntări, și poate nici atunci. Să lupți neîncetat împotriva dorinței oamenilor de a nu fi nimic, de a fi pietre, cu speranța că nimeni nu va călca pe ele sau că pietrele nu simt nimic (ceea ce este *peste măsură* de fals).

Mi se oferea o frumoasă carieră de martir, dacă m-aș fi situat împotriva războiului. Dar martirul este un personaj oficial. Și apoi, nu sunt împotriva războiului. Trebuia ca acest război să aibă loc.

7 mai

Franța este o republică iudeo-franceză. Fiecare corporație, fiecare instituție își are evreii săi. Iată, de pildă, presa:

— *Le Matin*[1] — proprietar — Director: *Bunau*-Varilla, evreu sud-american; publicitate: Sapène

Le Figaro[2] — proprietar: Cotnăreanu, evreu român; redactori: Bauër (Guermantes), fiul unui evreu german comunard, Reynaldo Hahn, Brussel, Warnod

Paris-Soir[3] — Redactori: Mille, Gombaud, Lazareff

[1] *Le Matin*, deținut de Bunau-Varilla, înregistra o evidentă pierdere de audiență în 1939 (de la 1,1 milioane de exemplare în 1918 la 320 000 în 1939). Luat de valul naționalist din timpul războiului, devenise din ce în ce mai favorabil regimurilor totalitare, tot așa cum evoluase către extrema dreaptă; organ ultramünchenez, după 1940 s-a raliat politicii de colaborationism.

[2] În 1934, după moartea lui François Coty, proprietarul ziarului *Le Figaro*, fosta lui soție, Yvonne Le Baron, care divorțase cu mai mult timp în urmă, și-a exercitat drepturile, controlând ziarul; pe atunci se recăsătorise cu omul de afaceri român Leon Cotnăreanu. Pierre Brisson, directorul literar, a devenit asociat în 1936, câștigând din ce în ce mai multă influență. Tirajele, care scăzuseră mult, au urcat în 1939 la 80 000 de exemplare. *Le Figaro* urma pe atunci o linie politică de dreapta, moderată, denunțând pericolele politicii hitleriste.

[3] *Paris-Soir* atingea două milioane de exemplare în 1939. Cu orientare de stânga la început, *Paris-Soir* fusese răscumpărat de în 1930 de Jean Prouvost. Mai degrabă neutru din punct de vedere politic, ziarul își datora succesul unei strălucite echipe redacționale, stabilă, și amestecului între orientarea populară (ilustrație, fapt divers) și colaborări de foarte bună calitate în domeniul politic sau literar.

Populaire[1] — Blum și patruzeci de evrei
L'Epoque[2] — bani evreiești, ziar fățiș prosemit, Bauër
L'Epoque Nouvelle[3] — banii lui Raymond Philipp
L'Oeuvre[4] — din nou Lederlin
Le Petit Journal[5] — evreii din P.S.F.

Revistele — *Europe*[6] — bani evreiești, *N.R.F.* — înțelegere secretă cu Moscova? Louis Hirsch, director comercial, Benda exercită o mare influență asupra lui Paulhan, Suarès, Wahl, Gabriel Marcel, Benjamin Crémieux.

Editurile:
Calmann-Lévy
La Revue Critique
Corrêa?

Agențiile de presă (foarte important):
Fournier[7]
Radio[8]
Havas (Stern)

---

[1] *Le Populaire*, purtător de cuvânt al socialiștilor francezi, o ducea greu, cu un tiraj de 160 000 exemplare în 1939.

[2] *L'Epoque* se dorea *„un important organ catolic de informare"*. La început, îi aflăm acolo pe Henry Simond și pe Henri de Kerillis. Ziarul a dus-o cu greu, primind subvenții din diverse surse, printre care Louis Dreyfus, banca Lazard, Georges Goy, dar și Comitetul Oțelăriilor. În 1939 avea un tiraj de 80 000 de exemplare. Kerillis combătea viguros politica lui Hitler și Münchenul, susținând alianța cu U.R.S.S.

[3] Întemeiată în 1918, condusă o vreme de Louise Weiss, revista *L'Europe nouvelle* i-a avut printre colaboratori pe Jacques Doriot, Alfred Fabre-Luce, Pierre Drieu la Rochelle; în 1938, după ce redactor-șef a devenit Pertinax, revista s-a transformat în organ antimünchenez, avându-i colaboratori pe Pierre Brossolette, Oscar-Louis Frossard, Hubert Beuve-Méry.

[4] *L'Oeuvre* avea în 1939 un tiraj de 274 000 de exemplare, fiind, în mare, oglinda diferitelor curente radicale. Primii săi comanditari au fost Jean Hennessy și patronul de industrie textilă Lederlin, senator al regiunii Vosges.

[5] *Le Petit journal* avea în 1939 un tiraj de 178 000 de exemplare. Din 1937, era subordonat băncii Neuflize și constituia organul oficial al Partidului Social Francez, partidul colonelului de La Rocque; printre colaboratorii săi s-au numărat figuri strălucitoare precum André Siegfried, Gabriel Hanotaux, Jacques de Lacretelle, Daniel-Rops.

[6] *Europe*, întemeiată și patronată în 1923 de Romain Rolland, se situa categoric la stânga. Benjamin Crémieux și Emmanuel Berl făceau parte din echipa directională. Publica în mod regulat articole semnate de Aragon și Jean-Richard Bloch.

[7] Agenția Fournier fusese absorbită în 1938 de către Agenția Economică și Financiară, condusă de Robert Bollack.

[8] Agenția Radio, întemeiată în 1904, a avut o existență foarte agitată; în 1937 a devenit un satelit al agenției Havas, sub conducerea deputatului socialist Crugy.

7 mai

— Și radicalii ăștia, socialiștii ăștia, evreii ăștia sunt cei care vorbesc de umanism și omenie și de sentimente omenești, moderat omenești, umil și științific adevărate, ei sunt cei care ne impun, pe timp de război — ca de altfel și pe timp de pace —, prin mijloace mai ocolite și mai insidioase, artificialitatea oficială a presei lor, tonul binecuvântător al discursurilor lor, minciuna enormă a ipocriziei lor față de acei răi care mereu împiedică Germania de a iubi Franța pe care ei au făurit-o.

Deodată, tot radicalismul de doi bani și social-patriotismul se refugiază, se înecă, se pierd în *La Revue des deux Mondes* și în Academie. Îți dai seama că toate astea sunt de fapt același lucru. (Evident, nu mă refer la mine, care știu asta cel puțin de la afacerea Stavisky, despre mine, care, vai, nu am văzut cu destulă limpezime în celălalt război, nici după aceea.)

Ipocrizia, infatuarea lipsită de sens, îmbâcsită, inveterată a acestei adunături de democrați francezi și englezi, care, dând mereu înapoi, mereu renegați, mereu înfrânți, continuă să bâjbâie în întuneric pentru a-și da curaj.

— Când doi evrei, Ben-Elisha[1] și Rotschild-Mandel, vor fi la putere și vor încerca să galvanizeze ceea ce au emasculat încetul cu încetul ani de zile.

8 mai

Ca toată lumea, am fost ispitit de internaționale, ba chiar mai mult decât majoritatea, într-un fel mai sfâșietor, pentru că simțeam deopotrivă de tare legătura cu patria și atracția pentru noi țeluri, mai vaste și mai bine adaptate condițiilor secolului al XX-lea. Dar chiar în clipele când mă simțeam cel mai antrenat să divaghez, să rătăcesc, chiar atunci când mă simțeam legat cu legături intime de un tot mai vast, o prudență totuși mă reținea. Îmi șoptea câteva cuvinte de o pertinență indubitabilă, care mă făceau să presimt că masa covârșitoare a reflexelor și reacțiilor mele mă va aduce către un singur centru de gravitație: Franța.

Asta m-a reținut rând pe rând și pe drumul misticii societare, și pe al fanatismului cominternist și pe al complicității fasciste.

Prin aceasta simt cum sensibilitatea mea mă face să retrogradez în raport cu gândirea și mă aduce la nivelul inferior al francezului mediu.

Dar înțelepciunea constă în a-ți adapta gândirea la reflexe. Cel puțin atunci când ești mai mult artist decât altceva, atunci când nu poți trăi și produce decât în căldura unui anumit mediu.

E bine ca în timpul acestui război să nu mai scriu nicăieri, pentru că aș spune prostii și m-aș afunda în compromis împreună cu această imensă

[1] Vezi p. 133, nota 1.

lașitate, nu aș zice a presei, de la care nu te poți aștepta decât la tot ce e mai rău și din ce în ce mai josnic, ci a revistelor, a lumii intelectualilor, această lașitate mai rea decât cinismul naiv al scriitorilor din celălalt război. Lașitatea aceasta face ca ei să nu spună nici măcar minciunile gogonate ale înaintașilor lor. Se stăpânesc, se supraveghează, nu vor să fie considerați sub nivelul lui Barrès. Mauriac, în special, își strânge destul de bine fundul; sentimentul catolicismului său îndrăcit și negativ, al obscurei sale pederastii, amintirea postului călduț pe care l-a avut în celălalt război, toate acestea contribuie la o disciplină pe care totuși a încălcat-o destul de serios în articolele lui din *France-Soir* la începutul războiului. Duhamel este mult mai neglijent. Emoțiile, îngrijorările, gemetele lui de când scria *Civilisation*[1] seamănă cu ale unei bătrâne văduve din celălalt război. De altfel, caimacul înăcrit al acestei lucrări tolstoiene nu face mai mult decât discursurile lui de academician din 1940.

Din nefericire, mai scriu câte puțin în *Le Petit Dauphinois*, în *Je Suis Partout* (foarte rar), în *Revue Française* a lui Maulnier. Și tot e prea mult. În *Nación*, sunt încă destul de liber, și totuși...

O frumoasă tăcere pură ar fi avut mai multă greutate. În fine, nu mai scriu în *Le Figaro*, în *N.R.F.*

— De scris: „Memoria mea se pierde", un portret al Victoriei Ocampo, întrețesut cu aluzii la Emily Brontë și cu amintirea a două sau trei femei despre care încă nu am vorbit: Cora Caetani, Nicole Bordeaux...

Dacă l-aș fi citit mai demult pe Huysmans, mi-aș fi folosit mai bine talentul, mi-aș fi acceptat mai ușor lipsurile și defectele, mi-aș fi găsit mai repede propria manieră. Îl citesc abia anul acesta. În 1908 sau 1909 adormisem citind *Catedrala*.

— Citesc într-un ziar englez că toată industria engleză își va lua vacanță pentru Rusalii. Unele uzine vor fi închise o săptămână. Asta după München și toată povestea cu Norvegia. Fermecător lasă-mă să te las al țărilor decadente. Trebuie să treacă bătrânețea.

— Pe *rue* Saint-Augustin era odinioară casa frumoaselor femei goale. Tot așa cum, mai de curând, la fostul număr 122 de pe *rue* de Provence, erau femei înalte, bine făcute, amestecate cu femei puțin mai mici, nu musculoase, ci cărnoase, revărsând o abundență delicată, suculentă. Prin contrast, îmi plăceau uneori casele cu femei îmbrăcate, care nu au acea poleială nițel inaccesibilă dată de statul în pielea goală cât e ziua de lungă. O femeie care stă mereu goală, chiar și într-o casă de toleranță, are o piele înviorată și parcă patinată de lumină. Cele care stau îmbrăcate au o piele tristă, impresionantă prin tristețea ei.

Degas trebuie să fi adorat femeile, trebuie că a devenit impotent foarte curând, de unde și proasta lui dispoziție, care este de asemenea expresia

[1] Titlul exact al lucrării lui Georges Duhamel este *Civilisation 1914–1917* (Mercure de France, 1918).

ranchiunei de a fi fost multă vreme negat și a regretului de a fi un artist rafinat, dar la limita decadenței, obligat să vandalizeze regulile stabilite pentru a mai putea profita.

Măreață și nobilă bucurie a lui Delacroix, aflat încă mult dincoace de limita fatală.

Bucurie diabolică a levantinului Picasso, care se tăvălește în dezastru dând de mii de ori din picioare, făcându-și mii de capricii și care vandalizează un talent infinit.

Ce mult mi-ar fi plăcut să fiu pictor! Să fie oare pentru că sunt nepotul unui biet tehnician–arhitect[1]? Pictorii își pot consola bătrânețea printre femeile goale, disprețuindu-le în voie.

— Oare Hitler se va arunca asupra Olandei pentru a continua, după Norvegia, încercuirea Angliei? Sau i se va alătura lui Mussolini prin Elveția? Sau va face operațiunea tripartită în Balcani? Zugravul (așa cum i se spune) își ia libertăți napoleoniene. Ce amărăciune trebuie să încerce Mussolini analizându-și soarta. Și pe cea a lui Stalin.

— Ședință la Camera Comunelor, unde Chamberlain se zbate în fața evidenței nulității sale, evidență pe care Anglia, la fel ca și el, nu se decide să o privească în față. Sigur, lupta împotriva lui Napoleon s-a desfășurat în contextul unor convulsii parlamentare atroce. Dar parlamentul era pe atunci un club de oameni cu-adevărat rasați. Anglia nu mai poate sta dreaptă astăzi decât într-un corset de amintiri.

9 mai

Cum aș putea să-i iubesc pe evrei? Nici unul pe care l-am cunoscut, citit sau observat, care să nu mă fi rănit. Și nici unul căruia să-i fi păsat de rana făcută, care să fi devenit conștient de ea.

Situația evreilor într-o țară îmi ilustrează întotdeauna următoarea parabolă. Toată familia este acasă. Cineva bate la ușă. Intră un necunoscut care cere ospitalitate! Înfățișarea lui de străin uimește, dar este primit. Rămâne. După masă, pretinde un pat, apoi multe alte lucruri. După ce a stârnit înduioșare sau amuzament, devine agasant, inoportun, apoi incomodează și sperie. Este bruftuit, se burzuluiește și zice că nu are parte de omenie. Nimeni nu îndrăznește să-l alunge, nici măcar să-l certe.

Încetul cu încetul, i se dau pe mână banii, sufletul, conducerea casei.

Astăzi, ne învață ce înseamnă familia, patriotismul.

După ce s-au așezat în primele rânduri printr-un calcul pătimaș al acelora dintre noi cu înclinații războinice, acum îi vedem că se arată amărâți,

[1] Bunicul, Eugène Lefèvre (1839–1915), a dobândit o solidă situație financiară datorită lucrărilor sale de arhitectură.

dezgustați, distanți din cauza puterii catastrofice care izvorăște din această acțiune nebunească. Dacă cei care sunt cel mai mult angajați se agață cu disperare și se zbat din răsputeri (ziariști, politicieni, intelectuali și unii oameni de finanțe de categoria a doua), se simte că ceilalți se vor gândi în curând să-și facă bagajele și să-și pregătească veșnica fugă spre ceruri mai clemente — dacă vor găsi.

Aflu că Wildenstein, marele anticar, naturalizat francez, a obținut pentru fiul lui naturalizarea americană. Iată ce înseamnă orientare. Ar fi amuzant ca acest fiu să fie mobilizat într-o zi de americani. Pentru că nu e totul să ai naturalizarea, mai trebuie și să nu fi mobilizat.

Prietenii mei evrei m-au rănit prin lipsa lor de discreție, prin curiozitatea, critica lor care îmi denigra credințele, obiceiurile, farmecul vieții, care mă surprindea, mă deconcerta, îmi fascina opiniile, prin privirea lor asupra intimității mele, ascuțită, aspră și deodată periculos de complice.

Scriitorii lor m-au rănit prin suficiența lor și prin nepriceperea mânuirii comorilor tradiției franceze. Domnul de Porto-Riche este un romantic foarte vulgar, iar domnul Benda imită cu acreală stilul rațiunii clasice și rămâne la un nivel funcționăresc față de marele demers spre abstracțiune. Domnii Bernstein și Tristan Bernard sunt doar niște fabricanți bine aprovizionați. Iar domnul Suarès, tocmai prin faptul că nu vrea să imite altceva decât măreția, le dovedește și mai bine ireparabilul și sterilul mimetism.

În fine, politicienii lor s-au năpustit fără a preveni pe nimeni asupra slăbiciunilor regimului nostru pentru a le exploata și a dobândi strălucire fără prea mare cheltuială.

Domnul Blum, după domnii Crémieux[1], Naquet[2], Arthur Meyer[3] și atâția alții, a trecut pe primul plan, de pe o poziție de critică de rangul doi și de jurnalism de proastă calitate, folosindu-se de mediocritatea congenitală a unui partid popular. A avut avantajul de a fi singurul burghez instruit într-un partid de absolvenți de școală primară și secundară. În Anglia, unde nu există cineva ca el, nu e nimic la socialiști. Aici, este acest chior în țara orbilor. Iar ochiul cu care vede suferă de miopie, așa că vederea în privința guvernării îi este scurtă, ca a tuturor evreilor din politică în lumea întreagă.

[1] Adolphe Crémieux (1796–1883), avocat republican, membru al Guvernului de apărare națională, pe 24 octombrie 1870 a dat un decret prin care se acorda cetățenie franceză evreilor algerieni.

[2] Alfred Naquet (1834–1918), medic, deputat republican, apoi radical, s-a raliat doctrinei lui Boulanger înainte de a se apropia de socialiști. A contribuit substanțial la elaborarea legii presei din 1881 și a promovat legea asupra divorțului, care îi poartă numele. Împreună cu un grup de socialiști de orientare „Boulanger", a relansat în 1881 ziarul *La Presse*.

[3] Arthur Meyer (1844–1924), ziarist, fondator al ziarului *Le Gaulois*, l-a susținut pe generalul Boulanger și a dus o campanie împotriva lui Dreyfus.

Bronstein-Troțki, din cauză că este un romantic de soiul lui Disraëli, nefiind ținut în hățurile disciplinei engleze, nu a făcut o figură mai strălucită în fața lui Stalin decât Kerenski în fața lui Lenin.

În fine, dintre evreii mai mărunți, atunci când nu roiesc în jurul butoiului cu miere al radicalilor, se recrutează agenți, agitatori, emisari pentru toate partidele de inspirație străină, care practică speculația temerară. Și asta cu o limbuție și o îndrăzneală nebunească.

Evreii nu ne-au adus nici geniu nici virtute, nici devotament pe care să poți conta sută la sută.

Valoarea celor doi evrei pe jumătate (Bergson și Proust), pe seama cărora mai sunt multe de spus, nu poate compensa nimic.

10 mai

În fine, începe războiul pe frontul occidental. Toată iarna am prezis atacul german. Mă gândeam că mai întâi va face o breșă pe Rin sau pe Sarre. Dar probabil că se va întâmpla exact contrariul. Atac masiv în Olanda pentru obținerea unei poziții aeriene și maritime privilegiate față de Anglia; atragerea trupelor noastre în acea zonă; apoi, năvală italo-germană asupra Elveției, în spatele căreia există fără îndoială un punct slab al liniilor noastre fortificate.

În același timp, în mod sigur, năvală italiană asupra Salonicului, pentru a închide accesul rușilor la Mediterana și al aliaților la Marea Neagră. Dat fiind că această operațiune ar fi prioritară, să fie oare cu putință ca Mussolini să nu se angajeze imediat pe frontul occidental, iar noi, mulțumiți de a nu-l avea încă în spate, să-l lăsăm să se desfășoare în Balcani? De altfel, cum ar putea fi împiedicat să ajungă la Salonic? Cum ar putea turcii, fără aviație, fără artilerie și muniție, să ajungă la timp? — În acest caz, Hitler nu ar ataca imediat în Elveția.

Japonia și America vor intra în război în același timp. Dar Rusia? Va încerca să ocupe poziții în Balcani în vederea viitoarelor acțiuni împotriva unui Hitler învingător în Occident. Oare va face mai mult decât atât? Totul va depinde de noi și de rezistența noastră. Dar în Rusia nu va fi revoluție și haos de îndată ce țara se va angaja în operațiuni prelungite?

Nu îmi închipui că Olanda va rezista prea mult, mai mult de patruzeci și opt de ore. Dar Belgia? Vom ajunge prea târziu în Olanda. Ajutorul englez pe mare va fi împiedicat, la fel ca în Norvegia.

— Belou se întoarce de la Nancy, unde a fost în misiune pentru Crucea Roșie, a fost bombardată, și ceva s-a schimbat în privirea ei de frumoasă infirmieră.

Privesc cu neîncredere cum mă străbate ideea vagă de a pleca să mă înrolez pe undeva. În avangardă îmi este imposibil, cu brațul meu prăpădit, cu inima care îmi bate aiurea, și mai ales cu varicela și sciatica mea (în fond am îmbătrânit înainte de vreme). Atunci să port uniformă undeva în spatele frontului.

Dar mă agasează privirile portarilor și ale altor judecători de soiul ăsta. Și simt ruptura cu tinerețea. Și mai cu seamă mă plictisesc. Nu mai pot lucra și nu știu nimic, nu experimentez nimic. Totuși trăiesc aventura politică. Dar asta constituie un jurnal intim, găunos ca toate jurnalele intime.

Este al meu mai sincer decât altele? Mai complet nu este.

Nu sunt în stare să-mi duc gândul până la capăt și să doresc victoria totalitarismelor, care totuși reprezintă, pentru viitor, o uniune europeană mai organică și mai eficace decât Societatea Națiunilor pe care vom fi în stare să o creăm dacă vom învinge. Nu sunt în stare să mă eliberez de reacția mea franceză instinctivă. Obișnuința este o a doua natură, iar a doua natură este un instinct.

Parțial, din aceleași motive am avut rețineri și față de comunism, în urmă cu câțiva ani: pe hârtie, văd necesitatea actuală a internaționalelor, dar practic, în forul meu intim, rămân la stadiul patriilor.

De ce să-mi fie rușine de această ambiguitate, este specifică artistului care resimte totul în contrast, în conflict și în dramă, de aceea ar trebui să fie cu desăvârșire mut în afara operei sale propriu-zis creatoare — chit că ar acționa potrivit reflexelor care îl unesc cu oamenii de rând.

Nu pot ignora rațiunile totalitare, aflate în acest moment față în față cu rațiunile naționale ale Franței și Angliei, sau cu vechile lor rațiuni imperiale; la fel cum resimt elementele pro și contra din indiferent care caz psihologic din viața individuală curentă.

Michelangelo pe meterezele Florenței. Prea sensibil și impulsiv pentru a înțelege rațiunile imperialilor și sfârșitul de moment al Italiei.

Mă poate interesa soarta Belgiei, a Olandei? Forme și măsuri perimate... simt prea bine că toate astea au devenit prea mici și viața lor sub aspect modern nu a fost decât de scurtă durată.

Elveția, Flandra, Țările de Jos, Suedia etc... sunt moarte încă din secolul al XVII-lea.

Și știm prea bine că Franța și Anglia nu își vor reface niciodată suveranitatea din secolul al XIX-lea. Atunci?

Aș vrea să sper din toată inima într-o Europă asociativă, pentru care luptă Anglia și Franța; dar elementele politice care se oferă pentru a încununa această luptă mi se par perimate: liberalism monarhic și capitalist, democrație radicală și masonă, socialismul Internaționalei a II-a, catolicism și protestantism fără elanuri de ansamblu. Să sperăm oare că din luptă se va degaja o forță virilă între Londra și Paris, care va mătura vechile partide, vechile ideologii, vechile instituții, vechiul raționalism și vechiul sentimentalism îngemănate? Mă îndoiesc, și de îndoială mă împiedic.

Pe de altă parte, de la Moscova ce să aștepți? Când am așteptat ceva, era din disperare de cauză (cf. *Une femme à sa fenêtre*), distrugere pur și simplu. Acum nu mai văd acolo decât slăbiciunea rămășițelor occidentale și slăbiciunea

rasei ruse. Slăbiciunea raționalismului occidental rupt de ultimele sale rădăcini înfipte în Evul Mediu se face simțită violent la Moscova, ca și la Washington.

Roma? Dar Roma nu mai poate decât să cedeze în fața altora.

Berlin? Sau mai curând Berchtesgaden? Nu îmi fac iluzii, știu prea bine că sincretismul instituit de o Germanie victorioasă va face și mai puțin decât sincretismul lui Augustus, după cel al lui Alexandru.

Vine prea târziu, nu va mai avea poeți ca Vergiliu și Horațiu. În cel mai bun caz va avea mai pe urmă oameni ca Marc Aureliu sau Seneca — ceea ce este puțin. Spiritualitatea sa va fi mai înaltă decât a evreilor *Geistbolschevismus*-ului, de la Hollywood etc..., pe care dorește să o înlocuiască?

Mai înainte de toate, văd în hitlerism una dintre acele brutale reacții fizice cu care omenirea se biciuiește din când în când, una din acele cufundări în bestialitate. Sufletul obosit se duce să caute forțe noi în animism.

Barbarie, nu exişti decât la cei extrem de civilizați, care se refugiază în tine. Cu siguranță că Hitler va dărui Europei acea siguranță a automatismului birocratic pe care rușii nu au știut să o pună la punct, la adăpostul căreia omul epuizat va face o îndelungată cură de repaus, destindere, monotonie, stupiditate, de care are mare nevoie.

11 mai, dimineața

Dimineață încântătoare, vreme agreabilă, căldură ușoară. Alarma mă trezește la șase dimineața. Mă joc de-a Flaubert în porumbarul meu. În depărtare, oamenii trudesc și suferă sub un cer care se năruie mereu. Iar eu sunt aici, nemișcat. Din apartamentul meu de la etajul nouă, privesc Parisul și lumea. Nici un sentiment de inutilitate, nici o mustrare de conștiință, desigur. Ușoare urme de dorință pentru un alt destin, dar mai ales o saturație în privința experienței, a gândirii.

Dar în mod evident, nici o înclinație epică, nici măcar lirică, de vreme ce m-am rupt de pozițiile extreme. Am starea de spirit pe care o aveam atunci când scriam un eseu ca *Genève ou Moscou*, pe care îl recitesc, ceea ce nu mai făcusem din 1928. Mi-am surprins bine epoca. Dar aș fi preferat să fiu poet sau pictor, decât eseist politic.

Renunțat la contactul imediat, direct, cu oamenii. Din ce în ce mai înclinat spre vederile de ansamblu.

Ce face Mussolini? Cu siguranță, mobilizări. Salonicul? Sau Elveția? Sau amândouă. Mai negociază oare cu America? Cred că i se va alătura lui Hitler.

Dar Stalin?

Chamberlain a plecat[1]. Reprezintă inconștiența engleză. Acea inconștiență magnifică în secolul al XIX-lea, pe vremea cuceririlor, ridicolă în vremurile

[1] Chamberlain demisionează pe 10 mai 1940 ca urmare a eșecului expediției din Norvegia. Este înlocuit cu Winston Churchill.

noastre. Omul din Birmingham, omul unei țări ruinate. Capitalismul politician. Un Loucheur[1] cu Biblia în mână; totuși Loucheur mai vorbea și de Drepturile Omului. Reynaud face parte din aceeași categorie, dar cu un ambalaj de aluzie la spiritualitate. Tonul lui ridicol la radio, tonul elocinței studiate.

Se pare că germanii au debarcat masiv la Haga și în apropierea Rotterdamului[2]. În afară de asta, înaintează spre Arnhem, despărțind astfel nord-vestul Olandei de Olanda meridională, căutând să taie departamentul Zuyderzee, încercând să distrugă falia dintre Ijsel și Maas.

Este o nebunie să atribui Germaniei (așa cum face profesorul E. Vermeil[3]) un specific imperialist, o ambiție isterică — asta înseamnă în primul rând distrugerea oricărei speranțe de înțelegere europeană, după cum însemnă de asemenea să fim lăsați pradă propriei ipocrizii, să fim dispensați de orice examen de conștiință. Germania își trăiește și ea criza de imperialism, la fel ca Franța lui Ludovic al XIV-lea, a celor doi Napoleon — la fel ca Anglia, de la Cromwell la regina Victoria.

Imperialismul englez fiind maritim, a fost mai puțin bogat în mărturisiri ideologice decât imperialismele continentale ale Franței și Germaniei. Ocupându-se de cucerirea unor popoare sortite tăcerii prin vechimea civilizațiilor lor, nu a avut nevoie să-și documenteze doctrinar poftele și aspirațiile, așa cum au făcut revoluționarii lui Napoleon și ai lui Hitler.

Faptul că a încălcat morala a fost mai puțin remarcat în Europa, care nu a suferit din pricina asta. Totuși, distrugerea civilizațiilor indiene, persecutarea Irlandei fac cel puțin tot atât de mult cât distrugerile din Boemia, Polonia și alte locuri.

12 mai

Se înregistrează înaintări ale germanilor dincolo de Arnhem, de Maastricht, în Ardeni. Aparent, criza determinată de luarea prin surprindere de către parașutiști a zonei Dordrecht–Rotterdam–Haga nu a fost eliminată.

[1] Louis Loucheur (1872–1931), om politic și industriaș, este cunoscut în special pentru celebra lege care îi poartă numele; votată în 1928, această lege încuraja construirea de locuințe ieftine, contribuind la remedierea crizei de locuințe.

[2] Pe 10 mai parașutiștii germani ocupă aerodromurile de la Haga (pe care olandezii reușesc totuși să le recucerească) și se lansează asupra localității Waalhaven, în apropiere de Rotterdam.

[3] Profesor la Sorbona în 1940, Edmond Joachim Vermeil era considerat o autoritate datorită lucrărilor sale despre Germania, ca *L'Allemagne contemporaine* (Alcan, 1925) sau *L'Allemagne du congrès de Vienne à la révolution hitlérienne* (Editions de Cluny, 1934), *L'Allemagne, essai d'explication* (Gallimard, februarie 1940). El denunța neîncetat expansionismul poporului german.

Germania a combinat metodele războiului civil, revoluționar, cu cele ale războiului militar. Există în același timp ofensivă și complot, bătălie și atentat terorist. A studiat în amănunt și a pus în practică învățămintele războiului din Rusia, ale războiului din Spania.

Iar pe de altă parte, odată cu Italia, a înțeles că aviația poate distruge și marina și infanteria. Orice victorie militară, orice cucerire, este întemeiată pe o invenție tehnică, pe o mișcare a imaginației.

Privim, suportăm, dar vom reacționa oare? Aviația reprezintă noua cavalerie, ca cea a perșilor și a hunilor, care au zdruncinat vechile reguli ale infanteriei. Iar tancul înlocuiește legiunea și falanga.

Se pare că râul Meuse a fost trecut în Olanda și Belgia[1]; canalul Albert parțial distrus, la fel și rezistența din Ardeni.

Ce vor putea face trupele noastre pe câmpia întinsă a Țărilor de Jos împotriva aviației de asalt și a șuvoiului de tancuri?

Pe ansamblul frontului occidental nu se vede încă manevra strategică. Nu se poate ca întregul efort să fie canalizat pe Belgia și Olanda. Prin urmare, pe unde vom contraataca?

13 mai, dimineața

Frontul belgian pare străpuns între Maastricht și Liège. Germanii sunt cu siguranță dincolo de Tongres, la Saint-Trond și Hasselt, pe drumul spre Bruxelles. Cu siguranță că noi ne retragem prudent pe linia Bruxelles-Namur. Dar linia asta e foarte departe de Olanda, care va fi încercuită și despărțită de noi.

Pe de altă parte, prin rândurile noastre se va scurge tot valul de refugiați belgieni amestecați cu „turiști".

Frontul din Ardeni e străpuns în multe locuri, până dincolo de Neufchâtel. Belgienii nu mai rezistă.

Ora 7

Tirlemont a fost cucerit. Germanii sunt la cincizeci de kilometri de Bruxelles, poate și mai puțin. Se pare că flancul lor stâng este descoperit, iar o forță franceză venind dinspre Liège-Namur i-ar putea surprinde. Dar forța aceasta va avea oare suficiente tancuri și avioane? Ne lipsește cu desăvârșire aviația de atac.

În orice caz, se produce o invazie la nord de Canalul Albert, de-a lungul râurilor Meuse, Waal, pe Rinul inferior, adică acolo unde Belgia și Olanda se unesc, către Anvers și Rotterdam, spre gurile fluviilor și spre insulele batave.

[1] În Olanda, germanii au cucerit podurile de pe Meuse pe 10 mai. Pe 12 mai, belgienii își abandonează pozițiile de pe Meuse. Coloanele blindate germane traversează Munții Ardeni, pe care statul major francez îi considera de netrecut, iar pe 13 mai cartierele din estul orașului Sedan sunt cucerite.

Simt mișcările lui Hitler ca și cum aș fi el însuși, mă aflu în centrul impulsului său. Opera mea, în latura sa bărbătească și pozitivă, reprezintă incitarea și ilustrarea lui. Stranie aventura acestor corespondențe. De ce oare m-au pasionat miturile germanice încă de foarte tânăr? De ce la vârsta de paisprezece ani, când locuiam pe *avenue* de l'Opéra, o imploram pe mama să-mi cumpere *Zarathustra*? Abia dacă am citit câteva pagini din carte, pe care nu prea le-am înțeles, dar câteva cuvinte mi-au străfulgerat în minte pentru totdeauna.

Aceeași slăbiciune și aceeași forță și la Hitler, dar el a știut să-și depășească slăbiciunea, nu o va regăsi decât atunci când își va fi epuizat forța. La mine slăbiciunea a fost mai puternică decât forța și am rămas nemișcat, abia îngânând un cântec. La douăzeci și cinci sau treizeci de ani, în primele mele scrieri, făcusem să se audă esența strigătului fascist.

Nu am știut să iau act de această situație unică de profet, să mă smulg din Paris, din Franța, să mă așez pe o poziție europeană.

Micile mele opere de observație pariziană, deși pătrunse de idei destul de profunde, mi-au mascat lirismul profetic al celor mai bune momente.

14 mai

Începe să se vadă conturul uriașei înaintări germane. Hitler ajunge la gurile râului Meuse și ale Rinului și, între Rotterdam și Anvers, va tăia Olanda de Belgia. Pe de altă parte, se desfășoară la intrarea în Anvers, la intrarea în Bruxelles, și, după ce a înecat orașul Liège, coboară pe cele două maluri ale râului Meuse spre Namur. Cel mai grav este însă ceea ce face mai jos, presiunea în direcția Longwy Longuyon, spre Sedan și Metz, pentru a străpunge Linia Maginot, care pe acolo este doar în fază embrionară. Ce să facă infanteria noastră împotriva acestor mase de tancuri și avioane de asalt[1]? Explodează caracterul total anacronic al civilizației noastre. Neavând nici mijloacele politice, nici mijloacele sociale, nici mijloacele morale, nu putem avea armele adecvate. O nouă formă de civilizație o strivește pe cealaltă. Socialismul, găsindu-și în Germania o formă suplă și puternică, folosind laturi ale capitalismului și democrației sociale, strivește vechea democrație plutocratică și parlamentară.

[1] Armata a II-a franceză nu va reuși la Sedan să taie capetele de pod dispuse pe Meuse de către germani. Conducătorul ei, generalul Huntzinger, ezită între regruparea forțelor sale pentru un contraatac și tactica „colmatajului" folosită în 1914. Cea de-a III-a divizie franceză de blindate, împrăștiată, este ineficace, iar comandamentul nu dispune decât de câteva avioane de vânătoare, în loc de bombardiere, pentru a distruge podurile de vase de pe Meuse. Văzând frontul francez străpuns, pe 15 mai, generalul Guderian obține din partea superiorului său, von Kleist, autorizația de a-și lansa imediat coloanele de blindate spre mare.

15 mai

Olanda nu mai este[1]. Numărul micilor țări perimate se rărește în Europa. Germanii au trecut râul Dyle (pe la nord sau pe la sud de Louvain?); au ajuns la Gembloux[2]. Au trecut râul Meuse prin mai multe locuri[3]. Așa că frontul nostru este cel puțin forțat de la nord-vest spre sud-est. Va rezista oare zona de joncțiune de la Sedan-Longwy, vreau să spun zona de la sud de Sedan-Longwy? La vest de Luxemburg nu mai există Linie Maginot. Și, odată trecută, la ce va mai fi bună Linia Maginot? La ce e bună în general Linia Maginot, așa cum a fost concepută în 1925, și perimată încă de pe atunci[4]?

Iau dejunul în compania unor persoane legate de regim atât prin plutocrație, cât și prin democrație — pe ici pe colo și prin evreime, și fără îndoială că și prin masonerie. Vorbesc de toate astea ca și cum nu s-ar simți în nici un fel răspunzători, ca niște simpli spectatori. Într-adevăr, nimeni nu este responsabil în iresponsabilitatea universală. Și totuși, acest domn Guillaume de Tarde făcea parte din consiliile de administrație, iar prin revista lui, *Nouveaux Cahiers*, negocia dubios cu Frontul Popular, cu toată slăbiciunea și fățărnicia acestuia. Pe de o parte era la Banca Lazard și la Societatea Națională a Căilor Ferate, pe de altă parte complota cu sindicaliștii, evrei îngrozitori ca Georges Boris de la ziarul *La Lumière*[5], pentru a-și lua o contraasigurare în privința comuniștilor. Iar de mine se îndepărta precaut atunci când îi vorbeam de necesitatea unei revoluții imediate în Franța.

Cu siguranță nu vom rămâne în Belgia, unde liniile noastre sunt deja forțate sau compromise. Dar există oare în nord o linie destul de puternică pentru a opri valul de tancuri și pentru a ne proteja de ploaia de avioane?

Se pare că la Liège germanii au folosit o armă nouă, un *helicopter* din care încărcătura de bombe este aruncată perpendicular peste obiective.

---

[1] Pe 15 mai, la nouă și jumătate, generalisimul olandez Winkelman oprește lupta.

[2] Străpungerea de la Gembloux este un punct cheie al liniei de apărare a aliaților Anvers–Namur, desfășurată parțial pe râul Dyle. Pe 15 mai, înaintarea germană a fost totuși oprită la Gembloux.

[3] Pe 13 și 14 mai, infanteria lui Rommel, la Dinant, și a lui Guderian la Sedan puteau trece râul Meuse pentru a așeza un cap de pod care să permită tancurilor Panzer să pătrundă în nordul Franței.

[4] Drieu surprinde cu exactitate întreaga forță a planului de ofensivă al lui von Runstedt, care urmărește să zdrobească articulația între fortificațiile fixe ale Liniei Maginot și partea mobilă a armatelor aliate.

[5] Georges Boris, jurnalist la ziarul *Quotidien*, organ de stânga, de unde a demisionat în 1926, atunci când nu a mai primit un răspuns mulțumitor în privința publicității primite de ziar și a presiunilor la care era supus; astfel, în 1927, a lansat ziarul *La Lumière*, „săptămânal de informare civică și republicană", care a jucat un rol de mare organ politic de stânga, ostil clericalismului, fascismului și capitalismului. A fost unul dintre apropiații lui Léon Blum și Pierre Mendès-France.

16 mai

Situația se agravează. Germanii năvălesc peste Bruxelles, Charleroi, Mézières etc...

Ne strivesc cu tancurile și avioanele. Linia Maginot a fost depășită. Eforturile aviației engleze sunt zadarnice[1].

Suntem întotdeauna uimiți de împlinirea lucrurilor pe care le-am presimțit și prevăzut. Totuși nu credeam că totul se va petrece atât de repede. Și cu toate acestea eram convins de prostia înconjurătoare. Și fusesem avertizat că Linia Maginot nu era prelungită destul de mult.

Trei divizii de blindate față de cincisprezece. Zece mii de avioane față de o mie.

Mussolini se va hotărî astăzi. În patruzeci și opt de ore va fi poate pace.

În după-amiaza asta, Cameră: o să ne distrăm. Reynaud și Daladier, cele două chipuri ale mizeriei noastre: apatia și lăudăroșenia.

Cu siguranță că până atunci Mussolini va fi lovit deja.

Îmi scot ceva bani de la un bancher pe jumătate evreu: îmi spune că va muri.

Nu se întrevede nici o redresare a situației: lipsa tancurilor este mai gravă decât a aviației[2].

Este povestea elefanților lui Pirus[3], a falangei macedonene[4] etc...

Această entitate de o elegantă energie, care a fost Franța, va fi durat două mii de ani. Este soarta oricărei civilizații, este un maxim.

Cu siguranță, în noaptea asta, deasupra Parisului, cele o mie de avioane pe care le-am prezis în scrierile mele de tinerețe. Vai, de ce nu am urlat mai tare, de ce nu le-am scuipat mai violent disperarea mea, disprețul, ura. Pentru că purtam în pântece putreziciunea lor.

Fi-vom oare cadavre în această nouă civilizație a Europei germanice? Vor fi momente frumoase: cucerirea Rusiei, a Statelor Unite. Curățirea evreilor, a masonilor, a raționalismului, suprarealismului etc....

---

[1] În încercarea de a distruge podurile de pe Meuse, din șaizeci și cinci de avioane de vânătoare engleze treizeci și trei au fost doborâte, restul de treizeci și două fiind și ele mai mult sau mai puțin afectate.

[2] Drieu vehiculează legenda potrivit căreia armata franceză nu avea destule blindate.

[3] Pirus (Pyrrhos), regele Epirului (318 î.Hr.–272 î.Hr.) și vărul lui Alexandru cel Mare, a visat constituirea unui imperiu occidental similar celui realizat de acesta în Orient. Chemat în ajutor de orașele din „Grecia Mare" pentru a lupta împotriva Romei, debarcă în Italia în 280 și îi înfrânge la Heracleea pe romanii speriați de vederea elefanților săi de luptă, pentru prima dată folosiți în Europa; Pirus a pierdut foarte mulți soldați în această bătălie, de unde și expresia „victorie à la Pirus" (n. ed.).

[4] Formațiune suplă și compactă de pedestrași înarmați cu spadă scurtă și lance, falanga macedoneană a fost instrumentul succeselor militare ale lui Filip al II-lea și Alexandru Macedon. Aproape mereu victorioasă pe teren plat, din secolul al IV-lea î.Hr., falanga va fi înfrântă la Pydna, în 168 î.Hr., de către legiunea romană, care se mișca mai ușor pe teren accidentat.

Germanii vor putrezi instantaneu, așa că va fi o splendidă civilizație statică, precum aceea de sfârșit a Chinei, Indiei, Egiptului.

Apoi Hitler va muri și poate că vor fi tot felul de convulsii.

Căderea marxismului îmi va aduce o bucurie amară, mă va consola de căderea... a ce? Tot ceea ce am iubit în Franța era mort sau în agonie.

Totuși, mi-ar plăcea să văd mutrele celor de la *N.R.F.*, de la *Figaro*, ale radicalilor, evreilor, ale tuturor celor care m-au umilit și m-au rănit.

Hitler va desprinde cu siguranță Franța de nord, și în această Franță elementele nordice: Flandra, Picardia, Artois, Ardeni, Est, Normandia, Bretania. Restul va merge la italieni și la spanioli. Cu condiția să nu ne dea cu piciorul.

— Să existe oare un înțeles ocult pentru toate acestea?

— Căderea lui Stalin și a lui Roosevelt, asta va fi frumos.

— Dar, Apollo, zeu dorian, îi vei recunoaște tu pe ai tăi?

Zilele astea, nici un chef să mor. Mă simțeam atât de detașat. Păcatul meu a fost acela de a nu-mi mărturisi detașarea, de a nu duce la capăt totala mea despărțire de toată această putreziciune.

Mi-era groază să mor printre oameni care nu înțelegeau, care de cincizeci de ani nu mai înțelegeau. Mi-era groază să mă aflu printre acești bieți francezi rupți de orice filosofie vitală. La ce bun să mori printre oameni la care fiecare cuvânt, fiecare gest insultă dintotdeauna biata mea comoară, acel ceva care la mine a supraviețuit ca prin minune, și chiar zadarnic, de la strămoșii mei normanzi.

Dar încă pot muri, pot fi ucis de cine știe cine, în cine știe ce conflict.

Orele 4

Germanii sunt la Soissons. Totul s-a sfârșit. La fel de repede ca și lupta de la Cheroneea[1]. Mai mult ca sigur că nu voi mai scrie mare lucru în acest caiet de pulbere și cenușă, care va zbura în noaptea asta în incendiul Parisului.

În noaptea asta, o mie de avioane deasupra Parisului.

17 mai

Ce înseamnă această stranie acalmie? În dimineața asta totul pare repus în discuție. Contraofensivă a lui Giraud în Belgia, zice-se[2]. Guvernul, pregătit să

[1] Cheroneea, oraș în Grecia antică. În 338 î.Hr., Filip al II-lea, tatăl lui Alexandru Macedon, îi înfrânge pe atenieni și tebani, instaurând hegemonia Macedoniei în lumea greacă.

[2] De fapt, Gamelin a hotărât pe 15 mai să oprească, apoi să replieze armatele angajate în Belgia. În ciuda reticențelor lui von Runstedt, Guderian primește autorizația de a-și continua ofensiva. Oprit o vreme la Montcornet, pentru a înfrunta cea de-a 4-a divizie franceză de blindate sub comanda generalului de Gaulle, acesta va cuceri orașele Péronne, pe 19 mai, și Amiens, pe 20 mai. Giraud, numit în fruntea armatei a IX-a franceze, va fi făcut prizonier pe 19 mai, în timp ce se îndrepta spre comandamentul său.

părăsească Parisul, nu a făcut acest lucru[1]. Vom găsi oare o metodă pentru a lupta împotriva șuvoiului de tancuri? Oare aviația engleză a făcut destule pagube? Să fi mers la risc coloanele germane?

Sau totul nu este decât calmul înșelător al Parisului, care nu a fost bombardat în noaptea asta?

Astfel, de două zile, ne simțim obosiți închipuindu-ne ce e mai rău. Ieri, ce bine m-am simțit din nou în pesimismul meu. Ca și în 1914. Dar orice s-ar întâmpla, pesimismul meu este îndreptățit, de vreme ce timpul patriilor a trecut, de vreme ce această societate plutocratică e sfârșită, de vreme ce în Europa frumusețea a murit.

Ce înseamnă decăderea Franței față de decăderea tuturor civilizațiilor lumii? Versailles-ul nu este mai putred decât oricare palat hindus sau chinez.

Neputința americanilor este totală. Ei sunt la fel de neputincioși în fața crizei hitleriste ca și în fața crizei economice din 1929. Se uită la falimentul lor exterior cu aceeași privire pasivă ca și la falimentul interior. Roosevelt nu a găsit rezolvare nici pentru o problemă, nici pentru cealaltă, vreau să spun o rezolvare profundă, adecvată.

18 mai

Ni se mai spune câte ceva: Vervins–Avesnes. Dar nu ni se spune că acolo frontul este închis. Sunt laturile unui culoar care se sfârșește unde?

Nu știu nimic. Belou știe puțin. Și nu vreau să mă duc pe nicăieri, nici pe la redacții, nici la Continental[2]. Sunt în relații atât de proaste cu toată lumea, atât de puțin de acord cu toți acești francezi care nu se schimbă, care nu se vor schimba, care în orice caz își vor păstra iluziile, ipocrizia, sensibilitatea invertită.

De altfel, mai bine că nu primesc nici o veste. Nimic mai grotesc decât informațiile de mâna a doua. Zilele trecute, Nicole, întorcându-se de la Soissons, îmi spune: „Sunt la Laon"; a doua zi, Belou mă asigură că la Ministerul de Război se știe că sunt la Soissons. Toate astea nu mi s-au confirmat încă. Dar, în fine, guvernul era gata de plecare joi seara. Iar Parisul se află în zona armatelor.

Câte divizii de blindate aveam? Câte am alcătuit după experiența cu Polonia?

Să fie o iluzie? Mi se pare că de dimineață aud tunuri în depărtare.

Prusacii nu erau la Austerlitz, nici rușii la Iena. Complicitatea puternică a celor învinși în favoarea învingătorului.

[1] Afirmație care nu este lipsită de temei. În orice caz, în ajun, ministerele, în special cel de Externe, începuseră să-și ardă arhivele.

[2] Continentalul era pe atunci sediul Ministerului Informațiilor.

Mussolini nu mai are benzină, cărbune, muniții decât pentru vreo opt zile. Stalin tocmai l-a ucis pe Kaganovici[1], l-a eliminat pe Voroșilov[2]. E un nebun într-o situație disperată.

Se pare că nu mai sunt evrei în Biroul Politic. Mai sunt oare la Comintern? În posturile mari? Caucazianul ăsta trebuie că e antisemit din rărunchi. De unde și ura lui Suvarin[3]?

Alaltăieri, trecând prin fața hotelului Ritz, am văzut-o pe contesa de Beauchamp împreună cu o americană, plecând să joace golf.

Există două curente principale la *N.R.F.*: curentul intelectualilor pedanți și al profesorilor, raționaliștii exasperați — Benda, Alain și încă vreo câțiva, lipsiți de vlagă; pe de altă parte, adulatorii suprarealismului — Michaux, tipul abscons, Jouve, Cingria, toate mediocrițățile delirante. Paulhan se revendică de la ambele tendințe, care nu sunt contradictorii, pentru că raționalismul exasperat generează romantismul exasperat. Romantismul s-a născut în același timp cu raționalismul autentic. Condillac[4], contemporan cu Rousseau; de altfel Condillac se regăsește în Rousseau. Și asta durează de aproape două secole.

— Ieri atmosfera era calmă, astăzi este suspectă. Spun asta fără să fi ieșit, fără să fi primit nici un telefon.

— Ce nenorocire că Maurras și Daudet nu au murit prin 1925. Faptul că supraviețuiesc în acest război este pentru noi una din cele mai groaznice umilințe.

Epigonii lor sunt lamentabili. Gaxotte și Maulnier sunt seci ca o lovitură aplicată cu rigla de un învățător de țară. Maulnier, ca și mine, schimbă femeile una după alta, iar Gaxotte, zice-se, pisoarele.

Cât despre Brasillach, reprezintă volubilitatea pederaștilor din Barcelona.

Știu acum că Petitjean este un amărât de blatist. Acest luptător la vânători nici măcar nu s-a gândit să protesteze împotriva prezenței lui Aragon la *N.R.F.*

Nu va mai fi literatură franceză după acest război. Claudel și Valéry au murit. Vom avea parte prea mult de jocul lui Mauriac și al lui Giraudoux, de

[1] Informație falsă. Kaganovici, vicepreședinte al Consiliului comisarilor poporului în 1938, va fi vicepreședinte al Comitetului de transporturi în timpul războiului. Membru în prezidiu din 1952, va fi îndepărtat din toate funcțiile pe care le deținea în 1957.

[2] Altă informație falsă. Voroșilov (1881–1969), care îl susținuse pe Stalin după moartea lui Lenin, mareșal din 1935, este comisar al poporului la Ministerul Apărării din 1925 până în 1940, și comandant al frontului Nord-Vest, începând din momentul atacului pornit de Hitler în 1941. Dizgrațiat în 1960, în timpul lui Hrușciov, este reabilitat în 1969.

[3] Boris Suvarin (1895–1984), emigrant trotkist antistalinist, participă la întemeierea Partidului Comunist Francez în 1920. În 1921 este fondatorul publicației *Bulletin communiste*, și este ziarist la *L'Humanité* până în iulie 1924, când este exclus, ca trotkist (ceea ce și este). Editează, în perioada 1931–1934, *La Critique sociale*, publicație la care au colaborat Michel Leiris și Georges Bataille.

[4] Celebru pentru al său *Traité des sensations* (1754), care nu admitea altă sursă de cunoaștere în afară de senzații, Condillac (1715–1780) a creat celebra imagine a omului-statuie, înzestrat cu simțuri, dar lipsit de idei, care obține cunoașterea prin combinarea senzațiilor. Acest tip de cunoaștere dă dovadă de idealism, deoarece, pentru acest om, senzațiile nu sunt decât semnele unei realități exterioare care în esența ei îi scapă.

perfidia sexuală a unuia, de ambiguitatea morală a celuilalt. Iar tânăra generație este nulă.

Prăbușirea „virilității" lui Montherlant, lui Drieu. Bernanos, Céline nu sunt decât niște sentimentali exasperați, Giono de asemenea; haotici cu toții. Malraux se va manifesta în cine știe ce reportaj de război, îmi închipui că a plecat în cele din urmă.

Tinereii mi se par lamentabili: așa de fini, că nici nu-i mai vezi: Kléber Haedens.

Cum îl va marca prizonieratul[1] pe acel îngrozitor pederast de La Tour du Pin?

În fine, se vede o înnoire posibilă la Malraux, Céline...

Spun: nu va mai fi literatură. Vreau să spun: pentru mine. Dar se înțelege că totul va merge, de bine de rău, mai departe, dacă evenimentele o vor îngădui.

În dimineața asta, la opt și jumătate, liniște la radio.

Unsprezece și jumătate. Transmisiunea radio întreruptă din nou, după ce s-a anunțat pierderea Bruxelles-ului. Concizia comunicatului este sinistră. Se așteaptă atacuri asupra Parisului.

Sunt la mine, la etajul nouă, în porumbarul meu, deasupra Parisului, și privesc o agonie.

După-amiază, impresie din ce în ce mai supărătoare. Îl întâlnesc în grădina Tuileries pe dl. Frossard, ministrul informației, plimbându-se cu două cunoștințe, neavând nimic de făcut pe la două și jumătate. Rătăcește pe sub copaci, nu pare prea îngrijorat. Totuși, trec convoaie grele de camioane, ducându-se desigur să mute ministerele care pleacă.

Întâlnesc și o femeie frumoasă, foarte gătită, care trece ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

De două zile nu îmi mai simt sciatica.

Unde-mi sunt prietenii? Boyer[2] într-un regiment de rezervă generală de artilerie? Petitjean la vânători? Oare Malraux a plecat[3]? Ce face Montherlant[4]?

---

[1] Știrea fusese inserată la rubrica „Bulletin" din *N.R.F.* din februarie 1940: *„Patrice de La Tour du Pin, prizonier în Germania, se va vindeca în curând de pe urma rănirii grave din timpul luptelor."*

[2] Jean Boyer (1893–1968) l-a cunoscut pe Drieu la Școala de Științe Politice. Se păstrează o frumoasă corespondență de război între Drieu și el. Tot el i l-a prezentat lui Drieu pe Emmanuel Berl. Jean Boyer s-a comportat în mod strălucit în timpul Primului Război Mondial, și a făcut apoi carieră la Ministerul de Finanțe. Timp de mai mulți ani, la New York, a fost însărcinat cu asigurarea legăturii între serviciile financiare ale celor două țări. A părăsit apoi administrația pentru a lucra la bancă, și a intrat la Agenția Națională de Scont a Parisului, al cărui președinte era tatăl său. Mobilizat în 1939 ca locotenent de artilerie în divizia 4 de blindate, a participat la luptele de la Montcornet. În 1945 s-a ocupat, împreună cu Colette Jéramec, de funeraliile lui Drieu.

[3] Înrolat în martie 1940, André Malraux este repartizat la un regiment de blindate.

[4] Montherlant se gândise să se înroleze în 1939, dar a fost împiedicat de o congestie pulmonară. În martie 1940, se găsește pe front în calitate de corespondent de război pentru *Marianne*; este ușor rănit de o explozie.

Patru și jumătate — Alarmă. Sunt singur în porumbarul meu, deasupra Parisului tăcut, unde deodată se aud păsările. Vag se aud niște voci din străfunduri, dinspre pivnițe. Câteva mașini care trec. Să fie grav? Nu-i așa că e grav? Ambiguitatea acestei ierni care a trecut peste Franța, deasupra Parisului, e ca o pânză pe jumătate mâncată de molii. Se va întâmpla acum? Se mai amână? Va fi oare bombardat Parisul? Cu siguranță, în ultima clipă.

Deocamdată mă simt ridicol în porumbarul meu, unde nu voi mai sta când vor cădea bombele: voi coborî în pivniță împreună cu poporul neînsemnat.

Păsările, păsările cântă, cu faimosul lor instinct animalic.

Mă uit la Notre-Dame, dar vai, și la Sacré-Coeur. Sunt nemișcate, fragile. Cerul este de un albastru cenușiu, căptușit ici și colo cu alb cenușiu, pe care vibrează reflexe de aramă. Dedesubtul meu, un vânt ușor de furtună agită copacii.

Azi-dimineață, fosta mea soție, evreica, îmi telefonează și mă întreabă: *„Să mă duc oare în regiunea Gard, dar la niște evrei? Nu-i așa că nu e prea bine în acest moment? Sau să mă duc în Bretania, mai aproape, dar la un gentilom breton, primar în localitatea sa?"* De cine se teme oare? De germani? Sau de francezi?

Nu se mai poate pleca din Paris fără permis. Numai asta lipsea.

Cred că începe. Un zgomot surd în depărtare. Foarte departe. Ei bine, nu, chiar în clipa în care scriu asta, alarma ia sfârșit!

— Seara aflu că a fost o alarmă falsă: sirenele din Paris au fost transformate și se făceau probe. Romantism de porumbar.

19 mai

Au mai înaintat spre Laon, Guise, Landrecies. În privința Franței am fost întotdeauna împărțit între un sentiment și o idee. Prin sentiment sunt legat de acel ceva care a fost energic și rafinat, și care persistă încă în fondul popular și în monumentele care au mai rămas și în câțiva artiști contemporani — ideea mă face să văd sfârșitul patriilor. Văd îngustimea acestor forme care au fost valabile între secolele al XV-lea și al XIX-lea, dar care nu mai pot hrăni nevoile omenirii de astăzi.

Acum e vremea imperiilor și a federațiilor. În Europa, apariția federației statelor de limbă germană, devenită sub Hitler un imperiu puternic sudat, după metodele iacobine, face imposibilă supraviețuirea nu numai a statelor de câteva milioane de locuitori, dar chiar și a statelor cu patruzeci de milioane de locuitori, cum este Franța.

Franța nu va mai apărea, în orice caz nu după aceste tulburări, în integritatea sa din secolul al XIX-lea. De altfel, influențele străine care au început să se manifeste de câțiva lustri[1] — influență engleză, rusă, un pic italiană, poate chiar și germană — erau semnele premergătoare unei ieșiri din granițe.

[1] Din lat. *lustrum*, desemnează o perioadă de cinci ani; cincinal (n. ed.).

Ori Franța va fi înecată, împreună cu alte țări ale Europei, într-un *Reich* hitlerist — asemeni Atenei în Ecumenia macedoneană —, ori va fi parte a unui bloc occidental, care va îngloba Anglia, Belgia, Olanda, Elveția, poate și țările scandinave, un bloc ce se va armoniza, de bine de rău, cu alte blocuri, într-o uniune europeană.

În orice caz, s-a sfârșit cu pura autonomie a Franței.

Slăbiciunea concepției Statului nostru Major este strigătoare la cer: nu a înțeles că infanteria e moartă din 1918, fiind înlocuită cu tancurile, iar artileria cu avioanele.

Linia Maginot, concepută la scurt timp după războiul din 1918, era o lașitate și un anacronism. Neîntinzându-se până la mare, era pe deasupra și o prostie.

Remanierea ministerială este insuficientă. Pétain este prea bătrân[1], dar, în fine, Daladier a fost eliminat de la Război. Gamelin[2], cu mutra lui fleșcăită, spășită și temătoare, este eliminat. Se întoarce Weygand[3].

19 mai[4]

A căzut Alexis Léger[5]. Să fie doar pentru moment, ca și predecesorul său Berthelot[6]? De ce a stat așa de mult? Să fi fost vreun secret al puterii sale, ca și în cazul lui Berthelot? Sau era doar o fațetă a veșnicei imuabilități a

[1] Născut în 1856, Philippe Pétain (m. 1951) avea optzeci și patru de ani când Reynaud l-a adus în guvernul său ca ministru de stat, vicepreședinte al Consiliului.

[2] Maurice Gamelin (1872–1958), șeful de cabinet al lui Joffre, care contribuise în 1914 la organizarea contraatacului de pe Marna, în 1940 lăsa impresia unui om de cabinet lipsit de acel spirit de inițiativă care ar fi putut opri producerea catastrofei. Va fi trimis în fața Tribunalului de la Riom, ca răspunzător pentru înfrângere, și încarcerat în Franța, apoi în Germania.

[3] Maxime Weygand (1867–1965), cunoscut francezilor ca șef de Stat Major al lui Foch, și al cărui nume se leagă de victoria din 1918, avea șaptezeci și doi de ani când a fost rechemat din Siria pentru a-l înlocui pe Gamelin. Nu pare a avea prea mari speranțe acceptând comandamentul armatelor. De altfel, pentru a se informa asupra situației, este nevoit să piardă timp. Cu toate acestea, concepe un contraatac, dar în condiții foarte proaste de coordonare cu belgienii și englezii; la conferința de la Ypres, din 21 mai, nici măcar nu reușește să îl întâlnească pe comandantul trupelor engleze, generalul Gort. Planul Weygand nu va fi pus în aplicare.

[4] Al patrulea fascicol al manuscrisului

[5] „Alexis Léger, denunțat ca adept al războiului de către partida armistițiului, este victima intrigilor din anturajul ministrului: Dl. Paul Reynaud, în clipa când părăsește Ministerul Afacerilor Externe pentru cel al Războiului, procedează *in extremis*, și fără a-l preveni, la înlocuirea secretarului general. Alexis Léger refuză postul de ambasador la Washington, fiind astfel disponibilizat." (Saint-John Perse, „Biographie", în *Oeuvres complètes*, Pléiade, 1982, p. XXII.)

[6] Philippe Berthelot (1866–1934) este secretar general al Ministerului Afacerilor Externe timp de doisprezece ani, până în 1933, fapt căruia îi datorează rangul său de ambasador și funcția de viceministru. S-a arătat foarte binevoitor față de Drieu, pe care era dispus să îl susțină în cariera diplomatică.

conducătorilor față de imuabilitatea spasmodică a președinților — dublă imuabilitate, care a caracterizat acest regim atâta vreme.

Am stat de vorbă cu el de două sau trei ori. Când m-am întors din Germania, în 1934, nu voia să audă din partea mea decât ceea ce îi întărea ideea despre slăbiciunea regimului hitlerist. Poate că nu a fost mai dăunător decât oricare altul. Asemeni celorlalți oficiali, ignora spiritul de violență care bântuia Europa, patimile antidemocratice, anticapitaliste, antisemite, care stăpâneau zone din ce în ce mai vaste. Nega toate acestea în bloc, nu vedea în ele decât furii trecătoare sau lucrări diavolești. Profund incapabil de a se adapta, de a adapta Franța, de a pune barca în sensul curentului mai degrabă decât să o sfărâme mânând-o contra acestuia.

De formație esențialmente literară, și încă una inspirată dintr-o foarte restrânsă zonă literară, el reprezenta la putere spiritul publicației *N.R.F.*, pe jumătate raționalist, pe jumătate suprarealist, alăturând gustul pentru lucrurile banale cu cel pentru bizar — în fine, spiritul francez de la Cazotte și Nodier încoace, spiritul iluminat, mason. Cu siguranță avea legături cu masoneria, ca și Berthelot.

A folosit influența amantei sale, doamna „de Fels", fiica acelui Frisch[1], căsătorit cu banii industriei zahărului și proprietar al publicației *Revue de Paris*, de nuanță Alianța Democratică[2]. Femeie lipsită de frumusețe, de finețe, de spirit de pătrundere, de principii, rătăcită în aparențele succesului parizian. Toate aceste femei din jurul miniștrilor noștri sunt complet lipsite de valoare. Nici măcar frumoase. Și rău îmbrăcate. Ce mai mironosițe! Nevasta lui Fels (născută de Cumont), a lui Crussol (născută de Béziers), a lui de Portes (născută Rebuffel) și alte câteva.

Charles-Roux[3], care îl înlocuiește pe Léger, mi se pare unul din acele spirite discrete, înfloritoare, fără a fi caustice, dar mă întreb dacă va conduce el. Se spune că Baudouin[4] este puternic.

Oare Weygand mai este încă verde?

[1] Edmond Frisch, conte de Fels, acționar la ziarul *Temps*, proprietar al publicației *Revue de Paris*, condusă de André Chaumeix, apoi de Marcel Thiébault, în 1925.

[2] Alianța Democratică este un partid politic de centru dreapta întemeiat în 1901, animat în special de Pierre-Etienne Flandin.

[3] François Charles-Roux (1879–1961) a fost secretar general la Ministerul Afacerilor Externe între 18 mai și 24 octombrie 1940. Ca istoric al Orientului Mijlociu, a lăsat o operă importantă.

[4] Paul Baudouin, inspector al finanțelor, fost director general la Banca Indochinei, este numit de Reynaud, pe 30 martie 1940, secretar al Comitetului de război și subsecretar de stat la președinția Consiliului, înainte de a deveni, pe 5 iunie, subsecretar de stat la Externe, apoi, pe 16, ministru al afacerilor externe în guvernul Pétain.

20 mai

Citesc *Oberman*[1]. Nu înțeleg nimic din sentimentele astea romantice. Trecerea timpului! Eu nu sufăr deloc de pe urma ei: mi se pare normal și agreabil să îmbătrânesc. Maturitatea îmi aduce alte bucurii decât tinerețea. Și dintotdeauna am avut sentimentul că particip la viața totală a universului, poate chiar la veșnicia lui Dumnezeu, și am venerație pentru trecerea anotimpurilor.

Imperfecțiunea societății mi se pare o sursă de întâmplări amuzante sau pasionante. Nu am simțit niciodată vidul existențial; alții m-au plictisit, dar eu nu m-am plictisit. Cu excepția, poate, a perioadei dinainte de treizeci de ani, uneori, când, frenezia dorinței epuizată fiind o clipă, aruncam o privire mohorâtă asupra cărților mele. Dar pe atunci îmi ajungea să văd un tablou frumos pentru a mă înviora. Pictura m-a salvat întotdeauna. A picta constituie actul cel mai cald de acceptare a vieții — chiar și atunci când cel care pictează e Picasso, această frumoasă victimă triumfătoare a dezolării pariziene.

Au ajuns la Péronne și defilează în tihnă de la est spre vest. Nici un contraatac din partea noastră, de la sud la nord. Nici mijloace materiale, dar nici mijloace morale. Copiii crescuți de învățători masoni, socialiști și comuniști sunt de multă vreme atinși în intimitatea rezistenței lor; iar mai sus, elevii de liceu, elevii lui Alain, elevii de la Sorbona cea stupid de rațională și jidovită până la nebunie, normaliștii, politehniștii, inspectorii de la finanțe, cu toții merg în derivă. Raționalismul sclerozat cade bucată cu bucată.

Și peste toate acestea, Reynaud, om de afaceri, de finanțe, frecat de o intelectualitate de salon; un bătrân de optzeci și patru de ani, Mareșalul; un Weygand de șaptezeci și trei de ani obligat să preia comanda în plină luptă; un servitor evreu, care își imită stăpânul.

Ar trebui să tăiem retragerea armatei din Belgia și să ținem piept germanilor cu orice preț. Să regrupăm toate garnizoanele de pe Linia Maginot spre Rethel. Dar, fără tancuri, nu putem trece la atac, iar toate mișcările noastre sunt reperate de avioanele dușmane încă din fașă.

Această liniștită defilare de la est spre vest, la nord de Paris, spune totul despre neputința noastră.

21 mai

S-ar zice că francezii sunt complici cu germanii pentru a-i lăsa să treacă la orizontul Parisului și să se ducă spre Anglia. Complicitate secretă venind din

[1] *Oberman*, roman autobiografic de Senancour (1770–1804), căruia autorul îi datorează celebritatea.

adâncul cărnii. Aceasta ar continua în luptă și sânge inerția acestei ierni care îi îngrijora așa de tare pe englezi.

Nu sunt tancuri. Unde să găsești tancuri? Democrația caută tancuri. Cum de nu putem preschimba tribunele și seifurile în tancuri? E de mirare cum de raționalism-materialismul eșuează în fața unei probleme materiale. Nu, nu e deloc de mirare, pentru că rațiunea lăsată în voia materiei se împiedică destul de curând în inerție, departe de orice patimă, de orice animație.

Tancurile germane au țâșnit, viguroasă și decisivă concepție, dintr-o patimă, patima socialistă, desigur puternic legată de un orgoliu național, ca odinioară patima iacobină. Ura față de Anglia și de evreime, cele două întruchipări ale capitalismului, și cele mai senzaționale. Pentru Franța nu e decât mica burghezie, de tip Elveția sau Olanda.

— Complicitate în favoarea lui Hitler în toate țările: oamenii de dreapta sunt paralizați la vederea autorității sale, a patriotismului, a rasismului său, oamenii de stânga la vederea socialismului său și mai cu seamă a eficacității sale socialiste. Oamenii celei de a II-a și a III-a Internaționale, care au eșuat în chip așa de lamentabil, se refugiază în ideea că el cel puțin dă lovituri teribile naționalismului și capitalismului, și se îndreaptă spre Europa. Toate acestea, desigur, inconștient, dar cu atât mai puternic.

— Mă simt infinit de slab și infinit de puternic, infinit de lipsit de orice mijloace și înarmat, retras de tot și în centrul tuturor lucrurilor, inutil și necesar. Mă încred în instinctul meu, am avut dreptate în forul meu interior de a nu mă fi angajat în acest război, de a fi evitat parada uniformei în spatele frontului și de a fi refuzat să calc în vreo popotă și să mă prefac că mă înrolez.

Regret tăcerea deplină pe care nu am respectat-o cu desăvârșire. Dar în fine, nu am păcătuit grav față de destinul și de spiritul meu. Spusesem totul despre războiul modern în ordinea senzației și a ideii țâșnind din senzație. Mă situez dincolo de chestiunea curajului fizic; devin în fine conștient de curajul meu moral.

— Malraux, care toată iarna își anunțase plecarea la blindate sau la grupele de recunoaștere, a fost în fine recuperat și încorporat la blindate. Se află într-un arest[1].

Nu mai vreau să-l văd pe B. de Jouvenel, pe jumătate evreu, adică de două ori evreu, pentru că amprenta, pe trupul arian, capătă un relief extraordinar. Pretinsele lui plecări pe front, scuzele lui, lamentabila sa bâlbâială morală mi-au permis să văd ceea ce am știut dintotdeauna: era un mediocru, un tip neînsemnat, o amestecătură de ziarist și de monden. De altfel, neamul Jouvenel nu era atât de strălucit încât să aibă nevoie de cei din neamul Boas[2]

[1] Malraux va fi făcut prizonier la Sens în iunie 1940. Va reuși să evadeze cinci luni mai târziu.

[2] Henry de Jouvenel, tatăl lui Bertrand, se căsătorise cu domnișoara Claire Boas.

pentru a produce biete progenituri. Fratele lui vitreg, Renaud, e încă și mai rău, căsătorit fiind cu L.L. Dreyfus și jucându-se de-a comunistul milionar.

— Poporul francez nu dorea decât un singur un lucru, să fie lăsat să îmbătrânească în pace, ca olandezii, între muzee și bănci, pescuit și crime pasionale, bucătărie și un pic de drog.

Îmi amintesc cum s-au ridicat două sute de deputați pentru a-l aclama pe Daladier la München împotriva a optzeci de comuniști[1] care se prefăceau a fi pentru război.

Un popor care a suportat atâtea înfrângeri diplomatice trebuia să producă și o înfrângere militară. Totuși, pe moment, pare mai rău decât la Cheroneea.

— Nu sunt făcut, nu sunt făcut pentru contactele cu indivizii și grupurile. Nu am forță decât în singurătate. Nas în nas cu un individ și demagogia lui de detaliu, sunt un prezbit fără ochelari. În sfârșit, să mă cufund în singurătate, dar cu o femeie pentru a nu mă epuiza în zonele mărunte ale singurătății. Dar o femeie nu reprezintă oare o zonă măruntă a universului? Știu că domin femeile, și asta din ce în ce mai mult, pe măsură ce au mai puțin impact senzual asupra mea.

— Discursul lui Churchill, seara trecută, era frumos[2]. De o puternică sinceritate. E singura scriere politică frumoasă pe care am citit-o după foarte multă vreme. Discursul lui Hitler după Cehoslovacia era totuși destul de amplu.

— Vom vedea acum ce se află în adâncul nazismului? Vor fi oare capabili să întemeieze instituții, pentru o mie de ani de aici înainte? Vor avea toate atuurile în mână: desființarea frontierelor și a naționalismului, nici o piedică doctrinară, ceea ce le permite să amestece socialism și capitalism, o biserică sfărâmată care poate fi supusă unei reforme radicale, toate posibilitățile eugenismului într-o Europă curățată de evrei, de negri. Dar nu se vor întinde oare cu nerușinare în Capua? Va fi cel puțin un Bizanț destul de ciudat.

Va despărți oare nordul Franței de sudul ei? Cu siguranță va anexa nordul Franței și le va lăsa sudul spaniolilor și italienilor. Sau va păstra totul, pentru a-și asigura un vasal?

Vor pustii oare totul? Se prea poate, dacă vor să extirpeze spiritul francez al ultimelor secole, spiritul raționalist. Atunci vor distruge pictura modernă, literatura modernă.

— În fond, francezii nu au putut niciodată să se pătrundă de socialism. Socialismul pe care l-au inventat nu e socialism, e ceva între cooperare și anarhie. Nu au înțeles niciodată nimic din marxism. Secțiile Franceze ale Internaționalei Muncitorești nu vedeau decât pacifism și o vagă tendință politică în sensul unui iacobinism uitat și prost resuscitat. Comuniștii au creionat

[1] Erau de fapt șaptezeci și trei.

[2] Acest discurs, pronunțat pe 13 mai în fața Camerei Comunelor, a trecut într-adevăr în posteritate; conținea fraza de acum celebră: „Nu am nimic altceva de oferit decât sânge, sudoare și lacrimi."

într-un pitoresc romantic poporul rus. Iar la baza tuturor acestor lucruri, defetismul, care a fost patima secretă a tuturor muncitorilor francezi și a multor mici-burghezi, după Sedan și Fachoda. Poporul francez nu și-a iertat niciodată acele înfrângeri și s-a condamnat de atunci în continuu. (cf. *Dezastrul* [1]).

Cât privește nobilimea și burghezia, ele nu puteau crede în destinul unei Franțe democratice.

22 mai

După dejun îl întâlnesc pe Bernstein în grădina Tuileries. Era cu Alphand[2], fiul ambasadorului, director în Ministerul Comerțului, tânără glorie a administrației politicianiste, cunoscut în saloane pentru numerele lui de imitație, mare fustangiu. Ne examinăm în treacăt. Bernstein îmi strigă: *„Curaj"*. În gura sa de bătrân histrion, acest lucru mi se pare insultător. Mă întorc și îl întreb ce vrea să spună. Văzându-mă amenințător, pălește și îmi răspunde că vrea să spună „curaj", apoi revine la povestea strângerii de mână din restaurant. Se încurcă, îl ia ca martor, ca apărător, pe domnul distins care stă neclintit. Mă arunc asupra lui și îi dau câțiva pumni. Pierzându-și cumpătul, mă lovește cu piciorul în burtă, ca un golan bătrân. Îl mai zgâlțâi puțin, apoi, dezgustat, plec.

Toate acestea în timp ce se anunță cucerirea orașelor Amiens și Arras. *„Cum îndrăzniți să atacați un bătrân de șaizeci și patru de ani"*, striga Bernstein. *„Am un martor. În orice caz, v-am tras un picior..."*

„Nimic mai laș decât loviturile cu piciorul, Bernstein." Era descompus.

În timpul ăsta sosea la fața locului dl. Frossard, ministrul informației, care dă târcoale pe acolo în jurul orei șapte.

Trebuie că și eu arătam cam pierit. Asta mi-a amintit cearta dintre Gilles și Galant pe Champs-Elysées.

Din ultimele zile nu lipsea decât această mică greșeală.

— Or fi ajuns la mare acum?

Minunata Franță de la Reims și Chartres, Franța *Cântecului lui Roland*, a lui Villon etc.... Îngrozitorul cancer pe care l-a produs în sânul ei, inevitabilul cancer al decrepitudinii și morții. Vai, cum și-a mai *dorit* să moară.

— Persoanele din mediile informate încep să ia în calcul cu răceală „posibilitățile" situației. Ca ultimă lașitate, visează ca Hitler să rămână departe de Paris și, după ce a respins cu umărul armata franceză, să nu se mai ocupe

[1] *La Débâcle*, roman de Emile Zola (1892), reflectă tulburările din rândul poporului francez în 1870–1871.

[2] Hervé Alphand, născut în 1907, inspector de finanțe, fiul lui Charles Alphand, ambasadorul Franței la Berna; era pe atunci director al acordurilor comerciale la Ministerul Comerțului.

decât de Anglia. Dar, după ce va fi încercuit și neutralizat armata din nord, se va întoarce și va coborî spre Paris. Pe urmă, va fi bombardat Parisul, așa cum ni s-a spus că a fost Rotterdamul, pentru a pune capăt oricărei rezistențe.

Se vorbește mereu de contraatac, de contraofensivă. Dar cu ce? Presupunând că oamenii ar mai avea curaj, asta nu le va da tancuri și avioane, și nici pricepere de a se servi de ele. Și am pierdut industriile din nord și est, oțelul și cărbunele.

Că un contraatac nici nu a fost schițat spune mult, spune chiar totul.

Iar Roosevelt e la fel de neclintit, la fel de uluit ca și Mussolini și Stalin. Asta e încă și mai tare decât rapida înfrângere franceză — două treimi din lume anulate. Dar nu s-a întâmplat la fel și pe vremea Convenției și a lui Napoleon? Teroarea psihologică înseamnă foarte mult, obnubilarea intimă.

Ieri, timp de câteva ceasuri, m-am gândit mai mult la Beloukia decât la război.

Seara, Beloukia mă anunță cu o voce uscată plecarea fiului ei ca voluntar în divizia 75 antitanc.

Franța moare din '89, dar trebuie să mărturisim că '89 era în ea, a fost zămislit de ea. Maladia aparține în mare măsură și ființei care moare din pricina ei, cum tot în mare măsură moartea acesteia îi aparține.

N-am nici un chef să mă las omorât. Deja în 1914 mi se părea că metodele noastre erau prea stupide, cea mai mare revoltă a mea era că aș fi putut crăpa de pe urma prostiei oficialităților noastre. Dar ăsta e un pretext ipocrit de a mă eschiva. Mă simt prost din cauza asta, dar nu mai am umilința necesară pentru a mă înrola ca adjutant... Dar, de un an încoace aș fi putut găsi un post destul de „interesant"... Da, dar în spatele frontului, în vreun birou sau la un stat major... Măcar n-aș mai fi fost la Paris, poate... Dar vreau să văd Parisul în ultimele lui zile, acest Paris pe care atâta l-am observat, mângâiat, iubit, timp de douăzeci de ani. Mi se pare că ar trebui să rămân la Paris. Dacă plec, voi cădea exact în mijlocul debandadei de la sud de Loara.

Doar să plec în Anglia, unde va mai continua lupta. Oare America nu se va hotărî? Nu, vreau să rămân pe continent, în Europa.

Dar așa, nu voi fi ostatec? Poate că astfel voi putea interveni, poate voi salva câteva tablouri, câteva case? Dar ce reflex arheologic mai e și ăsta? Nu am fost eu întotdeauna de părere că frumusețea trebuie să moară, și să nu supraviețuiască celor care au inventat-o?

23 mai

În dimineața asta este din nou un soi de destindere. Care să fie cauza? Nimic bun. Pur și simplu există un ritm al angoasei și al abandonului.

Chiar în această dimineață, mă întreb dacă totul nu e decât o imensă comedie tragică, mă întreb dacă Franța este cu adevărat angajată, dacă nu e vorba de o imensă eschivare chiar în lupta cea mai aprigă.

Mai întâi, unde și când ne-am bătut? Nu știu nimic. Cum ne-am bătut? Iar acum, unde și cum ne batem? Toate astea îmi scapă.

Circulă o poveste de trădare, un general care ar fi cedat podurile de pe Meuse. Nu cred nimic, îmi închipui că era pur și simplu un imbecil.

Iată că suntem lăsați să înțelegem că există infiltrații până la mare. Dar atunci, armatele noastre sunt tăiate?

Englezii se află încă în apropiere de Bruges și Gand. Recucerirea orașului Arras[1] să fie oare un suprem spasm sau începutul unei reveniri, pe acolo se află Giraud. Se spune că se rătăcise timp de două zile.

Mulți au fost cei care s-au cărat ieri din Paris. Restaurantele micii burghezii erau goale aseară, *avenue* des Champs-Elysées mai mult pustie. Este evacuată Normandia.

Conversație îndelungată cu Susana Soca, exasperată de indiferența francezilor față de „nenorocirea" lor. Îi explic că ultimele reflexe civice ale francezilor au fost frânte de radicali și de masoni pe 6 și pe 9 februarie[2], când au înăbușit revoltele de dreapta și de stânga. Apoi, în Frontul Popular toți s-au stricat până la urmă, comuniștii și radicalii îi trădau pe socialiști, care, în lașitatea lor perfectă, erau incapabili de a reacționa împotriva unora sau a celorlalți pentru a-i domina.

Într-o zi, Julien Cain, pentru a se scuza în numele Frontului Popular, mi-a spus: *„Blum a salvat burghezia."* I-am răspuns: *„Puțin îmi pasă de burghezie."* Ar fi trebuit mai degrabă să-i strig: „Nu mă așteptam din partea voastră la o asemenea dovadă de josnicie."

Francezii găsesc în vechile lor ranchiune politice o scuză pentru abandonul de astăzi. La stânga și la dreapta, extremiștii (care de fapt sunt atât de puțin extremiști, în adevăratul sens al cuvântului) se consolează văzând umilirea și înfrângerea morală a vechii mașini plutodemocratice, josnicia radicalilor, a Alianței și a socialiștilor. În fond, vedem manifestându-se dihotomia indicată de Maurras, țara reală abandonează țara legală cu toate frazele ei, cu toate minciunile și neputința ei. Dar țara reală este dublă, pe de o parte muncitorii,

[1] Ca preludiu la planul Weygand, aliații lansează pe 21 mai o operațiune limitată, care nu le permite să despresureze orașul. Deși opriți de un contraatac al tancurilor, reușesc să îngrijoreze comandamentul german semnalându-i riscul pe care și-l asumă într-o poziție atât de avansată.

[2] În romanul *Gilles*, manifestațiile din februarie 1934 apar ca o ultimă tresărire a energiei franceze. Pe 6 februarie, manifestanții de extremă dreapta, cu care s-au amestecat și elemente de stânga, protestează împotriva scandalurilor parlamentare, iar democrația înfruntă poliția. Au fost cincisprezece morți și mai mult de zece mii de răniți. Pe 9 februarie, ca urmare a unei contramanifestații organizate de Partidul Comunist Francez, vor mai fi patru victime.

pe de alta burghezii. Cât despre țăran, se lasă ucis pentru radicali și dreapta parlamentară — ăștia din el se trag, așa că, cel puțin, să sufere el.

Poate că războiul este aproape terminat pentru Franța; în fond, Franța era o țară neutră, deci este măturată ca și celelalte țări neutre. Singurul război adevărat se poartă între Germania și Anglia. Presupunând că Franța va fi eliminată, oare Anglia va continua războiul împreună cu America?

În dimineața asta simt o sfârșeală cumplită în aer. Aș vrea să știu cum ne-am bătut, cum ne batem.

Discutat mult cu Belou pentru a ști dacă în caz de nenorocire va trebui să rămân sau să plec. Dar unde să plec? Pentru a fi un exilat? Un scriitor exilat, ce oroare. Mai curând lagărul de concentrare. Și apoi, cum, să mă exilez în țările democrației, în America, presupunând că m-aș putea duce, ce să spun eu acolo?

Sunt parizian, trebuie să împărtășesc soarta Parisului, soarta pietrelor Parisului.

Într-un lagăr de concentrare voi fi în gestația Europei, cu-atât mai rău dacă sufăr de moarte în sufletul și în trupul meu.

Vai, nu în exil, să mă alătur evreilor și liberalilor, nu. Mai bine rămân aici, unde vor fi soldații prizonieri sau morți.

Singura mea temere este ca germanii să nu vrea să facă presiuni asupra mea, să nu vrea să mă folosească și, astfel, să mă umilească foarte mult, dar mă pot ei umili mai mult decât sunt deja, în calitatea mea de francez? Nu trebuie oare să servesc de intercesor și să particip la inevitabilele metamorfoze europene, la care atâta m-am gândit?

— Se spune că avem puține pierderi[1], asta înseamnă că am cedat peste tot foarte repede.

— Există elemente umane demne de salvat în Franța, elemente provinciale pentru care să intervii. Dacă Hitler nu a pierdut simțul organicității Europei, va respecta aceste elemente, măcar pe cele din nord.

— Dacă părăsesc Parisul, o voi face pentru a evita bombardamentul. Dar după aceea, voi fi ajuns din urmă în Franța, așa că mai bine să rămân la Paris. Să plec în Spania? Ce tristețe.

— Mai târziu să nu mai văd oameni de lume, nici scriitori, nici evrei, nici evrei pe jumătate, nici liberali, nici moderați — să nu mai trăiesc la Paris — să trăiesc lângă o pădure. Să nu mai trăiesc niciodată singur și să trăiesc cu o femeie în fiece clipă, și cu copiii ei. Mai târziu, prea târziu. Să fiu poet, prea târziu.

Să ignor de-acum înainte cu desăvârșire individul din mine și din ceilalți. Să nu mai cunosc decât copacii, plantele, femeile, animalele, zeii — și poate Europa.

Să mă pregătesc sănătos pentru moarte trăind din viața adierilor și a sevelor, a poemelor și a rugăciunilor. Gata cu discursurile, cu articolele, cu explicațiile. Gândirea mea — patimă în stare brută. Târziu, foarte târziu, fără îndoială prea târziu.

[1] Totuși, s-au înregistrat 92 000 de morți în șase săptămâni de luptă.

Am atâtea lucruri de spus, de mărturisit. Încă nu am spus nimic, încă nu am făcut nimic. Dar de va fi să mor curând, totul e bine, pentru că printr-o moarte rapidă va izbucni tot ce nu am spus. Dar chiar și moartea vine târziu, foarte târziu. În ziua bombardamentelor să fiu pe malul Senei, să mor pe frumoasele cheiuri de piatră, sub copacii frumoși pe care i-am iubit atât de mult.

— Mă gândesc la oamenii pe care îi iubesc în scris, la Bernanos, la Céline, la Giono, la Jouhandeau: ei sunt cei adevărați. Mă gândesc puțin la Malraux. Nu îl mai iubesc pe Montherlant. Mai e și bietul Eluard și încă unul sau doi care îmi scapă.

Asta devine *adevărat*, faptul de a scrie pe acest caiet, care este așa de fragil, așa de aproape de flacără. În timp ce scriu aceste lucruri, bubuituri de tun în depărtare. Sunt oare adevărate?

Anglia, sub supremă presiune, inventează un socialism postum.

Francezii nu i-au iertat niciodată pe englezi pentru incapacitatea lor militară terestră, pentru abandonul lor din 1919[1], pentru refuzul lor de a recruta mai târziu — în fond nici pentru Waterloo, Trafalgar, nici pentru Canada, Fashoda, nici pentru mulțimea turiștilor, nici pentru Shakespeare, Irlanda sau Transvaal. Fără îndoială că nici englezii înșiși nu și le-au iertat.

Englezii nu i-au iertat niciodată pe francezi pentru că sunt mici, rău făcuți, proști la box și la fotbal, pentru că sunt atât de buni pictori, că au fost întotdeauna bătuți de ei, pentru că au bordeluri și dezmiardă femeile, pentru că sunt catolici.

Alianța s-a făcut într-o confuzie a nenorocirilor, a lașităților, a destinelor.

De ani de zile, în tăcerea apartamentului meu de la etajul nouă, privesc Parisul, iar pe perete, hărțile Europei și lumii, pe care încet, Fortuna trasează linii lungi cu creionul. Calm neomenesc al unui birou de intelectual. Un singur lucru poate trăi aici: sinceritatea.

Belou îmi spune că se va omorî dacă fiul ei va fi omorât. Într-un strigăt îmi mărturisește puțina ei iubire. Apoi își dă seama și mă privește cu spaimă. Prea târziu. Și eu, de altfel, nu aș sacrifica-o pentru destinul meu spiritual?

Sunt fericit că am rezistat tentației și că nu m-am ascuns sub uniformă, că nu am îngropat acolo anxietățile meditației și poziției mele. Mă simt astăzi gol cu mai multă noblețe, mai expus, mai adevărat, etalându-mi mai bine destinația.

24 mai

Nemții, se spune, sunt la Abbeville și Boulogne, iar pe de altă parte au forțat fluviul Escaut la Oudenarde. Așadar armata din nord este cu desăvârșire încercuită[2].

[1] Drieu se referă poate la proiectul francez al unui stat autonom pe malul stâng al Rinului, respins cu violență de Lloyd George în 1919.

[2] Pe 22 mai, germanii ajung în portul Boulogne, pe care îl cuceresc după două zile de luptă.

Doar armata franceză din nord se bate din plin. Nici un contraatac din sud înspre nord. Dar înainte de a ataca Anglia, Hitler se va îndrepta spre Paris, pentru a desăvârși anularea Franței. Totuși, nimic nu îl va împiedica să încerce o săritură peste Canalul Mânecii în același timp cu rămășițele armatei engleze.

Mussolini, Stalin, Roosevelt și-au semnat acum condamnarea la moarte. Hitler va fi ultimul războinic al neamului omenesc.

Anglia plătește pentru incapacitatea sa de a recruta și pentru alte câteva lipsuri, cum ar fi neputința de a invada Belgia și Olanda în timp util, sau pentru refuzul de a o face, prea târziu.

Dar această prăbușire a Angliei și a Franței înseamnă prăbușirea lumii întregi. În realitate, vedem apărând o voință surdă a lumii întregi de a se debarasa dintr-odată de război și de naționalism. Însuși naționalismul german este mort.

Uimitoare, această grevă a mulțimilor, a armatelor, a guvernelor — și a tuturor dictatorilor (cu excepția unuia singur). Revin la ultimele poeme din primul meu volum, „Interrogation de la paix"[1]. Ce se va alege de omenire în fața păcii totale? Dar va fi oare vreodată o pace totală? Ce se va întâmpla la moartea lui Hitler?

Oricum, să n-o luăm cu dansul înaintea muzicii, cum spunea bietul taică-meu.

Am fost cu-adevărat profet. Nici un cuvânt din poemele și din eseurile mele, care să nu fi bătut departe. De ce nu am fost mai puțin modest, mai puțin distrat! De ce nu am aplicat și ultimele lovituri, de ce nu mi-am întărit atitudinea cu o perfectă evidență? Dar ar fi trebuit să fiu grosolan, saltimbanc. Se poate închipui un profet discret? Așa am fost eu. Altfel spus, un nimic în ochii lumii.

— La radio vorbește dl. Maurois. El e purtătorul de cuvânt al Franței. De altfel, vocea îi este foarte schimbată.

Biata Franță, apărată de un mexican din Alpi, un evreu pe nume Rotschild, un bastard de prinț germano-belgian și un bătrân de optzeci și patru de ani[2].

— Astăzi sunt din nou într-o stare de mare nervozitate, de aprehensiune acută.

— Beloukia îmi anunță plecarea împreună cu soțul ei în Statele Unite: o și sfătuisem să facă acest lucru, dar lovitura este grea. Îmi spune că guvernul îi cere soțului ei să plece pentru a se ocupa acolo de o chestiune industrială, fabricarea de tancuri. Cu siguranță că nu o voi mai revedea niciodată. Dar va putea oare să plece?

---

[1] Al treilea poem din cea de-a patra secțiune a volumului *Interrogation* se intitulează „Interrogation de la paix".

[2] *Mexicanul din Alpi* ar putea fi Paul Reynaud (familia sa a stat în Mexic, iar el și-a început cariera politică fiind deputat al regiunii Basses-Alpes); *evreul* ar fi Mandel; *bastardul de prinț germano-belgian* este Weygand (copil natural, i se atribuiau tați de diverse naționalități); cât despre *bătrânul de optzeci și patru de ani*, e vorba de Pétain.

— Un tânăr scriitor, A. Petitjean, care era la vânători, îmi scrie de la spitalul din Blois. Explozia unei grenade i-a smuls mâna. Trei zile petrecute sub bombe și în luptă adevărată nu l-au vindecat pesemne de moderantismul și de ambiguitatea sa. Va rămâne foarte *N.R.F.*

Ce s-a întâmplat cu vechiul meu prieten, Jean Boyer, locotenent de artilerie în vârstă de patruzeci și șapte de ani? Este cel mai vechi prieten al meu. Mi-a dat întotdeauna dovadă de un atașament discret, dar sigur. Liberal și maurrassian.

Dar Paul Marion[1], alt artilerist?

Să fie oare pe jumătate evreu? În orice caz, era clarvăzător. Sincer patriot și fascist, după ce a fost comunist, socialist francez. În ce josnică ambiguitate trebuie să se scuze comuniștii francezi față de ei înșiși. Iar în dimineața asta, Kerillis[2] ne anunță că relațiile între Hitler și Stalin sunt mai puțin bune. Dar că în orice caz Stalin nu va interveni, neavând armată.

Nu mai pot să-l citesc pe Maurras, mă gândesc la agonia lui. Bătrânii ar trebui să știe să se omoare.

Poate că totuși, după ce a strivit armatele din nord, Hitler va accepta semineutralitatea armatelor noastre din sud și, instalându-se în fortificațiile *noastre* din sud, ne va lăsa în pace.

În afară de câteva zile de zbucium în timpul celuilalt război, care au fost momentele puțin mai aspre din viața mea? În clipa întoarcerii la singurătate, după Myriam[3], când am pierdut-o pe Cony, unele zile cu Olesia.

Dar, din 1935, angoasa politică creștea rapid, o angoasă politică, și în același timp angoasă a destinului, care încetul cu încetul devenea mai puternică decât bucuriile și supărările pricinuite de legătura mea cu Belou. Astăzi o văd plecând, fără îndoială pentru totdeauna, între soțul și fiul ei. Soțul ei a pretins să i se redea fiul pentru a consimți să plece în America... Nu însemnam nimic în această viață, decât un lux al inimii și al simțurilor. Sigur, acest deznodământ este just. Am fost amar și ironic atunci când mi-a anunțat vestea. O invidie de mic-burghez neputincios, care rânjește în fața abuzurilor

[1] Paul Marion (1899–1954), apropiat al lui Drieu, după ce a trecut prin partidul comunist, a fost membru al P.P.F. în 1936–1939. Va fi făcut prizonier și eliberat în 1941. Ocupă funcții importante în cabinetele Darlan și Laval; condamnat la muncă silnică pe viață în 1948, va fi grațiat cu un an înainte de a muri. Pentru Paul Marion, vezi și Drieu la Rochelle, *Fragments de Mémoires*, Gallimard, 1982.

[2] Henri de Kerillis (1899–1958), erou al aviației în Primul Război Mondial, a fost unul dintre liderii cei mai influenți ai publicației *L'Echo de Paris*, înainte de a trece împreună cu o parte a redacției la ziarul *L'Epoque*, care se dorea „un mare organ catolic de informare". Deputat și consilier general al regiunii Seine, a combătut viguros politica lui Hitler și acordurile de la München, recomandând în același timp o înțelegere cu URSS. În 1940, s-a exilat în Statele Unite, dar a refuzat să i se alăture lui de Gaulle.

[3] Drieu o desemnează pe prima sa soție, Colette Jéramec, cu numele personajului din romanul *Gilles*, inspirat de ea; celelalte două prenume sunt ale lui Constance Wash și respectiv Olesia Sienkiewicz.

celor mari. Totuși apreciez bucuria ei animalică de a-și salva fiul: se vedea deja plecată. Privirea îi strălucea, abia dacă își putea ascunde nerăbdarea. Oare am ajutat-o îndeajuns să nu fie prea ipocrită?

Au ajuns la mare, între Boulogne și Abbeville. Cum voi salva acest jurnal? Nu ar fi mai bine să mă despart de el, să-l ascund la cineva?

25 mai

Lichidarea armatei din Flandra nu mai este decât o chestiune de zile. Pesemne că în clipa de față se repliază în dezordine, de vreme ce germanii vin dinspre Boulogne spre Saint-Omer, iar pe de altă parte sunt la Bruges, iar noi evacuăm regiunea Cambrai. De altfel, această armată nu este aprovizionată. Ce masă enormă de oameni și arme va cădea acolo în mâinile germanilor. Ce vor mai putea englezii să ia cu ei[1]?

Guvernul va încerca să reziste pe Somme și pe Aisne, apoi pe Sena. Astfel că va lăsa Parisul pradă distrugerii. Cum poate spera să reziste fără industriile din nord și est, care încep să fie distruse de bombardamente?

Nu avem de ce spera la un răgaz, nici că Hitler ne va lăsa să ne refacem de bine de rău în timp ce el se va ocupa de cucerirea Angliei. Din partea lui, asta ar fi contrar înțelepciunii și priceperii militare elementare.

Așadar, soarta lumii este hotărâtă. Pentru că nu văd ce ar mai putea face acum Stalin, Mussolini și Roosevelt, presupunând că ar vrea să facă ceva.

Hitler nu se va purta blând cu Franța. Mai întâi, va dori să o ocupe în întregime pentru a-i extirpa pe evrei, pe masoni, pe socialiști, biserica etc..., pe străini și pe metișii din Africa și din Orient. Pentru că trebuie să curețe întreaga Europă.

Apoi, mă tem, vai, ca nu cumva să vrea să reducă la tăcere, dacă nu chiar să distrugă, elita franceză din toate domeniile, pentru a înăbuși rezistențele și revanșele viitoare. Nu cred că se va mulțumi să ocupe câteva provincii, să suprime armata și să pună un guvern devotat lui, însărcinat cu purificarea.

Cu atât mai mult cu cât cerințele luptelor sale ulterioare îl vor obliga să fie expeditiv și categoric.

26 mai

Biata armată din nord. Între Bruges și Calais! Iată-i pe nemți la Coutrai. Unde ne-au dispărut elementele de la Bapaume și Cambrai? Desigur că se află

[1] Lordul Gort, care comanda corpul expediționar britanic, încetase să mai aibă încredere în înaltul comandament francez; s-a hotărât să-și replieze trupele spre Dunkerque, pentru a evita încercuirea.

în plină retragere. Iar la sud de Somme tot nu se înregistrează nici o reacție importantă.

Pe de altă parte, nu sunt nemții în apropiere de Compiègne, de Soissons? Agonie foarte lentă și foarte rapidă.

Plecarea anunțată a Beloukiei împreună cu fiul ei în America, pe urmele soțului ei, creează un scandal teribil. Tatăl care își ia fiul cu de-a sila face să urle treizeci de mii de oameni. Democrația se revoltă împotriva plutocrației. Și este un semn cât se poate de insultător al dezastrului. Beloukia mă cheamă în ajutor și îmi înfățișează cazul de conștiință în strigătoarea sa nuditate. Dacă totul e pierdut, de ce să nu-ți salvezi pielea? Dar cât face pielea fără onoare?

Deodată, această femeie atât de carnală vede o realitate spirituală, adică toate cele trupești într-o mai mare amploare și profunzime. Vede viața ulterioară a fiului ei dincolo de viața ei imediată, vede că viața ei nu valorează ceva decât angajată deplin în fiece clipă. Iar asta se cheamă spiritualitate.

În ceea ce-l privește pe tată, el aparține altor vremuri. Este unul din ultimii reprezentanți ai epocii eroice a capitalismului și burgheziei. Inventator, creator, fondator, guvernator, nu cunoaște altfel de relații cu statele în afara celor reprezentate de serviciile sale personale. Nu a fost niciodată soldat și, deoarece a fost unul din stâlpii industriei de război din 1914–1918, deoarece a inventat tancul după mașină (?), își înglobează fiul în propria personalitate, nu poate înțelege că fiul său va trăi într-un alt univers decât al lui. Dacă fiul îi rămâne credincios tatălui, atunci își trădează propria generație.

Mă secătuise vestea plecării celor trei, o sfătuiesc imediat pe Beloukia să întoarcă armele și să-și smulgă fiul de sub influența soțului ei. Copilul să fugă, să se întoarcă la armată, ea să meargă să se arunce la picioarele lui Pétain — e ușor să dai sfaturi de eroism când stai cu fundul în fotoliu. Și totuși, în celălalt război, eu m-am întors de patru ori pe front ca voluntar, m-am înverșunat să ispitesc norocul.

Chiar dacă totul e compromis, acest copil, dacă nu va fi ucis, poate să își refacă o viață de om. Și-ar putea-o reface în josnica Americă? Și ea, și ea trebuie să rămână.

Asta îmi întărește ideea că trebuie să rămânem în Franța. Aici trebuie să murim... sau să trăim din nou. Mai degrabă aici infernul de foc decât în America infernul de mocirlă. Totuși, în atitudinea soțului Beloukiei izbucnește teribila deficiență a burghezului. E adevărat că acest om, deși fabricant de tancuri și tunuri, teoretic a fost întotdeauna împotriva războiului. Acestui inventator de mașini i-a fost întotdeauna groază de războiul mașinilor.

Și iată în ce încurcătură ne aflăm cu toții.

— Ce va face Mussolini? Este tare târziu. Pare că a fost strivit de experiența militară din Etiopia și Spania. Un leu nu poate conduce o turmă de cerbi.

Poate că Hitler ar prefera ca Mussolini să nu se miște, pentru că, dacă se mișcă el, va face să se miște Rusia.

Dacă stăm să ne gândim, Stalin mai are o partidă de jucat, dacă invadează curând Basarabia, Bulgaria și, cine știe, Ungaria, poate declanșa un haos în toți Balcanii, care nu îi va fi prea prielnic lui Hitler, și unde Mussolini nu își va găsi odraslele.

Nu, dacă Mussolini se mișcă, o va face împotriva noastră — și mai înainte de toate, de teama mișcărilor staliniste.

Totuși, ce mutră va face în ziua în care se va găsi singur în Europa față în față cu Hitler. Dar e o senzație pe care trebuie că o încearcă de multă vreme... totuși, cu siguranță că își închipuia că vom rezista mai bine și îl vom uza mai mult pe complicele său.

— Hitler și Japonia vor ataca Rusia, pe care nu o va apăra Roosevelt, atacat prin surprindere de Germania, stăpână a flotelor anglo-franceze. Sau, după căderea Parisului, se va face o coaliție din toți supraviețuitorii, la grămadă: Londra, Roma, Moscova, Washington, Tokyo?

Nu, Tokyo și chiar Roma vor conta pe faptul că Hitler nu vrea totuși să cucerească lumea. Dar când începi să cucerești nu te mai poți opri. Pentru Hitler, adevăratul obiectiv al războiului îl constituie petrolul, bumbacul, și este încă departe de el. Trebuie să-l obțină măcar din Rusia sau din Asia.

27 mai

Poligonul de la nord se restrânge sistematic. Valenciennes, Menin sunt abandonate. Nemții sunt la Calais.

Lașitatea profundă pe care se întemeia marxismul, nu doar cel al reformiștilor, ci și al revoluționarilor: Lenin a ajuns la putere cu momeala Brest-Litovskului. Păcatul acesta a rămas în inima Rusiei. Aici, comuniștii și-au regăsit cu bucurie adevărata chemare, adică defetismul, abdicarea ființei.

Și fascismul s-a preschimbat în defetism aici. Paulhan se leagă numai de fleacuri în scrisoarea pe care mi-o scrie ca răspuns la scrisoarea mea de demisie de la *N.R.F.* Să trecem aceste nimicuri sub tăcere. M-am cufundat din nou în studiile mele religioase. Abordez ocultismul: Swedenborg, Saint-Martin — mi se pare că toate astea nu adaugă prea mult la Platon și Plotin. Misterul modern nu adaugă prea mult la mistica antică.

Îmi continui lecturile și pentru *Eseul meu despre corp* [*Essai sur le corps*]: am citit Senancour, Lamartine, Nerval, Lamennais.

Va fi oare distrus Parisul?

Am început să mă satur. Aservirea continuă a imaginației mele față de osteneala pe care și-o dau generalii pentru a-și face meseria o dată în viață mi se pare fastidioasă după optsprezece zile. În orice caz, văzută prin tăcerea încurcată a ziarelor, situația e insuportabilă. Dacă nu ești om politic, e mai bine să nu te ocupi de politică. Mă cufund iarăși în studiul religiilor, al religiei.

28 mai

Nici măcar nu am ascultat radioul azi-dimineață, temându-mă din ce în ce mai mult să nu aud vocea aia sugrumată pe punctul de a deveni tânguitoare.

S-a zis cu armata nordului, cu armata engleză, cu armata belgiană. Dl. Reynaud anunță lupta de pe Somme, unde nici măcar nu controlăm trecerile, unde nici măcar nu am putut să împuținăm capetele de pod.

Ieri, Beloukia m-a anunțat că ea și fiul ei vor pleca în mod sigur împreună cu soțul ei. Draga mea Nicole are un amant despre care nu știe dacă a fost ucis sau făcut prizonier în Flandra. Zilele astea, puținele persoane pe care le-am văzut mi-au reproșat aerul sumbru. Azi-noapte am citit un tratat tibetan de yoga. Ce mutră ar face un yoghin în Flandra? S-ar putea concentra?

Acum, după Rotterdam va urma Parisul.

La radio, vocea emfatică a lui Reynaud, dând vina pe regele Belgiei. Dar avem aliații pe care îi meritățm, saxonii pe care îi meritățm. Și de ce să fi vrut să credem în realitatea belgiană, atunci când ea nu există? Nu mai e Belgia așa cum nu mai e nici Cehoslovacia. Flamanzii îi urăsc pe valoni și pe francezi, iar flamanzii aveau un rege german.

Vocea asta a lui Reynaud, suficiența asta de burghez care se crede instruit pentru că are cunoștințe de finanțe, care se crede distins pentru că a făcut bani. E tot universul inspectorilor de finanțe, al consilierilor administrativi, al politehnicienilor, care se vor alătura într-un glas normaliștilor și tuturor profesorilor. Toată această pretinsă elită întemeiată pe diplome, căsătorii de interes și lovituri la bursă.

Oare trebuie continuat războiul? Întrebarea se pune acum? Mai dispunem de mijloace care să justifice oribilele distrugeri din viitor? Ce am pierdut în Belgia? Ce-a mai rămas din industria noastră? Pentru mine întrebarea este de asemenea puternic întemeiată pe următorul punct: Îi va declara oare America război lui Hitler neîntârziat?

Pe de altă parte, intervenția lui Mussolini poate regla chestiunea într-o clipă. Poate că este de dorit pentru a evita... Pentru a evita ce? O totală distrugere materială a Franței? Dar ce înseamnă asta pe lângă distrugerea morală? Vom putea vreodată să renaștem din giulgiul democrației și al raționalismului, al bucătăriei bune și bistroului, al bordelului și cinematografului?

Mai rămân frumusețile fizice ale Franței.

29 mai

Monumente și peisaje. Și unele și celelalte au fost destul de distruse, dar, în fine, sunt singurele lucruri solide care mai rămân în Franța. Pentru că,

desigur, fondul spiritual al poporului rămâne poate încă dăruit sculptorului care ar replămădi toată această argilă, care i-ar frământa fiecare atom. Dar...

„Ăsta e temperamentul francez", spune portăreasa mea. Iată ce vor spune după război. Inch'Allah. Crimele politicienilor, ale profesorilor, ale generalilor vor fi spălate în această frază uriașă precum marea.

Mă întreb dacă democrații îi vor trimite la moarte pe francezi până la unul pentru a omagia virtutea onoarei, care nu se află în vocabularul lor decât pe timp de război și pentru folosul mulțimilor mobilizate?

Întâlnit aseară într-un restaurant un bancher catolic, dl. Ardant, de la Société Générale. Nu îmi răspunde la zâmbet și mă privește fără să clipească. Parcă sunt căzut din cer. De câțiva ani încoace mi-am făcut mulți dușmani; îi caut cu lumânarea, de vreme ce am tendințe din ce în ce mai gâlcevitoare. Și totuși, în reflexe îmi dăinuie obiceiurile de odinioară și sunt deconcertat de toate reacțiile pe care le produc. Ăsta de ce mă detestă? O dată, i-am cerut un serviciu pentru fratele meu, pe care mi l-a făcut din vârful degetelor; o scrisoare de recomandare. Nu i-am mulțumit îndeajuns? Sau e din cauza atitudinii mele politice? E un catolic de stânga, cu tendințe comuniste, ca un bancher adevărat ce se află! Sau e din cauza atacurilor mele împotriva prietenilor comuni, Malraux și... Berl? Sau din cauza afirmațiilor mele din *Gilles* în legătură cu fundamentul grecesc al catolicismului? Pretinde oare a avea cunoștințe teologice? Sau din cauza scandalului public pricinuit de viața mea particulară? Sau din cauza presupusei mele germanofilii?

Nu sunt germanofil, sunt profet și filosof al istoriei. Văd ce le rezervă germanilor în prezent fatalitatea și norocul și legile firii omenești. Dar nu pot avea un gust special pentru spiritul german. Mai întâi că nu sunt nici filosof, nici muzician în sensul strict al acestor termeni. Și nu apreciez decât de la distanță arta militară și arta politică. Din tot ce are Germania nu prizez decât cinismul ei naiv, care mi-l amintește pe al francezilor de pe vremea când erau puternici, cinismul tânărului Ludovic al XIV-lea și al Convenției, maiestatea orgoliului bine slujit de efort, care mi-l amintește și pe cel al marilor englezi, spanioli, italieni, romani, greci etc....

În afară de asta, am gust pentru Bach și Mozart, puțin pentru Goethe (pe care îl cunosc prea puțin), Novalis, Hölderlin și Nietzsche. Dar asta nu determină nimic în atitudinea mea politică. Mă întreb dacă germanii au împins mai departe decât toate celelalte popoare cinismul, manifestarea forței și a violenței? Să fie la ei ceva special și original? Da, în măsura în care sunt filosofi și își gândesc patima. Dar există și la elisabetani, la Hobbes, Burke, Carlyle, Spencer multe sentințe aspre. Vechii noștri legislatori justificau forța, clasicii noștri nu o condamnă în nici un fel la Ludovic al XIV-lea (în general); istoricii noștri liberali au făcut apologia lui Napoleon. Montaigne, Descartes se întâlnesc cu Bossuet pentru a legitima forța. Ce părerea are Auguste Comte? Proudhon avea gust pentru forță.

Sigur, toți aceștia vorbeau mai cu menajamente. Dar ăsta e felul germanilor de a spune lucrurile pe șleau. Aceasta e nota proprie pe care ei o pun în cântul popoarelor.

La douăzeci și trei de ani am scris „Vouă germanilor" [„A vous Allemands"] în *Interrogation*.

Dreptatea s-ar orienta după următoarele sentințe: Hitler va lua Olanda și Flandra până la Dunkerque, pământuri germanice, și Alsacia și Lorena de limbă germană, și Elveția germană. Ne va lăsa Valonia și Elveția franceză.

Mussolini va lua Nisa, Tessin și Corsica. În Africa, va lua Tunisia și Egiptul. Noi vom păstra Algeria și Marocul, iar Anglia, Africa de Sud până în Kenia. Germania va lua Indochina și Indiile olandeze. Astfel va avea petrol, va sprijini dominația europeană în India și va sta pavăză împotriva Japoniei.

Hitler va păstra de asemenea Polonia și Boemia, cu un protectorat asupra Moldovei și Valahiei. Coastele Dalmației vor merge la italieni, ca și protectoratul Greciei. Rușii vor avea Basarabia.

Spania va avea Gibraltarul și Tangerul, coloniile portugheze, pe jumătate cu Portugalia. Astfel Hitler va avea pământuri și materii prime, și nu va depăși limitele posibilului.

Printr-o înțelegere europeană se va organiza emigrarea evreilor într-o rezervație mondială: Madagascar[1]? O parte din Australia?

30 mai

Câte zile sau ceasuri va mai dura enorma agonie a armatei nordului? Ostende și Zeerbrugge sunt în mâinile nemților, Calais de asemenea. Portul Dunkerque este distrus. Generalul Giraud e prizonier[2].

Hitler va prefera Ronul și Marsilia portului Trieste, care este înfundat în Adriatica.

— Toți acești mizerabili de evrei, liberali, democrați, socialiști — bătuți peste tot — care sperau să iasă bine datorită efortului și sacrificiului nostru. Cel puțin, vor fi dezamăgiți. Înfrângerea noastră sancționează în mod suprem infama lor incapacitate omenească.

Și la fel comuniștii ăștia, care se pretind virili, cu militarismul lor fals, cu nietszcheanismul lor ratat (cf. Malraux), comuniștii ăștia ai tratatelor de la Brest-Litovsk, ai dezastrelor ungare, germane, chineze, spaniole.

— O frumoasă trăsătură a decadenței franceze. Timp de douăzeci de ani *N.R.F.* a tronat în mijlocul literaturii pariziene. Or, revista era susținută de banii

[1] Coincidență, pe 20 iunie 1940, Hitler adopta proiectul specialistului în problema evreiască de la Ministerul Afacerilor Externe al *Reich*-ului, care propunea concentrarea evreilor în insula Madagascar.

[2] De pe data de 19 mai.

unui oribil burghez, laș și puțin profitor, oarecum acaparator, Gaston Gallimard. Burghezul ăsta, care în celălalt război, de frică, se dădea drept nebun[1], din complice lașitate, a făcut toate compromisurile posibile cu stânga. După slabul J. Rivière, l-a numit director al revistei pe Jean Paulhan, un pedagog, un funcționar mărunt, laș și prefăcut, oscilând între suprarealismul isteric și raționalismul zaharisit al Republicii profesorilor.

— Pe corpul emaciat al Franței, Hitler face o intervenție chirurgicală delicată până la urmă. Știa că a ajuns aici, nu era greu de văzut, și nu degeaba a cantonat el timp de patru ani prin satele Franței.

Ieri, îl întâlnesc într-un restaurant pe Giraudoux, care, dejunând singur, cu canișul și cu eșecul lui, mă invită la masa lui. Pare mai mult decât jenat de aventura lui grotescă la Ministerul Informației, e mulțumit că a plecat. În Franța, suntem cu toții mulțumiți după o demisie sau o pensionare (Eu, de pildă, față de *N.R.F.*, unde nu am combătut niciodată serios pentru virilitate). Se desolidarizează liniștit de regimul al cărui funcționar lacom de sinecuri și decorații a fost toată viața, pe care l-a slăvit de pe poziții pretins oficiale. Cu un servilism nebănuit, cred, de Anatole France, el a flatat îndelung toate ezitările, restricțiile, ipocriziile spiritului public. Mai târziu, a crezut de cuviință să-l critice cu indulgență, apoi imediat și-a pus în slujba lui vocea prețios de ineficace pentru a monta acea abominabilă minciună peste uriașul dezastru din primele luni ale războiului.

Acum se referă la „ei" când vorbește despre clica unde s-a compromis iremediabil. De altfel, nu pare a prevedea gravitatea consecințelor, vorbește de ziua de mâine ca despre o zi prielnică viitoarelor lui întreprinderi literare și academice.

1 iunie

Agonia armatei nordului trebuie că s-a încheiat în clipa asta, iar Hitler va coborî spre Paris. Spun Hitler dinadins, din cauza forței mitului personal.

Ne vom apăra, iar Parisul va fi bombardat, pe jumătate distrus. Ce s-o fi ales de catedralele din Laon, din Amiens? Oare jocul merită osteneala? Mai avem noi forțe destul de mari pentru o rezistență eficace?

Am găsit vreo metodă pentru a rezista masei de tancuri? Poate infanteria să reziste? Cum ne va sosi cărbunele german? Dar mai ales, cum vom rezista și în fața Italiei? Intervenția americană va contracara ea la timp intervenția italiană?

[1] Într-adevăr, Gaston Gallimard și-a obținut reformarea simulând nebunia; a fost însă într-o gravă depresie timp de mai multe luni.

2 iunie

Unde va duce intervenția italiană? Desigur, spre cele două porți ale Mediteranei, Suez și Gibraltar, și Tanger. Dar pot ei forța în permanență Gibraltarul? Pot ei cuceri Tangerul fără luptă? Dar atunci va intra în horă și Spania?

La ce bun atacarea Corsicii? Ca centru strategic, deocamdată ajunge Sardinia.

În Balcani, cu siguranță că nu se vor mișca, doar dacă nu se înțeleg cu rușii. Atacul cel mai puternic, la urma urmei, ar trebui îndreptat împotriva Egiptului pentru a salva Abisinia — cu o rezistență la frontiera Tunisiei. Debarcarea în Tunisia pare dificilă.

Dar războiul aerian deasupra Marsiliei și Lyonului, dar submarinele care ne taie drumul pentru transporturile noastre spre Africa?

Atac masiv îndreptat împotriva Egiptului, atac secundar asupra Gibraltarului și Tangerului, război aerian și submarin cu Franța. Marș înspre Salonic în caz de înaintare a rușilor.

— Mi se propune să intru în serviciul de ambulanțe ca șef de convoi... În chip ridicol, propunerea vine din partea unor femei de lume care se agită cu operele de binefacere. Ar trebui să mă gândesc. La urma urmei, ar fi un mijloc de a-mi satisface curiozitatea, care rămâne omnivoră, și de a-mi reîmprospăta cunoștințele despre ceilalți... și mai ales despre mine însumi. Pe de altă parte, pesemne că nu îmi reprezint cu exactitate unele aspecte ale evenimentului. Aș comanda un grup de voluntari străini, oameni destul de agreabili poate... poate. Dar biata mea inimă părăginită va rezista oare la explozia bombelor? Cu siguranță că nu. Dar totuna dacă mori acolo sau în pat. Ce pot să mai aștept de la viață? Nimic, pe lumea asta. Cu femeile s-a terminat; succesul mă lasă mai mult ca niciodată indiferent. Încă două lucruri: studiul religiilor, pregătirea sufletului în vederea morții — și curiozitatea de a vedea cum va evolua aventura Hitler (dar asta e manie). Aprofundarea religioasă, iată cel din urmă și cel mai frumos interes al meu. Și tocmai vecinătatea morții ar fi un exercițiu împrospătat în mod fericit după douăzeci de ani.

Am fost să stau de vorbă cu oameni care se vor ocupa de cazul meu. Singurul lucru care mă reține este neajunsul promiscuității. Dar focul transformă această promiscuitate în cea mai nobilă relație pe care o putem cunoaște pe lumea asta.

Sunt oare mai laș sau mai curajos decât acum douăzeci de ani? Chestiune secundară, care nu mă mai stimulează mult; dar să-mi grăbesc meditația religioasă, iată ce ar trebui să mă tenteze.

Cum să te comporți în luptă atunci când nu mai ai nici un fel de respect pentru oameni, nici un interes omenesc anume și când nu mai ai dispoziție decât pentru dialogul esențial între pământ și zei?

— Tocmai am citit pentru prima oară, dintr-o răsuflare, *Maldoror*, din care nu citisem decât fragmente[1]. Mai sunt multe lucruri pe care nu le-am citit. Îmi făceam despre acest text o idee foarte falsă. Este mult mai pătrunzător decât îmi închipuiam, mult mai caustic. Nici urmă de romantism superficial, imaginile se mulează perfect pe idee. Iar această idee este cea adevărată și singura posibilă, ideea mistică, cea care mărturisește că omul nu poate decât să traseze mituri.

Tot ce pare extravagant se explică literar la modul cel mai concret prin copilăria petrecută în Uruguay, prin faptul că a traversat Atlanticul, prin ceea ce a auzit despre războaiele americane și despre atrocitățile vieții de acolo pe atunci.

În rest, este cineva care l-a pus pe Pascal în fabule. Este un profund filosof poet, un geniu la fel de precoce ca și Rimbaud. Și dacă e mai puțin bun în privința formei, are câștig în privința fondului.

Mai mult maniheist decât ateu, sau maniheist cum sunt toți ateii pentru care Dumnezeu este viu. Un ateu veritabil este un om care simte la fel de atroce prezența lui Dumnezeu ca și un „credincios", care o simte cu delicii și în același timp atroce. Și acest ateu trăiește chiar în lumea misticului, populată de ființe de o extraordinară concretețe spirituală; este lumea Sfintei Tereza și a Sfântului Pavel, pe dos, lumea eshatologiei iudeo-persane și a Sfântului Ioan din Apocalipsă. Este mai cu seamă orizontul exact al Apocalipsei.

Importanța animalelor, pentru mistici ca și pentru primitivi.

Acest francez din Montevideo a regăsit simțul primitiv al religiei, unde groaza și ura se echilibrează într-o instabilitate înnebunită cu dragostea, dorința, mila, deznădejdea.

Regăsesc acel ceva posomorât, dur, inform, înăbușit, pătimaș, acea deznădăjduită spiritualitate a cărnii — acel ceva trist și cântător care este întreaga Americă de Sud — acel ceva pe care Lawrence l-a simțit în Mexic, pe care l-au exprimat uneori Güiraldes[2] și Supervielle, pe care Keyserling[3] l-a caricaturizat puternic, care face măreția lui *Martin Fierro*[4].

---

[1] *Les Chants de Maldoror*, text publicat în 1869 sub pseudonimul de Lautréamont. Despre acest autor, mai degrabă misterios, se știu foarte puține lucruri: născut în 1846, era fiul unui cancelar al consulatului francez la Montevideo; la vârsta de paisprezece ani vine în Franța pentru a urma liceul (mai întâi cel din Tarbes, apoi cel din Pau), iar apoi studii politehnice la Paris. În 1869 publică unicul său text, pe care editorul, Lacroix, se teme să-l pună în vânzare, într-atât i se pare de îndrăzneț. Câteva luni mai târziu, poetul publică o *Préface à un livre futur* [Prefață la o carte viitoare], unde pare a-și renega primele cânturi. Lautrémont moare în 1870, la doar douăzeci și patru de ani, lăsând această operă, incontestabil genială, scrisă într-un limbaj novator, foarte aproape de sursele adânci ale inconștientului (n. tr.).

[2] Ricardo Güiraldes (1886–1927), scriitor argentinian, autorul unui roman care povestește epopeea unui *gaucho*, *Don Segundo Sombra*, publicat în limba română de Editura Leda, parte componentă a Grupului Editorial Corint, în traducerea Oanei Busuioceanu, în 2004 (n. ed.).

[3] Hermann de Keyserling (1880–1946), filosof și scriitor german, autorul unei *Psihanalize a Americii*.

[4] *Martin Fierro*, poem epic (1872–1879) al scriitorului José Hernandez (1834–1886), text considerat ca întemeietor al literaturii argentiniene.

Există de asemenea acel umor nemilos pe care îl regăsim și la Laforgue, un alt montevidean[1].

Trebuie oare să vedem în Lautréamont un produs al Pirineilor francezi? Un vecin al lui Théophile Gautier, care nu e mai puțin macabru. Mai sus, în Périgord, este Léon Bloy (iar el e Regele)[2].

Bestiarul lui Lautrémont nu este un bazar de simboluri, sunt animale-totem, zeii-genii ai primitivilor, ai indienilor din America. Fiul cancelarului a asimilat toate acestea într-un Montevideo primitiv, încă deschis tuturor vânturilor, în apropierea unei câmpii încă plină de indieni și de animale sălbatice. Iar traversarea Atlanticului, pe atunci, încă mai reprezenta ceva, pe corăbii cu pânze.

Maldoror trebuie așezat între *Moby Dick* și *Martin Fierro*.

3 iunie

Cu siguranță că Mussolini așteaptă deplasarea armatelor germane spre nord de Somme. Apoi, va fi ultimatumul. Sau va urma atacul, rapid, trei zile înainte de data prevăzută de noi pentru ultimatum. În Algeria și în sudul Franței există foarte puține forțe de apărare antiaeriană, puțină aviație.

— Admirabilă ambiguitatea lui Lautréamont între *Maldoror* și *Prefață*. Este chiar Franța, ezitând în 1870 între declin și redresare, iar asta vine de la un francez de peste mări. Perfectă paralelă între Rimbaud și Lautrémont, care cunosc cea mai deplină decădere, și se înalță imediat. Unul vine de peste mări, celălalt se îndreaptă într-acolo. Și unul și celălalt se gândesc la Dumnezeu. De pus lângă aceștia doi pe Bloy, care face războiul din 1870 și se convertește, dar din păcate rămâne să mucezească în cloaca literară!

— Citit în *N.R.F.* pagini scrise pe front, reunite de Petitjean[3]. Se vede acolo abominabila dezagregare a sufletelor în iarna asta. Asta a contribuit în mod decisiv la acordurile de la München.

Îl șterg din catastiful meu pe Petitjean: băiatul ăsta de douăzeci și șase de ani este al naibii de oficios, înainte de a deveni oficial. Nici un fel de talent, de stil, de caracter. E un fel de Péguy, mai puțin geniul și talentul, mai puțin spiritul și inima; e un nimic. Este întruchiparea deplină a lașității acestei generații secunde, sufocată de radicali cu degetele subtile ale Republicii Venețiene.

[1] Jules Laforgue (1860–1887), născut la Montevideo. Poemele sale, *Des fleurs de bonne volonté*, au fost reunite de prieteni și publicate postum, în 1890. Versul său frânt, umorul melancolic și mușcător anunță poeții cei mai moderni (n. tr.).

[2] Autorul face aici un joc de cuvinte, scriind în vechea ortografie franceză *et c'est Le Roy* (n. tr.).

[3] Sub titlul de „Témoignage sur la guerre" [Mărturii despre război], *N.R.F.* publicase pe 1 iunie 1940 o serie de paisprezece mărturii, dintre care unele foarte cenzurate, cu o scurtă introducere de Armand Petitjean, și un fel de editorial de Jean Paulhan, „L'espoir et le silence" [Speranța și tăcerea].

Primul bombardament asupra Parisului. Iată așadar și cel de-al doilea act al marii drame naționale. Democrația asediată la Paris, ca și la Madrid. Ce va mai rămâne peste cincisprezece zile din Orașul Lumină? Poporul acesta mai mult somnolent decât frivol, cum se va trezi oare? Și cu ce figură sfâșiată și găurită? În orice caz, abominabila lume a guvernanților se va cutremura până în măduva oaselor. Masoni și evrei se vor ciocni în momente de teroare. Iar eu, care sunt profetul ruinelor, voi rătăci printre ruine, sau voi pieri printre ele. Revine vremea Ecumeniei.

4 iunie

După destinderea înșelătoare pe care ne-o procură sfârșitul portului Dunkerque, angoasa crește din nou încetul cu încetul pe măsură ce se apropie șocul final. Mult mai mare trădător decât bietul rege al belgienilor este acest Roosevelt, incapabil de a comanda poporului său și de a-i da să apuce războiul ultimei șanse, care se pierde.

Spun trădător: față de sine, pentru că nu suntem trădători decât față de noi înșine. Din acest punct de vedere, Mussolini și Stalin sunt la fel de deconcertanți.

— Dejunez cu un bătrân imbecil de dreapta, care îmi spune că toate astea nu se pot explica decât prin jocul societăților secrete. Hitler ar fi instrumentul sectelor ariene din India și Tibet, care ar fi hotărât să-i piardă pe englezi și pe evrei, pe masoni și pe creștini. Adevărul poate ieși din gura unui imbecil, dar foarte puțin deslușit. Tot ce putem spune este că forța din urmă a lui Hitler se datorează unui spirit de cruciadă, care depășește, înălțând în același timp, cauza germană. Dar ce se află de fapt în interiorul acestui spirit? O revoltă instinctivă înfăptuită de cel mai mare popor al Europei împotriva condițiilor create Europei de către capitalism și naționalism.

Toate popoarele Europei suferă de pe urma obstacolului vechilor frontiere și a distribuirii anarhice a materiilor prime. Poporul german suferea mai mult decât ceilalți și dispunea de mai multe mijloace decât ceilalți de a rupe această veche stare de lucruri. Există de asemenea și o lehamite dușmănoasă față de toate maximele uzate ale raționalismului, liberalismului, creștinismului (de atâta vreme dezonorat de către preoți). Marxiștii și evreii, care nu au știut să se smulgă din toată această plasă de vechituri, plătesc pentru neputința lor.

Comuniștii își fac meseria, care e aceea de a contribui la distrugere, de oriunde ar veni. Se situează chiar pe linia pe care o trasasem eu în *Une Femme à sa fenêtre*[1]. Eroul comunist al acestui roman dorea distrugerea Europei și nu

[1] Boutros, eroul acestui roman, este un terorist comunist care vede în doctrina sa mai mult o posibilitate de a participa la acțiunea în curs de desfășurare în lume, decât speranța de a vedea întemeiată o societate dreaptă și fericită.

îi păsa câtuși de puțin de pretextul ce trebuia invocat pentru a determina distrugerea.

— Bombardamentul de ieri indică o intenție foarte clară a germanilor. Bombardează Parisul chiar dacă guvernul francez nu vrea să apere Parisul, și după o nouă înfrângere își canalizează armatele spre sudul Parisului fără a le reține acolo. Parisul — ca și Marsilia și Lyon — vor face obiectul șantajului final.

Germanii anunță deja la radio trei sute cincizeci de mii de prizonieri. Italienii spun că pierderile aliaților în nord se ridică la șase sute de mii de oameni, cu morții și răniții. Dimpotrivă, englezii spun că au salvat peste trei sute de mii de oameni[1]. Toate cifrele astea sunt exagerate. Totuși, vreo zece divizii franceze trebuie că au fost prinse sau distruse: asta înseamnă vreo două sute de mii de oameni. Plus câți englezi încă? Asta ne aduce aproape de cifrele germanilor.

Cu olandezii, belgienii și norvegienii, Hitler a împrăștiat sau distrus mai mult de un milion de oameni. Și tot echipamentul? Și cărbunele din nord? Și industriile?

Iată că sosesc și primii piloți americani, aducând avioane. Foarte târziu.

4 iunie 1940

Am oroare de dușmanii mei, în sensul că nu le acord nici cea mai mică atenție, prin urmare am oroare de prezența lor. Nu îi iubesc, nu mă opresc, nu stărui asupra lor, pe scurt, eu nu sunt un dușman pentru ei.

Dușmăniile mele au durat mult mai puțin decât prieteniile și încă și mai puțin decât iubirile.

Las impresia că îi detest pe oameni în intervalul de timp care îmi trebuie pentru a mă obișnui să nu-i mai iubesc sau să nu-i mai gust.

Asta ține tot de felul meu de viață, de singurătatea mea, de libertatea mea. Nimic nu mă obligă la aceste legături, la frecușurile astea care exacerbează și închistează mânia. Mă duc cu vântul. Ar fi timpul ca vântul să mă ia cu totul.

Asta e valabil mai ales pentru dușmanii personali, adică pentru foștii mei prieteni intimi. Cât privește dușmanii politici, mânia mea persistă pentru că vizează o specie, mai mult decât indivizi izolați — sau mai bine zis o multitudine de ființe, destul de variată la urma urmei pentru a reprezenta principalele trăsături ale omenirii. Să urăsc politic sau filosofic înseamnă să găsesc o soluție pentru mizantropia care se luptă în inima mea cu dragostea de viață. Nu îi detest deloc pe oameni, dar vine o vreme când îi cunoști și te cunoști. Nu mai aștepți mare lucru de la noi definiri individuale, iar tu însuți atâta te-ai definit.

[1] Un număr de 338 226 combatanți au putut ieși din încercuirea de la Dunkerque, dintre care 123 095 francezi.

Singurul viitor pe care mi-l văd e acela în care voi spune mai bine lucrurile pe care le-am spus deja. Le-am repetat destul de prost, chiar spunându-le mai bine, pentru a spera că în sfârșit le voi spune aproape bine. Dar mai degrabă aș vrea să le spun vorbind despre zei decât vorbind despre oameni. Mi se pare că nu aș mai putea niciodată să scriu despre destine individuale, povești de iubire etc....

Asta nu m-a interesat destul niciodată; de aceea nu am fost un bun romancier.

Detaliile raporturilor mele cu un individ — mascul sau femelă — nu mi-au reținut niciodată întreaga atenție, cu excepția unor scurte momente, unor scurte elanuri. De aceea ar fi trebuit să-mi organizez viața în raport cu o meditație generală: călugăr sau istoric. Dar practic asta sunt.

Pe măsură ce războiul înaintează, mă dezinteresez de el din ce în ce mai mult. Nici Hitler nu mă mai pasionează, pentru că îl văd ca atunci când va fi terminat, adus la nivelul unui om ca mine, eu care nu am început și nu voi începe niciodată.

Și asta nu pentru a arunca umbra discreditării asupra aventurii sale, care este de o intensitate foarte rară. Mă întreb ce zice Malraux, cu eroii lui ratați, comuniștii lui care nu existau decât în burta dușmanilor lor. A greșit pista, dar presentimentul, în ceea ce are esențial, rămâne. Ideologia improvizată nu ține, se destramă, dar rămâne o anumită calitate umană care triumfă în acest moment.

E totuși altceva decât Aragon, francezul erotico-sentimental, debil, care își ascunde debilitatea sub uniforma comunistă.

Da, iubeam Franța, dar mă simțeam exilat în interiorul ei. Vedeam în natura umană necesități pe care literalmente nici un francez nu le mai vedea.

Nici chiar Maurras. Vedea adevărul, dar nu îl practica. Nu crea instrumentul durității, al rupturii. Nu cercetase scriitorul și își împotmolea partizanii în farmecul speculațiilor sale pe hârtie.

Mă aflam într-o singurătate înnebunitoare. Ori de câte ori pronunțam un cuvânt sau făceam un gest, nu era decât pentru a constata sunetul iremediabil spart al ecoului.

Iar la mine constatam imposibilitatea de a trece la acțiune. Nu puteam să nu mai fiu artist pentru a deveni, nu politician, ci un gânditor care să își urmeze până la capăt ideea și să îi dea un relief exclusiv.

5 iunie

Astăzi, sau mâine, sau peste opt zile: o mie, două mii de avioane deasupra Parisului. Cu siguranță. Prin distrugerea Parisului, Hitler își va asigura cu mai puțin efort ruperea frontului pe Somme și pe Aisne. Cu siguranță. Bombardamentul de alaltăieri este semnificativ: o mie de persoane căzute, o

uzină distrusă, un minister atins, zeci de avioane țintuite la sol la ieșirea din fabrică — și asta cu două sute de avioane, în plină zi. E de ajuns să înmulțim cu zece pentru a ne reprezenta zilele următoare.

Să rămân? Să nu rămân? Totul devine așa o prostie. Nemții declară că nu au decât zece mii de morți și nouă mii de dispăruți în ultimele trei săptămâni: campania din Polonia. Au doborât 1 800 de avioane (iar noi 2 500?). Între Școala Militară și Ministerul de Război, casa mea e bine plasată. Dar cu siguranță că Renault va avea întâietate.

Nemții au declanșat ofensiva între Laon și Abbeville. Noi suntem în defensivă din 1813. De atunci, rarele noastre momente de avânt nu au fost de durată: de astă dată nu am avut nici un elan. Iar biata Linie Maginot, construită pe jumătate, va rămâne simbolul incapacității noastre de a concepe însăși defensiva.

Moleșeala care domnește la Paris, care s-a manifestat cu ocazia bombardamentului nr. 1. Aveam dreptate să spun în urmă cu câțiva ani că francezii au devenit un popor trist, căruia nu îi mai place viața. Francezilor le place să pescuiască, să iasă cu familia în mașină, să gătească, asta nu înseamnă viață. Nu sunt lași, ci mai rău decât atât; sunt terni, posaci, indiferenți. Își doresc în taină să termine odată, dar nu fac nimic pentru ca lucrurile să meargă mai repede. Armata a 9-a, care se duce cu mâinile în buzunare, fără pușți, fără ofițeri.

Numai de-ar vrea Susana Soca să plece și să salveze aceste caiete. Scriitorul persevereză în ființa sa până la sfârșit.

Citesc în grabă toate lucrurile pe care nu le-am citit: Saint-Martin, Swedenborg, Hugo. L-am calomniat pe Hugo: și totuși, *„Ce que dit la Bouche d'Ombre"*[1]. Da, alături de strigătul catolic, așa cum s-a făcut auzit la Bloy, Claudel, a fost și strigătul iluminismului. Și dacă l-aș fi citit pe Hugo poate că aș fi scris acel teribil pamflet împotriva Franței pe care îl visam cu intermitențe între 1925 și 1930. Păcatul meu va fi fost acela de a nu fi așternut pe hârtie acel strigăt de cumplit profet împotriva acestei nenorocite țări de eroi deveniți pescari amatori. Am trăit la Paris, mă plimbam agale pe Quai de Conti și mângâiam femeile în bordeluri, dar de ce n-am scuipat odată pentru totdeauna...

6 iunie–7 iunie

M-am înșelat în privința datelor, să fi fost ieri? Să fi fost mai devreme? Astăzi este 7 iunie. Nicole, care se întoarce de pe front, îmi spune că germanii sunt la Poix, la sud-vest de Amiens. Nu este străpungerea bruscă, sau nu este încă, dar se înaintează constant. Asta se întâmplă din 1935. Nicole mi-a luat mașina ca să meargă să-și vadă amantul salvat din Flandra.

[1] Aluzie la poemul *La Fin de Satan*, de Victor Hugo, unde „gurii" de întuneric îi corespunde o „gură" de lumină, iar eroul, Satan–Lucifer, se întoarce la sursa originară a Luminii, determinând și reașezarea Creației în lumină și în libertate (n. tr.).

Primit o scrisoare de la Victoria Ocampo, în care își strigă deznădejdea francofilă, spaima față de invazia nazistă în Argentina. Spune că tineretul este câștigat de prestigiul marii aventuri. Mai femelă ca niciodată, toată numai țipete și nerăbdare, tandră și absurdă. Prefer să nu fie femei în viața mea, care să mă reprezinte. Ce deformare. Aș fi putut vreodată să insuflu vreunei femei un tact definitiv? Îmbătrânind, capătă o autoritate nesăbuită.

Au fost arestați cinci germanofili, printre care văd doi energumeni grotești: „baronul" Robert Fabre-Luce și dl. Serpeille „de Gobineau" — doi pederești grotești și băieți de bani gata, care au apucat pe căi greșite — nu cred că sunt prea periculoși. Cât despre cei de la *J.S.P.* [*Je suis partout*][1], nu îi cunosc prea bine și nu sunt sigur că, obtuzi și încăpățânați fiind, nu au încălcat regula patriotică potrivit căreia trebuie îngrădită orice patimă ideologică cu tendință universală. Putem să credem ce vrem despre democrație și fascism, despre ceea ce *reprezintă* pe moment Franța față de Germania, dar trebuie neapărat să ne adecvăm cuvintele și faptele la consensul francez, așa cum este el exprimat de către mișcarea generală a națiunii, chiar dacă ni se pare că acest consens a fost confiscat și falsificat de cutare sau cutare clică, cutare sau cutare ideologie trecătoare.

Și chiar dacă suntem de părere că vremea națiunilor a trecut (pentru Germania ca și pentru Franța), nu trebuie să depășim momentul (altfel decât în forul nostru interior) și să așteptăm ca evenimente exterioare să-i desăvârșească evoluția. Trebuie să luptăm pentru Franța atâta vreme cât există o Franță, și să menținem spiritul francez ca pe o ireductibilă autonomie, atâta vreme cât spiritul german nu se va deprava el însuși.

Aceasta a fost doctrina mea constantă în conduita personală, atât față de comunism, cât și față de fascism, de Societatea Națiunilor și de catolicism.

Nu putem acționa și suferi pentru idei mai presus de Franța actuală decât într-un cadru francez. În această privință, sunt bun maurrassian și bun péguyst. Altfel, m-aș vedea trecut într-un internaționalism și cosmopolitism de felul celor de la Koblenz și Kienthal. Seva lumii nu poate trece decât prin rădăcinile noastre patronimice.

8 iunie

Nu trebuie să faci nimic care să fie mai presus de desfătarea inimii. Nu puteam face mai mult decât am făcut. Și de altfel eu sunt din categoria oamenilor de spirit, iar nu de inimă, astfel că nu mie îmi revine să aduc o

[1] Pe 4 iunie, au fost arestați Clément Serpeille de Gobineau, Robert Fabre-Luce, admirator fanatic al Germaniei naziste, Pierre Mouton, fost colaborator al lui Ferdonnet, în același timp cu Charles Lesca, pe atunci redactor-șef la *Je suis partout*, săptămânal de extremă dreapta, și Alain Laubreaux, ziarist la aceeași publicație.

mărturie imediată, de zi cu zi. Îmi trăiesc veacul, desigur, dar nu zilele. Întrevăd, chiar, să trăiesc dincolo de veac. De câteva luni încoace am trăit destul de retras, și într-o companie mai înaltă. Am citit și meditat asupra poeților ziși romantici și asupra celor ziși simboliști, am parcurs toată această filieră de suflete franceze — urcând de la rațiune spre intuiție, de la artă spre mistică. Toate acestea au susținut puternic studiile mele religioase și filosofice dintotdeauna. Ochii mei urduroși încep să vadă.

Ei bine dar, fie ca germanii să coboare înspre Paris. Încă din 1750, Franța a păcătuit împotriva spiritului.

Degeaba au protestat cei mai buni fii ai săi. Nu au făcut-o cu destulă forță și nu au fost gata pentru orice umilință. Franța moare de avariție pe toate planurile sentimentale și ale gândirii. Țară de măruntă ironie, de măruntă denigrare, de critică măruntă, de batjocură măruntă, țară de micime. În ea totul a fost înjosit: instituțiile, și chiar bietele lor contrarii. Dacă a fost doborâtă monarhia, nu a fost înălțat poporul, dacă a fost degradată aristocrația, burghezia nu s-a decantat, dacă a fost măturat clerul, profesorii nu au fost apărați împotriva insipidei vanități, și au fost lăudați pentru inenarabila lor vacuitate!

Fraternitatea nu a înlocuit mila, de pe urma egalității nu a profitat decât banul, cât despre libertate, nu a reprezentat decât josnica îngăduință de a spune totul astfel încât nimic să nu mai aibă consecințe.

Am trăit într-o lume infamă de normaliști și de masoni, de bancheri și politicieni, de jurnaliști și de căței, de pederești și de drogați, de savanți fără busolă spirituală și de artiști doar senzaționali, de evrei, de militari și de popi destituiți. Ultimii duci gândesc precum muncitorii din fabrici, care gândesc prost.

Toate acestea nu pot trece nepedepsite.

Vai! Cum de n-am purificat țara asta cu mâinile mele, astăzi nu aș fi ajuns să accept blestemul în numele ei.

9 iunie

Nemții au tăiat drumul de la Dieppe la Forge-les-Eaux, au distrus porturile Le Havre și Cherbourg. Biată Normandie, de atâta vreme redusă la geniul parizian, devorată de alcoolul fabricanților de vinuri democratice. Le Havre, care și-a ales un primar evreu, ca și Orléans, ca și La Rochelle.

E o plăcere amară să constați că *N.R.F.*, comunistoidă, refugiată înspre Cherbourg, crapă de frică și își face bagajele[1].

[1] Încă de la sfârșitul verii lui 1939, Gaston Gallimard se retrăsese cu o parte din colaboratori, printre care Jean Paulhan, în regiunea Granville, unde avea niște proprietăți, la Mirande și Bacilly.

Posturile de radio germane anatemizează Franța pentru că încearcă să se salveze cu mercenari senegalezi[1], care le taie testiculele războinicilor albi. Vai, biata Franță, care are nevoie de miniștri evrei și de soldați negri, și care îi respinge de la sânul ei pe micii arieni ce s-ar putea naște.

Bătrânul Bernstein, aproape mort de frică, încordat și încercând să murdărească pentru ultima dată Franța, a scris aseară un articol josnic în care îl face pe Hitler ratat. Histrionul ăsta bătrân de bulevard, care vreme de patruzeci de ani ne-a ocupat estradele cu producțiile lui de joasă speță. Adulat, lingușit, îndulcit de toate cucoanele frumoase din societatea pariziană, de o Rohan (care nu e totuși decât o Chabot). De acea încântătoare doamnă Péreire, trecută din brațele soțului ei evreu în brațele acestui bătrân golan de ghetou.

Hitler a spus că va intra în Paris pe 15 iunie. Dl. Prouvost intră la *Continental*[2]. Cu clica lui evreiască de la *Paris-Soir*. Nu erau destui evrei la *Continental*.

Nu mai vezi nici un evreu la Paris, cu excepția celor care sunt în barca politică, nici o evreică. Toți s-au îmbarcat la Bordeaux pe vapoare americane.

10 iunie

Germanii vin năvală spre vest, pesemne au ajuns la Dieppe, la Rouen — în centru coboară dinspre Noyon, au trecut râul Aisne, au cucerit cu siguranță orașul Soissons — și acum atacă în Argonne: începe dislocarea, apoi încercuirea Liniei Maginot. Aseară, interviu acordat de generalul Giraud, prizonier, unui ziar german. Prevăzusem eu o negociere între generalii prizonieri și generalii combatanți.

Pentru Franța cel mai bine ar fi să fie împărțită în zone: zona de nord, unde elementul nordic din Normandia, Picardia, Artois, Ardenii ar fi net degajat și preluat — zona fluviilor Sena și Loara, înglobând poate și Masivul Central — zonele de vest, Bretania pe de o parte, iar pe de altă parte Anjou, Vendeea — zonele Aquitaine și Provența.

Ceea ce este cu adevărat putred în Franța, în afara marilor orașe, și în special a Parisului, se găsește în rândul populației din *văile* Girondei și Ronului, ale populației de pe coaste, în stațiunile balneare, printre marinarii de pe Coasta de Azur.

[1] Propaganda nazistă, urmând ideologia nazistă a conducătorilor *Reich*-ului, și amintind că senegalezii ocupaseră odinioară Renania, descriau trupele coloniale franceze ca pe niște hoarde de sălbatici. După victorie, senegalezii făcuți prizonieri au fost molestați, și chiar executați.

[2] Jean Prouvost este numit ministru al informației pe 5 iunie 1940.

19 iunie[1]

Provincii france din Franța		*Provincii excluse*
Alsacia	Picardia	Bretania
Lorena	Valois	Niçois
Champagne	Île-de-France	Corsica
Brabant	Normandia	Cerdagne
Hainaut	Champagne	Țara bascilor
Artois	Burgundia	

Lege privind străinii — Retragerea tuturor naturalizărilor începând cu 1920; anularea tuturor drepturilor politice, civice, de proprietate, de care beneficiază cei naturalizați. Expulzarea tuturor refugiaților politici. Excluderea tuturor celor originari din țările Orientului și Africii — Constituirea unei colonii evreiești în insula Madagascar. Interzicerea accesului africanilor și asiaticilor. Statut pentru meteci: orice drept politic, civic, de proprietate, dreptul de a scrie și de a vorbi în public, doar cu autorizație acordată fiecărui metec în parte[2].

Desființarea partidului socialist, al masoneriei — a tuturor vechilor partide.

Desființarea *Acțiunii franceze*, a publicațiilor *Je suis partout, le Populaire, l'Oeuvre, le Canard enchaîné*, etc.[3]...

O lege a editurilor.

O lege a presei. Majorarea prețului de vânzare. Declarație a proprietarului, a bilanțului și a direcției Societății deținătoare. Proprietatea interzisă străinilor. Desființarea sindicalismului funcționarilor, a G.T.T, a G.G.P. Tribunale ale muncii. Etatizarea sindicalismului.

Desființarea Camerei și a Senatului.

Crearea unui Senat numit de guvern pe baza listelor propuse de corporații. Primar numit de către stat. Consiliu municipal care să voteze bugetul, aprobat de către primar, cu drept de veto.

Desființarea micilor comune, a cantoanelor. Provincii în loc de departamente. Reducerea populației orașelor, întoarcerea la țară a agricultorilor plecați în ultimii zece ani.

Drepturi civice acordate doar capilor de familie.

---

[1] Această secțiune poartă drept titlu: *Sfârșitul Jurnalului 1939–1940; La Roque-Gageac.*

[2] Nu putem să nu facem o apropiere între aceste propuneri ale lui Drieu și *Statutul evreilor* din 3 octombrie 1940 și 2 iunie 1941.

[3] Drieu pare a avea în vedere desființarea publicațiilor *L'Action française* și *Je suis partout*; în orice caz, planifică dispariția ziarului *Populaire*, cotidian al Secției Franceze a Internaționalei Muncitorești, a ziarelor *L'Oeuvre*, radical-socialist, și *Le Canard enchaîné*, întemeiat în 1915 de Maurice Maréchal. În 1940, *L'Oeuvre* va trece sub direcția lui Marcel Déat.

Desființarea Școlii Normale și a Agregării[1]. Legi pregătite de către Consiliul de stat, propuse Senatului. Ordine ale avocaților, medicilor, profesorilor etc.[2] ... Buget propus de Senat, aprobat de guvern. Senat de 150.

Consilii provinciale pentru buget, provenind din corporații. Corporații spirituale.

20 iunie – joi

Jurnalul „de război" ținut toată iarna a fost întrerupt de mine lunea trecută, când m-am hotărât brusc să plec din Paris. Regret amar această hotărâre și poate că o voi regreta încă și mai mult. Am pierdut cel puțin un spectacol.

Mă întreb dacă motivele pe care mi le-am dat erau cât de cât valabile – cu excepția unuia singur. Întâlnisem un om, unul din acei oameni care își zic oameni, care ți se declară prieteni, și care m-a asigurat că eram pe o listă de suspecți și că puteam fi arestat dintr-o clipă într-alta. Lucrul părea posibil, dar era oare adevărat? În orice caz, informatorul era el însuși foarte suspect: pretins artist, dând târcoale peste tot, angajat la radio, vorbăreț, blufeur și cu o proastă reputație.

De altfel, mă hotărâsem mai dinainte să plec. Dar asta a dat plecării mele un caracter de fugă destul de marcată de panică. Am plecat împreună cu Nicole Bordeaux, care mi-a încredințat mașina până la Blois. Ea conducea un camion al Crucii Roșii în spatele căruia mă strecuram. Nevăzând pe nimeni, eram foarte prost informat și credeam că voi fi arestat la ieșirea din Paris. Dar nu s-a întâmplat nimic, un val de mașini, fără nici cel mai mic baraj de poliție. Deci o primă temere nemotivată. Am ajuns la Blois la patru dimineața, plecați fiind de la șapte seara.

Apoi am continuat drumul împreună cu Nicole, în mașina ei, îndreptându-ne spre Pau, unde ea voia să-și viziteze mătușa bolnavă, de a cărei biată moștenire se ocupă. Am chinuit-o neîncetat cu temerile mele. Îmi închipuiam că voi fi arestat din ordinul evreilor și al anglofililor, și că în dezastru voi fi executat la fel cum au fost, se pare, Degrelle[3] împreună cu alți câțiva. Ca și cum ar fi putut fi ceva comun între mine și Degrelle.

[1] Examenul pentru obținerea titlului de profesor agregat – profesor titular într-un liceu, sau a unei catedre din anumite facultăți (drept, științe economice, medicină, farmacie) (n. tr.).

[2] De fapt, Drieu împărtășește numeroase idei cu noii conducători: în vara lui 1940, guvernul de la Vichy va crea Ordine profesionale, în special Ordinul avocaților și al medicilor.

[3] Vestea executării lui Léon Degrelle este inexactă: șeful Rexiștilor este viu și va deveni în timpul ocupației șeful colaboraționiștilor din divizia „Valonia". Chiar și după război va face parte din asociația amicală întemeiată de Otto Skorzeny pentru ajutorarea foștilor naziști.

Spuneam că mă voi ascunde la prieteni, în vreun pod. Îmi veneau în minte tot felul de amintiri romanești. Deși își dădea seama că exageram, mai că se lăsa uneori convinsă de luxul de amănunte al argumentării pe care o desfășuram în sprijinul panicii mele, iar până la urmă i se făcea și ei frică, atât pentru ea, cât și pentru mine. Mi-a propus să mă ascundă la o prietenă de-a ei, la Dorat, într-o fermă izolată. Încetul cu încetul m-am calmat, și cum nu mă aresta nimeni, am început să mă îndoiesc că s-a trimis prin departamente o depeșă circulară în privința mea! Către seară, eram destul de calm, dar m-am oprit totuși în Dordogne pentru că știam acolo pe cineva cu o poziție destul de importantă în administrație, iar familia acestei persoane ar fi putut să mă informeze despre starea de spirit din guvern.

Stupefiantă inconsecvență. Această familie fusese ținta ironiilor mele și a proastei mele dispoziții pe când o acuzam de democratism inveterat, și eram aproape supărat pe ea.

Am petrecut noaptea într-o casă încântătoare de pe malul râului Dordogne, la o persoană, pe jumătate evreică, pe care am tratat-o cu dispreț după ce mi-a fost amantă în același timp cu Nicole Bordeaux, care mă conducea.

A doua zi dimineață, m-am întors la familia cu pricina și m-am instalat într-un hotel din apropiere[1]. Hotelul era plin de familii îngrijorate de evrei, dar care își țineau destul de bine firea. M-au recunoscut și au dat semne de neplăcere, dacă nu chiar de teamă. Situație destul de grotescă.

Încetul cu încetul, temerile mele s-au calmat. Dispariția lui Mandel a avut darul de a mă liniști destul de mult[2].

Dar ce greu e să trăiești în promiscuitatea acestui mic hotel, fără a avea pe nimeni cu care să vorbești. Nu sunt aici decât femei mustind de insinuări stângace și aservite tuturor prejudecăților demodate.

Timp de zece zile nu am avut chef să scriu nici măcar un rând. Și totuși, numai Dumnezeu știe câte am de spus despre ceea ce se petrece. Sunt nerăbdător să mă întorc la Paris — pentru a afla și pentru a-mi face datoria.

Plecând, am auzit portăresele din apropiere huiduindu-l pe „cagulard"[3]. *„Ne-a băgat în rahatul ăsta, iar acum se cară."*

Totuși revin din când în când la meditațiile mele filosofice și elevat religioase, și simt cum în spiritul meu progresează o linie de conduită mai epurată. Acum văd politica doar ca pe un element al armoniei mele interioare.

[1] După ce a petrecut noaptea la familia Chadourne, în Périgord, Drieu a tras la hotelul *La Belle étoile* din localitatea Roque-Gageac, al cărei primar era prietenul lui, Guillaume de Tarde.

[2] George Mandel, ministru de interne, a fost arestat pe 17 iunie la Bordeaux, din ordinul lui Pétain; a fost eliberat, iar apoi din nou arestat la sosirea sa în Maroc.

[3] Drieu nu a făcut parte niciodată din „Cagulă", *„organizația secretă de acțiune revoluționară și națională"* a lui Deloncle, cunoscută pentru activismul său de extremă dreapta.

Citesc Biblia, pe care o apreciez în litera ei, dar care mi se pare foarte săracă din punctul de vedere care mă interesează.

Singura gândire filosofică se află la Sfântul Pavel — și o datorează grecilor, arienilor.

Mii de fapte mărunte au dovedit în vremea din urmă că acest război este războiul evreilor și al englezilor. Iată-ne în curând descotorosiți și de unii și de ceilalți.

Vineri, 21

Nu am respirat niciodată un aer mai irespirabil. Abundența de prostie se transformă în potop. Francezii se întrec — care e mai prost, mai incult, mai departe de orice adevăr omenesc, de orice rectitudine virilă. Cât despre femei, nici să nu vorbim.

Mă uit la oamenii ăștia care se află încă sub influența propagandei engleze, și care peste trei luni vor fi remodelați de acțiunea germană. De multă vreme nu mai existau francezi, ci anglofili, rusofili, italofili sau chiar germanofili (aceștia din urmă, mai puțin numeroși și mai puțin îndrăzneți).

În micul hotel de pe malul râului Dordogne circulă părerile cele mai inepte: *„Nu putem să abandonăm Anglia." „Nu e cu putință ca Franța să nu mai fie Franța."* Din păcate, de multă vreme Franța nu mai e Franța, iar imbecila Anglie i-a exploatat și i-a dezvoltat slăbiciunea pretinzând a-și menține o parte de forță în slujba ei.

Trec soldați, cu expresii vinovate, cu conștiința încărcată. Sigur că erau prost înarmați și rău conduși, dar tot au sentimentul că nu au făcut imposibilul. Dar nimeni nu e obligat să facă imposibilul, spune o josnică maximă. Nici în 1914 nu mi s-au părut prea demni de admirație. Atât în apărarea, cât și în atacul lor exista ceva *pasiv*. Niciodată acel impuls desăvârșit și hotărâtor.

Pétain a reamintit adevărul pe care eu l-am înscris încă din 1922 în prima mea carte politică[1]: Franța din 1914–1918 nu a câștigat războiul decât cu ajutorul multor aliați, cu ajutorul lumii întregi. Față în față doar cu germanii, aceștia ne-ar fi învins cel puțin la fel de ușor ca în 1870.

Stau de vorbă cu un soldat; ghinionist cum sunt, dau peste un comunist, care îmi spune: *„Nemții sunt slăbiți, de asta va profita o a treia putere. Stalin se și îndreaptă spre Lituania."* Admirabilă puterea credulității la proști. Îi spun: *„Nu crezi că ar fi făcut mai bine să atace când bătălia era în toi, decât să aștepte momentul când nemții vor avea mâinile libere?"* O ușoară jenă i s-a strecurat în priviri, dar a fugit departe de ispita de a se îndoi.

Restaurantul e plin de ofițeri ai statului major, care au aerul acela rătăcit al francezilor în voiaj. Ofițeri ai statului major din ariergardă canalizându-se spre

[1] *Mesure de la France* (Grasset, 1922).

o supremă ariergardă, birocrați meschini care lasă morga tâfnoasă a birourilor și vin să mănânce la pensiune sub privirea dezabuzată a civililor. Toți ăștia nu se gândesc decât să se întoarcă acasă și să-și vadă de pescuit, cu speranța că afacerile lor vor fi așa neînsemnate încât Gestapoul nu se va ocupa de ele. Franța va cădea mai jos decât Olanda, căzând mai de sus.

Dacă din întâmplare Germania nu va anexa Franța, francezii se vor mânca unii pe alții într-o dezlănțuire de uri mărunte și meschine, și vor dovedi o asemenea incapacitate de a se guverna, încât Hitler va fi obligat să le acorde suprema favoare de a-i lua sub obrocul lui.

Spectacolul pe care îl va oferi ultima generație a literaturii franceze va fi îngrozitor. Ce mutră vor face unii ca Mauriac, Giraudoux, despărțiți de unii ca Maurois și ca Bernstein? Dl. Mauriac, cu perfida și perversa lui indulgență pentru comuniști, cu articolele lui imbecile împotriva lui Hitler. Și onctuosul și lingușitorul Duhamel? Și Giraudoux, autorul de carton al textului „Pleins pouvoirs"[1]?

Bernanos a făcut un pas uriaș peste ocean, ceea ce dovedește măreția instinctului său[2].

Dar anglomanul de Morand[3]?

Maurois și Bernstein vor reprezenta literatura franceză în America, *așa cum au făcut-o întotdeauna*. Acești evrei vor scrie în engleză cu la fel de multă ușurință și la fel de plat ca și în franceză.

Benda, Suarès — ăștia unde-or să crape?

Cum vor renaște comuniștii. Aragon? Malraux?

— Și toți jidoviții marilor administrații și ai băncilor?

Văd deja evoluând un mare agent al capitalismului, precum Detoeuf, care, acum patru ani era antifascist convins, și iarna trecută scria o carte împotriva lui Hitler.

Dl. Prouvost și-a obținut numirea la șefia propagandei, cu siguranță că pentru a-și asigura schimbarea bruscă de orientare și pentru a le oferi germanilor garanții cât mai curând posibil.

— Dl. Cotnăreanu trebuie obligat să vândă *Le Figaro* pentru a obține răscumpărarea lui de către Carbuccia[4] sau Mansour[5].

---

[1] *Pleins pouvoirs* a fost publicat de Giraudoux în 1939.

[2] Bernanos a plecat în America de Sud încă de pe 20 iulie 1938. Nu se va întoarce din Brazilia decât în iulie 1945.

[3] În ciuda anglofiliei sale, Paul Morand s-a raliat guvernului de la Vichy, numărându-se printre ambasadorii săi.

[4] Horace de Carbuccia, director al hebdomadarului literar și politic *Grengoire*, apropiat de extrema dreaptă. Ziarul va continua să apară în partea de sud.

[5] Louis Renault, care figurează sub numele de Mansour în transpunerea orientală a lui Drieu, intitulată *Beloukia*, unde la adăpostul unei ficțiuni transparente își istorisește povestea de dragoste cu Christiane Renault.

— De alcătuit o echipă cu cine? Céline, Giono (?), de înlăturat Maulnier, Petitjean, Jouvenel, Fernandez. De întrebat Jouhandeau. Marion (evreu?)

— Va reapărea oare Doriot?

Céline și Giono se vor înțelege cu germanii. Și nu degeaba, sunt cei mai buni scriitori ai epocii, împreună cu Bernanos.

Montherlant, care îi sâcâia pe comuniști scriind în *Commune* și *Le Soir*, va continua oare să se ascundă, așa cum a făcut după explozia lui din septembrie 1939[1]? Atunci a fost foarte brav pentru că era vorba de o comedie.

Cât despre *N.R.F.*, o să mi se târască la picioare. Adunătura asta de evrei, de pederaști, de suprarealiști timizi, de dascăli francmasoni se va agita lamentabil. Gallimard, lipsit de al său Hirsch[2] și de alți câțiva, Paulhan, lipsit de al său Benda, se vor strecura pe lângă pereți, cu coada între picioare.

Și micul Petitjean, care ceda în fața evreilor și a democrației, care dădea într-un patriotism oficios și lipsit de culoare!

Oare Maurras va avea în fine tactul de a muri?[3]

Și Gide, cu toți prietenii lui evrei germani și cu toți pederaștii lui emigrați?

Și Schlumberger, care cu întârziere juca rolul lui Barrès în *Le Figaro* condus de evreul român?

Dușmanii mei: Aragon, Bernstein, Benda, Paulhan, Hirsch, Fernandez, Alphand, Gérard, Bauër.

Căldiceii: Parrain, Monnier, Maulnier, Petitjean.

— De gândit la o apropiere de Céline, de Giono (?), de Malraux (?) Mai ales de căutat unii noi, care trebuie formați. Brasillach? Nu. Nici pederești, nici evrei pe jumătate.

— De republicat *Gilles*, *Ecrits de Jeunesse*, o culegere de articole recente.

— Să întemeiez o revistă, aproape singur.

— Franța trebuie împărțită în mai multe mari regiuni: fostele ținuturi ale imperiului (Lille, Lorena, Alsacia...), Galia francă de la Somme până la Loara, Acvitania, Provența.

— De epurat Academia Franceză, de desființat premiul Goncourt. De epurat tot Institutul. De suprimat Școala Normală și Agregarea. De redus învățământul secundar, de suprimat toate înlesnirile de examen, de bursă, de

[1] Să admitem oare că Drieu se înșală în privința anului și se gândește la *Equinoxe de septembre* (1938), culegere de eseuri violent ostile acordurilor de la München?

[2] Louis-Daniel Hirsch (1891–1974), director comercial al editurii Gallimard, unde fusese numit în 1922. Afectat de legile rasiale, nu își poate relua postul după exod, dar continuă să-și încaseze salariul. Va reveni la editură pe data de 10 octombrie 1944.

[3] Drieu se socotește din ce în ce mai detașat de linia maurassiană pe care o adoptase la începutul războiului, considerând că Maurras se înșelase grav în special prin incitarea la ură împotriva germanilor și prin promovarea unui fascism francez, în locul celui european. Astfel se explică și apariția în *programul* lui Drieu din 20 iunie 1940 desființarea publicațiilor *L'Action française* și *Je suis partout* (prima condusă direct de Maurras, a doua revendicându-se de la învățăturile sale) (n. ed.).

compensare. De transportat marile școli și Sorbona în provincie. De desființat mai multe universități. De îngenuncheat *spiritul* Politehnicii și al Inspecției.

— De lovit în dominicani, în iezuiți (?)

— Să fie puși sub urmărire evreii pe jumătate.

— Să fie degajat Ministerul de Interne și palatul Elysée de casele învecinate și de anexele lor parazite. Să fie distrusă gara Orsay, spitalul de pe *rue* des Saints-Pères. Să se declare monument istoric vechiul cartier de pe Rive Gauche (malul stâng al Senei) în întregime. Să fie demolate casele moderne construite acolo.

Să fie distrus palatul de la Trocadéro. Arhitectură evreiască[1]. Să fie doborât turnul Eiffel.

— Să se facă ordine în rândul institutorilor. Să se creeze un nou ordin al institutorilor. Să fie dezvoltat învățământul tehnic.

Să fie trimiși înapoi la țară cei născuți acolo.

— Să fie distruse gările Saint-Lazare, Montparnasse, Halele, Bursa. Parisul să devină o grădină. Să fie salvată *avenue* des Champs-Elysées, să fie reglementate reclamele luminoase, firmele, afișele. Să fie exilate firmele Renault și Citroën.

— Să fie transformate la fel orașele Lyon și Marsilia.

Sâmbătă, 22

Franța nu își va putea reveni. Războaiele nu fac decât să pună pecetea evidenței în jurul semnăturii eminamente legale a toamnei.

Și, de altfel, nu moare numai Franța, mor și toate celelalte patrii. Am scris acest lucru, Europa se ridică împotriva patriilor și le devorează. Germania însăși, devenind imperială, va înceta să fie pe deplin o patrie de carne și sânge: își va epuiza restul de sânge pentru a hrăni o administrație ecumenică.

Neavând dictatori, Franța și Anglia nu au putut furniza Genevei autoritatea de care avea nevoie pentru a înfăptui Europa. Am mai spus de asemenea: Geneva va fi înfăptuită de către fascism. Numai doi sau trei oameni ieșiți din comun pot elabora prin colaborarea lor rezoluțiile savante pe care le presupune unirea politică și economică a Europei, devenită urgentă de câțiva luștri încoace.

Acest lucru nu putea fi îndeplinit de președinți de consiliu cu mandate efemere și insignifiante. Democrația parlamentară nu putea înfăptui Europa, deja nu mai era în stare să administreze patriile.

Franța are nevoie ca Germania să o smulgă din închistarea ei provincială pentru a o arunca în marele curent al unei autarhii de mari resurse. Hitler la Paris, reprezentând singurul mare stat industrial al Europei, este ca și cum New Yorkul ar debarca într-un orășel din Middle-West.

[1] Palatul Chaillot, amplasat pe locul fostului Trocadéro, a fost construit în 1937 de arhitecții J. Carlu, Boileau și Azéma.

Socialismul german, care a căpătat suplețe datorită unor rămășițe de capitalism, este mai bine înarmat decât plutocrația lui Roosevelt pentru a organiza o vastă autarhie, fără milioane de șomeri.

După căderea Angliei, care este de dorit a se petrece cât mai repede cu putință, Hitler își va putea asigura fără luptă sursele de materii prime: petrol din Irak și Insulinda, bumbac din Africa, oleaginoase, lână (?).

Sub acest regim nu eram liberi. O anumită licență, diabolic împinsă spre trista și monotona pantă a dezordinii sexuale, ascundea profunda lipsă de libertate morală. În presă, nici măcar în cărți nu puteam spune ceea ce voiam. O vicleană și ipocrită cenzură se făcea cu ajutorul spontan al tuturor celor care, de aproape sau de departe, serveau regimul, așteptau de la el favoruri sau chiar simpla și sordida liniște.

Am simțit acest lucru zi de zi în cei mai bine de douăzeci de ani de viață literară. Un anumit ton mândru, exigent, ultimativ era interzis. Un director de ziar nu trebuia să fie francmason sau să depindă de vreun proprietar evreu pentru a-ți refuza un articol prin care încercai să scuturi moleșeala și lașitatea națiunii. Nu era un consemn al tăcerii, ci unul mult mai ingenios și mai pernicios, al trăncănitului în șoaptă despre tot și despre nimic și al hotărârii de a nu rosti niciodată un cuvânt hotărâtor.

Și, lucru de necrezut, acei oameni care organizaseră mediocritatea, somnolența, pierderea sensului și abdicarea generală, brusc, au vrut să scoată din mormanul de ruine o forță războinică. Oamenii care uciseseră în francezi orice virtute a spiritului și inimii au pretins să îi îndrepte deodată, să-i transforme în războinici, în stare de forță, de îndemânare și de sacrificiu.

Cei care se aflau cel mai departe de orice cunoaștere politică serioasă, de orice pricepere în privința omului în acțiune — evreii, funcționarii raționaliști, ziariștii de lojă și de cafenea, politicaștrii de culoar — au chemat la arme și la supremul devotament. Toți neisprăviții de la sinagogă și din Lojă, gureșii de la congrese și din parlament i-au împins la luptă pe cei pe care îi dezarmaseră minuțios de cincizeci de ani încoace prin grija profesorilor și a sorbonarzilor, a ziariștilor și a romancierilor lor.

Apostolii slăbiciunii și ai abdicării, ai păcii smiorcăite s-au agitat deodată, ca niște belicoși înrăiți, ațâțători de scandal, căutători de gâlcevi slovace sau poloneze.

Bieții francezi, cărora li s-a băgat în cap că doar viața de aici contează, doar pielea fără dublura ei de spirit, doar aperitivul și pescuitul, au fost împinși spre granițe fără avioane și fără tunuri, în spatele unei neterminate Linii Maginot, cu binecuvântarea unui președinte al Republicii poticnindu-se în cuvinte din cauza fricii și a refuzării responsabilității[1] și a unui josnic bețivan, președintele

[1] Edouard Daladier (1884–1970).

Consiliului[1], și a atâtor altor președinți cu pipă sau fără pipă — fără a uita binecuvântarea episcopilor pe care masonii i-au recrutat pentru acea ocazie.

Și ce să spună țăranii și mic-burghezii care au crăpat sub bombe și sub șenila tancurilor? Nimic. Oamenii care i-au împins la măcel erau chiar deputații pe care erau atât de mândri să-i aleagă la fiecare patru ani — ejaculare electorală provocată de cele mai frauduloase masturbări demagogice, pentru a le oferi o idee atât de măreață a virilității și libertății lor.

Toți acei imbecili erau mândri să fie guvernați de imbecili care să nu aibă mai multă imaginație și mai mult curaj, mai multă îndrăzneală și perseverență decât ei. Fiecare cetățean al Franței se bucura în sinea lui să nu aibă deasupra pe nimeni superior. Astfel, zi de zi, se împlinea viciul de căpătâi al francezilor, care, după avariție, este invidia.

Sigur că își scoteau pălăria în fața președinților, miniștrilor, senatorilor, deputaților etc..., dar în adâncul sufletului se bucurau că nu au de a face decât cu hoți oarecare, iar nu cu escroci exigenți și trufași. Numai că acești hoți oarecare s-au dovedit de două ori în douăzeci de ani mari asasini, mari furnizori ai abatoarelor, hingheri foarte punctuali și istovitori.

Micul burghez, fiul din popor, atunci când e ministru, trimite la moarte la fel de bine ca și nobilul și prințul. Învățătorul, cu morga lui raționalistă, pune la cale dintr-odată o hecatombă de un milion de oameni. Orgiile de sânge ale celei de-a III-a Republici (după cele din timpul primei Republici) lasă mult în urmă vânătorile de cerbi din legendă.

Sâmbătă, 22

Și așa, în comuna Rethondes, soldatul învins în 1918 i-a pus jugul soldatului învingător din 1918[2]. Lovitura e simetrică.

1918 nu a fost o adevărată victorie, la fel ca și 1814 sau 1815. Victoriile câștigate de coaliții nu sunt adevărate victorii. Am știut-o dintotdeauna și întotdeauna am scris-o: Franța nu a fost victorioasă în 1918, cum nu a fost nici Prusia în 1814 și 1815. În 1914, Franța singură în fața Germaniei ar fi fost strivită așa cum, aproape singură, este strivită în 1940. A fost doar un răgaz de douăzeci de ani. Era fatal ca un popor de mai puțin de patruzeci de milioane să cedeze în fața unui popor de mai mult de șaptezeci de milioane. Bătăliile din 1940 au fost pierdute în paturile francezilor încă din 1850.

În plus, poporul german era stăpânul celei mai puternice industrii din Europa, al celei mai înaintate științe. Și, din pricina mărimii și a industriei sale,

[1] Paul Reynaud (1878–1966).

[2] Pentru a semna, pe 22 iunie 1940, convenția de armistițiu, Hitler a ținut să-i aducă pe plenipotențiarii francezi în același loc (comuna Rethondes din departamentul Oise), în același luminiș, în același vagon unde delegații germani încheiaseră armistițiul din 1918.

suferea mai mult decât oricare altul de sufocare într-un mediu naționalist și capitalist.

Germaniei socialiste îi va reuși internaționalismul european, pe care Franța și Anglia, plutodemocratice, l-au ratat la Geneva. Doar un naționalism puternic poate constitui articulația muncitorească a unui internaționalism. Dar nu am dreptate să folosesc cuvântul internaționalism, pentru că acest cuvânt nu înseamnă decât confuzie și egalitarism inform. O ierarhie de națiuni nu constituie un internaționalism.

Lumea slavă era prea slabă pentru a determina o astfel de lucrare. Lumea slavă este o lume primitivă, care a primit civilizația ca pe un dar prea brusc, ca pe o traumă, și care nu a avut niciodată timpul să asimileze loviturile succesive ale creștinismului, raționalismului, socialismului. S-ar putea să mai fie și o slăbiciune congenitală a lumii slave, ca și a lumii asiatice, africane și americane.

Iată, prin urmare, sfârșitul lui 1789, ciclul nu a fost îndelungat. Dar poate că nu moare tot ce a reprezentat 1789, și cu atât mai rău.

1940 reprezintă o mare înfrângere a raționalismului, așa cum acesta s-a îngustat în Franța și în Anglia. Dar nu este o înfrângere a științei, și nici a rațiunii.

25 iunie

Armistițiu[1]. Ieri, din La Roque-Gageac, m-am dus la Sarlat. Prin ploaie, apărat de pălăria mea de marinar, cu pipa în gură, am făcut o plimbare lungă, așa cum îmi place, pe micul platou care domină regiunea Dordogne. Câteva mici ferme rătăcite ici și colo înaintea unui orizont imens. Pâlcuri de castani și de alți copaci pe care ar trebui să îi cunosc (nu pot să deosebesc ulmul, carpenul, fagul, arțarul). Crânguri nu prea dese, cu o iarbă ca de jad. În spatele unor mici ziduri de calcar sau în văi puțin adânci, grâu, tutun, cartofi. Singurătate rustică. Câțiva bărbați de cincizeci de ani și câteva femei plantează tutun și încep cositul. Din când în când îmi îndrept privirea spre finele complexități ale orizontului, dintre care una trebuie că marchează limita înaintării germane. Pe aici nu mai fusese nici o năvălire nordică de la cea a englezilor din timpul Războiului de O Sută de Ani și al celui din 1814. Mai înainte, năvălirile vizigoților și francilor.

Pe la Sarlat trece un convoi de camioane, unele goale, altele pline, ducând rămășițe ale armatei. Oameni uluiți de norocul lor, vag rușinați sau timid zeflemitori. Pe ici, pe colo un aer de arțăgoasă sfidare, dar rar. Este o armată care știe că nu valorează mult mai mult decât șefii ei, pe care îi disprețuiește

[1] După încheierea unui armistițiu franco-italian, armistițiul devenea efectiv pe toate fronturile pe data de 25 iunie la ora 0 și 35 de minute.

și pe care, prin urmare, nu îi poate pedepsi revoltându-se. Această armată știe că nu poate să se revolte pentru a se consola.

A jefuit un pic înspre front, dar aici nu ar îndrăzni. Francezii vor fi prădat cu siguranță mai mult decât germanii. Ce ar fi făcut francezii în Germania?

Armata asta nu are decât un singur gând, să se întoarcă acasă și să-și reia viața mediocră pe care a părăsit-o cu atâtea regrete. Această Franță va fi în întregime o națiune ieșită la pensie, scrie un tânăr ofițer care a reușit să transporte cu ajutorul cailor tunuri de 155 de la Péronne la Bellac.

Totuși, oamenii ăștia arată bine la față și au o ținută destul de vioaie în uniformele încă solide. În ansamblu, materialul e destul de bun. Dar viermele moral se află pe dinăuntru: îndoială, temere, retractare, refuz de sine. Franța se pierde din cauza miilor de mici surse de individualism. E un fruct răscopt, care, căzând pe pământ, risipește câțiva sâmburi uscați.

— Chiar și ca simplu element într-o Europă germană, nu știu dacă Franța va putea fi refolosită. Ar trebui ca germanii să o dorească, și asta cu putere. Dacă lasă Franța de capul ei, va aluneca într-un soi de depresie, în certuri mărunte și ranchiune, într-o dezorganizare generalizată. Germanii ar trebui să vrea acest lucru, pentru că descompunerea Franței sapă o gaură scandalos, groaznic de mare în Europa și ar putea declanșa o fascinație descurajantă.

— Mă voi putea întoarce la Paris? Îmi place viața de aici, de la țară și de asemenea frumoasa grădină a familiei de Tarde, unde mă plimb dimineața, scriu versuri, citesc Sfântul Pavel, Herodot, Schopenhauer. Dar trebuie să văd ce se întâmplă. Cât regret că nu am văzut începutul Ocupației.

— De Tarde este tipic pentru această noblețe de provincie, mai burgheză decât altele; a îmbrățișat cu pasiune liberalismul în acel abandon libertar al celei de-a III-a Republici. Tatăl său a fost un filosof raționalist mediocru, angajat la Collège de France, și a cărui bibliotecă este încă dominată de Voltaire[1].

Are tonul castelor altădată conducătoare, iar în vremea din urmă doar exploatatoare: Inspecția, Politehnica, Școala Normală. A fost în administrația Marocului, locotenent al lui Lyautey — apoi a cotit-o ca atâția alții spre marile afaceri — s-a proptit într-o mare afacere evreiască, iar de acolo a pătruns în consiliile de administrație. E primar în satul lui, fără culoare politică, familia lui are acolo un castelaș datând din secolul al XVI-lea.

Sănătos, jovial, vorbește lung și plictisește din lipsă de cunoaștere a conciziei. Disperat la vederea prăbușirii sistemului, pe care nu a îndrăznit niciodată să-l critice fățiș și în care era instalat în mod natural, privește cum se duc frumoasele sinecuri evreiești sau creștine. Rușinat în calitatea sa de conducător în ochii țăranilor, care totuși l-au vrut acolo, și care i-au flatat josnica tiranie. Jenat până la exasperare față de mine, care în urmă cu câțiva

[1] Tatăl lui Guillaume de Tarde a fost magistrat, membru al Institutului și profesor de filosofie modernă la Collège de France. Este autorul unor studii despre criminalitate, despre opinie, despre *Legile imitației* [*Les Lois de l'imitation*] (1890).

ani i-am reproșat cu vehemență moliciunea și refuzul laș de a face o revoluție națională. Împreună cu un alt angajat al capitalismului făcuse în 1936 o mică revistă, în care lăuda sindicalismul moderat și îl întărea în conservatorismul lui fundamental. Îi oferea Franței ca exemplu Suedia cu „socialismul" ei burghez.

Nu fără silă și groază se pregătește acum să se obișnuiască cu germanii și cu totalitarismul. Vede defectele castei sale (cu întârziere) dar le practică cu încăpățânare. La urma urmei, sub aspectul lui frust de om din Périgord, e destul de șiret, dar are înclinație pentru „amenitate", chiar pentru bunătate.

Furia Angliei, furie de căruțaș văzându-și calul la pământ, incapabil de a se mai ridica din cauza răului tratament. Rămânând în Franța și înțelegându-se cu nemții, francezii se vor ruga discret pentru Anglia și pentru de Gaulle. Altă ipocrizie burgheză, care va semăna cu ipocrizia rusomanilor și cu ipocrizia germanofililor în cursul ultimului an. Toate aceste ipocrizii decurg din slăbiciunea instalată suveran în inima fiecărui francez.

26 iunie, miercuri

Francezul, așa cum l-a făcut pământul prea bogat și prea tihnit al Franței, raționalismul sceptic și demisionar al lui Voltaire și al celui din urmă profesoraș, se întoarce de la război, unde s-a lăsat dus cu indiferență, și de unde s-a fofilat cu o indiferență și mai definitivă, după cum s-a dovedit.

Francezul nu mai face parte din categoria lucrurilor omenești măreție, a înfăptuirilor și a misiunilor îndeplinite în comun, a idealurilor și acțiunilor cu bătaie lungă — printr-un întortocheat canal individual, se retrage mai jos de uman, mai jos de animal, în visarea inertă, în rumegarea idioată și iluzorie a pietrei.

Francezul, atât de departe de zei, de oameni, de animale, este un sediment depus pentru o pasivă eternitate a unei intelectualități pietrificate, minerale.

Omul din popor, de o perfidă mefiență, dezertor, aruncă un ultim sarcasm înainte de sosirea cizmei. Burghezul dă din cap și se felicită cu îngrijorare. Germania va fi îngrozită de cucerirea ei, de acest vid care se face înaintea sa. A strivit ceea ce deja era pulbere.

Demisie bruscă și conștiincioasă, ultimă expresie periculoasă a decadenței.

Germania este teribil de amenințată de această Franță, ca soldatul de curva sifilitică.

Câte săptămâni va dura cucerirea Angliei? Debarcarea odată înfăptuită, armata engleză, prost echipată și susținută, va fi o pradă ușoară. Dar cum se va produce debarcarea? Tunuri la foarte mare distanță, bombardamente pentru a pregăti zona de debarcare — culoare de mine și submarine — diversiuni din Norvegia până în Bretania — o debarcare bruscă în mai multe

locuri deodată, cu siguranță și în vest, pentru a stârni și Irlanda, Scoția și Țara Galilor.

Generalul de Gaulle sau iluzionismul francez supraviețuitor, venind să-și dea duhul în iluzionismul englez.

În scurt timp Franța va dori înfrângerea Angliei, ca să se termine odată, ca să aibă pace, din dispreț și ranchiună față de Anglia, din admirație pentru Hitler — și poate din satisfacție față de regimul german. (?)

Condițiile armistițiului nu vor rezista multă vreme și toată lumea va dori preluarea totală.

Un partid franc va fi imposibil, din cauza incapacității franceze și a disprețului german — imposibil de constituit dintr-o substanță cu adevărat sănătoasă.

Mai bine un gauleiter[1] decât domnii Laval și Chiappe[2].

Joi, 27 iunie

Timpul a redevenit frumos. Soare strălucitor peste câmpurile spălate și smălțuite de ploi abundente. Cer încărcat pe ici pe colo de îngrămădiri albe care se destramă într-o veselă învălmășeală.

Am chef să mă duc la Bordeaux.

La radio, de Gaulle încearcă să fie ironic, și se prezintă prost. Face parte din categoria oamenilor de lume care cad cu ușurință în demagogie, a acelor oameni de dreapta care alunecă instantaneu în anarhie. Îl îmboldesc laurii lui Kerillis[3].

Prin interesele sale de muncă și reconstrucție, Franța se va simți legată de efortul continental german. Va fi adusă curând în situația de a dori victoria germană.

Italienii au luat foarte puțin[4]. Ce vrea să însemne asta? Respect față de Franța? Sau respect față de Germania?

Oare Italia va ataca imperiul englez în Mediterana? Sau va mai aștepta o nouă victorie germană? Se va putea relua comerțul francez între Africa și Europa?

[1] *Gauleiter*, conducătorul unui district în Germania nazistă. Același titlu îl purtau în timpul celui de Al Doilea Război Mondial guvernatorii regiunilor ocupate de armatele germane (n. ed.).

[2] Jean Chiappe, prefectul poliției în momentul afacerii Stavisky; pe 2 februarie 1934, a hotărât interzicerea manifestației foștilor combatanți. Pe 3 februarie, Daladier, președinte al Consiliului, îl obligă pe Chiappe să demisioneze, poate sub presiunea Secției Franceze a Internaționalei Muncitorești; pe 12 ianuarie, declarații ale d-nei Stavisky sugerau că Chiappe îl proteja pe escroc. Ales deputat al extremei drepte în 1936, a fost numit de guvernul de la Vichy înalt comisar al Levantului, însă avionul său a fost doborât deasupra Mediteranei.

[3] Vezi supra, p. 184.

[4] Mussolini, care avea pretenții mari, a fost pus la punct de Hitler, care într-un prim moment a vrut să-i menajeze pe francezi; Ducele a fost nevoit să se resemneze.

Comuniștii mai speră în intervenția lui Stalin, cel puțin comuniștii de aici, de la țară. Stalin, slab cum este, mizează oare pe uzura Germaniei de către Anglia? Pe dispersarea forțelor germane, accentuată de ocuparea Franței?

Germania ar putea întreține iluziile comuniste în Franța, pregătind în același timp o forță de sprijin fascistă. Nu se poate lipsi de ea fără a se pune în pericol. Nouă ne revine să o constituim. Astăzi cred din nou în acest lucru, pentru că Germania ar cheltui prea multă energie dorind pur și simplu să absoarbă Franța.

Dl. Prouvost a schimbat liniștit orientarea ziarului *Paris-Soir*, ca pe o haină. S-a debarasat cu siguranță de Lazarev și ai lui.

Oare ce politică urmează germanii în nord în privința comuniștilor?

Vor face tot posibilul să transforme Franța într-o aliată, vasală care să se conducă aproape singură și să contribuie la lichidarea Angliei. Am reveni astfel la politica de alianță din 1936–1937, a Comitetului Franța–Germania.

Dl. Reynaud nu a plecat în Anglia, ca d-nii Blum[1], Boncour[2] etc.... Vor intra aceștia în comitetul național francez de la Londra?

M-am plimbat ieri cu de Tarde printre țăranii al căror primar este. Agonie a democrației. Un bătrân țăran republican, simpatizant comunist, își urlă descumpănirea și furia. Vrea să le ceară socoteală tuturor mediocrilor pe care totuși i-a ales tocmai pentru că erau mediocri și îi satisfăceau cel mai bine invidia și grija imbecilă pentru egalitarism. Spune că cei mari vor scăpa, apoi se bucură la ideea că poate totuși nu vor scăpa. Vorbește de familiile numeroase, se declară contra dictaturii, apoi cere un conducător. *„Fiți dumneavoastră stăpânul"*, îi spune el cu un soi de entuziasm amestecat cu venin modestului senior al satului. Agonie a democrației care nu se manifestă fără convulsii.

Simpatizantul comunist mai strigă: *„Nu totul e din vina comunismului"*, și-l face pește bătrân pe Delbos[3], care se plimbă cu târfele, *„pe la care nu ar călca nici măcar cu vârful pantofilor"*. *„Nu am votat niciodată cu radicalii"*, vota cu comuniștii, și probabil că încă îl așteaptă pe Stalin. Orice s-ar spune, poporul francez îl va aștepta încă multă vreme. Este o credință mitică, în care și-a pus cel din urmă vis de stânga.

Amestecă toate astea cu amintirea amară și cu ranchiuna care i-au rămas de pe urma unui diferend de vecinătate, soldat cu un proces cu de Tarde, primarul. Toate acestea sub un cer încântător, spălat de ploaie și luminat de

[1] Léon Blum nu a plecat în Anglia; va fi arestat și închis din ordinul guvernului de la Vichy, înainte de a fi deportat la Buchenwald, pe 31 martie 1943.

[2] Joseph-Paul Boncour (1873–1972); nici el nu a plecat în Anglia. Fost președinte al Consiliului, de mai multe ori ministru, militant socialist și republican, se va număra printre cei care se vor opune votării puterilor constituante pe 10 iulie 1940.

[3] Yvon Delbos (1885–1956), deputat al regiunii Dordogne, radical-socialist activ, ministru al educației naționale în 1939–1940. Va fi deportat în 1943.

un soare tânăr, în timp ce colinele împădurite din Dordogne își desenează coamele într-un laviu de o finețe japoneză.

Într-o altă casă, bem un pahar la un țăran bătrân mai conservator și mai puțin acrit, care se teme pentru viața fiului său de pe front și manifestă un fel de supunere blândă, cu o umbră îndepărtată de nedumerire și de reproș. În fiecare fermă, totul depinde de soarta fiului unic.

Toți ofițerii spun că armata nu și-a dat cu adevărat interesul pentru acest război. Țara reală a intrat în grevă după confruntarea cu primul șoc, făcând să crape masca de încredere și de rezistență pe care i-o pusese țara legală[1].

Țara reală întemeiată pe sufletul francezului zilelor noastre, cu totul alienată și dezintegrată, redusă la reflexe animalice de conservare cu orice preț a pielii și a micii vieți individuale.

Mă gândesc iarăși, amuzându-mă încă o dată, la filosofii „persoanei". E frumoasă persoana franceză, un individ fără umbră, fără margine, fără reces, cuprins totul într-o suprafață îngustă de egoism. În bistrourile de prin sate, din aceeași fermecătoare Dordogne, soldații umblă brambura, continuându-și vechile reflexe de zeflemea sictirită, chiar dacă pe un ton nesigur, temător, simțind vag o fatalitate imundă. Șeptel impur, pe care germanii nu îl vor putea manevra decât de la distanță.

— Generalul de Gaulle reprezintă culmea ridicolului național.

Vineri, 28 iunie

Guillaume de Tarde îmi istorisește, ca odinioară, povești cu boiernași din Périgord. Mai multe tipuri de bătrâni celibatari degenerați, maniaci ai murdăriei, zgârceniei sau risipei imbecile, introvertiți cultivând câte o uimitoare manie cum ar fi prejudecata nobiliară — aceste povestiri îmi confirmă teza conform căreia decadentul este barbarul. Ceea ce numim barbarie este extrema decadență sau contactul „primitivului" cu decadentul. Guillaume de Tarde regretă că și-a vândut sufletul și cariera evreilor și că le-a smuls, în schimbul statutului de vasal, câteva consilii de administrație.

Discut cu specimene ale armatei în derută; toți spun același lucru: n-a avut loc nici o luptă adevărată, nici o rezistență adevărată. Chiar de la primul șoc, totul a cedat peste tot și de sus până jos. Statele majore s-au adăpostit mult în spatele frontului, în locuri inaccesibile stabilirii unor legături și, fără să dea ordine, ofițerii comandanți ai unităților au dat drumul soldaților care, lucru perfect justificat de lipsa lor de material, au plecat fără întârziere. A avut loc un vast Caporetto[2], o vastă campanie din Polonia. Germanii trebuie să fi avut

[1] Drieu face aici distincția maurrassiană între țara reală și țara legală.

[2] Caporetto, vestită înfrângere a trupelor italiene în fața austro-germanilor, în octombrie 1917.

impresia că se află la vânătoare, la o uriașă goană. Acolo unde aveam material, tancuri și arme anti-tanc, nu le-am utilizat din plin.

Defetismul de dreapta s-a întâlnit cu cel de stânga pentru a nu apăra Franța. În rest, încă o dată, francezul de dreapta sau cel de stânga (cagulard sau comunist), este la fel de deposedat ca și francezul mediu, radical sau socialist.

Un francez care îi silabisea pe Maurras sau pe Marx și Lenin era la fel de lipsit de orice interes ideologic, de orice legământ pasional ca și purcelul lui Epicur[1], care își lăsa mântuirea sufletului în seama beției vului de Daladier sau evreului bulevardier Blum sau salonardului Reynaud. Era un gură-cască ce așeza, pur și simplu, deasupra realității sale cotidiene alcătuită din egocentrism mic-burghez, nesăbuita justificare a unei curiozități excentrice și exotice.

Tatăl de familie maurrassian era la fel de inert ca și soldatul stalinist sau devenea cagulard și chema o altă tiranie străină plină de brutalitate.

Sâmbătă, 29

Condițiile formulate de Germania și Italia[2] sunt, pentru moment, mai rezonabile decât ale noastre în 1918, mai puțin extinse și mai eficiente. Nici sancțiuni, nici reparații. Dar elementele noastre de dezordine aflate în Anglia vor oferi germanilor toate pretextele ca să depășească măsura.

— Se răspândește o stare de spirit mizerabilă. Omul simplu, tainic lovit în orgoliul lui democratic și egalitar, aruncă responsabilitatea asupra comandanților militari. Este un mod de a o deturna de la conducătorii politici, pe care i-a vrut mediocri și corupți și ineficienți. Cuvântul de ordine trebuie să fie răspândit de comuniști și masoni. Mai există oare o acțiune comunistă concertată?

— Cum va proceda Hitler ca să cotropească Anglia? Oare lungimea coastelor ocupate îi permite să înmulțească simulările? Oare are suficientă aviație bună, submarine și artilerie cu bătaie lungă ca să-și asigure trecerea peste mare și stabilirea capului de pod?

[1] Purcel al lui Epicur, om preocupat exclusiv de plăcerile simțurilor. (*Littré*)

[2] Din motive pur tactice (pe care Drieu nu le cunoaște) Hitler, care dorea să utilizeze Franța pentru a înfrânge Marea Britanie, știuse să-și ascundă intențiile de distrugere politică a Franței; de aceea, în ciuda durității anumitor clauze (predarea către Germania a tuturor cetățenilor germani desemnați de ocupant), armistițiul este efectiv mai blând decât condițiile impuse în 1918; astfel, nu prevede predarea flotei franceze Germaniei, în timp ce, în 1918, armistițiul cuprindea predarea a 160 de submarine și confiscarea restului flotei germane. Pentru a nu aduce Franța la disperare, Hitler exercitase, de asemenea, presiuni asupra lui Mussolini, ale cărui exigențe, la origine, erau delirante (ocuparea întregului teritoriu de la est de Ron). Foarte atenuate de către mareșalul Badoglio, condițiile armistițiului cu Italia rămân extrem de moderate.

— Va fi oare Boulogne? Stalin intrând în horă târziu, ca Alexandru înainte de ... Austerlitz. Hitler, având 150 de divizii, plus 60 de divizii italiene și ungare, poate ocupa Franța cu 50, poate cuceri Anglia cu 50, poate păstra 50 împotriva lui Stalin. Stalin va lua petrolul României. Ce petrol are Hitler?

Frica de Stalin îi oprește pe italieni și germani să-și extindă operațiunile împotriva Egiptului sau a Siriei.

— În popor se crede că înaltul nostru comandant l-a favorizat pe Hitler... Nu, dar, descurajat sau corupt de democrație, acesta a făcut un fel de grevă intelectuală(?) întărită de greva morală a poporului.

Luni, 1 iulie

O tăcere sordidă se lasă peste Franța, după zarva din ultimele săptămâni, tăcere cu nimic mai sordidă decât cea de astă-iarnă, tăcere pe care împrejurările ne obligă s-o mărturisim cu mai mult cinism. Tăcere meritată de această grămadă de egoisme din nou chircită și care nu mai este demnă de a se numi o națiune.

Mă bucur de singurătatea unei mari grădini străjuite de copaci bătrâni și nobili sau străbătută de cărări puțin frecventate pe platourile agresate. Visez, meditez, îi citesc pe Sfântul Pavel și pe Schopenhauer, scriu poeme. Sunt cast, calm. Preț de câteva zile am fost din nou înțepat de tarantula politică, visând să joc un rol între francezi și germani. Dar preafericita lene învinge și îmi aprofundez din nou ideile religioase.

Unde o fi Beloukia? S-o fi întors din America? Evenimentele precipită inexorabila despărțire. După ce a trecut Eros, totul ne depărtează încet unul de celălalt.

Regăsesc aici o femeie de care mă apropiasem prea târziu, acum opt ani; târziu, azi e chiar mai târziu și totuși își păstrează același farmec plin de modestie și, tot ca acum opt ani, trezește în mine o emoție, o duioasă dorință. Exact ca acum opt ani, timiditatea mă reține în fața relativei sale păci conjugale și, mai ales, al prea lungului ei atașament față de soț. Dacă aș iubi-o, ar însemna prea bine cunoscuta grozăvie și imposibilitatea convulsivă de a smulge fibră cu fibră o ființă întrețesută cu altă ființă. Numai brutalitatea dorinței te poate arunca întru întâmpinarea unui atare calvar. Din fericire, n-a mai rămas în mine brutalitate.

Castitate aproape fără nici o umbră, ca totdeauna și chiar mai bine ca oricând de câte ori ies din Paris, singurul loc al maniilor mele — acele manii care m-au epuizat ca un viciu.

— Hitler se teme oare de intrarea lui Stalin în România?

3 iulie

Se anunță cucerirea Gibraltarului[1]. Ce altă dovadă mai anacronică, mai intempestivă, mai tipică a caracterului abuziv și jenant al Imperiului britanic decât această stâncă ocupată în secolul al XVII-lea. Îmi aduc aminte filmele de propagandă care rulau astă-iarnă și prezentau scoțienii defilând în vechea fortăreață spaniolă. Va urma Malta, apoi Ciprul, apoi Suezul.

Dar cine va păzi Gibraltarul? Spania? Tangerul fiind tot spaniol, practic Mediterana se transformă într-o mare deschisă. Sau Italia? Sau Germania?

Presupun că Germania vrea să-și alcătuiască un imperiu fundamental nordic, bazat pe rasă, înglobând Norvegia, Suedia, Danemarca, Islanda, Olanda, Flandra, Elveția germanică — și, pe de o parte, vasalizând slavii, pe de alta, celții germanizați (nordul Franței, Bretania? Marea Britanie?) Plus fostele colonii, pentru onoare, și unele noi, pentru materia primă.

Quid Persia ariană? India de nord ariană? *Quid* lumea arabă?

Hitler îi va respecta mai târziu pe Stalin, pe Mussolini? Este oare atras, mai ales, de grupurile germane din Statele Unite? Vrea oare să termine cu dominația evreilor în Statele Unite?

Odată Gibraltarul cucerit, Anglia va evacua Mediterana occidentală și comerțul cu Africa va putea fi imediat reluat.

Ce rău îmi pare că n-am scris la timp cartea mea despre germanismul francez.

Unde oare vor fi puși evreii?

2 iulie 1940 — La Roque-Gageac (Dordogne)

Trei săptămâni în acest loc încântător. Mă voi fi bucurat în mod cinic de micile platouri împădurite din Perigord ca de grădina Luxemburg la începutul evenimentelor din mai. Beatitudine onctuoasă, străbătută de neliniști personale absurde și nebunești, lăsându-mă purtat pasiv de panica generală, intelectual, reticent, prudent, cu explozii scurte și rapid stăpânite de arțag — dar mai ales beatitudinea onctuoasă a profetului care vede împlinindu-i-se profețiile de observator amator de îndepărtate convulsii, de european satisfăcut că vede făurindu-se Europa.

Greva generală a statului major și a armatei franceze în mai și iunie 1940 este revanșa zilelor de 6 și 9 februarie 1934. În acele zile, republica, stăpânită de perfidiile venețiene ale masonilor și ale evreilor, anulase suprema mișcare de revoltă și de vitalitate a extremei drepte și a extremei stângi. La 7 februarie,

[1] Este vorba despre o știre falsă.

dreapta fusese redusă la tăcere sub Doumergue[1]; după 9 februarie se făurise Frontul Popular, pentru a-i încadra și a-i canaliza pe comuniști.

Dreapta ofițerilor de rezervă și a ofițerilor de stat major și-a luat revanșa în 1940, ca și stânga comuniștilor de la tancuri, lăsându-i pe germani să treacă. În fond, chiar dacă ar fi vrut să reziste, n-ar fi reușit decât să se lase uciși, nu să învingă. Căci Republica profesorilor–miniștri și a generalilor afirmați prin masonerie făcuse imposibilă orice rezistență eficientă.

Totuși, se poate spune că țara reală, după cum spunea Maurras, și-a luat revanșa asupra țării legale, lăsând totul să se prăbușească. Țara reală a cagularzilor și a comuniștilor împotriva țării legale a radicalilor, flancați de moderați și de socialiști.

Nu există armată când nu există o castă ca s-o conducă, o castă orgolioasă și jucându-și în cazul unui război însăși soarta sa de castă, deci interesată să învingă la modul imediat.

6 iulie 1940

Zilele astea am fost pe deplin calm și, de asemenea, mai detașat ca oricând de orice problemă de inimă sau de trup — mai ales de trup. Nu eram nici măcar foarte preocupat de evenimentele politice care, pe măsură ce se înăspresc, mă interesează tot mai puțin; vin puțin cam târziu pentru mine, care alunec încet, încet spre un soi de lume de dincolo. Religia mă interesează mult mai tare decât politica.

De altfel, de mult nu mai cred în Franța, iar definitiv din 1937. Nu cred că francezii au un rol important de jucat în evenimentele ce vor veni. Și, în plus, cred că mișcarea hitleristă nu va smulge omenirea europeană din mediocritatea sa burgheză ci, dimpotrivă, o va stabiliza prin pace. Pentru mine, Hitler e ceva în genul lui Augustus — sau vreun predecesor al lui Augustus.

Simțurile îmi sunt cu totul nimicite, deși imaginația mea se întoarce încă destul de des pe făgașuri unde nu mai are ce căuta.

Cu toate acestea, am telegrafiat la Vichy, ca să-i determin să mă cheme. Mai ales ca să fug dintr-o situație în care întâmplarea m-a adus din nou alături de o femeie pe care eram gata s-o iubesc acum câțiva ani, chiar în locurile acestea. Prezența ei la fel de fermecătoare mă face, în mod absurd, să mă simt amar, melancolic, plin de un regret steril. De două ori steril, căci, conform

[1] Pe 8 februarie 1934, Doumergue fusese însărcinat de către președintele republicii franceze cu alcătuirea unui guvern de uniune națională și formase un guvern de coaliție a partidelor de centru dreapta și de centru stânga; extrema dreaptă rămăsese cu ideea că a fost înșelată. Afirmația că Frontul Popular era un subterfugiu pentru canalizarea comuniștilor este eronată; aceștia din urmă au fost actori hotărâți și conștienți în cadrul Frontului.

obiceiului meu, n-am vrut-o cu suficientă tărie pe femeia asta, iar pe de altă parte, ea e foarte atașată de iubitul și soțul ei.

Faptul că ne-am reîntâlnit în aceeași situație, în aceleași locuri e umilitor. Se declanșează un fel de automatism al inimii, ce-și bate joc de libertatea noastră. Pe de altă parte, faptul că este încă frumoasă, că încă nu a îmbătrânit, mi se pare insolit — o lovitură vicleană a naturii.

I-aș fi îndatorat că mi-a rezistat dacă aș fi sigur că am epuizat toate resursele de răbdare și pasiune. Dar nu am insistat decât câteva zile și, repede, m-am ocupat de alte femei (care erau, desigur, mult mai prejos decât ea).

A avut cel puțin meritul de a mă fi pus la încercare și de a nu fi cedat întâmplării dintr-o zi oarecare. E mândră, inteligentă și sensibilă.

Pe amândoi ne amenință o înfiorătoare amărăciune, căci această întoarcere a lucrurilor ne arată zădărnicia refuzului și fidelității ei — iar emoția mea îmi demonstrează în ce singurătate și nepăsare mă cufund alături de Beloukia de un an de zile.

Trebuie să-i fac această mărturisire, care, durând-o un pic, îi va seca imaginația.

În timp ce scriu, afară plouă, ceea ce este delicios, iar trandafirul din paharul de pe masa mea pare să fi revenit la viață.

7 iulie

Nu mă voi întoarce în politică, în care, de fapt, niciodată n-am intrat mai mult decât pe jumătate. Cred că Franța e incapabilă să se ridice cu adevărat și, de altfel, orizontul francez m-a istovit. Reacția moale a Franței la presiunea germană amenință să fie la fel de neplăcută la vedere ca și lunga sa aplatizare sub „cizma" engleză. Căci despre o cizmă era vorba, v-ați dat seama la Mers-el-Kébir[1].

Se pregătește cea mai sordidă înșelătorie, mai rea ca în 1918: vechiul personal a schițat atunci simultan înlocuirea și revoluția: acum schițează înlocuirea prefăcându-se a realiza revoluția. Masoneria, debarasată de preaplinul ei de evrei, își va face jocul mai bine ca oricând. Fără îndoială că P.S.F.[2] își va juca rolul.

Și poate că nemții nu vor dori nimic în plus. *Paris-Soir* o ia de la început: îi vedem din nou pe vechii colaboratori, plus Gérard Bauër, care n-a vrut sau n-a putut emigra. Dl. Mauriac scrie tot la *Figaro*... Iar eu m-am apucat de istoria religiilor.

Totuși nemții au nevoie ca *toți* evreii să fie expulzați, *toți* masonii reduși la tăcere, *toți* socialiștii și comuniștii zdrobiți.

[1] Flota franceză de la Mers El-Kébir, refuzând să continue lupta alături de englezi sau să se lase dezarmată, pe 3 iulie 1940 a fost aproape în întregime scufundată de o escadră britanică.

[2] Partidul Social Francez al colonelului La Rocque.

13 iulie[1]

În ceea ce ne privește, n-am fost surprinși. Dobândisem, ca urmare a educației noastre de dreapta, un simț al morții care nu înșală. Atât profesorii noștri păgâni, cât și profesorii noștri creștini ne-au arătat moartea dând târcoale vieții și ținând neîncetat în mână lațul inevitabil.

Nietzsche, după Joseph de Maistre, Bonald, Gobineau, d'Aurevilly, ne vârâseră în ochi viziunea morții. Tot astfel, Pascal și Sfântul Pavel, Claudel și Bossuet. Și atâția alții.

Și Marx.

Nu înțelegeam iluzia voastră de bătrâni superficiali și limbuți care pretind că lasă moartea după ușă, cred superstițios în puterea unei pilule și brusc, într-o conversație, fugind de panică, se ridică împotriva sistemului lumii, îl batjocoresc pe Dumnezeu și îi reproșează răul și moartea.

Noi știam prea bine că Atena n-a durat prea multă vreme. Dar voi o negați. Nu aveați nici măcar atitudinile cinismului, n-ați dorit, nici măcar din mândrie, ca Atena să piară, rămânând Atena până în ultima clipă. Desigur, ați îngăduit ca Maurras să fie închis într-una din închisorile voastre franceze de către unul dintre stăpânii voștri evrei[2], dar n-ați glumit pe seama lui fără gânduri ascunse și până la urmă ați încurcat totul într-o ipocrizie murdară. Vorbeați despre patrie, familie, sfințenia războiului, cumpărașeți atitudini de spartani de la talcioc. Miniștrii voștri masoni se duceau să aducă arhiepiscopi ca să îngâne la radio ultimele voastre jelanii democratice.

Ați sfârșit-o foarte rău. Fără vreun gest frumos, fără vreun cuvânt memorabil, fără măcar o glumă bună.

Nici o sinucidere în tabăra voastră, nici măcar un tub de Dial-Ciba[3].

Ultimul dintre ai voștri, Reynaud, a dus pe cele mai înalte culmi ridicolul vostru. Încordarea omului mic de statură dornic să-și imite adversarul, capul gol aruncat spre spate, zâmbetul șiret de puști obraznic ce sfidează maiestatea catastrofei. Și vocea, oh, acea voce la radio, acea voce de avocat prost de la curtea cu juri care a învățat să-și moduleze vocea de la un fost student la Conservator. Cadența aceea ieftină cumpărată de la raionul de muzică la Galeriile Lafayette (direcția Brader), acel final de efect, regulat, acea cântare a frazei în care se simte meridionalul teatral, negustorul de mărunțișuri, amatorul de poezie și escrocul în căutare de maniere elegante.

Daladier, înainte, avea aerul unui viteaz. Și totuși nu era câtuși de puțin așa. Slab între slabi. Masochist, îndrăgostit nebunește de situația grotescă în care

[1] Această dată a fost adăugată, cu creionul, de mâna lui Drieu.

[2] În timp ce Frontul Popular al lui Léon Blum era la putere, Maurras fusese închis (din octombrie 1936 până în iulie 1937) fiindcă în 1935 trimisese amenințări cu moartea parlamentarilor ca să-i pună în gardă împotriva unor sancțiuni împotriva Italiei fasciste.

[3] Numele unei anumite mărci de somnifere.

s-a întors, bătut la fund. Triumfător invertit, plimbându-și șutul în fund pe toată *avenue* des Champs-Elysées, până în fața Eroului Necunoscut[1].

Unul reprezenta lașitatea și celălalt lăudăroșenia voastră. Amândoi, necunoașterea legilor Naturii și ale Omului, ateismul vostru demn de al prostului satului, care confundă Biserica și pisoarul.

Erați cucernic de ignoranți. Habar nu aveați de geografie și de istorie, de economie, de strategie, de spiritul legilor, de contractul social, de religie, de filosofie, de natură, de Dumnezeu.

Politicieni formați de învățători și de profesorii de la Sorbona, uneori de unii sau de ceilalți, erați mult mai jos decât ei. Și ei înșiși uneori se rușinau cu voi și doreau să nu-și recunoască fiii. Ca să vă renege se făceau comuniști și invocau umbra firavă a lui Lenin.

În calitate de francezi goliți de orice urmă de Franță, vă refugiați în poala străinilor — rămași de altfel la fel de puțin cunoscuți de către voi precum și de cei câțiva francezi dintre voi care încă mai erau puțin francezi. Vă duceați să cereți un plan de viață sau porunci samoezilor — sau bursierilor englezi — sau bunilor sindicaliști scandinavi — sau evreilor de pe bulevard, oricui. Nu vă mai puteați uita în oglinda voastră.

Licențiații au fost răstigniți în pielea unui licențiat, inspectorii financiari în pielea unui inspector financiar.

Republica profesorilor s-a scufundat în aceeași oală cu republica afaceriștilor corupți, a evreilor, a masonilor, a șperțarilor, în aceeași oală în care toate aceste republici conviețuiseră atât de bine laolaltă.

Republica a murit pe 6 și pe 9 februarie 1934. Sângele tinerilor burghezi și al tinerilor muncitori s-a jertfit în acele zile pe altarul Patriei republicane și democratice, pe altarul lui '89, deja de zeci de ori înecat în sânge.

Republica venețiană a falselor comploturi, a asasinatelor discrete, a voitelor încurcături polițienești i-a ucis sau i-a deznădăjduit în acele zile pe ultimii săi apărători posibili, pe cei ce voiau să o spele de rahatul cu care fusese mânjită toată. Iar ea a preferat să-l ofere acestora pe Doumergue în chip de supozitor calmant și Frontul Popular ca praf în ochii lumii.

13 iulie

Combinația Pétain-Laval, pregătită astă-iarnă ca să palieze nenorociri mai mici decât cele care au copleșit Franța, tocmai a dobândit o formă[2].

[1] Drieu face aluzie la întoarcerea triumfală a lui Daladier după retragerea diplomatică de la München.

[2] Pierre Laval încercase, într-adevăr, încă din toamna lui 1939, să realizeze o combinație ministerială în care era inclus Philippe Pétain. După votul din 10 iulie, acesta își rezervase toată puterea – sau aproape; Pierre Laval intrase în guvern pe 23 iunie 1940, în calitate de ministru de stat, vice-președinte al Consiliului.

Asta este faimoasa „paradă austriacă" despre care vorbeam acum trei ani în articolele mele din *L'Emancipation nationale*[1]. E doar o soluție improvizată, care nu rezolvă nimic, o simplă tranziție și pregătirea pentru altceva.

Compromis între democrație și fascism. Se imită la modul grosolan fascismul, fără a i se adopta virtuțile și preluându-i toate inconvenientele. Autoritarism fără autoritate, pentru că este fără autoritari, autocratism fără autocrat, fără impuls viril.

Ca să mă exprim altfel decât în enigme, este vorba despre retragerea masoneriei în spatele unei masive ariergărzi de catolici și de liberali. Ariergarda este alcătuită din vechi politicieni total uzați, ca Laval și Marquet[2], sau din tehnicieni provenind din cadrul putred al burgheziei afaceriste sau al „claselor conducătoare", și duce o lungă luptă molatică, străbătută de accese sacadate de febră polițienească, de elanuri disperate de mimetism în culoarea adversarilor și până la urmă sucombă.

Cum va sucomba această combinație care probabil că-i face să tresară de satisfacție pe colonelul La Rocque, pe Gil Robles[3], pe Schuschnigg[4] și care, din anumite puncte de vedere, ar fi trebuit să le placă englezilor la momentul potrivit. Să notăm că, din păcate, trebuie să-l satisfacă în multe privințe pe bătrânul Maurras, care totuși îi va măsura fragilitatea ultimă.

Cum va sucomba? Oare se mai poate forma în Franța un partid extremist? Nu, francezii sunt incapabili de o înflăcărare violentă. Comuniștii vor rămâne îngropați în visul lor stalinist, în așteptarea lor mesianică, nu se vor alia cu fascismul, ca în Germania. Vor merge, mai degrabă, să îngroașe rândurile masei de vechi republicani — masă ce ar restabili la repezeală vechiul sistem exact cum a fost, dacă evenimentele exterioare le-ar îngădui-o, fără cea mai mică rezistență din partea autoritarilor noștri aflați la putere.

Cu toate astea, ei au șansa să adune o mică majoritate, dacă pârghiile de comandă oculte scapă din mâinile masonilor sau le sunt disputate la modul serios.

---

[1] N-am găsit nici o urmă a acestei expresii în articolele publicate de Drieu în 1937 în *L'Emancipation nationale*.

[2] Adrien Marquet (1884–1955), primarul orașului Bordeaux, fost membru SEIO (Section française de l'Internationale ouvrière – Secțiunea franceză a Internaționalei Muncitorești – denumire a Partidului Socialist Francez din 1905 până în 1971) întemeiase împreuna cu Déat partidul neo-socialist. L-a ajutat mult pe Pierre Laval să desființeze Cea de a Treia Republică; a intrat în guvernul Pétain ca ministru de stat pe 23 iunie 1940 și a fost, începând din 27 iunie, ministru de interne.

[3] José Maria Gil-Robles (1898–1980), om politic spaniol, a creat Confederația spaniolă a mișcărilor autonome de dreapta. Ministru de război în 1935, l-a chemat pe Franco în calitate de subsecretar de stat. În 1936, lumea se așteaptă la o lovitură de stat a Confederației, dar Frontul Popular învinge și Gil-Robles se refugiază în Franța.

[4] Kurt von Schuschnigg (1897–1977), cancelarul Austriei, n-a reușit să-l împiedice pe Hitler să realizeze *Anschluss*-ul și a fost arestat de acesta.

Și, mai ales, ar avea aceste șanse în alte timpuri. Dar duritatea dificultăților economice, financiare, sociale ar putea să fie în favoarea lor? Da, dacă nu sunt de natură să poată fi stăpânite de ei; dacă vechile metode burgheze de deflație și economii s-ar putea aplica. Nu, dacă trebuie să se ajungă la un etatism draconic.

Acum există însă germanii. Ce vor dori germanii? Pe cine vor favoriza? Vor fabrica oare un partid fascist în Franța, în ziua în care vor fi învins Anglia sau ca să obțină ajutorul nostru dacă războiul cu englezii durează, sau ca să-i ajutăm în războaiele ulterioare, sau pentru a reconstrui Europa?

E posibil. Totul depinde de virulența revoluționară păstrată de hitlerism. Dacă nici Hitler, nici oamenii lui nu se moleșesc, dacă vor cu adevărat să-i extirpeze din Europa pe evrei și pe masoni, pe socialiști și comuniști, pe liberali și pe capitaliști, pe creștinii de toate soiurile, atunci îi vor mătura mai devreme sau mai târziu pe alde Hacha[1] și Pétain și vor admite în fiecare țară cucerită elemente de inițiere național-socialistă. Sau se vor teme de corupția definitivă a oricărei elite occidentale? Dar, după măcel, oricum vor fi obligați să recruteze formațiuni de sprijin.

În orice caz, combinația Laval s-ar putea să dureze câtva timp. Spectacolul pe care îl va da va fi și mai mohorât decât cel al lepădăturilor așa-zis radicali și socialiști.

[1] Președintele ceh Hacha (1872–1945) e nevoit să accepte pe 15 martie 1939 ca țara sa să treacă sub protectorat german.

1941

18 septembrie

În timpul războiului mi-am ținut jurnalul. Din septembrie până în iulie. Mai deunăzi am recitit câteva pagini: mi s-au părut destul de slabe și neglijent scrise. Să-ți ții jurnalul în loc să scrii opere e o mare slăbiciune. Ce mărturisire din partea lui Gide, care a concentrat în jurnal poate cea mai bună parte a sa, din cauză că n-a găsit în el însuși ceva mai bun, ca să facă din aceasta romane sau piese de teatru. Ce mărturisire privind sfârșitul literaturii franceze!

Totuși, de un an încoace aș fi avut multe fapte de consemnat. M-am apropiat de politică așa cum n-o mai făcusem. Dar, în perioada asta de percheziții și furtișaguri... În 1941 mi s-a spart casa de două ori. De către cine? Faptul să fi mascat o percheziție? Dar din partea cui? Sau poate doar însoțea o percheziție?[1] Și apoi, am fost mult prea aferat.

Sunt oare alt om de un an încoace? Patima mea politică, patimile mele în general s-au dezlănțuit ca niciodată. Am cedat în fața orgoliului, invidiei, geloziei, urii, fricii, îndrăznelii — și toate acestea pentru că în mine s-a copt ceva — și atât de copt, încât puțin mai târziu ar fi fost răscopt. Acum era momentul.

Toate acestea ies din mine în ordine și cu calm, cu o luciditate fără speranță.

Patimile mele au provocat și le-au întâlnit pe ale altora. Niciodată n-am fost atât de urât, negat, temut, apreciat ca acum!

Omul care acționează, care se afirmă fără restricții, despică lumea pe la mijloc și-și posedă mai bine jumătatea rămasă doar lui.

Da, e cu adevărat remarcabil că am cedat atât de târziu în fața nevoii mele de acțiune. Trebuie totuși să spun că de câțiva ani mă apropiam din ce în ce mai mult de ea și că pe de altă parte încă sunt în ea pe de-a-ntregul. Fără îndoială că nu voi merge mai departe decât acolo unde mă și aflu!

Păstrez în mine acea multiplicitate de interese care totdeauna m-a diminuat. Dar lista lor din an în an s-a redus. Și totuși este încă prea mare. Curiozitatea stârnită de istoria religiilor (pe care uneori o bănuiesc a fi o curiozitate față de viața religioasă) atârnă din ce în ce mai greu în mine, chiar atunci când se pare că mă dedau pe deplin vechiului meu interes față de

[1] Aceste patru fraze au fost adăugate pe pagina din stânga.

politică. Dar acest interes este o speculație gravă, vastă, care mă face, în fond, să privesc problemele umane de la înălțimea unui soi de Olimp.

Mă simt mult mai pasionat decât eram în tinerețe și mă simt mult mai liber față de pasiunea mea.

— Nimeni n-o să mă facă să cred că Robespierre sau Napoleon, Lenin sau Hitler nu sunt mari gânditori în aceeași măsură ca Goethe sau Shakespeare, Pascal sau Hegel.

Nu există gândire și acțiune. Există acțiunea care este gândire și gândirea care este acțiune.

Deci, dacă de douăzeci de ani acțiunea se opune literaturii, distruge literatura (în Rusia, în Germania, acum la noi) nu înseamnă câtuși de puțin opoziție față de gândire, ci o gândire nouă, ce se substituie unei gândiri vechi.

Literații sunt gânditori obișnuiți, periodic ei trebuie însă să dea întâietate unor gânditori extraordinari care, legând din nou gândirea de acțiune, întăresc gândirea pe cale de a se izola și de a se ofili în izolare.

Mare lucru că Thomas Mann sau Gide sunt puțin obstrucționați; oricum aveau să moară. Cât despre cei mai tineri — Mauriac și de-alde Duhameli — oricum nu erau decât a cincea roată la căruță.

20 septembrie

Anglo-saxonii sunt terorizați la ideea că s-ar realiza alianța dintre Franța și Germania. Ei sunt cei care conduc campania de asasinate menită să creeze, mai bine decât pe 13 decembrie, ireparabilul[1].

Comuniștii s-ar putea preta la una ca asta. Dar ucigașii sunt cu siguranță profesioniști, gangsteri care de obicei nu lucrează în politică.

Am senzația, pe zi ce trece mai acută, că Franța își dorește pierzania. N-a avut puterea s-o facă militar, față în față cu inamicul, dar încă o mai poate face cu ajutorul mijloacelor minore. Biata Franță, care este, care va fi strivită între anglo-americani și germani. Aceasta îi este soarta din 1904[2], iar această soartă se va consuma.

[1] Pe 21 august 1941, viitorul colonel Fabien îl împușca pe aspirantul Moser; acesta era începutul unei serii de atentate organizate de P.C.F., aflat în clandestinitate, împotriva armatei germane. Pe 13 decembrie 1940 o revoluție de palat îl izgonise de la putere pe Pierre Laval.

[2] Drieu face probabil referire la semnarea de către guvernul francez și cel englez, în 1904, a Antantei cordiale, act care consfințea posesiunile coloniale ale Imperiului britanic și punea capăt atât pretențiilor de extindere ale Franței, cât și ajutoarelor furnizate de către francezi mișcărilor de eliberare locale, cum fusese cea a burilor din Africa de Sud în 1899-1900. Actul, rău privit de marea masă a populației, a marcat retragerea Franței din cursa pentru mărirea imperiilor coloniale în care se angajaseră deja, din rândul puterilor europene, Anglia, Germania și Italia (n. ed.).

S-ar putea ca Germania să renunțe de la sine la alianța franceză și... să se ducă în Africa prin Vichy, Biarritz, Lisabona, Gibraltar și Tanger.

Exemplul rebeliunii europene nu poate fi dat decât de Franța.

— În ziua în care evreii nu vor mai fi stăpânii Rusiei, americanii se vor dezinteresa de ei.

— Toate elementele creștinismului sunt fixate înainte de Hristos — și în afara lumii evreiești, care nu cunoaște decât o reflectare atenuată a acestora. Teologiile egiptene, caldeene, iraniene, indiene, chineze; religii ale misterului asiatic și grecesc = în același moment, prin secolul al VI-lea înainte de Hristos: *Upanișadele*[1], Platon, Zoroastru.

— Ușoara mea introducere în sfera politică are loc pentru a mă apropia mai bine de moarte, pentru a-mi intensifica pregătirea pentru lumea de dincolo. Dacă nu, „studiile" mele din ultimii ani ar rămâne literă moartă.

21 septembrie

Această dramă a germanicilor și a slavilor continuă de o mie de ani, ca toate dramele Europei. De trei sau patru sute de ani, germanicii, după ce i-au nimicit pe slavi, îi depășiseră, îi încadraseră, aproape peste tot. Dar, în secolul al XIX-lea, slavii s-au revoltat. Războiul din 1914–1918, început de ei, i-a eliberat pe de-a-ntregul. Cu Hitler, germanicii încearcă să-și recucerească hegemonia asupra lor, s-o extindă, s-o desăvârșească.

Stăpânesc deja Balcanii, Baltica, Polonia și toate împrejurimile europene ale imperiului Moscovei.

Moscova urmează a fi zdrobită, desființată sau definitiv călită?

Primul centru al lumii slave, Ucraina, devenită o colonie a celui de al doilea centru al lumii slave, Moscova (care joacă față de ea rolul Prusiei față de Germania) se va emancipa oare total?

Poate că Moscova va dobândi o mare forță din faptul că va fi redusă la ea însăși, debarasată fiind de toate anexele și avanposturile sale spre vest: țările baltice, Bielorusia, Polonia, Ingria, Carelia, Podolia, Volhinia, Galiția, Ucraina, Crimeea.

Se revine la Rusia lui Ivan cel Groaznic, în întregime continentală, fără ieșire la mare. Elementul rus, singur, cu elementul tătar, mongol, finic.

— Mi se propune să intru în aparatul de la Vichy (ca să organizez supravegherea literaturii!) Dar pot oare să slujesc direct guvernul de la Vichy, atât de conservator, atât de reacționar?

Pe de altă parte, n-am nici un chef să mă asimilez cu pseudo-stânga de la Paris.

[1] *Upanișadele* sunt texte sacre ale hinduismului. Paisprezece dintre ele datează din sec. al VI-lea î.Hr. și reprezintă partea cea mai recentă a literaturii vedice.

Voi rămâne oare un francez neangajat? Ca atâția alții. Servesc Franța în calitate de individ, în cadrul unei situații pur personale.

Prost văzut de gaulliști, de cei ce așteaptă, de majoritatea colaboraționiștilor. Eterna poveste a omului de litere când are posibilitatea de a fi independent.

22 septembrie

M-am apropiat îndeajuns de politică prin anumite persoane pentru a începe să sufăr de depărtarea mea de intimitatea problemelor și pentru a mă teme de ignoranța mea. Nu mai pot gândi cu acea frumoasă naivitate de pe vremea lui Doriot — naivitate conștientă de sine, care se temea că e neghiobie, care se știa exploatată.

Ce știu eu despre adevărul lucrurilor? Foarte puțin; dar nici asta nu e sigur, căci secretele, aici ca și în alte domenii, nu constituie dublul a ceea ce vezi și a ceea ce ghicești.

Astă-iarnă, de exemplu, am ignorat total și am negat atacul împotriva Rusiei. Dar s-ar putea să fi fost decis foarte târziu, atunci când am început să-l presimt și să aflu câte ceva.

— Mare plictiseală să fii director de revistă. Și ce contrar nonșalanței mele și lipsei mele de interes față de un mare număr de oameni și mai ales față de scriitori. Și ce mărturisire a slăbiciunii literare! Oare chiar nu am nimic mai bun de făcut? Operele solicită oare chiar atât de puțin? Dar am mania responsabilităților. Și mai cu seamă e o treabă ce trebuia făcută.

Activitatea literară este lucrul cel mai puțin rău în Franța.

Din această cauză petrec mai multe ore pe săptămână cu o grămadă de persoane de plan secund, din această cauză sunt obligat să le citesc operele, ceea ce este și mai rău. Pe rarii oameni de talent nu-i văd deloc.

Pierd mult timp cu munca asta și totuși nu-i acord chiar acea atenție care ar face-o[1] cât de bună se poate în decadența generalizată. Cu excepția câtorva pagini de Montherlant, n-am publicat nimic[2] ca lumea.

Malraux mi-a spus-o: *„Greșești, în acest moment nu se poate face o revistă bună."* Ar fi trebuit să zică: „Nu se va mai putea niciodată."

Tinerii mi se par mediocri, ignorând cu totul gramatica, fiindcă nu-și cunosc în mod firesc limba. Totuși, în poezie a mai rămas câte ceva, un ecou al minunatului simbolism.

Mă plictisesc, nu, sunt plictisit — ceea ce nu mi se mai întâmplase de pe vremea stupidelor lâncezeli ale tinereții, care nu știe că lumea e plină de lucruri.

[1] Aici trebuie subînțeles „Revista".

[2] Drieu a șters cuvântul „nimic" pe manuscris, fără a rectifica restul frazei sale. (În limba franceză, cel de-al doilea termen al negației este necesar – n. tr.)

La Vichy, ca ministru, m-aș amuza vreme de cinci minute. Politica în Franța nu va mai fi niciodată excitantă. Ministru în Germania, ar fi altceva — sau chiar în Anglia.

Aș vrea să scriu o piesă despre Ludovic cel Sfânt. „Jurnalul întrerupt"[1] mi se pare lipsit de conținut.

23 septembrie

Francezii nu mai sunt capabili de patriotism generos, creator, ofensiv, dar încă mai sunt capabili de patriotism pasiv — ca italienii din secolul al XVIII-lea în fața austriecilor. Un patriotism alcătuit din rânjeli, vorbe de duh, mici comploturi — un patriotism mort.

26 septembrie

La acest sfârșit de viață, mă privesc cu o privire care abia dacă mai este amuzată. Am impresia sfârșitului de atâta vreme, dar se tărăgănează. Mă uit cum caracterul meu își repetă trăsăturile obișnuite, fără să mai aibă câtuși de puțin vreo consecință. Mai am unele mici elanuri de timiditate, care nu sunt decât ultimele tresăriri ale unei vechi obișnuințe, sunt încă străbătut de umbra unui antic sentiment de persecuție, încă nu ratez nici o ocazie de a fi muncit de gânduri negre, de a mă teme de ce e mai rău etc.; și toate astea nu mai au nici o importanță. Știu prea bine că toate astea nu-mi mai întârzie mersul înainte. Ar putea fi din ce în ce mai rapid, dacă n-ar mai fi încă atâta lene care să-l frâneze.

Dar mersul înainte spre ce? Niciodată n-am fost atât de puțin interesat să realizez opere literare; cât despre politică, las ocaziile să treacă. Și totuși mi se pare că nebuloasa mea crește și se ordonează în timp ce steaua conștiinței, inteligenței mele strălucește pentru ceilalți ca și pentru mine.

Euforie a maturității care exprimă ceva real: orice ființă, cât ar fi de mediocră[2], ajunge, la cincizeci de ani, la un fel de perfecțiune a sa. Defectele și calitățile sale, în sfârșit, s-au împăcat și converg spre o înțelegere care poate fi atât a ridicolului, cât și a talentului. Aceasta creează romancieri și totodată acele personaje grotești până la sublim ce se oferă romancierilor gata create.

Îmi spun (și din păcate o încredințez și primului venit) că mi-ar plăcea să joc rolul eminenței cenușii și procedez atât de bine încât fiecare șoptește de câtăva vreme că și sunt acea eminență cenușie și că mi-am jucat patria în măruntele evenimente ministeriale din ultimele luni. Așa cred, dar nu sunt sigur.

[1] Este vorba probabil despre textul postum „Jurnalul unui [om] delicat" (în *Histoires déplaisantes*, Gallimard, 1963).

[2] În manuscris: atât de mediocră pe cât ar fi.

Cei pe care i-am ajutat să-mi poarte pică? Fără îndoială îmi vor aplica faimoasa mea zicală: *„Ingratitudinea este mama independenței."*

— Se pare că germanii îi copleșesc cu totul pe ruși pe la sud. Ar urma să facă suprema manevră nu pe malul drept al Donului, așa cum credeam eu, dar mai spre larg, între Don și Volga. Sublim. Ura!

— Față de Anglia, iubind viața, nu pot decât să mă bucur infinit văzând cum moare o lume muribundă. Moară moartea, trăiască viața. Această admirabilă paralizie a lumii anglo-saxone, începută cu ani în urmă, dar mai ales de doi ani încoace. Când te gândești că nici măcar n-au știut să sară asupra Africii. O să sară prea târziu. Aceeași eroare comisă de noi când nu am intrat în Italia.

1 octombrie

Vichy este foarte sărac și foarte trist. Această bătrână Franță de dreapta, uzată toată și roasă de lunga sa supunere față de prejudecățile stângii, încearcă să înlocuiască Franța de stânga. Dar înlocuitoarea are aproape aceleași tare ca și precedenta. Adepții lui Maurras își ating prea târziu țelul, ei nemaifiind decât umbra lor. Și, în spatele lor, catolicii, republicanii sau liberalii de dreapta nu sunt decât umbra adversarilor lor.

În Franța e puțin fascism, pentru că e puțină viață. Și la ce bun să inventezi fascismul în Franța, când în alte părți acesta va fi depășit — chiar în Germania însăși. Tot astfel și comunismul. Nu ne mai apropiem de o idee decât ca să asistăm la înmormântarea sa.

— E comic să te gândești că Vichy-ul, care datorează totul nemților și nu supraviețuiește decât prin ei, le face nazuri. Germania n-ar avea decât să-i întoarcă spatele pentru ca Vichy-ul să se prăbușească într-o clipă, cu mareșalul și amiralul său cu tot[1].

10 octombrie

Victorie germană în Rusia. Până unde merge hotărârea? Se va reorganiza încă un front la Urali. Ce se va alege de comunism? Nu cumva vor încerca anglo-saxonii să instaureze democrația în Siberia? Ar fi caraghios.

Dar comunismul nu va mai muri niciodată. Și nu va fi dominat decât cu ajutorul socialismului. Nu cumva, însă, înfrângerea comunismului (atât de justă și atât de necesară) va avea drept consecință o înfricoșătoare euforie și reacție burgheză?

[1] Amiralul François Darlan a devenit moștenitorul regimului și face oficiul de șef al guvernului din 10 februarie 1941 până în 18 aprilie 1942, dată a întoarcerii în politică a lui Pierre Laval.

Churchill, Roosevelt, Mareșalul se bucură de victoria germană. Frica de comunism, marele atu al lui Hitler. Căci recunoștința față de Hitler ar fi un lucru prea puțin uman.

12 octombrie

Biata Franță a ieșit din făgașul ei de stânga doar ca să se afunde în cel de dreapta. Dintr-o vechitură într-alta, Franța redevine ceea ce Anglia nu-i îngăduia să redevină: un fel de caricatură îndepărtată și ineficientă a Angliei, care, oricum, nu mai este decât caricatura a ceea ce a fost.

Anglia, din prudență, dorea ca Franța să rămână de stânga. Și iată că și Germania dorește același lucru. Hitler vrea același lucru, cum a vrut și Bismarck. Ei vor neapărat să fim un „șancru" pentru ei.

Eu, unul, doream altceva, și anume o fuziune a dreptei și a stângii, o nouă creație. Dar pentru acest lucru, ar trebui mulți tineri, care să înece în masa lor vechile opoziții. Aceasta-i taina fascismului, a nazismului, a bolșevismului.

16 octombrie

Acum, oamenii își vor da seama că Rusia nu era decât un vast imperiu colonial, mai puțin cimentat decât Imperiul britanic.

80 de milioane de nemți au bătut 180 de milioane de ruși. Iar noi, 40 de milioane de francezi, n-am putut ține piept la 80 de milioane de nemți — deși eram aliați cu cele 400 de milioane ale Imperiului britanic.

Unde se vor opri germanii? La Volga, la Urali? Va exista deci totdeauna un front rusesc și comunist. Problema rămâne gravă.

Turcii îi vor ajuta oare direct pe germani la cucerirea Caucazului? Germanii vor lua oare Caucazul înaintea Siriei, Palestinei și Egiptului?

12 noiembrie

Călătorie în Germania. Weimar, Berlin, la sfârșitul lui octombrie[1].

[1] În octombrie 1941, Drieu pleca la Weimar la „congresul scriitorilor europeni"; s-a aflat într-o companie aleasă, de vreme ce îl însoțeau: Brasillach, Chardonne, Abel Bonnard, Jouhandeau, Fraigneau, Ramon Fernandez. V. și ilustrația copertei acestei ediții *Întoarcerea sciitorilor francezi din Germania, noiembrie 1941* (detaliu), în care pot fi văzuți Drieu la Rochelle (centru), spre dreapta Georg Rabuse (planul secund) și Robert Brasillach. În stânga, locotenentul Gerhard Heller, *Sonderfürer* la *Propaganda Staffel*, desemnat să organizeze primirea delegației culturale (n. ed.).

14 noiembrie

Această formidabilă încleștare între poporul german și popoarele slave va dura ani de zile în timp de război și în timp de pace. Ce va ieși dintr-asta? Totdeauna m-am gândit că fondul conflictului din 1914, ca și al celui din 1939, a fost această încleștare. Rușii îi sperie pe nemți de multă vreme prin numărul, sănătatea, curajul, credința și resursele lor.

Rusia ar fi trebuit să fie atinsă de o lovitură preventivă de multă vreme. Armata germană flirtase primejdios cu Rusia. Fără îndoială, comunismul, deja foarte alterat, va dispărea în orice caz în învălmășeală. Dar rușii vor fi cu atât mai puternici. Aspectul fascist va fi, hotărât lucru, învingător.

Cum se va încheia această luptă? Totdeauna va exista un front rusesc pe Volga, la Urali, în Siberia? Ar trebui să se amestece Japonia — și Turcia.

Oare Germania va scăpa destul de repede de frontul rusesc pentru a se ocupa de Mediterana? Are nevoie de o campanie *de iarnă* în Mediterana.

Dar cum va fi această campanie? Ce va face Turcia? Chiar momită cu Caucazul, chiar supusă ca urmare a stăpânirii germane asupra Mării Negre? La nevoie, ar putea oare Germania să întreprindă o campanie împotriva Turciei?

Înainte de o campanie în Turcia, cucerirea Caucazului este indispensabilă: altfel va fi prea târziu pentru campania din Mediterana.

Moscova și Leningradul nu vor fi cucerite înainte de sfârșitul lui decembrie, dacă e posibil.

Pe japonezi probabil că-i sperie puterea rusească în aceeași măsură ca și puterea americană: ei trebuie să învingă sau să piară.

Ce le cer japonezii americanilor? Fără îndoială, prea mult: Indochina, China. Cine știe, Vladivostokul și teritoriul de până la Baikal. Dar ce-ar urma să câștige americanii? Timpul va trece și împotriva lor. Războiul e inevitabil, acolo.

18 noiembrie

Cină la Gabriel Le Roy Ladurie[1] cu Paul Marion și Victor Arrighi[2]. Unul e gripat, celălalt are o infecție la ochi.

Discordia apare destul de clar, în ciuda contradicțiilor, revenirilor, ezitărilor fiecăruia. Le Roy Ladurie păstrează o veche veleitate de revanșă, cei mai nordici, având mai mult sânge, sunt adesea cei mai ostili. (Teroriștii sunt

[1] Gabriel Le Roy Ladurie (1898–1947), directorul băncii Worms din 1940 până în 1945, era unul dintre mentorii anturajului lui Darlan. Drieu a făcut cunoștință cu el după prăbușire și i-a recomandat lui Abetz grupul neoficial al cărui inspirator a fost „grupul de la banca Worms". A se vedea în această privință *Fragment de Mémoires* de Drieu.

[2] Victor Arrighi (1900–1945), fost membru al P.C.F. apoi al P.P.F.; după München l-a părăsit pe acesta din urmă, dar s-a întors în timpul războiului. Vezi *Fragment de Mémoires* de Drieu.

nordici sau evrei.) Victor Arrighi e ostil pentru că e mediteranean. Cel mai favorabil este Paul Marion, din dezgust față de popor.

Atât de puțin numeroși și atât de învrăjbiți, atât de puțin siguri.

3 decembrie

Lumea tremură pentru nemți, se vede cum sarcina lor se lărgește și se complică din lună în lună. Și nu se vede alcătuindu-se, la ei, noi lovituri de geniu care ar simplifica, dacă nu ar scurta această sarcină.

Din ce în ce mai ocupați în Orient, nu rezolvă nimic în Occident. Nu iau pieptiș problema franceză: în această privință, ei nu știu să sacrifice o parte ca să salveze maximum posibil.

Nu vor mai putea niciodată să lase Rusia; ceea ce de fapt înseamnă că Rusia n-o să-i mai lase. Dacă nu-i cheamă într-ajutor pe toți ceilalți europeni, vor fi copleșiți de sarcina remodelării acestei întregi imensități inferioare. Ar trebui ca imediat să-i intereseze îndeaproape pe occidentali în privința Orientului, nu numai din punct de vedere militar, ci și civil, moral, spiritual.

Nu trebuie să li se vadă neputința precizându-se odată cu aceea a anglo-saxonilor.

— Înfricoșătoarea slăbiciune a bărbaților francezi. Văd mizeria lumii noastre politice ca și pe aceea a lumii noastre literare. Iată vremea oamenilor mărunți. Oriîncotro te uiți, nu vezi decât staturi firave, atitudini mediocre.

Această țară nu mai poate decât să moțăie: ar fi mai bine dacă ar fi trimisă pur și simplu la culcare.

Am văzut câțiva călugări, niște dominicani: aceeași mediocritate ca și la laici, care în cazul lor șochează și mai mult. Religia lor nu e decât o îndepărtată imitație a ceea ce a fost cândva o imitație deloc însuflețită. Ei o mărturisesc, de altfel, atunci când cheamă comunismul, distrugerea.

— Chiar dacă are loc o dislocare a imperiului colonial rusesc, dacă balticii, finicii și mai târziu tătarii, turcii, caucazienii se desprind, dacă ucrainienii se dau la o parte, tot rămâne, în centru, o masă de 70 până la 100 milioane în Marea Rusie pe care, pare-se, nimic nu va putea s-o supună. Deci? Avantajele economice și sociale aduse de nemți nu vor conta. Iar această masă rezistentă va radia totdeauna asupra maselor slave din Europa.

Va avea oare Germania destulă forță pentru a supune în același timp Occidentul, Nordul și Sudul și Europa și Orientul Apropiat și Africa și această masă de slavi? Nu prea pare posibil. Și atunci?

Singura resursă profundă a imperialismului german ar fi un comunism german. Conservatorismul burghez este un sprijin nesigur și periculos. S-ar putea ca, prin reacție la încleștarea cu Rusia, Germania să se întoarcă spre

comunism. Atunci nimic n-ar mai opri-o. Deși, s-ar putea până la urmă să existe un conflict între comunismul german și comunismul rus.

Hitlerismul să aibă oare destulă forță pentru a realiza această revoluție comunistă la timp?

În orice caz, nu anglo-saxonii vor câștiga războiul; dacă nu-l câștigă nemții, rușii vor fi cei ce-l vor câștiga.

12 decembrie

Franța e terminată. Nu participă nici la lupta Europei împotriva Rusiei, nici la apărarea imperiilor europene din Asia sau din Africa.

Dar toate patriile sunt terminate: chiar Germania și Rusia.

Or, arta nu poate trăi decât înrădăcinată în patrii înguste.

Arta e terminată.

Metafizica va renaște.

20 decembrie

— Vedem cum se produce o declasare a popoarelor cu o civilizație obosită în favoarea popoarelor cu o civilizație reînnoită, dar, mai ales, a celor ce păstraseră un element de moravuri primitive.

Japonezii îi declasează pe americani; și este de temut ca germanii, care îi declasează pe francezi și pe englezi, să fie declasați de ruși.

În acest moment, rușii și japonezii distonează violent în raport cu cenușiul bătrânelor civilizații albe. Om trăi și om vedea.

Germania s-o fi reîncărcat oare cu suficientă robustețe fizică, cu suficient ascetism militar?

Până la urmă, un război este o încercare fizică.

22 decembrie

Sunt sigur că situația este foarte gravă în Rusia și, pentru o dată, cred ce spune radioul englez[1]. Nemții efectuează o repliere forțată care amenință, în vijelia frigului și a zăpezii, să devină o retragere din Rusia. Hitler să aibă deci nu numai geniul, dar și prostia lui Napoleon. Soarta lui Alexandru și aceea a lui Cezar nu s-ar repeta. Dar Frederic al II-lea a fost tot timpul la un pas de catastrofă.

[1] După eșecul trupelor germane în fața Moscovei, rușii lansaseră pe 6 decembrie o contraofensivă victorioasă.

Va avea oare loc o răsturnare a alianțelor? De ce nu s-ar apropia Anglia de Germania împotriva Rusiei, Japoniei... și a Statelor Unite? Franța e ștearsă de pe hartă.

Toate astea sunt visări cu ochii deschiși și, la urma urmei, prefer ca Europa să devină comunistă și rusească decât să redevină engleză.

29 decembrie

Retragerea germană pare a fi mai lentă în Rusia. Se va opri oare? În orice caz, în ce situație este armata germană?

Zilele astea am analizat străfundurile caracterului meu: o mare stabilitate în privința atașamentelor și opiniilor mele, și o teribilă fragilitate nervoasă, o predispoziție a imaginației de a vedea totul în negru. Avantajul este că văd clar inconvenientele unei situații, că înmulțesc punctele de vedere.

Sunt mai convins ca oricând că interesul francezilor este alături de germani, de vreme ce baza Franței este Europa și de vreme ce Europa este pierdută în ceea ce privește toate proprietățile sale spirituale, ca și în toate bunurile sale materiale, dacă Rusia este victorioasă. Acest considerent prevalează asupra tuturor celorlalte.

Rușii nu ne-ar cruța în nici o privință, în timp ce germanii ne menajează în aproape toate. Ne vor menaja mai târziu? Da, căci suntem singurul popor din Europa cu care pot dialoga. Noi odată zdrobiți, ar rămâne într-o singurătate înfiorătoare. Și vor avea nevoie de cadrele noastre, care vor face minuni sub impulsul lor.

Și totuși, Hitler s-a dovedit la fel de prost ca și Napoleon. Napoleon, la începutul campaniei, citea o relatare a aventurii lui Carol al XII-lea: în zadar. Hitler, acum câțiva ani, îi spunea lui Mansour[1]: *„N-o să fac niciodată prostia lui Napoleon, n-o să mă duc niciodată în Rusia."*

Ce vor face anglo-americanii? Doar să apere Australia? Sau să atace în Maroc? E singura lor carte. Germanii le-o vor lua oare înainte? Dar e o aventură imensă: să ocupe Portugalia, Spania, Franța de Sud, Africa de Nord... Nu pot câtuși de puțin să facă operația mai economic. Desigur, rezultatele ar putea fi minunate: închiderea Mediteranei, în sfârșit, capturi reale de la francezi. Dar sunt și pericole: Franța și Spania violate, revoltate. Totuși riscă, pe de altă parte, să piardă în întregime Africa. Dar au oare suficiente forțe?

— Voi intra într-al cincizecilea an al meu. Ce am făcut? O operă fără viitor; dar m-am bucurat mult de singurătate, de femei și de zei. Puțin de oameni, afară doar ca spectator. În mine, aproape totul s-a sustras vocației de a fi șef. Prea multă pudoare, discreție, dispreț, lene: și apoi, presimt doar amărăciune de pe urma conducerii bieților noștri francezi.

[1] Louis Renault.

Dacă n-aș fi avut alte interese, iată ceea ce mi-ar fi provocat o suferință de moarte, să trăiesc în mijlocul unui popor care nici nu iubește, nici nu înțelege nimic din ceea ce iubesc eu: forța, orgoliul, credința, virtutea, actul de a comanda și supunerea.

Vichy este la fel de demn de dispreț, cu câteva excepții minore, ca și Parisul de ieri. Toate aceste lepădături de burghezi mediocri, de generali funcționari, de clerici fără Biserică, de maurrassieni de azi pe mâine sunt echivalenți cu lepădăturile de ieri. Vechea dreaptă face cât vechea stângă. Și văd mai clar decât pe vremea lui Doriot imposibilitatea de a se naște un fascism francez. Atunci ce pot să fac?

Cei mai buni prieteni ai mei: unul sau doi înțeleg și sunt, ca și mine, incapabili de acțiune. Și toți tremură când se gândesc să iasă din conformism: un fals patriotism care se manifestă prin atitudini teoretice și prin profesiuni de credință platonice. Există atât de puțini gaulliști adevărați și de colaboraționiști adevărați, încât totul se reduce la variații de temperatură.

1942

2 ianuarie

Suntem din ce în ce mai frapați de caracteristicile celei de-a doua faze a războiului: intrarea în război a rușilor și a japonezilor, popoare ce au păstrat o mare putere primitivă. Aceasta conduce la declasarea popoarelor cu o civilizație mai complicată. Să nu zicem mai veche, căci într-un anumit sens nimic nu e mai vechi decât Japonia și nimic mai tânăr; e o tinerețe minunat conservată.

Germanii, din punctul de vedere al vitalității elementare, al dinamismului brutal, sunt declasați de ruși, așa cum noi suntem de către ei. Americanii sunt declasați de japonezi, așa cum englezii sunt de ei.

Acest dublu fapt nu trebuie oare să prevestească o deplasare a alianțelor în cursul războiului? Oare nu va avea loc o apropiere între Anglia și Germania? S-ar putea produce una ca asta simultan împotriva Americii, Japoniei, Rusiei... E foarte îndoielnic și s-ar putea imagina multe alte regrupări. Fără îndoială, vor fi încercate mai multe, înainte ca una dintre ele să se finalizeze.

Japonia va continua să nu ajute Germania? Până când va juca acest joc? Germania pare a fi avut asemenea pierderi, și din cauza gerului, încât să nu mai fie în stare de reacții strategice: trebuie să aștepte să creeze o nouă armată cu tineri recruți (cf. Napoleon); dar în acest domeniu Rusia are resurse mult mai mari.

Dacă Japonia nu ajută Germania, o va ajuta oare Franța?

În orice caz, toate astea vor conduce la o înfricoșătoare împuținare a Europei, în toate privințele.

Discordiile provocate de iudeo-comunism distrug Europa.

— Cină cu B.[1] și cu soții Renéville[2]. Sunt chinuit de mania persecuției, de neurastenie. Incapabil să reacționez altfel decât excesiv la toate mărunțișurile

[1] Contextul nu permite să precizăm dacă este vorba despre Beloukia.

[2] Foarte probabil cu André Rolland de Renéville, poet, autor al lucrării *Rimbaud le voyant* (Au sans pareil, 1929), *Univers de la parole*, (Gallimard, 1944), *La Nuit, l'Esprit* (Gallimard, 1946). El este cel care a editat și adnotat, în colaborare cu Jules Mouquet, ediția Rimbaud în „Pléiade" în 1946; Rolland de Renéville a colaborat cu regularitate la *N.R.F.* a lui Drieu în timpul războiului.

și răutățile care îți țiuie la urechi în timpul unei mese cu umanoizi. Deja dejunez cu echipa...

Acest lucru îmi ia aproape orice putere de acțiune directă asupra ființelor; mă aduce înapoi la scris. *Fatum*-ul scriitorului.[1]

3 ianuarie

Singur, înfiorător de singur, din egocentrism, dar și din detașare. Incapabil să mă leg politic de francezi, în care nu cred, de germani, care îmi particularizează prea mult vederile despre Europa și despre lume.

Trebuie renunțat a fi în evenimentul imediat, dar trebuie acceptată soarta de profet. Profetul strigă în pustie și totuși este auzit.

Citindu-i pe profeți, descopăr că erau „colaboraționiști", știau că totul e pierdut într-un anumit sens. Isaia știa că Iuda nu putea nicicum să prevaleze asupra lui Assur; și aceasta era pentru el izvor de amărăciune, iar amărăciunea era izvor de lirism. Cânta înfrângerea, neputând cânta altceva. Ce-o fi gândit Michelangelo în timpul asediului Florenței? Isaia cunoștea înfrângerea și totuși a participat la rezistență, după cum se crede. Dar, cu toate că inamicul se retrăsese, lăsând în urmă un stat vasal, Isaia se apucă din nou să anunțe dezastre, alte dezastre.

Omul poate să tot anunțe dezastre, are totdeauna dreptate, mai devreme sau mai târziu. Căci istoria nu este decât un șir de dezastre. Dezastre și cântări.

Nu pot să mă împrietenesc nici măcar cu poeții. Le reproșez că-și întemeiază puritatea pe prea multă ignoranță.

Totdeauna dornici, în egală măsură, de real și de ireal. Bine echilibrați între două scaune.

— Germanii par să reziste în Rusia. Imperiul britanic se fărâmițează. Americanii vor face oare marile sacrificii necesare încercării de a apăra Singapore? Fără îndoială că nu. Vor apăra cel mult Australia.

Pentru adevăratul echilibru în Pacific, e necesar ca japonezii să stăpânească Australia, singurul ținut favorabil populării.

4 ianuarie

Nenorocirea evreilor nu constă numai în faptul că au fost rasiști și că i-au învățat rasismul pe ceilalți, ci că și-au legat soarta de liberalism, raționalism, materialism, de doctrinele secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea. Nici nu putea fi altfel, întrucât ei s-au născut odată cu aceste doctrine. La fel cum celții,

[1] Drieu a adăugat acest paragraf pe pagina din stânga a manuscrisului.

bretonii, născuți întru civilizația mediteraneană pe vremea creștinismului, vor rămâne totdeauna legați de creștinism.

Antisemiții sunt foarte jenați când îi văd pe evrei atât în clanul liberalilor, cât și într-al comuniștilor: acest lucru le arată comunicarea dintre cele două clanuri, care [este certă[1]], dar explicația prin sincronism e cea mai bună.

Gabriel Le Roy Ladurie este un om nervos, un timid îmboldit de ambiție. Ambiția aceasta e ținută în frâu de timiditate și totodată de imperativele meseriei sale de bancher și de crizele acestei meserii pe care, până la urmă, o preferă veleităților sale politice.

E nevoit să facă politică în calitatea sa de bancher și, antrenat în politică, el totuși nu poate să renunțe la a fi bancher bogat, nici să sacrifice pentru ceva incert puterea josnică, dar solidă pe care o deține de pe urma băncii sale.

Catolic, regalist, se crede idealist pentru că opiniile sale fac din el inevitabil un imaginativ.

Eminență cenușie, dar eminență cenușie independentă de șeful lui politic, n-are altă soluție decât să se descotorosească de acest șef, atât cât o și face. Mai degrabă, papă cenușiu, decât eminență cenușie. Dar al cui papă, întrucât monarhismul și catolicismul nu sunt decât amintiri? Este papă al unui liberalism impenitent, ascuns, refulat. Ferment detestabil.

Cât despre Pierre Pucheu[2], nu-l cunosc bine și nu știu să gradez elementele ce-l alcătuiesc. De altfel, este un om prea adâncit în acțiune pentru a nu fi și în devenire.

— Parsii, acești arieni puri, au supraviețuit ca evreii (și armenii), morții societății lor politice, devenind o congregație religioasă și mercantilă.

Stranie asemănare între aceste trei lumi atât de învecinate: n-ar trebui să tragem de aici concluzia că fiecare face și a făcut parte din celelalte două? Antropologii ne spun că evreii sunt bastarzi de arieni, semiți și armeni. — Aceasta dovedește că destinul evreiesc nu e excepțional (de asemenea, cel al țiganilor).

5 ianuarie

Asasinarea lui Paringaux. Radioul englez anunță uciderea lui Pucheu[3] și îl denunță ca fiind un colaboraționist exaltat.

[1] În manuscris scrie: sunt certe.

[2] Pierre Pucheu (1899–1944), absolvent al Școlii Normale Superioare, face carieră în „grupul Worms". Casier al P.P.F. înainte de război, intră în guvernul Darlan, la Producția Industrială, înainte de a deveni secretar de stat și apoi ministru de interne.

[3] Trupul lui Yves Paringaux fusese găsit în decembrie 1940, de-a lungul căii ferate Paris–Troyes. În ceea ce-l privește pe Pierre Pucheu, el este încă în viață la data însemnării; în primăvara anului 1942 va ajunge în Maroc, unde va fi arestat, pe 13 august 1943, în ciuda unui bilet de liberă trecere semnat de Giraud; condamnat la moarte, va fi executat pe 20 martie 1944.

Profundă discordie în cadrul forțelor anticomuniste: M.S.R.[1], Doriot[2], Déat[3], Vichy, Pucheu, germani etc... Fără un partid unic, comuniștii pot face aproape ce vor.

18 februarie

Am cam uitat de acest jurnal. Toropeala iernii. Lucrez puțin. Revista mă plictisește. De îndată ce pot, mă îndop cu lecturi, trântit pe divan. Și de ce nu?

S-a repetat *Charlotte* fără mine și am văzut piesa la cea de-a doua reprezentație la Vichy.[4] O sală pe jumătate goală. Amiralul Darlan era acolo, Pucheu, Romier[5] și niște oameni greu de definit. S-a aplaudat cu un fel de insistență. De ce? Piesa era rasolită, neterminată, cu intenții destul de pătrunzătoare și emoționante, dar neduse până la capăt. Câtă pudoare în fața efectelor. Tocmai i-am mai adăugat echivalentul a două sau trei scene. Actrița e complet în afara rolului, fără forță, fără duritate, fără înălțime. Nici un fel de autoritate. Fără îndoială, nu s-a simțit susținută de mine, de împrejurări.

La Lyon și la Clermont, ostilitate din partea ziariștilor *repliați*. Dar nicăieri, niciodată n-am fost foarte iubit. Oi fi având eu mania persecuției, dar persecuția există cu adevărat: o provoc, deoarece sunt îngrozitor de indiferent, de disprețuitor. Indiferența mea maschează un nestăpânit orgoliu care se teme de el însuși. Dar efectiv, succesul nu mă interesează. Eram sincer, profund indiferent față de rezultatul afacerii. Doar deranjat, plictisit. Am oroare de teatru, care, mult mai mult decât cartea, mă pune în contact cu oamenii cei mai de temut: actorii, criticii etc.

[1] Mișcarea Social-Revoluționară a lui Eugène Deloncle, fost șef al Cagulei.

[2] Doriot conducea atunci principalul partid fascist francez, P.P.F., în care Drieu se va înscrie din nou pe 7 noiembrie 1942.

[3] Déat (1894–1955), absolvent al Școlii Normale Superioare, a întemeiat în ianuarie 1941, în special cu Eugène Deloncle, R.N.P. (Adunarea Națională Populară), principal concurent al P.P.F. al lui Doriot. Ataca violent Vichy-ul în ziarul său, *l'Oeuvre*; M.S.R.-ul lui Deloncle va părăsi R.N.P. în 1942. L.V.F. (Legiunea Voluntarilor Francezi Împotriva Comunismului) va fi una din rarele realizări comune ale R.N.P, M.S.R. și P.P.F.; dar tensiunile sunt atât de mari între diferitele mișcări, încât, în aprilie 1942, germanii îi pun pe membrii Legiunii să semneze un angajament că nu se vor deda la nici o propagandă partizană în cadrul trupei.

[4] Drieu spera că Madeleine Ozeray va interpreta personajul Charlotte; până la urmă, piesa este jucată de trupa lui Maurice Jacquemont „Quatre Saisons provinciales", cu Maurice Jacquemont în rolul lui Marat și Jeanne Hardeyn în cel al Charlottei. Piesa va avea cincisprezece reprezentații.

[5] Lucien Romier, fost responsabil al ziarului le *Figaro* al lui François Coty, căruia i-a dat o orientare radicală după 1922. Fost președinte al R.F. (Redresarea Franceză). Este un fidel al mareșalului. Ministru de stat în cabinetul Darlan, își păstrează postul pe lângă Laval în aprilie 1942.

Nu-mi place decât singurătatea, o femeie ca Belou, căreia, ca și mie, îi place singurătatea, din când în când o conversație cu un om inteligent = dar ies dintr-însa rănit, jignit.

În ciuda „crimelor comise" în viața mea, conștiința nu-mi este încărcată, îmi este doar teamă de a avea un aer vinovat la primul șoc al unei glume, al unei aluzii, al unui atac, pentru că știu că roșesc ușor și că nu am replici spontane.

Încep să fiu dur cu inamicii mei, răspunzând tuturor loviturilor — și chestia asta mi se pare bună.

Dar, în fond, nu sunt eu cel ce a început totdeauna cu Aragon, Bernier, Mauriac?

Am primit un pamflet comunist în care este pomenită *„mârșăvia vieții mele particulare"*.

— Germanii par din nou stăpâni pe situație. Nu s-au retras prea mult în Rusia, punctele în care au avansat rușii nu par a-i jena. Dar nu cumva și-au angajat prea mult rezervele? În 1918 pierduseră un milion și jumătate de oameni și totuși au pornit ofensiva din iulie.

Ce vor face americanii? Vor apăra Australia? Își vor concentra eforturile în Europa, cu englezii, se vor preface și vor încerca debarcări ca să-i ușureze pe ruși, care sunt singura lor speranță? Debarcare în extremul nord al Norvegiei prin Islanda, în Azore, în Portugalia, în Africa de Sud, în Africa Orientală, în Africa Occidentală.

Din Portugalia, vor declanșa o revoluție, în Spania, vor atârna greu asupra Africii de Nord și asupra Franței; dar până la urmă, vor fi dați afară.

Singurul lucru pe care îl mai pot face acum anglo-saxonii este să păstreze sau să cucerească Africa. În cazul acesta, flota franceză îi va termina pe englezi în Mediterana, chiar din primul moment.

În fond, Franța a ajutat mult Germania. Pétain este un germanofil care se ignoră. Neutralizarea Africii de Nord este un mare avantaj pentru germani.

Fontenoy[1], care s-a întors din Rusia, mi-a spus că numai frigul i-a oprit pe germani. Accident de război colonial. Consideră că țăranii nu sunt patrioți, ci se bucură să fie scăpați de comuniști și de împărțirea în colhozuri.

După părerea lui, între soldatul fără partid și comuniștii care stau în spatele frontului cu ofițerii și subofițerii (?) este o prăpastie. Legiunea a fost nimicită: un batalion redus la zero. Ofițeri mediocri: colonelul megaloman și puțin savant[2] (fratele acelui absurd Labonne[3] care era în genul lui Reynaud).

---

[1] Jean Fontenoy, ziarist, fost membru al P.C.F., aderă la P.P.F. în 1936, apoi la M.R. – și, în această calitate, este unul dintre cei cinci membri ai comitetului director al Legiunii Voluntarilor Francezi Împotriva Comunismului (L.V.F.); va fi ucis în mai 1945, la Berlin, într-o luptă de stradă.

[2] L.V.F. este comandată de colonelul Roger Labonne, în vârstă de șaizeci și cinci de ani în 1941. Acest ofițer de stat major era considerat un ofițer de salon.

[3] Născut în 1888, Eirik Labonne, în Serviciul diplomatic la Quai încă din 1913, a fost succesiv, în 1940 și 1941, rezident general în Tunisia și ambasador în URSS.

Discuții oribile între partizanii lui Doriot și cei ai lui Deloncle[1].

Fontenoy îmi vorbește despre cagularzi, mă asigură că mișcarea a existat cu adevărat, că au fost numeroși. Pretinde că au fost 175 000: mie mi s-a spus că sunt doar 40 000. Cumpăraseră arme de un miliard și jumătate, rămase în parte ascunse. De unde și lipsa de încredere a germanilor.

— Ce va rămâne din Imperiul britanic? Dacă India le rezistă japonezilor, va fi calea cea mai sigură pentru ea de a deveni independentă. Canada și Australia sunt pierdute. Mai rămân coloniile din Africa. Dar care? Africa de Sud e mai mult decât îndoielnică, Egiptul va fi pierdut. Cf. Olanda, Spania, Franța.

Germania sau Rusia, oricare ar fi victorioasă, nu va permite ca Anglia să fie o colonie europeană a Americii, ceea ce încă i-ar mai permite să facă parte dintr-o mare putere.

Acest război va aduce la incandescență poporul american; care chiar are nevoie de așa ceva.

2 martie

Sunt în plin scandal cu Gallimard. Vechea mea poftă, manifestată surd și chiar zgomotos, de a lăsa baltă ceea ce am început, până la urmă a explodat. Slavă Domnului, mi s-au dat suficiente pretexte. M-am săturat să le tot zâmbesc lui Paulhan și lui Arland, care mă urăsc. În fond, Paulhan e la fel de comunist pe cât e de gaullist, cât despre Arland, el e mai ales împotriva mea personal. A fost îngrozitor de vexat că am luat locul pe care îl aștepta.

Ori se vor apuca împreună cu mine de revistă, ori se vor declara împotriva mea. Ce e nostim este că manevrele lor împotriva mea i-au condus să se arunce, sau să se prefacă a se arunca în brațele nemților. Asta e tot ceea ce cer: prefăcătoria lor să fie oricum o recunoaștere a realității.

Sunt curios cum se vor termina toate astea și dacă voi fi ferm... și abil până la capăt. Până acum am vorbit deja prea mult, mi-am dezvăluit jocul în fața unora și a altora. Și permanent acea preferință, nici măcar prea tainică, pentru înfrângere, în care nu văd decât o fericită sustragere din fața a ceea ce mi se cere. Adevărul este că am obosit de această muncă inferioară. Când mă gândesc la tot ce aș fi putut face de un an și jumătate încoace! Acțiunea, pentru mine, este soluția de minimă rezistență.

[1] Eugène Deloncle (1890–1943), politehnician, administrator al unor societăți; mai întâi membru al organizației „Camelots du roi" (militanți ai Acțiunii Franceze) pe care o consideră prea moderată și întemeiază O.S.A.R.N., Organizația Secretă de Acțiune Revoluționară Națională, supranumită „Cagula"; în octombrie 1940, întemeiază M.S.R., curând absorbit de R.N.P.; izgonit din mișcarea sa în mai 1942 de către membri orientați mai la stânga, cum ar fi Georges Soulès (Raymond Abellio), devine agent secret al *Abwehr*-ului și este suprimat de Gestapo în noiembrie 1943.

În orice caz, chiar dacă cedează, la revistă am nevoie de un secretar care să mă scape de grosul muncii. Iar la primăvară nu cumva toate astea se vor duce pe apa sâmbetei?

Cred din ce în ce mai mult într-un mare efort anglo-american pe frontul maritim european și în Africa. Americanii se reculeg pentru a-l pregăti. Trebuie să le pregătească ajutorul englezilor pe Nil și în India. În acest scop sunt nevoiți să ocupe mai mult sau mai puțin întreaga Africă și s-o transforme într-un loc de adunare al trupelor și al armamentului. În plus, vor face simulări în Norvegia, Franța, Danemarca.

5 martie

Îmi țin sub observație, plin de curiozitate, caracterul în acțiune. Sunt destul de lucid și abil. De îndată ce fac un cât de mic efort să gândesc o situație, o pătrund repede și departe; primele mele intuiții sunt cele bune; alcătuiesc un plan destul de complet. Dar în curând se instalează indiferența și pesimismul. În fond, umoarea mea neagră nu e decât matricea pretextelor pentru indiferența mea. De abia am conceput un plan, că imediat fac contraplanuri ca să scap de el. Așa se întâmplă cu revista, n-o să am liniște până nu scap de ea.

În această poveste cu revista mi-e clar, am acum dovezi că Arland a condus o acțiune împotriva mea. Frica lui actuală, faptul că anunță retragerea sa de la *Comœdia*, concomitent frica de Paulhan sunt o parte din acele dovezi.

Arland se considera succesorul desemnat al lui Paulhan, în plus a fost totdeauna invidios pe mine, de când am scris romane groase, ceea ce el este incapabil să facă. A fost, de asemenea, gelos pe prietenia mea cu Malraux și avea obiceiul să exercite împotriva mea ordinele lui Paulhan, în articolele despre romanele mele.

Cine mi-ar fi spus că aș putea vreodată intra în toate aceste mizerii literare, eu care eram atât de liber. Atâta bucurie de singurătate, pe care am pierdut-o de un an și jumătate!

De altfel, l-am vexat destul de conștient pe Arland la începuturile revistei, întârziind să-i propun o cronică, spunându-i vechile mele nemulțumiri, făcând să-i întârzie nuvela[1]. N-a fost abil din partea mea, pentru că era o jumătate de măsură. Din moment ce-i stimez talentul și fondul natural (în afară de fleacurile geloziei) și din moment ce aveam nevoie de el, trebuia să-mi impun să fiu amabil cu el imediat și fără slăbiciuni. Dar și el a fost lipsit de încredere și m-a rănit, vorbindu-mi despre mobilurile care mă conduceau în privința revistei.

[1] Drieu publică nuvela lui Arland „Fiançailles" (Logodna) în numărul din mai 1941 al *N.R.F.*, cronica sa „Sur *Phèdre*" (Despre *Phèdre*) în cel din iulie 1941.

— Dacă japonezii atacă viguros în Siberia orientală la primăvară, totul va fi în regulă. Or, trebuie s-o facă. Vladivostok, aviația americană în Aleutine, în Kamceatka, e prea periculos pentru ei.

— Am vizitat ruinele de la Billancourt. Ce aventură în aventura mea. Ce vitează și generoasă e. Cât aș dori să fie săracă. Cât ne-ar elibera și ne-ar înălța. Dar vârsta și influența mea o dezleagă[1].

5 aprilie

Afacerea de la *N.R.F.* n-a avansat câtuși de puțin. O iau pe ocolite, dar nu angajez bătălia de fond. Am cerut un comitet din care să facă parte principalii scriitori ai vechilor generații. Paulhan mi-a promis, dar desigur a făcut totul ca să nu obțină nimic. Îi spusesem că ori acceptă, ori se lasă păgubași. S-au lăsat, dar eu n-am tras oblonul.

Germanii se tem să nu închid prăvălia. Asta ar însemna un nou eșec al politicii de colaborare și eșecul meu personal. Francezilor le e și lor puțin frică de desființarea revistei, căci ar însemna să-și dezvăluie atitudinea lor de rezistență cam prea pe față.

În ceea ce mă privește, știu că vreau înainte de toate să scap de această povară și să-mi regăsesc libertatea. Am făcut aproape tot ce am putut. De aceea, m-am săturat de acest miros de vechi liberalism rânced, de acest vechi anarhism delicat. Toate astea trebuie să crape. Și, la urma urmei, tăcerea aceea din 1940, de care mi-a fost frică, e mai cinstită decât tot acest mic zgomot.

Paulhan ar vrea să facă revista pe numele meu, fără să se numească. Dar eu nu vreau asta. De vreme ce scrie la *Comœdia*, să semneze revista.

Comic este faptul că el e comunizant și eu îi solicit colaborarea.

— Prevăzusem că englezii vor întreprinde o campanie de bombardamente și de mici debarcări. Vor încerca oare una mare? Da, fără îndoială, pentru a forța zona liberă să comită un gest ireparabil. Înspre Bordeaux? Totuși, va fi foarte dificil. În Norvegia boreală, pare mai satisfăcător. Sau în Spania și în Maroc simultan (cu americanii, ca în Norvegia).

— Problema rusească va fi atroce. Sunt convins că japonezii vor fi siliți să atace Vladivostokul. De aceea nu depășesc nici Guineea, nici Birmania. De altfel, se apropie musonul.

[1] În noaptea de 3 spre 4 martie 1942, englezii bombardează uzinele Renault, făcând mai mult de șase sute de victime; Beloukia, sosită în grabă la fața locului, are un grav accident de mașină într-un crater de bombă: triplă fractură craniană și început de hemoragie cerebrală. Continuă să supravegheze acordarea ajutoarelor de urgență, înainte de a intra în comă. Drieu îi scrie, pe 6 martie 1942: *„Dacă vei fi mai puțin bogată, cu atât mai bine. Aș vrea uneori să fii săracă, chiar o cerșetoare, ca să te iubesc mai liber."*

— Niciodată n-am iubit-o atât de mult pe Belou. Acest accident[1] mi-a arătat cât de atașat sunt de ea. Ce stranie aventură! Și ce tare mă surprinde inima femeilor, pe care n-o cunosc. Și au trecut totuși câțiva ani de când trebuie să constat că senzualitatea este mai puțin importantă pentru ele decât tandrețea, chiar atunci când *sunt* senzuale. Tocmai pentru că amândouă lucrurile astea sunt legate de fondul naturii lor, ele se pot lipsi de una din cele două, întrucât cealaltă o cuprinde pe cea care lipsește.

Totuși, uneori, îmi tremură inima și mă întreb dacă nu cumva vreun vârtej o va lua pe Belou, ducând-o departe de mine, vreun vis că ar putea găsi încă o dată, în alt bărbat, acea legătură alcătuită din duioșie și voluptate pe care n-o mai găsește în mine. Nu va trăi totdeauna din amintirea plăcerilor noastre — și poate că nu se va împăca totdeauna cu împărțirea stabilită între mine pe de o parte și un X, de cealaltă parte. Cine știe? Om trăi și om vedea. Eu însă, n-o să văd multă vreme, căci nu voi mai trăi mult. Canalele inimii mele se usucă incurabil. Și idiotul ăla de american de la Saint-Briac, nu mi-a prezis oare, pe la 1912, că voi muri la cincizeci de ani? Îmi mai prezisese și că mă voi căsători de două ori. Habar n-avea de chiromanție, iar această știință nu e valabilă decât alăturată altor științe, dar acest destin îmi place și *mi-l asum.* Asimilez această prevestire idioată și o transform în fatalitate.

Nu mi-am luat măsurile de prevedere, acum douăzeci de ani, la Rouen sau la Marsilia?

22 aprilie

Problema cu *N.R.F.* s-a lungit pe toată perioada asta. Am cerut un comitet: mi s-a oferit, lipsit, în mod impertinent, de persoanele care i-ar fi putut conferi un caracter de concordie: Valéry l-a cerut pe Mauriac și i-a refuzat pe Montherlant și Jouhandeau[2]. Ar fi trebuit să mai facă parte și Gide, Claudel, Giono (îngrozitor de neutru și egocentric); tocmai am refuzat, după o lungă și nepăsătoare întârziere. În rest, nu există hârtie. Rechinii care se agită în marea de hârtie la comitetul corporativ mi-au refuzat-o, deoarece sunt urât de toți, de toți cei ce simt disprețul meu destul de răspândit.

Pe de altă parte, afacerile de orice fel nu mă mai interesează câtuși de puțin. Mi-am regăsit singurătatea și am senzația că nu am părăsit-o niciodată. De ce mi-oi fi impus această penitență de un an și jumătate? Atâția mediocri citiți și văzuți. De ce am această plăcere de a-mi deranja și altera mereu frumoasa unitate a singurătății, a lenii mele divine?

[1] A se vedea nota precedentă.

[2] A se vedea scrisoarea lui Paulhan adresată lui Drieu pe 18 aprilie 1942 în Andreu și Grover, *op.cit.*, p. 490.

Cum m-am văzut liber, m-am și apucat din nou de scris. După ce am revăzut *le Journal Interrompu*, am început să scriu un roman fantezist, a cărui idee mi-a venit în Argentina, ascultându-l pe Borgès povestindu-mi anecdote despre un dictator bolivian din preajma anilor '70[1]. Visez la el de doisprezece ani.

— Războiul nu înaintează sau înaintează fără s-o știm. Încă nimic decisiv. Intruziunea japoneză corectează insuccesele militare ale rușilor; dar în ce măsură? Ce s-a petrecut cu adevărat în Rusia?[2] Imposibil de aflat. În ciuda spiritului meu foarte partizan (sau din cauza lui, căci îmi transpun mereu complexul de inferioritate asupra alor mei), mă îngrozesc de imensitatea Rusiei, chiar învinsă și, mai ales, mă tem rău de foarte marea tinerețe a rușilor. Dar, fără îndoială, rușii au nevoie să mai fie încă o dată educați de germani, înainte de a merita să cucerească Europa. Nemții par bătrâni alături de ruși, ca noi alături de nemți. Iar rușii au asupra germanilor avantajul unei credințe simple și întregi, oricare ar fi modul de a o aplica. Pe termen lung, în orice caz, comunismul trebuie să învingă. Dar va triumfa, asemenea creștinismului, pierzându-se.

Anti-germanii sunt siguri că rușii nu mai sunt comuniști. În cazul acesta, sunt fasciști. Totuși, oameni buni, n-au devenit liberali! Iar Anglia îi aduce fascismului cel mai frumos omagiu, fiind obligată, în ultimă instanță, să cheme într-ajutor un alt fascism. Am spus-o totdeauna: fascismul nu poate fi combătut decât de fascism. Englezii sunt prea bătrâni ca să se schimbe și să devină ei înșiși fasciști.

— Nu mai cred în colaborare. Încercare prematură. Francezii, ca și atenienii după Cheroneea, n-au fost destul de înfrânți, încercați, căliți. Preferă să rămână fideli sentimentului de rușine decât să depășească acest sentiment. O parte din două generații se va prăpădi în felul acesta. Restul va colabora din interes.

— Contradicție în sufletul fasciștilor francezi. Se înțeleg cu germanii fiindcă aceștia din urmă sunt autoritari, îi admiră și-i imită. Dar, deși îi imită în privința naționalismului, li se opun. Singurul mod în care germanii pot șterge această contradicție este să pună bazele suficiente ale unui socialism european: dar în cazul ăsta, virtuțile naționalismului german vor fi îngropate sub aceste baze.

4 mai

Birmania a căzut[3]. Ce vor face japonezii? Îmi închipui că vor rămâne în defensivă la porțile Australiei, că se vor mulțumi cu operațiuni maritime în oceanul Indian, în Ceylon, în alte insule, în apropierea Mării Roșii și a Iranului,

[1] Va fi *L'Homme à cheval* (Gallimard, 1943).

[2] În aprilie 1942, generalul Halder făcea un bilanț al situației în Rusia: 900 000 de morți, 74 000 vehicule avariate, 2 340 tancuri inutilizabile. Întăririle nu compensează aceste pierderi, iar armata germană a pierdut între 33% și 50% din puterea sa de foc.

[3] Englezii, ajutați de chinezi, fuseseră nevoiți să cedeze în fața ofensivei japoneze în Birmania. Japonezii nu par a fi avut în plan ocuparea Indiei, dar aviația lor bombardase Ceylonul.

că nu vor invada India, ci doar o vor înconjura, izolând-o, și că efortul lor principal va avea drept obiective Vladivostokul, provinciile maritime, Kamceatka, Aleutinele, Sahalinul și regiunea Trans-Baikalului. Da, Axa trebuie să scape cât mai curând de Rusia.

— Firește, negocierile pentru formarea unui comitet la revistă au eșuat. Gide, după ce a acceptat, a refuzat. Claudel îl urmărește cu ura sa pe Montherlant, anticreștinul[1]. Valéry îmi poartă pică pentru ce am zis despre el în *Notes*[2]. Paulhan este încântat ca toate acestea să fie escamotate. Dar nu vreau să-l las atât de ușor stăpân peste revistă, eu acoperindu-l! Totuși, lenea mea va fi mai puternică decât foarte relativa mea animozitate. Ce oroare că m-am apropiat atât de lumea literelor. În sfârșit, omul trebuie să cunoască totul. I-am văzut pe toți acești mici scriitori de mâna a doua tremurând și oscilând între Paulhan și mine. La urma urmei, această bicisnicie e de înțeles: știu că nu știu nimic din ceea ce se petrece și vor să-și mențină indiferența. Dar ea nu e pură, are veleități să treacă de o parte sau de alta și tocmai de aceea sunt urâți.

Vechea generație — Gide, Valéry, Claudel — se derobează aplicând vechile lor procedee de derobare, ceea ce e mai odios ca oricând. Valéry a profitat de fostul regim cât a putut, făcând-o însă pe delicatul. Claudel, dușmanul lui Voltaire, a slujit guvernul masonilor și al evreilor. Gide, în fond, se simțea în largul lui în regimul care îi venera pederastia, confortul asocial.

Spre deosebire de ei, cea mai tânără generație este mai sinceră: Giono (!), Montherlant, Bernanos, Mauriac, Giraudoux (!), Léger, Sapervielle (!).

Am încercat să citesc ultima carte a lui R. Rolland[3]. Ce stil oribil! Ce gândire vulgară. Încă un normalist. Ce specie josnică.

— Ce se va alege de Anglia, fără imperiu? Fără nici o rentă, ce se va întâmpla cu acest popor de rentieri? Vor trebui să emigreze.

10 mai

Să presupunem că Germania nu va dovedi o superioritate decisivă în cursul verii, că va cuceri Leningradul și Sevastopolul, poate Moscova, dar nu Uralii, nici Volga, nici Murmansk — sau că va fi știrbită în Franța, sau chiar și fără asta.

[1] Paul Claudel, tatonat de Paulhan, îi scrie: *„Fie, dar cu condiția ca urmele acelui dezgustător dihor de Montherlant să fie întâi dezinfectate"* (în Andreu și Grover, *op.cit.*, p. 489).

[2] Fără a fi prea entuziastă față de Valéry, scrierea *Notes pour comprendre le siècle* (Gallimard, 1941) este deosebit de agresivă în ceea ce-l privește. De exemplu, se pot citi următoarele: *„Ce se mai poate scoate acum din Valéry, chiar din Gide, în afara admirabilului exemplu de perfecțiune estetică, de savantă și bogată sobrietate pe care opera lor a alcătuit-o pe vecie?"* (p. 181). Sau, se mai pomenește și de *„simbolismul deja retușat după 1900 cu neoclasicism, subțiat de Gide și Valéry"* (p. 186).

[3] Romain Rolland publicase în februarie 1942 *Le Voyage intérieur* (Albin Michel).

Atunci, capitalismul englez s-ar apropia de capitalismul german pentru un pact: sacrificarea lui Hitler contra sacrificării lui Stalin. În cazul acesta, hitlerismul de stânga nu s-ar apropia oare de comunism? Nu s-ar afla astfel un front ruso-german împotriva unui front occidental?

Dacă Japonia se ocupă de Australia și de India, nu se va mai putea ocupa în plus și de Siberia. Ceea ce va complica sarcina germanilor.

Englezii vor merge oare până la capăt cu rusofilia lor? Nu se vor dezbina oare în mod serios? Atât în cazul succesului, cât și într-al eșecului german?

Dacă Stalin i-ar sacrifica pe evrei pentru alianța cu hitleriștii de stânga?

Până acum ofensiva engleză nu e serioasă. Mici raiduri, atacuri ale aviației întrerupte în fața represaliilor germane (?). Franța e îndeajuns de garnisită cu trupe germane.

Debarcările engleze ar fi mai ales politice, pentru a-i mobiliza pe francezi. La sud de Loara, pentru a tăia frontul german și a trece în Zona liberă. Dar convoaiele englezești ar urma să defileze în fața Brestului și a Cherbourgului!

Cele două extremități. Galicia, Norvegia și la mijloc prefăcătorii politice. Danemarca, închiderea Balticei?

Hitler, doar pe jumătate învingător în Rusia, ar putea să inițieze el însuși o apropiere de ruși.

În orice caz, se va vedea ce urăște Hitler mai mult, comunismul sau capitalismul. În ambele direcții, ar trebui oare să-i înghită pe evrei?

Și America? N-a rămas anticomunistă? Nu cumva disprețuiește Anglia?

16 mai

Agonia Franței am trăit-o în 1918. De atunci încoace, am depășit în străfundul minții și inimii mele momentul naționalismului. Am scris *l'Europe contre les Patries*[1]. Adevăratele sentimente ale sufletului meu. Aventura Doriot, însă, m-a tras puțin înapoi. Politica internă nu mă mai interesează.

20 mai

Am scris prima parte a unui roman *Jaime Torrijos*[2]. După 50 de pagini, scriu din nou partea a doua[3]. Inconvenientul unui atare roman fantezist este puțina sa credibilitate în ochii cititorului, rarele sale puncte de reper în istorie

[1] Gallimard, 1931.

[2] Acest roman va purta titlul *l'Homme à cheval* (Gallimard, 1943).

[3] Prima versiune suprimată de Drieu din această a doua parte se poate găsi în Thomas M. Hines, *Le Réve et l'action, une étude de* L'homme à cheval *de Drieu la Rochelle* (French Literature Publications Company, Columbia, 1978).

și geografie. Sigur, nu-i decât o aparență, dar contează. Avantajul pentru mine este că nu-l plictisesc cu *false* puncte de reper, cu *false* alegații concrete și că mă rezum la esențialul intrigii morale și la lirismul interior.

— Început bun al germanilor la Kerci[1]. Dar mă tem în continuare de marile operațiuni anglo-saxone. Noi, noi alunecăm încet, timid, spre ineluctabil: în curând nu vom mai avea altă soluție decât să sperăm de la germani recucerirea imperiului nostru.

Niciodată n-am înțeles strategia germană din Mediterana în '40. Ar fi trebuit să înainteze până în Africa, să închidă Gibraltarul. Mare desfășurare de oameni, dar astea le-ar fi evitat campania din Libia. Ar fi trebuit să devină stăpâni ai Mediteranei înainte de a ataca Rusia și astfel ar fi căzut Balcanii. Limitele orizontului lui Hitler, care nu vede decât vechiul perimetru 1914–1918 și încă...

Stăpâni pe toată Franța, pe Africa de Nord franceză, germanii s-ar fi mulțumit cu Malta și Libia, ar fi putut ajunge la Abisinia prin Africa Centrală; ar fi împiedicat răzvrătirea Balcanilor, i-ar fi făcut pe spanioli să fie interesați de război și i-ar fi stimulat pe italieni. Și ar fi putut provoca în Franța colaborarea pe planul unei revoluții socialiste (!)

Astfel și-ar fi utilizat trupele în iarna '40–'41.

Egiptul era ușor de cucerit atunci — dixit Churchill.

— Chiar dacă Rusia va fi învinsă până la Urali, nu va însemna nimic, ar trebui cucerită Mediterana, ar fi nevoie de legătura cu japonezii.

28 octombrie 1942

Luni de zile am părăsit de tot acest jurnal. Între timp am terminat *Torrijos*, devenit *l'Homme à Cheval*. Despre politică am scris puțin. Pregătesc o culegere cu toate articolele mele din 1937 încoace. *Charlotte*, fără îndoială, nu va fi niciodată jucată[2]; mă bucur, căci mă tem de josnicele neliniști ale prezentării sufletului meu în fața publicului și, pe de altă parte, nu cred în valoarea teatrală a acestei piese!

Nimic nou în viața mea particulară. Beloukia rezistă surprinzător de bine depărtării fizice, totuși mi se pare că dă unele semne de oboseală. Astă-vară am petrecut câteva săptămâni cu ea în sud: încă mai spera să-mi trezească simțurile. Simțurile nu mai sunt pentru mine decât o imagine, un fel de pretext pentru sfârșeală estetică, pentru reminiscență.

Altă femeie se înverșunează pe urmele mele. Dar nu-i decât o reflexie, lipsită de forță.

[1] Peninsula Kerci este efectiv recucerită în mai 1941 de către Wehrmacht pentru a permite cucerirea Sevastopolului (asediat de la sfârșitul lunii octombrie 1941 și cucerit pe 2 iulie 1942).

[2] Să precizăm: „jucată la Paris" (vezi p. 242).

Lumea i-a crezut pe germani învingători în iunie, acum îi crede pierduți. De unde provine această schimbare? Eu însumi am avut un moment de descurajare în septembrie, octombrie. De ce? Aveam senzația că se epuizează în Rusia; totuși, au atins la Stalingrad o poziție capitală, dar s-ar putea să fie prea costisitoare și își dau atâta osteneală numai să se apropie de Caucaz. Pe de altă parte, n-au reușit să cucerească Leningradul, nici măcar să-l izoleze complet.

Moscova nu e necesară, afară doar din punct de vedere moral. Nu stăpânesc integral nici platoul central al Rusiei, la vest de Don; ocupă jumătate din el, până la Oka; și anul trecut au pierdut platoul Valdai.

Nu sunt cu adevărat stăpâni pe pozițiile esențiale ale Rusiei europene, nici pe Marea Neagră, nici pe Baltica. Toate astea rămân așadar neterminate, mai au nevoie de încă un an ca să realizeze ceea ce este indispensabil.

Or, într-un an, unde vor fi forțele anglo-saxone? Rușii nu vor mai avea oare destule forțe cât să rețină o parte din armata și aviația germane? Germanii vor avea oare nevoie de foarte mari forțe pentru a-i opri pe americani pe frontul occidental și pe cel din sud? Poate că nu?

Ceea ce e straniu este lipsa lor de reacție aeriană. Fără îndoială, fac economii pentru anul viitor.

Marile decepții au fost oprirea lui Rommel la El Alamein[1] și lipsa de acțiune a japonezilor. Dar și aceștia, ca și germanii, au nevoie de un an ca să-și consolideze cuceririle.

Poate că nu se va mai întâmpla nimic.

În fond, Germania și Japonia au cucerit esențialul din ceea ce visau și nu le mai rămâne decât să consolideze. Iar America, din lipsă de tonaj, nu va putea să facă nimic.

Singurul lucru neliniștitor și cu adevărat lăsat neterminat de către Axă ar fi Africa, unde mai sunt necesare încă două sau trei ofensive pentru a completa un *Lebensraum*[2] al Europei.

Ce se va petrece oare în iarna aceasta? Vor putea oare germanii să înconjoare Caucazul, să ajungă la Batumi și Baku? Vor ajunge oare la un fel de armistițiu tacit cu rușii? Vor cuceri oare Suezul? Vor încheia cucerirea Mediteranei, înainte ca americanii, dacă vor avea tonaj, să încerce să urce spre această Mediterană?

Războiul a ajuns în punctul culminant și, în consecință, pare în punctul său mort: există peste tot o mare oboseală și o mare plictiseală, înaintea eforturilor supreme.

Dacă anglo-saxonii nu pot face nimic serios, Germania va începe să extragă din Rusia resursele decisive — poate chiar resurse umane.

[1] Rommel ajunsese pe 30 mai 1942 la El Alamein, situat la 100 km de Alexandria, oraș pe care nu-l va putea cuceri din lipsă de material și benzină. Din 23 octombrie până în 4 noiembrie, Montgomery conduce bătălia victorioasă de la El Alamein.

[2] „Spațiu vital".

Ceea ce este dezolant este incapacitatea revoluționară a Germaniei în Europa cucerită. De aici se va trage tot răul.

— Proiectele mele literare: să reiau tema grozăviilor prieteniei tratată în comedia *Gille* și în partea a doua a romanului *Gilles*. Să scriu un *Saint-Louis* în trei acte: Franța care trebuie să se adune, să se depășească. Să scriu romanul al cărui plan este gata făcut: *Les Cagoulards*. Să scriu o carte de meditație interioară despre Franța. Să-mi încep memoriile (ar fi timpul!). Sau să nu fac absolut nimic și să-mi aprofundez studiile religioase, căci moartea se apropie[1].

Inima pare a fi mai bine anul acesta, datorită injecțiilor; de câteva zile însă parcă m-ar apuca din nou.

Încep să cuprind puțin ansamblul Tradiției. Îmi lipsește întâlnirea cu un om serios, pentru a-mi grăbi involuția.

Ne aflăm într-o perioadă de tristețe și monotonie: eu unul pot să scap ușor de așa ceva prin poezie și rugăciune.

De ce să mă mai ocup de politică? În Franța, unde nu se va mai petrece nimic, e impardonabil. Totuși, o să mă întorc la Doriot, ca să le arăt nemților, care fac aici o politică democratică fără vlagă, verde în față preferința mea pentru fasciști.

7 noiembrie

Rommel părăsește El Alamein și bate în retragere. Mă întorc în P.P.F.[2]

Încep să cred că victoria germană este foarte dificilă. În consecință, peste capul nemților, va urma conflictul dintre democrație și comunism. Dar și aici, după cum vor înclina într-o direcție sau alta, germanii vor avea un rol capital.

Ader la P.P.F. ca să-mi precizez încrederea în fascism în general și nu în Doriot în particular, deși, în ciuda defectelor sale, cred că e superior majorității politicienilor francezi, tuturor politicienilor francezi. Mă întorc în P.P.F. și ca să-mi exprim ironia față de politica germană la Paris, care încearcă în mod disperat să se alipească de democrație.

[1] Comedia inedită *Gille*, care reflectă dramele prieteniei dintre Drieu și Aragon, este foarte departe în intriga sa de romanul *Gilles*. *Saint-Louis* n-a fost scrisă niciodată. *Les Cagoulards* au rămas în stadiu de schiță. În jurul unui personaj central, alcătuit după mai mulți prieteni corsicani ai lui Drieu, s-ar fi aflat figuri inspirate de Doriot, Marion, frații Le Roy Ladurie și frații Gallimard. Frédéric Grover consideră că aceste personaje *„se regăsesc întrucâtva modificate în* Les Chiens de paille" (Andreu și Grover, *op.cit.* p. 493). Nici cartea despre Franța n-a văzut niciodată lumina zilei. Memoriile au luat forma a trei schițe: *Notes pour un roman sur la sexualité* (inedită), *Fragment de mémoires* (Gallimard, 1982) și *Débuts littéraires* (în *Sur les Ecrivains*, Gallimard, 1964, pp. 17–41).

[2] Drieu se duce pe 7 noiembrie la ședința de închidere a congresului P.P.F.-ului lui Jacques Doriot. Președintele ședinței, Victor Barthélémy, îi dă cuvântul și Drieu anunță că se întoarce în partid.

Germanii vor oare democrație în Franța ca să se asigure de slăbiciunea ei sau pentru că, în disperare de cauză, nu cred că ar mai fi ceva posibil în Franța în sens fascist? Ambele, fără îndoială. Și preferă o democrație anticlericală și pacifistă unui semi-fascism clerical, militarist și revanșard, ca la Vichy.

Dacă germanii vor fi bătuți, ce mi se va întâmpla? Voi putea să supraviețuiesc până în momentul în care se va angaja noua dramă între comunism și democrație? Sau va trebui să mă sinucid înainte? Sau voi cunoaște exilul? Ne aflăm în epoca primului secol înainte și primului secol după Hristos, epocă de exiluri și interdicții, de sinucideri. Epocă dificilă, deoarece, pentru tabăra învinsă, cel puțin câtva timp, literalmente nu va mai fi loc de pus piciorul.

Germanii ar putea oare să piardă Africa și să rămână victorioși în Europa? Pare greu, dată fiind situația precară din Italia și Spania. Pot oare cuceri Africa de Nord înaintea anglo-saxonilor? Pentru asta, ar trebui să ocupe și Spania. Țară muntoasă. Și dacă angajează un milion sau două de oameni în Africa și în Spania împotriva americanilor, vor fi atacați în flanc de englezi pe frontul maritim... Manevra anglo-saxonilor se conturează, devenind posibilă datorită rezistenței ruse.

Fără îndoială că Germania va părăsi mai degrabă Africa și apoi Occidentul decât Ucraina.

Germania se va replia spre Est. Va juca oare acolo rolul de apărător al Occidentului liberal sau de avangardă a Orientului comunist? Ce vor face unitățile S.S.?

Duminică, 8 noiembrie

Dintr-un fel de instinct, zilele astea m-am apucat iar de acest jurnal: și asta pentru că drama lumii se relansează[1]. Deci, sunt pierdut. Germania e pierdută. Sper că voi avea parte de o moarte conformă visului meu dintotdeauna, o moarte demnă de revoluționarul și reacționarul din mine.

E bine să te simți în inima destinului tău. La douăzeci de ani visam să intru în Intelligence Service sau în armata germană. Până la urmă, aleg armata germană. Voi putea oare să intru, ca să mor într-însa? Sau mă voi sinucide, ca romanii?

De luni de zile examinez aceste două ipoteze. Soarta mea firească ar fi fost să fiu S.S., în divizia „Nord", și să mor în cadrul ei. În Finlanda, în nordul extrem, acolo unde clima face caricatura atroce a nordismului... dar am hemoroizi, sciatică, aortită.

[1] În noaptea de 7 spre 8 noiembrie 1942 anglo-americanii reușesc debarcarea în Algeria și în Maroc. Pe 8 noiembrie, germanii debarcă, de asemenea, la Tunis.

Mai degrabă moartea romană. În orice caz, voi fi strigat, voi fi scuipat asupra mârșavei civilizații, asupra mârșavei existențe din marile orașe, asupra naționalismului și a democrației.

Am adorat Anglia, cea mai frumoasă reușită a nordismului. Dar am părăsit-o pentru că era putredă din cauza reușitei sale.

Îi urăsc pe evrei. Am știut dintotdeauna că-i urăsc. Când m-am însurat cu Colette Jéramec știam că fac și ce porcărie comit. Din cauza asta, niciodată n-am putut să fac dragoste cu ea.

Germanii sunt niște dobitoci, și eu la fel. Dobitoci deliranți, trufași, stângaci și devotați ca mine. Reprezintă admirabil tot ceea ce am dorit să fiu. Nu vreau decât să mor alături de ei. Aparțin unei rase și nu unei națiuni. De multă vreme noi, invadatorii normanzi și franci, am fost copleșiți de masa de liguri, de alpini. Franța s-a deteriorat fără încetare. Ultima ei tresărire a fost Verdun, când vedeam înaintând linia germană — și acel ofițer, acel tip înalt care se agita la câteva sute de metri și pe care nu l-am uitat niciodată și care a căzut[1] — și-i uram pe camarazii mei, care dădeau dovadă de un soi de eroism atât de slab.

Tocmai am ascultat radioul la ora unu și vocile stipendiate ale colaborării cedează, exact ca vocile stipendiaților ovreimii în 1940.

Doamne, cât i-am disprețuit pe toți oamenii ăștia ai colaborării, pe acești pacifiști mârșavi, pe Déat, acest normalist, și pe Doriot, metisul ăla de flamand și italian care își extrage toată forța din nu știu ce conjuncție europeană, dar poartă în el destrăbălarea muncitorului parizian.

Tocmai s-a interzis reuniunea lui Doriot, adică Achenbach[2], trădătorul Germaniei hitleriste, masonul, democratul, fără îndoială, pe un sfert evreu, își încheie munca de doi ani.

Africa de Nord este categoric pierdută. Operațiunea americană e bine condusă și-i va prinde în plasă.

Generalul Giraud nu dă în vileag decât ceea ce era, iar mizerabila slăbiciune a lui Laval, care l-a lăsat să fugă, se arată în toată splendoarea[3].

---

[1] Drieu l-a evocat pe acest ofițer în *La Comédie de Charleroi* (Gallimard, 1934, p. 62), dându-i chiar un prenume: *„Îmi aduc aminte, peste doi ani, în fața mea găliganul ăla de ofițer neamț, în picioare în furtună, la Verdun, Fritz von X..., care era în picioare și striga și mă striga. Și eu nu-i răspundeam, trăgeam în el de la distanță."*

[2] Născut în 1909, Ernst Achenbach, fost avocat și parlamentar, este consilier de legație la ambasada Germaniei la Paris, fiind însărcinat, din 1940 până în 1944, cu problemele de politică generală și cu relațiile cu presa. Va face carieră după război în partidul liberal (F.D.P.).

[3] În noaptea de 5 spre 6 noiembrie, Giraud este îmbarcat într-un submarin englez în larg în dreptul lui Lavandon pentru a se prezenta la cartierul general al lui Eisenhower, la Gibraltar; negocierile sale cu americanii sunt de asemenea natură, încât nu va ateriza în Algeria decât pe 9 noiembrie, la două zile după declanșarea operațiunii „Torch", dar va obține acordul americanilor pentru a comanda trupele franceze din Africa de Nord.

Mârșavul Laval, acea corcitură de evreu cu țigan, acel avorton conceput în spatele unei rulote. Nu l-am văzut decât într-o seară, dar cum mi-a mai simțit disprețul. [...]

Trebuie spus că Hitler e un dobitoc, la fel ca Napoleon. Ce să faci, când vrei să te ridici împotriva mediocrității întregii lumi. Numai Alexandru a avut noroc și a murit tânăr, la bordel.

Dar va urma partea a doua, atunci când anglo-saxonii și rușii se vor înfrunta pe cadavrul Germaniei. Atunci, Germania va renaște. Alegerea ei va determina evenimentele ulterioare.

Dobitocul ăla bătrân de mareșal și ticălosul de Laval reacționează față de evenimente așa cum sunt ei în fond. Totdeauna l-am disprețuit pe acest general pasiv, acest apărător pur negativ al Verdunului, această bătrână vită încălțată cramponată de linia de mijloc.

Ah! Dacă n-aș fi fost în politică, ce-aș mai disprețui acest tip de general francez, acest tip de bătrân francez — acest prototip al caliciei și zgârceniei.

Arată bine, flancat de Laval, stârpitura aia hidoasă ieșită din tot acel vis de mârșavă îmbogățire a proletariatului francez.

— Nemții îl trădează pe Hitler, îl părăsesc pe Hitler, n-au fost niciodată cu Hitler, care n-a fost niciodată cu el însuși. Acest proletar amărât n-a reușit să coincidă întru totul cu personajul pe care, într-un admirabil, miraculos, cvasi-divin efort, a încercat să-l egaleze: Napoleon Bonaparte.

Săracii de noi. Cezarii au ajuns o batjocură și bisericoșii, infamii, îi învinge cu ușurință.

Ei bine, în această zi, în care Hitler eșuează, după Napoleon, Cezar și Alexandru (mort la bordel), țin să afirm că-l disprețuiesc pe Hristos, ceea ce e mai bine decât să-l urăsc. Omenirea asta nu este la înălțimea neantului.

Biet creator, ce-i cu creația asta de doi bani jumate?!

Frumusețea morții te consolează de faptul că ai trăit prost. Doamne, ce-a fost viața mea? Câteva femei, atacul de la Charleroi, câteva cuvinte, contemplarea câtorva peisaje, cărți, statui, tablouri și asta e tot. E puțin.

Totuși, aș prefera să mor ca un S.S.

9 noiembrie

Alger a căzut, Oran va urma. Ce va face flota? Darlan pare a ceda. Totul ar trebui parcă să se desfășoare foarte repede[1].

[1] Într-adevăr, Darlan ezită: e constrâns să acorde, pe 9 noiembrie, o „suspendare de arme", valabilă pentru Alger, care va fi apoi extinsă asupra Algeriei și Marocului, pe 11. La acea dată, Darlan va face pasul decisiv, hotărât să joace cartea anglo-saxonă.

Desigur, eram neliniștit de multă vreme, le spuneam apropiaților mei că Germania mi se pare pierdută. Mai aveam însă speranța unei manevre frumoase în Africa. Se va produce oare? Nu e prea târziu?

M-am lăudat prea mult cu faptul că sunt profet, și încă un profet bun. Patima politică mă împiedica să mă folosesc de tot ceea ce ghiceam sau constatam de câteva luni încoace. Adevărul este că într-un an Germania se epuizase în Rusia. Și apoi, Germania nu avea destui oameni politici de talent. *N-a făcut politică de doi ani.* La Paris, personalul era lamentabil și, mai ales, fără conducere și ordine. Seva revoluționară, total epuizată. În fond, toți liberalii incluși în regim l-au trădat cu binișorul: Achenbach și Abetz[1] au fost sămânță de Talleyrand. Mă întreb dacă în ultimele luni n-au pregătit terenul pentru o răsturnare a situației.

Voi mai trăi oare să asist la conflictul dintre democrație și comunism, sau voi dispărea înainte? Voi dispărea înainte, căci eu nu mai vreau să am de a face cu democrația, iar comunismul n-o să mă vrea el pe mine. Aș putea să-l vreau eu? Nu, căci ar însemna să aleg între două grupări de evrei.

Evreii vor împiedica oare conflictul între Stalin și Roosevelt–Churchill? La urma urmei, e posibil. Dumnealor guvernează lumea ca și până acum, sub aceste două măști.

Restaurația evreiască la Paris va fi admirabilă. Întoarcerea D-lui Henry Bernstein va fi triumful unui semizeu. Franța a dat dovadă de mari aptitudini pentru josnicie sub germani, dar ce va fi sub evreii reîntorși!

Din toate aceste cauze, studiile mele religioase se vor opri aici, iar eu voi pleca, prea puțin înaintat pe calea eliberării.

Sunt totuși mulțumit că, înainte de a muri, am scris *L'Homme à Cheval* după *Charlotte* și *Gilles*. Asta va fi mica mea mărturie.

Benoist-Méchin[2] mi-a spus că ieri la ambasadă era mare agitație: le-a spus verde în față ce gândește acelor liberali infecți, acestor social-democrați prost deghizați. Și o să le-o spun și eu.

Ce bine va arăta Armata Roșie pe Champs-Élysées. Dar toată burghezia bogată, adepta lui de Gaulle, se va fi cărat în Statele Unite și va fi pedepsită doar pe jumătate. Sper că am compromis, în jurul *N.R.F.*, un număr oarecare de persoane ce vor fi foarte prost văzute și bine scărmănate de alde Aragon și Benda, reveniți în chip de stăpâni.

[1] Otto Abetz (1903–1958) este un prieten personal al lui Drieu. Ambasador al Germaniei în Franța ocupată din august 1940 până în august 1944, el îl sfătuiește pe Drieu, după înfrângere, să nu se angajeze pe calea colaborării. Drieu îi va prezenta „grupul de pe lângă banca Worms". În privința raporturilor lor, a se vedea *Fragment de Mémoires, op. cit.*

[2] Jacques Benoist-Méchin (1901–1983) ziarist și scriitor, era, în ajunul războiului, un germanofil convins; căzut prizonier și eliberat în scurt timp, intră în guvernul Darlan și va răspunde, până în septembrie 1942, de relațiile franco-germane; a fost un colaboraționist partizan al unei Europe noi, totalitare și nazificate. În 1945 a fost condamnat la moarte, apoi i s-a comutat pedeapsa în închisoare pe viață, înainte de a fi eliberat, în 1954.

— Ce vor face germanii? Reacția e dificilă prin Mediterana sau prin Spania. Totdeauna m-a mirat inerția lui Hitler în Mediterana occidentală. Cum de nu s-a năpustit chiar de la început asupra Gibraltarului, asupra Suezului. În anul 1940–1941, putea să facă ce voia. Dar a crezut că un *Blitzkrieg*[1] în Rusia va aranja totul.

Va prefera să se retragă în Occident, mai degrabă, decât în Rusia. Nu va reacționa în Africa, nici măcar în Spania, va abandona Franța luptând, precum și Belgia și Olanda. Armata îl va lăsa baltă și va negocia în schimbul integrității Germaniei apărarea Europei împotriva comuniștilor. Ceea ce i se va acorda. Nu cred că Roosevelt și Churchill vor risca invadarea Germaniei de către ruși. Dar, dacă, pe de altă parte, cer ca ea să fie cotropită de către evrei?

— Prima răzbunare a destinului pe sovietofilia burghezilor va avea loc atunci când trupele germane vor părăsi Finlanda și când trupele rusești se vor năpusti asupra Suediei! Va începe printr-o frontieră comună cu comuniștii.

Apoi, principii români anglofili vor fi trași în țeapă.

Germanii vorbeau despre dreptul lor, despre justiție, despre gratitudinea francezilor față de ei etc... tot felul de mofturi la care mă încruntam.

I-am tot spus lui Abetz că atitudinea lui Laval față de Giraud e o dovadă decisivă a lașității și ineficienței sale — sau a faptului că joacă un joc dublu.

Laval va guverna cu Reynaud în timp ce de Gaulle nu va fi decât ministrul de război, și nu pentru multă vreme — dar atât de încărcat de onoruri. Americanii ne vor lăsa Algeria, dar vor lua Marocul, sub o formă deghizată.

— În sfârșit, dacă ar fi să iau totul de la început, n-aș face altceva decât ceea ce am făcut, din cauze pasiunii mele pentru un anumit stil, pe care Anglia nu-l mai reprezintă și pe care Germania încă îl mai reprezintă în această lume care s-a înjosit. Și cred că nu m-am înșelat în calculul esențial: amenințarea rusească, victoria finală rusească, mai degrabă, decât cea anglo-saxonă.

10 noiembrie

Cât de mult, în fiecare criză, îmi pierd capul, dar mă las în voia inimii. Ah! Ce bine e să fii descătușat, frământat în toate elementele ce te alcătuiesc. Nu sunt destul de puternic pentru a mă putea lipsi de aceste vârtejuri profunde. Și totuși, marii noștri maeștri au fost educați de atari zguduiri. Shakespeare și Balzac nu erau departe de marile convulsii. Iar sfinții nu propășesc decât în timpul eroilor.

Germania va reacționa oare în Africa?

Mi-am reînnoit adeziunea la Doriot, dar numai în principiu, pentru a marca radical apartenența mea la fascism. Detaliile acțiunii îmi sunt și mai

[1] „Război-fulger", denumire sub care este cunoscută ofensiva occidentală a Germaniei hitleriste (n. ed.).

indiferente, de când le-am cunoscut cât de cât. Nu mă interesează decât maieutica sufletului omenesc prin acțiune și versatilitatea combinațiilor de idei în focul evenimentelor.

Ce se poate întâmpla, pe termen lung, din conflictul dintre fascism și comunism? Nu vor exista din nou puncte de contact? Sau poate că drama dintre slavi și germani se va opune la una ca asta? Dar drama dintre germani și evrei?

Ce va deveni „democrația" anglo-saxonă, călită prin luptă? Elementele aristocratice vor prevala oare din nou? Într-un mod mai puțin ipocrit și mai pe larg ca înainte?

Acestea sunt transformările dialectice ale ideii de putere. Contaminarea naționalismului fasciștilor francezi cu naționalismul fasciștilor germani, în asemenea măsură încât acești naționaliști tind să creeze o internațională — în timp ce internaționaliștii masoneriei cred că redescoperă patriile = contaminarea gaullismului burghez cu comunismul seminționaliștilor, nu sunt decât detalii în comparație cu marile transformări din Est și Vest.

— Acum Anglia este și ea ocupată de aliați puternici, autoritari și disprețuitori, își pierde coloniile, își vede orașele ruinate; atinge nivelul Franței din 1914–1918.

Țările mici, care sunt definitiv forțate de istorie să se supună; acestea sunt țări ca Olanda, Boemia, Polonia, Franța, de asemenea, și Anglia.

A existat totdeauna o veche luptă între spanioli și englezi pentru supremația în Atlantic. Spaniolul a fost mereu învins, dar a supraviețuit mereu. Și Portugalia își va pierde coloniile, ca și Belgia, Olanda și Franța.

— Unui naționalist francez îi va păsa prea puțin de Alsacia sau de Madagascar, după cum e omul Americii, Rusiei sau Germaniei.

Naționalismul țărilor mici este încet, încet strivit.

16 noiembrie

Zilele astea am ajuns la certitudinea, după faptele germanilor și după declarațiile lor, că sunt neîncrezători și dezgustați față de rarele elemente fasciste existente în Franța. Reprezentanții lor, raliați la hitlerism, sunt democrați din naștere și de la natură și doresc în Franța o democrație socializantă și pacifistă, cel mult puțin antisemită, anticlericală și deci, pasabil, masonică. În acest sens, ei se întâlnesc cu imperialiștii de la Berlin, care se tem de o redresare națională cu ajutorul metodelor ascetice ale fascismului.

Deci, oamenilor ca mine nu le rămâne nimic de făcut. Sentimentele lor antidemocratice, antisemite, antimasonice (sunt antimasonic pentru că sunt tradiționalist și ocultist) îi îndepărtează de anglo-saxoni și de gaullism și nu mai pot spera mare lucru, după experiența trăită din partea a influenței germane în Franța și Europa. Nu mai au decât să se retragă în cortul lor, ca să

savureze acolo amara conștiință a decadenței europene și a imposibilității realizării visului lor privind purul socialism aristocratic și războinic. Dacă hitlerismul nu moare din cauza înfrângerii militare, se va împotmoli în profitul capitalist, în corupția liberală și anarhică.

Astfel, în fiecare epocă, idealul doctrinarilor scrisului se destramă sub impactul realității. Dar nu-ți uita realismul de istoric: ai apreciat totdeauna o civilizație pentru acel *minimum* pe care a știut să-l realizeze. Hitlerismul, totuși, va fi trezit conștiința europeană în privința problemei evreiești, în privința unității Europei și va fi fost de folos socialismului. De asemenea, va fi introdus sportul în viața statului.

— Am avut discuții îngrozitoare cu Achenbach despre rivalitatea dintre Déat și Doriot. — Aici s-au vădit adevăratele sentimente ale ambasadei. Dar trebuie spus că deocamdată, imediat, au dreptate, ei nu pot face altceva decât ceea ce fac: Germania vrea cu tot dinadinsul să mențină aparențele unei guvernări la Vichy ca să nu fie în mod deschis la cuțite cu întreaga națiune franceză și să favorizeze gaullismul. Dar noi, naționaliștii francezi, în ciuda sentimentului nostru european, trebuie să luptăm, tocmai din cauza sentimentului nostru european, pentru menținerea... sau, mai degrabă, pentru restaurarea unei autonomii franceze.

În paralel, gaulliștii au de luptat împotriva impietărilor anglo-saxonilor, cam ca noi împotriva impietărilor germanilor.

Trebuie să fim simultan naționali și internaționali — asemenea comuniștilor.

Toate acestea sunt poate vane, căci, pe de altă parte, Dumnezeu știe că simt că prezentul și cu atât mai mult viitorul aparțin blocurilor continentale și, în fond, internaționale. Dar sensibilitatea noastră nu poate fi violentată mai mult ca acum și noi trebuie să luptăm împotriva excesului acelor lucruri, pe care în principiu le admitem, împotriva excesului unei hegemonii, care este totuși garanția unității europene.

— Memoria mă face să mă bucur nemaipomenit de mult de femei. Nu trece zi să nu-mi aduc aminte de linia unui sân, de acea ușoară umflătură din partea de sus a șoldului care anunță o viitoare îngrășare. Îmi amintesc mai bine trupurile decât fețele.

O singură figură trăiește pentru mine, aceea a Beloukiei. E neîncetat în fața mea. Și inflexiunile sale vin să sublinieze, să comenteze gânduri de tot felul. Aș putea oare să trăiesc dacă n-aș avea acest chip printre chipuri?

Beloukia este în fiecare an mai admirabilă prin curaj, simplitate, binefacere. Strălucește în viața mea așa cum strălucește în viața celorlalți. Ea este forța primitivă a vieții.

17 noiembrie

— Găsesc politica mult mai puțin comică de când am trecut în categoria învinșilor! Dar pot spune, în apărarea mea, că de mult politica mă obosea și că, în fond, nu mă atrage decât periodic. E și o tendință la care mă încurajează lenea minții mele, căci a scrie despre politică îmi este cel mai ușor. Faptul că nu pot scrie despre religie, principala mea grijă, e ciudat. De fapt, nu e ciudat, când ne gândim la puțina mea profunzime. N-am putut niciodată să scriu ceva intim, acut. Sunt doar un fel de cronicar care valorează puțin mai mult decât ceea ce pare.

Cotiturile nefaste pentru germani: nu au făcut campania din Franța imediat după aceea din Polonia în 1939, nu i-au urmărit pe englezi de la Dunkerque în Anglia, nu au traversat Spania și nu au cucerit Gibraltarul și Tangerul, deci nu s-au războit cu rușii cu un an mai devreme, și numai cu ei. După aceea, eșecul lui Rommel în fața Alexandriei, înfrângerile din fața Moscovei, Leningradului, Stalingradului nu sunt decât niște consecințe.

Japonezii ar fi salvat totul atacându-i pe ruși, dar fără îndoială sunt foarte slabi, din moment ce nu pot nici măcar să apere Noua Guinee și Salomon. Salomon, ce simbol!

23 noiembrie

Înfrângerea germană pare din ce în ce mai sigură: Hitler acționează[1] puțin în Africa[2] și începe să se retragă în Rusia, unde poziția de la Stalingrad se dovedește a fi de neapărat, pe termen lung. Va pierde deci în același timp controlul asupra Mediteranei și pe cel asupra Volgăi — și niciodată n-a realizat pe deplin controlul asupra Balticii și a Marii Negre. Voi începe să vorbesc despre greșelile sale? A pierdut șase luni în fiecare an. În 1939 ar fi trebuit să atace Franța imediat după Polonia și astfel ar fi surprins Rusia, înainte de învățămintele pe care le-a tras de pe urma campaniei din Finlanda. Ba mai mult, ar fi trebuit să lase Occidentul în pace și să atace mai întâi Rusia.

Așadar nu este un Alexandru, un Cezar, ci doar un Napoleon. Și totuși, Europa e pregătită pentru unitate. Probabil că va deveni conștientă de acest lucru sub dubla invazie a rușilor și a americanilor. Foarte târziu, și nu vor mai rămâne de salvat decât ruine. Și fără îndoială Europa nu va avea puterea să se opună celor doi, ci va cădea într-o direcție sau în cealaltă — sau se va despica între cele două.

[1] În manuscris: nu acționează puțin.

[2] Să amintim totuși că, începând din octombrie, trupele germane au început să se instaleze în Tunisia. Aceasta va fi eliberată abia pe 13 mai 1943.

Desigur, figura Europei, ca toate figurile geografice, nu e decât un mit și ne putem imagina o Europă continentală terminată cu o zonă de coastă anglo-saxonă așa cum Asia se termină cu Ionia. Dar această figură n-ar dura mult, căci Rusia, cu alte mijloace decât Persia, ar avea tendința s-o reducă, s-o suprime.

25 noiembrie

Ar trebui oare să mă sinucid în curând? Aș vrea să evit ca o răzmeriță de portărese să-mi scoată prostește mațele sau să fiu lăsat în seama umilințelor evreilor. Ar trebui măcar să mă ascund câtva timp, ca să trec peste foarte probabila răscoală sau peste răzbunările individuale — dar nu mă văd ascunzându-mă: sunt greu de ascuns, iar ascunzătorile sigure sunt puțin imaginabile. Și apoi, e ridicol. Pe de altă parte, în lupta finală pe care mi-o închipui între democrați și comuniști, va mai fi încă ceva sport și o partidă interesantă de jucat. Fără îndoială, Pucheu și Bergery sunt la Alger pentru a pregăti această a doua fază a Războiului mondial. Dar voi avea oare voința și șiretenia pentru a câștiga timpul necesar?

Sunt atât de obosit, nu mai aștept mare lucru de la viață în afară de ceea ce am și avut. Opera mea literară? Nu e o operă mare și durabilă. Aș scrie oare mult mai bine decât am făcut în ultimii ani? Aș putea, desigur, să scriu câteva romane, câteva piese (de nejucat?) și mai ales acele *memorii* în care poate mi-aș găsi cea mai bună formă și cea mai bună metodă de a-mi exprima personajul. Și aș fi vrut, mai ales, să duc mai departe reflecția mea religioasă. Mi-ar plăcea, în fond, să nu mai fac literatură și să mă consacru în întregime acestei meditații intime, de care mă apropii puțin câte puțin.

Dar, pe de altă parte, moartea de bună voie nu se află oare pe linia mea și nu este ea cea mai înaltă manifestare la care ființa mea prea angajată în veacul acesta o poate atinge? Mai am oare mult de lucru pe calea sfințeniei, nu cumva trebuie să lichidez, pur și simplu, în mod clar și precis, eroul ratat, războinicul avortat ce sunt de fapt?

Sinuciderea nu mi se pare în contradicție cu convingerea mea religioasă. Dacă viața nu-mi acordă timp să ajung la o anumită sublimare interioară, îmi iau dreptul să evit anumite concluzii triviale în jurul sfârșitului personajului meu de doctrinar politic și social. Acest lucru va marca retrospectiv tonul acestui personaj.

Nu am realizat suficient pe calea detașării ca să mă pot brusc refugia pe această cale, să zic piua și să afirm că la urma urmei nu mă interesează, și să accept anumite protecții umilitoare și care, de altfel, s-ar manifesta cu atâta întârziere și reavoință ironică.

— Am ajuns să admit pe deplin Tradiția ezoterică, ocultă, în liniile sale principale. Desigur, popularizarea la care o supun diverși autori contemporani e mizerabilă. Dar maeștrii sunt mari. Ceea ce mi-a rămas pentru totdeauna de la Platon, Toma d'Aquino, Schopenhauer, Hegel, Nietzsche poate fi de acord cu indienii, neo-platonicienii, cu *Kabbala*,[1] Eckhart, Boehm, Swedenborg, Guénon. Aceasta îmi permite să plec cu o frumoasă și puternică perspectivă. În fond, voi fi fost atins de har înainte de a muri — și cu mult înainte de a muri.

Harul intelectual, dar nu harul iubirii. Puțin occidental în privința aceasta, nu resimt deloc elanurile milei față de om și Dumnezeu, iar dragostea mea are o calitate spirituală teribil de decantată. E adevărat că există occidentali la fel de purificați în această direcție ca și arienii din Orient.

Singurul meu regret când voi muri nu va fi că n-am apucat să mai strâng încă o dată în brațe femei sau să revăd florile, copacii (am iubit atât de mult copacii) sau Parthenonul, ci că n-am avut timp să recitesc sau să înțeleg până la capăt *Upanișadele*[2] și *Dialogurile* și *Zopharul*[3] și pe Schopenhauer și pentru a o suta oară *Zarathustra* etc... etc... Încă o clipă de fericire intelectuală.

Și există Belou. Biata, draga de Belou. Dacă ar fi mai tânără, aș avea mai puține scrupule, căci viața e atât de minunat de puternică în ea. Dar va mai avea încă suficiente bucurii ca să uite bucuriile atenuate pe care i le mai dădeam încă, bucuriile duioșiei și devotamentului, după cele ale voluptății? E ciudat cum în jurul acestei ființe, toată axată pe viața imediată, moartea dă târcoale cu îndărătnicie și o lovește în iubiții ei. Voi fi al doilea care se sinucide. Am prânzit odată cu acest predecesor în dragoste și în moarte (cu Martha Bibescu[4], într-un mic restaurant lângă Notre-Dame) și am scris o piesă proastă cu acest subiect[5] (*Nous sommes plusieurs*).

— Ce ciudat că mi-am legat soarta de aceea a germanilor, deși nu-i cunoșteam deloc, deși nu vorbesc limba lor și, dimpotrivă, atâtea lucruri mă atrăgeau spre englezi și americani. Dar mi-am legat soarta de fascism și de hitlerism, și nu de italieni sau germani. Acest lucru se afla profund ancorat în destinul și fatalitatea mea: ca bun decadent ce mă aflu, îmi place forța voită și conștientă, în lipsa forței spontane și ingenue. Crezând în decadență, nu puteam crede în altceva decât în fascism, care este dovada decadenței, pentru

[1] Ultimele două cuvinte sunt adăugate pe margine.

[2] *Upanișadele* sunt ansamblul textelor sacre ale hinduismului, scrise în sanscrită, care constituie una dintre cele patru părți ale cărții comentariilor, *Veda*.

[3] *Zophar* sau *Sophar* sau *Zohar*, vezi nota 1 de la pag. 52.

[4] Martha Bibescu (1888–1973), principesă de origine română, scriitoare, a lăsat numeroase volume de amintiri despre mediile literare și mondene. Drieu a locuit în insula Saint-Louis, pe Quai Bourbon la nr. 45, într-un apartament care îi aparținea.

[5] Piesă inedită de Drieu, care datează din 1936; efectiv mediocră, ea n-a fost niciodată jucată. Despre această piesă, vezi Jean Lansard, *Drieu la Rochelle, essai sur son théâtre joué et inédit*, vol. I (Aux amateurs de livres, 1985).

că e o rezistență conștientă față de decadență, cu mijloace determinate de însăși această decadență.

Iubeam sufletul anglo-saxon, plin de idealism și de umor, de imaginație feerică și comică — tot ceea ce este mai degrabă celtic. În fond, sunt, poate, mai degrabă, celt decât germanic. Scandinav și celt, iată ceea ce e mai aproape de mine decât germanul slavizat. Fără îndoială, aș fi fost mai pasionat de slavi decât de germani dacă i-aș fi cunoscut și pe unii și pe ceilalți.

— Ce le lipsește nemților? Geniul politic. Din această cauză n-au știut să-și universalizeze ideologia, s-o internaționalizeze. Au, așadar, împotriva lor cinci internaționale: pe cea comunistă, pe cea evreiască, pe cea catolică, pe cea protestantă și pe cea masonică.

— Vorbesc despre moarte, despre sinucidere, aș vrea ca situația să rămână astfel încât să am dreptul să nu văd altă ieșire onorabilă decât sinuciderea. Dar Dumnezeu știe ce perturbări vor veni în curând să schimbe toate perspectivele. În orice caz, n-aș putea suporta triumful evreilor, care este sigur.

1 decembrie

— E poate ciudat că un prieten germano-american, Paul Waldemar Boehm[1], care pretindea că deține o metodă de chiromanție de la indieni (?) mi-a citit în palmă că voi fi căsătorit de două ori și că voi muri la cincizeci de ani, bogat, plin de succes, dar ros de o boală cumplită. Or, am fost căsătorit de două ori, am ceva bani și notorietate și voi muri la cincizeci de ani, fie din cauza bolii mele de inimă, fie din cauza înfrângerii lui Hitler. — Chiar și această idee a morții începe să mă plictisească și-și pierde efectul mistic. Până atunci, viața va fi atât de plicticoasă la iarnă. Și nu-mi mai face mare plăcere să scriu. Ce să mai scriu? Poate acest *Caprice Romain*[2]. Am început să dictez câteva pagini din memorii, ca să văd cum ar fi stat lucrurile dacă aș fi avut timp să alcătuiesc acea mare lucrare finală, acele pagini despre lipsa mea de vocație literară și despre ingenuitatea debutului meu[3]. Dar, în fond, am schițat deja aceste memorii în *État civil*, *Le Jeune Européen*... și în romanele mele.

Voi rata un spectacol frumos: restaurarea democrației în Franța. Întoarcerea evreilor, a masonilor, a deputaților, a generalilor etc... Voi rata, de asemenea, întoarcerea filmelor americane și a țigărilor Lucky Strike[4].

[1] Drieu a menționat deja această prezicere la pag. 192 *sq.*; îl întâlnise pe Paul Waldemar Boehm la Sciences Politiques, unde era auditor liber. Boehm îi propusese lui Drieu să-l ducă în America și să-l introducă în afaceri. Profitând de o permisie de convalescență, Drieu pleacă împreună cu el să viziteze München în primăvara anului 1914. Asupra acestui punct, cf. Andreu și Grover, *op. cit*, pp. 83 *sq.*

[2] Vezi „L'Intermède romain" în *Histoires déplaisantes* (Gallimard, 1963).

[3] Vezi „Debuts littéraires" în *Sur les écrivains (op. cit.)*

[4] Marcă de țigări americane foarte căutate în epocă și după Eliberare.

Dacă aș fi trăit, aș fi făcut câteva călătorii cu Belou, dar ce haz are să călătorești când ești aproape bătrân, când nu mai faci dragoste și când totul e deja ghicit. Totuși, frumusețea este totdeauna o surpriză.

Cred că am să termin cu *N.R.F.* după numărul din ianuarie, e atât de proastă. Dar va fi oare mai bună, după? Da, în ciuda tuturor!! Vor mai fi câteva pagini de Valéry, Claudel și Gide (dacă acesta din urmă nu va fi ucis la Tunis) și apoi de Bernanos, Benda, Suarès, Saint-John Perse și de atâția alții. Literatura franceză nu a murit și va supraviețui puțin națiunii. Afară doar dacă rușii nu vor sosi imediat. Până atunci, anglo-americanii vor restitui oare Franței cel puțin Africa de Nord?

Japonezii ar fi putut asigura anul trecut, anul ăsta triumful Axei. De ce n-au făcut-o? Au supraestimat puterea germană într-atât încât s-au temut de ea, au mizat pe un echilibru între albi și, pierzând Germania, au pierdut totul. Afară doar dacă nu pregătesc o alianță cu Rusia împotriva saxonilor sau cu saxonii împotriva rușilor. Dar orice alianță nu este decât pregătirea unui viitor conflict între aliați. Cine va rămâne ultimul? Rusul, americanul? Sau și unul și celălalt, fiecare la el acasă, rusul în Europa și în Asia, americanul în Africa și în America.

Mi-ar fi făcut plăcere să văd Egiptul și să revăd Grecia, dar deliciile unei morți conștiente nu valorează mai mult?

Marii oameni sunt mici: Hitler după Napoleon! Hitler repetă aceleași greșeli: ezită între capitalism și socialism, așa ca Napoleon între principi și popoare. Napoleon să fi avut împotriva lui, la sfârșit, masoneria? Hitler a pierdut 6 luni în fiecare an; ar fi trebuit să atace Franța după Polonia și Anglia, înainte de sfârșitul Franței, iar Rusia ceva mai târziu, după ce și-ar fi asigurat concursul Europei. Sau poate să atace Rusia înainte de toată lumea.

Această lipsă de geniu politic al germanilor, nu mai au imaginație, dar or fi avut vreodată, în acest domeniu? N-au știut să creeze o internațională. Imbecilii de burghezi o să regrete: dar acesta este cel mai sinistru discurs funebru, precum și condamnarea lor.

Se vorbește despre un guvern Benoist-Méchin. Göring este la Paris... Oare cum va crăpa mârșavul Laval?

7 decembrie

M-am întors la Doriot fără speranță, fără dragoste. Am făcut-o ca să-mi marchez credința fascistă în fața nemților care fac antifascism în Franța în același fel ca și americanii, englezii și rușii. Nici măcar nu l-am revăzut pe Doriot: prezența mea îl jenează prea mult. Știe că sunt la fel de lucid ca și el. Doriot își supraviețuiește de ani de zile, poate că nici n-a fost vreodată el însuși. Strivit de la început de influența rusească, a încercat să se elibereze de ea și imediat a fost condamnat. Trecut de cealaltă parte, a fost strivit de influențele

masonice și catolice și de Acțiunea Franceză — apoi de influența italiană — apoi de influența germană. El este imaginea acestei biete țări, în care nimic original, independent nu mai poate să apară.

Face chefuri pentru că nu mai are nimic altceva de făcut. E un agent care-și așteaptă ceasul într-un birou de plasare pentru agenți în străinătate, căci asta a devenit toată politica franceză. Ceasul acela nu va mai veni, desigur, sau va fi ocazia unor sinucideri.

— Frecventând câțiva germani la Paris, am măsurat înfricoșătoarea decadență a minților și inimilor în Europa. Hitlerismul va muri din lipsă de hitleriști, Europa va muri din lipsă de europeni.

Dar restul lumii valorează oare mai mult? Această slăbiciune n-a fost oare totdeauna specifică oamenilor? Istoria fardează trecutul și ne face să credem că a fost mai viu decât prezentul.

14 decembrie

Am luat dejunul la mine acasă, cu Paulhan, care mă stimează pe jumătate și mă urăște pe de-a-ntregul. Dar eu, pot simți altceva pentru el? Am oroare de această promiscuitate morală în care te pun anumite împrejurări ale vieții. Puțină vanitate m-a situat sub nivelul meu în această poveste. Dacă aș fi avut mai mult orgoliu și mai puțin zel prostesc, nu m-aș fi încurcat de doi ani încoace cu tot acest talmeș-balmeș de lucrări și de evenimente mărunte. Hotărât lucru, disprețul meu față de mine însumi e intolerabil, mă împinge spre aventuri sordide (Doriot, *N.R.F.*).

Am citit viața lui Vigny de Baldensperger[1], o carte foarte bine construită. Îmi confirmă lipsa de încredere în solitarii de felul meu, înțepeniți în orgoliu rânced și în revendicări prost mascate. Frivolități, vanitatea singurătății. Toți solitarii sunt odioși: La Bruyère, Rousseau, Bloy, Vigny. Ajungi să-i preferi pe curvarii sinceri gen Hugo. Dar sunt niște epicurieni sublimi și au clipe atât de frumoase.

Piesa lui Montherlant *La Reine Morte*[2], m-a satisfăcut profund. Dacă n-ar fi existat, l-aș fi inventat, pe jumătate însă: orgoliul meu e mai puțin naiv și mai viclean ca al său. Și n-aș putea niciodată să scriu așa cum scrie el. Sunt destul de slab ca să mi se pară că, dacă că el a fost, m-a dispensat mai mult decât pe jumătate de necesitatea de a fi.

Germanii rezistă în Rusia mai bine ca anul trecut, deși la Stalingrad sunt pe jumătate încercuiți. Răgaz în Africa, unde anglo-americanii vor avea nevoie de timp pentru a-și pregăti marea lovitură. Va fi oare lovitura finală? Italia este un groaznic defect al cuirasei. Mai demult, Abetz îmi spunea: *„Noi dorim ca*

[1] Cartea lui Fernand Baldensperger (1871–1958) despre *Vigny* datează din 1912.

[2] Drieu a scris critica sa la *La Reine Morte* în *N.R.F.* din februarie 1943, pp. 249–256. Articolul a fost reprodus în *Sur les écrivains*, pp. 271–278.

Franța să fie aliata Germaniei, căci fără ea vom lua Italia, or a avea Italia ca aliat, știți doar, înseamnă să te pregătești pentru a scrie de Caporetto."

Politica germană în Franța a fost, în mod mizerabil, pe măsura francezilor. Nimic nu-mi permite, la urma urmei, să afirm că dacă ar fi fost mai amplă și mai îndrăzneață i-ar fi antrenat pe francezi, pe care nimic nu-i va mai antrena vreodată. Până la urmă se obișnuiesc cu discordiile noastre, dar nu cumva aceste discordii sunt mai profitabile dușmanilor lor decât lor înșile?

17 decembrie

M-am pus într-o situație care mă plictisește îngrozitor: revista, colaborarea, toate astea m-au plictisit încă de la început, aproape tot timpul și de când toate merg categoric rău sunt istovit de rolul pe care trebuie să-l joc până la capăt. Deseori îmi vine să mă sinucid imediat: Parisul este atât de posomorât și atât de mort, oamenii sunt niște muribunzi năuciți. Nu mai e nimic viu, nimic pătrunzător. Îți vine să muști, dar n-ai mușca decât carne stricată. Iar nemții sunt deja ceva cunoscut. Duminica trecută, repetiția generală a lui Bourdet[1] a fost culmea. Câte întoarceri în trecut și câte fantome! O satiră tâmpită a tâmpeniei. Mauriac era prezent, împreună cu Duhamel și Valéry: bătrâni cai reformați. Oamenii încep să-mi facă mutre mult mai pe față.

Ah! Ce puțin îmi pasă de ce gândesc și cu atât mai mult de ce fac: vreau să mor. Belou și cu mine ne plictisim împreună. Și toți oamenii care cred că totul se va termina mâine și că se va aranja dintr-odată.

N-a mai rămas nici umbră de Franța și Franța nu se va redresa niciodată din această lovitură: de vreme ce s-a redresat atât de greu după aceea din 1918. Dar toate națiunile au murit, naționalismul le-a ucis: s-au repetat prea mult aceste nume, aceste cuvinte. Omenirea este istovită de atâtea cuvinte: are nevoie de somn, de barbarie. Tocmai de aceea vor învinge rușii și vor mătura totul. Cazacii se vor întoarce pe Champs-Elysées. Stalin la Versailles. Bietul Hitler nu e destul de sălbatic.

Dacă Germania e învinsă, Rusia se va apropia de Japonia împotriva anglo-saxonilor? Americanii schițează oare un joc anticomunist cu Darlan?

Peste tot, oamenii put a frică și a învârteală. Va trebui să mor bine, poate că stârnesc vâlvă. Răzbunarea...

În clipa de față, ocultismul nu mă mai excită. Din nou, senzația de *déjà-vu*.

26 decembrie

Peste o săptămână voi împlini cincizeci de ani. Din anumite puncte de vedere, am șaptezeci, din altele, șaisprezece. Trupul meu este pe jumătate

[1] *Père*, de Edouard Bourdet, la teatrul *la Michodière*, cu Yvonne Printemps, Marguerite Deval, Pierre Fresnay, Pierre Larquey.

consumat, pe jumătate înfloritor. Păstrez o naivitate nemaipomenită, întretăiată de cunoaștere și viclenie. Inima mea e moartă pentru pasiune, dar mai duioasă.

Mi-am băgat în cap de ani de zile că trebuie să mor anul acesta, iar evenimentele *se pretează*, dacă pot îndrăzni să spun, împlinirii acestei profeții. Când evenimentul depinde de profet...

Germanii se retrag ca și în iarna trecută, dar anul acesta faptul pare și mai periculos. Dacă rușii coboară de pe Don la Rostov, jumătate din armata germană este încercuită. Germanii au intrat în iarnă, grevați de o situație strategică mai proastă decât aceea din anul trecut. Manevra rusească a fost simplă, acum pare înscrisă pe hartă: să-i fixeze pe germani în fundul pungii de la Stalingrad[1], apoi să atace la baza pungii, la Boguciar, pentru ca încet, încet să culiseze și să închidă încercuirea la Rostov. Inconvenientul pentru ruși este că cealaltă parte a pungii se închide până la Caucaz și nu permite un atac direct pe celălalt flanc. Iar germanii pot la rândul lor să-i ia din flanc pe ruși pe linia Voronej–Mirelowo.

Franța e o țară terminată, de categoria a doua, poate chiar de a treia; partea proastă este că profesioniștii elocvenței și statul trebuie să continue s-o invoce ca pe o persoană însemnată, pentru a-și justifica activitățile perimate.

Asasinarea lui Darlan ar fi putut fi săvârșită de oricine: un comunist, un gaullist, un evreu, un mason — sau un fidel al Mareșalului sau un doriotist — sau, pur și simplu, de un dezgustat[2]. Aceasta dovedește că meseria de conciliator este o meserie grea, întrucât conciliatorul este, aproape totdeauna, un trădător în mintea unuia sau în mintea tuturor. Exemplu: Henric al IV-lea, Ludovic al XIII-lea. Fără îndoială, asasinatul a fost sugerat de Intelligence Service, hotărât lucru, crime ca la Veneția... Americanii mai aveau încă de câștigat, dar probabil că se săturaseră de Darlan. Vinovat ar putea fi și un comunist sau un evreu algerian.

Tipul lui de Gaulle nu e nou, de la începutul veacurilor: nobilul care lucrează pentru stânga — și în special, începând cu generalii nobili ai Revoluției.

În Franța nu mai există nici o forță organizată, cu excepția comuniștilor. Doriot e pe cale să se descompună. Gaulliștii sunt dinainte divizați la infinit. Din nou, nu va exista decât o armată străină pentru a le rezista comuniștilor: americanii îi vor înlocui pe nemți.

---

[1] Cele două contraofensive sovietice din noiembrie 1942 avuseseră ca rezultat formarea încercuirii de la Stalingrad, atunci când, pe 23 noiembrie, trupele sovietice venite din nord și din sud operaseră joncțiunea dintre ele. Contraatacul lui von Manstein era destinat să-l elibereze pe von Paulus, blocat pe 23 decembrie. Pe 24 decembrie, armata a V-a sovietică ataca direct Stalingradul.

[2] Comanditarul uciderii lui Darlan (asasinat la Alger în ajunul Crăciunului 1942), încă nu e cunoscut cu certitudine. Ucigașul, tânărul Bonnier de la Chapelle, judecat și executat în orele imediat următoare, a fost, după toate probabilitățile, împins să facă acest gest de către părintele Cordier, bine introdus în mediile regaliste. A fost reabilitat ulterior.

Restaurația democratică va fi mai întâi formalistă, ca orice restaurație; fiecare în fotoliul său, dar necesitatea va fi prezentă, va rămâne ceva din Vichy: obișnuințele bunului plac, care n-au făcut altceva decât să le declare reinstaurate pe cele ale Republicii a III-a și câte ceva din Carta Muncii, deși nu funcționează!

Americanii, ca și germanii, nu vor dori fascismul. Francezii nu-l vor nici ei. Deci, toată lumea va fi de acord. Dar... va exista Rusia, stăpână peste jumătate din Europa, stăpână poate și peste Germania. Atunci, ce vom face? Niște masoni cu mână de fier vor fi de ajuns? Există încă așa ceva?

Germanii învinși, rostogolindu-se în armata rusă: în toate epocile, invaziile germanice au fost consecința năvălirii slave. Hitler în 1940 nu ataca Franța decât ca să se poată întoarce împotriva Rusiei. Câți nemți vor trece la comunism? Antisemitismul va lăsa o urmă profundă în mintea oamenilor. Mulțimile au aflat de existența evreilor.

De ce oare nu-i atacă japonezii pe ruși? Ca albii să slăbească luptându-se între ei? Sau pentru că sunt ei prea slabi? Sau pentru că speră să se alieze cu rușii împotriva anglo-saxonilor învingători ai germanilor? Dar, atunci, chinezii?

Hitler a făcut aceleași greșeli ca Napoleon: acum doi ani n-aș fi putut crede această banalitate. Dar banalitatea este o lege a istoriei. N-a știut să regleze problema din Spania: ar fi trebuit să-i urmărească pe francezi prin Spania în 1940, să cucerească Gibraltarul, să închidă Mediterana, să dea Africa pe mâna spaniolilor și pe a italienilor. Apoi, a ezitat între socialism și capitalism, între popoare și principi. Ar fi trebuit pur și simplu să cucerească inclusiv Italia și Spania, pentru a demola acolo Biserica și monarhismul — să abolească frontierele, să stabilească un *Zollverein*[1], să creeze peste tot secții ale socialismului european. Dar pentru aceasta, trebuia supus *Reichswehr*[2]! După aceea ar fi putut să se întoarcă împotriva rușilor: cu o ideologie și cu o adevărată armată europeană. Nu e decât un timid precursor. N-ar fi trebuit uitate Elveția și Suedia, focare de liberalism, care întrețin, de pildă, visul liberalilor.

În curând, rușii se vor servi de arma Europei împotriva americanilor și a englezilor, lozinca începe să apară în foile lor clandestine.

27 decembrie

Oh! Splendoare a singurătății și a morții mele. Singurătatea mea mult iubită este deja moartea mea, pe care încep s-o gust ca pe un fruct care este încă pe copac, pe care îl ating cu buzele și care în curând va cădea în mâinile

[1] Această unificare vamală a statelor germanice a deschis calea spre unificarea politică (1834-1867).

[2] *Reichswehr* este numele dat, de la 1921 la 1935, armatei acordate Germaniei prin tratatul de la Versailles. Drieu alege într-adins acest nume perimat pentru a desemna vechea armată germană, prin opoziție cu termenul *Wehrmacht*, utilizat din 1935 până în 1945.

mele. Ce bine am făcut că am mers pe calea pasiunii mele, ce mă conduce la moartea mea de tânăr. Mă felicit că m-am atașat de ceva care, în infirma ordine politică, seamănă cu umoarea mea profundă, cu afirmația mea intimă. Da, exista ceva în hitlerism care semăna cu ceea ce aș fi vrut să fiu, dacă n-aș fi rămas înlănțuit de originea mea mic-burgheză și de nașterea mea franceză. La douăzeci de ani, visam să mă fac englez sau american sau german, orice, doar să nu rămân francez. Mai târziu, am visat, de asemenea, să fiu rus. De ce n-am străbătut lumea? De ce n-am cunoscut, în toiul celor mai grave convulsii ale acțiunii, doctrina înțelepciunii? Aș fi vrut să fiu cel mai furios războinic și în același timp să adăpostesc în centrul meu o asceză absolută, o detașare totală. Ce m-a împiedicat să fiu comunist? Mentalitatea mea mic-burgheză și, în același timp, neîncrederea în evrei. Dar simțeam bine că acolo se afla întoarcerea la valori. Prin aceasta se recucerește poporul. Stalin este conducător de drept divin, de drept popular absolut, și oamenii săi sunt aristocrați cum n-au mai existat de secole. E imperiul perfect, perfecta teocrație, fără nici o falie, nici o fisură. E frumos că Churchill și Roosevelt clădesc cu mâinile lor inconștiente și servile acest imperiu mondial. Voi muri cu o bucurie sălbatică la gândul că Stalin va fi stăpânul lumii. În sfârșit, un stăpân. E bine ca oamenii să aibă un stăpân care să-i facă să simtă atotputernicia feroce a lui Dumnezeu, inexorabila putere a legii.

Tocmai am recitit *Les Misérables*. Ce imbecilitate și câtă sănătate. Ce puternică era încă Franța, în timp ce deja era plecată, gata să se frângă. Și în ce măsură cei mai buni istorici sunt romancierii, istorici ingenui și intimi. Această epopee l-a zămislit pe de-a-ntregul pe Zola. E epopeea poporului devorat de marele oraș, zbătându-se, azvârlind cu picioarele, ca un cal căzut.

Am recitit și *Les Fleurs du Mal*. Era legat de Jeanne prin boala care încet, încet l-a făcut neputincios în brațele ei. Asta mi-a adus aminte de algeriancă, Emma Besnard. Dar eu m-am derobat, față de cine nu m-am derobat?

Când i-am ținut micul meu discurs lui Doriot la congres, s-a sculat în picioare cu mâna la vipușcă, timid și anxios, derizoriu și înduioșător. N-am știut să-l influențez și nici el n-a știut să mă influențeze. Se uita la mine și știa ce gândesc. Toate astea alcătuiau un straniu coșmar. Era unul din acele gesturi pe care crezi că le faci în vis și care nu se mai termină, chiar în vis. Nici măcar n-am stat de vorbă cu el. La ce bun?

Toate astea ar fi fost vane și foarte prostești, dacă n-ar fi slujit morții mele.

1943

5 ianuarie

Hotărât lucru, am cincizeci de ani. Oamenii au sentimentul că forțele germane se macină puțin câte puțin în Rusia și că această măcinare este mai puțin remediabilă decât anul trecut. Situația strategică se alterează. Dacă rușii își pot repeta loviturile, tot frontul din sud se va prăbuși. Și frontul din nord, după cucerirea localității Veliki Luki[1], nu e cu nimic mai puțin amenințat — dacă germanii se retrag spre Germania, englezii vor încerca oare ceva prematur în direcția Greciei sau a Italiei înainte chiar de cucerirea Tunisiei? — Iar mai târziu, va izbucni un conflict între democrații și comunism. Fierul trebuie bătut cât e cald și rușii vor avea tot interesul să acționeze pe fondul victoriilor lor și înainte ca anglo-saxonii să poată aduce din nou prosperitatea în Occident. Și apoi, când i-ai dat drumul, nu te mai poți opri.

Am citit o viață a lui Victor Hugo. Ce grozăvie e măreția. E prea simplu, prea drept. Așadar, sunt pervertit și prefer... nu pe oribilul Sainte-Beuve, ci pe Baudelaire sau pe Rimbaud. De altfel, cred că nimeni n-a fost mai inteligent decât Hugo: nivelul este aproape același la toți oamenii cu talent, dar există unele acuități mai sugestive, ni se pare azi, de o anumită amploare. Dar fără îndoială aceasta este o nouă prejudecată, o prejudecată de decadenți.

Nu există genii: din când în când o națiune acaparează un om talentat căruia îi atribuie o trăsătură reprezentativă mai dezvoltată decât la emulii săi. Alege omul cel mai complet, dar și cel mai mijlociu, dintre cinci sau șase. Hugo este mai variat, mai complet decât Lamartine, Vigny. Mai muncitor, mai capabil de desăvârșire. De asemenea, a trăit mai mult, cu o sănătate mult mai bună. Dar nu cumva tocmai asta e geniul? Homer este probabil cel care a desăvârșit *Iliada.*

— Visez puțin. Sau uit visele. Cele pe care mi le amintesc nu prezintă aproape nici un element fantastic; reproduc chiar preocupările mele cele mai banale, cele mai cotidiene. Iată totuși un vis de noaptea trecută care transformă o mică grijă sordidă în ceva încă și mai sordid, dar enorm. Întrucât fumez mult, dinții mi se murdăresc repede: încerc mereu să-mi curăț cu periuța incisivii inferiori, pe dinăuntru. Or, în gura mea, devenită mare ca un stadion, stăteam pe vârful acestor incisivi și cu un furtun detașam nicotina.

[1] Veliki Luki, important nod feroviar, la 450 km vest de Moscova.

Ceda foarte ușor și eram extrem de mulțumit. Asta e consternant și ne dă o idee că până în străfundul ființei noastre suntem prizonierii cotidianului celui mai meschin. — Acum trei sau patru ani, o visam pe Beloukia, totdeauna vise de gelozie, și de gelozie față de femei. O vedeam făcând dragoste cu o femeie, în fața mea, știind că sunt acolo. Suferam cumplit și mi se părea că tocmai suferința mă trezea din somn. Am fost obsedat de safism ani de zile: era o obsesie masochistă. Doream și mă temeam de suferința pricinuită de scenele imaginate. Dar era mai mult decât atât, și ar trebui studiată obsesia safismului la mulți bărbați (Baudelaire etc...). M-am gândit de multe ori la această problemă, dar nu îndeajuns de profund pentru a formula două sau trei ipoteze. Există aici acea spaimă și admirație care îi cuprinde pe bărbați în fața oricărei manifestări a dorinței și a Naturii. Și Natura nu-i fascinează niciodată atât de mult ca atunci când pare a se întoarce împotriva ei înșeși. Apoi, caracterul individual al geloziei se frânge aici pe o fatalitate. Șocul transformă toate astea în masochism. Cu atât mai mult cu cât atari spectacole, imaginate sau văzute, fac să strălucească frumusețea femeilor și să simți mai clar că această frumusețe este, la urma urmei, inaccesibilă bărbatului, care n-o epuizează niciodată în împreunare. Singurul mod de a poseda o femeie este s-o faci să sufere.

20 ianuarie

Am visat că mă ușuram în fața unuia dintre dușmanii mei. Oare cum explică una ca asta *Cheia viselor*?

— Înfrângerea Germaniei se schițează în Rusia. Pierderea Leningradului, sau mai degrabă a împrejurimilor Leningradului, în curând capitularea armatei lui Paulus. Armatele lui Hitler se vor opri oare pe linia Riga, Smolensk, Harkov, Rostov? Sau își vor continua retragerea?

Prăbușirea Germaniei în interior se va înfăptui cât ai clipi, țara fiind plină de comuniști locali și din străinătate. Răzbunarea evreilor, a polonezilor, a rușilor, a cehilor, a sârbilor, a grecilor va fi cumplită și va da loc unor răscoale fără nume. Anglo-saxonii vor merge oare până la capătul nebuniei lor? Dacă îngăduie strivirea Germaniei, cine va mai apăra apoi Occidentul împotriva rușilor? Armatele anglo-saxone nu vor fi totdeauna aici și chiar dacă ar fi, vor avea oare puterea și dorința s-o facă? Ar fi necesară întreaga Europă pentru a ajuta Germania și nu mai puțin toată Germania pentru a ajuta Europa să le reziste slavilor. Fără să mai vorbim de faptul că japonezii sunt poate alături de ei...

24 ianuarie

Burghezii oportuniști, ba chiar gaulliștii încep să fie înfricoșați și să întrevadă pericolul prezentat de jocul anglo-saxon. Dar prea târziu, e prea târziu. Am ajuns azi după-amiază, cu Le Roy Ladurie, la concluzia că e prea târziu: germanii nu se vor mai ridica după înfrângerea de pe Don. Înainte ca anglo-saxonii să încerce ceva, rușii vor fi obligat toată armata germană să se retragă de la cercul polar de nord până la Marea Neagră. Primii burghezi pedepsiți vor fi poate suedezii, cei mai josnici, cei mai lași.

Anglo-saxonii vor cotropi Norvegia pentru a le bara rușilor calea spre Marea Nordului și a-i salva pe suedezi. Americanii se vor strădui să facă un baraj în Balcani și în Turcia pentru a le bara drumul spre Dardanele.

Va exista o reacție în Statele Unite, dar prea târziu. Ah! Să crape toți burghezii, așa le trebuie. Stalin îi va căsăpi pe toți și-i va căsăpi apoi pe evrei... poate. Democrații, fiindcă i-au ucis pe fasciști, vor rămâne singuri în fața comuniștilor: gândul la acest *tête-à-tête* îmi umple inima de încântare. În mormânt voi jubila.

27 ianuarie

Ce înseamnă imobilitatea Japoniei? Să însemne slăbiciune? Sau calcul? Calculul nu poate fi întemeiat decât pe asigurarea unei viitoare alianțe cu rușii. Rușii vor avea a se apăra în Europa împotriva anglo-saxonilor, precum japonezii în Asia. Există un calcul, căci japonezii au cu adevărat un milion de oameni de aruncat asupra Siberiei. Așteaptă oare primăvara pentru una ca asta? Să fi așteptat ca Rusia și Germania să fie foarte obosite, ca anglo-saxonii să fie foarte angajați în Mediterana și în Europa? Roosevelt a strigat cât îl ținea gura că efortul american trebuia să se exercite în Europa. Asta ca să-i liniștească pe ruși, dar și pe japonezi. Până la urmă nu cumva o să-i liniștească prea tare?

Se poate imagina Japonia încheind pacea cu China, evacuându-și trupele din toate teritoriile acesteia din urmă, mulțumindu-se cu Indonezia, Filipinele și insulele dimprejur și făcând cu ele o alianță asiatică împotriva Rusiei și totodată a Statelor Unite.

Dificultățile americanilor în Africa de Nord dovedesc că, admițând că politica lui Roosevelt este destul de rezonabilă în intenția sa de a lupta în viitor împotriva comuniștilor, practic este obstrucționată de prejudecățile Frontului Popular și de intrigile evreiești și englezești. În acest sens, vedem deja prefigurându-se incapacitatea americană în Europa, în fața rușilor.

29 ianuarie

— Cât de tare ne-am înșelat cu toții în privința rușilor. *L'Humanité* avea dreptate: dar cum să crezi *L'Humanité*? Mediocritatea comuniștilor francezi ne masca puterea rușilor. Și, de altfel, este vorba mai degrabă de slăbiciunea germană, europeană, decât de forța rușilor. Ce putere au 80 de milioane împotriva a 180 de milioane, când aceștia au pușți și nu sulițe? Propaganda anticomunistă, care își avea în fond doza sa de adevăr, ne-a ascuns realitatea rusească. Propaganda face deseori rău celor ce o fac.

8 februarie

Acest jurnal, fiind un jurnal adevărat, fără mare preocupare literară, nu va prezenta interes decât mult mai târziu — dacă vreun erudit va fi interesat de mărturia mea politică referitoare la această perioadă. Voi publica *L'Homme à cheval*, scris de la începutul anului până în luna august, și *Chronique politique*, în care am inclus toate articolele mele începând din '34. Acolo se vor vedea clar ideile mele și cum am combinat totdeauna o dragoste morocănoasă față de Franța cu o încredere naivă și violentă în Europa. Probabil că toate astea vor apărea prea târziu și vor fi antrenate în vârtejul evenimentelor — și eu cu ele.

— Presupun că englezii și turcii se vor năpusti asupra Balcanilor, mai ales ca să ajungă înaintea rușilor. Frontul antirus se va stabili chiar pe linia munților Balcani, între România și Bulgaria. Bulgarii vor accepta molatic (divizați între panslavismul lor și sentimentele lor de țărani proprietari) Dar sârbii? Cum să unești toți oamenii ăștia, care se urăsc unii pe alții?

Englezii și americanii învrăjbiți nu vor avea niciodată destulă autoritate pentru a unifica Europa împotriva Rusiei. Și, de altfel, atacurile lor din primăvară vor provoca prăbușirea Germaniei atât de brusc, încât ea va fi prada imediată a comunismului.

Oamenii încep să vorbească pe față, atât în tabăra gaulliștilor, cât și în cea a colaboraționiștilor, despre opoziția saxonă față de ruși. Mulți gaulliști sunt neliniștiți cu privire la caracterul rezonabil al politicii engleze. În sfârșit! Iar colaboratorii se gândesc să-i înlocuiască pe germanii slăbiți cu anglo-saxonii pe care i-au disprețuit atât de mult, ca să sprijine lupta anticomunistă. Fiecare face concesii! Dar toate astea sunt insuficiente și tardive. — Eram mai obiectiv înainte de a fi fascist, aveam dreptate în articolul meu din *N.R.F.* din '34, *Mesure de l'Allemagne*: simțisem că Germania, nu foarte puternică, se încorda, se crispa — și împotriva pericolului slav.

Ce nenorocire că nu ne putem lăsa pradă comunismului (e o problemă de filosofie: comunismul abolește metafizica, o înlocuiește cu o sociologie; sunt împotriva comunismului, ca și împotriva lui Voltaire) și să-l favorizăm. Atunci,

înainte de a muri, am vedea această imbecilă burghezie gaullistă împușcată de comuniști. Va fi frumos. Va fi, căci fascismul n-a fost revoluționar, n-a fost destul de socialist, destul de internaționalist pentru a evita pericolul. Și anglo-saxonii urăsc Europa. *S-ar putea* să se fi resemnat. S-au împlinit trei ani de când englezii nu mai traversează Canalul Mânecii, și acest lucru ar putea fi de-ajuns ca să le răpească și puținele sentimente europene care le mai rămăseseră. Sentimentul european va lua naștere prea târziu, în plină prăbușire.

16 februarie

În străfundurile inimii și minții mele sunt profund satisfăcut de tot ce se petrece. Totdeauna am crezut în tot ce e mai rău, în decadența absolută a Europei și a lumii. Instinctul meu a fost totdeauna apocaliptic. E întrutotul conform cu viziunea mea despre lume și anume că națiunile mor ca și indivizii și că civilizațiile devin niște aștri morți.

Rusia nu va revigora Europa, o va termina; va termina acțiunea Americii asupra Europei și a Europei asupra ei înseși. Dar Rusia *peste* Europa va fi precum Roma peste lume. În fond, pentru America și pentru Rusia e mai bine ca Europa să moară, aceasta din urmă nelăsându-le să trăiască și corupându-le.

Germania nu mai avea destul sânge, destul geniu nici măcar pentru a ajunge din urmă Europa. Va exista oare o tresărire împotriva Rusiei în Europa? Nu cred, cred că toate burgheziile vor lăsa să li se taie gâtul, una după alta. O „cruciadă antibolșevică" este imposibilă, proletariatul s-ar opune și armatele burgheze ar fi insuficiente. Însăși Anglia, antrenată de America, va lăsa lucrurile să-și urmeze cursul și va fi ultima victimă europeană a Rusiei.

Tăcerea, inerția politică a lui Hitler în Europa de doi ani încoace constituie un semn extraordinar al amurgului geniului în Europa. Nici o dovadă de imaginație, nici o creație, imposibil de a evada din cercul magic al națiunii, din găoacea patriei, din scleroza vechii diplomații militariste și imperialiste. Politica lui e la fel de nulă ca și Charta Atlanticului. I se alătură lui Churchill în privința neînțelegerii și a prostiei de zi cu zi. Și totuși, în Germania a dat dovadă de imaginație. Da, în Germania, dar nu în Europa.

De ce eram împotriva comunismului? Un vechi instinct mai puternic decât tot restul, nu burghez, ci mai vechi, care se trage din Evul Mediu, un instinct de scutier atașat unei constante reacționare a vechii nobilimi — un instinct catolic, antimaterialist, antiraționalist — oroarea superficială de mișei — dragostea față de trecut — oroarea de puritanismul sociologic — în sfârșit, de toate lucrurile pe care inteligența mea le vede, dar nu le poate domina. Și de ce le-ar domina? M-am lăsat dus cu voluptate de acest curent din mine. Am încercat zadarnic să devin comunist. Și, cu toate astea, urăsc burghezia; în realitate, urăsc toate clasele, fiind un declasat. Și totuși, instinctul de clasă este

mai puternic decât tot restul. Dar, murind, mă voi bucura pe de-a-ntregul de ideea că burghezia va crăpa. Visul meu de fascist era să depășesc și să înjosesc atât burghezia, cât și proletariatul, să le nimicesc valorile.

17 februarie

Căderea Harkovului. Ura! Să urlăm împreună cu lupii: moarte burghezilor!

— Iarna asta, ocultismul a început să mă obosească: îi zăresc capătul. Și nu numai a ocultismului elementar. Singurul lucru care mă interesa în el era o anumită metafizică, o combinație de Alexandria și India. În afară de Platon și de *Upanișade* nu e, fără îndoială, nimic. Recitesc romane: *L'Homme qui rit*, *Les Misérables*. Astă-vară am recitit *Karamazov* pentru a treia sau a patra oară. Puțin dezamăgit de calitatea metafizicii. Starețul[1] miroase un pic a habotnicie și a devoțiune. Povestea Marelui Inchizitor mi se pare mai scurtă[2]. Și asta pentru că, între timp, mi-am aprofundat studiile religioase. Recitesc tot Sfântul Pavel cu mare bucurie, el este creștinismul. Înainte și după el nu e nimic. Esențialul este acolo: e măreț și atroce. E o întâlnire a gândirii grecești din mistere și a noțiunii evreiești de Mesia. E un mare metisaj: evreii înșiși sunt un amestec de arieni și semiți. Pavel era un evreu din diaspora, cufundat în mediul arian. Acest gând cumplit că lumea e rea, că întreaga creațiune este prada celui viclean (*Romani*) era gândirea tuturor religiilor bazate pe mistere, aproape a întregii filosofii grecești, precum și a gândirii Indiei. Nu e specific evreiască. Arabii n-au creat o religie atât de pesimistă, ei, adevărații semiți.

Din punctul meu de vedere, lumea nu e rea. Nu există nici bine, nici rău. Pur și simplu există Dumnezeu, apoi lumea, apoi din nou Dumnezeu. Faptul creațiunii este smintit, absurd și minunat. Să ne bucurăm, rând pe rând, de Dumnezeu și de creație. — Spun asta ca să folosesc termenii obișnuiți ai metafizicii creștine. În realitate, prefer analiza indiană, mult mai profundă: nu există nici Dumnezeu, nici lume. Există eul și sinele. *Baghavad Gita* marchează punctul de echilibru cel mai fericit între negarea și acceptarea lumii, simultan. Sunt vedantist: în *Vedanta*, noțiunea de ființă e mult mai subtilă și suplă decât în tomism[3]. Toate cuvintele sunt depășite și abolite — misticismul creștin, stânjenit de ideea morală a dragostei, nu ajunge niciodată până aici. Cunoașterea indiană e mai profundă decât dragostea creștină.

[1] Starețul Zosima, călugărul bătrân care, în *Frații Karamazov*, este părintele spiritual al lui Aleoșa Karamazov.

[2] Poemul Marelui Inchizitor îi este povestit lui Aleoșa de fratele său, Ivan, care l-a compus: Hristos, întors pe pământ, ar fi condamnat de Marele Inchizitor pentru că a avut prea mare încredere în libertatea umană.

[3] Școală filosofică care se revendică de la învățăturile Sfântului Toma d'Aquino (n. ed.).

Freud. Desigur, mi-am iubit mama. Dar am știut acest lucru. Am fost conștient de dragostea mea pentru mama. Am avut o doică, din Auvergne, care se culca cu grădinarul bunicii mele: de acolo s-ar putea să mi se tragă preferința mea față de târfe, precum și fixația asupra mamei. Să fi iubit oare femei care semănau cu mama? Da, de exemplu, prima mea dragoste dezlănțuită și realizată (Marcelle Jeanniot-Lebey-Dullin, infirmiera din *Gilles*); era mama în mai bine. Tip celto–germanic: structură destul de puternică a capului, fața destul de lată în partea de sus, nas drept, bărbie bine decupată, ochi cenușii, păr șaten deschis, talie mijlocie, temperament vioi, motivată mai degrabă de orgoliu, de vanitate și mai degrabă de dragoste decât de bani. — L-am urât, temut pe tatăl meu. Foarte de timpuriu m-am solidarizat cu el împotriva mamei, pentru că ea ținea la el. Dar drama geloziei mamei și drama banilor erau atât de declarate în familia mea (vezi *Rêveuse Bourgeoisie*[1]) și încă se dezvoltau puternic, până într-acolo încât se transfigurau în drama mea oedipiană.

Nereușitele mele. Să fi fost aceste nereușite în fața femeilor cinstite, ca mama? Dar o bănuiam foarte tare pe mama că nici ea nu era cinstită. Prima mea nereușită a fost în fața unei fecioare. Nereușite în fața fecioarelor. În fața femeilor cinstite, mă speriam de fosta fecioară și totodată mă dezgusta ideea că fusese spurcată de către soț și amanți. Recurgeam la târfe pentru că ideea completei lor spurcăciuni mă făcea să mă simt în largul meu. Educația mea religioasă îmi sădise cumva ideea că dragostea fizică este impură? Probabil exista și asta, nu numai fixația pe mama. Dar cele două aspecte sunt, desigur, legate între ele în istoria omenirii.

Am vrut mereu să mă însor, din cauza unui impuls din copilărie, dar foarte devreme devenisem impropriu pentru așa ceva. E drept, de asemenea, că exista și o fatalitate socială. Nu existau fete în familia mea și, întrucât părinții mei nu vedeau aproape pe nimeni, prin ei n-aveam cum să cunosc fete. Sărăcia mă ținea departe de fetele din burghezie. Nu pătrundeam decât în puține case ale colegilor mei. Numai evreii mă invitau. Dar complexul meu de culpabilitate în privința lor s-a accentuat. Nu puteam să doresc o fecioară; dar cu atât mai puțin o evreică.

Bărbatul dorește carnea mamei sale, apoi aceasta îi inspiră oroare, nu numai pentru că se trezește conștiința socială, ci și pentru că mama îmbătrânește. Pe la doisprezece ani, atunci când pubertatea era în toi, o doream pe mama deplin conștient, adică știind că e o crimă și iubindu-mi crima, sedus de acel gust unic și în același timp simțeam trezindu-se în mine furie și dispreț față de ea, pentru că îmbătrânea și se urâțea. Intram pe nepusă masă în baie, ca să-i văd sânii fleșcăiți, și cred că ea nu punea zăvorul dinadins: căci și ea era conștientă.

Dar atunci ești dezgustat de orice trup pe vecie, în afară poate de trupul absolut spurcat al târfelor. Femeile distinse pe care le-am iubit știam că mai avuseseră amanți și nu le doream decât în măsura în care eram înfiorător de

[1] Gallimard, 1937.

gelos și mi le reprezentam păcătuind în trecut, în prezent și în viitor. Uneori însă deliram spunându-mi în același timp că în cinstea mea renăștea în ele tânăra pură, matroana pe veci apărată, femeia menită bărbatului unic.

Și încet, încet, vine clipa când totul seacă, imaginația poate chiar înaintea trupului. Îți cunoști prea bine mecanismele așa ca un ocnaș culoarele ocnei sale, ai văzut totul, ai spus totul, ai simțit totul. Fiecare femeie seamănă cu toate celelalte și în primul rând cu una din categoriile în care o clasifici după ce abia te-ai uitat la ea.

Mai e ceva: disprețuiești femeile, le consideri proaste, fără pic de originalitate, sexul lor e doar o reflectare. Și bărbații, cu câteva excepții, care rezistă puțin mai mult la o examinare atentă, nu sunt decât reflectări reciproce. Vine momentul în care nu-ți mai afli satisfacția decât în Dumnezeu sau în Nirvana și nu mai contează dacă trupul seacă sau spiritul devine găunos.

1 martie

Ușoară redresare germană în Rusia[1]. Ce vor mai putea face la primăvară? În cel mai bun caz, să recucerească tot sau o parte din ceea ce tocmai au pierdut, fapt ce nu va fi încă deloc decisiv. Rușii se vor deroba în continuare. Înălțarea unui zid chinezesc nu e posibilă. Iar Ucraina e insuficientă pentru un *Lebensraum* european. Deci? Hitler ar fi trebuit să se asigure de Africa înainte de a ataca Rusia.

În filosovietismul gaulliștilor e ceva profund. În primul rând eterna tendință a Franței de a lucra împotriva Europei (atunci când n-o făurește chiar ea) și apoi profunda dezangajare a burghezilor. E important. Burghezia vrea să moară, precum nobilimea, odinioară. Și, de altfel, un burghez de astăzi nu-și mai simte banii și nu se mai bucură deloc de ei. Știe că acești bani nu mai sunt decât un petec de hârtie, că averea nu mai este decât o convenție aleatoare, atât imobiliară, cât și mobiliară. Iar fiii ei, pe jumătate fascizați în taberele pentru tineret și alte exerciții precursoare, sunt copți pentru a deveni șeptel.

Mareșalul și Laval vor fi împiedicat sistematic redresarea națională a Franței, unul din dreapta, celălalt din stânga.

Trei atacuri engleze posibile: în Norvegia, pentru a bloca o viitoare înaintare rusească și a reduce frontul submarin — în Balcani, tot împotriva rușilor, dar foarte aproape de rezervele germane — în Franța, pentru a lovi bazele submarine (Normandia și Bretania). Altă ipoteză: Tunisia este cucerită în martie–aprilie; Italia e atacată în mai, aceasta îi atrage pe germani, iar atacarea Franței e posibilă la sfârșitul primăverii, când Germania este bine angajată în Rusia și în Italia și când bombardamentele și-au făcut efectul[2].

[1] În martie 1943, germanii sunt într-o contraofensivă locală victorioasă, dar fără urmări la Harkov și Bielgorod.

[2] Aliații vor ocupa Tunisul la 7 mai și vor debarca în Sicilia pe 10 iulie 1943.

3 martie

Oamenii nu-și dau seama că Franța, care deja nu mai avea suflet, este pe cale să-și piardă și trupul, tot ce-i mai rămăsese ca dovadă de identitate. Poporul e risipit în cele patru zări, ca niște vulgari evrei sau polonezi. Imperiul nu mai este scos la mezat, e vândut și împrăștiat sub formă de marfă de duzină, metropola e un scrin vechi, aruncat pe fereastră. Colaboratorii, oportuniștii și gaulliștii ne istovesc ultimele puteri ca să împrăștie totul cât se poate de departe, ca să ascundă totul în așa fel încât să nu se mai poată regăsi nimic. Franța și-a luat de trei ani încoace incurabilul obicei de a nu mai exista. Și dacă n-ar fi vorba decât despre Franța, dar este vorba despre Europa, adică despre substanța cea mai profundă din care este alcătuită Franța.

Trebuie să dorim mai degrabă victoria rușilor decât cea a americanilor. Dovada este că americanii și-au vândut sufletul rușilor. Rușii au o formă, în timp ce americanii nu au. Sunt o rasă, un popor, pe când americanii sunt o colecție de metiși. Când ai o formă, înseamnă că ai substanță; or, rușii au formă. Marxismul este o maladie de creștere pentru un corp sănătos. Noi credeam că acel corp magnific fusese cuprins de putreziciune, dar nu. Războiul purifică trupurile tinere și duce până la capăt putreziciunea trupurilor îmbătrânite. Ceea ce m-a înșelat a fost mizeria comunismului în Europa, lamentabilele sale eșecuri cam pretutindeni, aspectul mizerabil al comuniștilor francezi.

Mă întorc la Boutros din *Une Femme à sa fenêtre*: comunismul este un mare curățitor de jeg, un mare distrugător de ruine.

5 martie

Acest jurnal prezintă mult mai puțin interes decât ar putea. Dar am oroare de concentrarea zgârcită a diariștilor profesioniști. Nu-l deschid decât în momentele de oboseală sau acasă fiind, când nu mai pot citi, nici scrie, nici visa. Mi-ar trebui carnete ca să fixez acele gânduri pe care aș vrea să le fixez și pe care le uit. Dar le uit oare? Majoritatea se întorc, căci în viață omul se gândește de cincizeci de ori la același lucru. Am trăit această experiență găsind în cărțile mele de mai multe ori aceeași frază. Pe de altă parte, câteodată am regăsit un gând care realmente nu-mi venise decât o singură dată, se pare.

— Dineu la ambasadă. N-am vrut să refuz, ca să nu pară că-i las baltă în nenorocire. Anul trecut însă am refuzat: mediile politice sunt insipide, afară doar dacă ești implicat trup și suflet. Doar trupul meu e implicat, sufletul nu. Sufletul meu se află în *Upanișade*, la Sfântul Pavel și la Sfântul Ioan. Ce plictisitor e să târăști ghiuleaua asta a politicii în ultimele luni de viață. Aș vrea să mă duc să petrec șase luni în Spania și să mă întorc, punctual, pentru a

muri. Radioul din Alger a anunțat că *„Chateaubriant*[1] *și cu mine am trădat gândirea franceză și că ni se rezervă pedeapsa capitală"*. Iată ce înseamnă să fi căzut eu însumi în aceste excese politice și în acest jargon naționalist. *„Gândirea franceză"*: oare ce înseamnă asta pentru un ziarist care vorbește la microfonul din Alger? Sunt pedepsit exact în domeniul în care am păcătuit! Dacă ar ști cât sunt de pregătit să mor. Nimic nu mă mai amuză în viață în afară de lectura cărților de filosofie și de religie. Nu mai aștept nimic aici de la literatură, nici de la dragoste, nici de la călătorii. Și nu voi deveni un mare mistic și nici un mare artist. Mă agasează că sunt băgat în aceeași oală cu alții. Acest Chateaubriant e mai puțin nul decât se zice, dar ce talmeș-balmeș. În fond, e un bătrân țăran pișicher. Chiar dacă e însuflețit de o pasiune sinceră. Dar el crede în rolul său, mie însă nu-mi place decât singurătatea.

Ceea ce a fost cumplit de trei ani încoace a fost faptul că am simțit privirea oamenilor asupra mea, mie căruia nu-mi place nici măcar privirea zeilor. Beloukia este nervoasă și înfricoșată — pentru fiul ei, pentru ea însăși, pentru mine. Oare suferă pentru că îmbătrânește? E atât de puțin pregătită pentru așa ceva. Ce-o să se întâmple cu ea fără mine? Aș fi ajutat-o să se resemneze. Fără mine, Dumnezeu știe ce convulsii va cunoaște. Poate că, de altfel, le cunoaște și alături de mine.

Chateaubriant mi-a spus că secretarul particular al Papei i-a declarat lui P. Daye[2] că Biserica preferă bolșevismul. Această conversiune a Bisericii este destul de uimitoare. Se teme să nu cumva să rămână în urmă, cum s-a întâmplat de câteva secole, vrea să câștige timpul pierdut! Preferă materialismul complet al bolșevicilor decât semispiritualismul hitlerist. Contează pe faptul că omenirea va mai avea nevoie de ea, după ce va fi lăsată în întregime în seama platitudinii non-filosofiei. Și apoi, poate că vrea să sufere, să se regenereze prin suferință. Comunismul este însă poate deja destul de putred ca să admită Biserica în putregaiul său. Poate că e altceva la mijloc: un secret? Biserica pare a se fi alăturat masoneriei. Or, masoneria visează poate la o teocrație iudeo-comunistă în care Biserica și-ar avea locul. Am scris ceva pe tema asta în *Blèche*[3], o carte care lui Blum îi plăcea mult!

— Bretonele au adesea sâni foarte frumoși, foarte proeminenți, foarte reliefați și foarte albi. Sunt calde, de o senzualitate duioasă, în care facilitatea nu exclude profunzimea. Cei mai frumoși sâni, după gustul meu, au fost cei ai unei bretone într-un bordel în 1916 și cei ai unei târfe englezoaice de la Londra în 1919. Manechinul lui Tabarin.

---

[1] Alphonse de Chateaubriant (1877–1951), scriitor regionalist (*Monsieur des Lourdines*, 1911) a devenit mistic și a crezut că găsește în nazism o reînnoire spirituală; întemeietorul grupului *Collaboration*, mișcare politico-culturală, s-a ascuns în Austria în ultimii săi ani de viață.

[2] Pierre Daye, colaborator la *Je suis partout*, președinte al grupului rexist din camera reprezentanților din Belgia, începând din 1936.

[3] *Blèche*, (Gallimard, 1928) nu conține nimic asemănător.

— Germanii nu sunt deloc revoluționari, sunt complet depășiți de evenimente. Hitler nu s-a mai ocupat decât de război; nu s-a mai ocupat de politică în Europa. Știu acest lucru de un an și jumătate.

Elementul burghez, conservator, gen Ribbentrop și Göring, a avut câștig de cauză. Hitler va pieri din cauza nopții de 30 iunie[1] așa ca Napoleon, căruia i-a fost rușine că l-a împușcat pe ducele d'Enghien. La primăvară, Hitler va mai putea să-i oprească pe unii și pe ceilalți, poate încă anul acesta, dar nu va avea destulă aviație. Contrar părerii mele, aviația anglo-americană va face să se umple paharul. Se pare că încă se crede *învingător* în Rusia, în primăvara asta. Aduc din nou trupe pe aici. Hitler a pierdut războiul în Tunisia fiindcă nu s-a dus în Africa, ca și noi, în 1939, fiindcă nu ne-am dus în Italia, în timpul campaniei din Polonia. Era singurul lucru pe care l-am fi putut încerca. Dar aviația italiană era superioară aviației noastre, nu aveam muniție, iar nemții ar fi dat fuga.

Sfântul Ioan și Sfântul Pavel sunt singurii care fac interesant creștinismul primitiv: celelalte trei Evanghelii sunt frumoase mai ales prin ceea ce introducem în ele sau prin ceea ce este garantat de Ioan și Pavel. Metafizica este acolo și fără îndoială că spunea mai mult decât exprimă acum pentru noi, când nu cunoaștem contextul religiilor bazate pe mister, cum ar fi cele ale lui Platon, Filon, Pitagora, Orfeu, ale Indiei.

Pentru mine, care nu sunt deloc mistic, sinuciderea va fi măcar o rugăciune trăită. „Curiozitatea" mea atunci când am crezut că voi fi ucis la Charleroi. „În sfârșit, voi ști." A se sfinți pe sine însuși.

12 martie

— Ard orașele în Franța, Germania, Rusia. Această civilizație atât de ruinată și uzată de pace se încheie în război. Iar indiferența generală arată că oamenilor le este sete de sfârșit. Au o tainică nevoie să vadă terminându-se ceea ce totuși încă mai pare a fi obiectul întregii lor griji: confortul, luxul. Puțin le pasă de frumusețe, căci n-o cunosc.

Toate astea-s bune și frumoase; lucrurile trebuie să moară ca să renască. Și, la urma urmei, de ce n-ar renaște sub formă invizibilă? Comunism, fascism, liberalism se confundă într-o singură încolăcire de reptile convulsive. Și în mijlocul tuturor acestora continuă morocănoasa delectare și morocănoasa plictiseală a celor ce nu sunt direct mușcați de rău. Prizonierii se bucură că nu sunt în agonie, cei ce agonizează, că nu sunt morți. Cineva mi-a povestit că secretarul Papei i-a spus lui Pierre Daye: *„Suntem pentru triumful bolșevismului."* Dominicanii îmi spuseseră deja ceva asemănător. E foarte

[1] Noaptea asasinării, din ordinul lui Hitler, în 1934, a lui Röhm și a anumitor partizani ai săi („noaptea cuțitelor lungi").

posibil: Biserica are serioase motive să fie dezgustată de ea însăși, de cât de nudă e în stadiul actual, de degradarea metafizicii sale și de micimea moralei ei. Și are oroare de societatea pe care a lăsat-o să-și facă de cap. Și s-a săturat de cauzele pierdute de care se agață de trei secole.

Cum ar putea oare să creadă în fascism? Când nici eu nu mai cred în el. Prea puțin socialism în fascism. Nu e decât o trezire a eroismului burghez, dar care nu îndrăznește să sfărâme cadrul său, și până la urmă cadrul îl sufocă. Hitler, în marele pericol în care se află, n-are nici o mișcare autentică, nici o tresărire de imaginație. E împietrit în limita forțelor sale. Comunismul va fi cel puțin perfecta și definitiva stupizenie a acestei civilizații. Mașina are dreptul să fie încoronată regină.

Afară doar dacă geniul rușilor nu va fi secat pe dedesubt, ca și al nostru și va sfărâma zidurile în spatele cărora se fortificase!

Un german mi-a spus: *„Acum suntem cuprinși de admirație pentru toată lumea, ca și rușii.*[1]" Îngheț pe loc, căci în fond sunt 180 de milioane având tot universul drept aliați, contra a 75 de milioane de nemți. Au de partea lor spațiul și iarna. Și nu se gândeau decât la război de douăzeci de ani încoace. Aceasta e poate rezistența lor, miracolul răbdării, al sârguinței. Și nu e încă decât o rezistență.

Iar mie puțin îmi pasă de toate astea și aș vrea să nu mă mai gândesc decât la metafizică și la mistică. În orice caz voi fi avut timp îndeajuns să mă pregătesc pentru lumea de dincolo. Platon este adevăratul inventator al creștinismului, înainte de Sfântul Pavel. Pavel și Ioan sunt de neînchipuit fără Platon, care nu face altceva decât să concentreze toată gândirea greacă. Se zice că diferența între creștinism și sublimitatea antică e dragostea și milostenia. Chiar dacă nu milostenia, ci dragostea există la Platon — și nu numai în *Banchetul*. Blândă și discretă vibrație de dragoste fără contorsiunile dragostei creștine (mistice) din Occident.

15 martie

— Sunt posomorât și liniștit în seara asta. Singur în apartamentul meu de om singuratic. Acest apartament plăcut, unde aproape nimic nu mă șochează, unde câteva obiecte mă încântă, dar de ce oare sunt ele aici? Un obiect într-o locuință, chiar dacă îl alegi sau dacă a fost ales de cineva iubit, dobândește un caracter exclusiv care uimește și neliniștește. Există oare pe lume un obiect care merită să fie păstrat, care cuprinde în el destule dintre elementele prea numeroase și împrăștiate pe care le cere idealul nostru? Există cărți dintre care sunt atâtea pe care nu le-am citit și atâtea pe care nu le-am citit destul de bine, deși le-am citit atât de des. Să le fi avut cu adevărat? Am iubit în acest

[1] Probabil trebuie să citim: *cuprinși de admirație, ca toată lumea, față de ruși.*

apartament și cenușa zilelor cade încet. Brusc nu mai știu dacă moartea rapidă cu care mă mândream va veni. Acest război se transformă într-o oboseală, ca și dragostea, iar scopurile războiului se dizolvă, ca farmecul dragostei și al urii. Dușmanul seamănă cu dușmanul și rânjetul lui este amar. Fiecare își uită proiectele și e gata să depună armele, orice ar fi.

Comunismul a murit, și fascismul de asemenea, iar bătrânul liberalism, istovit, rânjește în colțul lui, fără să știe că nu mai seamănă cu nimic.

Cât valorează *L'Homme à cheval*? Va apărea, și eterna decepție se va întoarce în inima mea, căreia nu-i prea pasă, totuși. Talentul meu? Am depășit faza asta și mă bucur de viața în sine, în afară de mine, ca de un lucru absurd și indivizibil, care contrastează în mod agasant cu moartea.

Anunț din nou că voi părăsi revista [*N.R.F.*] și de astă dată așa e: mi-am epuizat furia și nu mai am nimic de dovedit. Căci ceea ce doream să dovedesc e o deriziune. Germanii nu sunt cu nimic mai fasciști decât francezii și toate astea se pierd într-o rumoare de osuar. Lumea agonizează melancolic. Dar frumusețea rămâne. Am fost cu Beloukia în pădurea de la Chantilly: primii stânjenei galbeni, primele violete, dar noi suntem niște vizitatori bătrâni și tăcuți. Braț la braț, dar gândindu-ne la lucruri care ne îndepărtează unul de celălalt și cu câte o revenire bruscă, înspăimântată și dezolată a unuia către celălalt. Prea tineri încă pentru ca indestructibila tandrețe să ne consoleze că nu mai suntem amanții de dinainte de 1939. Dar copacii sunt tot frumoși.

20 martie

Tocmai am primit un manifest comunist în care se afirmă că din ultimele mele articole din revistă[1] se vede că mi-e frică — sigur că mi-e frică! Oricui i-ar fi frică și pentru mai puțin. A munci de doi ani pentru o Europă cu care nu se știe ce vor germanii să facă, cu câțiva colaboraționiști dezbinați între ei chiar de către germani și în mijlocul unui popor care vrea ca Europa să fie englezească, americană sau rusească, cu timpul devine obositor. Iar oboseala produce frica, mai ales când evenimentele o iau razna. Mi-e frică, dar de ce anume? Nu de moarte, doar de agonie, de agonia pe care o constituie imposibilitatea de a lupta într-o formație solidă și de ezitările referitoare la sensul ce trebuie dat situației finale.

Trebuie oare să mă sinucid în orice caz sau să mă exilez ca să mai lupt? Dacă aș fi absolut sigur că în orice caz n-am altă soluție decât sinuciderea, nu mi-ar fi frică, deoarece moartea mă atrage și mă seduce la infinit. Mai este și faptul ridicol

[1] Ne putem gândi la două articole recente, în care Drieu insistă asupra forței rusești: „Notes sur la Suisse" în numărul din martie 1943 ale *N.R.F.* și „Bilan", în numărul din martie 1943; sau în „La Fin des haricots", în numărul din decembrie 1942 (articol a cărui primă parte este reluată în *Sur les écrivains*, pp. 203–207).

faptul ridicol că toate astea mă plictisesc, că târăsc după mine de doi ani încoace consecințele unui gest de mânie în momentul armistițiului, așa cum în 1937 și 1938 târam urmările gestului meu de mânie din 1936. De fapt, nu mă interesează decât studiile mele religioase — studii care nu vor duce câtuși de puțin spre ceva scris și care, dacă aș mai trăi, m-ar duce în curând la tăcere totală.

Cred că, hotărât lucru, am terminat cu revista. M-am agățat de pretextul că nu mai primeam aproape nici un material demn de a fi publicat — ceea ce este adevărat, dar e în parte provocat de lenea sau de reaua mea voință — ca să spun că mă opresc.

— Heller[1] mi-a spus că n-o să-l lase pe Paulhan și clica lui să pună iar mâna pe revistă: mă îndoiesc. Și m-ar amuza grozav să-i văd pe acești Domni, colaborând pe față cu germanii. Din moment ce germanii sunt obligați să se „înțeleagă" în Franța cu majoritatea liberală și democratică, din moment ce oamenii lor sunt Laval și Cathala[2], de ce să nu se facă orice pentru a avea chiar și umbra lui Paulhan?

Fascismul este definitiv condamnat în Franța, în primul rând de francezi, care s-au temut întotdeauna de el, l-au evitat din toată inima și au găsit un pretext bun de a se arăta dezgustați în caricatura pe care le-a oferit-o regimul de la Vichy. Americanii și englezii, la fel — în sfârșit, chiar germanii, care văd bine că e imposibil la noi și care, de altfel, nu-l vor nici în ruptul capului, pentru că, dacă până la urmă ar prinde la noi, ar deveni un pericol pentru ei.

N-ar rămâne deci decât să mă retrag în cortul meu și, totuși, demonul inutilității m-a făcut să mă întorc la Doriot, unde lumea încearcă de două ori pe lună să mă atragă în nu știu ce acțiune derizorie și condamnată la eșec.

Instinctul meu era mai corect, acum câțiva ani, când îmi spuneam că totul e zadarnic în Franța, că aici nimic nu se face altfel decât ca o contralovitură îndepărtată și amortizată a aventurii mondiale și că rămășițele de putere de care mai dispuneau unii trebuiau folosite în artele muribunde, dar încă fermecătoare, sau în metafizică, ce nu va pieri decât odată cu ultimul om.

Scriu o nuvelă, *L'Intermède Romain*, povestea textuală a aventurii mele cu Cora Caetani în '25–'26. În sfârșit, povestesc exact, fără să omit nimic; memorie pură. Dictez amintiri despre debutul meu literar, despre acțiunea mea politică (!) din '40–'41 și scriu, de asemenea, o relatare exactă a debutului meu sexual[3].

[1] Locotenentul Gerhard Heller este Sonderfürer la *Propaganda Staffel* din noiembrie 1940 până în iulie 1942, apoi atașat pe lângă serviciile literare ale ambasadei Germaniei până în august 1944. În această calitate, are autoritate absolută asupra autorizațiilor de publicare în Franța. Având legături de prietenie cu numeroși scriitori francezi, duce o politică liberală, în măsura în care i-o îngăduie împrejurările. A lăsat o carte de amintiri sub forma unei pledoarii, *Un Allemand à Paris* (Le Seuil, 1981).

[2] Pierre Cathala, prieten personal al lui Pierre Laval, este ministru secretar de stat la finanțe din aprilie 1942. Făcuse parte înainte de război din guvernele conduse de Laval.

[3] Este vorba despre *Notes pour un roman sur la sexualité*, text încă inedit care constă din circa douăzeci și cinci de pagini dactilografiate.

Visez la unul sau două romane. Unul care ar urma să fie atroce: *l'Apprentissage du Crime*[1]. Nu s-a scris încă niciodată romanul total al criminalului, al criminalului care ar vrea cu adevărat să epuizeze seria crimelor posibile: furtul, asasinatul, trădarea etc... O combinație de Raskolnikov și de Lafcadio. Un Raskolnikov care ar avea simțul gratuității, ca Lafcadio, și un Lafcadio care ar avea adevărata îndrăzneală a unui Raskolnikov. După ce și-ar încheia seria, acest om ar fi eliberat de societate și ar intra direct în mistică. Toate astea ar trebui fundamentate pe un studiu minuțios al vieții sale sexuale și pe viața curajului din el. Aici aș ajunge la acel fond de care m-am apropiat atât de timid în romanele mele. Am fost un eseist îndrăzneț pentru că am fost un romancier timid.

21 martie

Dacă englezul debarcă și respinge neamțul, acesta din urmă se va prăbuși, ca repercusiune în fața rusului sau, ceea ce speră englezul, va părăsi vestul și se va replia în țara sa fără să fi cedat prea mult în est, fără să se fi lăsat înfrânt în est. Dar mai târziu ce se va întâmpla? Dacă englezul și rusul vor continua să preseze împreună, Germania se va prăbuși total. Cine va ocupa Germania? Englezul singur? Sau rusul singur? Sau amândoi? În acest din urmă caz, englezul se va afla oare în contact direct cu comunismul? Și dacă rusul ocupă toată Germania, o va absorbi și va deveni irezistibil în Europa. Dacă englezul ocupă Germania, o va slăbi și o va face o pradă ușoară pentru comunismul învecinat și pentru cel interior. Sau îi va respecta armătura hitleristă, și atunci totul va trebui luat de la început.

13 aprilie

Am început din nou să scap de jugul revistei, am anunțat că nu mai pot continua din lipsă de materiale. Într-adevăr, îmi lipsesc; dar faptul nu se datorează doar terorii gaulliste care domnește printre scriitori ci, în mare măsură, se datorează neglijenței mele și celor ce s-au aflat privind descurajarea mea. În sfârșit, mai fac încă numerele din mai și iunie, ca nu cumva să se creadă că acționez de frică.

— Oamenii sunt convinși că englezii vor fi la Paris, la vară; alții, totuși, se îndoiesc că o debarcare va fi ușoară, chiar cu o mare superioritate a aviației. Dacă germanii vor fi prudenți în Rusia și nu-și riscă acolo absolut ultimele lor forțe (ceea ce ar corespunde, de altfel, temperamentului și fatalității lor) într-o supremă ofensivă în stilul 1918, ei pot rezista în fortăreața lor Europa încă

[1] Acest roman n-a fost scris.

multă vreme și doar plictiseala îi va da gata. Dar, fără îndoială, ei încă visează să încercuiască Moscova, să izoleze Caucazul, să atace în viteză armatele rusești, să masacreze în mod decisiv un număr suficient de milioane...

— Europa se fărâmițează puțin câte puțin: Germania, Italia, Franța, Anglia sunt deja foarte desfigurate. Or, vechile monumente erau tot ceea ce ne rămăsese din civilizația noastră, geniul fiind un izvor secat.

— După părerea mea, englezii vor acționa destul de târziu în iunie și vor ataca simultan, de acord cu rușii, în Grecia, în Sardinia și în Corsica, în Flandra și în Normandia. Totuși, rușii pot cere un atac de fixare mult mai apropiat.

Am stat de vorbă cu un japonez care visează o alianță a japonezilor, rușilor și germanilor împotriva anglo-saxonilor, cu împărțirea Chinei, a Indiei, iar Europa să rămână germanilor. Trei imperii verticale împărțind Eurasia: *„Japonezii vor pierde războiul și imperiul pentru că n-au atacat imediat Rusia, chiar dacă a doua zi s-ar fi aliat cu ei"*, am zis eu. Mi-a răspuns: *„Greu... E o putere asiatică..."*

17 aprilie

Acum văd foarte bine defectele cărții *L'Homme à cheval*: mult prea marea dezvoltare a intrigilor în raport cu alura generală de mică epopee, cam mult didacticism la sfârșit, prea puține aspecte referitoare la Jaime. Prietenii mei însă par foarte impresionați de calitatea povestirii, de stil, de fond. S-ar putea să fie vorba de un succes rapid; dar nu tăcerea presei din Paris îl va provoca. Chateaubriant și Brasillach sunt supărați pe mine fiindcă nu mai colaborez la ziarele lor și nu vorbesc despre ei în revistă, Déat fiindcă sunt la Doriot și la aristocrați. Cât despre cealaltă parte! Astfel continuă ciudata mea „carieră" de izolat.

— În fermecătoarea casă de la Hyères am schițat un nou roman despre Franța actuală și despre tema uciderii-sacrificiu[1]. Îl voi realiza oare? De asemenea o culegere de nuvele: „La Fausse couche"[2], „L'Intermède romain", povestea unui act sexual sau a unui trup.

— Optimismul obișnuit al primăverii, în ciuda problemei din Tunisia: germanii, dacă vor fi rezonabili, par capabili să apere imperiul pe care l-au cucerit. Dacă ar putea să-i adauge, printr-o operație limitată în mod înțelept, Caucazul, ar putea oare să încheie pacea cu rușii? Dacă nu s-ar lupta prea mult în Rusia, ar mai avea suficiente forțe pentru a respinge debarcările anglo-americane. Dar... toate astea sunt foarte dificile și instinctul meu îmi spune de un an de zile că inerția Japoniei înseamnă prăbușirea Germaniei.

[1] Probabil *Les Chiens de paille*.

[2] Probabil „Journal d'un délicat"; vezi *Histoires déplaisantes* (Gallimard, 1963), unde se va găsi și „L'Intermède romain", terminat în martie 1944 (vezi p. 319).

18 aprilie

Recitind *Dincolo de bine și rău*, constat o dată în plus că Nietzsche, care a criticat atât de pertinent obsesia naționalistă, în momentul în care aceasta, după 1870, devenea înfiorătoare pretutindeni în Europa, nu e mai puțin victima acestei obsesii. Într-adevăr, tot răul pe care îl spune despre germani, și pe care îl crede caracteristica exclusivă a poporului său, este în realitate echivalent cu răul pe care un om ca el, dacă se lasă în voia dispozițiilor sale imediate, îl crede despre toate ființele umane. Optica naționalistă ne face să răsfrângem asupra poporului nostru o mare parte din critica pe care într-un secol mai clasic am fi proiectat-o asupra speței umane în general. Psihologia națiunilor este marcată de prejudecata naționalistă. Eu unul, mă lovesc mereu de acest inconvenient, când e vorba despre francezi.

— Puterea evreilor provine din faptul că europenii nu știu istorie și astfel cred că și-au descoperit toate comorile religioase din Testamente. Aceste Testamente sunt pline de împrumuturi străine de evrei, iar istoria evreiască este o istorie minusculă în mijlocul imensei mase de antichități. Iar faptul creștin nu e decât un amestec din toate religiile antice.

— Iată o frază a lui Nietzsche care se aplică perfect situației mele prezente: *„Consecințele acțiunilor noastre ne strâng de gât. Puțin le pasă că între timp am devenit mai buni."* Consecințele acțiunii mele politice mă duc la pierzanie, tocmai când mă aflu dincolo de orice acțiune politică. Dar așa e bine, căci asceza ce rezultă de aici e singura care-mi permite să-mi trăiesc cu adevărat detașarea și astfel s-o dovedesc în mod autentic. Dacă nu m-ar amenința moartea, cât ar valora meditațiile mele despre Sfântul Ioan, Sfântul Pavel, *Upanișade*?

25 aprilie

Am informații exacte despre felul din ce în ce mai strâns în care comuniștii sufocă organizația militară gaullistă. Burghezii francezi se dau orbește pe mâna comuniștilor: dacă măcar ar face-o conștient, dacă ar abdica în acest fel de la banii și zgârcenia lor. Dar nu; ei cred că se aruncă în brațele jandarmilor anglo-americani. Cum vor proceda aceștia pentru a stăvili revolta ce va fi fost dezlănțuită? O vor stăvili abia după lungi zile în timpul cărora nu vor fi masacrați doar colaboratorii. De altfel, găsesc că e foarte bine așa.

Cu cât trăiesc, cu atât cred, ca atâția alții, că viitorul comunismului este asigurat atât în Germania, cât și aici, atât în Anglia, cât și în America. Cred în necesitatea ineluctabilă a socialismului. Desigur, mulțimile sunt dezgustate de militarismul de război, dar se precipită într-un mod cu atât mai fatal în militarismul de pace. Iar economia modernă nu mai poate funcționa fără să

se cufunde în socialismul mondial. Ceea ce-mi place în triumful comunismului nu e doar dispariția unei burghezii imbecile și odioase, dar și poporul subjugat și trezirea vechiului despotism sacru, al aristocrației absolute, al teocrației definitive. Astfel vor pieri toate aceste absurdități ale Renașterii, Reformei, Revoluției americane și franceze. Întoarcerea spre Asia: avem nevoie de așa ceva. Omenirea are nevoie să doarmă o mie de ani, e obosită. Se vor vedea hoardele rusești și nemțești potopind Rinul, înecându-i pe anglo-saxoni, bătând Champs-Elysées, care s-a urâțit atât de mult.

La radio, aud Londra expunând conflictul ruso-polonez cu privire la măcelul de la Katyn[1]. Acesta arată fatala contradicție a poziției engleze, ca și a oricărei poziții burgheze. Și pe a mea proprie. Niciodată n-am reușit să-mi depășesc repulsia epidermică față de un comunist, dar am aceeași repulsie față de un burghez bogat. În fond, detest toate clasele, tot ceea ce se caracterizează prin clasa sa. Nu-mi plac decât aventurierii, cavalerii; am întâlnit puțini dintr-aceștia. De aceea mi-ar fi plăcut un socialism pe fond de nobilime militară, așa cum au existat veleități în național-socialism și în fascism. Dar toate astea au fost insuficiente și se fărâmițează în război. Să dea Domnul ca germanii să devină comuniști la timp, pentru a mai salva câte ceva din acest ideal nordic, deja atât de desfigurat la ei. Trebuie să existe cam așa ceva și la ruși, în ciuda comisarilor evrei. De altfel, evreii ruși sunt poate mai buni în oroarea lor absolută decât evreii noștri edulcorați.

Mă întorc la punctul de vedere al lui Boutros din *Une Femme à sa fenêtre*[2]. Una din cărțile mele, uitată de toți, și chiar de mine însumi! Comunismul, ca sfârșit al tuturor lucrurilor, ca ultim termen al decadenței europene. După asta, o luăm de la început, nu de la Clovis, ci mult dinaintea lui Clovis. Comunismul este triumful total, fără recurs, al reacțiunii: este împăcarea regaliștilor cu revoluționarii în subversiunea totală. Ura!

8 mai

Tunis și Bizerta au căzut[3]. Era de prevăzut, dar șocul n-a fost mai puțin puternic. Iată că Africa e total despărțită de Europa. Să presupunem că situația durează, că englezii și americanii nu pot recuceri Asia. Germania își va afla pieirea din cauza Italiei: de trei ani își află pieirea din cauza Italiei. Astfel, Napoleon... La Stalingrad, diviziilor românești, italienești și ungurești li s-a spart frontul. Popoarele de stăpâni nu se pot câtuși de puțin sluji de popoarele de supuși.

[1] La Katyn, germanii au descoperit, în aprilie 1943, trupurile a 4 500 de ofițeri polonezi luați prizonieri în 1940 și uciși de poliția politică sovietică.

[2] Vezi pp. 43, 279.

[3] Tunisia va fi eliberată în întregime pe 13 mai 1943.

— Ce se va întâmpla cu Germania, după ce Occidentul va fi recucerit de anglo-americani? Aceștia habar n-au. După mine, nu se poate să nu devină comunistă, pentru că este fundamental proletară. Dar proletariatul vrea cu adevărat să devină comunist? Dacă e avertizat, da; să fie oare îndeajuns de avertizat datorită călătoriei în Rusia? Tare mă îndoiesc.

— L-am văzut pe Malraux la Paris. Nu mai crede în nimic, neagă puterea rusească, e convins că lumea n-are nici un sens și se îndreaptă spre tot ce poate fi mai sordid, spre soluția americană. Dar asta pentru că el însuși a renunțat să mai fie ceva, pentru a rămâne doar om de litere[1]. Va fi oare destul de mare pe linia asta ca să se justifice? Literatura însă nu mai poate justifica pe nimeni. Mă sfătuiește să procedez ca el. Vezi să nu.

— Să nu uităm povestea lui Gide!

Japonia joacă un joc periculos, căci Rusia, decât s-o ajute contra Americii, nu cumva se întoarce cu America împotriva ei? Sau e atât de slabă încât nu mai poate înainta nici un pas?

— Cine va ocupa Germania? Sau cui i se va dărui Germania. A se dărui, mai degrabă decât a se lăsa cucerită, ar fi o șansă.

16 iunie

Am petrecut trei săptămâni în Sud, dintre care cincisprezece zile lângă Toulon. De îndată ce sunt singur, lucrez foarte repede, prea repede. Am început serios un nou roman[2]. Și eu, care nu mai voiam să scriu romane! Mereu aceleași defecte: lenea a mama tuturor celorlalte. Nu las lucrurile să se coacă în mine. Odată ce am clădit acțiunea, puțin îmi pasă de rest, nu las personajele să se alcătuiască. Nu mă interesează câtuși de puțin, nu cred în ei, câtuși de puțin. Nu sunt decât niște pretexte ca să-mi exprim părerile despre oameni, și atunci la ce bun? Aș face mai bine să mă ocup de altceva și mai ales să nu fac nimic.

— Așteptăm evenimentele. Stagnare a războiului sau concentrare a războiului înainte de o supremă izbucnire? Cred în izbucnire, dar eu cred întotdeauna în izbucniri; uneori am dreptate! De mult nu mai cred în forța revoluționară a germanilor și nici în aceea a fascismului. Nici în aceea a comunismului. Și totuși, aceste revoluții deja declarate își vor continua mișcarea în virtutea inerției. Cu asta se va umple bine secolul.

— I-am pasat revista lui Paulhan.

[1] Malraux nu s-a hotărât imediat să participe la mișcarea de Rezistență; încă refuză să-și dea acordul comunistului Francis Crémieux în ianuarie 1942. E în contact cu britanicii și cu agenții mișcării de Rezistență din Brive, dar nu intră în Rezistența activă decât la începutul anului 1944.

[2] Foarte sigur *Les Chiens de paille.*

30 iunie

O întreagă perioadă din viața mea se dizolvă în monotonie și repetare. Nu mă mai interesează deloc războiul și politica și totuși, din amor propriu, rămân prizonier al atitudinii mele. Și câte o veche urmă de pasiune vine din când în când să mă învioreze. Întrucât Paulhan mi-a făcut din nou figuri, părăsesc „hotărât" conducerea revistei. Beloukia și cu mine suntem din ce în ce mai înstrăinați, într-o duioșie care persistă. Aș vrea să mă rup de toată viața mea de la Paris. Nu lucrez. Aștept? Ce? Moartea. Singurul lucru ce m-ar mai amuza ar fi lucrul, să mă iau în serios, să lucrez ca și când aș fi genial! *Talentul este o nucă seacă.* Orice dorință a murit. Chiar și dorința de ceva dincolo de moarte.

12 iulie

Mă plictisesc așa cum, în fond, nu m-am plictisit în viața mea. Sunt considerat un om care se plictisește, dar, fără îndoială, m-am plictisit rareori! Și nici nu m-a plictisit careva multă vreme, căci știu să mă derobez și o fac brusc. Dar în momentul de față mă plictisesc și mi se pare că așa va fi totdeauna. Nici o femeie, nici un prieten; războiul a devenit o veche rutină; germanii, cine mai știe unde sunt; Stalin devine un bătrân împărat; comunismul și fascismul nu mai au nici sare, nici piper și se perimează, asemenea democrației. Singura consolare ar fi să mă duc la dracu-n praznic, în vreun colțișor din Asia sau Africa. Ce mare greșeală am făcut că n-am călătorit mai mult. Ocultismul m-a amuzat vreme de doi ani, dar l-am epuizat.

Și când mă gândesc că există oameni care cred că politica sau „colaborarea" încă mă amuză! Să dea Domnul ca din cauza acesteia din urmă să crăp! Ah! Dacă aș avea geniu, dar nu am decât un talent cum există cam două duzini în fiecare epocă.

Altădată aveam femeile și băutura ca să mă abrutizeze, acum abia dacă mi-a mai rămas tutunul. În orice caz, am scăpat total de *N.R.F.* M-am agățat de primul pretext pe care mi l-a oferit Paulhan (un articol prost de-al lui), ca să rup noua combinație în care făcea revista sub numele meu. În sfârșit, n-o să-i mai văd pe toți literații ăștia, drăguți, mai drăguți decât credeam, dar atât de lași și de intersanjabili.

Malraux, cu totul lăsat la o parte de când nu mai e cu bolșevismul, trăiește la țară între doi evrei mediocri, îi face copii nevesti-sii și scrie o viață a lui Lawrence, cu siguranță ca să-și justifice dezertarea de la comuniști și din neutralitatea gaullizantă[1].

[1] Malraux trăia atunci în Correze, în împrejurimile orașului Argentat, alături de Emmanuel Berl și de Bertrand de Jouvenel. Cu Josette Clotis a avut un prim copil, Pierre-Gauthier, și aștepta un al doilea, Vincent, care se va naște în noiembrie 1943. A început pe la mijlocul anului 1942 o biografie a lui Lawrence pe care dorea s-o intituleze *Le Démon de l'absolu.* Cu excepția unui capitol, „Était-ce donc que cela?", acest text pare a fi fost distrus de Gestapo, după spusele lui Malraux.

Nu mai pot sau, mai degrabă, nu mai îndrăznesc să seduc femeile, ceea ce-mi depopulează zilele. Asta se-ntâmplă de mai mulți ani, dar în clipa de față sufăr mai mult din cauza surghiunului meu la Paris și a acestui sfârșit al tuturor lucrurilor. Războiul nu mă mai interesează: opozițiile sunt neutralizate, adversarii se aseamănă din ce în ce mai mult și toate se vor termina printr-un eșec. În orice caz, nici Stalin, nici Hitler n-au putut ucide democrația, ar trebui incendiate toate marile orașe, decimate două miliarde de ființe umane; acestea sunt în plus.

Mă plictisesc și cu Beloukia, care se plictisește cu mine și care, de altfel, în acest moment umblă lelea prin Evian cu Dumnezeu știe cine. Cu atât mai bine pentru ea dacă se mai poate bucura. Ce greu va suporta una ca ea bătrânețea.

Scriu un roman, *Les Chiens de paille*; va fi mai puțin bun decât *L'Homme*. E idiot să scrii un roman după alt roman. Dar începe să devină o manie. Și, apoi, aveam poftă să scuip direct și nu indirect pe oameni, ca în *L'Homme*.

Am recitit *Ecce Homo*, *Dincolo de bine și rău*: ăsta-i omul meu. Niciodată nimeni n-a fost atât de îndrăzneț, mare de tot și mic de tot ca în *Ecce Homo*. Fericiți nebunii sau cei ce vor înnebuni: Hölderlin, Nerval, Baudelaire, Nietzsche, [...][1], Byron și Rimbaud. N-am citit niciodată Byron: să fie oare lizibil? Sau nu există altceva decât viața sa sau, mai degrabă, atitudinea, căci viața unui literat! Ah! De ce nu sunt un bun zugrav, în aparență idiot!

— Aș vrea să scriu un *St. Louis*, omul care sublimează și depășește Franța.

— Un Don Juan la mănăstire, neputincios și totuși seducător. Crăp de plictiseală. Hitler n-are tupeul să se facă bolșevic, mai degrabă, decât să se lase omorât cu încetul de miliardari și de jidani.

Evreii m-au învins. Soția mea numărul 1 a făcut parcă dinadins să fie băgată la pârnaie, ca să fiu obligat s-o scot. Am fost destul de laș ca să mă smiorcăi pe seama ei și s-o scot din lanțuri[2]. Ah! N-am știut să fac gesturi. Habar nu are dânsa că o consider insuportabilă. Maniere mic-burgheze, teribil de scientistă și, mai ales, oh!, mai ales, n-are spirit artistic nici de frică. E un fel de politehnician cuminte, care face numai gafe și n-are umor, dar n-are umor deloc. De altfel, n-am întâlnit niciodată o femeie care să aibă umor. Toate femeile sunt serioase ca ploaia, mai ales când sunt frivole.

26 iulie

Bombardamentul asupra Romei de acum câteva zile îmi aduce aminte de acel jurnalist american întâlnit în drum în apropierea frontierei spaniole și pe

[1] Un nume ilizibil.

[2] În mai 1943, Colette Jéramec este arestată împreună cu cei doi copii ai săi și internată în lagărul de la Drancy. Drieu a intervenit imediat și a reușit să-i obțină eliberarea.

care l-am ajutat să intre la Franco. Reprezenta un ziar *christian-science*[1] din Middle West și era cât se poate de barbar — un barbar adevărat, adică un amestec de putregai european și de primitivism reînvățat. Ura fascismul și, anticipând, îmi striga: *„Vom bombarda Roma. E capitala fanatismului."* Voia să zică a papistășimii, *Popery*, mult mai mult decât a fascismului. Le confunda câte puțin pe amândouă. Turiștii americani sunt mereu aceiași, cu un Baedeker[2], o Biblie, un triunghi sau un bombardier.

Biata Europă care agonizează, a venit, într-adevăr, și rândul ei. Slăbiciunea Germaniei, lipsită de imaginație politică după 1940, o depășește pe aceea a Franței și pe a Angliei. În fiecare seară, întorcându-mă acasă, trec prin fața cazărmii germane de la Invalides. Lugubrul sunet al goarnei, stingerea. Această goarnă îmi anunță sfârșitul Europei. Hitler n-a știut cum să galvanizeze acest mare corp disparat, n-a știut să învingă cinematografia americană. Evreii suntem chiar noi înșine, schimonosiți de viața din marile orașe.

În sfârșit, *N.R.F.* a murit cu adevărat. Bietul, bătrânul Paulhan, care strânge la piept rămășițele literaturii franceze (suprarealiști, evrei, profesori care se cred la fel de liberi ca Baudelaire și Rimbaud). Ce reflex de maniac m-a făcut să târăsc după mine acest reziduu fantomatic ca pe o ghiulea de carton.

Fantomă, eu sunt fantoma mea și de aceea trebuie să mor. Parcă aș fi îndrăgostit de o tipă de treizeci de ani pe care am dorit-o când avea optsprezece ani, pe care acum o am și nu știu ce să fac cu ea. E văduvă și are o fetiță și pentru mine are tot optsprezece ani. Dar eu am cincizeci de ani și văd cum ar putea, cum ar fi putut fi îndrăgostită de mine. Și aproape că este... dar nu în întregime. Mereu acel gust de dragoste întreruptă. Nu mai am păr, fac burtă în ciuda gimnasticii de dimineață, iar mângâierile mele prea savante au un caracter de reminiscențe.

Prodigioase, asemănările dintre *Kabbala* și *Vedanta*. Vorbesc despre acest lucru cu Audiberti, care înțelege imediat, prodigios analfabet care extrage din alfabet efecte abracadabrante! E singurul om cu adevărat interesant întâlnit la *N.R.F.* Ce tip surprinzător! Scriitorii ies acum din școala primară, dar atmosfera încă saturată de cultură a Franței îl electrizează. Numai că acești bărbați ieșiți din popor nu au mare lucru de spus! Literatura după bătălia de la Cheroneea. Bătrânul Gide vorbește, pare-se, la radio Alger.

Kabbala și *Vedanta*: există deci un secret comun tuturor inițiaților. Slavă Domnului, voi fi aflat acest lucru înainte de a muri. Secret minunat și dezamăgitor.

[1] Scientismul creștin, sectă care propune măsuri de medicină alternativă derivate din textele biblice, care exclud orice medicație modernă sau tratamente ale medicinei clasice. Fondată în secolul al XIX-lea de către Mary Baker Eddy (1821–1910) (n. ed.).

[2] Baedeker, ghiduri turistice publicate de editura germană cu același nume, vestite pentru acuratețea informațiilor prezentate. Ghidul Baedeker pentru Marea Britanie a servit drept hartă a atacurilor aviației germane asupra orașelor prezentate acolo, ofensiva purtând în literatura de specialitate numele de „raidurile Baedeker" (n. ed.)

27 iulie

Mussolini demisionează ca un vulgar ministru democrat[1]. E sinistru de ridicol. Așadar, fascismul n-a fost decât atât. Fascismul nu era mai puternic decât mine, filosof al violenței în papuci. Va fi mai grotesc decât Napoleon, care a fost atât de grotesc pe *Bellérophon*[2]. Fascismul demonstrează prin slăbiciunea sa slăbiciunea Europei, decadența Europei. Hitler va fi oare în stare de mai mult? Fascismul nu putea fi ceva mare și solid decât devenind din ce în ce mai socialist. Totul s-a blocat pe 30 iunie, când Hitler s-a rupt de aripa sa stângă[3]. Conservatorismul burghez a pervertit fascismul din interior. Marxiștii au avut dreptate: fascismul n-a fost până la urmă decât o apărare burgheză. Amara, sângeroasa consolare a unor oameni ca mine este ideea că burghezia, lipsită de fascism, va pieri. Acum (cam de un an încoace) toate urările mele de bine se îndreaptă către comunism. Orice, numai să piară burghezia. Mă întorc la teza lui Boutros din *Une Femme à sa fenêtre*: Europa decadentă să se prăbușească, Europa, incapabilă să se detașeze de burghezie, să moară împreună cu ea. Ruinele culturii europene să fie ruinate. Niciodată, chiar dacă mi s-ar da voie să trăiesc în ea, n-aș vrea să mă adaptez din nou acestei palide mârșăvii care va fi democrația recondiționată. — Dar ajung, în consecință, să mă îndoiesc chiar și de Stalin însuși. La urma urmei, nu e și el, la fel ca de Gaulle, în mâna evreilor? — Iar apropierea dintre germani și ruși nu se va face, sau se va face prea târziu, sau prost. Germania învinsă îi va aduce oare o forță suficientă lui Stalin ca să-i învingă pe anglo-saxoni. Iar acesta, prin intermediul evreilor, nu este oare deja învins de anglo-saxoni?

Da, eram, sunt cu adevărat fascist. Nu puteam să trăiesc decât în acest vis de redresare virilă și ascetică? Am crezut într-un vis, așa cum i se cade unui intelectual, și rămân credincios acestui vis. Realizarea pe jumătate a acestui vis a fost ultima tresărire în Europa a tot ceea ce iubesc în viață: o anumită atitudine fizică, o anumită aristocrație de comportament. Vis scufundat în birocrație, vorbărie a propagandei, jumătăți de măsură tipic burgheze, dar vis care m-a făcut să vibrez timp de zece ani și care m-a făcut să devin conștient de adevărata mea natură în plan social.

Am combinat acest vis cu ocultismul arian, indian, vedantist, spre profunda mea fericire intimă. Nietzsche venea să continue *Baghavad Gita*.

Eram însă prea slab, prea disprețuitor, prea îndoielnic și prea îndoit pentru a striga de pe acoperișuri și în adunări cât ar fi fost nevoie. Dacă n-aș fi avut atâtea suferințe fizice, dacă n-aș fi fost prea bătrân pentru a-mi părăsi cărțile,

[1] Demisia lui Mussolini din 25 iulie 1943 este urmată de constituirea unui guvern Badoglio care va declara război Germaniei pe 13 octombrie 1943.

[2] Napoleon s-a predat comandantului vasului englez *Bellérophon* pe 15 iulie 1815.

[3] Nouă aluzie la lichidarea lui Röhm și a partizanilor săi în „noaptea cuțitelor lungi", pe 30 iunie 1934.

ar fi trebuit să fiu S.S. Dar ce? Să curăț cartofi, să mă supun unui plutonier? La cincizeci de ani, nu mă mai amuză.

Sunt prea bătrân și totodată prea angajat ca să devin comunist. Vreau să rămân închis în acești zece ani de speranță și de bucurie pe care i-am trăit în visul meu fascist.

Există în mine extremism de dreapta și extremism de stânga. Dar, fără îndoială, toate extremismele vor fi aruncate la gunoi.

Vae victis? Să ne scuipe în față înainte de a ne sugruma: o meritățm cu prisosință.

6 august

— Orașele Orel[1] și Catania au fost ocupate; rușii au alcătuit de câtva timp un guvern al Germaniei libere fără să ceară autorizația anglo-saxonilor, aceasta este vestea cea mai importantă. Cu guvernele lor polonez, iugoslav, cu certa lor influență asupra lui Benèș[2] își pregătesc partea leului. Fascismul va mai apuca zile frumoase în Europa, dar prea târziu, prea târziu. Până atunci fasciștii se tulbură, se descompun, dispar la fel de ușor ca iacobinii — ba chiar mai ușor — după 1794. Mișcările cele mai violente ale Istoriei intră sub pământ cât ai clipi din ochi; cu siguranță, n-aș fi crezut așa ceva despre fascism. Cu toate cele pe care le-am aflat de doi ani încoace despre hitlerism!

Guvernul german de la Moscova este constituit parțial din burghezi prizonieri, e o minunăție. Burghezii sunt prizonierii Moscovei nu numai la Moscova. Ah! Dacă aș putea să mă fac comunist astăzi, în direcția asta mi-aș îndrepta forțele. Numai ca să trăiesc destul și să văd furia și sângele burghezilor curgând după un an sau doi de viață sub cizma rusească. Ah! M-aș bucura. Cât despre civilizația europeană, e condamnată oricum, între Middle West și comisarii poporului; Academia franceză, Papalitatea, Marele Stat Major german vor avea ceea ce merită.

În ultimul moment, hitleriștii și burghezii se vor înțelege de minune — odată ce hitleriștii vor fi *„evacuat Occidentul"*, zic unii. Rămâne de văzut. Frontul german din Rusia se va prăbuși, poate, înaintea frontului de Vest. Și apoi masele germane vor scăpa, până la urmă, de Hitler sau de succesorii săi. Toate astea nu vor fi împiedicate de un mareșal în plus care va guverna Germania, ba chiar dimpotrivă.

[1] Oraș situat pe malul râului Oka, pe frontul de est.

[2] Benèș (1884–1948) a fost președintele Republicii cehoslovace din 1935 până în 1938; redevine președinte între 1945 și 1948. Drieu, care îl cunoscuse la Paris, la sfârșitul anului 1933, îl aprecia mult.

24 august

Mi-am petrecut luna august la Paris, făcându-mi ordine în hârtii, încercând unele lenețe demersuri pentru a-mi pregăti o călătorie în Spania sau în Elveția. Nu știu la ce voi ajunge. După ce am terminat romanul *les Chiens de paille*, care de altfel ar necesita retușuri serioase, vreau să pun la punct o culegere de poeme, al cărei titlu va fi poate *Runes*[1]. Mi-am dat seama că, din primăvara lui 1940, schițasem multe poeme, pe care le-am revăzut unele după altele și le-am încheiat brusc cu atâta ușurință, dobândită ca urmare a unor numeroase și destul de penibile eforturi. Au oare vreo valoare? Gândirea e fermă, poate chiar prea fermă; cât despre muzicalitate, asta nu-i punctul meu forte. Există un fel de inspirație, dar am croit prea dur din prima inspirație. De asemenea, așa cum n-am putut niciodată să dansez ca lumea, număr silabele pe degete și greșesc[2]. În orice caz, în aceste versuri, se află câte ceva din gândirea mea religioasă, dar cam prescurtată și exprimată în termeni prea occidentali, după gustul meu actual. Dacă vor fi vreodată publicate sub numele meu, lumea n-o să creadă: aș vrea să încerc o mistificare. Deja am făcut una și poemele mi-au fost trimise înapoi cu câteva cuvinte disprețuitoare! Sunt gata să admit că forma e stângace și dă în vileag prozatorul.

Sicilia și Harkovul au fost cucerite. Inerție totală a politicii germane, care ar trebui neîntârziat să se decidă între democrație și socialism. După experiențele din Alger și din Italia, se merge cu siguranță spre guverne de Front Popular, care vor pregăti calea comunismului. Nu cumva, chiar de pe acum, poate, comuniștii îl susțin pe de Gaulle împotriva anglo-americanilor? Totul anunță succesul comunismului: fronturile populare admise de englezi și transformarea care va avea loc în Germania. Litvinov[3] s-a întors la Moscova, Himmler a fost numit — toate astea par a prevesti o înțelegere germano-rusă — dar după înfrângerea germană, desigur. O administrație militară a anglo-saxonilor ca AMGOT[4] va reuni unanimitatea împotriva sa în scurt timp și de această unanimitate vor profita comuniștii. Gaulliștii mărturisesc că organizațiile paramilitare sunt în mâna comuniștilor.

---

[1] Culegerea nu va vedea niciodată lumina tiparului sub acest titlu; este, probabil, vorba despre o parte din poemele târzii publicate la Frédéric Chambriand sub titlul *Plaintes contre Inconnue*.

[2] Anumite poeme din volumul *Plaintes contre Inconnue* cuprind realmente elemente false de versificație.

[3] Litvinov (1876-1951) a semnat în 1935 cu Laval pactul franco-sovietic. Ambasador la Washington în 1941, s-a întors în U.R.S.S. în 1943 și a devenit ministru adjunct la Ministerul de Externe, funcție pe care a ocupat-o până în 1946.

[3] AMGOT (The Allied Military Government of the Occupied Territories) este administrația teritoriilor ocupate de Aliați, experimentate în 1943 în Sicilia eliberată.

2 septembrie

Ultimele zile se apropie. Săptămâna viitoare va avea loc marea serie de atacuri în Italia, în Balcani și în vest, în Franța. Germanii vor ceda. Profețiile mele se vor realiza: rușii vor ajunge la Berlin înaintea englezilor și a americanilor. Și atunci, ca și în secolul al IV-lea, valul german va tălăzui din nou Occidentul, împins de valul slav. Și va fi bine. Totdeauna, chiar din copilărie, am crezut în decadența Europei (și nu numai a Franței). De altfel, ura mea față de democrație mă face să doresc triumful comunismului. În lipsa fascismului și în contact cu germanii, de altfel, am văzut cât de insuficient este fascismul atât împotriva democrației, cât și împotriva capitalismului — numai comunismul poate cu adevărat să strângă Omul cu ușa și să-l oblige să admită din nou (și cum n-o mai făcuse niciodată și cum n-o mai admisese din Evul Mediu) că are Stăpâni. Mai bine Stalin decât Hitler este expresia unei legi de fier.

Aceste gânduri vor transforma moartea mea într-o voluptate. Voi muri înainte ca francezii să-și dea definitiv seama că nu mai sunt nimic, înainte ca burghezia să fie la pământ, înainte ca toată Europa să se afle sub cizma knuto-slavă, înainte ca America să devină o insulă unde să se refugieze ultimii capitaliști, înainte ca Papa să fi primit vizita noului Napoleon. Păcat, dar ura!

10 septembrie

Italienii nu se dezonorează mai rău decât francezii, care i-au lăsat baltă ca pe niște gunoaie pe Jeanne d'Arc, Robespierre, Napoleon. Îl vor preda pe Mussolini englezilor așa cum *noi* practic l-am predat pe Napoleon. În fond, nu poate fi vorba despre onoare națională într-un război al religiilor. Problema se pune azi: fascism și antifascism, după cum mâine va fi: comunism și anticomunism.

Totuși e nostim să-i vezi pe englezi încurajându-i pe italieni la trădarea pe care le-o reproșează francezilor, iar germanii reproșând italienilor ceea ce ar dori din partea francezilor. Aceștia sunt banii mărunți ai istoriei, care nu face decât bani calpi.

Stalin va face cu Biserica ceea ce au făcut francii merovingieni[1] și turcii selgiucizi[2]. Va arde ceea ce a adorat și va adora ceea ce a ars. Comunismul își are dezvoltarea sa logică în teocrație.

Tot nu știu dacă voi muri sau voi trăi. De ce să mai trăiesc? Am cincizeci de ani, infirmitățile apar, fără să mai pun la socoteală leziunile grave ale ficatului,

[1] Drieu se referă probabil la Clovis, primul rege al dinastiei merovingiene, care, după ce înfrânge în 486 ultimele puncte de rezistență romane din Gallia, trece în 496 la credința catolică (romană), împreună cu întreg regatul franc (n. ed.).

[2] Turcii selgiucizi s-au convertit la Islam în cursul secolului al V-lea. Au creat în secolul al XI-lea un fel de Biserică de Stat, sprijinită pe o școală de teologie, *madrana*, care a organizat ortodoxia sunnită și a asigurat răspândirea sa în tot universul islamic.

poate și ale rinichilor — și ale inimii. Dragostea nu mă mai interesează deloc, simțurile mele au murit, sau aproape. Desigur, talentul meu mai pare capabil de unele lărgiri și aprofundări. Dar, pe legea mea, asta e. Pe de altă parte, mă tem de umilințele inutile ale exilului, ale ascunzătorii sau ale închisorii. N-am chef să văd, ca în Italia, tropăind prin Franța turiștii yankei, spoliatorii evrei, apoi hoardele comuniste. La ce bun să dai înapoi ca să sari mai bine? Aș face mai bine să mă omor liniștit și curat în mijlocul cărților mele, în timp util. Să văd mascarada lui de Gaulle, făcând patriotism și pseudo-autonomism, sub ochii americanilor și ai englezilor, după mascarada unor Pétain-Laval, sub ochii germanilor — nu-i de mine. Desigur, moartea violentă ar fi o purificare destul de bună, sau o sublimare. Dar pretextele morții mele vor fi atât de sordide și moartea aceasta va semăna atât de puțin cu încoronarea relativ ascetică și mistică pe care o întrevăd ca urmare a studiilor mele religioase. Mi-ar mai trebui încă puțini ani ca să ajung la deplina înflorire interioară, care în ultimii ani a fost puternic activată de presiunea pericolului. Închisoarea ar fi o încercare destul de bună, dar închisoarea sau execuția vor fi însoțite de o atât de mizerabilă mascaradă politică, încât va falsifica adevăratul caracter al pornirii mele interioare. Sinuciderea este pe linia misticii mele extrem de libere de inițiat lipsit de inițiatori, pe linia mea de autodidact superior, de metafizician solitar. Încet, încet, descopăr fondul comun al vedantismului și al *Kabbalei*. Egiptul și Chaldeea, mistica greacă și mistica arabă, religiile primitive, antice și ermetismele moderne. Greșesc oare nefrecventându-i pe ocultiști? Există unii serioși? Ocultismul face mai multe parale decât ocultiștii. Și trebuie oare să zicem ocultism în această epocă de destrăbălare tipărită? Guénon[1] mi s-a părut singurul serios. Poate că mai sunt și alții care m-ar fi ajutat să nu bat pasul pe loc și m-ar fi dus puțin mai departe de locul în care mă voi opri. Dar nu prea cred în secrete și arcane. Știu probabil atât cât pot afla, atât cât sunt demn să aflu. Inutil să spun că nu cred că sinuciderea este un păcat. Vârsta, gradul de cultură și de detașare mă situează dincolo de păcat, al cărui sens, de altfel, nu l-am perceput niciodată. Am avut doar percepția conflictului rezolvat din *Baghavad Gita* — între acțiune și speculație. Când mă aflam în plăcere sau în acțiune, regretam visul, dar nu mă bucur cu adevărat de vis (care este realitate) decât după ce am străbătut acțiunea. *Baghavad Gita* este evanghelia care mi se potrivește cu adevărat.

După ce am citit puțin *Kabbala* și mult Biblia, am ajuns la concluzia, bineînțeles, nu de antisemitism (care n-a fost pentru mine decât o pasiune și o gândire în planul politic cel mai de jos), ci de asemitism. Gândirea ocultă a Occidentului s-a împiedicat prostește de *Kabbala*, ca ezoterismul de Biblie, când există toată gândirea Asiei și islamismul și religiile primitive ariene (celtice, grecești, germanice, slave). Voi muri la granița dintre vedantism și

[1] Orientalist, mare interpret al textelor sacre indiene și musulmane, René Guénon (1886–1951), este autorul unei *Introduction générale des doctrines hindoues*, 1921.

budism, la limita dintre Samkhya[1] și Madhyamika[2]. Dar câtă ignoranță. Ce dulceag și jalnic pare a fi totul prin intermediul lucrărilor la mâna a doua, a traducerilor incerte. Ce viață frumoasă ar fi fost să studiez greaca și ebraica, apoi sanscrita, apoi egipteana. Astăzi mi se pare că gândirea religioasă și filosofică dau mai mult preț vieții decât tot prestigiul artei, de care, de altfel, mă bucur mai mult din cauza recurențelor și sugestiilor filosofiei. Dar ce înseamnă mica gândire franceză în mijlocul acestora? Am recitit Pascal iarna trecută și n-am mai găsit la el decât o savoare psihologică. Nietzsche e mai adânc datorită descoperirii fundamentelor sale budiste. I-a aplicat gândirii occidentale câte ceva din metoda Hinayana[3], distrugătoare a tuturor categoriilor. Bergson, care n-a fost niciodată foarte aproape, se depărtează, fiind numai bun să-l corecteze pe Descartes.

Aș fi vrut totuși să văd, preț de o clipă, opunându-se barbaria americană și barbaria rusească pe ruinele Europei. Unde se va refugia gândirea? Deja aproape că a murit. (Odinioară gândirea moartă la Alexandria a țâșnit aproape imediat sub acoperirea islamismului — nici o soluție de continuitate.)

Din generația noastră vor rămâne Malraux, Bernanos, Montherlant, Breton, Aragon, Giono, Jouhandeau: e totuși destul de bine! Să-i sprijine Spiritul, dacă sângele le lipsește.

— Biserica va face cu Rusia ceea ce a făcut acum o mie cinci sute de ani cu germanicii, iar Stalin va accepta fără îndoială combinația, ca și Clovis. Biserica va deveni pentru el o altă pârghie împotriva anglo-saxonilor. De asemenea, absorbirea Califatului de către turci. Absorbirea chaldeenilor și a magilor de către perși. Aceste absorbiri sunt constante în istorie.

16 septembrie

— Se pare că a avut loc o luptă între cenzura militară și ambasadă cu privire la un articol pe care voiam să-l public despre a doua fază a revoluției socialiste, în care preconizam o a doua Revoluție. Mai socialistă în Germania și, la urma urmei, o stabilire a unei paralele cu Rusia stalinistă național-comunistă. Armata a suprimat articolul, armata este atât antinazistă, cât și antisocialistă și anticomunistă, armata visează să se înțeleagă ca Badoglio[4] cu anglo-saxonii, armata e capitalistă, poate chiar democratică, în orice caz liberală! Problema

[1] Samkhya este unul din cele șase sisteme filosofice ale brahmanismului și constituie în esență o metodă morală pentru a parveni la mântuire.

[2] Madhyamika este școala budistă întemeiată de filosoful legendar Nagarjuna la sfârșitul secolului I sau la începutul secolului al II-lea după Hristos.

[3] Hinayana sau „micul vehicul" reprezintă tradiția budistă a originilor, prin opoziție cu tradiția mai târzie a „marelui vehicul" (Mahayana).

[4] Să amintim că negocierile guvernului Badoglio cu Aliații conduseseră la un armistițiu pe 8 septembrie 1943.

italiană este o repetiție generală a problemei germane: internaționala generalilor va aranja totul... Da, dar dacă Stalin ajunge la Berlin înaintea englezilor? Generalii se vor afla în fruntea harababurii generale democrato-reacționare dinaintea talazului roșu. Generalii germani se vor dovedi până la urmă la fel de inepți ca generalii francezi de la Vichy sau Alger. Ciudată această bătălie între fascism și armată, armata încarnând și rezumând ultimele forțe ale capitalismului liberal. Specie de fascism la puterea a doua, care ar trebui să aducă aceleași servicii ca și fascismul, fără a prezenta și inconvenientele sale, dar care nu va putea să stăvilească recurența confuziei democratice, în mijlocul căreia se va înălța puterea roșie.

Rommel trebuie să fie un trădător, va pierde dinadins bătălia de la Salerno[1], așa cum dinadins a pierdut la El Alamein. Și totuși se zicea că e un general hitlerist. Joacă rolul mareșalului Rege al Suediei[2]. Salerno este Waterloo: Montgomery nu este Grouchy, ci Blücher. Dacă germanii nu pot avea superioritatea la Salerno, cu atât mai mult vor fi dominați pe Apenini, între Florența și Bologna.

— Rușii vor cuceri poate Kievul înainte de instalarea ploilor, în orice caz, Dniepropetrovsk, mai înainte. La primele geruri vor cuceri Smolensk, Estonia, restul Ucrainei. În decembrie vor fi la granițele Poloniei, dacă nu cumva chiar mai devreme. În acel moment, englezii vor fi în Alpi, la Bordeaux, Toulouse, Marsilia. Deci, rușii vor fi primii în Germania. Dar Germania se va despărți în două, de o parte poporul și partidul, de cealaltă armata și burghezia. Germania se va scinda mai mult decât Franța și Italia. Nici o speranță să treacă în întregime de o parte sau de alta, afară doar dacă rușii sau englezii nu-și vor schimba radical atitudinea.

Dacă rușii doresc, după ce vor fi distrus Germania și vor fi cucerit Europa centrală, să distrugă Japonia înainte de a-i ataca singuri și pretutindeni pe anglo-americani, vor fi avut o viziune prea mare și vor risca să piardă totul. Poate că atunci îi vor opune pe englezi americanilor sau invers.

4 octombrie

— Toată lumea e sedusă de ruși. Succesul are o forță irezistibilă. Englezii, americanii, germanii, japonezii, toată lumea e agățată de pulpana rușilor. Fiecare însă cu [intenția][3] de a-i păcăli și de a nu fi păcăliți de ei. Și ei tot la

[1] Salerno a fost cucerit de trupele generalului Clark la 10 septembrie 1943. Pe 13 septembrie, o contraofensivă germană e pe punctul să-l oblige să-și îmbarce din nou trupele, dar până la urmă aceasta eșuează.

[2] Drieu se gândește, după toate aparențele, la Bernadotte, în momentul căderii Imperiului napoleonian.

[3] Drieu a scris, probabil, greșit: atenția.

asta se gândesc. Contrar zvonurilor, sunt sigur că vor merge până la capăt împotriva lui Hitler și a Germaniei. Vor distruge statul german și vor reface o armată germană în folosul lor, sau mai degrabă vor distruge armata și-i vor aduce pe soldați într-a lor. Sau poate vor dori să seducă poporul înainte de a-l aservi, să și-l facă aliat înainte de a-l transforma în sclav: vor miza pe unitatea germană împotriva proiectelor engleze sau americane de dislocare. Cu atât mai mult cu cât nu vor putea opune în mod serios Anglia Americii.

Ne întoarcem mereu la acest lucru: Anglia nu poate ține Europa occidentală doar cu Franța, împotriva rușilor. Ar avea nevoie de Germania. Dar o Germanie democratică va fi o pradă ușoară pentru diplomația rusească și pentru comunism. Englezii vor visa la o Germanie ținută în frâu de *Reichswehr* și care va fi renunțat la marile cuceriri, evacuând Occidentul. Dar cum va putea trăi această Germanie? Din cauza foamei și a disperării, va fi ispitită de ambiție să-și întoarcă privirea spre Rusia.

— Pentru a recuceri Asia, dacă rușii susțin Japonia, anglo-saxonii vor avea nevoie de o Germanie puternică, Franța fiind insuficientă.

Bietul Mussolini, mare păcat că a fost luat de nemți: sosise pentru el momentul să termine și el *voia* să termine[1].

[1] Prizonier la Gran Sasso, Mussolini fusese eliberat pe 12 septembrie 1943 de către un comando german condus de căpitanul S.S. Otto Skorzeny; dar Hitler s-a întâlnit cu un om uzat, sfârșit.

1944

12 ianuarie

Foarte lungă întrerupere a acestui jurnal: e de înțeles, căci din octombrie batem pasul pe loc. Situația politică nu s-a schimbat, iar inima mea, ostenită de emoții mereu asemănătoare, s-a calmat. Nu mă mai întreb dacă mă voi sinucide sau mă voi lăsa ucis sau dacă mă voi exila când vor sosi americanii și englezii: trăiesc de azi pe mâine... sau în veșnicie. M-am bucurat toată vara și toată toamna că am scăpat de revistă și, de când am terminat romanul *Les Chiens de paille*, n-am mai făcut aproape nimic. Din august, visez la o dramă despre *Iuda* al cărei plan e acum destul de precis: chiar am schițat un act[1]. Scriu în continuare articole în *la Révolution nationale*, mic săptămânal, din amor propriu, ca să nu pară că mi-e frică și dintr-o rămășiță de pasiune și din cauza tendinței mele către speculații, dar, în rest, mă dezinteresez total de politica imediată. Politica francezilor față de Germania este la fel de mizerabilă ca cea față de englezi, americani și ruși. Iar germanii recoltează ceea ce au semănat în 1940 și 1941: absența spiritului revoluționar. Nu puteau justifica invazia și ocupația decât prin revoluție. Nu era vorba să ia Alsacia, ci să suprime frontiera vamală și să federalizeze Europa împotriva Rusiei. Germanii n-au nici un simț dincolo de simțul național. Sunt aproape la fel de senili ca francezii și englezii. Eșecul german îmi dă măsura decadenței europene. De fapt, avusesem deja acest sentiment de decepție în perioada bătăliei de pe Marna în 1914: ratarea Europei bismarckiene.

Jalnica atitudine a anglo-saxonilor față de ruși se explică prin faptul că au fost izgoniți de pe două continente și că le este foarte greu să pună din nou piciorul acolo. Poziția lor excentrică față de Eurasia îi jenează considerabil când e vorba să joace un rol aici. Vara trecută le-a fost probabil teamă ca nu cumva rușii și nemții să se întoarcă împotriva lor. Această ipoteză rămâne posibilă până în ultimul minut. Totuși, cred că armata, burghezia (ce-o mai rămâne din ea), partidul chiar, în ultimul moment, se vor aranja cu anglo-americanii: de câteva luni, încet, încet, au dobândit acest continent. Nemaicrezând deloc în

[1] Piesa *Iuda* de Drieu nu va fi niciodată terminată; au rămas totuși fragmente importante, care luminează în profunzime tematica trădătorului în imaginarul lui Drieu. Vezi în această privință Julien Hervier, *Deux individus contre l'Histoire* (Klincksieck, 1978, pp. 184-187).

forța revoluționară a hitleriștilor, nu-i cred capabili să-i influențeze pe ruși și să se aranjeze cu ei.

Mizeria de la Alger nu mă miră, francezii nu pot cu nici un chip să iasă din jegul lor și nici nu vor mai ieși vreodată. Se vor veșteji din ce în ce. Stendhal a văzut foarte clar că în 1815 au fost loviți mortal. Din moment ce Franța nu putea deveni un imperiu, avea puțin câte puțin să se chircească. Cine nu înaintează dă înapoi. Eu unul am avut sentimentul acut al artificiului încă din 1918. Comuniștii joacă un rol în Algeria, ca pseudo-fasciștii la Paris și catolicii la Vichy — pentru că masa franceză, care este totdeauna moderată sau radicală, nu mai poate fi reprezentată decât prin fostele sale marionete. De Gaulle este un maestru de ceremonii angajat de evrei pentru a le agrementa întoarcerea în Franța. Evreilor le place particula nobiliară.

Germanii s-au bazat pe dezbinare la noi, ca și englezii; tentația era prea mare. A.[1] mi-a mărturisit-o recent. N-au riscat niciodată să favorizeze constituirea unui mare partid francez. Nici englezii nu-și vor asuma acest risc. Nici rușii. Singura noastră speranță de a fi salvați de noi înșine ar fi străinul: e o contradicție în termeni. Iată totuși ce așteptam de la germani în 1940, pentru că speram că vor vedea că acesta este interesul lor. *„Cadavrul nostru va putrezi Europa voastră"*, i-am spus lui A.

Fiecare francez, sau aproape, este un agent al străinului, dar nu vrea s-o mărturisească și continuă să invoce cuvântul Franța de dimineață până seara. Fiecare colaborare este din ce în ce mai bătută; e un preș din ce în ce mai călcat în picioare și mai demn de dispreț. Doriot este prizonier în Polonia[2] așa cum de Gaulle este, la Alger, prizonier al rușilor; Déat e prizonier la Paris și Mareșalul la Vichy. Franța este *La Prisonnière*, cu aceeași perversiune internă.

Încep să cred că Rusia va lăsa să se refacă o Europă democratică la vest de Vistula *„... ca să te mănânc mai bine, copila mea"*. Acest lucru îi va permite să culeagă succesiv țările din Occident, fără război.

18 ianuarie

În aceste ultime luni, mi-am dus în continuare dubla mea existență: pe de o parte, mania mea să mă ocup mereu de politică, să speculez și să despic firul în patru în privința evenimentelor zilei, pe de altă parte, dorința să mă cufund mereu mai adânc în meditația filosofică și religioasă. Dar această dorință se manifestă doar ca o curiozitate istorică, o poftă imensă de lectură care, de fapt, sunt și vechile mele manii. Am citit mult despre India, Tibet, China și încep să cuprind dezvoltarea gândirii ariene a Indiei. Mi se pare a fi

[1] Probabil Abetz.

[2] Din motive politice, Germania i-a interzis *locotenentului* Doriot (care se angajase voluntar în 1941) să iasă din cantonamentele L.V.F.

mult mai pătrunzătoare și mai subtilă, mult mai amplă și mai profundă decât gândirea Occidentului nostru (Grecia, Alexandria, Evul Mediu, timpurile moderne). Mi se pare mai liberă cu privire la formele de care se servește, mai puțin grafică, mai intimă și intensă, legând mai bine experiența vieții cu gândirea cea mai abstractă. Dă prioritate divinului asupra lui Dumnezeu, spiritualului asupra sufletului, dramei cosmice asupra dramei terestre. Am petrecut ore importante citind și recitind *Upanișadele*, *Brahmasutra*[1], textele Marelui Vehicul[2], *Tao*[3]. Asemenea libertate nu se găsește decât la Heraclit și Plotin și la Dionisie Areopagitul[4], câțiva teologi mistici ai Evului Mediu, câțiva germani, Nietzsche și Bergson (pe Kierkegaard îl ignor). Am fost foarte dezamăgit de lectura *Sophar*-ului: e aproape același lucru cu *Gnoza*, e din aceeași vână. Este o mitologie, desigur dialectică, dar mult prea minuțioasă și rectilinie. Are aspecte prea materiale și senzuale. Uimește mai ales prin arta literară, aceeași care strălucește în Biblie. Evreii sunt mai mult literați decât filosofi. Au asimilat încet și inegal filosofia arienilor. De fapt, în lume nu există decât gândirea ariană, care, pe de o parte, își trimite razele până în China, iar pe de altă parte, până în fundul Occidentului, prin greci, alexandrini, celți și germanici și refracția evreiască.

În orice caz, de câțiva ani încoace, puțin câte puțin, viața mea interioară a fost total bulversată, reînnoită, adâncită prin descoperirea Tradiției ezoterice. Da, cred în ea. Cred că la baza tuturor marilor religii este o religie tainică și profundă care leagă toate religiile între ele și care alcătuiește doar o singură expresie a Omului Unic și pretutindeni același. Inițierea mea nu merge prea departe, din cauza lipsei de fertilitate a firii mele și de prea puținul meu zel în căutarea comunicării orale, dar puținul pe care l-am atins îmi ajunge să-mi dea încredere în mine, să-mi aducă o iluminare minunată. Oare cum mai pot întârzia în politică după așa ceva? Din manie, pentru că las să continue un automatism, pentru că mă derobez, de teama concentrării și a efectelor sale prodigioase, pentru că totdeauna am fugit de fericire, din îmbâcsire fizică.

De asemenea, nu prea am încredere în persoane, neavând nici în privința doctrinei. Mă tem de șarlatani, mă tem să nu cad în legăturile unei obediențe care m-ar ține ca niște mijloace prea pământești. Există în mine un individualist înverșunat care se teme de tradiție așa cum s-a temut și a fugit de Biserică, masonerie, partide politice, pretându-se totuși la unele ca acestea.

---

[1] *Brahmasutra* (sau *Vedanta sutras*) sunt textele de bază ale Vedantei.

[2] Marele Vehicul (Mahayana) cuprinde tradiția budistă din preajma erei creștine.

[3] *Dao De Jing* (*Cartea despre Tao și virtuțile sale*) atribuită lui Lao Zi, exprimă doctrina taoismului, cam prin secolul al III-lea î. Hr. (Ediția în limba română, îngrijită de Șerban Toader, Ed. Științifică, 1999, n. tr.)

[4] Acest din urmă nume a fost adăugat pe pagina din stânga. Dionisie Areopagitul, atenian convertit la creștinism de către Sfântul Apostol Pavel, căruia, multă vreme, i-au fost atribuite lucrările unui anonim din sec. al V-lea și al VI-lea, pseudo-Dionisie, foarte marcat de neo-platonism.

Până unde aș ajunge, dacă nu sunt ucis sau nu mă omor în următoarele luni? Voi muri poate pentru o credință aparentă în virtutea politicii, care nu-mi mai aparține. Dar există, desigur, o cale de încercări, pe care le-am căutat dintr-un minimum de instinct spiritual. Îmi voi plăti grosolănia nemăsuratei mele dorințe de cunoștințe intelectuale printr-un chin grosolan. În cazul acesta, moartea mă va lăsa la un nivel modest pe calea vieții mele eterne.

— Religiile asiatice te depărtează de creștinism și, totuși, într-un anume fel, te aduc înapoi la el, căci permit să-i aduci maximum de lumină și să dai în vileag tot ceea ce este ascuns în el.

28 ianuarie

Ceea ce se va petrece cu mine mi se pare admirabil și exemplar. De câțiva ani, în interiorul meu, m-am dezinteresat din ce în ce mai mult de politică, nu numai de acțiune, dar chiar de speculația politică. Și totuși, deși în străfundurile ființei mele eram din ce în ce mai absorbit de studii și de meditație metafizică (în sensul pe care Guénon îl dă cuvântului), grija pentru politică se manifesta în continuare în viața mea, ca o manifestare exterioară. Or, această manifestare dădea în vileag niște caractere tranșante și cu atât mai tranșante cu cât nu mai reprezentau pentru mine decât indiferența față de condiția mea umană. Cu toate acestea, încă nu era cu adevărat indiferență, mai exista și plăcerea riscului. Căutam în primejdia lumească a unei poziții practice o pedeapsă și o ispășire pentru primejdia spirituală în care mă împotmoleam.

Dar atunci, iată că se produce recurența. Primejdia lumească se ascute până la urmă, devenind primejdie spirituală, pentru că moartea, la care mă vor condamna adversarii mei politici, îmi va întrerupe revoluția spirituală înainte ca aceasta să-și fi atins punctul decisiv.

În același timp, e drept, pericolul temporal mi-a adus în fața ochilor prezența morții, mult mai pregnant decât ceea ce știam de pe urma bolilor mele și a sufletului meu și a oboselii de a trăi în secolul acesta. Mi-a activat revoluția spirituală. În sfârșit, binele și răul se echilibrează întrucâtva, în această ambiguitate care caracterizează orice situație umană și cu atât mai mult cu cât această situație se interiorizează.

— Am intenția să mă sinucid. Mă întreb dacă nu cumva, în ultimul moment, sinuciderea mi se va părea contrară revoluției mele intime; atunci aș prefera pedeapsa capitală, deși mi se pare ridicolă și inutilă, întrucât mă va obliga să-mi trăiesc ultimele momente într-o atitudine politică ce nu mai corespunde în forul meu interior cu nimic real.

Am încheiat de curând transcenderea expresiilor politice: la nivelul cel mai de jos, democrația, deasupra hitlerismul, ale cărui lipsuri le-am trăit, deasupra

comunismul, al cărui triumf necesar și inevitabil îl văd, dar care deja nu mai este decât un înveliș zdrențuit de mișcările terestre.

Dintr-un anumit punct de vedere, aș fi putut și ar fi trebuit să devin comunist de un an de zile. Dar, în afara faptului că, văzând cu ochii, comunismul se urâțește și se împotmolește pe măsură ce se apropie de sfârșitul său, foarte tranzitoriu și foarte insuficient, și care n-are altă misiune decât să pregătească oamenii pentru revenirea plenitudinii teocratice. M-am săturat de micile mele avataruri politice; și apoi, toate astea vin prea târziu: eu unul sunt deja în altă parte.

Voi muri fără să-mi fi putut exprima experiența spirituală: abia câteva sugestii în *L'Homme à cheval*, în *Les Chiens de paille*. Nu voi putea termina *Judas* și nici nu țin. Poemele șchioapătă.

Altfel aș fi vrut însă să dau mărturie: mi-ar fi plăcut să mai trăiesc câțiva ani fără să mai scriu și să apuc să devin cu adevărat cel ce sunt acum.

Și când te gândești că l-am întâlnit pe Guénon prin 1922 la Halévy[1] și n-am ghicit; totuși, n-am uitat niciodată acel chip descărnat. Poate că privirea sa m-a atins pentru totdeauna, fugitiv.

8 februarie[2]

Mă aflu din plin în acea toropeală de iarnă care îmi place atât de mult. Scriu foarte puțin, citesc mult, visez sau mă gândesc, văd foarte puțină lume. Nu merg destul. De altfel, mă simt destul de prost. Ar trebui să-mi fac o analiză a sângelui și alta a urinei, ca să știu dacă mă prăpădesc încet. Dar nu le fac: mă plictisește să mă duc și să iau un borcan dintr-un laborator și să-l duc înapoi. Aceeași lene m-a făcut să nu-mi utilizez pașaportul pentru Spania. Asta și fiindcă tot ceea ce ar implica această călătorie, treburi mărunte, întâlniri inutile, paradă, trăncăneală, false informații, toate astea mă fac să fug mâncând pământul. Când eram în Elveția[3], trăiam într-o singurătate chiar mai mare decât la Paris. Mă bucur de lenea mea mai liber ca odinioară, știind prea bine că, mai devreme sau mai târziu, mă apuc de lucru și, de asemenea, disprețuind mai tare mania de a te face cunoscut și de a fi citit după ce ți-ai dovedit îndeajuns posibilitățile. De la vârsta de douăzeci și trei de ani, mi-am găsit un minunat pretext ca să fac minimum posibil: la ce folosește să scrii

[1] Daniel Halévy (1872–1962) istoric, specialist în începutul celei de a III-a Republici, prieten cu Péguy și colaborator la *Cahiers de la Quinzaine*; a prefațat eseul lui Drieu *Mesure de la France* (Grasset, 1922).

[2] Drieu a scris din neatenție: 8 ianuarie.

[3] În noiembrie 1943, Drieu făcuse o călătorie în Elveția și se întâlnise la Freibourg cu Bertrand de Jouvenel, care l-a sfătuit energic să nu se întoarcă în Franța: el a decis însă să se întoarcă, chiar cu riscul sinuciderii. Drieu își explică foarte clar motivațiile în *Récit secret*.

când nu ești genial. Zădărnicia talentului mă izbește la ceilalți ca și la mine însumi. De aceea nu înaintează *Judas*. Mă tem să nu fie decât explozia pedantă a tuturor lecturilor mele din ultimii ani. Totuși, parcă aș zări un oarecare interes dramatic sau liric.

— Cei câțiva prieteni evrei pe care îi mai aveam sunt în închisoare sau fugari. Mă ocup de ei și le fac unele servicii. Nu văd nici o contradicție aici. Sau, mai degrabă — contradicția dintre sentimentele individuale și ideile generale este însuși principiul omeniei. Suntem umani în măsura în care nu respectăm întocmai dogmele. Umanitariștii devin umani aducând un pic de violență în prescripțiile lor dulcege.

Sănătatea mea șubredă mă îndeamnă la moarte mai mult ca tot restul. Și apoi, n-am chef să văd noul grad de înjosire a tot ce există în Franța după război. Avem datorii de un miliard, utilajele din uzinele noastre sunt înapoiate și vom fi la cheremul Imperiului care ne va furniza materii prime. Cât despre spiritul și moravurile noastre, ce să mai vorbim! Colaboraționiștii germanofili sau anglofili sau rusofili se tăvălesc la picioarele stăpânilor lor în convulsiile unui amor servil. Un francez care mai are un rest de elan nu poate să viseze altceva decât să poarte uniforma englezească sau nemțească sau rusească. Admirația față de America mi se pare a fi tot ce e mai josnic și mai degradant pentru un francez; or, tocmai asta domină. Extazul în fața filmelor și a romanelor americane, care sunt atât de superficiale. Și jazzul, swingul: această scurtă schimonoseală. Oroarea de civilizația americană, care se întinde pe tot pământul. Și rușii și germanii visează la ea. E o tendință mai tare ca orice. La Geneva, am dat fuga să văd filmele americane. În scurt timp am regăsit gustul acela de cenușă.

Puțina personalitate pe care o mai poate avea Franța, a găsit-o în vremurile astea, la adăpostul ocupației germane și încordându-se împotriva ocupației germane. Acum e ultima oară când francezii sunt singuri cu ei înșiși, germanii neamestecându-se cu ei. E adevărat că străinii nu vor mai râvni poate atât de mult acest tărâm părăsit de Istorie... și de curentele economice.

Moartea lui Giraudoux[1]. Nu mi-a fost dat prea des să admir atât de mult un talent care să cuprindă, din punctul meu de vedere, o natură atât de antipatică și o concepție de viață atât de revoltătoare. Era exact omul francezilor noștri, mai ales al celor dintre 1920 și 1940. O lume statică, în care, în fond, nu se petrece nimic. Tragedia se rezolvă totdeauna în comedie. Omul nu este cu adevărat dușmanul omului, nici prietenul său. Omul se îndoiește de existența zeilor pentru că i se pare a fi la adăpost de cumplita lor eficacitate. Este o lume în care oamenii jonglează cu ideea de dezastru. E filosofia lui Anatole France, puțin retușată de experiența din 1914. Iar France cunoscuse 1870. Totul se termină printr-o retractare grotească, în ultimul moment scrie

[1] Giraudoux a murit pe 31 ianuarie 1944.

Pleins Pouvoirs și devine ministru al propagandei, după ce a scris *La Guerre de Troie n'aura pas lieu*, în care retorii belicoși sunt defăimați. Cf. France, în timpul războiului din '14[1]

Am oroare de stilul lui confuz și afectat, îngrozitor simptom de decadență. Ah! Mai degrabă France. Această poezie care în mijloacele utilizate oscilează între Edmond Rostand și Jules Renard, acea perpetuă inversiune a metaforei, acel monoton sistem de antiteze. Sunt numai rămășițe ale romantismului și simbolismului aranjate de unul dintre acei francezi care, în fond, nu pot ieși din La Fontaine.

S-a năpustit pe ușa deschisă de Claudel și a făcut, de altfel, posibil succesul scandalos de tardiv al acestuia.

Totuși, linia pieselor sale e încântătoare, un fermecător arabesc de moralism. Pe linia *Roman de la Rose*[2], Racan[3], *Précieuses*[4], La Fontaine, Fénelon, Florian, Chateaubriand (*Les Martyrs*), Hugo (în calitatea sa de maniac al unui anumit sofism literar, a unei anumite retorici 1820 și Restaurație) și a celor doi urmași contradictorii ai lui Hugo: Rostand și J. Renard, Claudel a devenit retor pentru sine însuși, exact ca Hugo.

Cărțile lui mi-au căzut din mână, totdeauna. I-a înlocuit în același timp pe France și pe Rostand pentru publicul pe jumătate cultivat.

— Recitesc *le Journal* de Constant și al său *Cahier rouge*. Mă joc comparându-mă cu el. Mare plăcere de vanitate, mare consolare pentru oamenii de litere când se compară cu înaintașii, cu cei care sunt *siguri* de locul lor! Ca și el îmi petrec viața printre fustele femeilor distinse, preferându-le însă pe târfe. Neputându-mă lipsi de femei și urându-le, disprețuindu-le, uneori le înțeleg și mă înduioșez de soarta lor. În fond, ele știu că resimt singurătatea lor ca pe a mea proprie. Aceeași preferință pentru singurătate, dar mult mai hotărâtă și apărându-se mai bine. Caracterul mai puțin șovăielnic sau încetând mai devreme de a fi astfel. Aceeași rigoare politică sub aparențele scepticismului sau temperamentele indulgenței individuale. Aceeași preferință nefericită și nedusă până la capăt pentru speculațiile filosofice, pentru istoria religiilor.

[1] Anatole France scrisese după bombardarea catedralei din Reims un articol care stigmatiza barbaria germană, dar anunța că francezii nu-și vor dezonora viitoarea victorie prin nici o crimă; articolul se încheia cu această frază: *„Noi vom proclama faptul că poporul francez admite printre prietenii săi inamicul învins."* Acest final dezlănțuise o avalanșă de scrisori injurioase. France a încercat apoi, fără succes, să se angajeze. A scris texte patriotice (*Sur la voie glorieuse*), preamărind curajul soldaților francezi împotriva dușmanului barbar; deși relativ moderate în comparație cu excesele lui Barrès, aceste scrieri i-au pricinuit remușcări după război și a regretat că le-a publicat.

[2] Roman alegoric în versuri, scris de Guillaume de Lorris în 1230 și continuat de Jean de Meun în 1270–1275, criticat în epocă pentru atitudinea față de femei și prezentarea filosofiei și tribulațiilor amorului, este considerat în timpul Renașterii o lucrare de referință a literaturii franceze medievale (n. ed.).

[3] Honorat de Bueil, marchiz de Racan (1589–1670), poet și memorialist (n. ed.).

[4] *Les Précieuses Ridicules*, 1659, piesă de Molière (n. ed.).

religiilor. În fond, doi francezi din Nord. Același cosmopolitism și aceeași privire severă asupra îngustimii franceze. Dar revolta sa împotriva lui Napoleon devine la mine revolta împotriva conformismului radical-mason (precum și a conformismului catolic).

Am, inevitabil, vederi istorice mai largi și, de asemenea, politice: lumea s-a mai deschis de atunci.

D-na de Staël a mea va fi fost Victoria. Dar avea mai puțină amploare și m-am eliberat în câteva luni de partea cea mai apăsătoare a ascendentului ei.

Aceleași erori literare: teatrul lui este echivalentul încercărilor mele în materie de poezie, de teatru.

Cea mai bună producție literară a mea ar fi fost ceva gen *Adolphe*. În fond, aceeași uscăciune duioasă. Dar el, mai slab, a simțit mai intens drama pasiunii impuse de femei.

Nu sufăr de viciul lui, al jocurilor de noroc, înlocuit la mine de tutun și de fetițele vesele (pe care l-a avut și el). În sfârșit, în ciuda eschivărilor, el îngăduie să i se impună o atitudine politică în care își îngroapă și-și rezumă tot talentul. Același sentiment de îmbătrânire prematură: la mai puțin de patruzeci de ani îi spune D-nei de Staël: suntem bătrâni.

Când e îndrăgostit de D-na Récamier, în 1814–1815, are patruzeci și șapte, patruzeci și opt de ani. Este exact criza mea cu Belou, nu aveam decât patruzeci și doi de ani (1935), dar eram complet uzat. Și totuși...

Avea sifilis, ca Chamfort, Beyle, Musset, Baudelaire, Verlaine, Rimbaud și atâția alții. Fără îndoială că nu prea avea temperament și că a ajuns neputincios foarte devreme. Femei nu prea tinere pentru a sta de vorbă și târfe pentru restul. Ocazional, curaj fizic.

1 martie

Dintr-odată, după ani și ani, l-am recitit pe Barrès. N-am citit nici o carte atât cât am citit *Un Homme libre*, în afară de cutare sau cutare lucru de Nietzsche. Mai întâi, citesc *La Colline*, carte pe care cred că n-am citit-o niciodată; câte sacrificii a făcut pentru ideea de puritate clasică, el, după atâți alți francezi. E admirabil de pur, dar totul pare tras cu compasul. La ce sărăcie de mijloace se condamnă doar din ideea preconcepută că trebuie să facă o poveste absolut uniliniară, ca imitarea unui „primitiv", a unui medieval. Cu atâtea aptitudini în domeniul lipsei de îndemânare, cea mai vagă modulație pare o dibăcie neașteptată, candidă. Ce subiect respingător: eroul, și ce materie respingătoare pentru Barrès: misticitatea. Imitându-l întrutotul pe Chateaubriand, a vrut propria sa *Vie de Rancé* și, ca și el, spre sfârșitul vieții, a dat târcoale domeniului interzis. A vrut, de asemenea, să fie fidel sărăciei Lorrainei (și regiunii Auvergne).

Recitesc apoi *L'Ennemi des Lois* și *Huit jours chez M. Renan* cu urmarea: *Trois Stations, Toute Licence*. Ce subțirel, ce îngust e totul, de o eleganță sigură, dar manieristă. Ce înrudit e primul Barrès cu primul Gide și cu primul Valéry! Numai Claudel are o voce importantă în toată generația asta. Hotărât lucru, e mult superior lui Gide și Valéry. Citesc, în același timp, ca să-l verific, *Introduction*[1] și *M. Teste*. Valéry nu e foarte profund, desigur, totuși e mai coerent. Cu toate astea, dacă aș reciti *le Culte du Moi* în întregime, n-ar fi această carte un ansamblu încheiat, desăvârșit, care face cât primele scrieri ale lui Valéry și Gide? Dar de ce să institui un concurs? Pentru că Barrès este atacat de uitare. Seamănă ca trei frați. Probabil că se citeau, se supravegheau? Nu cumva Barrès a avut inconvenientul de a le arăta calea? P. Louÿs vine din urmă, cel de al patrulea frate. Iar cel mai mare dintre ei, R. de Gourmond — prea tulburat de simbolism, mai puțin capabil ca ei să-l domine. Pentru asta îl iubesc, pentru această vulnerabilitate, stângăcie. Ceilalți au pătruns atât de puțin în el, chiar și Valéry, la urma urmei. Și-au dat și ei aere, dar, în fond, odată cu ei, spiritul francez se-ntorcea val-vârtej spre clasicism. Claudel s-a amestecat mai vitejește, mai profund. (Ce efect ar avea astăzi *Tête d'or* asupra mea: desigur, nu mai găsesc cartea în biblioteca mea, unde totul a fost furat).

Am recitit două volume din *La Révolution* de Michelet: sunt extaziat, e unul din cei mai mari scriitori francezi, unul dintre cei mai mari romancieri francezi. Istoricii francezi sunt admirabili! Ce serie! Thierry, Michelet, Balzac și Stendhal, Taine, Sorel[2] etc. N-am citit niciodată Mignet, Thiers. Foarte puțin Quinet.

— Am dejunat cu un tânăr coleg care este puțin discipolul meu și care a sosit de pe frontul rusesc. Ce desăvârșit, ce satisfăcut, ce liniștit e. Judecă totul cu admirabila discreție a experienței și a celui pus la încercare. Rusia i se pare ceva mizerabil și slab. Dar Rusia albă este oare Rusia? Germanii, din punct de vedere politic, au eșuat aici, ca și în alte părți. Împărțirea pământului a fost binevenită, dar s-a făcut prea târziu și nemții n-au știut să rezolve problema partizanilor. Francezii le zic *chleus*, ca în Maroc. Cele 2 sau 3 000 de francezi sunt mulțumiți de ei înșiși, s-au împăcat cu ei înșiși. Din păcate, curajul militar e mai puțin dificil decât curajul politic. Câteva mii de francezi ar mai putea decide din punct de vedere politic în Rusia, în Savoia, în Italia. N-a văzut muncitori comuniști. Condițiile, ameliorate în '38, au redevenit cumplite în Rusia: mizerie, foamete. Armata trăiește din conserve americane. Infanteria rusă e slabă, abia instruită. Lipsa efectivelor. Deci, nu vor putea cotropi Europa? Germanii duc un război colonial de 1 la 5 sau 1 la 10. Rezistă cu un minimum de forțe și rămân foarte siguri de ei. Au sacrificat totul în Rusia, în așteptarea debarcării. Cel de al doilea front există virtual și îi domină: astfel,

[1] Probabil *Introduction à la méthode de Léonard de Vinci* (Gallimard, 1919).

[2] Istoricul Albert Sorel (1842–1906), secretar general al Senatului vreme de aproape treizeci de ani, este autorul unei lucrări despre *L'Europe et la révolution française* (1885–1906)

au renunțat la cucerirea Rusiei. În consecință, ar putea s-o evacueze. Dar câte resurse pierdute.

Cred în debarcare, am crezut totdeauna în ea. Va reuși oare? După, va fi timp destul pentru a justifica evenimentul. Cred că va reuși, încet, atât de încet încât efectul său politic va fi anulat — ca și în Italia. Germania are o carte minunată de jucat: să cedeze cât mai puțin posibil în Vest, cât mai mult posibil în Est; astfel îi va obliga în ultima clipă pe anglo-americani să facă un compromis. Dacă rușii se află la porțile Berlinului înainte ca americanii să fi ajuns la porțile Parisului, Bruxelles-ului, Milanului, Hamburgului, Germania e salvată. Și Europa.

Din punct de vedere politic, germanii sunt nuli. Politica lor cumplit de romană de dominație brutală, rectilinie, nu e profitabilă. Și ei, și englezii sunt încântați când îi văd pe francezi masacrându-se reciproc în Savoia[1].

Ce decădere în Europa! Germania e incapabilă, ca și Anglia și Franța! După un secol de „civilizație mic-burgheză", nu mai există geniu politic.

Hitler este un revoluționar german, nu european. L-a dus la desăvârșire pe Bismarck[2], dar asta e tot. Nu e destul de socialist — mai mult național decât socialist, mai mult militar decât politic. Nu pot să cred că Rusia e epuizată: concluzia: Rusia va învinge, mai devreme sau mai târziu. Mai degrabă mai devreme decât mai târziu. Germania nu va avea îndrăzneala să se arunce singură în brațele rușilor, dar aceștia o vor îmbrățișa strâns — în ciuda apropierii târzii de anglo-saxoni.

— Perioadă de uscăciune religioasă. Încep să epuizez ocultismul, Asia. Dar totul mi se întâmplă în valuri.

2 martie

Câți oameni am cunoscut, eu care nu-i căutam. Câte femei am iubit, eu care am părăsit atâtea! Câte? Infirmiera, algerianca, americanca, Beloukia. Dar evreica, italianca, contesa, argentinianca, Nicole n-au lăsat oare nici o urmă? Și chiar poloneza, se poate oare șterge?

---

[1] Luptătorii din rezistență (*maquisards*) concentrați pe platoul Glières sunt încercuiți în a doua jumătate a lunii februarie 1944 de forțele de menținere a ordinii, simultan de Grupurile Mobile de Rezervă (GMR) și de Franc-garda Miliției franceze. Se produc incidente și niște luptători fără arme sunt arestați, în ciuda angajamentelor luate de șeful GMR, colonelul Lelong. Abia pe 10 martie, GMR vor lansa o ofensivă lipsită de rezultate împotriva luptătorilor din rezistență. Miliția îi va ataca pe 20 martie, iar germanii vor declanșa pe 23 martie asaltul final, care le va zădărnici rezistența.

[2] Prințul Otto von Bismarck (1815–1898), om politic prusac, arhitectul și primul cancelar (1871–1890) al Imperiului German (n. ed.).

14 martie

Am recitit sau am citit mult Valéry. Iată, așadar, geniul Franței aflate la amurg concentrat în acest om încântător și limitat. De altfel, nu este un egotist, ci un călugăr ateu. E vedantist fără să-și dea seama: totul pentru *atman*[1], pentru sine, pentru un punct de diamant în mijlocul fantasmagoriei mișcărilor spiritului. E filosoful care laicizează și usucă toate elanurile religiei. Dumnezeu se află în om, dar acest Dumnezeu este un punct imperceptibil, în fond vacuitatea, mai mult încă decât în vedantismul lui Ramanuja[2], este Marele Vehicul când întâlnește Vedanta. El justifică prin finețea artei sale, prin delicatețea procedeului său, introversiunea fiecărui francez. Mai puțină patimă ca la Mallarmé. Doar în aparență are ceva comun cu Mallarmé. În fond, e un francez din sec. al XVI-lea sau al XVII-lea, pasionat de rațiune, care din întâmplare i-a întâlnit pe Mallarmé și Poe. Nimic romantic. *La Jeune Parque* e un tur de forță, o culme de înșelătorie, sau poemul îmbrățișează dezordinea care se află în străfundul acestui relativism extrem. Aceeași poziție ca și a lui Nietzsche, aceeași teorie a cunoașterii. Extremul relativism ca expresie a unui raționalism. E acel Nietzsche din *Humain trop humain*. Nu vorbește niciodată despre el, poate că nici nu-l cunoaște: simplu paralelism de epocă?

E francezul dezamăgit, dezgustat de sine, dacă vrei: pescarul cu undița, cavalerul solitar al Pernod-ului. Pe de altă parte, este eternul filosof detașat de zei, de cetate, de sine însuși: cinicul, platonicianul sceptic.

El reprezintă epoca mai elevat și mai acut decât Giraudoux. Are mai multă perfidă distincție. De comparat și cu Maurras. Nu sunt învecinați decât geografic și temporal. Același intelectualism dublat cu un straniu și subțire găietan de lirism simbolic. Același fanatism, același rigorism pentru o cauză pierdută. Același dar de a excita admiratorii și fanaticii. Aceeași decepție liniștită și de care se bucură subtil. Doi dintre martorii cei mai elevați ai sfârșitului.

Sunt oare îndrăgostit de șase luni încoace? Îndeajuns, o senzualitate care înflorește sub forma duioșiei, fără iluzii. O tandrețe goetheană pe un fond de neliniște bine strunit și, peste toate, înflorirea întregii științe, dobândită atât de greu. O satisfacție fizică perfectă, fără patimă, nici convulsii, și o blândă mulțumire morală. E o femeie după placul inimii mele: fără pretenții de inteligență, fără expresii verbale care să mă deranjeze, pare că visează duios la ce spune forma ei. La optsprezece ani, a fost o minunată fată, pe care am admirat-o respectuos. La treizeci și doi, întâmplarea mi-o pune în brațe, prea târziu și totuși... Pot să mă gândesc la infinit la perfecțiunea pe care am cunoscut-o și dorit-o în tulburătoarea imperfecțiune care apare și pe care o am. O simplitate perfectă, o sinceritate fără excese, ce se oferă atât în

[1] *Atman*-ul este, în filosofia brahmanică, sinele individual, care se opune sinelui universal, *brahman*-ul, cu care încearcă să se contopească, scăpând astfel de ciclul încarnărilor.

[2] Ramanuja, filosof indian, mort pe la 1137, care a comentat *Vedanta* și a slăvit calea contemplativă. *Vedanta* („Sfârșitul *Vedelor*") este unul dintre cele șase sisteme filosofice provenite din brahmanismul *Upanișadelor*. Îi datorează forma sa clasică lui Sankara (sec. VIII–IX).

ușoarele mișcări de cochetărie, cât și în privirea brutal de directă, în anumite clipe. Nu animalul, nu bărbatul, ci femeia. O modestă divinizare a pământescului. Nici o deviere șocantă de la îndatoririle, drepturile poziției ei. Mamă atentă, dar cu indolență, amantă tăcută care se oferă cu ușoare tresăriri, care arată că are temperament. O pace vie.

Ceva cam prea puțin franțuzesc care îmi este fără îndoială mereu necesar. Niciodată nu mi-a plăcut pe deplin o „micuță franțuzoaică".

18 martie

Lene profundă. Scriu molatic un soi de nuvelă, *L'Intermède romain*[1], pe care o și termin. Mă străduiesc minuțios pentru acest trecut din 1926. Ce ciudat e să-ți regăsești eul în acest personaj atât de îndepărtat. Nemaivăzând decât gesturile, nu mai văd decât frivolitate? Nu mai lucrez la *Judas* și, în momentul de față, nu mă mai interesează deloc studiile mele religioase. Eram cam saturat: m-am întors la literatură. Valéry. Ca și Gide, n-a scris decât un imens jurnal, cu câteva opere pe margine. A exploatat filosofia și știința așa cum alții exploatează religia. Un om de litere exploatează totdeauna câte ceva. Cu excepția celor foarte mari. El nu e dintre cei mai mari. Mallarmé strivește poetul. Iar gânditorul îi amalgamează pe Nietzsche, Descartes, Montaigne etc. Dar este un minunat romancier, a făcut romanul unui filosof, așa ca Gide pe al homosexualului moralist (un imoralist nu poate fi decât un moralist). Mult sub Rimbaud și Mallarmé și chiar sub Nerval și Apollinaire, acest parnasian, acest neoclasic care a adoptat un aer de simbolism — lucru de care au profitat Gide, Barrès, Maurras. Această generație a exploatat ciudatul miros de mucegai, aroma subtilă a simbolismului. Să-l comparăm pe Valéry cu Maurras: același intelectualism, același scepticism, același secret pesimism, același optimism personal, același ateism, același fals simbolism, același raționalism impenitent, aceeași ură față de modern. Gide merge mai degrabă cu Barrès, pe care îl depășește după cum, din punct de vedere literar, Valéry îl întrece pe Maurras. Și alături de toate astea, grasul de Claudel, cu arta sa umflată, barocă, tunătoare. De la el n-o să supraviețuiască decât geniul său dramatic: poemele vor dispărea.

— Câte femei am iubit? Pe Marcelle Jeanniot, pe Emma Besnard, pe Constance Wash, pe Belou. Și, fără îndoială, pe Nicole. Cu primele trei, legătura n-a durat decât un an cu fiecare, sau, mai degrabă, șase luni, dar ce urme au lăsat! Cu Belou, ani de zile. Regret că n-am putut s-o iubesc pe de-a-ntregul pe Nicole, din cauza a două sau trei defecte, care mă fascinau.

— La Alger: Gide, Aragon, Saint-Ex., Bloch[2] scot revista *L'Arche*. Astfel, comuniștii sau simpatizanții dau tonul.

[1] Publicat în *Histoires déplaissantes* (Gallimard, *op.cit.*)

[2] Este vorba despre Jean-Richard Bloch. Primul număr al revistei *L'Arche*, publicat la Alger în februarie 1944, cuprinde, între altele, un articol de Pierre Mendès France.

— Splendoarea lui Mallarmé: centrul religios al operei sale este „Igitur", desăvârșit în *Le Coup de Dés*. Poemele sunt un simplu comentariu la acestea, dar atât de delicat, atât de discret. Valéry pare să fi trecut pe lângă drama lui Mallarmé, a transformat-o într-o „comedie" emoționantă pentru marele public.

— Tristețe la Alger ca și la Paris, aceste fâșii de literatură franceză la picioarele imperiilor.

— Ce gândește Malraux? Lipsit de atitudinea sa, apare oare a fi lipsit de necesitate? Nu se discerne nimic în *La Lutte avec l'Ange*[1]. Dar nu-i decât un preludiu.

A venit primăvara. Prima dată scriu cu fereastra deschisă. De ce oare nu mai simt nici o emoție când mă gândesc la continuarea și sfârșitul războiului. Poate că nu va fi nici o debarcare. Uzură lentă, iremediabilă, a Europei, a Germaniei, a Angliei. Și barbaria cenușie de la Moscova va acoperi totul. Trăiască barbaria, este aspectul cel mai insuportabil, deci cel mai bun, al decadenței.

— Nu mai doresc nici măcar să mor, am murit de mult, din '42, când am realizat din plin insuficiența germanilor, dovadă a epuizării Europei. Și când te gândești că nemții doreau să colonizeze Rusia; ca și când europenii ar mai fi putut coloniza ceva! Sfârșitul Europei. Ar putea fi încântător, fără tăvălugul rusesc, ce-i va zdrobi toate flecușteţele. Și bombardamentele americane.

23 martie

În momentul de față mi se pare că mă detașez de ocultism. Și totuși nu l-am pătruns complet. În spatele ocultiștilor moderni, care sunt niște inculți și niște șarlatani gen Eliphas Lévy[2] și Papus[3], există scriitorii de odinioară, mai mult sau mai puțin conștient oculți, și care constituie o serie straniu, ciudat de neîntreruptă cu cei din Evul Mediu și cu cei din Renaștere. (Cei din secolul al XVIII-lea sunt deja cam îndoielnici: filosoful necunoscut[4], Martinez[5], Fabre d'Olivet[6] trezesc bănuieli prin tonul pe care îl adoptă). Dar, mai ales, în spatele

[1] Drieu trebuie să fi citit *Les Noyers de l'Altenburg*, povestire de război, concepută de Malraux ca fiind prima parte a unui ciclu, *La Lutte avec l'Ange*, lucrare care va rămâne neterminată.

[2] Alphonse Louis Constant (1810–1875) a fost preot și a renunțat la calitatea de cleric: mistic și simpatizant al anarhismului, și-a publicat *Œuvres de philosophie occulte* sub pseudonimul Eliphas Lévy.

[3] Papus: pseudonimul lui Gérard d'Encausse (1865–1916) medic, cofondator al ordinului martinist, discipol al lui Eliphas Lévy și al lui Fabre d'Olivet. A scris un *Traité méthodique des sciences occultes* (1891); a fost chemat de țarul Nicolae al II-lea în 1905 la un consult și i-a prezis că revoluția nu va izbucni atâta timp cât el însuși va fi în viață.

[4] Louis Claude de Saint-Martin (1743–1802) discipol al lui Swedenborg.

[5] Martinez-Pasqualis (1727–1779) iluminist inspirat de *Kabbala*, profesor al lui Mesmer, Cagliostro și Saint-Martin.

[6] Antoine Fabre d'Olivet (1768–1825) autor de lucrări despre ezoterism, dar mai cunoscut ca precursor al grupării Félibres.

ocultiștilor și al ocultilor se află întreaga moștenire a Antichității: indiene, grecești, toată filosofia amestecată cu religia. În ceea ce privește Occidentul, ce e admirabil este platonismul, care este inepuizabil de fecund. Pentru noi, toate se reduc la acesta. Tot ceea ce ne interesează în perioada elenistică, într-o parte a Evului Mediu, în Renaștere, în ocultismul mai recent, se leagă de Platon. Or, nu e ușor să-l legi pe Platon de Egipt și India. El e veriga din lanțul uman. Cel puțin din lanțul mistic.

În privința raționalismului, dimpotrivă, ajungem la Aristotel, deși...

L-am recitit pe Donisie Areopagitul, pe Hermes Trismegistos[1], pe Angelus Silesius[2], Suso[3], Ruysbroek[4].

— După ce voi termina nuvela despre Cora Caetani, cartea mea de nuvele și povestiri va fi gata; mă voi apuca din nou de *Judas*, dar aceasta va fi clipa sfârșitului. Pentru un scriitor e perfect să moară la cincizeci de ani, evită astfel să moară la șaptezeci de ani, ceea ce e prea târziu. Totuși, întrucât sunt lent și în întârziere, abia azi am ajuns să-mi stăpânesc modestele mijloace. Dar, cu atât mai rău și cu atât mai bine. Nu mă bucur decât arareori de această stăpânire de după realizare. Mi-ar fi plăcut să cunosc mai devreme acest talent care vine odată cu experiența! Abia de doi ani încoace înțeleg și admir literatura celor mai buni: or, au fost de o precocitate absolută. Mallarmé este deja în „Igitur", Baudelaire a scris devreme câteva din cele mai frumoase poeme; și Rimbaud; și Ducasse. Totuși, romancierii au dreptul să înceapă mai târziu: Stendhal, Dostoievski. Dar Tolstoi a scris *Război și Pace* înainte de treizeci și cinci de ani, iar Balzac... În ceea ce mă privește, fac parte dintre acei scriitori în urma cărora nu operele rămân, ci poziția. Sunt o excepție, o mărturie inversă. Și totuși, non-conformistul. Le va fi rușine, în literatură, mai târziu, de unanimitatea lor sau, măcar, de majoritatea lor atât de zdrobitoare, atât de zdrobită.

— Rușii sunt în România, ura! Dacă n-ar fi petrolul din România, Germania ar trebui să-i lase să se îndrepte spre Constantinopol, Cairo, Alger și acolo să se descurce cu americano-englezii. Astfel, drama ruso-saxonă ar izbucni în prezența Germaniei și nu după dispariția Germaniei: aceasta poate schimba o mulțime de lucruri, Germania poate juca rolul de terț în acest nou conflict, așa ca Japonia între Rusia și saxoni. Dacă Rusia este la București, la Sofia, înainte ca saxonii să poată debarca, totul se schimbă: germanii și saxonii se confundă în fața acestei enorme umbre.

— Pucheu[5]. Uimitor în ce fel vanitatea te poate pune în situații în care n-ar trebui să te pună decât măreția, orgoliul.

---

[1] Hermes Trismegistos, autor fictiv de culegeri scrise în limba greacă, de inspirație neo-pitagoreică, influențate de tradiția egipteană.

[2] Angelus Silesius, pseudonim al lui Johannes Scheffler (1624–1677), autorul poemelor mistice din *Le Pèlerin chérubinique* (1674).

[3] Suso (Heinrich Seuse, aproximativ 1295–1366), teolog și mistic elvețian, discipolul lui Maister Eckhart. Drieu îi ortografiază numele aici Suzio.

[4] Ruysbroek l'Admirable (1293–1381) teolog și mistic din Brabant, autor al primelor mari opere scrise în olandeză.

[5] Pucheu a fost executat pe 20 martie 1944, după ce a fost judecat la Alger.

Ciudat cum prima victimă a lui de Gaulle (sau a mitului de Gaulle) este un antigerman. Așa era din instinctul lui de bearnez dubios, de iberic semitizat — și din capitalismul lui funciar. Dar în primul an, nu credea că poate lupta decât în cadrul colaborării. Foarte devreme s-a îndoit de victoria germană. Trebuie să existe o poveste masonică pe undeva, pe aproape (Pucheu, șeful de cabinet al lui Pucheu, Bedaux și ...[1]). Se simte că la Alger sunt vreo doisprezece frați împotriva lui. Rușii ar lovi mai eficient decât germanii sinarhia. Dar sinarhia există oare?[2] Veșnica problemă a societăților secrete. Există oare cu adevărat?

24 martie

Ispita spiritului: a deznădăjdui când descoperă secretul filosofiei din spatele celui al religiei, și anume că Dumnezeu sunt Eu. Aceasta este situația pentru cel care nu vede decât micime în acest al doilea cuvânt. Așa s-a întâmplat cu mulți poeți din secolul trecut, foarte slab pregătiți în filosofie, care au confundat subiectivismul cu idealismul. Dar Dumnezeu, pătrunzând în Eul meu, îl face la fel de mare ca și El. Sau, mai degrabă, cuvântul „mare" este periculos, căci evocă o imagine spațială. Zi mai degrabă: Dumnezeu devine *acut* intrând în Mine. Ceea ce mi se pare odios și vrednic de dispreț în Dumnezeul obișnuit al creștinismului este tocmai acest aspect de măreție. Această măreție, oricât de incomensurabilă s-ar face, este ridicolă, fiind infinit de inadecvată. Dimpotrivă, Dumnezeu este acut, Dumnezeu acuitate a eului îndreaptă spiritul în direcția cea bună. Noțiunea vedantistă de *atman* depășește și abolește noțiunile încâlcite de Dumnezeu și Suflet. E contrariul panteismului greoi, care e la fel de demn de dispreț ca și teismul moral. Dacă este așa, mai bine materialismul decât panteismul.

N-am nici un chef să scriu, pentru că am un stilou prost, cu care nu pot să mai scriu gros.

Am iubit oare femei frumoase? Prima mea soție, micuța evreică Colette Jéramec, pe care am iubit-o vreme de trei luni în 1913, era frumoasă în genul minion, aproape pitică. Desigur, avea acea sinistră slăbiciune în mers care caracterizează femeile etniei sale, acea șchiopătare aproape imperceptibilă, acea evanescență a bazinului provenind din genunchi — și acea umbră de cocoașă ce le îngroașă ceafa. Dar avea sâni frumoși, dinți frumoși, o față destul de fină și cu trăsături destul de regulate. Mâinile îi erau delicate, dar îngrozitor de dezarticulate. Și nu i-am iertat niciodată vocea prea stridentă sau țâfnoasă.

[1] Drieu a lăsat numele în alb.

[2] O întrebare corectă. Sinarhia, care a înflăcărat imaginația contemporanilor, nu există ca societate secretă care să pună la cale comploturi în Franța ocupată. Ceea ce a existat a fost o echipă de tehnocrați în spatele lui Pierre Pucheu și a altora, echipă cu greutate pe vremea lui Darlan.

Prima mea dragoste, Marcelle Jeanniot-Lebey-Dullin, avea un cap foarte frumos. Dar la treizeci și opt de ani corpul ei devenise greoi, cu niște picioare urâte; nu era grasă, ci prea cărnoasă. Sânii ei erau înduioșători, nu fermecători. Avea trăsături frumoase, mari, care îi dădeau un aer de noblețe și de mândrie. Un nas fin, puțin arcuit, arcade mari, pometi care păstrau amprenta pură a tinereții, ochi frumoși. De ce culoare? Rareori am reținut culoarea, cred că erau cenușii, pe mine mă interesează mai mult intensitatea luminii. Totdeauna mi-au plăcut vigoarea morală, căldura temperamentului ei. Lumea o considera proastă, căci era impetuos naivă, amabil orgolioasă, foarte puțin cultivată, dar extrem de puțin ascunsă și deloc preocupată de gura lumii. (Infirmiera din *Gilles*).

Emma Besnard, algerianca, era destul de asemănătoare. Fiică a unui normand și a unei spaniole, de origine aproape populară, născută la Alger. Poate puțin arăboaică. La douăzeci și nouă de ani avea cam același corp, dar era încă bine. Aceeași expresie a feței. Aceste două femei aveau aceiași dinți admirabili, lați, regulați. Sânii la fel de obosiți. O mândrie și o violență în mișcări. Vitalitatea îi era deja subminată, când am cunoscut-o. Într-o mică ceainărie din Alger (ianuarie 1921 sau '22[1]). Era iubita unui om de afaceri pe care l-a părăsit într-o clipă pentru mine. Îl mai lăsase o dată, pentru un gigolo evreu. Probabil că n-a fost prea departe de casa de toleranță. Mă gândeam să mă însor cu ea, dar nu aveam nici un pic de încredere. Strânsesem ceva bani și mă temeam în mod meschin să nu cumva să par client de târfe. Mă iubea sincer. Când s-a îmbolnăvit cu adevărat, n-o mai iubeam și mă luptam cu indiferența. Făceam un efort ca să-i mai dau bani; vechiul ei om de afaceri s-a împăcat cu ea. Am crezut că s-a făcut bine și am lăsat-o baltă, credeam că mă înșală cu un tânăr bursier olandez sau englez. A murit în Algeria de o revenire a cancerului ei. Într-o noapte, ultima dată când am mai fost beat, l-am întâlnit pe bursier într-un bar și, într-o scenă uluitoare, i-am cerut, cât mă ținea gura, adevărul. Fusesem oare înșelat? Sau o părăsisem pe nedrept? Habar n-am ce mi-a răspuns. Eram înfiorător de beat (1931). Eram și furios că intrasem în capcană, că întreținusem o femeie pe care n-o mai iubeam. Într-o zi, îl găsisem, după cum mi s-a părut, pe bursier sărutând-o, pe patul ei de suferință. Atunci era minunat de frumoasă, o neglijam îngrozitor de luni de zile.

Constance Wash (Dora) era urâtă, urâtă de tot. Frunte îngustă și ridată, ochi mici, nas mare, vânăt și borcănat, dinți mici. Dar era înaltă ca un model american, avea picioare superbe, umeri drepți. Sânii erau boțiți, cu firișoare de păr blond pe sfârcuri. Eu, care adoram sânii frumoși, am avut rareori parte de așa ceva la femeile iubite.

Cora Caetani era frumoasă, dar cam palidă și slăbuță. Suzanne de Vibraye era o meridională frumoasă, cu un fals chip roman, destul de vulgar, dar prost făcută, nu prea îngrijită.

[1] Întâlnirea a avut loc în ianuarie 1922.

29 martie

Toată viața am încercat zadarnic să lupt împotriva tendinței mele spre internaționalism, dar mai bine l-aș fi lăsat să iasă la iveală și m-aș fi proclamat apărătorul său. Mi-aș fi câștigat astfel o poziție mult mai sinceră și eficient solitară, mult mai înaltă, mult mai clar definită. Vioiciunea artei mele, efectul gândirii mele ar fi câștigat mult. Dar, prea sensibil la obstacole, m-am plecat prea docil recurențelor naționalismului din jurul meu. Am suportat să se tot bată apa în piuă în jurul meu în privința naționalismului francez, german. Cine va profita de toate astea? Admirabilul profitor care este imperialismul rușilor.

Aș fi putut fi și comunist; fără îndoială, ar fi trebuit să fiu. Am cedat însă în fața tuturor inhibițiilor mele de veche burghezie și chiar de veche aristocrație. M-am născut prea devreme într-o lume prea bătrână. M-aș fi smuls doar artificial din clasa mea. Nu invidiez modelul unor Mirabeau, La Fayette și Talleyrand. Câtă rezistență surdă în ei înșiși, împotriva lor înșilor! Nu, temerar și timid, înflăcărat și flegmatic, trebuia să-mi compun atitudinea în acest mediu de tranziție care a fost fascismul și trebuie să pier cu această lume intermediară. Aici voi fi fost cel mai fidel tuturor realităților contradictorii din forul meu interior.

Totul se completează foarte bine cu ocultismul, care se află la jumătatea drumului dintre filosofie și religie. Majoritatea scriitorilor însă nu s-au complăcut și nu s-au realizat oare în aceste zone de graniță? Rousseau, Dostoievski, Nietzsche, Tolstoi — toți sunt contradictorii. Dacă aș fi avut putere, aș fi creat o operă mai intim dramatică.

În orice caz, salut ridicarea Rusiei și a comunismului. Va fi atroce, atroce de distructiv, insuportabil pentru generația noastră, care va pieri în totalitate, de moarte lentă sau bruscă, dar mai bine așa decât întoarcerea vechiturilor anglo-saxone, a recondiționării burgheze, a aranjamentelor democratice.

— Evreii nu sunt suportabili decât în comunism, în plină lumină, reduși la esențialul dorinței lor de putere și, mai ales, destinați, în comunism, unei metamorfoze inevitabile.

19 aprilie

Hotărât lucru, debarcarea va avea loc: nimeni nu se îndoiește. Chiar și gaulliștii, care nu mai credeau în ea. Dar atenția s-a tocit și ideea de debarcare nu mai produce emoții. Și apoi, lumea începe să fie prea preocupată de sindroame: bombardamente, evacuări etc... Suntem deja în atmosfera de debarcare. La început, impresiile de popor bombardat vor domina, apoi vor deveni familiare. După aceea vor începe dificultățile de aprovizionare și convulsiile războiului civil și cele ale războiului militar. Lumii puțin îi va păsa de

catedrale și castele și palate. În ceea ce mă privește, o mică stricăciune a catedralei din Rouen mă afectează mai mult decât 700 de morți. Și, totuși, toate aceste catedrale erau rafistolate, trucate. Și, la urma urmei, pietrele trebuie și ele să se prefacă în praf și pulbere, ca și trupurile.

Drama mea este că sunt mai mult internaționalist decât naționalist într-o epocă în care fiecare își ascunde ideologia internațională sub naționalismul său. Normandia sau Europa mă interesează mai mult decât Franța: deformația istoricului, căci miturile originare sau terminale sunt la fel de precare ca și miturile intermediare. De multă vreme însă am obosit de atâta pisălogeală naționalistă, de exclusivism; cutare lucru e francez, cutare german, acesta nu este nicicum. Destul.

Dar toate astea nu sunt decât pretexte pentru detașarea mea generală. Omul s-a săturat de om, zice Nietzsche, vorbind despre nihilismul european.

Cred că debarcarea e foarte dificilă, dar cred că germanii, mai devreme sau mai târziu, vor fi depășiți, înecați. Desigur, Napoleon putea câștiga bătălia de la Waterloo, dar ar fi trebuit atunci să piardă campania din 1815 sau 1816.

Necesitatea pesimismului meu: m-am legat totdeauna de cauze pierdute. Sau poate că sunt pesimist tocmai pentru că m-am atașat de cauze pierdute. Prima formulare se potrivește mai bine cu filosofia mea.

Ceea ce m-a vexat cel mai mult în comportamentul meu este tocmai faptul că mi-am păstrat simțul păcatului, că am fost masochist. Totdeauna mi-am cerut scuze că sunt eu însumi. Și, de exemplu, înfiorător de „insensibil". Masacrele nici nu mă miră, nici nu mă indignează, ci doar, întrucâtva, ipocrizia ucigașilor.

M-am lipsit de familie ca să nu aud de prea aproape cum torc mediocrițile, dar o aud pe bucătăreasa mea, pe portăreasă, oamenii din cartier — care vorbesc foarte tare.

O să mor ucis de comuniști, prefer să fiu omorât de ei decât de imbecilii ăia de gaulliști. Cred însă în comunism, îmi dau seama cam târziu de insuficiența fascismului. De altfel, nu consideram fascismul decât ca o etapă spre comunism. Dar e imposibil să devin practic comunist, esența mea burgheză se opune.

Mor în credința în *Baghavad Gita* și în *Zarathustra*: acolo se află adevărul sau crezul meu. Credința cea mai pură și cea mai nedeterminată, credința infinită în cadrul scepticismului și al detașării. Un fel de stoicism eliberat de orice morală. Credința în ceva inexprimabil, dincolo de Bine și Rău, dincolo de Ființă și Neant. Convingerea că acțiunea și contemplația sunt unul și același lucru în clipa eternă, în Marea Amiază.

Ce fericit sunt că mor. Nici o femeie, nici un bărbat nu mă poate reține, îi iau pe toți în mine.

Nu pot să spun că mă voi sinucide, nici chiar că voi muri: totul s-a consumat deja în sufletul meu.

Nu voi termina *Judas*. Am încheiat însă culegerea de nuvele: *L'Intermède romain, le Journal d'un délicat* și povestirile: *L'Agent double, La Duchesse de Friedland, le Souper de Réveillon*. Este vorba despre micul meu trecut, rescris cu mâna fermă și deziluzionată a vârstei de cincizeci de ani. Mai există și *Les Chiens de paille*. Poemele sunt proaste și de nepublicat[1]. Dar sunt sigur că toate astea nu înseamnă nimic: pentru că nu am geniu, pentru că Rusia va mătura Europa.

Aș fi vrut să nu fiu altceva decât un om, să nu fi scris nimic: talentul nu scuză absența geniului. Iar acest jurnal este un *grafitti* pe peretele unei bude sau al unei celule și, totuși, cel ce le scrie crede și el că va fi citit. Veșnicul Robinson.

Am cea mai duioasă prietenie față de 3 femei, față de Beloukia, de S.[2] și de K.[3] Am avut norocul s-o țin în brațe pe K. în aceste ultime luni. O dorisem cu cincisprezece ani mai devreme, când era o fată atât de frumoasă. A venit la mine și am primit-o fără emoție, cu o duioșie gravă. E tăcută, simplă, voluptoasă, foarte umană, foarte animalică. Și eu am mângâiat-o cu mâini de orb. Face parte din categoria de femei considerate a fi lipsite de inteligență, dar care înțeleg totul. E genul meu, fizic și moral. Înaltă, subțire, înfloritoare, cu membre lungi și puternice. Și deja puțin marcată de viață, cu cicatrice și zone ușor obosite. A fost mamă. Ochi destul de mângâietori, un nas puțin cam mare. Figura îi este cam prea îngustă, cam mâncată. Și nu prea franțuzoaică. Și are o minte perfect liberă, deși rămâne supusă condiției feminine. Aș fi putut să mă însor cu ea.

Nu-l voi mai vedea pe dragul, bătrânul meu frate[4]. Era cu adevărat fratele meu. Îl iubeam ca pe un prieten.

E comic să mori din cauza acestui conflict franco-german, atât de depășit, de care nimeni nu-și va mai aminti peste un an sau doi. Dar vreau să mor, mai degrabă, decât să nu fiu comunist. Vreau mai ales să mor fiindcă sunt admirabil de copt pentru moarte. Ce noroc să nu ajung un bătrân, deși am gustat deja puțin din înțelepciune.

Ce se-ntâmplă cu Jean, fratele meu? Aveam aceeași natură în profunzime. Deseori m-am purtat urât cu el, întrucât fericirea lui (idioția părinților) mă agasa, dar îl iubeam și el o știa.

Mor fără prieteni. Bernier: imposibil să mă mai văd cu el, nu-i puteam suporta invidia și nici argumentele împotriva mea, oricât de juste, pe care această invidie i le putea oferi. Dar, în sfârșit, adesea zâmbesc cu tandrețe gândindu-mă la lungile ceasuri petrecute împreună. Aragon, pe legea mea, nimic de zis: a fost

[1] Să amintim că Jean Dieu la Rochelle a obținut retragerea de pe piață a ediției pirat apărută la Chambriand sub titlul *Plainte contre Inconnue*.

[2] Probabil Suzanne Tézenas.

[3] Această ultimă iubită a lui Drieu este evocată la paginile 339 *sq*.

[4] Jean Drieu la Rochelle este atunci în Tunisia, unde lucrează cu arhitectul Zehrfuss.

un divorț pentru nepotrivire de caracter, motiv inefabil. Pe ăsta, fără îndoială, eu îl invidiam. Altă durere, însă inversă. Și totuși, acum, nu-l mai invidiez. Poți oare să invidiezi contrariul tău? La douăzeci de ani, nu la cincizeci.

Pe Malraux l-am stimat. Nu se lasă păcălit nici de ceilalți, nici chiar de el însuși. Frate întru Nietzsche și întru Dostoievski.

Biata Olesia, am uitat răul pe care mi-l făceam făcându-ți rău. Ce teribilă îndepărtare.

Dragă Nicole, nu te uit. Da, te-am iubit. Cum altfel?

Beloukia. Pe această femeie frumoasă, pe această adevărată și generoasă femeie, am iubit-o. N-a depins decât de ea ca pasiunea să se transforme în dragoste exclusivă, persistând în exclusivitate. Ea a ratat dragostea mea așa cum eu am ratat atâtea altele.

Suzanne[1], pe ea am făcut-o să-și plătească anii de frivolitate. Pedeapsă foarte nedreaptă. A fost singura mea prietenă femeie.

Cu Victoria[2] e altceva. Am meditat, prin ea, cu durere la problema evreiască. Cu ea am fost eroic antisemit: Am ajuns la ea dincolo de diviziunile pământești, într-un *no man's land* supraomenesc.

Doamne! Ce misterioasă este dragostea, mister care ne aruncă dincolo de uman, chiar în divin.

1 mai

Am primit corecturile romanului *Les Chiens de paille*. Oare o să apară vreodată această carte[3]? Am terminat culegerea de nuvele care trebuie să cuprindă *L'Intermède romain*, *le Journal d'un Délicat* și trei povestiri.

Aș fi vrut să închei această relație uscată din viața mea sexuală, începută anul trecut. O relație, într-adevăr, uscată, implacabilă.

Am recitit prima oară după douăzeci de ani *L'Homme couvert de femmes*. Totul se pierde în explicația lirică, dar începutul m-a uimit prin rigoarea sa de mărturisire. Eram mult mai conștient decât aș fi crezut. De aceea ar mai fi timp să merg mai adânc pe calea asta.

N-am nici un chef să mă apuc din nou de *Judas* — schițat destul de pe larg.

— Cred, mai mult ca oricând, în debarcări. Cred în fatalitatea lor ca în fatalitatea nopții de 4 august. Burghezia vrea să moară. Eu însumi nu mai cred decât în comunism, dar nici nu pot, nici nu vreau să devin comunist. În ultima vreme am citit mult presa engleză: sunt la fel de goliți ca și noi de orice

[1] Probabil Suzanne Tézenas.

[2] Victoria Ocampo.

[3] Romanul va fi într-adevăr tipărit, dar prea târziu, în vara anului 1944 (tipărirea e încheiată pe 31 iulie); după eliberarea Parisului, exemplarele vor fi confiscate și distruse. Gallimard îl va publica din nou în 1964.

intenție, de orice concepție. Americanii își au drama lor prezentă și viitoare, dar englezii, ca și noi, nu mai au decât drama de a nu mai fi. Au ajuns unde eram noi în 1918, ba chiar mai rău: aparență convulsivă și umflată. Trecerea sub influența rusească a întregului Est va ucide influența franceză în Europa mult mai mult decât acțiunea germană.

Sunt din nou cufundat în Vedanta, bucurie profundă, credință profundă. Citesc o serie de *Upanișade* și *Karika* de Gaudapada[1]. După asta, recitesc *Critica rațiunii pure*. Ce bine se argumentează întreaga gândire ariană. Iar gândirea semitică se leagă de această gândire ariană prin gândirea grecească. Sau, mai degrabă, nu există gândire evreiască, există doar o gândire grecească ușor alterată. Nu cunosc bine budismul: ceea ce mă ține este vedantismul. Sau Marele Vehicul, care se întâlnește cu *Vedanta*.

12 mai

Am terminat primele corecturi la *Les Chiens de paille*, ultimul meu roman, și la *Le Français d'Europe* (ultima mea culegere de articole). Nimic din toate astea n-o să apară la timp, nimic din toate astea, fără îndoială, n-o să apară vreodată[2].

Cred că germanii vor rezista în Occident, dar, din lipsă de trupe de rezervă, frontul din Polonia va fi spart. Ultima lor speranță ar fi ca rușii să ajungă la Berlin când americanii încă nu vor fi ajuns la Paris, nici la Milano. Debarcarea anglo-americană va fi noaptea de 4 august a burgheziei. În orice caz, Franța este redusă la zero.

7 iunie

Voi vedea zilele astea în mod decisiv dacă instinctul meu e sigur, așa cum îl cred în continuare, în străfundurile sufletului meu! În fond, de mult eram dezolat din punct de vedere intelectual și din ce în ce mai puțin neliniștit în sensibilitatea mea, în ultima vreme. Nu-mi era cu adevărat *frică*. Credeam în debarcare, dar nu mă temeam în mod absolut disperat de efectele sale. Ieri dimineață, când am aflat vestea, nu m-am tulburat câtuși de puțin și chiar m-am mirat de această lipsă de tulburare. Mi se pare că debarcarea asta o să eșueze: dar nu din cauza asta spun ceea ce spun. Și totuși, intelectual, eram pe de-a-ntregul dominat de pesimism. Căci ființa mea are nevoie de pesimism, ființa mea nu trăiește și nu se mișcă decât în acest climat. Am transferat

[1] *Karika* sunt textele de bază ale Samkya, care au făcut obiectul unui comentariu de Gaudapada; acesta ar fi trăit în sec. al VII-lea după Hristos.

[2] *Le Français d'Europe* va apărea la Editions Balzac în 1944, dar ediția va fi retrasă de pe piață.

asupra Germaniei pesimismul pe care înainte vreme îl rezervasem Franței. Aș considera totdeauna amenințată sau pierdută cauza pe care aș susține-o. De aici provine, pentru mine, imposibilitatea politicii active. Asta ține și de sănătatea mea, care e din ce în ce mai compromisă: boală de ficat, uremie, boală de inimă, astenie totală.

Ce se va întâmpla? Azi-dimineață nu știu nimic sigur, nici de o parte, nici de cealaltă. Dacă această primă încercare eșuează, faptul va avea un efect important, dar nu hotărâtor. Anglo-saxonii vor repeta acțiunea toată vara. Dar dacă Stalin nu se mișcă? Sau nu atacă în Polonia, ci doar în Nord, ca să-și completeze recucerirea sau în România, în Bulgaria, ca să le ia amanet? Iată punctul decisiv.

În orice caz, pentru mine și alți câțiva, marea problemă este să profităm de avantajul germanilor, dacă există așa ceva, ca să ne eliberăm de aparenta servitute în care ne aflăm față de ea. Aceasta ar putea fi inițiativa unei grupări de francezi, dezamăgiți și dintr-o parte și din cealaltă.

8 iunie

— Ei bine, instinctul meu era un instinct veritabil, adică ceva eminamente înșelător! Debarcarea a reușit[1] și de acum încolo lucrurile trebuie să se desfășoare destul de repede. S-ar putea ca lipsa mea de reacție de alaltăseară să se fi datorat sănătății mele foarte precare (criza de uremie), profundei mele indiferențe și acelui gust al morții care urcă în mine ca valuri delicioase. Nu voi regreta decât un singur lucru, și anume că nu voi vedea triumful și stăpânirea comunismului asupra lumii.

Mă uitam ieri pe Champs Elysées la tinerii S.S. pe tancurile lor. Am iubit această rasă blondă din care fac parte, dar care poate fi regăsită atât la englezi, cât și la americani și ruși. În orice caz, acest război este convulsiva luptă a raselor nordice și triumful lor pe tot pământul. (Dar toate acestea sunt amestecate cu elemente heteroclite, evrei pe ici, mongoli pe colo.) Sunt mai mult rasist decât internaționalist și mai mult internaționalist decât naționalist. Eu, care am fost atât de naționalist până în 1928, nu mai sunt câtuși de puțin. Dezgustul meu față de francezi este dezgustul unui rasist nordic și, totodată, al unui intelectual care disprețuiește omul în general, iar în special pe vecinul său cel mai apropiat.

Celelalte rase le iubesc de altfel la ele acasă: i-aș fi iubit sincer pe evrei la ei acasă. Ar constitui un popor minunat. Sunt rasist față de toate rasele, internaționalismul meu se întemeiază pe cultul raselor.

Sunt fericit să mor, mai degrabă, decât să văd mascarada în Franța, această falsă victorie a unor maimuțe bolnave incitându-i pe victorioși, această furie de

[1] Debarcarea în Normandia avusese loc pe 6 iunie.

răzbunare josnică înlocuind înflorirea forței ca urmare a efortului și strădaniei sale, strâmbăturile evreilor. Dar dacă ar exista o luptă între anglo-americani și ruși, mi-ar fi plăcut să particip.

Sunt fericit să mor, mai degrabă, decât să mă mai târăsc câțiva ani cu uremia. Prefer sinuciderea decât plictiseala de a mă ascunde câteva zile pentru a mă preda apoi și a figura într-un proces imbecil unde n-aș avea chef decât să păstrez o tăcere ermetică. Cât despre Elveția, nu. Am fost acolo în noiembrie anul trecut și mi s-a părut infam. Să mă refugiez la acest mic popor grotesc de portari de hotel, nu, mai bine crăp.

— Doamne, ce oroare mi-au inspirat oamenii și cât am iubit obiectele, căci în ele se află ce e mai bun în oameni. Nu se pot iubi decât bărbații și femeile extrem de tineri și câțiva bătrâni. Copiii sunt ca animalele, niște păpuși amăgitoare. Am iubit trupul femeilor ca pe un simbol absurd și delicios; un trup de femeie îți comunică propriile idei de forță și de frumusețe, întocmai ca o casă, un pom, un cal. Nu am crezut în sufletul femeilor. Grozăvia condiției umane constă în faptul că bărbatul nu are corespondent; femeia nu există și un bărbat-femeie nu e decât o femeie. Bărbatul e singur ca Dumnezeu, e singur pentru că e Dumnezeu. Cred, ca și Averoes, că nu există decât un singur suflet universal, ca și Sankara[1], că nu există decât un singur sine și că lumea este visul acelui sine, de care acest sine se debarasează în timp ce-l produce.

După trupul femeilor, ceea ce am iubit cel mai mult sunt pomii și casele. Arhitectura a înlocuit, pentru mine, muzica.

Disprețuiesc profund moralismul creștinismului, dar același lucru există, inevitabil, și în islamismul exoteric și în hinduismul exoteric. Numai că în spatele creștinismului nu se mai simte nimic ermetic.

10 iunie

Ei bine, hotărât lucru, destinul este pecetluit. Și resimt o mare plenitudine. O plenitudine ce se ridică în mine din ceea ce este din ce în ce mai puțin eu. În aceste ultime zile mă bucur profund de filosofia indiană, cel puțin de aceea pe care am adoptat-o și anume idealismul absolut al vedantinului Sankara și totodată de o filosofe arabă ca cea a lui Averoes. Nu există decât un singur Spirit, un singur suflet mare în lume. Și pentru acest spirit, lumea nu e nimic. Nu-i decât un vis, o aparență, care apare și dispare fără încetare. Această... explicație e la fel de valabilă ca oricare alta, dar nu mai mult decât alta. În orice caz, e aceea care îmi convine, care mă satisface. Exprimând-o, mă exprim.

[1] Sankara sau Șankara (sec. VIII–IX) brahman, profesor de filosofie vedantistă. Budiștii îl consideră un adversar. Doctrina sa refuză dualismul și se sprijină pe identitatea *brahman*-ului și a *atman*-ului (sinele universal și sinele individual).

Am primit corectura a doua a cărții *Les Chiens de paille*. Bătaie de joc. Cartea n-o să apară; merita oare să apară? N-am avut decât un talent secundar, care s-ar fi putut lipsi să se exprime. Poate că totuși am exprimat ceva într-un domeniu destul de elementar de sensibilitate semipolitică, semiliterară. Dar, desigur, nu puteam să spun ceea ce în mine n-a fost niciodată altfel decât latent și vegetativ: o anumită rumegare lirică și metafizică.

— Privirea îmi este îndreptată spre Moscova. În prăbușirea fascismului, îmi leg ultimele gânduri de comunism. Îi doresc victoria, care într-un viitor imediat nu mi se pare sigură, dar, pe termen mai mult sau mai puțin lung, îmi pare probabilă. Doresc triumful omului totalitar asupra lumii. A trecut vremea omului învrăjbit, revine vremea omului întreg. Ajunge cu atâta pulbere în individ, atâta pulbere de indivizi în mulțime. Și apoi, s-a întors timpul ca omul să se plece, să asculte... de o voce mai puternică în el decât toate celelalte voci. Stalin reprezintă deci mai bine ca Hitler triumful omului asupra omului, a ce-i mai puternic în om asupra a ce-i mai slab. Și să ardă până în temelii această Biserică moartă, care și-a trăit de mult traiul.

America nu e încă nimic, poate că va deveni ceva, mai târziu. Anglia e ca Franța.

Ce-o să facă Stalin? Va aștepta, desigur, momentul în care Germania va fi destul de zdruncinată în vest ca să poată da fără prea mult efort lovitura decisivă și să meargă direct de la Lemberg la Varșovia, de la Varșovia la Berlin. Dar *Wehrmacht*-ul nu face oare dinadins lăsându-i pe englezi să intre în Europa ca să evite, din spirit conservator, una ca asta? E foarte posibil. În orice caz, fie că vrea, fie că nu, așa se petrec lucrurile.

— Pot să afirm că am întâlnit în ultimele zile o femeie care-mi plăcea total, prin sinceritatea sa, prin sunetul latent și tainic al sufletului și trupului ei.

18 iunie

„Prima armă secretă?"[1] Să fie ceva serios? Sau doar pe jumătate? Să fie doar o răzbunare? Va avea oare un efect profund? În orice caz, îmi dau seama acum că toate zvonurile care circulaseră, toate *confidențele* pe care le auzisem erau adevărate. Eu însă nu credeam în așa ceva.

Îmi înțeleg foarte bine psihologia de doi ani încoace: mi-e frică, de aceea cred totdeauna în tot ce-i mai rău. E o trăsătură cu totul umană care corespunde în „mentalitatea primitivă" cu magia prin..., nu mai știu cuvântul. Omul se preface a crede că o nenorocire de care se teme există pentru a da

[1] Primele V1 (inițiala armei de represalii *Vergeltungswaffe*), bombe autopropulsate de circa 2 tone, cu rază mare de acțiune (până la 400 km), au căzut asupra Londrei în noaptea de 12 spre 13 iunie 1944, după debarcarea din Normandia din 6 iunie. 9251 din aceste V1 vor fi trase asupra Angliei; circa 6 500 asupra orașului Anvers.

zeilor o satisfacție fictivă. În același timp, omul crede cu adevărat în iminența acelei nenorociri. Pe de altă parte, le port pică nemților pentru că nu au reușit mai bine și pentru că m-au dezamăgit prin absența oricărei politici *europene*. Cât trebuie să mă urască germanii după ce le-am vorbit cu o sinceritate atât de arțăgoasă, cu o prietenie atât de ostilă.

De altfel, continui să cred că vor pierde Franța. Evenimentele din Normandia seamănă cu cele din Africa sau din Italia: aceeași revărsare lentă, dar irezistibilă. Totuși, rămâne enigma Rusiei. Are interesul, ca și americanii și englezii, ca Germania să se mai uzeze puțin în Franța, ca și în altă parte: în acest scop, trebuie să-și prelungească imobilitatea în asemenea măsură încât să-i determine pe germani să angajeze și mai multe forțe în vest.

Folosirea acestei arme nu-i va răpune pe englezi, dar va face războiul și mai nemilos, astfel încât Europa se va îndrepta mai sigur spre pieirea sa.

Aliații vor cuceri Bretania după Normandia și vor aduna acolo două milioane de oameni. Pe de altă parte, armatele vor debarca la Nisa pentru a ataca Italia pe la spate și a urca pe valea Ronului. — Rusia nu va lovi decât în ultimul moment, sau va respecta o Germanie foarte slăbită, puțin periculoasă, revenită în frontierele ei, capabilă să devină un fel de vasală?

Opinia publică trebuie să fie incertă, căci portăreasa mea e mai amabilă. Dacă mai durează mult, gaullismul se va întoarce împotriva americanilor și englezilor. O să-l vedem oare pe de Gaulle negociind cu germanii?!

În orice caz, Franța va fi o țărișoară foarte amărâtă după toate astea, ceea ce este deja. Și totuși, printre ruine, populația va avea poate un tonus mai bun ca înainte. Ceea ce le trebuie francezilor înainte de toate pentru a se asana este să scape de Franța prea bogată, prea dulce. De asemenea, pentru ca să devină europeană, trebuie să se vindece de tendința ei spre xenomanie: acest lucru este doar în aparență un paradox.

— Trebuie să recunosc că în ultima vreme am uitat mult filosofia indiană, nu atât din cauza pericolului, cât dintr-a reînnoirii interesului față de politică. Am recitit istoria diplomatică a secolului al XIX-lea: am căutat rolul Rusiei. Multe lecturi despre Rusia, comunism etc. — Am recitit *les Caractères* de La Bruyère: îmi plac mai mult ca înainte, cu vârsta gust această înțelepciune mai pătrunzătoare, mai profundă decât credeam: găsesc chiar și ceva discret emoționant. Memoriile Contesei de Boigne[1]: eterna psihologie a emigranților. Iată o femeie adevărată, plină de tact, de modestie. Am terminat corectura a doua la *les Chiens de paille*. Romanele mele au totdeauna în ele ceva scurt, sec: le scriu prea repede, nu las scenele să se dezvolte, să se maturizeze. Se mențin în maniera franceză a narațiunii rapide și prescurtate. Dar e o încercare

[1] Contesa de Boigne (Charlotte Louise Adélaïde d'Osmond, 1781–1866) a trăit în tinerețe în emigrație la curtea de la Neapole. Întoarsă la Paris sub Imperiu, și-a exercitat influența mai ales în timpul monarhiei din Iulie. A scris *les Mémoires d'une tante* și două romane autobiografice.

bună, cinstită atât cât se poate, de un pesimism emoționant și care merge destul de departe în analiza dramei umane permanente. Mijloacele care descriu un moment plicticos sunt plicticoase: aici se văd candoarea și stângăcia mea, dar mai ales lenea mea.

Cele trei femei care se află în jurul meu sunt neliniștite în privința soartei mele, dar nici una nu se gândește să găsească metoda de a mă salva. Asta fiindcă nici una nu se simte destul de legată ca urmare a atașamentului meu față de ea, femeile nu se devotează decât pentru cei care le aparțin. Două dintre ele nu mai sunt iubitele mele, cea de a treia vrea să-mi fie soție. Fiecare îmi poartă o pică surdă și, apoi, sunt niște burgheze care țin înainte de orice la salvarea lor personală. Aceasta spune multe despre singurătatea mea, pe care am vrut-o, dar, și despre singurătatea oricărui bărbat, chiar atunci când n-o mai vrea. Căci ce ar face ele, la urma urmei, mai mult pentru mine, dacă aș fi pe de-a-ntregul al lor?

28 iunie

Caietul acesta se va termina odată cu viața mea: va fi cam puțin, deoarece cred că rezistența în Franța, în fața Parisului, va mai dura încă una sau două luni. Nu voi părăsi Parisul, voi muri când americanii vor ajunge la Paris. Nu cred că pot, în mod decent, să mă raliez comunismului. Am fost prea anticomunist de fapt, dacă nu de fond. Deși am crezut de multă vreme în socialism, m-am delimitat categoric de forma comunistă a socialismului începând din '34, după ce am ezitat îndelung între 1926 și 1934. Chiar și în momentul 6 februarie am crezut în posibilitatea unei înțelegeri între fasciștii francezi și comuniști. Venind la Doriot[1], eram fericit să mă apropii de comuniști. Apoi însă, am aderat la lupta anticomunistă, mai ales la lupta împotriva *comuniștilor*. Nu credeam în capacitatea comuniștilor ruși de a reuși să facă revoluție în afara țării lor. Exemplele Chinei, Spaniei îmi confirmau această părere. Credeam că logica socialistă se impunea fascismului chiar împotriva voinței sale și că, mai ales, războiul va activa involuția socialistă a fascismului. Din punct de vedere intelectual, eram foarte ostil dogmatismului marxist și materialismului, devenit chiar foarte suplu. Eram, mai ales, plin de aversiune față de comuniștii francezi, din cauza tuturor rămășițelor anarhiste, pacifiste, libertare, mic-burgheze care subzistau în ei. Totuși, nutream simpatie pentru sinceritatea și devotamentul lor. Mă mai temeam și de faptul că evreii ar pune stăpânire pe ei.

Între 1939 și 1942 am crezut într-o decadență, o degenerescență a comunismului din cauza caracterului său muncitoresc, din cauza tendinței sale de a

[1] Pe 18 iunie 1936, Drieu intră în partidul lui Doriot, care, înaintea angajamentului său fascist, fusese o personalitate majoră a Partidului Comunist Francez. O parte din comuniștii „raionului Saint-Denis" îl urmaseră pe Doriot în 1936 în P.P.F.

distruge elitele(!) Călătoria mea atât de scurtă și de puțin serioasă la Moscova nu m-a lămurit câtuși de puțin, ba chiar dimpotrivă. Legătura pe care am avut-o ani de zile cu burghezia cea mai bogată mi-a slăbit gândirea, deși decizia mea fascistă fusese luată pe 6 februarie, cu un an înainte de a o cunoaște.

Ceea ce mi-a deschis din nou ochii, așa ca tuturor, a fost, în modul cel mai banal, victoria rușilor: e cum nu se poate mai jignitor. Din interiorul fascismului am înțeles foarte repede slăbiciunea lui, mai întâi în cadrul francez, între 1936 și 1938, observând eșecul lui Doriot, apoi în cadrul european, între 1940 și 1942, observând incapacitatea germană. Până la sfârșitul anului 1942 am crezut în posibilitatea unei dezvoltări germane. Dar absența de reacție la primele avertismente militare de la El Alamein, de la Stalingrad și de la Alger m-au lămurit. Din acel moment îmi supraviețuiesc mie însumi. Chiar și azi văd slăbiciuni în Rusia și în comunism. Îmi dau seama că Rusia încă n-a ajuns cu adevărat să fie o forță industrială și militară și că America și Anglia sunt capabile să-și ia asupra ei o revanșă de moment. Pe de altă parte, comunismul francez nu mă interesează cu nimic mai mult decât oricare altă tresărire franceză. Nu mă mai interesează câtuși de puțin problema franceză, ci problema mondială.

Nimic nu mă mai desparte de comunism, nimic nu m-a despărțit vreodată de el, în afară de crisparea mea atavică de mic-burghez. Dar asta e enorm și a dat naștere la cuvinte și atitudini cărora e mai bine să le rămân credincios, cărora nu pot decât să le rămân credincios.

Totuși sunt înfiorător de vexat de incapacitatea fascismului, de incapacitatea germană, de incapacitatea europeană. Prin fascism și Germania, după înfrângerea Cehoslovaciei, Poloniei, Franței, Iugoslaviei, Italiei și a Angliei[1] se vădește decăderea totală, iremediabilă a Europei, menită dezmembrării și dispariției. Hitler este mărturia finală a Europei.

Mai rămân Stalin și Roosevelt. Desigur, ar fi pasionant să particip la această luptă supremă. Dar sunt blocat fără scăpare. Și ar fi mai demn și mai corect să rămân la ceea ce am spus și am făcut în mijlocul vieții mele. Un intelectual nu are aceleași drepturi și nici aceleași îndatoriri ca un om de acțiune. El este prizonierul cuvântului scris. *Scripta manent.* Oricât de deschis și de suplu ar fi fost ceea ce a scris! Am schițat suprema evoluție din articolele mele de un an încoace, dar suprema eleganță ar fi să nu profit de aceasta.

Și apoi, s-a spus prea mult că m-am schimbat, nu fără oarecare temei. E adevărat că în străfundul ființei mele a existat o ezitare/șovăială inerentă până în 1934, care a reapărut la suprafață cu supramăsură în 1942–1943! Așadar, să ne oprim aici.

Dar examinați linia de conduită a oricărui om mare din istorie: Constant, Chateaubriand, Hugo etc.

[1] Acest din urmă cuvânt e adăugat pe pagina din stânga.

2 iulie

Am avut două sau trei zile de slăbiciune, de ridicol. Oameni bineintenționați sau nu, plini de milă sau perfidie, au insistat să mă salvez, să plec în Spania sau în Elveția. M-am cam muiat, m-am dus pe la ambasadori, care mi-au promis vize. Dar, slavă Domnului, omul nu se poate schimba, așa cum l-a făcut Dumnezeu așa îl și lasă: lenea și oroarea de a umbla prin birouri pentru a mi se aplica acele vize pe un pașaport pe care, de altfel, îl și rupsesem din greșeală, mă împiedică să dau curs rușinosului proiect de a da bir cu fugiții. Proiect rușinos, mai degrabă van și inutil, căci de ce să cutreier prin lume, când lumea nu mă mai interesează? De ce să evit moartea, când mă seduce atât de tare (încep să *trăiesc* ceasul morții mele, moartea mi-a devenit minunat, delicios de familiară).

— Absurd este însă faptul că încă scriu articole politice, în timp ce toate astea mi se par atât de stupide, atât de pisăloage, atât de puțin pasionante. Ce-mi pasă mie de certurile însângerate ale colaboraționiștilor cu gaulliștii? Toți sunt la fel, francezi isterici, maimuțe bolnave. Cinematografia americană i-a zăpăcit de tot pe acești negustorași, iar faptul divers, drag fostelor lor răgazuri, a pus pe capul lor coroana de cuie. Pac, pac. Nici marea aventură mondială nu mă mai amuză: tocmai am recitit o grămadă de memorii, de cărți de istorie: nimic din toate astea nu merită osteneala. N-am crezut niciodată în oamenii iluștri, deci, frumoase sunt doar obiectele, animalele, ființele tinere, care de fapt sunt animale (din păcate, nu îndeajuns). Și apoi, poate, locurile, ideile. Dar bărbatul îmi este nesatisfăcător. Cât despre femeie, slavă Domnului (iar!) sunt neputincios de mai mulți ani și n-o mai gust decât din vârful degetelor, într-o perfectă, preafericită detașare.

Am citit prea mult despre ocultism, despre filosofia indiană, reduc sistemele unele la altele, rămâne puțin, dar esențial: sunt Dumnezeu, solitar ca Dumnezeu, iar lumea nu poate ajunge cu adevărat să iasă din mine, cere să se întoarcă în mine. Pleoapele mele devin grele.

Dar gust de toate, până în ultima clipă. Încântătoare plimbări de-a lungul Senei, în Tuileries, pe *avenue* Gabriel. Ce mult m-am plimbat prin Paris! N-o să mă împușc pentru că vreau să mă văd murind. Admirabil sfârșit, să mergi în întâmpinarea morții, în loc să fugi de ea până ce ajungi în nădragii unui bătrân care face pe el. Pentru mine, care nu cred în libertate, este actul cel mai liber. Dar acum sunt liber, de vreme ce sunt deja Dumnezeu.

Ocultiștii ăștia proști n-au vrut să-i spună lui René Daumal[1] că urma să moară. Și poate că i-a și convenit să-i creadă. El însă avea dreptul să-i fie frică, deoarece murea de multă vreme. Și mie o să-mi fie frică în ultimul moment și o să plâng ca un copil: e inevitabil. Dragul de René Daumal, sunt fericit că l-am cunoscut o clipă.

[1] Vezi pp. 355, 370.

Am citit din Jouhandeau, îl iubesc... Din păcate, încep să iubesc pe toată lumea: înduioșare, semn rău, e momentul.

Sankara, Averoes, ultimele bucurii, Platon (*Phaidros*). Nu există decât un suflet, un Dumnezeu, lumea nu există. Oh!, bucurie, oh!, dezastru. Nu existăm decât noi, nu exist decât eu. Narcis, cum zice Valéry.

Iunie

Am fost slab, profund slab. Fiu de mic-burghezi fricoși, nevolnici. În copilărie visam o viață lentă, izolată. Totdeauna mi-a fost frică de tot. Dar în mine exista alt om, care visa doar fapte de vitejie, ca majoritatea mic-burghezilor. Dar „preferința" pentru forță nu se mai putea exprima, în cazul meu, decât intelectual. În timpul războiului, în primele ore, în primele zile, am avut un elan formidabil și apoi m-am scârbit. Frica nu e decât primul meu impuls, apoi urmează curajul, apoi revine frica, apoi revine curajul, apoi, dacă acesta din urmă nu întâlnește moartea: dezgustul. Plictiseala inspirată de treburile mărunte, de treburile fizice. Și totuși mi-ar fi plăcut să fiu mecanic, muncitor manual, să lucrez detaliile la perfecție.

Am oroare de lovituri, pentru că nu sunt înarmat împotriva loviturilor. Monotonia loviturilor mă plictisește ca tot ce e monoton: obosesc repede de toate cele. Temperament nervos, limfatic. Foarte anemiat.

Am început foarte de timpuriu să fiu impotent, cu intermitențe. O fire introvertită, invertită, dar cu femeile. Mascul la modul sacadat, adesea Narcis visând să posede fiind posedat.

Am fost teribil de masochist și uneori, firește, sadic, fără să merg prea departe. Masochist, tăvălindu-mă în delirul culpabilității, al căinței — sau al persecuției. Cu scurte puseuri, întrerupte, de sadism cu femeile, chiar cu bărbații.

Dușmanii mei au simțit foarte bine, era destul de vizibil, caracterul feminin, invertit, al dragostei mele pentru putere. Dar acest lucru există și la anumiți intelectuali comuniști, ca la unii fasciști.

Ca să fac cea mai favorabilă „figură", ar fi trebuit să mă situez la nivelul meu inferior, să fiu un intelectual pur, strict contemplativ, absolut detașat de realitate, fără păreri preconcepute, cum sunt atâția alții.

Am avut clipe de mare lașitate, foarte scurte, fiind luat prin surprindere, rămânând tâmpit; mai apoi îmi reveneam. Dar n-am avut pasiunea triumfului.

Realmente, n-am avut nici o ambiție; abia unele accese de amor propriu, de pică, repede epuizate. Nu mi-au plăcut cu adevărat decât contemplația, lectura, plimbarea, trupul mut al târfelor. Trupul limbut al îndrăgostitelor mă plictisea repede.

Am iubit puterea ca pe o idee, dar manifestarea sa mă plictisea. N-am avut nici un chef să mă apropii de germani, ruși, americani: îmi plăcea forța lor brută, dar numai de departe, de aproape mă făcea să casc.

De câțiva ani încoace, realmente, nu mai trăiesc decât prin lecturile mele și prin reveriile religioase și filosofice. Nietzsche, Schopenhauer, Pascal, Baudelaire, Mallarmé. Rimbaud nu-mi mai spune mare lucru, cu excepția câtorva pagini fermecătoare.

În copilărie eram profund melancolic, lipsit de vigoare, cu tresăriri bruște de joacă, ardoare, orgoliu, care apoi se sleiau. Aș fi vrut să fiu destul de fragil pentru a mă menține mereu în singurătate, reverie, dar, pentru un timp, elanurile mă cuprindeau din nou. Față de tatăl meu am resimțit o oroare plină de dragoste, un dispreț plin de duioșie. Pe mama am iubit-o, am dorit-o, apoi am disprețuit-o, cu înfiorătoare reveniri de tandrețe. Mi-am adorat bunicii, am fost dezolat că a trebuit să-i disprețuiesc.

Mi-au plăcut banii, puținii bani care asigură lenea, libertatea. Toate mijloacele mi se păreau bune. În fond, totdeauna am avut ceva bani, nici eu nu știu cum. Două sau trei femei mi-au dat bani în anumite momente. O mică moștenire. Am și câștigat câte ceva. În fond, aveam nevoi foarte puține. Și totul mi se părea ușor.

Politica m-a plictisit, ca și războiul. După ce au trecut primele exaltări, primele contacte nervoase cu frica și curajul, grijile mi se păreau fastidioase. Politica doar ca speculație, filosofie a istoriei.

Deloc creștin. N-am simțul păcatului, deși sunt masochist, am doar sentimentul slăbiciunii în raport cu puterea. N-am simțul păcatului, am oroare de moralismul creștin (pe care l-am transpus sau l-am regăsit la izvoarele sale, anume raportul forță–slăbiciune).

Sifilisul mi-a accentuat melancolia câțiva ani, dar eram infinit de melancolic și înainte. Sentimentul meu de slăbiciune a fost foarte social, știam că tatăl meu făcuse niște lucruri „urâte", mici lucruri urâte.[1] Învățam într-un colegiu de băieți bogați, fiind mai puțin bogat, apoi sărac, din cauza tatălui meu. Mic-burghez strâmtorat printre mari burghezi. Și apoi, după armată, m-am simțit criminal, gata să dezertez, gata de orice, urând egalitatea. Am fost viteaz, dar în curând m-am plictisit să tot fiu viteaz. Am epuizat repede farmecul inedit al contactului cu teama fremătătoare. Atunci am plecat, prefăcându-mă rănit. Mă știam profund criminal, nimic nu mă ținea departe de furt, de asasinat, de minciună. Și apoi, nu țineam deloc la Franța. Francezii nu-mi plăceau. Aș fi putut să devin englez, german. În acest sens, m-am simțit foarte criminal în ziua când a început războiul din 1914.

Totuși am fost străbătut de valuri de pasiune patriotică. Fără ele, n-aș fi fost colaboraționist, căci am făcut-o pentru a stoarce câte ceva de la germani pentru Franța. Altfel, i-aș fi admirat, preferat, doar de departe. Am fost alături de Doriot tot din patriotism. În 1934 n-am fost comunist dintr-o reacție „patriotică", dar și burgheză.

[1] Tatăl lui Drieu fusese condamnat printr-o sentință din 29 iunie 1910 la opt zile de închisoare cu suspendare și douăzeci și cinci de franci amendă pentru abuz de încredere.

N-am avut îndeajuns temperament sau capacitate de aprofundare ca să-mi trăiesc conștiința de criminal social, de om asocial, pasionat, furibund ostil lozincilor mulțimii. În 1914, în 1940 am avut o reacție intimă violentă împotriva curentului comun. Foarte Baudelaire–Rimbaud.

Am fost atașat nu de un partid, ci de mișcarea mea speculativă. Am oroare de Doriot, de doriotiști, de colaboraționiști, de germani.

Comuniștii m-au împiedicat să fiu comunist. Ar fi trebuit să fiu „cărturar" cinstit. Dar nu, m-au bântuit elanuri de om crescut spre a sluji, a se devota.

Am fost la fel de puțin înzestrat în direcția gândirii abstracte ca și într-a imaginației propriu-zis artistice.

Scriitor psiholog, moralist ca majoritatea francezilor. Incapabil de filosofie, de știință, ca și de poezie, de arte plastice.

Totdeauna împărțit între literatură și politică, n-am aprofundat nici una, nici alta. N-am știut destulă istorie, nici sociologie ca să fiu gânditor politic, n-am avut suficiente lecturi, nici cultură, nici gândire pentru a pune la punct un instrument artistic.

N-am fost destul de leneș ca să mă bucur de lene, cu excepția ultimilor ani, când știam că pot să scriu, să fac câte ceva. (Minunata iarnă din timpul războiului, scăpat de politică sau crezând că am scăpat definitiv de ea — eliberat de femei — justificat de evenimente să nu fac nimic, acesta e momentul când m-am cultivat cu adevărat, de aici provine *L'Homme à cheval*, micul meu rod întârziat.)

Ce ani frumoși ar fi putut fi acești patru ani. Dar îmi place veninul pe care l-am adus, mi-a grăbit efervescența metafizică. Îmi era necesar să revin asupra experienței războiului, să mă apropii din nou de moartea violentă, în sfârșit s-o îmbrățișez. Nu mă puteam elibera cu adevărat de politică decât angajându-mă odată în ea cu adevărat. Un vechi reziduu incurabil de om de dreapta m-a aruncat spre nazism, în ciuda tuturor. Și Dumnezeu mi-e totuși martor că disprețuiesc dreapta.

Rasist, mai degrabă, decât naționalist (sau în accese), i-am preferat totdeauna pe englezi, pe americani sau pe germani francezilor. Am oroare de francezul mediu, bărbatul brun, mărunțel, din centru sau din Sud. Am oroare de marseiezi.

Mereu masochist față de Franța, ca și față de mine. Anglo–saxonii m-au învățat să-l disprețuiesc pe francez, omul căruia nu-i place lupta cinstită, omul care linge fundul muierii sale, omul plin de blenoragie, sifilis, păduchi. Omul care adună o grămadă de gunoi în fața ușii sale, celtul.

Mi-a fost totdeauna o frică neagră de evrei, plus o rușine cumplită de frica mea de ei. Nu ură, ci o scârbă de mine în fața evreilor. Am oroare de evreice: aproape că nu m-am culcat cu ele. M-am apropiat, apoi am fugit. Evreul care a reușit în Franța mi-a transmis, mai mult decât anglo–saxonii, sentimentul inferiorității francezilor.

Dacă aș fi avut perseverența să-l ridic pe mic-burghezul închistat în mine și aș fi devenit aviator, călăreț, boxer și aș fi plecat din Franța, aș fi fost alt om, în America aș fi scos la iveală Nordicul viril și mândru ce zăcea în mine. Sau atunci poate ar fi trebuit să fiu un artist pur, care înlocuiește curajul fizic cu cel spiritual. Dar am oscilat, am făcut mofturi. Câteva ore frumoase de lene răscumpără totul în ochii mei.

Totuși, Marea Ființă care se află deasupra Ființei și a neantului a sălășluit în mine în acele ore splendide de singurătate, de tăcere, de lene, de detașare. Nu m-am dat niciodată pe mâna femeilor, dar sigur au putut gusta acea calitate a tăcerii, a distanțării, a interiorității mele. Am fost picătura de alcool sau de otravă în apa câtorva. Biete umbre dragi. N-am crezut niciodată că există cu adevărat, cu excepția câtorva ceasuri de speranță înaintea paroxismului, și asta până în treizeci de ani.

Tot panteist și, totuși, îmi dau seama de prostia raționamentului panteist, căci, dacă totul e în tot, atunci nimic nu e în nimic. Dar, în sfârșit, am înțeles că adevăratii metafizicieni nu sunt panteiști. Panteismul este doctrina ignoranților, a poeților. Nu, Dumnezeu nu este în lume, nu este lumea, dar lumea e în Dumnezeu, fără ca aceasta să-l atingă pe Dumnezeu. Și Dumnezeu nu e. Există inexprimabilul, dincolo de neființă. Și nu există suflete individuale.

N-am știut să mă bucur îndeajuns de călătorii, din cauza trivialității deplasărilor, a frecușurilor, a tuturor oamenilor care interferează. Dar sejururile...

Mi-ar fi plăcut să fiu poet, pictor, muzician. Dar scriitor în genul meu, nu. Ce vulgaritate. Explicațiile!

Nu eram vanitos, nu cu adevărat vanitos. Foarte puțin, când eram tânăr, abia dacă abundența de complimente și neîncetata atenție acordată de femei au putut să mă facă să cred că aș avea unele înzestrări fizice și oarecare seducție. Dar, de fiecare dată, când începeam să fac curte, cea mai mică întârziere mă făcea să cred că tot farmecul a pierit definitiv și că de atunci înainte n-o să-i mai plac nici uneia. Pe de altă parte, m-am îndoit totdeauna de talentul meu și, în consecință, n-am putut avea o îngâmfare intelectuală consecventă. Am avut însă orgoliu, acel orgoliu pe care îl poate avea orice individ, simțul demnității personale, în afara oricărei probleme de merit extraordinar. Acest tip de orgoliu l-am avut din plin, dar sub o formă destul de pasivă, foarte interiorizat, manifestându-se, mai degrabă, prin îmbufnare și tăcere, retragere, decât prin răbufniri și pretenții clar exprimate. Orgoliu n-am avut destul; orgoliu pozitiv, întreprinzător, dar ce să-i faci, n-aveam ambiție.

Cu adevărat nici o ambiție, nici în literatură, nici în politică, nici măcar cu femeile. Cel mult am dorit să mă asigur că gândirea mea nu e vulgară și că dacă produce ceva, produsul respectiv era înzestrat cu suficient tact, dacă nu cu profunzime.

În politică nu mă însufleța decât curiozitatea, dorința de a confirma prin experiență presupunerile psihologiei și moralei mele. Dar lenea mă oprea

foarte aproape de punctul de pornire în fiecare elan ce mă cuprindea ca să mă înfig în miezul problemelor și mai ales teama ca nu cumva să mă plictisesc. Repetabilitatea și monotonia demersurilor într-o intrigă politică, mediocritatea oamenilor politici cu care ar fi trebuit să lucrez permanent, micimea intereselor particulare din care trebuie să alcătuiești un interes general, toate astea mă istoveau din capul locului. Micimea ambițiilor tuturor mă dezgusta de orice ambiție aș fi putut nutri eu. În fond, nu-i ceream acțiunii decât un minimum pentru a-mi hrăni contemplația. Poate că într-altă țară aș fi ajuns mai departe. Dar preferam să mă uit la copaci, la femei, decât să mă aflu tot timpul în mirosul răscopt al oamenilor, prizonieri ai afacerilor lor.

Am obosit repede de toate și trebuie să trec mereu de la una la alta; dar oboseam de oboseala mea și reluam cu regularitate ciclul alternanțelor mele. Îmi trebuia câte puțin din toate: nu aveam nici temperamentul, nici umoarea de a voi prea mult dintr-un singur lucru. Asta înseamnă absența geniului, în care există întotdeauna o tendință dusă până la excluderea sălbatică, la manie, la monstruozitate. Unul nu poate face decât statui, altul obține victorii. Nu știu dacă am întâlnit vreodată un om de geniu, dar talentele extraordinare mi-au displăcut prin caracterul lor violent. M-am săturat de mediocritate, dar și de excepții.

În scurt timp m-am plictisit în preajma femeilor, ca și într-a bărbaților. Dar animalele, plantele, casele, obiectele nu ne obosesc, căci le putem atribui tot ce vrem, fără ca ele să poată protesta pe față.

Reveria a înlocuit în cazul meu mistica, deși s-ar putea ca ea să fi cuprins destulă mistică. O mistică scurtă, luminoasă, dar sfâșietoare. Ținea doar cât o străfulgerare, dar se producea destul de frecvent. Sentimentul acut, la câte un colț de stradă, al lipsei de realitate a lumii, a caracterului absurd al simbolismului său, a dezordinii acestui sistem de aluzii, al încurcării pistelor care duc totdeauna spre ceva și se depărtează de el cu hotărâre și toate astea alcătuind ceva ce nu se află nici în categoria ființei, nici în aceea a neființei. Sentimentul că eternitatea se află în fiecare clipă, fapt infinit sfâșietor, dar care nu *vrea* să spună nimic. Nici o înduioșare față de omenire, deoarece nu participă la luarea deciziilor mai mult decât animalele și obiectele. Sentimentul realei solidarități a tuturor cu totul, a animalelor și al lucrurilor cu oamenii. Și totuși, oroarea de panteism: „Aceasta nu poate fi Dumnezeu. Dumnezeu este aici și nu este; Dumnezeu este aceasta și nu e deloc aceasta."

Și: „Dumnezeu este Dumnezeu și nu este Dumnezeu. Dumnezeu nu e nimic, pe cât e totul. Nu, Dumnezeu nu este totul, Dumnezeu este înainte de orice, în afară de tot." Am trăit o curiozitate din ce în ce mai mare față de moarte, apoi, mai târziu, dimpotrivă, iar în ultima vreme, sentimentul de a cunoaște moartea prin viață. Va veni oare timpul când nici măcar nu voi mai avea nevoie de moarte? Voi fi înlăuntrul ei la fel de mult ca și în viață?

Singurul lucru de care mă tem cu adevărat este închisoarea. Și totuși, nu constituie ea experiența prin excelență? N-ar trebui s-o caut?

Deși obosesc repede și mă simt dezgustat de un lucru după altul, chit că mă întorc la primul, am visat adesea să fiu omul unei singure activități, unei singure pasiuni, unei singure manii. Pe scurt, am visat să am geniu, am visat să fiu monoman. Dar era doar un vis, ca să mă distrez.

Cred că am notat deja în jurnalul meu această unică manie a mea, foarte mică, dar devoratoare, și anume, în *fiecare* zi, ceasuri întregi, în timp ce mă plimb, sau în pat, să-mi imaginez vieți, altele decât a mea, dar, în fond, puțin diferite de a mea. Vieți totdeauna statice, de rentieri solitari. Mă văd în cutare sau cutare apartament pe care îl știu, bine instalat, înzestrat cu rente și ducând o viață total contemplativă. Uneori îmi imaginez chiar că banii îmi vor veni printr-o putere *magică*. Toată viața am avut această pornire infantilă.

Niciodată nu mi-au plăcut bărbații și n-am încercat decât o singură dată să mă culc cu un bărbat, din curiozitate și forțându-mă. A fost un eșec complet, n-am resimțit nici o dorință, ci o scârbă care s-a văzut imediat. Sunt însă provocator cu pederaștii, ceea ce-i face să mă urască. Am mulți dușmani perfizi printre pederaști.

Nu mă port frumos cu germanii (9 iulie 1944). Îmi arăt prea devreme pica și ciuda de a-i vedea atât de incapabili și pierduți. Nu-i elegant, dar pot spune în apărarea mea că n-am fost niciodată germanofil, nici germanoman. Am spus-o totdeauna, s-a știut totdeauna, de îndată ce eram cunoscut. Ceea ce m-a atras a fost Hitler și hitlerismul. Și acum mi se pare a fi cel mai bun, singurul sistem pentru Europa. Comunismul e mai consecvent și mai necesar, dar îmi repugnă distrugerile imense pe care le antrenează și care mi se par încă mai mari și mai profunde decât cele săvârșite de hitlerism. Cred că nici comunismul nu poate regenera Franța, Europa profund putredă și care ar trebui să doarmă timp de câteva secole.

Poporul rus și-a distrus elitele și e pe cale să creeze altele: nu cred însă că poporul francez va mai putea să scoată din sânul său o întreagă lume, ca în '89 și după '89. Tocmai de aceea mă sperie tendința de a-i da prioritate clasei muncitoare, cum fac comuniștii, deoarece se va coborî la un nivel inferior, de unde nu se va mai putea ridica.

10 iulie

Huis clos: e bine realizat, dar asta e un minimum strict necesar. Și e ușor să realizezi ceva ca lumea când faci ceva atât de scurt: pericolul rezidă în dezvoltare. E chiar prea bine făcut și totul se bazează pe un efect. Te poartă cu gândul la un roman polițist: totul stă în mecanismul surprizei și, pentru a asigura funcționarea mecanismului, psihologia e exclusă. Prin definiție, ca în romanul polițist, este necesar ca, în această piesă filosofică, personajele să fie cantități egale și inteșanjabile, și nu calități.

Deci aceste trei personaje sunt banalitatea însăși: orice laș, orice nimfomană, orice „femeie de lume". Este deci vorba despre un realism integral, căci nu există acel contraromantism din naturalism: aceste personaje nu sunt șarjate, colorate, autorul nu exagerează nimic. Sunt trei criminali, dar trei criminali de cea mai mare banalitate, ținând de „faptul divers" cel mai comun. Pentru mine, rezultatul este că, odată ce a trecut efectul de surpriză de la început (sunt totdeauna un public îngăduitor), devine plicticos ca un roman polițist în care mediocritatea autorului transpiră la fiecare pagină. Desigur, „așa" e viața, dar opera de artă nu e așa. Or, aici, opera de artă este creată în „trompe-l'oeil", e o bucată de cutie de sardele lipită pe pânză ca într-un tablou de Picasso, un tablou prost de Picasso. Nu e nici suprarealism. Ca orice adevărat realism, este până la urmă subrealism.

Autorul nu intervine, refuză să facă o operă de artă, căci nu manifestă genialitatea artei, introdusă în viață doar prin construcție, îmbinarea mașinăriei teatrale, dar fără a-i adăuga nici un fel de stil. Dacă o comparăm cu sursele sale, găsim o copie dezamăgitoare, mult prea rațională a realismului disperat, dar sugestiv din punct de vedere liric, al lui Cehov, a realismului disperat, dar mustind de sevă fizică, al lui Faulkner, a realismului sugestiv din punct de vedere metafizic al lui Kafka, a realismului disperat, dar sugestiv din punct de vedere umoristic al lui Joyce, a umanismului disperat, dar stoic și creator à la Nietzsche al lui Malraux. În fond, toți aceștia sunt suprarealiști, dar Sartre nu vrea să fie ca ei, există la el o voință interesantă, lăudabilă, dar care ajunge la distrugerea operei de artă. De ce nu? Desigur, dar asta conduce la o altă distrugere.

Aici trecem de pe planul literar pe planul filosofic. Sartre vrea să construiască o piesă atee, o piesă realistă fără subterfugii, realismul, umanul, nimic altceva decât umanul marxiștilor de acum zece sau douăzeci sau treizeci de ani. O piesă care se înscrie în universul teoretic al lui Lenin. Nu există decât viață și omul nu este decât viața sa; aceasta e gândirea lui Marx și a lui Nietzsche. Bun. Dar, vrând să distrugă atmosfera de rămășițe de mentalitate religioasă, împrumută mitologia acesteia. Vrea să-și bată joc de ea, dar o folosește și se prinde în ea așa cum nu credea câtuși de puțin că s-ar putea prinde. Într-adevăr, nu numai că împrumută, dar își însușește total punctul de vedere moralist care implică un iad și un rai. Ni-i prezintă pe cei trei criminali ca pe niște criminali. Acești trei criminali se consideră așa și suferă ca atare. Crima lor este un iad. Aici întoarcem spatele lui Marx și Nietzsche. Și pentru unul și pentru celălalt, noțiunea de crimă e o pură convenție, cu ușurință abolită de acțiunea umană, pentru cel dintâi prin acțiunea colectivă care distruge societatea în care domnește noțiunea de crimă, pentru cel de-al doilea prin acțiunea individuală a supraomului, care depășește societatea. La Sartre, nimic de genul acesta. Criminalii lui cred în crima lor, și autorul de asemenea. Undeva chiar face aluzie la un cer care există în fața infernului său și unde se duce un tip care are curajul să se sinucidă. Ne aflăm pur și simplu

într-un univers unde domnesc, atotstăpânitori, binele și răul, și asta sub forma cea mai convențională, cea mai banală. Mi se va obiecta că tocmai asta face ca viața să fie un infern. Nu, viața nu este acest infern decât pentru creștini sau, mai degrabă, nu pentru creștinii care scapă de el (prin infernul și raiul lor), ci pentru anticreștinii care nu-și dau seama că rămân creștini, creștini negativi.

O dată mai mult, ne aflăm în fața unui om care nu se poate desprinde de creștinismul său nativ, care nu poate face altceva decât caricatura acestuia, dar care, într-un mod oarecare, este obligat să-i evoce imaginea.

Univers de disperat, pentru că este universul unui creștin ratat sau al unui creștin care se ignoră, care se neagă în zadar, dar universul unui marxist sau al unui nietzschean nu e nicicum asemănător. Ei se află dincolo de bine și de rău, nu sunt nici pesimiști, nici optimiști. Sunt ancorați în viață, pur și simplu. Eliminând total noțiunea de lume de dincolo, ei nu pot suferi pentru absența acesteia. În timp ce Sartre suferă. De aceea e disperat. Disperarea este contrariul marxismului și nietzscheanismului. Se zice că Sartre e comunist, dar piesa lui e fundamental antimarxistă și anticomunistă. Precum și antinietzscheană.

Deși recunosc că Sartre se înrudește cu Nietzsche (și cu Malraux) prin această disperare, căci Nietzsche n-a putut niciodată realiza pe deplin în inima sa detașarea de valorile creștine și presupun că tocmai de aceea, într-o bună zi, s-a declarat nebun, așa cum Rimbaud s-a declarat comerciant, așa cum Ducasse s-a declarat anti-Lautréamont la un an după ce a fost Lautréamont.

La sfârșitul piesei, ușa se deschide spre infernul creștinilor, personajele refuză infernul, dar sunt pline de acest infern în care cred (ca și autorul?) și infernul lor nu e alcătuit decât din această absență a celuilalt infern. Sunt niște creștini disperați că neagă, că refuză creștinismul.

Marx s-ar fi înfuriat rău văzând această piesă și ar fi scris din nou *Sfânta Familie*.

12 iulie

Acum câteva zile, am fost invitat la masă la Abetz, ambasadorul Germaniei, împreună cu Benoist-Méchin și Chateaubriant, și am făcut o scenă îngrozitoare, reproșându-i violent lui Abetz că l-a sprijinit timp de patru ani pe Laval. I-am fost totdeauna ostil lui Laval. Nu-l consider francez, e nu știu ce fel de venetic, făcut în spatele unei căpițe de fân de un țigan unei auvergniene[1]. În orice caz, dacă e francez, îmi inspiră cu atât mai multă oroare: ce caricatură! Îl urăsc pe acest renegat al socialismului, pe acest geambaș îmbogățit, pe acest complice al vechiului regim, pe acest fals Mazarin. Nimic nu a discreditat mai mult „colaborarea", Franța, Germania decât prezența

[1] În data de 21 octombrie 1931, Paul Claudel notează în *Jurnalul* său: „New York. *Sosirea lui Laval, a fiicei sale și a suitei. Tip de țigan, negustor de cai și geambaș*" (Pleiade, I, p. 973).

acestui fals Briand. A făcut totul ca să saboteze „revoluția", să păstreze cât mai mult cu putință vechiul regim, total atenuat, amortizat, înăbușit. „Așadar, ați pornit într-o mare epopee, voi, germanii, ați cucerit Europa, ați trecut-o prin foc și sabie ca să ne propuneți ca model de umanitate spurcăciunea asta... etc." Toată lumea era încremenită, băteam în masa din sufragerie și-mi dăduseră lacrimile.

Îi port mare pică lui Abetz. Și totuși, în 1940, nu m-a încurajat deloc să mă alătur colaborării, ca și când i-ar fi fost frică nu cumva să mă murdărească. Și asta pentru că nu vedea în ea decât o mică operațiune, fără nici o legătură cu visul meu, visul meu, care nu era franco–german, ci european. Mi-a arătat mai bine ca oricine că puțini germani sunt cu adevărat hitleriști. El rămăsese un democrat din micul ținut Baden și a devenit mult prea ușor un bogat ambasador. Nu i-a plăcut niciodată Franța și nu i-a înțeles în Franța decât pe unii ca Luchaire[1] și Laval. Nevasta lui franțuzoaică, fiică a unui muncitor din Lille, fostă secretară a lui Luchaire, l-a influențat în acest sens. Nimic revoluționar, nimic măreț în ei. În plus, este un slab, un nehotărât, un timid: fără mult talent. Totuși e fermecător, simplu, spontan, uman. Nu vede în viață decât o serie de peripeții speciale și de anecdote (pe care îi place să le povestească, dar pe care le povestește prost, căci nu e în stare să vorbească bine franțuzește); n-are nici un fel de cunoștințe, nici vreun instinct privind marea istorie. Eroarea mea a fost că am presupus ca hitlerismul și Germania au niște virtuți pe care nu le au sau nu le mai au. N-au putut să transforme naționalismul lor în europenism, nici socialismul lor... în socialism. Eterna poveste a intelectualului care îi bate la cap cu visul său imposibil pe amărâții cufundați în politică. Mă strivește banalitatea generală: locurile comune sunt mai tari decât mine. Portăreasa mea avea dreptate: *„Nemții sunt totdeauna proști, Hitler îl reeditează pe Napoleon, Anglia sau America vor câștiga totdeauna ultima bătălie."* De patru ani încoace m-am luptat în zadar împotriva banalităților răsuflate și împotriva înțelepciunii națiunilor. Îmi transfer pesimismul asupra rușilor și mă întreb dacă nu vor trebui, și ei, să se plece în fața anglo–saxonilor; mă tem să nu cumva să fie prea obosiți, să nu cumva să aibă prea multă nevoie de materialul americanilor, ca evreii să nu le pună bețe-n roate...

Mareșalul, Laval, Chautemps, de Gaulle, toți aceștia vor fi, în mod mizerabil, reduși la tăcere în sânul american, iar noi vom ajunge pe treapta cea mai de jos. „Bravii gaulliști" ai Rezistenței, bravii comuniști vor fi păcăliți ca pe vremea Frontului Popular. Acesta-i mersul Istoriei, care construiește mari perspective cu bucățele murdare de decor.

[1] Jean Luchaire, fiul unui universitar bun cunoscător al Italiei, este un jurnalist care și-a pus întâi condeiul în slujba lui Briand; prieten cu Abetz (a cărui soție fusese efectiv fosta sa secretară), s-a convertit la colaborationism și a domnit peste destinul presei colaboraționiste, conducând Corporația Națională a Presei Franceze.

14 iulie

Se pregătesc evenimentele finale. Se zice că în jurul capului de pod nu există decât o rețea destul de subțire de trupe germane. Capul de pod, umflat încet, încet, va exploda și rețeaua se va sfâșia sau, ca o pânză de păianjen sub un suflu puternic, va zburătăci spre Paris, spre Rin. Totuși, rușii se apropie de frontiera prusiană. Ura!

În ceea ce mă privește, recitesc *Karika* de Gaudapada. Mai mult decât *Baghavad Gita*, mai mult decât toate *Upanișadele*, mai mult decât comentariul lui Sankya, pentru mine este suprema simplitate, suprema perfecțiune. Binecuvântez evenimentele care mi-au grăbit concentrarea asupra acestui punct esențial.

„Nu există destrămare, nu există producere; nimeni nu e legat, nimeni nu realizează."

„Nimeni nu aspiră la eliberare, nimeni nu e eliberat; acesta este adevărul suprem." (Karika, II)

„Doctrina care se sprijină pe devoțiune îl are în vedere pe brahman în calitate de ființă născută. Or, înainte de devenire, nimic nu e născut; doctrina astfel predată e mizerabilă." (Karika, III)

După ce ai înțeles acestea, poți să închizi prăvălia. Dar străbătută de acest fulger, viața e de un negru magnific.

Acesta este negrul pe care Van Gogh l-a redat minunat de bine. Iată pictura care pentru mine va ilumina ultima viziune a irealului, Gauguin, Rimbaud, Ducasse, Mallarmé, Hölderlin, Nietzsche, Dostoievski, Pascal, iată frații mai mari, ființele alcătuite din pasiune și nebunie, care au avut și au fost devorați de viziuni. Baudelaire n-a văzut decât amprenta interiorului asupra exteriorului; Mallarmé a trăit prea bătrân, a devenit frivol, ca Baudelaire. Rimbaud a renunțat, dar cei cu adevărat fideli viziunii au înnebunit: Hölderlin, Nietzsche, Ducasse (?); Van Gogh s-a sinucis. Continuând s-o privească în față, n-au putut s-o mai suporte: slăbiciunea Occidentului. Cei mai buni din Occident, prea angajați în Occident, n-au putut suporta bucuria supremă. Hugo, care și el o văzuse, devenise *„un nebun ce se credea"* încă *„Victor Hugo"*.

Aș fi vrut să văd distrugerea Occidentului, dar va avea ea oare loc la modul exemplar dramatic pe care îl visez de atâta vreme (cf. *Une Femme à sa fenêtre*)? Mă îndoiesc. Rușii mai au oare destul geniu pentru a o realiza? Popoarele obosesc atât de repede. Sunt deja aproape treizeci de ani de când sunt în acțiune... Ah! Cât aș vrea ca ei să ajungă la Berlin înainte ca ceilalți să fie la Paris... Așadar, vechiul bărbat încă se zbate în mine! Dar dacă aș vedea acest lucru, nu mi-ar mai face nici o plăcere.

17 iulie

Mă înclin în fața ființelor, renunț să pătrund în sufletul lor, să le transform. De exemplu, așa cum am încercat prea puțin nu să-i schimb firea Beloukiei — ceea ce mi s-ar fi părut oribil — ci s-o îndrept într-una din direcțiile posibile, care ar fi apropiat-o de mine. În fond, ceea ce m-a oprit a fost pedantismul: pe o femeie poți s-o faci să aprecieze orice idee, e suficient să-i adaugi cantitatea de concret necesară și aceasta nu le va împuțina câtuși de puțin energia, chiar dimpotrivă. Am făcut-o puțin, dar atât de puțin. Și dimpotrivă, cu Suzanne mi-am îngăduit prea mult pedantism, pe care ea nu-l exclude.

Nu sunt absolut deloc înzestrat pentru raționament și abstractizare și totuși simt nevoia să cunosc căile filosofiei ca să nu mă las păcălit de cele ale religiei și ca să luminez cu lumini laterale istoria politicii și istoria artei. N-am reușit niciodată să citesc multă vreme Hegel, Spinoza (din cauza încâlcelii demonstrațiilor, a permanentelor trimiteri); am putut să citesc Kant, Schopenhauer. Anumite dialoguri platoniciene mă obosesc, dar pot să mă întorc la ele.

Așadar, nu voi scrie acele memorii, acele oribile memorii care ar constitui cu adevărat un act tragic. Un om care, în sfârșit, ar povesti totul: cele două sau trei crime ale sale, cele douăzeci sau treizeci de delicte. Ar fi frumos să-i vezi ridicându-se împotrivă-ți pe toți otrăvitorii, escrocii, trădătorii etc.

În anumite cercuri se vorbește din nou de o apropiere între germani și ruși. Dar nu e posibil. Ar trebui ca Rusia să fie foarte obosită, și nu numai atât. Pentru ea e o șansă unică de a distruge Germania, singurul obstacol, de a răzbuna toate înfrângerile sale de două secole încoace. Și i-ar fi prea frică nu cumva Germania să se apropie îndată de Anglia. Dar dacă n-o să fie pace, ci doar un armistițiu? Se zvonește că Germania ar ceda Balcanii, Baltica pentru a putea continua fără prea multe piedici lupta împotriva saxonilor. (??) Nu cred.

21 iulie, ora 8 seara

Mă distrez copios... pe seama mea, neputând face altceva mai bun. Trăind destul de solitar, foarte parțial informat, clădesc romane pe o știre — adevărată sau falsă. Azi-noapte, draga de K. mi-a telefonat că un diplomat japonez i-a telefonat unui român la care se afla și ea, că între germani și ruși s-a semnat pacea. Cred că Hitler s-a gândit, în sfârșit, și a făcut un gest pentru a ieși din imensul marasm în care se află de doi ani și mai bine, că a luat, că a putut lua decizia bună, că Stalin a pus înainte de ura sa față de naziști și de germani, frica de a se afla singur în fața atotputerniciei anglo-saxone, stăpână pe America, Africa, jumătate din Europa, pe cale să recucerească Pacificul și sudul asiatic. Mă bucur, îmi spun că „ideile mele" sunt învingătoare, că fascismul se va confunda mai mult sau mai puțin cu comunismul, mă uit în

oglindă cu înduioșare. Apoi, astăzi, buf. Aflu ceea ce află toată lumea și anume complotul organizat de *Wehrmacht*, faimoasa lovitură stil Badoglio[1], de care mă temeam atât. Și atunci, pacea de la Toldio[2] ar fi încheiată de *Wehrmacht* și nu de Hitler? Sau *Wehrmacht*-ul vrea să împiedice o înțelegere între Hitler și Stalin? Și dacă *Wehrmacht*-ul ar fi acela care s-ar înțelege cu rușii (căderea lui Tojo[3], pro-hitlerist, ar putea s-o dovedească), anglo-saxonii nu sunt oare implicați?

În orice caz, *Wehrmacht*-ul nu a dat înapoi după eșecul atentatului lui von Stauffenberg[4]; a pus stăpânire pe Paris azi-noapte, i-a redus la tăcere pe S.S.-iști. Tot asta trebuie să fie situația și în celelalte țări ocupate. Hitler va fi neputincios în Germania, încercuit de armatele germane revoltate. Asta ar putea însemna prăbușirea sau armistițiul dintr-o clipă într-alta. În orice caz sunt pierdut de două ori. Ura! Trăiască moartea!

Nu-mi pare rău decât de un singur lucru și anume că nu am strigat mai tare dragostea mea față de violență, de aventură, de Hitler și de hitlerism (în ciuda oribilelor defecte și lipsuri.) Ce va face Stalin? Se va vedea oare, așa ca în Italia, fuziunea scandaloasă a comunismului reacționar, a reacționarilor de dreapta și a democraților și capitaliștilor. Cât o să dureze? În orice caz, judecasem corect *Wehrmacht*-ul în ultima vreme (în paginile date lui Combelle[5]).

Hitler a pierit în 30 iunie: în ziua aceea el s-a lipsit de aripa stângă, de Strasser[6], de Röhm[7], în loc să se debaraseze de Papen[8], de generali etc... Există la el o latură snoabă, ca la Napoleon. Un mic conformist din vechea Austrie. Ah! Marxism, unde ești?

---

[1] Referință la mareșalul Badoglio, care a încheiat pe 3 septembrie 1943 un armistițiu cu Aliații, ce va fi anunțat pe 8.

[2] Grafie și sens incert.

[3] Generalul japonez Tojo (1884–1948), devenit prim-ministru pe 18 octombrie 1941, a decis atacul de la Pearl Harbor și a demisionat pe 18 iulie 1944, după o serie de înfrângeri japoneze.

[4] Claus von Stauffenberg era șeful conspiratorilor care au organizat atentatul eșuat împotriva lui Hitler din 20 iulie 1944.

[5] În 1944, Drieu dă o serie de articole revistei *Révolution nationale*, săptămânal condus de Lucien Combelle.

[6] Hitler, de fapt, nu s-a debarasat în acea noapte decât de naziștii de stânga. Gregor Strasser (1892–1934), executat pe 30 iunie; fratele său, Otto (1897–1974), după ce a fost nazist, s-a orientat încă din 1930 spre un național-socialism revoluționar și a emigrat în 1933.

[7] Ernst Röhm (1887–1934) șeful S.A., voia să facă o „a doua revoluție" după preluarea puterii de către naziști; Hitler a pus să fie asasinat pe 30 iunie 1934.

[8] Franz von Papen (1879–1969), fost cancelar, provenit din mediul ultraconservator, se raliase lui Hitler. El a pregătit *Anschluss*-ul în calitate de ambasador la Viena și a fost ambasadorul *Reich*-ului la Ankara în timpul războiului.

21 iulie

O dată mai mult, mi-am dat seama azi-noapte de bunătatea mea. Sunt bun, pentru că sunt indiferent și destul de neutru în acțiuni? Sau din generozitate? Ambele. Azi-noapte, crezând că sunt învingător, nu doream răul nimănui. Nu mă gândeam la nici un fel de răzbunare: nu le-aș fi adresat inamicilor mei nici măcar o privire ironică. Inamici? Nu-mi mai găseam. Și într-adevăr, cine ar fi rămas inamicul meu?

Am constatat de asemenea că încă mai țin un pic la viață, în ciuda filosofiei indiene, dar nu prea, realmente. Ideea că sunt salvat de revolverele biroului 2 sau de mitralierele extremiștilor gaulliști și revanșarzi nu mă entuziasma. Nu cu adevărat. O dată mai mult m-am mirat. Mă gândeam la cei cincizeci și unu de ani, la uremia mea, la boala de inimă, la frigiditatea mea sexuală! Mai ales la limitele talentului meu, la ideea că aveam să mă repet. Și totuși, nu e adevărat, aș putea să mai câștig încă, în trei sau patru cărți. Dar ce-i o carte?

20 iulie[1]

Comedia colaborării va fi fost perfect umană: niște nemți care nu credeau îndeajuns în Hitler însărcinați să îndoctrineze niște francezi care credeau prea mult în el. Nemții de la Paris au fost pleava societății, indivizi fără Dumnezeu și adesea fără lege: mari învârtiți, cât mai departe cu putință de Rusia. Abetz era echivalentul exact al unui mediocru deputat radical, bombardat ambasador la Roma. Oamenii Institutului făcând-o pe plutonierii temperați: Epting[2], un absolvent al Școlii Normale Superioare, funcționar pe Rin în timpul ocupației, Heller, un rafinat într-ale lașității.

Evident, am fost idiot crezând în Napoleon: n-a fost decât o acumulare de *erori* și de prostii. Dar dacă n-ar fi existat Napoleon, ce ne-ar fi rămas în viață? Sunt mândru că am avut încredere în Napoleon. Și acum am încredere în Stalin. De altfel, instinctiv, am fost totdeauna pentru Stalin, împotriva lui Troțki: sunt întotdeauna de partea celui ce-și asumă cea mai uriașă responsabilitate. Un om care are tupeul să scrie = un om care are tupeul să acționeze.

Îmi imaginez în ultimul moment o solidaritate între dictatori: Stalin ajutându-i pe Hitler și Mussolini, fiindcă înțelege că e pierdut dacă rămâne singurul din specia sa. Dar asta ar fi prea frumos. Va prefera să colonizeze direct Germania.

[1] Datare evident greșită, așa cum apare în manuscris.

[2] Înainte de război, director al biroului german al schimburilor universitare în Franța, Karl Epting (1906–1979) era responsabil cu problemele culturale pe lângă Otto Abetz și director al Institutului german; a jucat un rol important în ofensiva menită a-i cuceri pe intelectualii francezi.

Urăsc și disprețuiesc *Reichswehr*-ul de multă vreme, toată pleava asta demodată și reacționară care a condus atât de prost acest război, fără nici un pic de geniu novator. Din 1918 strivește Germania sub greutatea sa inutilă. Hitler ar fi trebuit să-i masacreze în iunie '34 împreună cu S.A.-ul, în loc să sacrifice S.A.-ul în favoarea lor. Oare astăzi are atâta virtute cât să-i regrete pe Gregor Strasser și chiar pe Röhm? Putea să-l omoare pe Röhm și să dezlănțuie S.A. Stalin a înțeles și l-a suprimat pe Tukacevski[1] la timp.

Stalin va putea oare profita de drumul deschis de cei doi frați ai săi? Încep să mă îndoiesc, transfer asupra lui eternul meu pesimism. Nu cumva e lipsit de materiale, de aviație pentru a ține singur piept americanilor și englezilor? Va avea oare curajul să ducă tratative cu însuși Hitler? Altfel *Reichswehr*-ul se va întoarce împotriva lui. Dacă îl masacrează, va crea haos în Germania și nu va obține în timp util ajutorul industriei germane. E la Angustovo, dacă intră în Prusia, soarta a decis, este împotriva lui Hitler.

Mi se pare că armata tocmai s-a descalificat prin acest atentat eșuat: atentat în care poate că însuși Himmler a atras-o.

26 iulie

Rușii se apropie de Varșovia[2]. Osana! Ura! Iată ce strig astăzi. Din moment ce burghezia e idioată, din moment ca hitlerismul nu e decât o linie de mijloc, (feroce, ca toate liniile de mijloc), din moment ce Europa refuză conștiința de sine și unitatea, ei bine, să se împlinească dreptatea lui Dumnezeu, cum se zice. Asta presimțeam în *Une Femme à sa fenêtre*? Eroul meu, Boutros, era comunist din disperare. Eu însă cred serios în socialism, tocmai de pe vremea când scriam acest roman și din moment ce metodele socialismului fascist s-au dovedit zadarnice. De altfel, comuniștii încă nu sunt stăpânii Europei: pot provoca, prin primele lor cuceriri semnificative în Polonia și în alte părți, o reacție teribilă. Încă nu sunt sigur că au Germania pentru ei. Englezii și americanii pot declanșa împotriva lor propaganda cea mai abil indirectă sau cea mai abil directă. Dacă Stalin îl distruge pe Hitler și distruge Japonia, va fi singur pe lume în fața unui imperiu anglo-saxon aproape universal, care va cuprinde toată America, toată Africa, Orientul Apropiat, Pacificul și insulele, Japonia, porturile Chinei, Indochina — și Europa occidentală și poate și Europa centrală. Va fi foarte dezarmat în fața acestora și va rămâne singurul dictator (orice ar pretinde cumetrii Churchill și Roosevelt). Ar greși grozav dacă i-ar sacrifica pe confrații săi întru adevărata dictatură, totul s-ar întoarce împotriva

[1] Tukacevski (1893–1937), discipol al lui Trotki, l-a ajutat pe acesta la organizarea Armatei Roșii și a fost unul dintre cei mai populari generali ai ei. Stalin l-a împușcat în 1937.

[2] În septembrie 1944 sovieticii i-au lăsat pe insurgenții naționaliști din Varșovia să fie zdrobiți de naziști; capitala poloneză nu va fi eliberată decât pe 17 ianuarie 1945.

lui. După cum Alexandru a greșit din punctul de vedere al viitorului țarilor să-l sacrifice pe Napoleon. — Să răsturnăm situația și să ne imaginăm că Stalin este Napoleon, trebuie să se înțeleagă cu Hitler, care este Alexandru. Dacă se năpustește cu armata sa în Prusia și Silezia, se va repeta lovitura din 20 iulie și Germania se va ridica împotriva sa și se va arunca în brațele anglo-saxonilor: nu se va alege decât cu o parte din germani, comuniști și oameni din Est, cu câțiva militari și S.S.-iști. Desigur, dacă duce tratative cu Hitler, se poate teme că acesta se va întoarce mai târziu împotriva sa; dar îl va avea în mână, din punct de vedere strategic, prin Baltica, Polonia și Balcani. Din punct de vedere economic, Germania nu poate trăi fără Balcani, acesta e minimul său vital. Chiar dacă, din rezultatele războiului, Germania este respinsă din Est, ea nu va putea face nimic în Vest altfel decât în mod insuficient și artificial. Și apoi, anglo-saxonii vor să-i ia Vestul, deci ce-i va mai rămâne? Nu, Germania e menită, datorită Balcanilor, să se înfeudeze Estului. E destul de slăbită și descumpănită pentru a deveni o colaboratoare sigură a Rusiei, așa cum este Japonia (se zice că tocmai s-a semnat un nou acord între ruși și japonezi: e urgent ca Rusia să-i vină în ajutor Japoniei și deci să se degajeze la vest). E momentul pentru Rusia să împartă China cu Japonia și să ia Iranul și India, care ar fi adevăratele sale debușeuri spre lume.

Un mod care nu mai este deloc utopic de a rezolva problemele naționalităților în Europa, sau cel puțin de a suprima principala sursă de disensiuni intracontinentale pe care le presupun, este efectuarea unor masive transferuri de populații. Marile imperii își pot permite aceste mijloace radicale și le-au și încercat: Rusia a dat exemplul și Germania a urmat-o. Ar trebui:

1) Să-i ducă pe cehi (7 milioane) în Prusia Orientală și pe locuitorii Prusiei Orientale în Boemia. 2) Să schimbe locul sârbilor cu românii. Astfel germanicii s-ar afla de-o parte, iar slavii de cealaltă parte. Se poate considera că slovenii și croații, precum și slovacii sunt asimilați în lumea germano-maghiară (?). S-ar putea, de asemenea, aduce în Italia italienii din Adriatica, din Dalmația și să-i despartă clar pe unguri de sârbi în Transilvania. Acest lucru nu e imposibil și poate se va realiza.

27 iulie

Reich-ul național-socialist se încordează, dar tot nu se vede nici o manifestare de socialism european, nici o reacție europeană, doar o reacție pur germană. Astfel încât nu putem face nimic pentru el, putem doar să-l lăsăm baltă, să-și urmeze soarta. Dar această decepție pentru mine nu mai există, i-am pus cruce de acum doi ani. Nu mai scriu decât din orgoliu și, vai!, din amor propriu. Dar de acum încolo nu voi mai scrie în ziare.

29 iulie

Nu voi mai scrie articole în *la Révolution Nationale*, nici în altă parte. De doi ani încoace scriu din orgoliu, ca să nu par a da înapoi în fața amenințărilor gaulliste: e mai degrabă amor-propriu. Dar, în străfundul sufletului meu, îi condamn nu numai pe germanii din Paris, liberali lași și vicleni, care ne-au înșelat și trădat tot timpul, sau pe noi, cei ce credeam în revoluția hitleristă europeană, ci și hitlerismul însuși, fascismul incapabil organic să zămislească această revoluție. Dar acum, când Hitler nu se mai gândește decât la Germania, când de luni de zile n-a mai spus nici o vorbă despre Europa, când se dă în vileag totala sa incapacitate de a vedea dincolo de Germania, nu mai pot realmente continua. Am continuat destul de mult ca să arăt că nu mi-e frică.

Și, în plus, nu mai pot scrie nici un rând în care să nu iasă la iveală comunismul meu. Singurul meu motiv de supraviețuire ar fi să lupt pentru ruși împotriva americanilor. Aș face-o cu patimă, fiind, în sfârșit, eliberat de acea reticență, de acea neliniște pe care am avut-o totdeauna față de insuficiența componentei socialiste a hitlerismului. Dar n-am nici un chef să mă umilesc în fața comuniștilor, în special a celor francezi și, mai ales, a celor din lumea literară. Deci, voi muri.

Pe plan filosofic, moartea mă încântă și sunt copt pentru ea. N-aș fi demn de numele de bărbat dacă la cincizeci de ani n-aș fi pregătit s-o primesc, complet pregătit. De altfel, nu eram oare pregătit, sub o formă mistică instinctivă, chiar de la vârsta de douăzeci de ani, încă din ajun de Charleroi?

Bineînțeles, nu regret cei zece ani de fascism: sunt un mic-burghez și n-aveam altceva mai bun de făcut. Credeam că pot uni socialismul meu născut din inteligență și generozitate și vechiul fond de șuan[1], vechiul fond de dreapta. Între 1926 și 1934, m-am depărtat de comunism, după ce am fost la un pas de el, și m-am rostogolit spre fascism, pentru a mă bucura sălbatic cedând reflexelor mele cele mai imediate. Și totuși, o întreagă parte din mine nu era fericită: nu voiam să fiu rupt de popor. Am suferit neîncetat de faptul de a fi în contact cu oameni aparținând conservatorismului social din P.P.F., ca Le Roy Ladurie și Pucheu. Doriot m-a dezamăgit fiindcă a părăsit socialismul. Când l-am văzut prima dată în biroul lui din Saint-Denis și i-am oferit condeiul meu, am fost decepționat când i-am spus: *„Voi ataca în articolele mele capitalismul (în mod abil, desigur, indirect, de vreme ce, pentru moment, aveți nevoie de el)"* și când mi-a răspuns sincer: *„Nu mai cred în socialism, a eșuat în Rusia, e un lucru depășit."* În acest sens avea dreptate, căci Stalin se afla deja dincolo de socialism, în bine, ca și în rău.

[1] *Chouannerie*, mișcare loialistă (regalistă), contrarevoluționară. Șuanii s-au opus cu arma în mână guvernământului republican din 1793. A cuprins vestul Franței, concentrându-se în special în regiunea Vendée (n. ed.).

Intrând în P.P.F., am suferit, de asemenea, de faptul că a trebuit să renunț la internaționalismul meu și speram să pot compensa această pierdere prin efectele internaționale ale unei fuziuni a Franței cu Anglia sau cu Germania. În 1940, am scris un articol pe care nu l-am publicat niciodată, „Sur les avantages de principe de la proposition de Churchill à Reynaud" (Despre avantajele de principiu ale propunerii făcute de Churchill lui Reynaud). Dar toate astea erau insuficiente.

Ceea ce m-a oprit să ader la comunism a fost un mic reflex de frică burgheză în fața necunoscutului popular, reflexul bunicului meu în momentul Comunei. Și, în plus, lipsa mea de simpatie față de comuniștii francezi. Când îi vedeam pe ruși la Vogel, mergea.

Au existat două momente când vechiul meu naționalism francez s-a trezit: în primele zile ale lui Doriot și la invazia din 1940: în acele două clipe am crezut că se mai putea face ceva între noi, francezii. Dacă hitlerismul ar fi fost european, m-aș fi dăruit lui pe de-a-ntregul, fără dorință de întoarcere. Și acum aș putea să mă dăruiesc astfel comunismului, cu atât mai mult cu cât ce-mi plăcea la fascism este acum integrat în comunism: mândria fizică, presiunea sângelui frățesc într-un grup, ierarhie vie, schimb nobil între cei slabi și cei puternici (slabii sunt zdrobiți în Rusia, dar adoră principiul zdrobirii). E triumful monarhiei, aristocrației în chiar principiul lor viu, opusul a ceea ce desemnăm în mod curent cu aceste nume în Occident — și mai este și necesitatea economiei dirijate recunoscute pe deplin. Chiar și materialismul mai mult sau mai puțin imbecil se va dizolva definitiv în dialectică, astfel încât cele trei principii aparent *reacționare* ale fascismului, realmente reacționare în fascism:

— Visez de câteva zile să scriu un roman[1] care ar avea ca punct de plecare *Les Chiens de Paille* — pe tema inițiaților ratați, a celor care s-au apropiat până la un pas de inițiere, și a celor ce o refuză ca fiind o soluție prea ușoară = infernul este un loc strâmt, care nu cuprinde decât rebelii la inițiere conștienți = canavaua principală ar fi viața lui Van Gogh[2].

Cei cărora le-a lipsit inițierea întreagă, definitivă, dar care au fost foarte aproape de ea, care au ghicit-o: Vigny? Rimbaud? Apollinaire? Se pare că Nerval, Hugo au fost inițiați pe deplin, dacă îi dăm cuvântului un sens profund și complet, liber, nu îngust ritualistic și sectar. Rimbaud a întrevăzut drama la capătul căreia ajungi la inițiere sau la sinucidere. I-a fost frică și de una și de cealaltă, poate că a fugit în exilul exterior și pitoresc. Dar cine știe ce gândea, ce rumega, ce ar fi spus dacă ar fi trăit, vindecat de mania sa ambulatorie, de divertismentul său mercantil? Ducasse n-a trăit destul de mult ca să unească cele două capete ale mișcării sale dialectice, ca să găsească sinteza între

[1] Acest roman, căruia Drieu îi va scrie doar primele patru părți, se va intitula *Mémoires de Dirk Raspe*.

[2] Contrar obiceiurilor lui Drieu, acest ultim paragraf este scris pe pagina din stânga a manuscrisului, detașat de restul textului.

Maldoror și „Prefața" la *Poésies*. Mallarmé a evadat pe jumătate în frivolitatea simulată sau reală. A inventat un fel de laicizare a inițierii, reducând viziunea metafizică și mistică la „inspirația poetică", la exploatarea literară. Totuși, „le Coup de Dés" de la sfârșitul vieții răspunde lui „Igitur" de la început. Și l-a cunoscut intim pe Villiers pe când acesta scria *Axel*. Baudelaire a fost foarte aproape de inițiere. Villiers, de asemenea, parcă a renunțat la ea, sau, mai degrabă, a disimulat-o. Barbey a ascuns-o în spatele catolicismului? Bloy a știut câte ceva: preferința sa față de Sfântul Ioan o dovedește. Claudel s-a depărtat de ea cu prudența lui de funcționar al gândirii oficiale creștine. Apollinaire s-a jucat cu ea. Breton s-a împiedicat de neîncrederea sa laică, atee, crezând că, în fond, în ocultism nu putea fi vorba decât de Dumnezeul creștinilor. Lawrence n-o fi învățat nimic în Arabia? Celălalt Lawrence cu siguranță a știut ceva. Van Gogh a avut un fel de iluminare fizică la capătul căutării sale morale, pe care n-a putut-o suporta. Nietzsche n-a putut nici el suporta străfulgerarea revelației supreme: Dumnezeu nu este, eu sunt Dumnezeu, adică sunt singur!

Străfulgerarea ce arde ochii omului din Occident îl face să nu poată suporta să rămână singur. Unii trec de acest prag: sunt singur, dar nimic din ceea ce este eu nu este și ceea ce strălucește și radiază în singurătate este tocmai ceea ce în mine nu este eu, este ceea ce este sine, este Dumnezeu. Dar Dumnezeu nu este în mod simplist ceea ce este, ci este simultan ceea ce este și ceea ce nu este, ființa și neființa și *altceva* decât acestea două. Amin.

2 august

Ce poate spera Hitler? Ce spera Napoleon în 1813 și încă în 1814 și încă în 1815 — și poate chiar mai târziu. Când omul a fost stăpânit de o mare dorință, cum să se lase deposedat de ea: omul cu pricina este așa tocmai pentru că n-a avut niciodată puterea să se resemneze. Și, fără îndoială, germanii, cel puțin poporul, rămân legați de el fiindcă este imaginea destinului lor, după cum Napoleon era al francezilor. Înainte de Napoleon, ce doriseră francezii, dacă nu tocmai ceea ce Napoleon a vrut să le dea. Un Hitler sau un Napoleon este expresia dorinței, credinței și neputinței oamenilor, a speranței și a disperării lor. Ei nu pot renega decât în ultima clipă, când este prea târziu. Cât despre coloneii conți de Stauffenberg, ei sunt totdeauna foarte numeroși, însuflețiți de neputința mânioasă a acestei întregi caste din Europa de un secol, de două secole. Tot ce a denigrat, a ponegrit, a subminat, a corupt, a dezonorat nobilimea. A fost și va mai fi pedepsită pentru asta.

Wilhelm al II-lea a fost caricatura prealabilă a lui Hitler, dar un Hitler nu este numai un *supra*-Wilhelm al II-lea, după cum supraoamenii nu sunt niște *supra*-oameni. Singurii mari oameni n-ar fi până la urmă decât marii oameni mijlocii, expresie exactă a unei clase încă destul de coerentă și capabilă să se

modereze: Richelieu, cei doi Pitt, Bismarck. Nobilime încă vie. Ce încarnează Stalin? Și el e un mare om mediu, care îl bate pe Lenin la proba de fond, care l-ar fi bătut, fără îndoială, chiar dacă ar fi trăit, care, evident, dă la o parte un intelectual naiv ca Troțki — un vulgar Chateaubriand — și care îl bate și pe Hitler. Care e slăbiciunea lui Hitler? Nu e în el, e în Germania prost așezată geografic, e în Europa epuizată, senilă. Defectele nu sunt decât reacția exasperată a acestei slăbiciuni înconjurătoare, obsedantă.

De la om la om, Stalin are asupra lui Hitler avantajul nedrept de a încarna un popor mai prudent, mai tânăr, mai numeros, mai bogat: faptul acesta îi conferă greutate, echilibru, îi permite să-și domolească pasiunile. Pare-se că nu e un semiartist asemenea lui Cromwell, Hitler și Napoleon sau Cezar, el e, mai degrabă, de tipul Augustus. Aveam dreptate în 1934, când scriam în *N.R.F.* că național-socialismul era crisparea Germaniei, care se simțea îmbătrânită și micșorată în fața geniului slav în ascensiune.

3 august

Nu prea-mi place budismul: chiar și în Marele Vehicul, omul se simte tot timpul în vecinătatea unor influențe habotnice și superstițioase foarte neplăcute. În fond, Marele Vehicul nu este interesant decât în măsura în care se apropie de Vedantismul elevat al lui Sankara. Nu vreau să mă folosesc de Nagarjuna[1] decât ca să fac mai suple propozițiile secundare care se adaugă obligatoriu afirmațiilor supreme ale lui Sankara, dacă vrem să luăm în considerare economia lumii manifeste. Tocmai am recitit *Bardo Tödol*[2]: îmi repugnă. Desigur, nu e cea mai înaltă expresie a budismului, iar profitorii literari ai orientalismului fac mare zarvă în jurul acestei terfeloage, unde tot ce e mai rău predomină asupra a tot ce e mai bun pentru că le asigură un public de creștine bătrâne dornice să-și regăsească fricile și liniștea atavică, dar oricum în această lucrare pun degetul pe defectul esențial al budismului, acel mod de a introduce pe fereastră mediocrul demon al binelui și al răului alungat pe ușă. Această vulgară, josnică, puerilă doctrină a transmigrării, așa cum e ea înțeleasă în mod curent, așa cum pare a fi afirmată în *Bardo Tödol*, nu e decât o modalitate sociologică și polițienească pentru a-i speria și a-i ține în frâu pe oameni. Lucrarea valorează cam tot cât micile broșuri despre chinurile iadului care mi se dădeau de citit în copilărie și care mă îngrozeau

[1] Nagarjuna, filosof budist mai mult sau mai puțin legendar, care ar fi trăit la sfârșitul secolului I sau la începutul secolului al II-lea după Hristos; a dat o orientare decisivă budismului Marelui Vehicul.

[2] *Bardo Tödol* (sau *Bardo-Thödol*) este o lucrare budistă fundamentală, mai cunoscută sub numele de *Cartea tibetană a morților*. „Bardo" este timpul intermediar dintre moarte și renaștere.

atât de tare... vreme de cinci minute. Și apoi, toate astea sunt impregnate de către traducători și comentatori cu cea mai murdară ipocrizie creștină, puritană și saxonă.

În Italia tocmai s-a creat o societate a celor Fără-Dumnezeu. Trebuie să fie alcătuită, ca toate societățile, din proști respingători, dar, principiul în sine nu-mi displace: trebuie lichidată această Biserică Catolică, ajunsă atât de jos și ale cărei ultime giumbușlucuri demagogice în privința comunismului au fost atât de slabe, atât de derizorii. Ortodocșii își fac, desigur, și ei multe iluzii cu privire la viitorul serviciilor pe care Stalin le cere. Dar, în sfârșit, cine știe? Până unde oare o s-o facă pe micul Napoleon, până când va reasimila, nu numai militarismul, dar și clericalismul? Poate visează la o Biserică în întregime pătrunsă de partid și de poliție, din nou instrument țarist? Mister. Stalinismul a întrecut fascismul pe calea apropierii de Biserici. Până una-alta, are nevoie de cei fără Dumnezeu în Occident ca să curețe terenul de vechiul personal și de vechile forme. Hitler i-a pregătit întrucâtva terenul în Germania.

7 august

Hitler e la fel de prost ca Napoleon. Trebuie însă spus că avea de negociat o situație mai dificilă: o lume anglo-saxonă mult mai puternică, o lume rusească mult mai puternică. A venit prea târziu într-o Europă prea bătrână și teribil de îngustată. Pe de altă parte, ezitarea lui între burghezie și „proletariat" a fost și mai fatidică decât aceea a lui Napoleon între aristocrație și burghezie. Oricum: eșecul lui Hitler, după cel al lui Napoleon, al lui Ludovic al XIV-lea, al lui Carol Quintul, al lui Carol cel Mare, pare a dovedi că Europa nu e viabilă. Va fi spoliată și pusă deoparte, precum colecția de cetăți grecești. Amin.

În ciuda marilor asemănări în rău între Statele Unite și Soviete, le prefer pe cele din urmă. Asta este, de altfel, și părerea multor scriitori americani. Totuși, scopul Rusiei este mai nobil, nu e nici banul, nici confortul, nici luxul, ci dominația. Iar acest materialism este atât de înflăcărat, încât este un fel de mișcare spirituală. Materialismul este mai ales o intenție morală, o garanție împotriva unei anumite ipocrizii „spiritualiste", împotriva ambiguității sociale a religiilor. Din moment ce e dialectic pe față, materialismul nu mai blochează gândirea, ci e deschis tuturor metamorfozelor. Și în privința asta am greșit, luând lucrurile literal.

Hitler îmi place până la capăt, în ciuda tuturor greșelilor sale, în ciuda ignoranței și a minciunilor sale. În linii mari, a schițat în ochii mei idealul meu politic: mândrie fizică, căutarea unui stil, a prestigiului, a eroismului războinic — și chiar nevoia romantică de a se epuiza, de a se distruge într-un elan necalculat, nemăsurat, excesiv, fatal. Dar nu a realizat idealul meu social: îi port pică pentru că nu a distrus casta capitalistă și vechea castă militară, pe care le

disprețuiesc și le urăsc. În fond, mitul dictaturii proletariatului era bun, ca și mitul materialismului, era pârghia necesară ca să scăpăm de ideile depășite ale vechilor clase. Europa era însă prea bătrână ca să producă un om care să o depășească, care să o domine. Hitler moare sufocat de toate arhaismele noastre: machiavelism meschin manifestat în politica liniei de mijloc (linia de mijloc este totdeauna feroce la sfârșit — cf. Ludovic-Filip, Napoleon al III-lea, — dar nu este decât o linie de mijloc), estetismul mic-burghez, aspirațiile „idealiste" ale micii burghezii din secolul al XIX-lea (Wagner). Lenin și Stalin seamănă mai mult cu aspectul crud al lui Nietzsche.

Nici o politică nu poate trimite la Nietzsche, am spus-o de multe ori, și nici cu Dostoievski, Tolstoi sau Rousseau. Nietzsche ar fi renegat nazismul, ca și Weimarul și pe Wilhelm al II-lea. Cu toate acestea, lumea secolului al XX-lea, al cărei profet este, seamănă cu umbra sa. De altfel, cu multă finețe i-a prevăzut toată duritatea și mojiciile. Astăzi monarhia, aristocrația, religia se află la Moscova și nu în altă parte.

În loc să mă sinucid, mă gândesc să mă las capturat pentru cazul în care aș putea negocia cu comuniștii un proces în care aș juca rolul celui ce urlă la Moscova, la procesele de la Moscova. „Am greșit, Stalin avea dreptate. Împușcați-mă..." Dar Sankara mă întoarce de pe calea acestor supreme facilități sublunare.

9 august

Ce frumoasă revoluție socialistă și rasistă a ratat Hitler în toată Europa; dar Napoleon a dat dovadă de aceeași meschinărie, de aceeași oprire imbecilă în fața anumitor inhibiții provenite din obișnuință, de aceeași prejudecată privind necesitatea de a amesteca trecutul cu prezentul... Dar ia să vedem, nu cumva Stalin face la fel?! Marele om se lovește de mediocritatea umană: măreția sa profesională și micimea sufletului său constau în a admite aceasta. În rest, dacă Napoleon și Hitler nu au reușit, trebuie să recunoaștem că Sulla și Cezar abia ajunseseră la țintă, iar Augustus n-a avut decât să culeagă fructul copt. Fie-ți mare milă de marii oameni, căci, deși sunt destul de mici prin spirit, te depășesc cu o mie de coți prin caracter; și, la urma urmei, caracterul este forma cea mai desăvârșită a inteligenței, din caracter își dobândește inteligența forma, eleganța, stilul.

N-am nici un chef să văd această nouă Franță de după război. Anul 1939 avea deja pentru mine un gust grețos, era o ciudată revenire a lui 1914. Cum adică, să revăd încă o dată perioada de după război! Ah! Nu! Să revăd *N.R.F.*, Camera, evreii, dl. de Gaulle pus deoparte, ca... Clemenceau, vorbele frumoase adresate foștilor combatanți... Câh! N-am nici un chef să mă duc în Germania: îmi plac naziștii, în ciuda puținului lor spirit revoluționar, dar nu

nemții! Cât despre ruși, mă tem de o decepție: de acel amestec de New York și Berlin. Nu, singurele locuri care m-ar mai tenta ar fi Egiptul, Mexicul, poate India. Dar le port în mintea mea.

Rațiunile cele mai înalte se combină cu cele mai josnice pentru a mă face să-mi tai venele: îndreptățitul sentiment de saturație, orgoliul, dorința de a mă sfârși în cel mai bun moment al meu, în clipa celei mai înalte conștiințe. Suprema libertate: să-ți provoci moartea, nu să o primești: Kyrov[1] își dăduse seama de acest lucru. Dar mai este și mania unui mic-burghez care nu mai are chef să iasă din casă, care se teme de călătorii, care vrea să-și păstreze în jurul lui până în ultima clipă toate obișnuințele perfect statornicite... Mă voi denigra până în ceasul din urmă. Nu, mă gândesc la prietenii mei, mai ales la Baudelaire, care avea oroare de o anumită trivialitate: vreau mai cu seamă să mă eliberez de acea trivialitate politică cu care m-am împopoțonat și care m-ar jigni atâta în clipa supremă: injurii, labe de polițist sau de milițieni de-ai lor, proces. Sau să mă ascund, să fiu la cheremul cutăruia sau cutăreia... Mă tem de „indulgența" lor la fel de mult ca de „severitatea" lor. Toți acei agenți care vor să pedepsească un agent: insuportabilă comedie.

În sfârșit, sunt fascinat. Mi se pare că acea clipă a sinuciderii va fi încoronarea singurătății mele, a acelei delicioase singurătăți, în care mă cufund din an în an. În acest sens, ultimii ani au fost admirabili: nu pot face nimic bun, după asta bătrânețea, boala vor veni să-mi transforme în grimasă blânda încruntare a meditației intime. Ce e nostim este că nu am menționat nimic în acest jurnal referitor la conținutul, la substanța acestei singurătăți, a acestei intimități. Cine s-a gândit că *intim* este un superlativ, o indicație de extremism?

Mi-ar fi plăcut să-l mai văd o dată pe bătrânul Bernier, cât de mărginit și de izolat ar fi în politica lui. E cel mai vechi prieten al meu, singurul meu prieten. L-am lăsat baltă acum câțiva ani, pentru a doua oară: prea mărginit. Dar era ceva în el care-mi plăcea profund: l-am iubit și încă îl mai iubesc.

J. Boyer era un burghez infect, egoist, definit în întregime de clasa lui: am greșit frecventându-l un timp atât de îndelungat.

Aragon: în el ceva mi s-a părut totdeauna respingător, ceva de femelă nesatisfăcută, perversă, trădătoare. E singura femelă rea pe care am întâlnit-o. În afară de asta, în străfundurile lui există ceva fin, delicat, dar a urmat acea tâmpită metodă barresiană: de a juca rolul de om răutăcios. Răii nu sunt cei puternici. L-am admirat, îl admir încă, dar ceea ce este oglindit în ceea ce scrie îmi repugnă profund: e trăsătura aceea de femelă. Mai mult îmi place un evreu viril decât el. Totuși, ce artist fermecător și, în taină, ce inimă delicată de îndrăgostit. Îi iert totul, pentru că este un adevărat îndrăgostit.

[1] Drieu notează probabil greșit, Kyrov, în loc de Kirilov, personajul din *Demonii* de Dostoievski, care crede că prin sinuciderea sa îl egalează pe Dumnezeu și salvează omenirea printr-un act de totală libertate.

Am avut întotdeauna încredere în Malraux. Împreună cu R. Lefebvre, e cea mai puternică fire de bărbat pe care am întâlnit-o — cu slăbiciunile lui, desigur, și cu atât mai clar marcate, cu cât omul e mai puternic. Sunt îngrozitor de jignit că nu mai este comunist, că s-a dat cu americanii; dar e atât de scriitor, încât merge în direcția în care se mai poate *încă scrie*. Dar de ce se mai scrie? Vremea scrisului s-a sfârșit, Vremea imperiilor, cea a marilor sincretisme de decadență, nu sunt vremuri favorabile scrisului. Totalitarismul final adună bucățele de om și le strivește, transformându-le într-un ciment ultim. Scrisul nu se mai află decât în marile direcții ale mulțimii. Omul sfârșitului seamănă în exterior cu omul începutului. Primul era spontan în forul lui intim: celălalt se reculege și se închide pentru a încerca aceeași restrângere a sursei. Moscova va fi Roma finală. Orice stat totalitar alcătuiește inevitabil o religie: căci a fi unul, iată toată fapta religioasă a omului. Unicitate voită, simulată, înlocuind antica unitate: nu se poate spera nimic mai bun. Dar mi-am dat seama că Malraux ținea grozav la originea sa burgheză, de la care l-a deviat un accident. E păcat. În orice caz, va vedea clar, după câtva timp, slăbiciunea americană și se va afla în convulsia revoltei americane împotriva acesteia.

11 august

Voi întrerupe, voi încheia acest jurnal. Cel puțin, acest caiet; mă tem să nu încapă în mâini murdare. Hotărârea mea e luată: tocmai am refuzat o modalitate sigură de a o șterge în Spania, alta în Elveția. Rămân pe loc și fac ceea ce mi-am propus totdeauna să fac.

Adineauri am auzit cântând pe stradă niște soldați. Germani sau nu, puțin îmi pasă, erau bărbați, războinici care cântau și erau ei înșiși.

Dar nu mai este vorba despre mine, ci de a atinge acest lucru în mine.

11 octombrie

Nu numai că trebuie să reiau viața[1], dar trebuie să reiau jurnalul. Totuși, îmi promisesem să nu mă apuc de acesta din urmă, cel puțin. Cel pe care l-am continuat din 1939 e și așa destul de lung, iar cele câteva pagini pe care le-am recitit nu m-au încurajat în privința interesului pe care acest obicei îl prezintă. Acum, obiceiul va deveni manie.

[1] Drieu, care încercase să se sinucidă pe 11 august 1944, nu-și reia jurnalul decât pe 11 octombrie. Între aceste două date, va redacta textul publicat sub titlul *Poveste secretă* (*Récit secret*, Gallimard, 1961). Textul, stabilit pe baza manuscrisului original, este inclus în acest volum, ca anexă.

Îmi dau foarte bine seama că încep din nou să gust viața, aspectele ei cele mai banale. Mănânc, beau, dorm cu o frenezie de om bătrân, exact ceea ce doream să evit: să intru, după cincizeci de ani, în această înverșunare de bătrân. Sufăr mult mai mult de lipsa tutunului decât acum câteva luni.

Timp de câteva zile, am văzut totul cu adevărat din exterior, acum însă, m-am întors printre ei, printre ticăloșii care n-au vrut să-i părăsesc. Nu le place câtuși de puțin să fie părăsiți fără veste.

N-am scris niciodată în aceste caiete decât din lene, ca să nu fac altceva, opere elaborate și cu greutate. Jurnalul este lașitatea scriitorului. E culmea superstiției literare, a calculului privind posteritatea. Pentru alții e zgârcenie pură, să nu cumva să se piardă ceva.

Admirabilă înaintare a rușilor în Europa, perfectă dezvoltare strategică. O grămadă de mici „profeții" de ale mele s-au verificat sau se vor verifica. Pun calm stăpânire pe toată Europa baltică, balcanică, într-o primă etapă. Apoi? Urmarea va fi să muște din Europa orientală: Prusia, Polonia, Slovacia, dar asta înseamnă deja aproape Europa centrală; sunt deja în Europa centrală, prin Ungaria și Dunăre. Se vor asigura oare imediat de Europa centrală? Vor ajunge până în Boemia?

Graba dezvoltărilor politice în Franța și Italia pare a arăta că vor chiar de pe acum să-și exploateze șansele până la capăt.

15 octombrie

Așadar, această experiență n-a schimbat nimic? Îmi reiau viața cotidiană: jurnalul, un roman. Dacă lucrurile continuă tot așa, o să scriu din nou despre politică! Ah! Nu, așa ceva nu! Cât timp pierdut în felul ăsta. Și eu, care-l disprețuiam odinioară pe Barrès din cauza unui timp pierdut la fel. Timp pierdut, timp regăsit. Sunt atât de incapabil de o viață mistică profundă. Și încep din nou să mă bucur de unele lucruri. Azi-dimineață, mă uitam la o rază de soare pe cretonul vechi de pe un fotoliu: mi se părea încântătoare. Și desigur, așa și este. Dar, la urma urmei, nu poți să te uiți la un creton toată veșnicia. În ultimele luni prinsesem gust de veșnicie. Oh! Mituri contrare și sfâșietoare.

Ceea ce a fost izbitor în experiența cu pricina, a fost totala absență, în momentul decisiv, de deschidere spre lumea de dincolo. Prin forța împrejurărilor, eram în întregime încordat în direcția acestui act Am terminat de făcut ordine în hârtii, de scris scrisori: niciodată nu m-am ocupat atâta de ceilalți. M-am ocupat și de ex-soția mea, de viitorul ei, de distribuirea „bunurilor" mele — atât de puține! Un fel de conștiinciozitate burgheză. Poate că m-am sinucis doar ca biblioteca mea să nu fie prădată și să ajungă la fratele meu.

Uscăciunea ultimelor clipe nu dovedește însă nimic: deschiderea avusese loc în lunile precedente.

Oh! Aceste luni din urmă, nimic nu-mi va putea reda vreodată intima bucurie, pura delicatețe. *„Din delicatețe, mi-am irosit viața."*[1] Am câștigat-o, am salvat-o. În sfârșit, o transformasem într-o comoară.

Deja, acea ultimă lună de mai, în 1940. Deja, evenimentul mă despuia, mă exalta. Nu mai exista eul, deja încolțea sinele. Citeam Huysmans în Luxemburg.

Ultima plimbare acum, pe 12 august, pe bulevarde, în Tuileries. Tuileries, locul meu de plimbare de cinci ani: în inima Parisului și atât de solitar.

Am băut o jumătate de sticlă de șampanie, găsită din întâmplare. Totul era perfect. Apartament perfect[2]. Totul era doar ordine și voluptate. Liniștea apartamentelor lui Poe și Baudelaire. Voluptatea dobândită în punctul culminant al despuierii. Totul concentrat într-o clipă.

Tocmai de acolo am căzut. Totuși, mi-a mai rămas ceva, mult: există o anumită împrăștiere în care n-o să mai cad niciodată.

Oare cum au putut să-și supraviețuiască Hölderlin, Coleridge? Fericiți cei care au murit tineri: Rimbaud, Baudelaire, Ducasse, inclusiv Nerval. Exact la cincizeci de ani.

17 octombrie

Aș vrea să mă întorc în noaptea care nu e noapte, în noaptea fără stele, în noaptea fără zei, în noaptea ce n-a purtat nicicând ziua, ce n-a visat nicicând ziua, ce n-a produs nicicând ziua, în noaptea imobilă, mută, intactă, în noaptea ce n-a fost niciodată și ce nu va fi niciodată. Amin.

Cât s-au înverșunat să mă rețină, să mă apuce din nou. Portarul meu și bucătăreasa mea vegheau la ușă și au chemat poliția. Au dat fuga și iubitele mele.

Dar prietenii mei n-au venit, pentru că nu am prieteni. Sau poate că le-a fost frică de dușmanii mei.

Poate că dușmanilor le-a fost frică de moartea mea, căci un mort este un martor periculos, un rival teribil, un vizitator inevitabil. Totuși, până la urmă, oricine iubește un mort.

Nu trebuie spus: Dumnezeu din cer, ci, mai degrabă, trebuie spus: Dumnezeu de pe pământ. El e esența pământului, precum și aceea a cerului, esența umanului, precum și a neumanului. În om, ca și în Dumnezeu, începe neființa. În neființă, ca și în ființă, începe inexprimabilul. De aceea Dumnezeu este Hristos, după cum Hristos este Dumnezeu. De aceea, amândoi se unesc

[1] Aceste două versuri sunt extrase din poemul lui Rimbaud, „Chanson de la plus haute tour" care începe astfel: „Oisive jeunesse / A tout asservie, / Par délicatesse / J'ai perdu ma vie."

[2] Drieu a scris: *appartement parfaitement.*

și se contopesc în Sfântul Duh — dacă doriți, dacă țineți la cuvintele vane ale mitologiei voastre particulare.

„Mi se pare că n-am nici o legătură cu Occidentul în materie de filosofie și de religie. Concepția occidentală cu privire la monada spirituală mi-a fost totdeauna străină." Când am spus acest lucru, n-am spus nimic! N-am făcut altceva decât să exprim veșnica nevoie nostalgică și superficială a omului de a fi în altă parte decât acolo unde este, unde s-a născut și unde trăiește. Căci conceptul de Dumnezeu infinit și devorator, care transcende orice personalitate pentru El, ca și pentru ceilalți, care abolește orice împărțire și deosebire, se află în multe minți occidentale — și nu numai la germani sau la greci.

Tare aș vrea să pot cita un nume anterior influenței germane din secolul al XIX-lea[1]!

Și există o puternică filosofie indiană a monadei (Sankya, Ramanuja[2]).

— Nu, singura mea legătură, puternică însă, cu Occidentul este legătura artei. Occidentul este artistic și politic, e același lucru: germanul e filosof, religios, dar nu e politician... Prostii, Bach este oare mai puțin artist decât Racine sau Shakespeare? Iar filosofii nu sunt și ei la fel de artiști ca și politicienii? Din acest unghi, Hegel valorează cât Napoleon.

În orice caz, germanii nu sunt politicieni, pentru că nu sunt absolut deloc psihologi. De ce să dăm același nume, de artă, picturii, literaturii și muzicii? Rușii sunt psihologi și politicieni și totuși sunt mai la est...! Nietzsche se credea psiholog pentru că era slav. E singurul psiholog german. Nici măcar psiholog, ci moralist, ceea ce nu e același lucru, nu în întregime.

Asemănări între ruși și anglo-saxoni: psihologi, politicieni, diplomați. Asemănări între ruși și americani: un element nordic, *northman*, care dospește un aluat internațional. Același primitivism, supraviețuirea „pionierului". Siberia = Middle West.

18 octombrie

— Literatura este opusul unei serioase discipline filosofice și religioase, care vrea să meargă până la asceză și astfel să obțină concentrarea pe puncte din ce în ce mai imperceptibile. Literatura este căutarea și cultul concretului, particularului; desigur, pe de altă parte, comportă o viziune asupra universalului, dar al unui universal care rămâne prezent și angajat în toate părțile sale. Este Dumnezeu în operele Sale, este demiurgul și creatorul. De aceea, această reîntoarcere la literatură și la jurnal, după o experiență ca

[1] Această frază a fost adăugată pe margine.

[2] Ramanuja (1017–1137) este, împreună cu Sankara, partizanul unei filosofii a non-dualismului (*advaita*). Exeget al Brahmasutrelor, el caută să concilieze existența Absolutului și a realităților lumii, Absolutul servind drept suport fenomenelor religioase.

aceea din august, spune multe despre incapacitatea mea spirituală. Și este adevărat că unul din numeroasele motive pentru care doream să rup funia era că îmi simțeam incapacitatea de a depăși simpla presimțire a cuceririi interioare. O știam prea bine, trebuie să fi scris ceva pe tema asta: credeam cu tărie că un gest brusc și teatral era tot ce puteam face pentru lumea de dincolo... sau, mai degrabă, de dincoace (mereu limbajul acesta înșelător al mitologiilor elementare: sus, aici, jos...).

— Nu e imposibil să se împace ideea involutivă a ocultiștilor cu ideea evolutivă a savanților moderni. Ideea de evoluție, de progres de la primitiv, de la grosolan, de la material se aplică unei perioade extrem de scurte a istoriei umane. Trei sau patru mii de ani acum. E straniu de văzut cum modernii noștri au rămas influențați de Biblie și de textele grecești în privința acestei noțiuni de scurtime a istoriei. Or, presupunând că cele mai recente civilizații pornesc de la un anumit stadiu „sălbatic" sau „barbar" sau „primitiv", lunga perspectivă preistorică pe care ne-o deschid acum paleontologia și celelalte științe ne permite să ne închipuim, înainte de *Antichitatea* legendelor științifice de ieri, seriile de civilizații precedente, care s-au prăbușit mai mult sau mai puțin. Și aceste serii de civilizații ar fi putut avea noțiuni foarte elevate, intuiții foarte pure, așa cum ne învață ocultiștii. Chiar punând problema mai departe, dacă omul „ar coborî din maimuță", ne-am putea imagina că această maimuță era un stadiu de degenerescență, în funcție de niște stadii mai înalte. Succesivele încarnări ale Omului arhetipal, ale lui Adam Kadmon[1], s-ar fi putut produce într-un paralelism invers sau alternativ cu „evoluția" zoologică.

Trebuie să reușesc să abolesc în mine aceste prejudecăți ale evoluționismului, ale progresismului, ale iluzionismului istoriei. Daumal îmi spunea că ajunsese de mult aici, dar niciodată nu „făcuse istorie".

Oamenii își dau multă osteneală să demonstreze că religia ebraică a pornit de la rituri agrare, totemice, dar când Moise a operat, existau deja în jurul casei lui Israel civilizații foarte avansate, care aveau noțiunea de Dumnezeu unic și, chiar înainte de Moise, pe vremea lui Avraam, această noțiune putuse pătrunde cel puțin la inițiații iudei (Egipt, Chaldeea etc...).

Obișnuințele mele de gândire nu s-au schimbat de când eram copil: aproape tot timpul meu e ocupat de imaginația care bate neîncetat pasul pe loc, pe aceleași urme: fie îmi imaginez corpul unei femei frumoase, care își dobândește trăsăturile din diverse amintiri și îmi descriu relațiile cotidiene cu ea, după mitul unei legături reușite și a unei căsnicii perfecte (aici se cuprind câteva veleități sentimentale și unele aspirații spirituale de coordonare a monadelor) fie îmi imaginez un apartament, o casă ale cărei detalii le desenez în minte: cutare masă, cutare pat; fie îmi imaginez cutare sau cutare stare politică ideală. Astfel, mintea mea se sucește și se învârtește la nesfârșit în

[1] Adam Kadmon: termen ebraic frecvent folosit în *Kabbala* pentru a-l desemna pe Adamul primordial de dinaintea căderii: în general, este reprezentat ca androgin.

datele concretului — și doar accidental, în scurte paranteze, raționamentele, reflecțiile, inventarea unor idei vin să se insereze în această urzeală principală. Așadar, nu sunt o ființă gânditoare decât, parcă, pe furate.

E drept că Descartes spunea că omul nu se poate gândi la metafizică decât *trei ore* pe an.

— *Coleridge*. Îl descopăr, în sfârșit, am vrut s-o fac de mult. În domeniul meu, al tradiției oculte, e cel mai interesant anglo-saxon, împreună cu Poe. De asemenea, cu Quincey, Milton. Sunt puțin avansat în Browning. Să traduc anumite poeme ale lui Coleridge și, mai ales, anumite fragmente de proză, alături de poeme.

„It is an awful thing to be eternally tempted by the perverted senses. The reason may resist — it does resist — for a long time; but too often, at length, it yields for a moment and the man is mad for ever. An act of the will is, in many instances, precedent to complete insanity."[1]

Totdeauna sunt tentat să cred că Nerval, Nietzsche au vrut să înnebunească, ca să atenueze prea strălucitoarea lumină ce-i cuprinsese. Cu Baudelaire e altceva, el corespunde cu ceea ce Coleridge descrie la începutul acestui text.

21 octombrie

Faptul că am dormit mai multe zile, că nu-mi aduc aminte de nimic din viața mea vreme de opt zile, este nemaipomenit. Oh! Minunăție a nopții. Dar nu era noaptea care este simultan noapte și zi.

Și ce frumos era patul meu plin cu sânge, patul meu stropit cu flori mari. Oh! Presimțire. Oh! Primul pas în prag. Dorința se va întoarce oare mai puternică?

Ca în fața otrăvii, în fața tăișului mă simțeam plin de forță, de voință, de viață care este *mai mult decât viața*.

Și acum, iată-mă privind totul cu ochiul celui ce se-ntoarce și va pleca din nou. Ei nu știu cu ce ochi îi privește călătorul care a navigat în fața coastelor Insulelor Fericite.

— Există la Shakespeare, în *Sonetele* pe care le recitesc și în care găsesc o frumusețe soră și egală cu aceea din poemele lui Baudelaire, un sentiment atât de puternic al morții, încât îți vine să zici că știa și că nu avea nevoie de inițiere pentru a se afla perfect integrat în lumea de dincolo. Ca și Goethe, aceștia n-au nevoie de nici o parolă, nici Michelangelo, nici Leonardo. Să nu mai trăiești decât cu aceștia. A se compara sonetele lui Michelangelo cu cele ale lui Shakespeare.

[1] *„A fi veșnic ispitit de simțuri pervertite este un lucru cumplit. Rațiunea poate rezista – și într-adevăr rezistă – multă vreme; dar prea adesea, cu timpul, cedează preț de o clipă, și omul înnebunește definitiv.* Un act de voință, în numeroase cazuri, precede demența totală."

23 octombrie

Oh! Moarte, nu te uit. Oh! Viață mai adevărată decât viața. Oh! Lucru inexprimabil aflat dincolo de viața mai adevărată decât viața.

Nu, nu dincolo, dincoace. Ceea ce vreau să ating e nucleul vieții mele.

— Singura viață posibilă pe care o poate suporta misticul este cea câmpenească. Acolo se află în fața naturii mai mult decât în fața omului sau în fața omului în destinul său elementar. Din aceste puncte de pornire profunde, poezia își ia cel mai aprig avânt și poate deveni calculul cel mai simplu și cel mai exact.

Azi-dimineață curăț grajdul vacilor. În bălegar, dobândesc o nouă conștiență a faptului că mișcarea mea deliberată spre moarte se hrănește cu ce este mai viu în mine — și că ființa cea mai puternică, decantându-i esența, vrea s-o depășească.

1 noiembrie

Locuiesc într-o ușoară denivelare a unei mici văi ce se deschide spre Sena[1]. Păduri pustiite acoperă pantele și îngroapă îndeajuns locul. Pe o cărare din spatele casei pot urca până la platoul care se întinde spre sud-vest până în valea Chevreuse. Pot să mă afund în păduri și în văi, pe drumuri proaste și pline de noroi sau să străbat câmpia. Întinderea sa nu este întreruptă decât de trei sau patru ferme mari și masive și de câțiva meri. Îmi place să merg pe acolo cu pași mari când bate vântul sau când mă biciuiește ploaia. Casa este rustică, plină de cărți și de muzică. N-are grădină, doar o livadă unde este de lucru din plin. Ar fi posibil să mă opresc aici și să aștept întoarcerea a ceea ce a dispărut din cauza unei luări în primire prea bruște.

Nu citesc decât cărți englezești: Coleridge, Shakespeare. Nu pot să mă apuc de Wordsworth: mi se pare neglijent, ca Lamartine. Recitesc comediile lui Shakespeare și mă amuz: *Midsummer Night Dream*, ce fericit echilibru între natural și artificial.

2 noiembrie

Cu fiecare zi ce trece pierd avantajul sublim al acestei concentrări spirituale care se putea realiza în cazul unui deces cu dată certă. Niciodată nu voi regăsi acea minunată stare în care mă aflam în ultimele luni înainte de sinucidere. Eu, atât de puțin versat în mistică, găsisem o metodă destul de bună de asceză brutală.

[1] Drieu se ascunde în acel moment lângă Orgeval, în vila *Les Bouillons*, aparținând unei prietene, doamna Noël Murphy, de naționalitate americană; în 1942 ea ieșise din lagărul pentru străini datorită intervenției lui Drieu la instanțele germane.

3 noiembrie

Ceea ce a constituit, totdeauna, dramatismul situației mele a fost faptul că am privit dincolo de frontierele Franței. Deja, în cercul celor cu gusturi și maniere similare, îi șocam pe mulți dintre compatrioții mei prin cunoștințele mele despre alte țări, care se infiltrau în cercul cu pricina. Pe de altă parte, judecam mult prea liber Franța, dintr-un punct de vedere obiectiv ce părea aproape sacrilegiu. În sfârșit, naționalismul meu a fost totdeauna paralel cu internaționalismul: întâi S.D.N.[1], apoi Europa nerusească, neanglo-saxonă.

Mereu am vrut să apropii și să contopesc viziuni contradictorii: națiune și Europa, socialism și aristocrație, libertate de gândire și autoritate, misticism și anticlericalism.

Atunci, ar fi trebuit poate să rămân într-o sferă „superioară", să nu mă angajez din când în când în compromisuri particulare? Ei bine, nu, voiam să fiu uman până la capăt și să-mi iau partea de rahat din opiniile partizane, din mâniile efemere, din aversiunile locale. Da, voiam să am rahat pe picioare... dar nu mai sus.

7 noiembrie

Suprimarea absolutului divin obligă să restituim umanului absolutul. Epoca noastră e o epocă de ateism și de „totalitarism". Statul este Dumnezeu și politicienii sunt preoții săi. Numai o „religie" va putea, în timp, să se opună comunismului triumfător. Dar comunismul știe acest lucru!

— Urmăresc în ziare evoluția situației politice: nu am nimic de spus, această situație o analizasem corect în procesul ei inevitabil — în ultimele mele articole și în ultimele mele cărți.

Rezistența este fascismul care nu îndrăznește să-și spună numele și nici nu va îndrăzni vreodată să-și dezvolte sămânța. Deci, rezistența va fi născută moartă, va fi zdrobită între democrația reapărută și comunism. Elementele sale, mereu separate în secret, vor fi aruncate la dreapta și la stânga. Atunci democrația (capitalismul) va fi total dezgolită în fața comunismului. Nici ea nu va îndrăzni să devină fascism sau va încerca s-o facă prea târziu — și comunismul o va devora. Și cu asta basta. Toate sunt prea evidente pentru a mai fi interesante. Prefer să mă plimb prin pădurice, să strivesc ultimele frunze moarte, să scriu *Dirk Raspe*, să-i citesc pe poeți și filosofi.

[1] Aici Drieu se referă, poate, la eseul său în favoarea Societății Națiunilor, *Genève ou Moscou* (Gallimard, 1928).

8 noiembrie

Anii 1924, 1925 au constituit prima cotitură a vieții mele. Dacă mi-aș scrie autobiografia, aș insista negreșit asupra lor. În *Gilles* am ratat romanul care și-ar fi dobândit întregul său elan din acest viraj. În 1924, în ianuarie, la Alger, o întâlnesc pe Emma Besnard[1]; mă întorc la Paris cu ea, apoi merg la Klobenstein (Tirol) și la Veneția. Scriu sau termin acolo *Mesure de la France*. Se îmbolnăvește. Ne întoarcem la Paris. O operează Martel[2]. O părăsesc. Vara, la Giens, legătură cu D-na Tagnard. Mă întorc la Emma și o părăsesc toamna. Încep să scriu *L'Homme couvert de femmes*.

Mă întorc în apartamentul meu de pe bulevardul Courcelles nr. 40 din care mă mutasem ca să locuiesc în apartamentul ei de damă, de pe strada Renaudes. Nu mai știu când am încetat s-o mai văd și să-i dau bani; poate de abia în primăvara următoare. Să fi murit la Alger pe la sfârșitul lui 1925? În 1925 îmi petrec vacanța la Guéthary — cu Aragon. Scriu în continuare *L'Homme couvert de femmes*. Mă întâlnesc cu Cony Wash: mare eveniment[3]. Sau toate astea s-au petrecut în 1923 și 1924? Nu mai știu. Da, cred că era prin 1923 și 1924, căci în mijlocul anului 1925, după ce m-a părăsit Cony, am scris scrisoarea către Aragon în *N.R.F.*, de unde mi s-a tras ruptura cu el. Încep să-mi pierd memoria: aș face bine să-mi scriu memoriile acum: mai târziu va fi prea târziu.

— De vreme ce am ajuns la cotituri, cea de a doua este călătoria mea în Argentina în 1932. Nu mai este vorba despre dragoste, ci acolo, ținându-mi conferințele („*Criza democrației în Europa*") — primele și ultimele din viața mea, sper — am devenit conștient, după reacția presei, că viața lumii occidentale avea să iasă din toropeala sa și că avea să fie sfâșiată de dilema fascism–comunism. Începând din acel moment, mă îndrept cu pași grăbiți spre prăbușirea într-un destin politic. Înainte de asta, chiuleam. În octombrie, când m-am întors, am ținut niște conferințe în Germania. Mă duc în Cehoslovacia, Ungaria, Italia, în anul următor... sau în 1934? Da, în 1934[4] (după ce am petrecut câtva timp la Belle-Isle cu Nicole Bordeaux [...]). În 1934, în ianuarie (cred) Bertrand de Jouvenel m-a dus la Berlin și cred că acolo am făcut cunoștință cu Abetz[5]. În 1935 mă duc la congresul de la Nuremberg[6], apoi la Moscova. În 1936, iau parte la prima reuniune a lui Doriot la Saint-Denis.

[1] De fapt, în ianuarie 1922; vezi introducerea.

[2] Thierry de Martel (1876–1940) celebru chirurg și ginecolog. Mama sa a scris sub pseudonimul Gyp. Martel s-a sinucis în 1940, când germanii au intrat în Paris.

[3] Întâlnirea cu Constance Wash a avut loc în 1924 în Țara Bascilor, unde Drieu închiriase o vilă la Guéthary. Acolo i-a invitat pe Aragon și alți prieteni.

[4] Data este exactă.

[5] Această amintire e confirmată în biografia lui Drieu alcătuită de Pierre Andreu și Frédéric Grover.

[6] Congresul partidului nazist.

Am fost gata-gata să devin comunist prin 1934, presupun. Din 1926 până în 1935, mă apropii de comunism, îl studiez puțin pe Marx, economia[1]: în fapt, sunt socialist din 1928, 1929.

Scriu toate astea fiindcă mă plictisesc și plouă fără încetare: am obosit de atâta citit și nu pot să scriu *Raspe* decât două ore pe zi. Dacă mă înverșunez, iese prost și mă obosește. După-amiază îmi stăpânesc pornirea de a mă apuca iar de scris: nu, doar două ore, dimineața. Temperament slab.

12 noiembrie

Fie crezi în lume, fie crezi în Dumnezeu. Fiecare îl exclude pe celălalt. Imposibil să-ți imaginezi infinitul creând finitul: toate explicațiile ce se dau sunt derizorii. Chiar în concepția *Vedantei* (Sankaya), lumea îl visează pe Dumnezeu, și asta e imposibil. Atunci, de ce l-ar visa perfectul pe imperfect? Totuși, este explicația cea mai puțin imposibilă. Dar infinitul nu are nevoie de finit ca să se conceapă; nu e nevoit să se conceapă. Chiar Guénon nu reușește să se descurce: alunecă peste dificultăți, discutând în mod rafinat și în termeni riguroși sistemele procesiunii divine. Aceste sisteme nu rezolvă nimic, deși sunt mai delicate decât simplismul creștin.

28 noiembrie

De opt zile am schimbat peisajul[2]. Dar, slavă Domnului, mă aflu tot la țară. Sper încă multă vreme de acum înainte să nu mai am ocazia să mă întorc la Paris. Scriu în continuare *Dirk Raspe*, în care schițez o nouă imagine a libertății mele. Din păcate, însă, citesc ziarele: va trebui până la urmă să nu le mai citesc... Tocmai asta voi face când, în sfârșit, voi deveni un vagabond, ceea ce abia aștept, când voi putea să pornesc la întâmplare prin Europa și prin lume, așteptându-mi sfârșitul.

— Îl recitesc pe Pascal. Jansenismul, ca și alte forme extreme ale creștinismului cu care se înrudește (calvinismul, anumite misticisme), mă seduce prin furia sa logică. Totul prin Dumnezeu și pentru Dumnezeu. Persoana umană, sub un anumit aspect, e ruinată. Aceasta ajunge la mistica lui Averoes și a lui Meister Eckhart; totul este nimicit în fața unității divine, în sensul că predestinarea marchează caracterul absolut misterios, aparent arbitrar al atotputerniciei divine. Desigur, janseniștii nu anihilează sufletul în fața lui Dumnezeu, nu-l precipită în Dumnezeu, dar îl subordonează în ordinea morală și chiar în ordinea cosmică în așa fel încât rezultatele sunt aceleași într-altă ordine decât

[1] Fapt atestat în eseul *Socialisme fasciste* (Gallimard, 1934).

[2] Drieu este acum la Chartrettes, în casa de la țară a primei sale soții.

în aceea în care se mișcă acești disperați după unitate, pentru care sufletele se contopesc în suflet. Și, în fond, pentru janseniști, nu este atât vorba de problema răului, ca pentru mistici, cât de problema unirii în Dumnezeu.

Rigoarea soluției janseniste — eterna damnare pentru majoritatea — corespunde ideii pe care o lasă să se înțeleagă marii inițiați ca Guénon că, în ceea ce privește ordinea umană și deci a determinatului prin excelență, acesta nu poate deloc să se degajeze vreodată total de lume și evadările spre nedeterminat sunt cu totul singulare. Micul număr al aleșilor la calviniști, la janseniști, corespunde micului număr de bodhisatva la budiști.

4 decembrie

Citesc într-un roman de Péladan (iată un scriitor mult prea disprețuit și batjocorit, care face cât trei sferturi și jumătate dintre academicienii din toate epocile, iar ignoranța celor ce-l acuză de plagiat sau de aproximații în toate domeniile ar fi trebuit să-i lase fără grai; e un discipol destul de demn al lui Barbey și al lui Villiers. Mai puțin tăios și profund decât Bloy, e mai vast, și această amploare nu e totdeauna goală pe dinăuntru. Profilul eticii sale este destul de amplu și cuprinde o mărturie importantă. E superior lui Bourges. *„Este un lucru magic să găsești în foștii tăi dușmani prieteni crescuți de timp."* Din păcate, iată un lucru care încă nu mi s-a întâmplat, ci, mai degrabă, dușmani crescuți din foștii mei prieteni. S-au împlinit douăzeci de ani de când m-am despărțit de Aragon, care mă urăște din ce în ce mai mult; m-am înfuriat uneori pe el, sigur, și am fost primul care am făcut să explodeze jena ce izvora din amabilitățile și duioșiile noastre de adolescenți. În plus, suntem profund despărțiți din punct de vedere filosofic: nu pot suporta acest materialism prefăcut sau sincer la un băiat care a scris pagini atât de frumoase despre idealismul subiectiv. Sexual, ghicisem adevărul despre el: înțeleg că nu mi-a putut niciodată ierta aceasta — nici faptul că i-am împrumutat bani. Aveam bani la o vârstă la care el, cu atât de mult talent, era atât de lipsit de bani.

Și Bernier? Era prea prost, prea incult[1].

Dimineața, mă scol pe la opt și jumătate și, după ce am băut un ceai cu sandvișuri în pat, am fumat o țigară. Mă spăl pe față, pe mâini, pe dinți. Nu mă rad decât din două în două zile, nu fac baie decât o dată pe săptămână. Scriu *Mémoires de Dirk Raspe* în fața rămășițelor unui parc mutilat de către un tăietor de lemne grăbit. Scriu între patru și opt pagini, fără efort, fără să fi citit vreodată ce am scris înainte. Scriu tot romanul fără să-mi pese de ceea ce s-a scris deja: poate că voi obține, în acest fel, tatonările vieții. De altfel, memoria mea în acest domeniu este sigură. Fără îndoială, mai târziu, voi corecta prea mult, ca de obicei.

[1] Această frază se afla la sfârșitul paginii în manuscris. În fața paginii următoare („*Le matin...*"), Drieu a scris, ca urmare a acestei observații: *„Un om are oare alți concetățeni decât modelele sale de-a lungul secolelor și al națiunilor?" „Există funcții care îl despart pe un om de tot."*

Tai lemne. Mănânc de prânz: un singur fel de mâncare și beau o cafea de orz. Fumez și mă plimb în această bucățică de parc. Pomii sunt golași și calc pe un covor gros de frunze moarte și de iederă. La câțiva pași de mine, aud trăncăneala oamenilor de la fermă: e prea aproape. Există o măgăriță, însărcinată, care rătăcește prin parc și pornește la galop când mă vede sau devine familiară, după cum îi vine. N-a muncit niciodată, fericita.

Mă întorc în casă pe la ora trei și citesc Pascal sau Evangheliile. Scriu un studiu despre mitologia lui Baudelaire[1]. După ora cinci, citesc câte un roman prost sau istoric. Studiez *Bucolicele* de Virgiliu. Citesc pentru a *„n"*-a oară *Comentariile* lui Cezar; emoție patriotică, primul portret al acestei entități, Galia, Franța. Mă odihnesc scriind un poem prost, de pus pe foc.

Cinez mâncând un fel de mâncare de legume, după o supă. Mă apuc iar de citit sau mă duc să petrec un ceas la „administratorul fermei". La ora unsprezece, dorm și chiar foarte bine.

Pascal induce în eroare prin dezordinea *Fragmentelor* sale, ceea ce n-a dorit: dă dovadă de o libertate de alură pe care ar fi șters-o în lucrarea terminată. A scris o capodoperă de libertate și de artă subiectivă, fără voie. Astfel, cei ce mor tineri profită de farmecul misterios al lucrului neîncheiat — Rimbaud, Lautéamont. Fericiți oamenii cu puține cărți, nu au timp să se mărturisească, să se domesticească repetându-se.

— Compar doctrina creștină a predestinării cu budismul. Același număr redus de aleși, același mister al harului. Căci de ce unii înțeleg Calea lui Buddha? De ce la unii revelația Roții[2] are loc? Har, geniu asemănător.

Și comunismul n-are nici o putere. Ce este admirabil în comunism este faptul că, după instaurarea lui, oamenii nu vor putea să se mai vaiete multă vreme, așa ca după instaurarea creștinismului și mai înainte, după alte revelații. Autocrație perfectă, aristocrație perfectă.

— Multă vreme, mi-a fost teamă de dispariția curajului militar în viața marilor orașe. Dar acum, văd că acest curaj renaște mereu și că nu creează câtuși de puțin curajul civic, ba chiar dimpotrivă. Civilii rămân mereu niște lași cruzi în comparație cu militarii, ca pe vremea Convenției. Civilii sunt cruzi pentru că le e frică, fiind dezarmați sau nefiind siguri pe armele lor.

6 decembrie

Soare pe arborii golași. Arborii par morți, dar nu sunt morți: viața este veșnică. Am mai citit încă o dată Evanghelia Sfântului Ioan. Singurul creștinism posibil, creștinismul grecesc: o pură epopee spirituală! Fără compromis. La Sfântul evanghelist Ioan nu există scena împărtășirii. Hristos spală pur și simplu picioarele apostolilor[3]. Nu există împărtășire carnală, doar un gest

[1] „Notă asupra doctrinei religioase a lui Baudelaire", în *Sur les écrivains* (Gallimard, 1964, pp. 325–347).

[2] Probabil roata renașterilor în sistemul budist.

[3] Evanghelia după Sf. Ioan, capitolul 13.

carnal, de un simbolism delicat și rezervat transmiterii spirituale. Hristos, după Ioan, este fiul lui Dumnezeu, neîntrupat, dar ghicindu-se în natura umană. Totuși, creează Biserica și-l hirotonește pe Petru. Să fi fost adăugat mai târziu? Nu se armonizează cu restul.

— Ceea ce este absolut necesar în socialismul integral, comunismul, este întoarcerea omenirii la totalitarismul total. Cu atât mai rău, dacă această teocrație e cu capul în jos. Dacă totuși cade în picioare, omenirea va porni din nou la drum, după un somn lung, spre o nouă civilizație; e singura sa șansă de a mai fi în continuare o forță creatoare. Dacă nu, va adormi, pentru un somn și mai lung. Omenirea are nevoie să doarmă, se vede clar. A stat trează prea multă vreme: zece secole, e mult. Dar când zic omenirea, vreau să zic, dintr-o prejudecată, Europa. Or, alte popoare dormeau de mult: ele vor lua în brațe comunismul. Dar nu cumva și-au inoculat putreziciunea Europei?

— Mersul comunismului în Europa se precizează pe zi ce trece, inexorabil, irezistibil. Stalin mi se pare a fi forțat să meargă până la capăt, imediat. Mai întâi pentru că are șaizeci și cinci de ani. Apoi, pentru că nu poate risca să lase Germania de Vest să se ralieze Occidentului, ceea ce ar reconstitui un front considerabil (America+Anglia+Germania+Franța). El încearcă să smulgă Franța Occidentului. Prin ea va pune piciorul în Mediterana (Bizerte?).

Anglia vrea să joace rolul de arbitru între America și Rusia. Dar se pare că Stalin preferă Franța, mai maleabilă, condusă de un ambițios, ca să-i pună bețe în roate Americii, în locul Angliei, care e la mâna Americii prin imperiul ei, fiind incapabilă să i se opună serios. Cu Anglia riscă să eșueze, în timp ce va ține totdeauna Franța în mână prin ura ei față de Germania. Și va putea să provoace mai ușor comunismul în Franța decât în Anglia. Partidul se pregătește să mizeze multă vreme pe ura față de Germania.

America (și până la urmă și Anglia, în ciuda reticențelor sale) se va apropia în acest caz de Germania? O va face prea târziu.

Evenimentele din Belgia și Grecia[1] să fie oare începutul celui de Al Treilea Război Mondial? Da, fără îndoială.

20 decembrie

„Nothing so stupid as a journal, when you go on scribbling in it without any real want."[2] Toată plăcerea unui jurnal se pierde când nu-l poți pune sub cheie și când oricine poate să-l citească în fiecare dimineață, fără să înțeleagă nimic din el.

[1] Eliberarea Atenei abia dobândită (12 octombrie 1944), rezistenții de dreapta și rezistenții de stânga n-au încetat să se înfrunte. 3 decembrie 1944 fusese o „duminică însângerată" la Atena: comuniștii declanșaseră o grevă generală cu caracter insurecțional. Trupele britanice ale generalului Scobie au intervenit împotriva manifestanților. Acesta a fost începutul războiului civil.

[2] *„Nimic nu e mai stupid decât un jurnal când continui a mâzgăli în el fără s-o dorești cu adevărat."*

— Am recitit mult Pascal în ediția Brunschwicg, toate opusculele. Hotărât lucru, această concepție creștină atât de limitată despre Dumnezeu mă supără. Nu mă interesează câtuși de puțin acest Dumnezeu personal pe care omul îl iubește, îl venerează. Nu, aici nu e nimic altceva decât o transpunere a unor fantome sociale, fantomele familiei și ale statului. E un zeu uman, or, ceea ce mă poate seduce la noțiunile filosofice sau religioase este tocmai distanța uriașă față de uman, ca la orientali, începând cu arabii, dar mai bine la hinduși și la chinezi. Ceea ce a captivat la Pascal sunt detaliile gândirii, butada bruscă și fulgurantă, așa cum există chiar în paginile sale lungi, și nu doar în fragmente. Dar sistemul lui se sprijină pe niște stâlpi putrezi, din punctul meu de vedere. În fond, e ciudat faptul că la acest matematician ceea ce predomină e doar dovada istorică. Căci pariul se sprijină pe argumentul continuității Bisericii, ascendența sa urcând până „la începutul lumii", profețiile etc...

Ceea ce este admirabil la el provine de la sceptici, de la Montaigne, de la Méré[1], de la Mitton[2]. Restul e banal: dacă și-ar fi încheiat apologia, n-ar fi fost mai reușită decât *le Discours sur l'Histoire Universelle*[3]. Ceea ce este, de asemenea, bine este elevația mistică, atunci când închizi ochii asupra obiectului acesteia, și anume Dumnezeul personal.

În mașinațiile legate de testamentul surorii sale, scris când s-a călugărit, s-a comportat cam dubios: Pascal contestând niște bani așezământului de la Port-Royal, asta e culmea. Ce păcat, ce păcat.

Ceea ce iarăși e bine, este aspectul cartezian, raționamentul subtil și ferm. Descartes l-a detestat, nu fără motiv, a ghicit, a văzut, a simțit în el cel mai mare dușman. Există totuși ceva ce îl depășește pe Descartes, o bruscă și scurtă libertate. Valéry este foarte nedrept față de el, e mai aproape de el decât de Descartes prin libertatea subită a rațiunii față de ea însăși, prin recurgerea la intuiție, la inspirație. Da, la inspirație, domnule, deși credeați că sunteți credincios lecției lui Poe: poezie = calcul. (Știu: calculul nu este ceea ce se crede. Un englez îmi spunea: n-am putut să devin un mare matematician pentru că nu eram poet.)

Pe aripile vântului[4]. Vulgaritatea romanului american. Lipsă de gândire, de semnificație. Chiar și la Faulkner. Să fie un realism sănătos? Nu, un realism sănătos devine suprarealism. Zola. Nu există scăpare, lume de dincolo. Cât de apropiați sunt unii de alții americanii și rușii contemporani: sufocanți.

[1] Méré (1607–1685), celebru pentru că a definit în eseurile sale conceptul de *„honnête homme"* (perfect om de lume, spirit cultivat, tipul ideal al epocii clasice – n. tr.).

[2] Damiens Mitton (1618–1690) consilier al regelui; inițial liber cugetător, a fost mai târziu, ca și Méré, un teoretician al noțiunii de onestitate (vezi mai sus, n. tr.) *Les Pensées* de Pascal conțin o controversă cu Mitton referitoare la eul uman (*„Le moi est haïssable..." – Eul este demn de ură*, Lafuma 597, Brunschwicg 455).

[3] De Bossouet, publicat în 1681.

[4] De Margaret Mitchell (1936).

Fountain[1]. Acest Morgan e un fel de d'Annunzio englez, un talmeș-balmeș mistic, dar bun romancier, așa cum sunt totdeauna. Cu vorbăria lui nesigură, aproape că m-ar întoarce la romanul american.

— Providența m-a trimis în case de la țară, unde dormeau biblioteci și unde cu pioșenie deschid cărți, scutur praful, tai paginile și citesc ceea ce nu a mai fost citit.

Între creștinism[2] și comunism există ceva comun în ordinea principiilor primare: sunt două realisme. Comunistul crede în realitatea materiei și a lumii, creștinul crede și el în realitatea materiei, dar, în plus, în aceea a sufletului și a lui Dumnezeu. Pentru creștin există trei substanțe distincte, pentru materialistul comunist, care este monist, una singură. Este un punct de apropiere foarte important. — Dar există și diferențe grave: mai întâi, chiar faptul că unul crede în trei, celălalt într-una. Căci deosebirea celor trei substanțe degenerează în conflict și creștinul tinde să țină cu una împotriva celeilalte. Creștinul nu va admite niciodată că materia e o substanță egală cu sufletul. El are o preferință, el vede o diferență. Acest lucru îl duce foarte departe de comunism. Se ajunge la conflictul finalităților. Pentru creștin, finalitatea este sufletul, nu trupul (deși crede în învierea trupurilor). Niciodată creștinul nu va admite că fericirea pământească, fie ea și extremă, fie ea realizată la maximum în societatea socialistă, este suficientă. Prin prezența sa, va exista totuși o îndoială, o discreditare a societății socialiste.

Totuși, ne-am putea închipui că, dacă ar mai exista teologi catolici (despre cei protestanți nici nu merită să vorbim), dacă unii dintre ei ar susține că materia este o realitate pentru creștini, ei pot admite materialismul istoric, economismul marxist, revoluția proletară.

Marxismul ar deveni expresia violentă, dar dreaptă a moralei evanghelice (atât de ambiguă). Realizarea fericirii pe pământ ar fi drumul spre realizarea fericirii în cer. Nu s-ar duce lipsă de unele texte justificative — chiar dacă altele ar fi foarte stânjenitoare. Materialismul ar fi realizarea primă, conform unui proces dialectic al spiritualismului. Oare pentru materialiști, materia devine spirit? Etc...

— Rușii sunt europeni, dar europeni care locuiesc în alt continent — ca și americanii.

24 decembrie

Și eu, care, acum două luni, mă credeam pentru totdeauna la adăpost de emoțiile politice! Această „campanie din Franța" a lui Hitler[3] stârnește în mine

[1] De Charles Morgan (1932).

[2] În fața acestui rând, Drieu a repetat, pe pagina din stânga a caietului, data: 20 decembrie.

[3] Pe 16 decembrie a fost declanșată în Ardeni contraofensiva lui von Rundstedt care va necesita o lună de zile de lupte ale Aliaților spre a fi oprită. Drieu se gândește, foarte evident, la ultima tresărire a lui Napoleon I în cadrul „campaniei din Franța" din 1814.

un vechi rest de interes. Dar nu prea profund. În realitate, politica n-a fost pentru mine decât un motiv de curiozitate și obiectul unei speculații marginale. Am oroare de afaceri, iar de oameni mă scârbesc repede sau mă plictisesc. Nu am poftă să-i cunosc decât ca să-mi alimentez mania de a face pronosticuri.

Un Crăciun departe de Paris, ce noroc. Această perioadă mi-a provocat totdeauna o melancolie neagră, pe care odinioară o înecam în alcool; mai apoi, mi-am petrecut serile cu pricina în pat. Dar îmi amintesc câteva reuniuni sinistre.

(Totuși, după *Daily Mail*, Aliații nu au decât 43 de divizii de infanterie, 13 divizii de tancuri, 4 divizii de parașutiști. Nici germanii nu au, probabil, mult mai puțin. Povestea asta o să-i bucure mult pe ruși, care vor profita de ea, oricum.)

31 decembrie

Well, what a year! I regret nothing; no, I regret one thing: not to have succeeded on the 12th August. But now, I am again in life, and much more than in the first months of this year. It seems — it seems! — that things are turning good; there are no more arrests, they are fed up with arrests; 30 000 people in jail, said the minister of the interior. That is perhaps enough. It is no less than Vichy had in its camps. It will be perhaps like that always in Europe, now: it was like that in a part of Europe since a long time, since 1914.

What will become of me? I don't know and I don't care. Between democracy and communism there is no more interest for me, I suppose. I was for Europe, and Europe has been spoilt by Hitler in 1940; I was for European socialism, and it does not exist any more, Europe being torn between the Saxons and the Russians. Shall I write? I wrote because it has become a habit, late, too late. But it does not mean much: the time of literature and art is close. The trouble is I am too old to enter a new trade. And I am not enough a mystic, to get out really of life. Well, I shall be a wanderer as I have been always in fact. But if I can't travel, I think I shan't have patience to wait for death[1].

[1] Doamne! Ce an! Nu regret nimic; ba nu, regret un lucru: că nu am reușit pe 12 august. Acum însă, sunt din nou viu și chiar mai mult decât în primele luni ale acestui an. Se pare – se pare! – că lucrurile iau o întorsătură bună; nu se mai fac arestări, și-au făcut plinul de arestări: 30 000 de persoane în închisori, a spus ministrul de interne. Poate că ajunge. Nu e mai puțin decât avea guvernul de la Vichy în lagărele sale. Poate că așa va fi totdeauna, de acum, în Europa: așa era într-o anumită parte a Europei de multă vreme, din 1914.

Ce se va întâmpla cu mine? Habar n-am și mi-e totuna. Între democrație și comunism, cred că pentru mine nu mai e nimic interesant. Eram pentru Europa și Europa a fost distrusă de Hitler în 1940; eram pentru socialism european și acesta nu mai există, Europa fiind sfâșiată între saxoni și ruși. Voi mai scrie? Scriam pentru că devenise un obicei, târziu, prea târziu. Partea proastă este că sunt prea bătrân ca să apuc de o nouă meserie. Și nu sunt îndeajuns de mistic pentru a ieși, cu adevărat, din viață. Ei bine! Voi fi un vagabond, așa cum, de fapt, am fost totdeauna. Dar dacă nu pot să călătoresc, cred că n-o să am răbdare să aștept moartea.

1945

Ianuarie[1]

The temptation comes back, very strong. Perhaps I have enough to do it: a little laudanum combined with a few pills of Dial Ciba. I should do it in a wood — or close to the river, and fall in the river when I get asleep. I am afraid of the cold of the river. But I am sick of that new novel, sick of that house, sick of France above all, sick of Europe, sick of the earth. I can't take real interest any more in „things", „people", „problems".

Citesc un vechi manual de psihopatie: maniacs, lunatics, melancholy men, you are our brothers. What a little difference between you and us. Perhaps, they will say I was mad.

And I am so quiet, so clear-minded.

1) — There is too a point of honor: „When you have started such a thing, you must finish it", says the samorai[2].

2) — At other moments, I think of my „comrades" in jail. No one, in trial, seems to have shown any pride. They were low, all of us: I would come and show that there were fine people with these ideas. One and two. 1) and 2) prove that I am still, in my low parts, full of frivolous thoughts.

I have made no progress in concentration. The reason is that novel that distracts me. And, too, I am not the man for concentration! I am the last man for that. I am a man of dream, that is another thing[3].

---

[1] Această dată a fost scrisă de Drieu pe pagina din stânga a manuscrisului.

[2] Forma corectă ar fi: samurai.

[3] Tentația revine, foarte puternică. Poate că am tot ce-mi trebuie ca s-o fac: un pic de laudanum amestecat cu câteva pilule de Dial Ciba. O s-o fac într-o pădure sau lângă un râu și voi cădea în râu, adormit. Mi-e frică de răceala râului. Dar m-am săturat de acest nou roman, m-am săturat de această casă, m-am săturat de Franța, m-am săturat mai cu seamă de Europa, m-am săturat de pământul ăsta. Nu mai reușesc să mă interesez cu adevărat de „lucruri", de „oameni", de „probleme".

[Citesc un vechi manual de psihopatie:] maniaci, nebuni, melancolici, sunteți frații noștri. Ce puțină diferență este între voi și noi. Poate se va spune că eram nebun.

Iar eu sunt atât de calm, de lucid.

8 ianuarie

Poeții și filosofii sunt ca niște sclavi în raport cu maeștrii lor, adevărații inițiați. Infirmi, nu sunt capabili decât să imite și să deformeze, imitând-o, gândirea maeștrilor lor. Din lipsa unei nobleți înnăscute, din meschinăria unor executanți și a unor meseriași, ei reduc la un mod de gândire particular ceea ce este gândire universală. Din dorința de a spune și pentru a se lăuda că au spus, aceștia distrug inexprimabilul. Oferind gloatei o disciplină, o depărtează de adevăr.

Trebuie scris din ce în ce mai puțin și, în curând, nu mai trebuie scris deloc. Scrisul este contrar meditației. Lenea ta de a medita se sprijină pe faptul că speri să te eliberezi pe jumătate scriind.

„La poitrine des nobles est le tombeau des secrets" (Pieptul nobililor este mormântul secretelor") Gazzali[1], *Thya* IV, 22.

A fi din ce în ce mai mistic și din ce în ce mai sceptic. Cuvântul Dumnezeu deviază și împiedică elanul spiritual.

— Atenienii, învinși la Cheroneea, au visat timp de un secol să se elibereze de dominația macedoneană. N-au fost eliberați decât ca să cadă sub dominația romană.

În timpul expediției lui Alexandru în Persia și în India, se mângâiau în fiecare dimineață cu vestea morții sale. Când, în sfârșit, au primit-o, s-au răzbunat pe el izgonindu-l din Atena... pe Aristotel[2].

17 ianuarie

Toropeala iernii. Zăpadă. Mă lupt cu sobele ca să realizez, în această casă glacială, mici zone de căldură. Nu mai lucrez la *Dirk Raspe*, din care am scris primele trei părți: au mai rămas alte trei. Mă cam scârbisem de Dirk și de mine însumi din Dirk și de Dirk din mine însumi: or, eu unul nu lupt niciodată

1) Mai există și un punct de onoare: „Când ai început așa ceva, trebuie s-o duci până la capăt", zice samuraiul.

2) În alte momente, mă gândesc la „tovarășii" mei, în închisoare. Nici unul, în cursul procesului, nu pare să fi dat dovadă de mândrie. Erau abătuți, așa suntem cu toții: m-aș duce și aș arăta că existau și oameni de bine care aveau aceste idei.

Unu și doi. 1) și 2) demonstrează că mai sunt încă, în părțile mele cele mai slabe, plin de idei frivole.

Nu fac nici un fel de progrese în domeniul concentrării. Motivul este acest roman care mă distrage. Și, în plus, nu sunt un om capabil de concentrare! Sunt ultimul om capabil să fac așa ceva. Sunt un om visător, ceea ce e altceva.

[1] Al-Ghazali (1059–1111), teolog și filosof iranian. Ostil intelectualismului filosofic, s-a orientat spre ascetism și căutarea extazului mistic.

[3] Aristotel fusese profesorul lui Alexandru.

împotriva dezgustului și a oboselii. Corectez studiul despre *les Litanies de Satan*[1] și *le Récit secret*[2]. Compun în continuare poeme proaste, care mă amuză grozav: știu că sunt proaste și totuși... un poem prost îl apropie uneori pe poet, dacă nu pe cititor, de frumusețe.

Tot mai studiez filosofia: mă întorc la filosofii europeni ca să-i compar cu cei orientali, ca să-i luminez pe unii cu ajutorul celorlalți, ca să-mi temperez (poate) entuziasmul de novice față de orientali, ca să descopăr unitatea ocultă sub multiplicitatea pe care o etalează neinițiații. Filosofia germană mi se pare mai apropiată de cea orientală decât cea engleză, franceză. În Evul Mediu, Franța era oare mai apropiată de Orient? Kant și filosofii identității și Schopenhauer, detractorii lor sunt cei ce se apropie de Orient. Și chiar teoria cunoașterii elaborată de Nietzsche seamănă cu aceea a budiștilor. Hegel este cel mai depărtat de Orient, printr-un singur aspect, realismul său absolut: idealismul său absolut este un realism absolut! Marx n-a avut mare lucru de modificat la Hegel!

Mereu aceeași lipsă de aptitudini; pentru meditație: nu gândesc decât citind sau scriind: omul modern. În restul timpului, imaginez locuri sau împrejurări: interioare, iubiri, constituții. Mi-am pierdut acea frumoasă exaltare de dinainte de 12 august și de după: am căzut din nou în viață. Aștept sfârșitul iernii.

Politica mă interesează foarte puțin, întrucât cred că destinul e gata scris; Rusia va fi stăpâna Europei. S-a și realizat mai mult decât pe jumătate. Aveam dreptate să doresc să mor: cred în triumful comunismului și sunt prea bătrân și prea rătăcit pentru a fi comunist. Sunt prizonierul unui rest de instinct de clasă: numai acțiunea m-ar putea elibera de el.

— Va exista poate o tresărire anticomunistă în Occident, prea târziu. Sau poate chiar deloc.

— Mi-ar fi plăcut să fac parte din acea confrerie a sinucigașilor: la urma urmei, e o nobilă confrerie.

18 ianuarie

Am recitit cele câteva rânduri de mai sus: mereu, mania istoriei. Nu voi vedea niciodată lucrurile în afara timpului. De ce să compari, de ce să stabilești apropieri? De ce să nu te bucuri, mai degrabă, doar de diferențe. Kant nu e asimilabil nimănui. Nu cred însă în indivizi, n-am crezut niciodată în ei. Nu cred

[1] Tot în „Note despre doctrina religioasă a lui Baudelaire".

[2] *Récit secret* a fost publicat întâi izolat în 1951 la Editura A.M.G. prin grija lui Jean Drieu la Rochelle, apoi republicat împreună cu sfârșitul *Jurnalului* la Editura Gallimard (1961).

în genii, în originali: ceea ce admir le ei este trăsătura lor comună. Ce mă tentează sunt asemănările, pentru că ele mă conduc la unitate.

Daumal îmi spunea că ajunsese să nu mai vadă deloc lucrurile din unghiul devenirii, al istoriei, din unghiul european — datorită exercițiilor sale indiene. Dar, în clipa morții sale, nimeni n-a îndrăznit să-i spună că avea să moară, iar el nu părea să prevadă acest lucru, nici să-l presimtă. Cine știe?

Un romanist german îmi spunea: *„Dumneavoastră sunteți ai lui Aristotel, noi suntem ai lui Platon."* E adevărat, dar în fond ce aflu de aici? Ce mă învață istoria? Omul este mereu același, mereu din altă parte, mai degrabă, decât de aici. Cred că e în natură, că nu e decât natură, așa cum crede Goethe, dar natura produce o a doua natură, care se opune sieși (pentru a i se supune, mai tainic). Dacă omul este opus naturii, înseamnă că natura este golită de ceea ce se pune în om.

Mă gândesc la Huxley, care s-a retras la timp în America. La asta mă gândisem și eu în 1939. Mă gândisem să plec în Mexic. Ar fi trebuit s-o fac, pentru ca cel puțin un francez să fie „înțelept" în toiul evenimentelor, prefăcându-se că se află deasupra lor și departe de ele. Nu ca Rolland în 1914[1], care nu adăuga decât încă o agitație celorlalte. N-am putut să-l sufăr niciodată, din cauza stilului său prost. Stilul este omul, deci în el exista ceva vulgar, ceva învățat, învățat greșit. Tot absolvenții Școlii Normale Superioare. Sorbona de astăzi este și mai rea decât cea de altădată. Distincția care domnea odinioară în Biserică ținea, desigur, de nobilime. Iată ce a dat ea literaturii franceze: Montaigne, Ronsard, Retz, Saint-Simon, La Rochefoucauld, M-me de La Fayette, Vauvenargues, Choderlos (?), Chateaubriand, Vigny, Lamartine, Musset, Villiers, Montherlant. Și câți am uitat. Barbey (?), du Bellay. (Și Delacroix, bastardul lui Talleyrand). Fénelon, Apollinaire. Anumiți burghezi sunt încă și mai rafinați, acuți, aristocrați: Baudelaire, Mallarmé. Nobilii au totdeauna ceva neglijent, ceva dezinvolt, prețul plătit de omul de calitate, de „l'honnête homme"[2] care nu e cu totul și cu totul un profesionist... Se poate oare spune acest lucru despre Ronsard, de Chateaubriand? Sunt niște literați atât de desăvârșiți, atât de îngrijiți.

Faptul că Burnouf[3], care a făcut atâta pentru orientalism, este de origine normandă mă bucură. Nu voi scrie niciodată acea carte despre normanzii din domeniile literelor și ale artelor. Corneille și Poussin, Fontenelle, Méré, Flaubert, Barbey, Maupassant, Manet, Boudin, Gourmont. Ce departe și totodată ce aproape sunt de acești oameni. Mă trag și din Île-de-France.

---

[1] Instalat în Elveția în timpul Primului Război Mondial, Romain Rolland (1866–1944) a publicat în 1915 *Au-dessus de la mêlée*, o culegere de articole pacifiste.

[2] Idealul uman al perioadei clasice: om de lume desăvârșit, extrem de cultivat, dar care nu se pretinde specialist în nici un domeniu și nici nu se mândrește cu ceva (n. tr.).

[3] Eugène Burnouf (1801–1852), specialist în budism, a descifrat *zen*-ul. Tatăl său, Jean-Louis Burnouf, filolog celebru, se născuse la Urville, în Normandia.

Hebert în politică, d'Alençon.[1]

— „Greu să-ți imaginezi, de câtă inteligență este nevoie ca să nu fii ridicol", zice Chamfort. Or, întrucât nici un om de duh nu are așa ceva în fiecare ceas, nici în fiecare zi...

Hazul a murit în Franța. Cine a mai avut în ultimii ani? Chamfort mai avea câte ceva în timpul Revoluției.

20 ianuarie

Totdeauna am crezut că închisoarea e o pedeapsă mult mai cumplită decât moartea; desigur, azi, mai mult ca oricând, gândesc astfel. Și totuși, dacă aș fi un adevărat filosof, n-ar trebui să-mi fie frică de închisoare. (?)

— At fifty, the body becoms an *impedimentum* for it is no more a real source of pleasure, but it keeps the memory of pleasur: my seins[2].

Faptul că Hume era scoțian și că Berkeley irlandez (englez din Irlanda, dar din mamă irlandeză) nu cred să fie o simplă întâmplare. Iată doi celți care reprezintă în filosofia engleză acea tendință imaginativă și idealistă specifică rasei lor: pentru Hume cu nuanțe, pentru Berkeley la modul absolut, lucrurile nu există decât în spirit. Berkeley e la fel de idealist ca un indian ca Sankya sau Nagarjuna sau alt arian asemenea lui Kant sau Fichte sau Schopenhauer, ținând însă seama de o mie de nuanțe.

Asemenea tendințe existau deja la Locke, care e anglo-saxon. Dar întreg mediul englez este pătruns de influență celtă... Iată-mă iarăși lansat în „abstracțiuni" cum zice Berkeley. Căci, la Hume, subiectivismul are un caracter pozitiv, *matter of fact*, inversul misticismului, în timp ce la Berkeley sesizăm elanul spre mistică!

— Se poate oare spune global: arienii sunt mistici și semiții sunt realiști, materialiști? Da și nu. Evreii au gustat din plin din platonism (Filon)[3], arabii din neo-platonism. Însă Platon este deja departe de idealismul subiectiv al hindușilor. Mulți hinduși însă nu sunt idealiști subiectivi. Unele dintre principalele lor sisteme sunt dualiste, pătrunse de un puternic atomism. Budismul nu pare să se fi dezvoltat într-un mediu pur arian și, totuși, e cel mai subiectivist.

Gita reprezintă minunat echilibrul dintre subiectivism sau, mai degrabă, idealismul (nu e același lucru) arienilor și preferința lor pentru acțiune. Berkeley este idealist și se duce în Bermude să întemeieze o colonie filosofică. (Platon în Sicilia și scrie *Republica*.)

[1] Vezi tabelul de mai jos, p. 372

[2] La cincizeci de ani, corpul devine un *impedimentum*, căci nu mai este o sursă reală de plăcere, însă mai păstrează amintirea plăcerii: sânii mei.

[3] Filon Iudeul sau Filon din Alexandria (aprox. 13 î.Hr – aprox. 54 d.Hr) a influențat neo-platonismul combinând în filosofia sa Biblia și moștenirea platoniciană.

Tendința criticist–subiectivistă a englezilor. Începând cu Occam[1] în Evul Mediu.[2]

[1] Teologul William of Occam (aprox. 1300 – aprox. 1350), teoretician al nominalismului, este considerat un precursor al empirismului englez.

[2] În partea de sus a paginii din stânga, în fața acestor observații, Drieu a scris: *„Încă mai visez să scriu o paralelă între sfântul Pavel și Marx. Dar nu sunt destul de învățat."*

În față, pe pagina din stânga, Drieu a inserat tabelul următor:

Picardie	*Boulogne*		
Calvin	Sainte Beuve		
Lorraine	*Bretagne*	*Ardennes*	*Champagne*
Hugo (Bret.)	Chateaubriand	Rimbaud	La Fontaine (?)
Barrès(?)	Renan	Verlaine	Claudel
Normandie	*Île de France*	*Bourgogne*	*Touraine*
Corneille	Villon	Bossuet	Ronsard
Poussin	Molière	Diderot	Bellay
Fontenelle	Racine	Lamartine	Rabelais
Méré	La Bruyère		Balzac
Flaubert	La Fontaine (?)		Musset
Maupassant	Voltaire		Descartes(?)
Barbey	Vigny		
Monet	Baudelaire		
Boudin	Mallarmé		
Gourmont	Debussy		
Gide(?)	Nerval		
	Péguy		
	France		
	Michelet (?)		
	Musset		
Bordelais	*Auvergne* Villon	*Dauphiné*	*Languedoc*
Montaigne	Pascal	Beyle	Comte
Montesquieu	Chamfort		Valéry
	Barrès (?)		
			Provence
			Massillon!
	Fénelon		Maurras
	Bloy (Pères!)		Thiers
			Rivarol
Străini:	Retz (Paris)		
	Zola (Midi)		
	G. Sand		
	Apollinaire		
	Lautréamont (Tarbes)		

27 ianuarie

I don't work anymore. Only I correct sometimes for half an hour precedent writings. I read and I wait. I will die, sooner or later. I don't believe in literature and I think the time of literature is gone. Suppossing I were not murdered by the communists at the first moment, I don't see what I could in the... [1]

Acum, după ce l-am citit pe Berkeley, recitesc *Lumea ca voință și reprezentare*[2]. O citisem în 1940, în timpul prăbușirii, la Roque-Gageac, în acea adorabilă grădină sprijinită de povârnișul vertical al dealului: se afla într-un contrast minunat și biruitor asupra bietei convulsii din afară. Oare o mai citisem și altădată?

„Subiectul este ceea ce cunoaște și nu este cunoscut." Iată un cuvânt care îmi lămurește toate lecturile mele indiene. Budiștii zic: *„sufletul nu există, nu există decât secvențe de senzații. Și totuși există durerea. Și totuși există în noi ceva care poate distruge durerea."* Acest lucru este subiectul care nu este cunoscut — și pentru care corpul este „obiectul imediat".

Cât s-a trezit geniul german în acest prim contact cu gândirea ariană regăsită. Cât de aproape mă simt de aceasta, cât de emoționant e acest lucru: în toată filosofia engleză nu e nici un singur accent emoționant — ci în poezia engleză. Berkeley, spiritualist, idealist este — într-un fel — la fel de „terre à terre" ca și Hume, Locke sau Hobbes.

Biata Europă, sfâșiată, pierdută. I-ai chemat pe americani, pe de o parte, pe ruși, pe de alta. Și acum ești călcată în picioare, menită celor mai cumplite distrugeri, celor mai rele sfâșieri — iremediabile — Europa = Grecia.

1 februarie

Un semn de bătrânețe pe care îl remarc cam de multă vreme: mi se măresc urechile. Omul, înaintând în vârstă, arată că nu e decât un măgar.

— Rușii se apropie de Berlin[3], Hitler a ținut un discurs, Anglia ne va urma în ruina noastră[4].

3 februarie

De ani de zile m-am săturat de politică: în sfera asta, ceea ce numim prostia omenească explodează cu o satisfacție monstruoasă (Ce vrea să zică: prostia

[1] Nu mai lucrez. Mă mulțumesc să corectez uneori, timp de o jumătate de oră, scrieri precedente. Citesc și aștept. Vor muri mai devreme sau mai târziu. Nu cred în literatură și consider că vremea literaturii a trecut. Presupunând că nu voi fi fost ucis de comuniști în primele momente, nu văd ce aș putea în ...

[2] De Schopenhauer (1819).

[3] Ultimii apărători ai Berlinului nu vor capitula decât pe 2 mai.

[4] Vezi Anexa I.

omenească, din punct de vedere metafizic? Prostia lumii, prostia emanației... sau a creației?) Și cu toate astea, tot mă mai ocup câte puțin de politică. Din lene, din lipsă de profunzime, inerție profesională (pe cuvântul meu!) Acum înțeleg ce a vrut să spună Barrès atunci când l-am întrebat: dar de ce v-ați petrecut ani de zile în această activitate? — *„Eh! Când ai scris două sau trei ore, până la urmă ți se face scârbă de tine. Și atunci? Nu-ți mai rămân decât cucoanele și asta. Cu cucoanele mai omori încă două sau trei ore, și atunci?"*

Asta e? Adesea, în cursul unei conversații, ajung la politică, așa cum aș ajunge la o partidă de cărți. Există atât de puțini oameni cu care să poți vorbi despre altceva; sunt atât de inculți sau atât de cantonați într-o zonă a culturii, atât de „specializați" cum se zice în jargonul infect al timpului prezent.

Ca joc de ghicitori, e nostim. Ce se va întâmpla? Câte supoziții, ipoteze și profeții n-am tot făcut. M-am înșelat mult, desigur. Cu privire la Rusia, mai mult decât cu privire la Germania. Deloc cu privire la Franța.

Studierea religiilor și filosofiilor, istoria, literatura, nu-mi mai sunt de-ajuns — sau, mai degrabă, ele nu mă mai mulțumesc: am nevoie de divertisment.

Am dorit să fiu un om complet, nu doar un șoarece de bibliotecă, ci și un om de acțiune, care-și asumă responsabilități, care primește și dă șuturi. Desigur. Dar aici se află tot atâta vanitate, cât și curaj. Și voi regreta mereu că nu am ocupat în ultimii ani postul rămas gol: postul de dandy, de om riguros nonconformist, care refuză toate prostiile curente într-un sens și în celălalt, care manifestă discret, dar ferm o indiferență nelegiuită. Ceva între Baudelaire și Renan, Rémy de Gourmont și Mallarmé. Dar în 1870 și-au pierdut cu toții capul: Baudelaire, care și-l pierduse în 1848[1], nu cumva l-ar fi pierdut din nou în 1870?

Ce mă deranjează în postura de dandy și m-a ținut departe de ea e puritanismul deghizat; *non me tangere*, omul care se izolează de viață, de sarcini, de greșeli. La urma urmei, prefer să mă fi tăvălit în noroi cu ceilalți... Nu chiar atât de mult, există lucruri pe care nu le-am spus niciodată, gânduri răzlețe care nu mi-au trecut niciodată prin minte. Și apoi, în sfârșit, am fost printre cei *happy few*, printre acei tipi care în cadrul colaborării nu se aflau acolo pentru a colabora, ci doar pentru a nu fi în altă parte, în turma care asuda de frică și de ură.

Slavă Domnului că nu am scris niciodată cartea la care am visat despre psihologia francezilor. Când te ocupi prea mult de poporul tău, ajungi până la urmă să înjuri în el întreaga omenire. Îi atribui tot răul pe care îl crezi despre oameni. I-am văzut pe nemți destul de îndeaproape ca să-i consider la fel de idioți ca și francezii. Conformismul de turmă e pretutindeni același, evident.

Cel mai nostim este însă faptul că acest conformism ni se pare admirabil când îl vedem de la distanță, în timp sau spațiu. De exemplu, la japonezi sau chinezi. Tocmai asta constituie stilul unei civilizații. Dar stilul nostru, ca și civilizația noastră, este stricat.

[1] Pe 24 februarie 1948, pe baricade, Baudelaire zicea că vrea să-l împuște pe generalul Aupick (tatăl său vitreg, care îl crescuse de la vârsta de 7 ani – n. ed.).

Doamne, cât te izolează și ce amar te face cultura, puțina cultură pe care o ai. E absurd, n-ar trebui să fie decât un izvor de bucurie. Faptul că gloata e gloată e foarte bine; altfel, nu ne-am mai bucura de contrast. Or, orice bucurie delicată se percepe într-un contrast.

În noiembrie, am recitit aproape tot Wilde. Îmi produce cam același efect ca Gautier. Artist plastic, nu total lipsit de gândire, căci nu se poate scrie atât de bine fără a gândi. Dar este vorba despre o gândire care se neagă pe sine, care se lipsește de poanta sa — și prea ușor — *din conveniență*. Da, oameni ca Gautier, Wilde, Maupassant, Flaubert[1], chiar Baudelaire sunt niște revoltați și, în același timp, niște conformiști. Vor să fie înțeleși de public, de critici, vor să devină niște clasici. În consecință, scriu clar, corect. Iar acest conformism social anulează mult din efectul revoltei lor. Și apoi, cu toții au disprețuit și ignorat filosofia și filosofia religioasă: acest lucru îi coboară la nivelul filistinilor și al femeilor.

Cei ce s-au salvat, s-au salvat accidental: Rimbaud datorită tinereții sale (dar dacă s-ar fi întors cu ceva bani din Abisinia...; scrisorile sale de acolo, uneori te înfioară). Lautréamont datorită tinereții sale (și totuși, a avut timp să scrie „Prefața" la *Poésies*), Nerval datorită nebuniei sale, Pascal datorită morții (dacă ar fi avut timp să facă ordine în ciornele sale, am fi avut un tratat destul de rece, fără străfulgerări. Desigur, mult din geniul său a rămas în lucrările terminate dar, în sfârșit...)

Baudelaire a sacrificat într-adevăr prea mult pe altarul ideii îndatoririi de a fi bun, de a fi urmașul lui Hugo etc. (*Paysages de Paris*). Slavă Domnului, rămân destule strigăte. Mallarmé, în fond, e singurul care a rezistat. Totuși, nu-i destulă filosofie... Deși *Le Coup de dés — Igitur*... ce-ți trebuie mai mult?

17 februarie

Îngâmfarea europenilor, care cred că numai ei sunt pe lume, hrănește îngâmfarea evreilor, care cred că le-au dăruit europenilor întreaga substanță a religiei lor și că această religie este singura demnă de interes.

Și totuși, religia ebraică asimilase multe elemente ariene încă din perioada captivității; creștinismul primitiv s-a dezvoltat într-un mediu ebraic total contaminat de elenism și de alte influențe; metafizica creștină e grecească; Evul Mediu a bulversat tradiția greco-iudee a creștinismului mediteranean.

Și, pe de altă parte, întreaga Asie protestează împotriva acestei duble îngâmfări: Iranul, India, Tibetul, China, Japonia.

Influența iudaică asupra islamismului întărește îngâmfarea lor: totuși filosofia arabă este mai mult grecească decât iudaică, asemenea filosofiei iudaice înseși (Filon, *Kabbala*, Spinoza).

[1] Vizavi, pe pagina din stânga, Drieu a adăugat: Mérimée.

20 februarie

În toate țările, în toate epocile, în toate religiile, experiența mistică este asemănătoare cu ea însăși. „Epoca de piatră" este o perioadă de decadență față de ciclurile de civilizații precedente. Superioritatea desenelor paleolitice: sfârșitul unei excelențe.

Rușii ar putea, poate, să spiritualizeze materialismul. Ei au transformat superstiția lor privindu-i pe americani într-un izvor de măreție morală și de sacrificiu ce nu se simte curgând în America.

— Clarvăzătorul vede așa cum porumbelul călător vede porumbarul de unde a plecat și în care se va întoarce.

Omul aflat în cea de a 3-a dimensiune vede uneori în cea de-a 4-a așa cum o ființă dintr-a 2-a dimensiune ar putea uneori vedea într-a 3-a.

Noi nu vedem un cub în totalitatea sa cu ochiul, ci cu un alt mijloc de vedere.

„I must work the works of him that sent me, while it is day: the night comes when no man can work." (St. John, 9, 4)[1]

Ideea ciclurilor. Ne aflăm într-un moment prost.

— „Social-Democracy — The ragged sovereign who exceeds even oriental despots and gods in his taste for compliments[2]." Astarte. A fragment of truth concerning George Gordon Byron, Sixth Lord Byron / Accorded by his grandson Ralph Millanke, Earl of Lovelace. Chiswick Press. London. 1905.

Byron a avut o criză de furie când a aflat de Waterloo.

Le système d'Epicure nu este ceea ce cred materialiștii noștri naivi. Era un relativism antiscientist, antilogician.

Epicur și stoicii îi urau pe savanți. Își băteau joc de astronomi, întrucât concepția lor despre eclipsă era contrară aparenței oferite de simțuri și afirmau că, în realitate, astrele nu sunt mai mari decât par.

Epicur se limita la mărturia simțurilor, dar cu condiția ca senzația să fie clară, fără să se precizeze în ce consta această claritate.

Inconvenientul atomului se regăsește în anumite forme ale filosofiei idealiste: *universa in re*[3] al lui Aristotel, ideile lui Platon (etaje diferite).

[1] „Trebuie să fac, până este ziuă, lucrările Celui ce M-a trimis pe Mine; că vine noaptea, când nimeni nu poate să lucreze." (Ioan, 9, 4). Ed. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R., București 1988, p. 122 (n. tr.).

[2] Social-democrația – suveranul zdrențăros care îi depășește până și pe despoții orientali și pe zei prin setea sa de complimente.

[3] De fapt, este vorba despre *universalia in re*: universalii pot fi considerați ca fiind simple reprezentări universale în conștiință, ca la William of Occam, sau, după realismul medieval, ca niște *res*, lucruri. După tradiția platonico-augustiniană, universalul este chiar superior particularului, căci *res particularis* nu reprezintă decât un caz izolat de *res universalis*, al universalului. Acesta din urmă, conceput ca o idee platoniciană, constituie esențialul unui lucru, ceea ce acesta este propriu-zis.

Credea că zeii sunt ființe mai perfecte decât omul, dar fără mai multă influență asupra lumii. Le acorda un cult în calitatea lor de tipuri de frumusețe.

Asemănare între Epicur și Hume, Locke: conceptele sunt senzații repetate și slăbite.

Concepția sa despre plăcere își avea originea la cirenaici[1]. În privința metafizicii, era tributar lui Democrit.

Ridicola sa concepție privind imaginea vizuală.

El nu era determinist, nu credea în fatalitate. Credea că atomul își poate schimba brusc direcția și că omul poate să se retragă în sine însuși și să trăiască asemenea unui zeu... muritor, departe de influențe.

Când trăia și profesa, Atena era sub dominația macedoneană de o jumătate de secol. S-a întors la Atena în 307, atunci când Atena a redobândit o falsă independență acordată de Demetrius Poliocertes, rege macedonean. Fusese izgonit din Atena împreună cu alți 12 000 de bieți cetățeni de către Antipater, la vârsta de optsprezece ani. Se născuse la Samos (348–270 î.Hr.) dintr-un tată cleruc[2].

Linia gânditorilor englezi moderni este perfect clară: cei doi Bacon, Hobbes, Locke, Hume, chiar Berkeley. E o poziție înainte de toate experimentală. Experiența îi îndeamnă să nu aibă încredere decât în ei înșiși; în ei înșiși ei nu găsesc decât experiența simțurilor. Din excitarea simțurilor, ei extrag o știință prudentă, aproape sceptică, ce nu-și uită niciodată originea fragilă. Chiar Berkeley pornește de aici și deși se ridică apoi cu mai multă îndrăzneală până la Dumnezeu. El începe prin a insista mai mult asupra caracterului de îngustime al punctului de pornire.

E într-adevăr opusul umanist și ateu al poziției protestante în domeniul religiei, poziția puritană și [3] neanglicană (cu excepția lui Berkeley, care ilustrează perfect reticențele secrete ale poziției anglicane).

Pe de altă parte, este cu adevărat poziția filosofică a unei mulțimi de romancieri care se limitează la omul în societate, neprezentând altceva decât un complex senzual–sentimental.

Totuși, poeții englezi au mai mult elan decât romancierii și filosofii: Byron și Shelley cel puțin. Ceilalți însă nu se avântă câtuși de puțin mai sus decât romancierii: Browning nu este decât un psiholog în versuri, un romancier ratat, Swinburne e un fel de pictor senzual–sentimental.

Deci fără muzică, deoarece nu există nici o orchestrație metafizică a omului, fără pictură, fiindcă toate mijloacele sale sunt utilizate în literatură.

Este opusul germanilor care sunt totdeauna metafizicieni, niciodată psihologi și, în consecință, muzicieni. Dar și mai puțin pictori, de vreme ce nu

[1] Cirenaicii, filosofi ai școlii din Cirene, întemeiată de Aristip, considerau virtutea identică cu plăcerea.

[2] Clerucii erau coloniști greci rămași cetățeni ai patriei mame.

[3] Cuvânt ilizibil în manuscris.

au decât o senzualitate deviată integral în direcția vieții spirituale celei mai largi și care se exprimă în formele arhitecturale ale muzicii sau ale metafizicii.

E un popor de arhitecți ai spiritului, care construiesc catedrale: englezii fac case de locuit.

Germanii nu sunt politicieni fiindcă nu sunt psihologi. Politica germană e un țipăt de patimă nearticulat, care, suferind de pe urma incapacității sale de a articula, devine mânie. Cu excepția cazurilor când *urmează* o aristocrație șlefuită după metodele Angliei, Italiei, Franței (Frederic, Metternich, Bismarck).

Francezii sunt hibrizi față de aceste două tiparuri nordice: au conceput o medie între cele două extreme — și între o a treia, aceea a Italiei. Psihologi, dar mai curând ai vieții sentimentale, morale, sociale, decât ai vieții senzuale, pasionale, a profunzimilor intime; filosofi ai prudenței, ca și englezii, dar neputându-se menține în zona cea mai îngustă a acestei prudențe și uitându-se cu jind spre zonele ample, spre care nu riscă niciodată să se îndrepte, așa ca germanii (Montaigne, Pascal, Descartes, Malebranche, Condillac, Compte, Renouvier, Bergson); pictori, dar atunci situându-se între flamanzi și italieni, pictori dovedind mai puțină senzualitate interioară în esență decât flamanzii și olandezii (aceeași senzualitate a nordicilor maritimi exprimată în fondul romanului și poeziei în Anglia) cu mai puțină senzualitate exterioară decât italienii, dar creând un complex specific lor de funcție morală a senzualității, alcătuind un soi de sentimentalism. — Corot e tipic pentru această atitudine, comparat, pe de o parte, cu Watteau, aproape flamand și, pe de altă parte, cu Ingres, aproape italian; politicieni mai supli decât germanii, dar incapabili să se limiteze la prudența englezilor, teoretizând, până la urmă, ca germanii, dar recurgând la viclenie și prudență.

Aventura franceză este un du-te vino între Anglia, Germania, Italia. Elanuri rând pe rând spre fiecare parte și cu retragere spre altă parte. Nu au mari genii, pentru că nu se află în extreme: nici Dante, nici Goethe, nici Shakespeare, nici Byron[1].

Puțină muzică franceză: ilustrație a literaturii franceze, așa cum pictura engleză e ilustrație a literaturii engleze.

Muzica germană, fundamentul metafizicii sale.

E izbitor să vezi cum un german, după ce a resimțit o impresie puternică din partea poziției engleze, o transformă și, din senzualismul lui Locke, din experimentalismul sceptic al lui Hume, face teoria rațiunii pure, adică reface normatismul și germenele unui idealism absolut în cadrul unui idealism subiectiv. Imediat după el, Fichte și Schopenhauer pornesc din nou la cucerirea metafizicii și deschid larg poarta idealismului absolut al lui Schelling,

[1] Vizavi, pe pagina din stânga, Drieu a scris:
Byron este un mare om: îl descopăr în februarie 1945. „Cain", „Manfred", „Lara", „Don Juan"; Inițiat, mi-i explică pe Baudelaire, Barbey, Villiers, (Musset), Vigny.

raționalismului absolut al lui Hegel, realismului absolut, materialismului lui Feuerbach și Marx, Fechner[1] etc...

Și, în cadrul unui perfect scepticism metafizic, din nou Nietzsche reface un umanism pasionat, absolut afirmativ, paralel cu cel al lui Marx.

— Inconvenientul rarității marilor oameni: Franța n-a avut decât un singur filosof, cu adevărat înzestrat cu mijloacele tehnice ale filosofiei moderne, Descartes. De aceea nici n-a putut vreodată ieși din filosofia sa. Franța n-a avut diversitatea resurselor germanilor.

— Hume, Locke, Hobbes aveau un bagaj livresc foarte mic: au ignorat aproape complet filosofia antică, ba chiar și pe cea modernă.

— Kant răstoarnă ordinea lui Locke–Hume (de la senzație la concept) zicând: formele obligatorii ale rațiunii pure ne informează senzațiile.

Mai târziu, Marx răstoarnă ordinea lui Kant și revine la ordinea engleză. Ideea de evoluție (de jos în sus — simplul înaintea complexului) se bazează pe filosofia engleză.

— În secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, englezii au circumscris foarte bine problemele în mijlocul cărora idealismul german a explodat mai târziu. Locke și Hume s-au apropiat și apoi s-au retras, Kant a început saltul înainte, în ciuda prudențelor și rezervelor pe care cei doi i le băgaseră în cap. De altfel, Berkeley îndeamnă simultan la extremă prudență și la extremă îndrăzneală — idealismul absolut este inclus în idealismul său subiectiv. Cu Kant, idealismul absolut, sub numele de transcendentalism, pune deja stăpânire pe armele idealismului subiectiv, sau ale experimentalismului și senzualismului, și le restructurează spre folosul său.

— Locke e plin de prudență și de rezervă și într-un sens, și într-altul. Deși apără principiul relativității cunoașterii împotriva dogmaticilor interesați, primatul senzațiilor în ordinea de formare a cunoașterii, slăbiciunea ce decurge din această cunoaștere, pe de altă parte, stabilește distincția dintre calitățile primare și calitățile secundare (cf. Aristotel[2]), el pregătește astfel terenul pentru operația lui Kant, care degajează elementele transcendentale ale cunoașterii, rațiunea pură, categoriile înțelegerii/rațiunii. Cu atât mai mult cu cât vede puterea pe care o au asupra minții noastre idei cum ar fi cele de infinit, de substanță, de identitate personală, care nu sunt câtuși de puțin garantate de experiența noastră și de simpla armonizare a senzațiilor noastre. Idei negative, dar idei puternice, zice el. Și distinge foarte bine intuiția.

Când îl citești pe Locke, înțelegi ce ușor i-a fost lui Kant să-și degajeze sistemul dintr-al lui — dar asta numai pentru că i-ai fi citit pe Kant, pe Berkeley și pe Hume!

---

[1] Gustav-Theodor Fechner (1801–1887) este unul dintre întemeietorii psiho–fizicii. Legea lui Weber-Fechner stabilește că *„senzația variază la fel ca logaritmul excitației"*.

[2] Vizavi, pe pagina din stânga, Drieu a scris: *Aristotel era macedonean. După ce Atena a fost ocupată permanent de către macedoneni, „rezistența" l-a exilat departe de Atena.*

În plus, Locke credea într-un Dumnezeu personal, exterior lumii, cauză supremă – ca toți oamenii secolului al XVII-lea, deiști sau atei, căci ateii sunt astfel tocmai *împotriva* acestui Dumnezeu anume. Noțiunea de imanență le este necunoscută. Ei îi ignoră pe Platon și Spinoza. *Kabbala* nu a revenit decât la sfârșitul secolului al XVIII-lea și încă din Renaștere pierduse teren, ca și gnoza și neo-platonismul.

„Cum să te atașezi de oameni atunci când imediat ce unul nu mai e văzut, există o mie de motive ca el să fi încetat realmente să fie?" (Locke).

– Mă aflu într-o anumită epocă, văd clar care sunt modele ce domnesc în această epocă – fiecare epocă și le are pe ale sale. Or, instinctul meu mă îndeamnă să enumăr, să definesc modele respective și să mă opun lor, pentru a-mi crea un echilibru mental care să nu fie prea aservit timpului, cel puțin aspectului imediat al timpului.

Devin din ce în ce mai conștient de acest instinct – și până la urmă îmi vine să-l numesc datoria mea.

De aceea, reacționez împotriva agnosticismului metafizic – sau al întoarcerii sentimentale la credința tradițională a acestui canton; împotriva amoralismului sau a imoralismului – și împotriva conformismului care se restabilește sub aceste alegații, împotriva naționalismului pătimaș – și împotriva internaționalismului, care nu e decât cosmopolitism etc., etc.[1]

---

[1] În fața paragrafului care începe cu „Mă aflu într-o anumită epocă"... Drieu a scris pe pagina din stânga:

Mantes – 1 martie 1945; și dedesubt:

Essay concerning human understanding[a], Ed. Campbell Fraser (1894), Clarendon Press Oxford.

În fața paginii următoare, îl citează pe T.H. Huxley[b]:

„Legitimate Materialism, *that is the extension of the conceptions and of the methods of physical science to the highest as well as to the lowest phenomena of vitality, is neither more nor less than a sort of* short hand *idealism"* [c] T.H. Huxley (*Essays*, I, 194).

„The substance of matter is a metaphysical unknown quality of the existence of which there is no proof... the non-existence of a substance of mind is equally arguable..." Huxley.

„Atheism is on purely philosophical ground untenable."

„The passionless impersonality of the unknown and unknowable, which science shows everywhere underlying the thin veil of phenomena."

„The doctrines of predestination, of original sin, of the innate depravity of man and the evil fate of the greater part of the race, of the primacy of Satan in the world, of the essential vileness of matter, of a malevolent Demiurgus subordinate to a benevolent Allmighty, who as only lately revealed himself, faulty as they are, appear to me to be vastly nearer the truth than the "liberal" popular illusions that babies are all born good, and the example of a corrupt society is responsible for their failure to remain so; that it is given to everybody to reach the ethical ideal if he will only try etc."[d] *An apologetical Eirenicon*, 1892, Huxley.

a. Probabil *Philosophical essay concerning human understanding*, de Hume (Eseu despre înțelegerea umană) (1748).

b. Thomas Henry Huxley (1825–1895) este cunoscut mai ales pentru opera sa de savant fiziolog.

c. *„Materialismul legitim este extinderea concepțiilor și metodelor științei fizice la*

Fundamentul filosofiei engleze = psihologia și teoria cunoașterii nu sunt decât una singură, cea de-a doua reducându-se la prima. Acest lucru este mai clar la Hume decât la Locke.

Berkeley este mai aproape de Kant decât cei doi din urmă, căci regăsește tot dogmatismul în cadrul subiectivismului. În acest sens, el este cu adevărat bunicul, în cazul în care Kant este tatăl întregii filosofii a identității germane.

— Dezinvoltura lui Locke și Hume în fața dificultăților raționamentului lor, bonomia mărturisirilor lor.

„Since the second century, what as assumed to itself the title of orthodox christianity is a varying compound of some of the best and some of the worst elements of Paganism and Judaism, moulded in practice by the innate character of certain people of the western world." Huxley[1]

„The cosmic process is evil, the ethical process good", zice el aproximativ *„and ethical is social."*[2] Există însă un rău care ține de morala socială în raport cu individul și un „rău" de morală individuală opus moralei sociale...

„The cosmic process in the long run will get the best of the contest, when evolution enters in its downward course."[3]

Perfectă continuitate a gândirii filosofice engleze. Scolasticii englezi aveau deja o tendință spre criticism subiectivist: Duns Scot și Occam îi anunță pe Hobbes, Locke, Hume, Berkeley. Bacon nr. 1 îl anunță pe Bacon nr. 2, aceasta este tendința scientistă care se găsește și la oamenii din școala senzualismului și a asociaționismului. În secolul al XIX-lea fenomenul continuă, școala

---

fenomenele vitale cele mai înalte, precum și a celor mai joase, nu este nici mai mult nici mai puțin decât un fel de idealism prescurtat."

d. *„Substanța materiei este o calitate metafizică necunoscută a existenței asupra căreia nu există nici o dovadă... non-existența unei substanțe a spiritului este de asemenea discutabilă..."* Huxley.

„Ateismul nu se poate susține pe o bază pur filosofică."

„Impersonalitatea fără pasiunea lucrurilor necunoscute și de necunoscut pe care știința o arată pretutindeni ca aflându-se subiacent transparentului văl al fenomenelor."

Doctrinele predestinării, păcatului originar, depravării înnăscute a omului și destinului dureros al celei mai mari părți a rasei umane, întâietății satanei în lumea aceasta, răutății esențiale a materiei, existenței unui demiurg răuvoitor subordonat unui Atotputernic binevoitor, care nu s-a revelat decât imperfect, toate aceste doctrine, oricât de greșite ar fi, mi se par mai aproape de adevăr decât iluziile populare „liberale" conform cărora copiii se nasc cu toții buni și exemplul unei societăți corupte este răspunzător de incapacitatea lor de a rămâne buni; că este dat fiecăruia să atingă idealul etic, numai să vrea să încerce etc.

[1] *Din secolul al doilea, ceea ce a revendicat titlul de creștinism ortodox este un amestec variabil compus din câteva din cele mai bune și câteva din cele rele elemente ale păgânismului și ale iudaismului modelate în practică de caracterul înnăscut al anumitor persoane ale lumii occidentale.* (Huxley).

[2] *„Procesul cosmic este rău, procesul etic este bun"*, zice el aproximativ *„și eticul este social"*.

[3] *„Până la urmă, procesul cosmic va învinge în luptă atunci când evoluția va intra în faza sa descendentă."* (T.H. Huxley, *Collected Essays*, 1898, Lodon, tome IX, p. 45.)

scoțiană nu se rupe total de atitudinea senzualistă sau subiectivistă. Și Stuart Mill, Bain o reiau. Hamilton nu se opune categoric. Huxley, în fond, păstrează punctul de vedere al lui Hume. Cu toate acestea, ei nu se despart niciodată de atitudinea religioasă.

Francezii oscilează între prudența engleză și imprudența germană. Cu excepția lui Montaigne, cine este total prudent în domeniul filosofiei? Pascal sare de la prudența la imprudență, de la scepticism la dogmatism; Descartes este atât dogmatic, cât și sceptic; Malebranche este dogmatic, Condillac este un slab imitator al englezilor, deși anumite analize ale sale de detaliu sunt subtile, atitudinea de principiu nu e; Maine de Biran este prudent și imprudent ca Pascal. Dar ce sechelă de dogmatici cu Holbach, Helvetius (german, elvețian german, e adevărat) Rousseau (elvețian), iluminații, oamenii gen D. de Tracy, Cabanis, Comte[1].

În Evul Mediu, Abélard (breton) este un raționalist arogant. Care sunt ceilalți francezi? Sfântul Bernard, dogmatic. Școala de la Chartres. Hugues de Saint-Victor era german.

În fond, Anglia n-a gândit niciodată: totdeauna a refuzat să facă una ca asta. Dacă a gândi înseamnă a construi lumea dincolo de experiența imediată. N-a existat nici un mare metafizician englez: poate doar cu excepția lui Scot Erigene. Scolasticii englezi au fost formați în atmosfera Universității din Paris sau sub influența italiană, romană. Și ei au adus restricții, în special, gândirii continentale.

Nu există metafizică, după cum nici pictură, sculptură, muzică în țara asta. Dar englezii au fost admirabili umaniști. Ei au redus metafizica la psihologie și morala la psihologie (?). De aici romanul englez și politica engleză. (Au fost și mari savanți, plini de intuiție.)

Poezia engleză ține loc de pictură și de muzică și de arhitectură și de metafizică.

Și Franța a gândit puțin. Numai câțiva italieni și germani au gândit.

Geniul arian: gândirea indiană și gândirea germană. Grecii sunt mici în comparație cu indienii.

Evreii n-au fost constructori de metafizică decât după greci.

Chinezii și tibetanii au gândit după arieni. În fond, totul pornește din India.

Care a fost raportul primitiv între India și Egipt? Și Chaldeea?

Sfântul Bonaventura, „doctorul Seraficus", filosoful toscan iubit de Dante, trebuie studiat împreună cu Dante, Sfântul Francisc, Michelangelo, Savonarola și Leonardo[2]. Există aceeași puritate de linie simultan mistică, intelectuală, poetică și plastică la ei toți. Era platonician, augustinian.

Ce frumos spațiu de manevră, secret eretic și inițiatic al Bisericii de la Roma.

De comparat cu Erigene. Spre deosebire de acesta, îl respinge pe Aristotel.

[1] Vizavi, pe pagina din stânga, Drieu a adăugat: Calvin.

[2] Vizavi, pe pagina din stânga, Drieu a adăugat: Fra Angelico.

Theologia symbolica — sensus — { per vestigia / in vestigia
Theologia propria — anima — { per imaginem → ratio / in i[na]magine → intellectus
Theologia mystica — intelligentia — { apex mentis sau / synderesis[1]

13 martie

Kabbala constituie poate *Upanișadele* evreilor.

Vreme de trei săptămâni la țară, n-am scris nimic. N-am mai lucrat la *Dirk Raspe* de la sfârșitul lui decembrie. Sunt prea neliniștit, prea deranjat și dezgustat. Nu merită să faci literatură, chiar ca aceasta, de vreme ce îi aștept pe huni.

Am studiat mult filosofia europeană ca să înțeleg mai bine, prin contrast, filosofia indiană.

Toate aceste pagini din urmă ar trebui să se afle în alt caiet.

Poate că o să mă apuc din nou de ultimele părți din *Dirk Raspe*! Numai din mania de a încheia ceva început.

[1] *Theologia symbolica/Theologia propria/Theologia mystica*: aceste trei forme sunt înțelese de Sfântul Bonventura într-un sens foarte precis. *Theologia*, în general, este studierea Sfintei Scripturi. *Theologia mystica* este studierea Sfintei Scripturi, considerând că aceasta are un sens secret. Trebuie deci să se descifreze într-însa acest sens. De aceea o numește *Theologia in imagine*, *intellectus* fiind menit să-i sesizeze sensul.

ANEXE

ANEXA I

[Note (1945)]

Vom prezenta în anexă următoarele note despre situația politică, datate de Drieu. Ele nu figurează în manuscrisul *Jurnalului*, dar continuă, la data de 1 februarie 1945, pe o veche dactilogramă, după *„Anglia ne va urma în ruina noastră"* (pag. 373).

1 februarie 1945

E foarte posibil ca Rusia să se oprească pe minunatele poziții pe care le va ocupa în ultimă instanță. Ea [1] Europa prin masivul austriac, cadrilaterul ceh, regiunea lacurilor berlineze. Sprijinindu-se de Adriatica și pe Marea Nordului (va ajunge până la Hamburg), poate sta în expectativă. Și în spate își va amenaja niște poziții întărite de necucerit: Carpații. Desigur, nu anglo-saxonii îi vor putea izgoni de acolo.

În ceea ce privește restul, va putea aștepta să cadă, ca un fruct copt.

Dar lumea nu așteaptă niciodată. Stalin poate dori să vadă sfârșitul înainte de moartea sa — are șaizeci și cinci de ani. Nu va voi să riște ca vechea Germanie, Germania amputată de excrescențele sale de pământ slav (Prusia, Austria), ca Germania europeană de la Dresda, la vărsarea Rinului, din Hanovra până în Bavaria, să se reasimileze Occidentului, să-i comunice înflăcărarea ce-i va mai fi rămas.

Și apoi, e atât de ușor să se declanșeze revoluția în Italia, în Spania, să se învrăjbească Germania de Est cu Germania de Vest. Și, în plus, Franța e legată fedeleș. Iar americanii au atâta chef să se întoarcă la ei acasă.

*
* *

E foarte straniu când vezi convulsiile naționalismului și ale internaționalismului chinuind această epocă. Există mult mai puțin internaționalism abstract decât odinioară: secolul al XIX-lea, cu marile sale doctrine, marile sale ipoteze, marile sale credulități naive și vagi, a dispărut categoric de vreo

[1] Cuvânt ilizibil.

douăzeci de ani. Mai degrabă decât despre internaționalism, este vorba de dublul naționalism. Totdeauna a fost așa: liberalii au fost îndrăgostiți de Anglia sau de America, socialiștii de Germania; astăzi comuniștii sunt îndrăgostiți de Rusia, fasciștii de Italia sau de Germania. Un internaționalism se încarnează într-o națiune, iar omul nu poate iubi decât ceea ce este încarnat.

Francezilor le place să se flateze cu faimoasa butadă: orice om are două patrii, a sa și Franța. Dar astăzi se poate spune: orice francez are două patrii, a sa și... Rusia, sau Germania sau Anglia sau Statele Unite. Iar în lume există mai mulți oameni care au, drept a doua patrie, una din aceste țări și nu Franța.

Prin lume însă, continuă să dea târcoale un vag sentimentalism în favoarea Franței — ca odinioară în favoarea Veneției, a Florenței — sau a Atenei. Acest lucru păcălește Franța și Franța vrea să fie păcălită în acest sens și lumea chiar vrea să păcălească Franța. Rusia tocmai e pe cale să se folosească splendid de acest lucru: deja țarii știau s-o facă.

Urăsc acest spirit *graeculi*[1] — flatați și disprețuiți, sclavi, dar sclavi retori, invitați să țină conferințe la Roma.

*

* *

În mijlocul secolului al XX-lea, nimeni nu mai poate spera, nici nu se mai poate lăuda că este un naționalist integral, că nu e decât naționalist. Și asta ca urmare a faptului că nici o națiune nu mai poate să trăiască izolată.

Aceasta este situația atât a marilor, cât și a micilor națiuni. Desigur, modul de a ieși din izolare, pentru marile națiuni, nu este același ca pentru cele mici. La cele dintâi, această necesitate se manifestă sub forma exuberanței, a bucuriei, a întâietății, la cele din urmă, sub a temerii, a anxietății, a resemnării, a nevoii de protecție.

Aceste sentimente opuse s-ar putea întâlni la jumătatea drumului, s-ar putea contopi în emoțiile și satisfacțiile care ar putea decurge din sentimentul de putere, propriu marilor federații, marilor imperii.

Mari națiuni n-au mai rămas decât patru pe lume: cea rusă, cea americană, cea engleză, cea chineză. Deși națiunea chineză aparține, mai degrabă, viitorului decât prezentului, iar cea engleză mai curând trecutului decât viitorului.

Zilele astea, o mulțime de mici națiuni europene își văd suveranitatea și autonomia absorbite de puterea rusească așa cum s-a întâmplat ieri cu cea germană. Poate că toate națiunile europene vor avea această impresie. Și invers, marele popor rus, moscovit, acea masă slavă, deja destul de amestecată cu elemente finice, tătare ce se află în mijlocul Imperiului rusesc,

[1] Pluralul cuvântului *graeculus*, „micuțul grec" termen peiorativ cu care romanii îi desemnau pe grecii lingușitori căzuți sub dominația lor.

își va simți integritatea supusă unei tensiuni vecină cu ruptura — așa cum a simțit ieri poporul german — pentru a suporta greutatea din ce în ce mai mare a maselor atrase și precipitate asupra sa. A domina e o misiune grea atât pentru dominator, cât și pentru dominat.

Și Statele Unite simt necesitatea mai mult sau mai puțin clară să amalgameze forțe exterioare. Și asta pentru că în fața Rusiei, pe cale să treacă de la 200 la 300 de milioane, ei nu sunt decât 135 de milioane, de abia jumătate. Or, în jurul lor nu au de asimilat — cu excepția dominioanelor britanice și pe britanici înșiși, decât popoare de calitate inferioară și de rasă diferită: amerindieni hispanizați din America Centrală și de Sud, populațiile din Pacific. În timp ce rușii adună în jurul lor popoare de aceeași rasă ca și nucleul imperial al moscoviților, sau care au afinități cu rasele reunite în vechime sub coroana țarilor.

Englezii, care au fost nevoiți sau care n-au putut decât să dezlănțuie masa slavă împotriva masei germane, vor simți acum în mod îngrozitor presiunea masei slave, moștenitoare a tot ceea ce masa germanică începuse să amalgameze. Nu vor putea, atât ei cât și dominioanele și coloniile lor, decât să se alipească de masa americană. Insula lor metropolitană nu va mai fi decât colonia, detașată pe malul european, a Imperiului american și foarte amenințată să fie alipită de Imperiul rus.

China se va putea oare dezvolta într-o direcție modernă destul de rapid pentru a scăpa de autoritatea rusă? Va continua oare să se sfâșie cu Japonia, cu toate că și una și cealaltă sunt amenințate de Rusia și America?

În ceea ce privește Europa occidentală, nu e clar în ce fel națiunile medii sau mici care o alcătuiesc vor putea scăpa de atracția rusească, începând din momentul în care această atracție se manifestă din bazinul danubian, de pe malul Adriaticii, al masivului Boemii, al regiunii Berlinului și al Hamburgului.

De altfel, Italia și Franța deja evoluează spre orbita rusească.

Blocul occidental pare foarte nesigur!

15 februarie

Noul imperialism rus — al doilea imperialism rus din istorie, și mereu aceeași, căci pe lumea asta lucrurile se schimbă doar pentru a se asemăna — se bucură de o primire favorabilă din partea a tot felul de oameni și, mai ales, dintr-acelora care sunt, după cum s-ar putea crede, fundamental opuși oricărui imperialism, primire de același gen cu cea rezervată la început imperialismului francez sub Napoleon, imperialismul german al hitleriștilor.

În 1918, lumea s-a temut de Rusia, care era sincer revoluționară și internaționalistă: oamenii se tem mai puțin, în primul moment (un moment ce durează de mai bine de zece ani) de o voință, atât de prost ascunsă sub pretexte din ce în ce mai slăbuțe, de a cuceri și de a supune. Asta-i lumea.

Speră totdeauna mai întâi în promisiunea de unitate și de ordine pe care i-o aduce marea ambiție a unui popor și a unui om. Omul maschează poporul.

Apoi, vede mai ales prețul ce trebuie plătit, se înfricoșează, se opune și, până la urmă, creează o mare coaliție împotriva presupusului binefăcător din ajun.

Aceasta va fi oare atitudinea față de ruși și de Stalin?

*
* *

Conferința de la Ialta[1]

Fiind forța imperială dominantă, Rusia împiedică încă din start organizarea unei solide federații mondiale. Se teme și evită funcționarea unui mecanism colectiv care să fie mai puternic decât cel mai puternic și care să-l poată izola sau reduce. Astfel, ne întoarcem la inconvenientul care a făcut imposibilă Societatea Națiunilor în 1919. Totuși, a cedat într-un punct important și anume o anchetă poate fi declanșată, fără ca marea putere implicată în obiectul anchetei respective să poată lua parte la vot sau să împiedice rezultatul votului. În această privință, Statele Unite au marcat un punct. Vor putea într-o bună zi să pună în mișcare aparatul internațional împotriva unei Rusii care ar aservi definitiv Polonia sau un stat balcanic, danubian (sau occidental!).

Astfel, totul este rânduit pentru dezvoltarea juridică a primelor faze ale unui conflict viitor.

*
* *

Există mai multe Germanii, dar nu cele ale lui Maurras, la fel de perimate ca și Franța la care se referea. Acele Germanii manifestă diferențe în interiorul unei Germanii destul de recent unificate, dar definitiv unificate. E la fel de zadarnic să se revină asupra unificării Germaniei ca și asupra celei a Marii Britanii. Și totuși, Marea Britanie este un Regat Unit care grupează trei națiuni: Anglia, Scoția, Țara Galilor. Există o Germanie de Vest și o Germanie de Est, o Germanie de Nord și o Germanie de Sud. Dar câte nuanțe trebuie să ne grăbim să notăm pentru ca această enumerare să nu fie ridicol de sumară și de înșelătoare.

Să luăm, de exemplu, Germania de Sud. Acolo, față de Bavaria, nu numai geografic, dar și moral, Austria este o provincie (marginală) de Est în care un

[1] În 4–11 februarie 1945, la Ialta (Crimeea) au loc lucrările conferinței (nume de cod *Argonaut*) care reunește delegațiile principalilor aliați, Statele Unite, Marea Britanie și URSS, conduse respectiv de președintele F.D. Roosevelt, prim-ministrul W. Churchill și generalissimul I.V. Stalin (n. ed.).

spirit sălbatic și militant însuflețește o parte a populației și stabilește o deosebire față de vecina sa, așa ca între Prusia și Renania. Anumite elemente austriece (pe care le reprezintă Hitler) resimt mai violent necesitatea luptei împotriva lumii slave decât resimte Bavaria necesitatea luptei împotriva Franței. Acest lucru înrudește Austria cu Prusia, altă provincie de Est, deși, pe de altă parte, Austria este o reacție meridională împotriva unei Prusii septentrionale.

În nord, regiunea maritimă a marilor porturi are în același timp o burghezie mai liberală și o populație mai socialistă sau comunistă decât în anumite locuri din Prusia. E o parte mult mai instabilă decât Renania și care astfel se asociază cu Prusia, mai mult chiar decât cu Westfalia, foarte apropiată. (Elementul slav se face simțit în Silezia, chiar și în Saxonia, aproape la fel de mult ca și în Prusia. Anumite regiuni din centru, cum ar fi Turingia, vădesc și ele urme — Nietzsche era din Turingia.)

Oare, în linii mari, s-ar putea cumva opune o Germanie de Est și de Nord, mai violentă, mai socialistă, mai atrasă de național-socialism sau de comunism, unei Germanii de Sud și de Vest, mai țărănească și mai burgheză? Desigur, dar cu nuanțele de rigoare: există un element violent la Viena și în Austria. În schimb, anumite zone țărănești din Est erau foarte conservatoare.

Ziceam că Germania era unificată și nu mai putea fi sfâșiată: voiam să spun că încercările de scindare ar reînsufleți curentul de unitate națională.

Totuși, care ar fi efectul unei scindări destul de durabile a Germaniei în trei sau patru regiuni ocupate? Zonele de ocupație, așa cum sunt ele anunțate, ar corespunde unor reale tendințe geografice, istorice, economice, ca zonele din Franța. În ciuda unui puternic curent de unitate națională, se poate presupune — ca și pentru Germania, în 1940, că Rusia își va consolida destul de ireductibil puterea în Balcani, în Polonia, pentru a exercita o presiune durabilă asupra Germaniei de Est. Atunci, ce se va întâmpla?

Dacă germanii fug aproape în totalitate din teritoriile ocupate de ruși, nu va mai exista Prusia, iar rușii vor putea rapid să purceadă la o masivă colonizare slavă (polonezi și ruși) și să reslavizeze rarele elemente care vor rămâne pe loc sau care se vor întoarce. Aceasta nu mai este împărțirea Germaniei în Germania, preconizată de Maurras, ci o totală alterare a structurii Europei care, fiind radicală, poate dura.

Se poate de asemenea imagina că, dincolo de zona Prusei orientale, a Sileziei, a Pomeraniei, integral evacuată de germani, s-ar forma o zonă încă locuită de germani în care s-ar crea un guvern și o societate direct influențată de ruși. Sub un mareșal Paulus[1] sau sub altul, ar exista astfel un fel de stat de graniță rusesc la vest, cu tendința de a se slaviza sau de a se comuniza sau

[1] Învinsul de la Stalingrad, care a trebuit să se predea sovieticilor împreună cu trupele sale, pe 31 ianuarie 1943.

de a reînnoi strict politica *Reichswehr*-ului la Rapallo, în 1922[1]. Această zonă ar cuprinde Saxa, Brandenburg, Mecklemburg și s-ar situa între Oder și Elba. Fără îndoială, ar îngloba Hamburgul, regiune altădată puternic comunistă.

În fața acestora s-ar forma o Germanie de Nord-Vest în mâinile englezilor. Dar englezii, dacă ar lăsa francezilor Ruhrul, n-ar avea decât un cap de pod lipsit de profunzime. Se vor stabili în Ruhr, fără îndoială, regiune foarte greu de manipulat pentru ei.

Francezii, dacă nu vor deține decât malul stâng al Rinului, nu vor avea greutăți imposibile, dar vor avea dificultăți, în orice caz o sarcină grea.

Americanii nu vor avea greutăți în Bavaria, cel puțin la început, dar vor putea oare sustrage Austria din intrigile rusești?

Acum care va fi puterea de atracție a fiecăreia dintre aceste regiuni asupra celorlalte? Dacă rușii sunt abili, vor putea crea o forță de atracție în direcția lor (pentru că vor forma un „guvern național" având prestigiu și un viitor militar, ca satelit al Rusiei cuceritoare și putând juca alături de ea un rol în aparență onorabil) și poate, mai târziu, capabilă să se retragă din joc (moartea lui Stalin, reviriment psihologic în Europa împotriva Rusiei).

Englezii și americanii vor exploata, desigur, aceeași idee, cu puțină întârziere, dar vor fi stânjeniți de francezi.

Aici se vede faptul că politica rusească a fost suprem de abilă, mizând de timpuriu pe de Gaulle și asigurând pactul cu Franța. Acest pact face imposibilă crearea unui bloc occidental antirus, care, pentru a fi eficient, ar trebui să reunească Anglia, Belgia, Olanda, Elveția, țările scandinave și... Germania și Franța.

Dacă englezii ajung la disperare cu Franța, îl vor răsturna pe de Gaulle sau se vor alia cu germanii din vest, peste capul Franței — ceea ce va fi ciudat.

Politica rusească în sensul lui Paulus este, pe de altă parte, în contradicție cu politica pactului franco-rus, dar poate, un timp, să fie dusă în paralel.

De Gaulle a luat o hotărâre mai gravă, în 1944[2], ducându-se la Moscova, decât în 1940, când s-a dus la Londra. Va trăi sau va muri din această cauză.

18 februarie

Marxiștii au pretins că fascismul nu era decât un mijloc de apărare direct creat de capitalism împotriva presiunii socialist-comuniste. Dar faptul că acesta nu s-a interesat decât parțial și cu rea-voință de înjghebarea fascismului și

[1] Pe 16 aprilie 1922, Germania și URSS semnau tratatul de la Rapallo. Acesta stipula renunțarea reciprocă la despăgubirile de război și la despăgubirile civile, restabilirea relațiilor diplomatice între cele două țări și o clauză a națiunii celei mai favorizate în relațiile economice. Printr-un acord secret, șefii *Reichswehr*-ului au pus la punct o colaborare cu URSS în privința uzinelor de material de război și a instruirii unor ofițeri în arme interzise prin tratatul de la Versailles, în lagăre sovietice de antrenament.

[2] Pentru a se elibera de veșnicul „pericol german" și pentru a rezista influenței anglo-saxonilor, de Gaulle se duce la Moscova: pe 10 decembrie se semnează un pact franco-sovietic.

hitlerismului, și, mai ales, faptul că mai târziu li s-a opus și a contribuit substanțial la căderea lor dovedește că raportul era puțin mai complex decât atât.

Fascismul s-a născut și s-a dezvoltat în mediul micii burghezii neinfluențate de capitalism, ba care chiar, dimpotrivă, se afla în reacție împotriva lui.

Iată elementele care par a fi fost esențiale în compoziția mediului fascist:

Naționalismul în sine, în afara oricărei probleme de clasă, reacție împotriva tratatului de la Versailles, reacție împotriva înrobirilor indirecte provocate de Versailles.

O nouă presiune a micii burghezii, diferită de presiunile exercitate prin intermediul forțelor democratice în țări în care democrația nu avea tradiții vechi și era atinsă de greutăți economice ce depășesc simpla democrație politică.

Criza sindicalismului, socialismului și anarhismului, care au reacționat astfel la apariția comunismului în Est și au înțeles, așadar, lecția. Cadrele de conducere fasciste au apărut din mediile sindicaliste, anarhiste, socialiste sau dintr-ale unui tineret încă fără partid, și n-au primit decât la modul secundar elemente din înalta burghezie, din aristocrație sau din vechile partide de dreapta. Biserica le-a fost străină sau ostilă, fie dintr-un vechi punct de vedere reacționar, fie dintr-un vechi punct de vedere liberal.

În rezumat, se poate spune că fascismul a fost o tentativă a elementelor din toate clasele de a scăpa de un destin marxist amenințător, încorporând o parte, o parte prea slabă, din impulsul și metoda marxistă.

Fascismul a fost o mișcare de masă în perioada sa de inocență, de formare problematică. A încetat mai mult sau mai puțin să fie astfel din cauza sclerozei partidului în interiorul națiunii și din cauza opririi dezvoltării sindicaliste și socialiste în interiorul mișcării.

Vorbesc aici despre fascism în sens larg, dar au fost poate diferențe fundamentale între fasciștii italieni și hitleriști. Hitlerismul a ajuns mai departe pe calea socialistă și populară, de aceea a rămas până la sfârșit o mișcare de masă.

Războaiele purtate de statele fasciste le-au fost fatale. Au întrerupt dezvoltarea socială a mișcărilor, au dat din nou independență cadrelor de conducere capitaliste, menținute, considerate indispensabile pentru economia de război, precum și cadrelor militare, legate de capitalism, reprezentând capitalismul.

În timpul războiului, fascismul a fost înăbușit de toți dușmanii pe care i-a lăsat în viață. N-a fost destul de revoluționar, destul de sângeros (pentru că nu a fost îndeajuns de socialist). A murit fiindcă a fost timid. Iar cruzimea de care a dat dovadă mai târziu n-a făcut altceva decât să-i grăbească prăbușirea, căci atunci nu s-a luptat cu dușmanii săi decât prin intermediul războaielor naționaliste, asigurându-le beneficiul naționalismului.

Bolșevismul a fost creat și el de elemente provenind din toate clasele, dar și-a asigurat un larg, irezistibil impuls de clasă (?), ducând până la capăt programul socialist, cel puțin în aparență.

Timiditatea elementelor fasciste provine în special din oboseala istorică a națiunilor din Europa, manifestată în fața prospețimii rusești.

În fond, drama, dincolo de drama economică, este o dramă naționalistă și dincolo de aceasta, o dramă rasistă. Marxismul de odinioară nu ținea seama de aceste elemente, dar Rusia se obligă să le dovedească ea însăși, mai bine ca oricine, importanța.

În spatele dramei sociale italiene, exista o dramă a rasei, ca și la portughezi și spanioli. E un efort disperat al civilizației mediteraneene catolice pentru a se smulge din situația de inferioritate în care a situat-o lipsa de materii prime, poziția sa pe o mare devenită secundară, de multă vreme închisă de anglo-saxoni. E o tentativă de revoltă împotriva hegemoniei anglo-saxone și, în mod profetic, împotriva hegemoniei slave ascendente.

Pentru Germania, hitlerismul a fost o crispare (cf. articolul meu din *N.R.F.* din '34, *Mesure de l'Allemagne*) a germanismului în fața progreselor slavismului și, incidental, contra hegemoniei anglo-saxone.

Problema raselor este mult mai importantă decât problema socială: aceasta din urmă este o ilustrare a celei dintâi. Bolșevismul este conștient de mult că este expresia geniului slav, a expansiunii slave, a imperialismului slav.

Rusia este pe cale să realizeze cea mai mare întreprindere rasistă, mult mai vastă decât cea germanică. Rusia e pe cale să constituie un bloc de 300 de milioane de slavi (capabili să încorporeze tot felul de rase alogene, dar cuprinse de mult în curentul imperial rus). Toate-s jocuri de copii în comparație cu acest fapt gigantic și care decide soarta Europei. De la Stalingrad, acest destin e pecetluit. Nimic nu va putea să i se opună în Europa. Germania, singurul mare popor în Europa capabil s-o federalizeze împotriva slavilor, a dovedit, prin incapacitatea sa politică, prin timiditatea sa socială, că Europa este terminată. Germania a pierdut Europa, încercând atât de slab s-o salveze. Carența definitivă a geniului german, după carența franceză, engleză, italiană din 1915 până în 1939, condamnă Europa axată parcă pe occidentul sau centrul său. Europa nu va mai fi decât o ușoară pantă, pe care Imperiul rus va aluneca spre Oceanul occidental.

Gestul generalului de Gaulle ducându-se la Moscova ilustrează perfect demisia Europei după gesturile lui Hitler din 1939 și ale lui Roosevelt și Churchill. S-a dus să-și așeze, în umbra noului imperiu irezistibil, bietul, neînsemnatul său trib. Rolurile din secolul al XVII-lea sunt inversate. Atunci, Franța se slujea de Polonia, de Turcia, de Suedia ca de niște modeste contragreutăți ale Prusiei și Austriei. Acum, Franța va fi Polonia Vestului pentru Imperiul rus și va fi maltratată cum a fost Polonia de către noi, părăsită cu orice ocazie. Pentru ca destinul Franței să se încheie conform acestei linii, nu prea mai are importanță acum dacă va fi democratică, fascistă sau comunistă.

13 martie

Cele ce s-au petrecut între de Gaulle și Roosevelt cu privire la invitația la San Francisco[1] confirmă judecata celor ce au zis în 1940 că Franța adăugase cu o înfrângere prea mult celor din 1815, 1870 și... 1918. Franța e definitiv declasată ca mare putere față de celelalte patru mari imperii. Campania germană în Franța n-a făcut altceva decât să sublinieze cu o scurtă linie de foc și de sânge rezultatul operațiunilor numerice pe care trebuie să le facem, chiar dacă detestăm acest lucru și ne îndoim de statistici. Iar campania din 1944–1945, în Franța, a americanilor și a englezilor nu face decât să demonstreze același lucru *a contrario*.

Comparația între unul și celălalt război permite să măsurăm gradul de decădere. Din 1914 până în 1918, victoria a fost pentru Franța o iluzie într-o măsură mult mai mică decât în 1945. În 1914–1918 încă mai dădusem cea mai bună parte de sânge și inteligență printre Aliați. Marna și Verdun, Joffre și Foch încă mai erau o înaltă mărturie. În 1945, nu reușeam decât să suprapunem imaginea unui contraatac fals semnificativ, în fond nesemnificativ, peste realitatea unei înfrângeri. Marșul în susul Ronului și reluarea Alsaciei nu sunt nici Marna, nici Verdunul, departe de așa ceva. Comparativ, e un fotomontaj. Nu reușim decât să inserăm o mică forță, compusă din disperați și dezgustați, într-un ansamblu enorm de forțe străine, care ne depășesc din toate părțile, atât prin mijloacele lor, cât și prin scopurile lor.

În politica Mareșalului, sub aparențe mai discrete, se afla un fond de înfumurare și de iluzii persistente, ca și la de Gaulle. Mareșalul conta să joace rolul de arbitru, la un moment dat, între o Germanie obosită de războiul din Rusia și o Americă înțelegând necesitatea acestui război. Generalul are pretenția să joace rolul cavalerului singuratic între o Rusie imensă, acoperită de glorie, sigură pe revoluția din Europa, flămândă de revanșe istorice, o Americă neliniștită, nemulțumită, care se simte înșelată și într-o situație cu totul nesigură, și o Anglie care măsoară întreaga profunzime a prăbușirii sale sub aparențele refacerii. Toate aceste puteri știu ce au făcut și ce pot face și ce vor fi nevoite să facă. Ele știu puținul pe care l-a făcut Franța și puținul pe care îl poate face. Și iată că de Gaulle crede că-și poate menține echilibrul între ele, înclinând rând pe rând când într-o parte, când într-alta. Dar nu e decât un element între multe altele, și acela secundar.

Germania e un element mult mai important. Întrebarea este, fiind împărțită de ocupanți în trei bucăți, care dintre aceste bucăți va exercita o atracție

[1] Franța fusese invitată la conferința de la San Francisco, ce avea să se deschidă pe 25 aprilie 1945, de către cele trei puteri reprezentate la Conferința de la Ialta. Franța acceptase să se alăture celor patru puteri: Statele Unite, URSS, Marea Britanie, China, dar a cerut modificări ale textului invitației. Aceste modificări fiind refuzate, Franța renunță pe 6 martie să se alăture celor patru mari puteri, deși hotărăște să participe la lucrările lor.

asupra celorlalte două. Fiecare din cei Trei Mari este menit să folosească Germania împotriva celorlalți și să se angajeze, din cauza Germaniei, împotriva celorlalți.

Fobia persistentă a Germaniei, fobie-obsesie, manie caracteristică unei stări de boală și senilitate, obligă Franța să joace un rol rigid în această partidă ce se joacă în jurul Germaniei, în timp ce de Gaulle contează să joace un rol suplu și unduitor.

Aici există o supărătoare contradicție, între intențiile lui de Gaulle și posibilitățile sale. El e omul fobiei față de Germania: faptul acesta îl face vulnerabil în fața acelora care au interesul să manipuleze această fobie, anume rușii și evreii.

Rușii sunt atât de siguri, încât tocmai s-au purtat față de el cu mult mai multă dezinvoltură decât americanii sau englezii. După ce s-au folosit, în ceea ce ne privește, de lingușire, cum ar fi eroismul FFI, geniul nemuritor etc... lingușire fatală pentru noi, întrucât ne menține în iluziile noastre cele mai stupide și feminine — nu se tem câtuși de puțin, de azi pe mâine, să arate cât caz fac de alianța cu Franța, cu mult mai puțin importantă pentru ei decât alianța cu Germania militară și industrială (și, mai ales, științifică).

Pentru ei, mareșalul Paulus este mult mai important decât generalul de Gaulle, căci, pentru a-i veni de hac aviației anglo-saxone, au nevoie de știința germană. Nu se pot lipsi de știința germană în ziua când vor fi nevoiți să renunțe și să combată știința americană.

Din acest punct de vedere, trebuie neapărat ca rușii să se înțeleagă cu germanii, odată ce hitlerismul va fi doborât.

Dar pentru anglo-saxoni e o necesitate la fel de mare să se asigure de cât mai mult personal german de calitate cu putință. Vor să pună mâna pe Ruhr și să se înțeleagă cu germanii, deci să-i dea la o parte pe francezii plini de ură și ranchiună, căci rușii vor avea celelalte două bazine germane.

Se vor bate pe Germania cum s-au bătut cu ea. Acest fenomen s-a schițat încă din 1938-1939 (Chamberlain la Godesberg și la München, Ribbentrop la Moscova, Molotov la Berlin). Germania rămâne factorul decisiv în Europa, și nu Franța, nici pe departe.

Asta am spus mereu: în ce direcție va cădea Germania? Iată toată problema.

Burghezia germană se va îndrepta, fără nici o îndoială, spre americani. Masele muncitorești vor fi oare seduse de Rusia, văzută de aproape? Dar marea industrie și armata, ce rol își vor alege oare?

Hitleriștii își vor juca ultima carte: să se retragă în Alpi și în Norvegia, spre a rezista acolo până în clipa celui de Al Treilea Război Mondial, de altfel deja început în China și în Grecia.

14 martie

Așadar, Europa se descurajează. Astăzi există mai puțin sentiment european, mai puțin patriotism european ca oricând.

Europa sacrifică, fără multe remușcări sau angoase, Polonia, România, Finlanda, Ungaria, Bulgaria, Albania, Macedonia, țările iugoslave, unei Rusii pe care nu vrea s-o mai vadă — așa cum o vedea, totuși, acum câțiva ani — ca fiind altceva decât Europa.

Desigur, slavii sunt indoeuropeni, arieni. Dar și perșii, și hindușii, de asemenea. Or, noi știm bine că ei au un alt destin decât cel al Europei. Și acești slavi sunt amestecați cu mongoli, turanieni, tătari. Și Imperiul rus, el singur, acoperă un continent — între două continente — al cărui destin nu e nici cel al Asiei, nici cel al Europei.

Ce rol joacă aici biserica catolică, bisericile protestante, masoneria, toate vechile tradiții? Ce politică de abandon vor susține?

Trebuie oare ca Europa să moară, în speranța incertă că va renaște într-o zi, după o îndelungată perioadă de barbarie? Asta vor acum Bisericile? Este oare nevoie ca toate vechile civilizații ale Europei, sau ce-a mai rămas din ele, după atâtea bombardamente, să fie nivelat sub tăvălugul comunismului rusesc?

Europa orientală a suferit deja niște lovituri ireparabile. Fragilele state din Balcani, cele baltice, cele danubiene s-au năruit pentru secole de-a rândul.

Desigur, toată lumea a fost vinovată: fiecare a fost confruntat cu propriul său păcat în această mare desfășurare a fatalității. Cel mai mare păcat a fost săvârșit la Londra, cu ocazia ambasadei lui Ribbentrop — în 1935, cred[1]. Acesta a fost cu adevărat mesagerul Destinului. Atunci, Hitler n-a știut să dea dovezi de bună credință față de Imperiul britanic, iar Imperiul britanic n-a știut să cedeze câte ceva ca să evite conflictul din Vest. Hitler n-a știut să dea asigurări precum că nu avea nici o pretenție în Vest, ci doar în Est — și asta nu atât din ambiția de a cuceri teritorii și popoare rusești, cât ca să înăbușe în ultima clipă și, dacă ar mai fi fost posibil, pericolul imperialismului așa-zis „comunist".

Crima împotriva Europei este duelul anglo-german. Aceasta e crima de neispășit, dar care va fi totuși ispășită prin ruinarea Londrei, ca și a Berlinului și a întregii Europe. Luptă fratricidă între cele două mari popoare nordice și germanice din Europa, de care va beneficia numai slavul mongolizat. Germanul era, fără îndoială, prea slavizat în Prusia și în Austria ca să aibă o viziune foarte clară asupra pericolului în care se afla Occidentul — și ca să sacrifice, pentru această viziune, orgoliile și apetiturile necesare.

Desigur, Hitler e la fel de vinovat ca Churchill.

[1] Joachim von Ribbentrop era într-adevăr ambasador al *Reich*-ului la Londra; a dus la bun sfârșit negocierile care au condus la acordul naval anglo-german din 18 iunie 1935. Acest acord putea părea favorabil germanilor.

Oare n-au suferit și unul și celălalt îndeajuns ca s-o recunoască amândoi în egală măsură?

Și Roosevelt a uitat chiar în asemenea măsură Europa, încât să nu poată înțelege necesitatea reconcilierii Germaniei și Angliei, în ciuda francezilor, a evreilor și a altora?

ANEXA II

Poveste secretă[1]

„...și cine va zice fratelui său...: nebunule, vrednic va fi de gheena focului."
Matei, V, 22

„Forța discursului lui Platon despre nemurirea sufletului îi va împinge pe unii dintre discipolii săi spre moarte, pentru a se bucura mai degrabă de speranțele pe care li le dădea."
Montaigne, *Apologia lui Raymond Sebond*

„...această moarte materială, temporară, normală și nu anarhică, esențială, ca să zicem așa, și nu accidentală, regulată și nu anormală, fiziologică și nu mecanică, această moarte uzuală a ființei, această moarte care ne consumă pe toți, este atinsă atunci când ființa materială a ajuns la un preaplin al obișnuinței, la un preaplin al memoriei, când obișnuința și memoria s-au solidificat, când ființa materială este locuită în întregime de obișnuință, memorie, solidificare, când toată materia ființei este ocupată de obișnuință, memorie, solidificare, când nu mai rămâne nici un atom de materie pentru noutatea care este viața."
Péguy, *Notă asupra domnului Descartes*

Când eram adolescent, mi-am făgăduit să rămân credincios tinereții: într-o zi am încercat să-mi respect cuvântul.

Uram bătrânețea și mă temeam de ea: acest sentiment mi-a rămas din primii mei ani. Copiii îi cunosc pe bătrâni mai bine decât o fac adolescenții și adulții. Trăiesc mai aproape de ei, în promiscuitatea familiei; observă, resimt efectele supărătoare ale vârstei. Cu cât își iubesc mai mult bunicii, cu atât suferă să îi vadă cum se topesc și se degradează încetul cu încetul. Eram

[1] *Le Récit secret* a fost publicat întâi izolat în 1951 la Editura A.M.G. prin grija lui Jean Drieu, apoi republicat împreună cu sfârșitul *Jurnalului* la Editura Gallimard (1951), în Anexa II. În România a fost publicat în volumul „Focuri vii. Poveste secretă", Editura Corint, 1995, și reeditat în 2005 (Editura Leda, Grupul Editorial Corint). Textul, a cărei traducere îi aparține lui Traian Fințescu, este reprodus în paginile următoare (n. ed.).

îndrăgostit de bunicul și bunica, alături de care trăiam mai mult decât lângă mama și tata, și faptul de a asista la evoluția decrepitudinii lor a fost unul dintre primele dezastre ale vieții mele. Iată rădăcina hotărârii mele.

Mai târziu, când am fost capabil să-mi reunesc observațiile și să le prelungesc în inducții îndepărtate, am înțeles că acela care vrea să scape de inconvenientele vârstei trebuie să înceapă destul de devreme, pentru a nu fi sedus de primele insinuări ale acesteia, care sunt destul de imperceptibile.

Aceasta este partea înfricoșătoare a îmbătrânirii: îți sădește repede în inimă acea veselie nepăsătoare care îți îngăduie să accepți ca firești amputările sufletului sau ale simțurilor considerate mai înainte avarii monstruoase. Or, când se declară această stare de spirit, uzura ființei este atât de mare, încât nu mai ai nici timp, nici resurse pentru a întrerupe acest curs, chiar dacă vrei să o faci. Am tras, deci, concluzia că trebuie să mori destul de devreme pentru a nu aluneca în starea de oboseală pe care indulgența sau delăsarea o pot genera. Foarte de timpuriu, mi-am băgat în cap că nu trebuie să mori mai târziu de cincizeci de ani.

Fixarea acestei date s-a făcut ca urmare a unui pretext destul de fortuit. Nu sunt cu adevărat superstițios, dar sunt, totuși, puțin; căci, indiferent de ceea ce gândim, toți folosim o anumită doză de calcul mistic pentru a ne putea lansa în presupuneri. Este un element al structurii intime care la nimeni nu este cu totul absent: sub alte nume, regăsești întotdeauna acest procedeu speculativ.

Când aveam optsprezece ani, un oarecare, la fel de ignorant în ale chiromanției pe cât eram și eu, a pretins că ar fi citit în palma mea că mă voi căsători de două ori, că nu voi avea copii, că voi muri la cincizeci de ani, bogat, având tot dreptul la fericire, dar răpus de o boală îngrozitoare. Acest oarecare era un american, mult mai în vârstă decât mine, care se interesa de tinerețea mea și care mă copleșise cu binefaceri.

Am reținut întâmplător această profeție.

Când am început să reflectez asupra chestiunii celui mai potrivit timp pentru a muri, mi-am adus-o aminte și am găsit în ea un punct de sprijin imaginar pentru raționamentul meu. Cu cât mai mult cu cât unul dintre punctele predicției avea să se realizeze; m-am căsătorit de două ori. Hotărâi deci să mă complac în credulitate și să iau în serios o vorbă aruncată în vânt.

De altfel, circumstanțele vieții mele păreau să se preteze din ce în ce mai mult la acest legământ. După patruzeci de ani, două sau trei boli grave încolțiseră în mine și soarta ar fi putut opta prompt pentru una din ele, fiecare putând lesne căpăta caracterul fatal care fusese indicat. Pe de altă parte, eu, care nu acordasem banilor niciodată atenția zeloasă pe care le-o acordă de obicei bărbații, reușisem să îi am fără voia mea și, chiar dacă erau puțini, erau la limita gusturilor mele destul de modeste, în așa fel încât îmi puteam spune că eram bogat, cu riscul de a-i face să surâdă pe unii dintre cunoscuții mei. În sfârșit, mă angajasem de multă vreme într-o acțiune sau speculație politică ce

amenința să mă pună, dacă evenimentele luau o anumită întorsătură, într-o situație extremă.

Această ultimă ipoteză mi se păru întru totul edificatoare și capabilă să-mi risipească și ultimele îndoieli, dacă mai aveam vreuna; eram, așadar, destinat să îmi aflu sfârșitul la data fatidică, fie datorită unei boli îngrozitoare, fie datorită unei morți violente care urma să ia locul acelei boli. Prietenul meu american, în limbajul unei epoci pacifice, nu îmi trasase altfel soarta.

Totuși, așteptarea nu mi se păru suficientă, așteptarea mi se păru nesigură. Și diverse alte considerații își croiră drum și mă împinseră să o iau înainte și să recurg la sinucidere.

Pentru a ajunge să înțelegeți aceasta, trebuie să urmați un alt drum decât acela pe care tocmai v-am făcut să îl parcurgeți.

*
* *

Mă întorc din nou la copilărie, nu pentru că aici se află toate cauzele, ci pentru că ființa se regăsește în întregime în germenele său și poți stabili corespondențe între perioadele vieții. Sunt, din naștere, melancolic, sălbatic. Chiar înainte de a fi lovit și rănit de oameni sau de a fi ros de remușcarea de a-i fi rănit, mă feream de ei. În ascunzișurile apartamentului sau ale grădinii, mă închideam în mine însumi pentru a mă bucura de ceva adânc, tăinuit, misterios. Ghiceam deja, sau, mai degrabă, știam, mult mai profund decât mai târziu, când aveam să mă las târât de valurile vieții, că exista în mine ceva care nu eram eu și care era cu mult mai prețios decât mine. Presimțeam, de asemenea, că acest ceva putea fi savurat într-un mod cu mult mai rafinat în atingere cu moartea decât în viață fiind și mi se întâmpla să mă joc nu numai „de-a fi pierdut", scăpat pentru totdeauna de ai mei, dar și „de-a fi mort". Era o beție tristă și delicioasă să fiu întins sub un pat într-o încăpere tăcută, la ora la care părinții mei nu erau acasă, și să mă imaginez într-un mormânt.

În ciuda educației mele religioase și a tot ceea ce mi se repeta despre rai și iad, a fi mort nu însemna să fii aici sau acolo, locuri unde puteai fi văzut, ci însemna să te afli într-un loc atât de obscur, atât de necunoscut, care nu se afla nicăieri și în care se putea auzi scurgându-se picătură cu picătură ceva imposibil de exprimat, care nu-mi aparținea nici mie, nici altora, ceva sustras tuturor celor ce există și se văd și, la fel, tuturor celor ce nu se văd și, de asemenea, există, într-un alt mod, dorit cu ardoare.

Într-o zi, am aflat că există o mișcare care se producea printre oameni și care se numea sinucidere. Îmi amintesc foarte bine că, în urma unei conversații auzite, am înțeles că un om poate să își ia viața. Nu știu, nu cred că am stabilit un raport precis între acel joc despre care tocmai am pomenit și care îmi era familiar și revelația acestui act. Fapt este că posibilitatea imediată,

extrema facilitate, îmi închipuiam eu, rezultatul prodigios, puterea de a fi iremediabil ale acestui gest mă fascinară. Această fascinație făcea să se depună în mine același gen de emoție delicată și blândă, un pic dureroasă și minunat de fără pereche pe care o încercasem de mai multe ori sub pat. Îmi plăcea dincolo de orice plăcere în acest gest faptul că și el era solitar, sustras oricărei priviri, săvârșit în umbră și în tăcere, și că mă lăsa pentru totdeauna, la infinit, pierdut în afara mea, mă lăsa într-un mod fermecător pradă acelei forțe pe care o auzisem scurgându-se în mine picătură cu picătură.

Îmi amintesc locul și ceasul. Era într-o dimineață de iarnă, încă văd cerul cenușiu, și în sufragerie era frig. Pe fereastră vedeam zidul cenușiu, coșcovit, din spatele casei situate de cealaltă parte a pasajului ducând spre Malesherbes. Deschisei ușurel un sertar al bufetului și luai de acolo, fără zgomot, cu un gest lent, un cuțit. Mă uitai la acel cuțit. Nu mă uitasem niciodată la un cuțit. Înțelegeam brusc tot ceea ce se afla în acel oțel. Iată ceea ce mânuisem în fiecare zi, fără să știu, iată ceea ce existase latent în mâinile mele. Misterul somnolent al obiectelor din jurul meu se dădea în vileag treptat. Lama scânteia pe fondul pâslei roșii care căptușea sertarul. Și nu era unul, erau douăzeci, treizeci, mari și mici. Ridicai cuțitul de tranșat enorm, dar îl pusei la loc, fără să mă simt atras de el. Mi-ar fi plăcut ceva mai subțire, mai simplu, mai delicat. Acest cuțit de desert, atât de ascuțit, care pătrundea atât de prompt în carnea unei pere sau a unei piersici. Pipăiam cu vârful degetului vârful, îl pipăiam și îl ispiteam. Împinsei ușor, împinsei mai apăsat. Începea să mă doară, mă oprii. Reluai, cu un nou elan al curiozității mele, al lăcomiei mele, mai tare. Durerea își schimbă brusc natura, mai concentrată și mai ascuțită, și o picătură de sânge țâșni. Rămăsei cu gura căscată; așadar, era posibil. Pentru prima oară îmi priveam sângele, fără să plâng, fără să dau înapoi. Nu fără frică; dar îmi acceptam frica, mă adaptam la ea, o îmblânzeam, o identificam în mine cu altceva.

Mă jucai cu sângele meu un moment, făcând să țâșnească picătură după picătură. Apoi, se auzi un zgomot pe culoar, pusei în grabă cuțitul la loc, în alveola lui roșie, cuțitul care rămăsese același, indiferent, enigmatic, inefabil, și mă furișai în camera mea. Să mă furișez, cât îmi plăcea să mă furișez. Eram ca un mic animal de pădure, curat și sprinten, îndărătnic, plin de reticențe, veveriță sau nevăstuică, care dispărea la cel mai mic zgomot și pe care nici un bărbat și nici o femeie nu-l vor putea înhăța vreodată.

Trebuie să fi avut șase sau șapte ani, pentru că aveam să părăsim, când aveam șapte ani, apartamentul în care văd distinct că se petreceau toate acestea. Văd dincolo de fereastră zidul de peste drum, cu straturile lui adânci de coșcoveală.

Revin acolo. Dar, între timp, mi se pare că am uitat totul și că senzațiile și reflecțiile din aceea dimineață s-au rătăcit, pentru o clipă, printre alte senzații. Dacă revin la sertarul căptușit cu pâslă roșie, o fac dintr-un început de

obișnuință, căci obișnuința se naște instantaneu, la om și la animal. De data aceasta, am mers mai departe: scoțând cuțitașul, examinându-l pe îndelete, încercându-i tăișul și vârful, îmi desfăcui cămașa și îndreptai vârful spre inimă. Poate că aceasta mă făcu să-mi descopăr inima. Nu am avut o emoție mai ascuțită nici în ziua în care m-am descheiat la pantaloni pentru a analiza o parte din mine în calitate de sex. Apăsai puțin, nu mult. Apăsai, mai slab decât pe deget, căci realizam că era mai serios. Deodată, într-adevăr, mi se făcu frică. Privii cu spaimă cuțitul care rămânea agățat parcă pentru totdeauna de lenjeria mea, simțindu-i vârful. Voința mea, posibilă, trecea în el și acolo îmi scăpa de sub control. Devenea probabilă; o anume fatalitate începea să se acumuleze în acest mâner, în acest lemn, în acest metal. Îl retrăsei, îl ridicai în dreptul ochilor, cercetându-l cu o privire cu totul nouă, cu acel amestec de spaimă și de venerație pe care îl depun oamenii în acele obiecte pe care experiența lor îi face să le sacralizeze, din necesitate, obiecte misterioase și familiare, *numina*. Idoli, idei. Luai din nou obiectul, acel obiect care, cu siguranță, avea o formă particulară, singulară, perversă, potrivnică mie. Apăsai, de astă dată, până simții că îmi face rău, ca pe deget. Dar pieptul nu era degetul; era vorba de cu totul altceva, trebuia să o fac până la capăt, dar, până la urmă, se întâmplă același lucru. Îmi făcui rău, mult mai rău: îmi făceam rău. *El* îmi făcea rău. Nu îmi mai era frică, mă invadă o reacție de nemulțumire, de furie. Cuțitul și cu mine eram doi. Cuțitul era acela care îmi făcea rău, care voia să îmi facă rău; o voință a lui, scăpată de sub controlul meu, se opunea voinței mele. Devenea rău, periculos, nesuferit. L-am aruncat cu un gest violent, fără să îl mai pun la locul lui în alveolă, și am închis sertarul.

Trebuie să-ți tratezi obiceiurile cu circumspecție. Altfel, cine știe?

Aceasta fusese ideea sinuciderii gratuite, în sine. De atunci, această idee reapăru de mai multe ori în mintea mea, dar numai determinată de circumstanțe. Mă angajasem mai departe pe drumul vieții: dificultățile, necazurile, ofensele țâșneau la tot pasul. Atunci, mă gândeam la sinucidere. Nu mai era deloc același lucru, nu mai erau energia, exuberanța, curiozitatea acelea care mă incitau, ci slăbiciunea, oboseala. Și ideea a ceea ce voi găsi dincolo de sinucidere nu mai era aceeași. Prima oară, dincolo era necunoscutul, ceva complet nedeterminat, nenumit, imposibil de exprimat. Acum, era neantul. Și în această privință, ca și în multe altele, adolescentul, adultul îl făcură pe copil să dea înapoi, căci neantul... Era să spun: „neantul" este o noțiune „absurdă". Dar se pot înfrunta două cuvinte misterioase? Și ce aș putea numi neant? Nu este, oare, un loc foarte blând, deci, ținând încă de viață, o viață dulce, încetinită, ceva ca începutul somnului, ceva asemănător cenușiilor Câmpii Elizee despre care vorbește Virgiliu?

Totuși, mă întreb dacă ideea mea de sinucidere, chiar atunci când reapărea în cele mai grele momente, de jenă, de oprimare, era vreodată, într-adevăr, cu totul impură. Și nu spun asta doar pentru mine, în particular. Există, aproape

întotdeauna, există, poate, întotdeauna un element de puritate la sinucigaș. Chiar și la acela pentru care sinuciderea este un act exclusiv social, un gest în întregime prins în lanțul tuturor gesturilor sale precedente, care aparțineau toate vieții și erau întoarse spre viață, nu trebuie să existe o deschidere, cât de îngustă ar fi ea, spre lumea de dincolo, pentru a putea săvârși actul? Trebuie să existe o oarecare familiaritate, oricât de inconștientă ar fi aceasta — și, chiar cu desăvârșire inconștientă, poate fi profundă și constantă —, cu un univers plin de dedesubturi, de secrete și de surprize. I se părea că neantul există, i se părea că se dăruiește neantului, dar, sub acest cuvânt negativ, sub acest cuvânt aproximativ, sub acest cuvânt-limită, există ceva ascuns pentru el.

În ceea ce mă privește, în orice caz, este foarte probabil că nu mă voi dezice niciodată de acea reverie nostalgică apărută în copilărie și că voi aștepta pretextele pentru a mă întoarce la ea. Pretexte care pot fi considerabile, dar care sunt doar pretexte. Nu am păstrat eu întotdeauna treze plăcerea și nevoia singurătății? Nu a fost zi în viața mea, oricât de fericită și de plină ar fi fost de prezența unei ființe sau a unor ființe și de adeziunea fertilă și exuberantă la lumea imediată, în care să nu mă gândesc la singurătate, în care să nu-mi fi făcut timp să-i consacru o libație, măcar câteva minute, fie că o făceam în trecere, într-o cabină telefonică, într-o baie, pe un culoar pe care întârziam o clipă mai mult decât se cuvine să o facă animalul social. Ei bine, singurătatea este calea spre sinucidere, sau măcar este calea spre moarte. Desigur, în singurătate te bucuri mai mult decât în orice alt fel de lume și de viață; cum poți aprecia mai bine o floare, un copac, un nor, animalele, bărbații, chiar, care trec departe, și femeile? Dar este deja, totuși, poteca pe care te îndepărtezi de lume.

Această curiozitate despre care vorbesc nu este doar curiozitatea de a cunoaște, ci o curiozitate îndrăzneață, insolentă, care se vrea activă, experimentală. Sinuciderea este unul dintre procedeele interzise, nu este singurul, este ultimul și, poate, cel mai important dintre acelea pe care omul le-a inventat și le-a încercat pentru a perfora încă din timpul vieții sale, altfel decât cu gândul, altfel decât în imaginație, zidul închisorii sale. Din această cauză Baudelaire, gânditorul, a pus, în *Litanii către Satan*, sinuciderea pe lista îndrăznelilor mai mult sau mai puțin criminale — din punct de vedere social — care, alături de drog, desfrâu, alcool, furt și asasinat, de alchimie, de profit, de știință, de revoltă, sunt la îndemâna omului pentru a se mișca, a se agita, a protesta, a se sustrage.

Această curiozitate este magnific reprezentată de Dostoievski, în personajul Kirilov, deși din unghiul îngust al dilemei: creștin sau sinucigaș, credincios sau anti-teu (mai degrabă decât a-teu). Dostoievski, prizonier al orizontului creștin, nu putea să-și imagineze, în afara creștinismului, decât un om care mai este încă astfel, atunci când îl urăște în mod paradoxal pe Dumnezeul despre care nu crede că există, când îl provoacă, când îl urmărește în bârlogul său: moartea.

Voi povesti pe scurt împrejurările importante în care m-am gândit serios să mă sinucid, înainte de a trece la fapte.

Nu îmi amintesc să fi avut chef să mă sinucid între șapte și douăzeci de ani. Fără îndoială, nu se prezentase nici o ocazie serioasă: fusesem deja surprins, decepționat, chinuit de viață, dar nu fusesem adânc rănit. Totuși, viața de familie mi-a oferit doar încercări obositoare, am trăit între un tată și o mamă sfâșiați de adulter, gelozie și griji bănești. În exterior, aveam de-a face cu camarazi față de care consecințele tuturor acestor necazuri mă făceau timid și speriat.

La douăzeci de ani, m-am gândit câteva zile să dispar, după un examen ratat. Nu mă gândisem la asta și mai înainte, când achiziționasem o neînsemnată boală venerică. Nimic nu te poate face mai melancolic și, totuși, nu îmi aduc aminte precis. Eșecul meu avea semnificația foarte gravă pe care i-o dădeam eu. Mai înainte, trecusem multe examene cu succes, dar cu un succes descrescător. Dar acest insucces umilitor voia să spună că intrasem într-o criză gravă. Pe măsură ce se dezvolta, mintea mea se orienta spre o fantezie din ce în ce mai secretă și din ce în ce mai contrară uzanțelor, spre o lene visătoare, instabilă, schimbându-și adesea mobilul, spre o curiozitate devorată și devoratoare. Intrasem într-o lume de presentimente, de tendințe care dispăreau ca urmare a unor salturi bruște, după cum inspirația mea era într-o zi fastă sau nefastă. Căpătai din această cauză sentimentul neliniștit că eram pradă unei fatalități obscure. Îmi dădui seama, dintr-o dată, de toate dificultățile în care mă vârâse o dată pentru totdeauna caracterul meu, în ceea ce privește relațiile cu societatea: vechea mea singurătate, cel mai adesea blândă și melancolică, se preschimbase într-o originalitate involuntară și destul de agresivă, într-o excentricitate pe care căutam să o temperez, dar care șoca. Oamenii începuseră să mă ia la ochi.

Trebuie spus că am fost respins la acel examen din voința autorităților, și nu datorită incapacității mele. Era la terminarea Școlii de Științe Politice și s-a intenționat pedepsirea a ceea ce părea a fi dezordinea periculoasă a minții mele și, de asemenea, oprirea din față a carierei mele diplomatice, ceea ce, de altfel, era un lucru înțelept, căci familia mea era ruinată, iar timiditatea mea nu putea de mult timp să-mi mai permită să exercit un cât de mic control asupra sentimentului meu de inferioritate socială. Mai mult, acest eșec venea să complice o dramă sentimentală, care, de altfel, cântărise mult în ceea ce privește starea mea de spirit din zilele de examen și, reducându-mi mult luciditatea, mă dăduse pe mâna judecătorilor mei într-o stare declarată de revoltă intimă, încă pe jumătate inconștientă, împotriva modului lor învechit de a gândi.

Pe scurt, mă gândeam destul de serios să mă arunc în Sena. În orice caz, am trăit mult timp într-o stare de spirit disperată, în care începeam să

experimentez, să prind gustul acelei beții a îndepărtării de lume care precede și facilitează sinuciderea.

După aceea, avui ideea să las totul baltă la începutul războiului din 1914, adică în anul următor. Am avut cu acea ocazie un presentiment atât de pătrunzător, încât acum mă surprinde.

Plecând la război, eram încercat de sentimente confuze și succesive. Mă lăsam copleșit în întregime când de entuziasmul care pusese stăpânire pe mulțime și, poate, chiar pe armată, când de luciditate și scepticism: îmi venea greu să cred că un război universal poate să funcționeze, mă îndoiam de virtuțile comandanților mei, ale camarazilor mei, ale mele însumi. La capătul câtorva zile de marșuri și de contramarșuri, pe ploaie sau sub un soare torid, în împrejurimile Ardenilor, întrezării limpede într-o seară că războiul nu era ceea ce putea crede un student naiv și îndopat cu ficțiuni literare: era foarte plicticos, nu se întâmpla nimic sau, când, mai presus de mine, ceva începea să se închege, totul se petrecea pentru mine ca și cum nu s-ar fi petrecut nicăieri; camarazii și superiorii erau la fel de sordizi și de mediocri ca pe timp de pace. Avui, într-adevăr, în acea seară, în satul acela din Ardeni, sentimentul precis a patru ani monotoni de corvoadă, de plantoane, de boli, întrerupți de atât de scurte clipe de mare spaimă și de mare mândrie.

Pe de altă parte, în cursul acelor cozi interminabile pe care le făceam cu milioanele de-a lungul drumului ducând spre prea vastele câmpuri de luptă, am căpătat pentru prima oară în viața mea impresia copleșitoare, definitivă, că omul este înecat în umanitate. Toate simulacrele de personalitate, de originalitate, de intimitate, de excepție care se pot multiplica în lumea iluzorie a păcii — care se puteau multiplica în acele timpuri tihnite și cumpătate de dinainte de 1914 — se risipeau și nu rămânea decât realitatea netă că eram o furnică într-un furnicar. În absența unor priviri care să mă deslușească, deveneam de nedeslușit pentru mine însumi. Acest lucru mă purtă dintr-o dată spre acea mistică a singurătății și a cufundării singuraticului în singurătatea sa și a revărsării în interiorul eului meu a ceva ce nu eram eu. De vreme ce eram pierdut, de ce să nu mă pierd mai mult? Exista doar un singur mod de a mă vindeca de pierderea eului în tot și a eului și a totului în nimic, acela de a mă pierde în mod absolut. Beția creștea și, o dată cu beția, creștea și pofta de a bea mai mult, această dorință, care, la un moment dat, îl roade ca un acid pe bețiv, să ajungă, pe fundul paharului, la acea picătură cu un adevărat devastatoare.

Toți și totul se îndepărtau de mine din ce în ce mai vertiginos, cei care erau departe de mine și cei care erau aproape de mine, interesele existenței mele și acelea ale acelor entități: Franța, Germania etc. Prezența covârșitoare și obscenă a acestei armate, din care eram o părticică din ce în ce mai inconștientă și lăsată la voia întâmplării, făcea ca totul să se șteargă treptat din fața ochilor mei: pământul, cerul, astrele. Natura dispărea în fața acestei

intruziuni gigantice care îmi acoperea tot câmpul vederii, ca un monstru crescând într-un coșmar. Dispariția naturii, care îmi fusese un sprijin atât de delicat odinioară — odinioară — în desfătările pe care mi le oferea singurătatea mea plină de bogății, a fost aceea care a făcut ca totul să se prăbușească.

Pe scurt, mă aflam într-un grajd. Nu mai era seară, era a doua zi dimineața, eram singur: camarazii erau afară, ocupați în livadă. Știam cum să te omori cu o pușcă: îți scoteai bocancul și ciorapul și, cu țeava în gură, apăsai cu degetul mare de la picior pe trăgaci. Scrisesem o scrisorică plină de o tandrețe nebună fratelui meu; chiar cu această ocazie am descoperit că-mi iubeam fratele — atât de tânăr în comparație mine, atât de blând, atât de dezarmat. Apoi, privii mica gaură neagră, inelară, de oțel.

Și mi se făcu frică. Cum mi se făcu, nu știu. Fapt este că a doua zi nu mi-a mai fost deloc frică, la prima luptă. Fără îndoială, eu, care o practicasem atâta, nu eram copt pentru singurătate. Acea singurătate supremă a sinuciderii era încă prea mult pentru mine: preferam să mor cu toată lumea, să mă prăvălesc în moarte cu o căruță plină de prieteni, atât de disprețuiți, atât de ignorați cu o clipă mai devreme.

Am multă stimă pentru personajul care eram în acel moment. Îl iubesc pe acel nătărău delicat care prefera mica sa mlaștină personală cazanului cu supa comună și care, între o sută de milioane de gloanțe șuierând și mieunând în jurul lui, pretindea să aleagă unul singur, ca o bijuterie dintr-un sipet. Astfel agoniza individualismul cu trei ani înainte de Revoluția din Octombrie.

*
* *

Am mai avut și alte impulsuri de a mă sinucide, de atunci. Nu pot să mi le amintesc pe toate. Totuși, nu a devenit o manie, o chemare la orice pas, ca în ultimii ani. Această chemare a ajuns atât de frecventă că s-a transformat, încetul cu încetul, aproape într-un refren pe care îl îngânam printre dinți, atunci când îmi legănam sufletul din ce în ce mai ostenit, mai uzat — din ce în ce mai viu în esența lui, dar atât de excedat de clișeele cotidianului.

Impulsul cel mai violent s-a produs în cursul unei povești de dragoste. Am povestit-o, bineînțeles, într-unul din romanele mele; nu prea am chef să revin. Cu atât mai mult cu cât poveștile de dragoste nu mă mai interesează deloc, nici ale mele și nici ale altora. Pe scurt: fusesem părăsit de o femeie. Era prima oară când mi se întâmpla. De altfel, în ceea ce o privește, ceva din adâncul inimii mele nu ținea destul la ea, exact acel ceva din mine care nu eram eu, care îmi rodea eul.

Singurul lucru pe care îl reține din această aventură banală, dar care a jucat un rol capital în destinul meu, este această presimțire încărcată de delicii a neantului, pe care mi se părea că o am atunci. Asta se petrecea la Lyon, orașul

cel mai neospitalier din Franța, într-o cameră de hotel. Conform metodei omenești bine cunoscute, mă vindecam de pământ născocindu-mi un cer: îl numeam neant. Din momentul în care am crezut că sunt sigur de hotărârea mea, suferința a început să descrească, clipă cu clipă. Ideea sinuciderii pătrunsese în mine, eu o introdusesem acolo, pentru a mă îngriji, pentru a mă vindeca chiar de ceea ce o făcuse să se nască. Când suferința descrescu destul, ideea sinuciderii căzu. Iată: asta este toată șmecheria. Asta nu m-a împiedicat, puțin mai târziu, să nu încep din nou să sufăr pentru aceeași femeie. Dar nu mai era surpriza de prima oară: începeam să mă resemnez.

Am spus deja cât de înșelătoare mi se părea această idee a neantului. În orice caz, pentru mine așa era. Îmi amintesc perfect cum, la Lyon, acest neant cu care îmi oblojeam durerea era ceva concret, era blândețe, deliciu. Era sinele din mine.

Am mai vrut să mă opresc de două sau de trei ori, din cauza unor umilințe cu totul puerile. Ideea de sinucidere se tocise încetul cu încetul, repetându-se: devenise ceva banal. Nu este bine ca sentimentele să ne devină familiare, se amestecă în viața de zi cu zi, care este sordidă; devin de o deplină trivialitate.

Cu ocazia celei mai violente pasiuni pe care am cunoscut-o, în consecință, m-am gândit din nou la moarte. Nu fusesem părăsit definitiv, ci doar puțin în fiecare seară. Aceste absențe ale femeii adultere, care se întoarce la soțul ei, mă exasperau, mă răvășeau. Și apoi, în fond, simțeam mereu acea nevoie de a fugi, de a fugi de ceea ce îți dorești cel mai mult, de a te afla din nou singur. Când fusesem părăsit, efectiv, de prima femeie, simțisem, în toată durerea mea insuportabilă, o rază de bucurie: mă descătușasem, eram liber. În tumultul celei de-a doua mari pasiuni, aspiram și mai mult să mă eliberez: aveam patruzeci și cinci de ani, nu douăzeci. Și mă lăsasem târât de ea împotriva voinței mele, chiar dacă, după aceea, mă dăruisem ei din toată inima.

*
* *

Mă întorc la subiect.

În ultimii doi ani ai Ocupației, trăiam ca prins într-o vrajă din ce în ce mai captivantă. De mult timp mă separasem de mulțime și de toți cei care gândesc ca ea. Aceasta mă făcuse să capăt un sentiment intim de trufie. Această trufie afecta zone prea lăuntrice pentru a nu se preschimba puțin câte puțin într-o detașare de tot ceea ce poate hrăni orgoliul personal, căci, pentru o persoană care se află veșnic pe drumul eului spre sine, ceea ce îl hrănește îl și purifică. Mă știam acum amenințat; condamnat de această mulțime (vreau să spun de cea mai mare parte a ceea ce se obișnuiește să se numească elită) dornică în mod instinctiv să mă pedepsească pentru mai vechea mea nesupunere. Singurătatea mea spontană devenea o scoatere în afara legii. Astfel se

împlinea, într-un mod neprevăzut — și exagerat, ceea ce mă încânta, căci totdeauna mi-a plăcut lipsa de măsură —, jurământul meu secret de a fi lipsit de toate și smuls din toate.

Eram împins spre sfârșit nu numai din interiorul meu, de vârstă, de boală, de uzură, de toate vechile mele calcule, ci și din afara mea, de societate. Era o conjurație totală. Notam simptomele revoluției evenimentelor cu o voluptate surdă; mi se părea că amestec cărțile într-o pasiență și că văd apărând de acolo figura fatală.

Am pus mult rafinament în jocul meu cu soarta. Aș fi putut ușor să mă retrag la timp, să încetez să scriu, să manifestez, aceasta cu atât mai mult cu cât perspicacitatea mea se exersase de timpuriu împotriva deficiențelor și erorilor hitlerismului și ar fi fost legitim să mă desprind de o cauză europeană atât de prost apărată. Ar fi fost chiar datoria mea politică, dar nu am vrut să întreprind nimic. Mă abțineam să nu las să se reverse în scrierile și vorbele mele tot disprețul pe care îl aveam pentru Hitler, care ducea Europa la ruină, la fel ca și dușmanii lui. Îmi reprimam în atitudinea mea acea indiferență disprețuitoare pe care un om cât de cât înțelept este întotdeauna constrâns să o resimtă pentru prieteni și care îl face, curând, să îi situeze pe aceeași treaptă cu dușmanii lui, în mintea, dacă nu în inima lui.

Puteam să părăsesc Franța; am plecat, dar pentru a reveni. S-a întâmplat ca la Geneva, bine primit de elvețieni, bine adăpostit, bine aprovizionat cu bani, suficienți pentru a rămâne acolo doi sau trei ani, să mă hotărăsc să mă întorc și, totodată, să-mi iau viața în timp util.

Am vrut să aștept ultimul moment și l-am așteptat. Eram perfect sigur de mine, n-am avut nici o clipă de îndoială sau de ezitare. Această siguranță era un izvor continuu de bucurie, era expresia unei credințe fără nici o fisură. Era așa pentru că eul meu trecuse virtual în sine?

Nu credeam câtuși de puțin, luându-mi viața, că pot contrazice ideea, pe care am simțit-o totdeauna vie în mine, de nemurire. Dimpotrivă, tocmai întrucât credeam în nemurire, mă năpusteam cu atâta violență spre moarte. Mărturiseam public că, de fapt, ceea ce numim moarte nu este decât un prag și că, dincolo, viața continuă sau, cel puțin, ceva din ceea ce numim viață, ceva ce constituie esența ei.

Credeam, de altfel, că nu poate continua decât ceea ce a început: dacă sufletul continuă, este pentru că nu a încetat niciodată să existe. Din momentul destul de târziu[1] în care am reflectat la problemele filosofiei și ale religiei, m-am considerat străin de ideea creștină a creației *ex nihilo* a lumii sau a sufletului.

Nu credeam nici că ceea ce era înzestrat astfel cu veșnicie ar fi avut ceva în comun cu conștiința. Bineînțeles, disprețuiam ideea vulgară a supraviețuirii

[1] Dar, în fiecare an, îți reînnoiești sentimentul că acesta este primul în care te deschizi gândirii și că, până atunci, nu ai făcut decât să presimți (n. a.).

sufletului individual. Nu mă gândeam, desigur, să-mi pierd sau să-mi salvez acest suflet individual. Ceea ce simțeam că este în mine spirit nemuritor, inepuizabil, se dovedea a fi exact ceea ce nu avea deloc un caracter individual. Am avut întotdeauna sentimentul, în momentele mele de plenitudine, de luciditate, că ceea ce conta pentru mine, în mine, era ceea ce nu eram eu, era ceea ce se asocia cu altceva decât cu mine însumi, fiind chiar cu totul străin și opus mie. Mi se părea că înțelesesem, în sfârșit, puțin din aventura ființei, că posedam, în sfârșit, ceea ce întotdeauna presimțisem a fi adevărul meu intim, în ziua în care cunoscusem noțiunea indiană a sinelui din eu, a sinelui opus eului.

Este nevoie să spun că nu-mi făceam nici o grijă în ceea ce privește discriminarea dintre bine și rău și că întotdeauna[1] am fost convins că, o dată ieșit din societatea umană în care această idee a binelui și a răului este necesară și își dobândește substanța, nu mai poate fi vorba de ceva asemănător? De altfel, această idee era înlăturată de credința mea în nimicirea eului.

Îmi spuneam, în apropierea ultimelor mele clipe, că în ideea de neant gustasem odinioară — și o gustă și alții — presimțirea acestei nimiciri a eului. Dar nimicirea conștiinței, adică a vieții eului, nu înseamnă deloc neantul. Ești, oare, nimicit în timp ce dormi?

Odinioară, s-a întâmplat să simt o angoasă, probabil acea angoasă pe care a cunoscut-o Nietzsche când a crezut că este primul care a descoperit ideea eternei reîntoarceri, ideea amiezei eterne) când m-am apropiat într-un mod mai riguros de acest sentiment că viața nu încetează niciodată, că nașterea nu a fost un început și că moartea nu va fi un sfârșit. Simțeam atunci o oboseală, o teamă de infinit. Și, cu siguranță, mulți oameni suportă viața pentru că, în dorința lor de repaus, cred în neant — și aceasta, fără îndoială, chiar atunci când își mărturisesc, din vârful buzelor, opiniile religioase și filosofice cele mai banale despre nemurire.

De la acest teribil sentiment al veșniciei pornesc budiștii, pentru a ne propune concepția lor despre descătușare nu ca o extirpare a vieții umane, ci a vieții de-a pururi, ca și cum ar fi făcută dintr-o serie indefinită de vieți vremelnice. Budiștii își propun să distrugă „viața eternă", pentru că aceasta este o perpetuare a vieții individuale.

Această angoasă a încetat cu totul să existe în mine din ziua în care am cunoscut și am înțeles puțin ideile indiene (și chinezești), distincția dintre eu și sine, dintre viață și esența a cărei spumă este viața, dintre ființă și dincolo de ființă, dintre divin și inefabil, dintre ființă și neființă, pe de-o parte, și ceea ce se află dincolo de această antinomie.

[1] Nu am *trăit* niciodată ideea de păcat, nici ideea de bine și de rău, chiar în timpul unei copilării destul de pioase, dar aceasta s-a datorat, poate, modului extrem de liberal sau tolerant în care am fost format în colegiul marist al cărui elev am fost (n. a.) Marist — de la numele Fecioarei Maria; membru al uneia dintre congregațiile religioase dedicate Fecioarei Maria (n. tr.).

*
* *

Am văzut în ultimele mele clipe cât de puternice sunt în noi superstițiile și, de asemenea, cât de slabe erau în mine. Amintiri vagi m-au atins în treacăt: „Dar dacă, la urma urmei, există un Dumnezeu, așa cum îl înțelege catehismul? Dar dacă există o judecată, dacă există paradisul și infernul?" Eram străbătut de aceste întrebări, care nu se fixau nicăieri. Nu puteam să mă consider responsabil de toate aceste stări trecătoare, după cum nu pot fi responsabil nici de toate aceste larve care mișună prin conștiință tot timpul, ceea ce dovedește că această conștiință nu este deloc cel mai bun loc al nostru și că aici se îngrămădesc multe lucruri inutile, deșeuri de neuitat. În timpuri normale nu suntem fără încetare victimele unor asociații de idei primejdioase, a unor bâiguieli idioate?

Acest fenomen nu a apărut decât de două sau trei ori și îl notez doar pentru a fi cu conștiința împăcată. În chiar ultimele momente, nimic asemănător nu se produse pentru a-mi provoca neplăceri.

Au fost, într-adevăr, alte mici intruziuni grosolane în spațiul meu lăuntric până înaintea ceasurilor din urmă, pe care le acceptam fără să mă arăt nemulțumit, cu veselie, sigur că nu vor dura prea mult. Și, într-adevăr, dispăreau imediat.

Se va spune: „Dar nu sunteți mort, deci totul s-a petrecut astfel pentru că «instinctul» dumneavoastră știa că nu veți muri. Moartea nu fusese chemată; altfel ați fi simțit cu totul altceva. Fiind ales de ea, ați fi văzut sosind alaiul ei prevestitor, spaima, neliniștea, îndoiala. Nu ați mai fi fost atât de sigur de dumneavoastră." Dar, mai întâi, există exemplul atâtor oameni care au murit cu adevărat și care, înainte, au fost la fel de senini ca mine. Și apoi, existau toate șansele să mor. Doar din întâmplare nu sunt mort. Am absorbit treizeci de centigrame de luminal, ceea ce este o doză întru totul suficientă.

Nu credeam să le pricinuiesc vreun rău prietenilor mei, părăsindu-i brusc. Aveam un sentiment atât de plenar și atât de violent al nimicniciei tuturor lucrurilor din viață, că și cel mai neplăcut necaz provocat de mine mi se părea fără greutate în comparație cu starea de care vor fi pătrunși când, prin exemplul meu, vor descoperi miracolul care, în chiar inima vieții, le stă la îndemână.

De altfel, nu credeam prea mult în persistența și profunzimea tristeții pe care aveam să o las în urma mea[1]. Mă atașasem atât de puțin de ființe, încât acestea nu avuseseră cum să se atașeze mai mult de mine. Totuși, mă arătasem, în acești ultimi ani, mai tandru ca niciodată.

[1] „Indiferenții găsesc, de multe ori, ridicole asemenea acte atunci când survin. Judecata lumii este tristă în această privință: cel care încearcă să moară este luat în râs, iar cel care moare este uitat." (Alfred de Musset, Frédéric și Bernerette) (n. a.).

Asta era, cu siguranță, o manifestare a caracterului meu supărăcios: le reproșam că nu reușiseră să mă facă să mă atașez mai mult de ele. De asemenea, și o oarecare zburdălnicie: mi-i închipuiam puși la încercare, vărsând o lacrimă, uitându-mă curând. Apoi, mai târziu, regretându-mă mai mult, simțind un gol, același ca pentru toate cele de care se despărțeau, una după alta.

Mă gândeam, de asemenea, cuprins de bună dispoziție, că împrejurările le ofereau ocazia de a se descotorosi de mine: eram compromițător. Și partea comică era că, vrând să-i eliberez, dar ratându-mi lovitura, îi încurcasem și mai mult.

*
* *

În pofida statisticilor, care arată că nu afectează decât un număr mic de bărbați și de femei, dar, grupând cazurile, le imprimă acel semn distinctiv al banalului pe care îl capătă orice cantitate, oricât de mică, sinuciderea dobândește în ochii unora o pecete de originalitate care o justifică și îi conferă valoare. Unii se sinucid pentru alte motive decât insipid sentimentale sau trivial sociale; se sinucid din rațiune, și nu din rațiuni. Dovedesc prin aceasta o curiozitate și o concupiscență de ordin superior, o dragoste lăudabilă pentru ceea ce este discret și excepțional. Cel mai mult mă seduce faptul că este un act care se săvârșește în singurătate. Or, atribui singurătății tot felul de virtuți pe care aceasta nu le are întotdeauna; o confund cu reculegerea și meditația, cu delicatețea inimii și a spiritului, cu severitatea față de tine însuți, temperată de ironie, cu abilitatea de a compara și a deduce.

Desigur, există un aspect convențional al sinuciderii, în care intră vanitatea, ranchiuna, ca și multe alte sentimente josnice și curente, dar nu ai face nimic în viață dacă ai lua în considerare întotdeauna materialele de proastă calitate care ajută la confecționarea oricărui lucru.

Contam mult pe faptul că vârtejul evenimentelor va fi atât de mare, încât plecarea mea va trece cu totul neobservată. Nu a fost întru totul astfel, acea bruscă și totală subversiune a Parisului pe care o prevedeam nu se produse; și aceasta a fost una din decepțiile și ofensele acelor timpuri. Ar fi trebuit să mă țin de primul meu plan, care era să nu acționez la Paris, ci să mă duc departe, pe un câmp pustiu, și să elimin orice posibilitate de a fi identificat. Drept urmare, cadavrul meu nu ar fi fost recunoscut.

Din nefericire, m-am gândit că, în acest fel, aș fi adus mari inconveniente materiale și morale fratelui meu și puținilor mei prieteni, care ar fi rămas prea mult timp în incertitudine, chiar dacă, plecând, lăsam o hârtie care îmi certifica hotărârea.

*
* *

În acea ultimă zi, nu știam ce să fac. Toate preocupările omenești se destrămau sub degetele mele. Totul mi se părea van și deja sfârșit. Acest sentiment de „la ce bun?" mă cuprinsese treptat în ultimele luni, ca o consecință firească a hotărârii mele, și devenise de câteva săptămâni foarte puternic și foarte eficace. Grijile și necazurile dispăruseră rând pe rând; dar, în această ultimă zi, ascuțimea hotărârii mele era ca aceea a unui ac pe care îl simțeam înțepându-mă într-un mod delicios în inimă[1].

Nu aveam nici un prieten de văzut. În primul rând, aveam foarte puțini, și fuseseră disperați de evenimente; iar în ceea ce îi privește pe ceilalți, gustasem destul din indiferența lor în ultimul timp, acea indiferență care răzbătea din cuvintele cele mai atente și cele mai pline de duioșie și pe care o resimt atât de bine copiii, bătrânii, bolnavii grav, marii nefericiți, în sfârșit, toți aceia care au ajuns la limită sau sunt aproape de ea, atât de subțire și atât de decisivă. Cât privește femeile, era la fel: mi-era teamă că minciunile mele le vor liniști prea ușor sau că, timid, vor desfășura încă o dată lungul șirag de locuri comune referitoare la *utilitatea* existenței mele. Noțiune socială supremă, care pare a fi proprietatea exclusivă a femeilor, căci, în fond, societatea există doar prin ele și pentru ele, travaliul lor o face să nu se oprească niciodată, ele sunt truditoarele și reginele, păzitoarele înverșunate: fără ele, bărbații, care sunt îngeri prinși în capcană, ar fi urcat de mult la cer.

Din fericire, în ciuda faptului că mă pregătisem cu mult timp înainte, îmi mai rămăseseră, totuși, treburi mărunte de isprăvit: acestea îmi luară toată dimineața. Și, pe legea mea, după-amiază aveam să ies la plimbare. Eu, care sunt un prieten atât de devotat al bordelurilor, brusc nu mai aveam nici un chef să pun piciorul pe acolo. Amorul nu mai îmi spunea nimic, absolut nimic. La fel și vinul; doar tutunul rămânea savoarea necesară vieții; mulțumesc lui Dumnezeu, eram bine aprovizionat.

Nu dorii, la început, să mă duc într-un loc preferat și vrui, pentru ultima oară, să mă alătur gloatei ignobile. O luai pe bulevarde.

Priveam oamenii mergând încoace și-ncolo, dar nu cu o privire obișnuită și relaxată; îi vedeam așa cum îi vede un călător pe punctul de a părăsi un oraș, împrumutându-le tuturor acea instabilitate și acel neastâmpăr care sunt în el. Mi se părea că oamenii aleargă, buimaci, în ciuda faptului că eram conștient de starea mea și de ceea ce le împrumuta aceasta. Era adevărat că ne aflam la puține zile după sfârșitul Ocupației: ceea ce credeam că văd era, poate, real.

[1] În aceasta privință, cred ca mijlocul folosit de amiralul de Villeneuve, învinsul de la Trafalgar, se recomandă prin delicatețea lui: un ac lung în inimă (n. a.).

Sfârșii prin a merge la Tuileries, destul de aproape de domiciliul meu, unde petrecusem mult timp în ultimii ani. Nu găseam niciodată prea multă lume și am putut să mă bucur acolo de ceasuri lungi de meditație și de lectură. În plus, nu mă plictiseam niciodată, cum s-ar putea crede, pe drept cuvânt, de priveliștea de care te poți bucura pe aleea centrală.

Din 1939, plimbasem cu mine un sentiment profund al decrepitudinii lucrurilor. Examinam totul cu un ochi filosofic, ca și cum aș fi avut de gând să plec pentru totdeauna sau să scriu. Dar ce înseamnă gândirea filosofică cea mai pătrunzătoare, în comparație cu privirea condamnatului care își fumează ultimele țigări și știe că aceasta este, într-adevăr, ultima privire care țâșnește din ochii lui?

În momentul acela, începu să se producă în mine acel fenomen bine cunoscut: știi că ai ajuns, în sfârșit, la clipa serioasă și decisivă și, în același timp, ești decepționat de golul pe care îl simți în suflet. Gândurile și sentimentele îți scapă. Așa se întâmplă în toate momentele formidabile ale existenței: am fost decepționat de prima mea împărtășanie, de rugăciune, prima oară când m-am culcat cu o femeie și, după un sfert de oră, de prima misiune de luptă (deși este momentul care m-a decepționat cel mai puțin), de faptul de a putea, într-o bună zi, scrie ceva valabil, de cele mai frumoase peisaje din lume. Mă opresc, exagerez; păstrez într-adevăr, în amintire, ziua în care m-am rugat atunci când fratele meu era bolnav — aveam vreo doisprezece ani —, era, totuși, o rugăciune de implorare, misiunea de la Charleroi, prima mea dragoste (nu primul meu contact), anumite lecturi, Parthenonul. Într-un cuvânt, au fost din ce în ce mai multe impresii puternice și sigure. Și, în cele din urmă, păstrez o amintire sigură și plină a întregii mele vieți. Ceea ce mă face să cred că veșnicia trece prin clipă...

Pentru a reveni la Tuileries, tot simțeam un gol. Și acest sentiment nu m-a mai părăsit pe deplin. Eram mereu ca un călător între hotel și gară. Resimțeam o grabă, o nerăbdare, o indiferență, ca o stare de rău, pentru tot ceea ce îmi trecea prin fața ochilor. Copacii, cerul, frumosul bulevard, toate acestea mi se păreau puțin vătămate, lovite de caducitate, ca o Florență sau o Atenă pe care o părăsești fără să știi dacă o vei mai revedea vreodată.

Aceasta nu te împiedică să fii pătruns de gânduri frumoase și viguroase și să nu te simți, pe undeva, stăpân la maximum pe conștiința ta; dar există, de asemenea, un focar de boală care strică totul. Aveam dinaintea grădinii Tuileries același sentiment ca la Verdun, când încercam, printr-un efort metaforic, sub un bombardament, să citesc o frază despre moarte din Pascalul de doi bani pe care îl păstram în cartușieră.

Timpul trecea, nici prea repede, nici prea încet; se apropia clipa. Hotărâi să mă întorc acasă. Era șapte, voiam să absorb drogul imediat după plecarea menajerei mele, care, după ce mânca, pornea spre casă.

Avui două întâlniri.

Pe aleea centrală din Tuileries, întâlnii un tânăr. Nu știam cine este, dar văzui bine că el mă cunoștea și, după femeia cu care se plimba, înțelesei că era cineva din Rezistență. Mă amuzai un minut de expresia lui: mergea țeapăn pentru a-mi arăta limpede că îmi este dușman; această încordare, acest efort mă făcură să surâd. Nu mai atribuiam nici o realitate sentimentelor oamenilor. Puțin mai târziu, pe bulevardul Saint-Germain, întâlnii un abate care era din aceeași tabără cu mine și care îmi vorbi cu mânie despre dușmanii noștri; această probă contrară mi se păru fastidioasă, nici măcar nu surâsei.

O luai spre casă, fără să fac nici un efort pentru a mă rupe de ceva. Părăseam Tuileries fără impresia unei dureri sfâșietoare. O astfel de impresie o avusesem mai degrabă înainte, când concepusem mental această zi.

Eram nerăbdător să o văd plecând pe menajera mea și, cu mare ușurare, mă pomenii singur. În sfârșit, singur, singur pentru totdeauna. Puteam să mă bucur cum nu mă bucurasem niciodată de singurătatea mea și de adevărata sa natură, în sfârșit descoperită, de drum spre moarte. Priveam cu un sentiment intim de voluptate toate obiectele familiare din biroul meu; de câteva luni mă gândeam din ce în ce mai mult la Baudelaire și la Poe; îmi amintii ce spuseseră despre frumusețea anumitor interioare orânduite cu grijă pentru a da o anume sugestie spirituală. Fotoliu, călimară, divan, vase, pipe, cupe, cărți, toate acestea erau impregnate, ca de o mireasmă, de sentimentul meu de detașare, crescând de luni de zile, toate acestea mi se păreau izolate de lume ca și mine, gata să plece o dată cu mine.

Mă gândisem să dau foc apartamentului meu, dar renunțasem din dragoste pentru fratele meu, căruia voiam să îi rămână toate acestea ca dovadă a prieteniei noastre. Doar el putea păstra aceste obiecte, consumate interior o dată cu mine.

*
* *

Astăzi îmi dau limpede seama că dorința de a mă sinucide însemna că înaintasem prea puțin pe calea detașării, deși pornisem pe ea. Nu mă reține nici un scrupul să recunosc că frica de necazurile prin care aș fi trecut în timpul unui proces cântărea mult în dorința mea de a pune punct. Or liniștea cu care cineva suportă inconvenientele vieții este considerată o dovadă de detașare. Dacă le suportă, înseamnă că, într-un fel oarecare, nu le mai simte.

Și tot așa. Fapt este că, din 1938, am simțit că interesul meu se îndepărta de politică și de multe alte lucruri, de dragoste, de exemplu. Și, parcă împotriva voinței mele, în pofida unei părți din mine însumi, aveam să intru din nou în această rutină la sfârșitul lui 1940. Câteva luni mai târziu, împotriva îndeletnicirilor de care tocmai mă apucasem, aveam să mă îndrept spre studiul religiei. Mă aflam într-o contradicție violentă, mă lăsam copleșit de problemele

epocii așa cum nu o făcusem niciodată până atunci, în viața mea atât de liberă și de ferită, chiar în momentul în care necesitatea de a face această viață și mai liberă și mai ferită devenise atât de profundă în mine însumi. Presiunea evenimentelor există pentru a explica, nu pentru a scuza. Cum am putut accepta trucul de a schimba minunatele clipe de pace din iarna 1939–1940 pe agitația sordidă din iarna 1940–1941? Era just să plătesc această eroare de conduită.

Dar nu voiam să plătesc. Nu voiam să plătesc în 1944 o datorie contractată în 1940. De vreme ce, în 1942–1943, îmi recucerisem treptat independența, izolarea, singurătatea, respingeam această revenire a tot ceea ce, într-un mod atât de deliberat, dădusem deoparte printr-un progres continuu.

Onoarea. Dar ce-mi păsa mie de onoare? Mă achitam de obligațiile de onoare continuând să scriu până în ultima clipă, în ciuda pericolelor, ceea ce gândeam, puținul pe care îl gândeam în legătură cu aceste chestiuni.

Visasem în 1942 că evenimentele vor lua o asemenea întorsătură, încât, în ceea ce mă privește, nu va putea exista nici o neînțelegere în legătură cu abandonarea interesului public.

Orice ar fi, recunosc că am dat dovadă de multă nerăbdare vrând să plec înainte de soroc, că sinuciderea nu este o formă sigură de asceză. În sfârșit...

Dar, în sfârșit, nu mai sunt dispus să mă supun convenienței în acest domeniu, ca și în oricare altul. Și, de asemenea, îi suspectez mult pe anumiți amatori de viață interioară și chiar mistică atunci când discreditează cu prea mare ușurință sinuciderea. Le stă tare bine să facă asta. Poate, într-adevăr, se amestecă astfel cu cei mulți atât de legați de viață și care se manifestă într-un mod atât de semnificativ împotriva acelora care o șterg înainte de vreme.

La urma urmei, fac ce vreau. Nu am depus jurământul în nici o sectă mai mult sau mai puțin ocultă. Există și acolo bigoți și ipocriți, ca peste tot. La urma urmei, sunt foarte puțin dotat pentru mistică și nu sunt încă sigur că nu tot ceea ce se îngrămădește sub acest cuvânt nu este îngrozitor de îndoielnic. Poate că există în mistică nu un salt decisiv, ci doar un progres foarte relativ al capacității de a născoci și de a intelectualiza, progres care se fixează mai devreme sau mai târziu. Pe o anumită treaptă, spiritul nu face decât să analizeze de-a fir-a-păr ceva din ceea ce a dobândit și, mai ales, să bată pasul pe loc. Ce diferență este între extaz și stupoare? Nu că ți-ai putea dori stupoarea. Dar dacă eu prefer saltul sinuciderii?

Mă îndoiesc mult și de budiști, care pretind să nimicească toate conceptele și toate iluziile, dar care cad în contradicții cât se poate de suspecte. Lumea, după ei, este făcută din succesiuni fulgurante de senzații, dar, atunci, care este acea forță din ei capabilă să nimicească principiul acestor succesiuni? Dacă se poate acționa asupra succesiunii, înseamnă că au un principiu? Și ce este Nirvana? Oricât de subtile ar fi lămuririle care ni se dau despre ea — atât de subtile și, deci, mai interesante decât acelea ale oricărei alte religii —, nu poți

să nu îți spui că, la urma urmei, este vorba tot despre visul paradisului. Și apoi, restabilesc binele și răul prin Karman[1]. De ce, de-a lungul acestor secvențe fugitive, ești urmărit, de la o viață la alta, de responsabilitate? De ce viața veșnică nu-și pierde treptat din greutate?

De ce, pentru a reveni la subiectul meu, nu ar fi sinuciderea o modalitate de detașare mai sigură decât toate ascezele?

În orice caz, știu bine un lucru: oricât de mare ar fi fost dorința mea de a muri, am avut de luptat cu o părere de rău, doar una. Dar de unde să știu eu dacă nu cumva tocmai în această părere de rău nu s-a strâns toată pofta mea de viață, nu s-au concentrat toate instinctele care mă legau de ea? Îmi spuneam că nu eram destul de copt pentru moarte, că, de fapt, nu mă detașasem suficient, că gândirea mea nu evoluase destul pe calea descătușării. Ce însemna asta? Sau că eram încă legat de formele gândirii mele, dacă nu de viața mea, dar, în fond, de viața mea; sau că îmi era frică de ceva de dincolo. Acel vechi infern apărea sub altă formă. Sub forma budistă: mă temeam, nefiind suficient de detașat, de senin, de clipa morții, să nu cad în înlănțuirea lui Karman. De altfel, există un infern budist.

Scriind aceste rânduri, mi-a venit de multe ori să strig: „Toate acestea sunt minciuni, nu a fost vorba nici de considerații filosofice, nici de vârstă, nici de nimic atât de îndepărtat; ci, pur și simplu, mi-era frică, frică să nu fiu bătut, sfâșiat de mulțime — frică să nu fiu umilit de polițiști, de judecători, să nu fiu nevoit să explic oamenilor plini de josnicie motivele mele, nobilele mele motive." Ei bine, da! am strigat; ei și? Se poate ca toate acestea să se dovedească adevărate. Frica are două aspecte: oroarea și dezgustul. De ce să nu mă simt dezgustat de sufletul josnic al asasinilor, de înjosirea dușmanilor mei dând frâu liber dorinței de răzbunare și lașității? Nu sunt creștin, nu am o propensiune nelimitată spre masochism. Cu cât înaintez, cu atât mă dezbar de masochismul tinereții mele, de această perversiune lascivă.

Nu este mai puțin adevărat că în alte timpuri, când nimic deosebit nu mă amenința, am plănuit să mor tânăr, să ies în întâmpinarea morții. Și, între două spaime, aceea de a fi omorât și aceea de a muri, am învins-o pe aceea de a muri. La Geneva, am îndepărtat tentația de a rămâne acolo liniștit, la adăpost; am îndepărtat-o după o îndelungată și lucidă deliberare, știind exact încotro mă îndrept.

Unde mă aflu astăzi?

[1] Sau karma, în hinduism, înlănțuirea actelor și a efectelor lor (n. tr.).

ANEXA III

[Pledoarie finală][1]

Exordiu

Sunt nevoit să spun: eu, iar nu: noi.

Aș prefera să zic: noi, dar sunt un intelectual obișnuit să acționez prin mine însumi și pe de altă parte, francezii sunt atât de învrăjbiți pretutindeni unde se reunesc în grupuri încât nu este cuviincios să spui: noi, referindu-te la cutare sau cutare dintre ei și să te declari garant pentru altul decât pentru tine însuți.

Totuși, vreau să vorbesc despre ceva care într-un anumit sens a fost colectiv și care, în ciuda diversității provenienței, opiniilor, caracterelor, mobilurilor și scopurilor, își justifică numele într-o măsură suficientă — colaborarea.

Vreau să vorbesc despre acest lucru pentru că, din luna august 1944, nimănui nu i s-a îngăduit să vorbească despre el cu vreo umbră de cunoaștere, cu vreo umbră de memorie, cu vreo umbră de sentiment uman și cu vreo umbră de verosimil. Lumea s-a mulțumit cu defăimarea cea mai facilă sau cu calomnia cea mai grosolană. Și pentru a face această satisfacție mai lesnicioasă, în acuzațiile ziarelor, în cele ale tribunei sau ale tribunalelor, n-au fost desemnați, cu excepția câtorva protagoniști legendari, decât câțiva figuranți fără glas, sau niște reprezentanți mediocri sau ușor de acuzat de josnicie. Firește, s-au recunoscut vinovați și asta e tot ce li se cerea.

De aceea am venit eu. Eu unul nu mă recunosc vinovat.

În primul rând, nu recunosc justiția voastră. Judecătorii și jurații voștri sunt aleși într-un mod care exclude ideea de justiție. Aș prefera curtea marțială, ar fi mai sincer din partea voastră, mai puțin ipocrit. În al doilea rând, nici instrucția, nici procesul nu sunt conduse conform regulilor care constituie însăși baza concepției voastre privind libertatea.

De altfel, nu mă plâng că mă aflu în fața unei justiții sumare, arbitrare, părtinitoare — o justiție care are aproape toate caracteristicile unei justiții fasciste sau comuniste. Remarc doar că pentru a se justifica pe deplin în ochii mei, ar trebui ca operele așa-zisei voastre revoluții să fie la înălțimea ceremonialului său judiciar. Or, pentru moment, revoluția cu care se laudă Rezistența e echivalentă cu revoluția cu care s-a lăudat Vichy-ul. Iar Rezistența

[1] Acest text a fost publicat după *Récit secret*. Îl prezentăm aici, urmărind manuscrisul original.

rămâne o forță slab determinată și slab justificată, ceva între reacțiune, fostul regim al democrației parlamentare și comunism, participând la toate acestea și nedobândind de la nici una o adevărată putere.

Voi fi condamnat aici, ca atâția alții, de către ceva destul de tranzitoriu și efemer, de care mâine nimeni nu va îndrăzni să se prevaleze fără ezitare sau teamă.

Nu mă consider vinovat; consider că am reacționat așa cum putea și trebuia să acționeze un intelectual și un om, un francez și un european.

În acest moment, nu vă dau socoteală vouă, ci, conform rangului meu, Franței, Europei, omului.

Alocuțiune

Pentru a-mi explica ideile, voi urmări ordinea cronologică a evenimentelor:

1. Înainte de război

Am fost dintotdeauna naționalist și, în același timp, internaționalist.

Nu internaționalist în modul pacifist și umanitar, nu universalist, ci în cadrul Europei. Chiar de la primele mele poeme scrise în tranșee și în spitale, din 1915 și 1916, m-am definit ca patriot francez și patriot european.

Am refuzat dintotdeauna ura intelectuală față de orice popor. Primele mele poeme se intitulau *Plainte des soldats européens* (Plângerea soldaților europeni), *À vous Allemands* (Către voi, germani) („Nu vă urăsc, dar mă opun vouă cu toată puterea armelor mele!").

După război, am continuat, eram îngrijorat pentru Franța, pentru viața ei, pentru mândria ei și totodată îmi puneam speranța în Societatea Națiunilor.

Am crezut la început că capitalismul s-ar putea reforma de la sine, apoi am renunțat la această credință naivă și m-am considerat socialist, începând din 1928 sau 1929.

Cărțile mele: *Mesure de la France, Genève ou Moscou, l'Europe contre les patries* (Măsura Franței, Geneva sau Moscova, Europa împotriva patriilor) dovedesc constanța acestui dublu sentiment, care era însoțit și de un spirit critic, slavă Domnului, destul de viu.

Am examinat îndeajuns toate partidele din Franța și am fost nevoit să le disprețuiesc. Nici vechea dreaptă, nici vechea stângă nu-mi plăceau. M-am gândit să devin comunist, dar n-a fost decât un mod de a-mi exprima disperarea.

Începând din 1934, mi-am aflat sfârșitul îndoielilor și al ezitărilor. În februarie 1934, am rupt-o definitiv cu vechea democrație și cu vechiul capitalism. Alipirea comuniștilor la Frontul Popular, împreună cu radicalii și socialiștii, m-a depărtat de ei. Aș fi vrut să amestec manifestanții din 6 februarie cu cei din 9, pe fasciști cu comuniștii.

Am crezut că găsesc această fuziune la Doriot, în 1936. În sfârșit, dreapta și stânga se întâlneau. Am fost dezamăgit de pseudo-fascismul francez, așa cum alții au fost dezamăgiți de Frontul Popular. Dublu eșec de care a beneficiat vechiul regim muribund, dar încă viclean.

Iată ce doream să fac, prin Doriot și tovarășii mei din P.P.F.: voiam să refac o Franță puternică, aptă să se elibereze de Parlament și congregații și care să fie destul de tare ca să-i impună Angliei o alianță în care să domnească egalitatea și dreptatea. Franța și Anglia trebuiau să se întoarcă împotriva Germaniei și să întreprindă negocieri dominate de înțelegere și fermitate, să-i dăm niște colonii sau s-o îndreptăm împotriva Rusiei. Am fi fost liberi să intervenim la timp în conflict.

Doriot eșuând, ca un vulgar La Rocque, ne-am pomenit într-o poziție falsă. După un München pe care l-am susținut fără bucurie, cu dispreț, am plecat de la Doriot și m-am retras în biblioteca mea, așteptând catastrofa.

În 1939 și 1940 aveam o viziune lucidă asupra lucrurilor; știam că în Franța o revoluție făcută de francezi era imposibilă. O revoluție nu putea veni decât din afară. O cred din nou, dar în 1940, împotriva oricărei verosimilități, am prins din nou speranță.

2. De la război încoace

Nu am pornit, ca atâția alții, de la ideea înfrângerii Franței; pentru mine, nu a fost decât un fapt semnificativ, într-o situație mult mai generală. Franța își pierduse poziția dominantă în Europa odată cu extinderea Imperiului britanic, cu unitatea germană, cu dezvoltarea Rusiei și a Statelor Unite. Noua scară a puterilor ne situa ca țară de rangul doi.

Trebuia neapărat să ne aflăm într-un sistem de alianțe, iar în acest sistem aveam să ocupăm o poziție subordonată. Acest lucru fusese demonstrat de vreo treizeci de ani prin alianța noastră cu Anglia. Nu mai era cazul să rezistăm împotriva acestui fapt.

Tocmai pentru că am acceptat clar și am declarat acest fapt — care, după părerea mea, nu este dureros, fiindcă face parte din evoluția lumii și este compensat din punctul de vedere al umanismului și al Europei — am fost urât. Această ură este firească și un intelectual demn de acest nume nu poate decât să o suporte cu stoicism: îi rămâne să continue această sarcină ingrată.

Din moment ce suntem o putere secundară, dedicată unui sistem, rămâne să știm care anume alianță a Franței este mai profitabilă atât pentru ea, cât și pentru Europa. Nu am separat niciodată aceste două scopuri care, pentru mine, nu pot fi decât unul singur.

Sistemul german mi se părea preferabil celorlalte pentru că America, Imperiul englez, Imperiul rus au prea multe interese și prea multe interese în afara Europei pentru a-și mai asuma Europa.

Sau atunci, își împart Europa: tocmai ceea ce se întâmplă. Or, eu doream să mențin unitatea Europei de la Varșovia la Paris, de la Helsinki la Lisabona. Numai înțelegerea între Germania, putere principală și centrală, vast proletariat industrial și științific și celelalte națiuni continentale, putea menține această unitate.

Această înțelegere se prezenta sub forma unei hegemonii germane. Am acceptat această hegemonie, așa cum o acceptasem pe cea a Angliei și a Franței la Geneva, pentru binele unității europene.

Asupra acestui punct am ezitat; criticasem mult în anumite momente ideea de hegemonie și preferasem ideea de federalizare. În alte momente, mă gândeam că fiecare idee o implică pe cealaltă: nu există federalizare viabilă fără hegemonie, nici hegemonie viabilă fără federalizare.

În virtutea acestor idei generale, am acceptat, așadar, principiul colaborării.

Am venit în august 1940 la Paris, ferm hotărât și știind că mă despărțeam pentru multă vreme de opinia publică franceză în marea sa majoritate. Eram perfect conștient de inconvenientele pe care aveam să mi le asum, inconveniente sentimentale profunde; dar, în ciuda temerilor și retragerilor mele, m-am silit să fac ceea ce consideram a fi de datoria mea.

Trei erau ideile esențiale pe care totdeauna, în orice ocazie, le-am subliniat și le-am dezvoltat. Iată-le:

1) Colaborarea dintre Germania și Franța nu se putea considera decât ca unul dintre aspectele unei situații europene. Nu era vorba doar despre Franța, dar și de toate celelalte țări. Nu era deci vorba de o alianță particulară, ci de un element într-un întreg sistem.

Aceasta nu comporta, așadar, nici un element afectiv. N-am fost niciodată germanofil, am afirmat-o sus și tare. Și-i păstram toată simpatia mea specială geniului englez, pe care îl cunoșteam mult mai bine.

2) Contam să-mi păstrez intact spiritul critic și mă flatez cu ideea că am făcut-o pe cât a fost posibil și chiar mai mult decât posibil — față de sistemul german, ca și față de sistemul englez, american sau rus.

Am văzut imediat că germanii, în majoritatea lor, nu înțelegeau măreția sarcinii lor și noutatea mijloacelor pe care le comporta.

3) Intrând într-un sistem de coodonare și de subordonare care-mi satisfăcea sau trebuia să-mi satisfacă ideile internaționaliste, europene, contam cu adevărat să apăr autonomia franceză și în acest sens aveam idei foarte clare asupra politicii interne prin care trebuia să se înfăptuiască apărarea Franței.

Care sunt mijloacele pe care le-am folosit ca să apăr aceste idei generale? Să ieșim din domeniul intelectualului și al abstractului pentru a intra în cel al conduitei individuale.

Concluzie

Eu, intelectualul

M-am comportat, în mijlocul vieții mele, pe deplin conștient, conform ideii pe care o aveam despre îndatoririle intelectualului. Intelectualul, cărturarul, artistul nu e un cetățean ca oricare altul. Are îndatoriri și drepturi superioare celorlalți.

De aceea am luat o hotărâre îndrăzneață; în momentele de mare tulburare, individul oarecare se află în aceeași situație ca artistul. Atunci, statul nu oferă nici o direcție sigură sau un scop suficient de înalt. Aceasta era situația în 1940. Mareșalul ne oferea unitatea, dar atât: era o umbră lipsită de conținut. În consecință, unii cutezători s-au dus la Paris, alții la Londra.

Cei de la Londra au fost mai fericiți: pentru moment, ultimul cuvânt n-a fost încă rostit.

Am fost la Paris și, cu alți câțiva, am luat asupra noastră să trecem dincolo de național, să înfruntăm opinia generală, să fim o minoritate privită cu ezitări, îndoială, neîncredere, în sfârșit, blestemată atunci când zarurile de fier au căzut în balanță la El Alamein și la Stalingrad.

Rolul intelectualului, cel puțin al unora dintre intelectuali, este să treacă dincolo de eveniment, să-și asume riscuri, să încerce drumurile Istoriei. Cu atât mai rău dacă greșesc pentru moment. Și-au asumat o misiune necesară, aceea de a se afla în altă parte decât este mulțimea. Înainte, în urmă sau alături, n-are importanță; numai să fie în altă parte. Ziua de mâine e alcătuită din altceva decât ceea ce se vede azi. Ziua de mâine e alcătuită din ceea ce a văzut majoritatea și din ceea ce a văzut minoritatea.

O națiune nu este o voce unică, este un concert. Totdeauna trebuie să existe o minoritate; noi am fost această minoritate. Am pierdut, am fost declarați trădători: e corect. Voi ați fi fost trădătorii, dacă ar fi fost învinsă cauza voastră.

Franța n-ar fi fost mai puțin Franța; Europa, Europa.

Aparțin acelei categorii de intelectuali al căror rol este să fie în minoritate.

Minoritate, ce să spun! Suntem mai multe minorități: nu există majorități. Aceea din '40 s-a dizolvat în scurt timp, și a voastră se va dizolva.

Iată câte minorități: Rezistența, Vechea democrație, Comuniștii.

Sunt mândru că am făcut parte din acei intelectuali. Mai târziu, lumea se va apleca plină de curiozitate asupra noastră ca să mai audă și alt sunet decât sunetul comun. Și acest sunet slab se va amplifica.

N-am vrut să fiu un intelectual care își măsoară cu prudență cuvintele. Aș fi putut să scriu în clandestinitate (chiar m-am gândit la asta), să scriu în zona liberă, în străinătate.

Nu, trebuie să ne asumăm responsabilități, să ne integrăm în grupări impure, să admitem legea politică și anume să acceptăm totdeauna aliați

demni de dispreț sau odioși. Trebuie să ne murdărim cel puțin picioarele, dar nu mâinile. Nu mi-am murdărit mâinile, doar picioarele.

N-am făcut nimic în aceste grupări. Dar am intrat în ele ca să mă judecați astăzi, ca să mă situez la nivelul judecății curente, vulgare. Judecați, după cum spuneți, de vreme ce sunteți judecători sau jurați.

M-am pus la discreția voastră, foarte sigur fiind că, în timp, nu veți pune mâna pe mine, ci doar în clipa de față.

Dar în clipă, judecați-mă și din plin. Pentru aceasta am venit.

N-o să-mi scăpați, n-o să vă scap.

Fiți credincioși orgoliului Rezistenței, după cum eu sunt credincios orgoliului Colaborării. Nu trișați mai mult decât trișez eu. Aplicați-mi pedeapsa capitală.

Fără jumătăți de măsură. Gândirea devenise facilă, a redevenit dificilă, să nu cădeți din nou în facilitate.

Da, sunt un trădător. Da, m-am înțeles cu inamicul. I-am adus inamicului inteligența franceză. Nu-i vina mea dacă acest inamic n-a fost inteligent.

Da, sunt un patriot neobișnuit, nu sunt un naționalist închistat: sunt un internaționalist.

Nu sunt doar un francez, sunt un european.

Și voi sunteți la fel, fără s-o știți sau știind-o. Dar noi am jucat, eu am pierdut.

Cer pedeapsa cu moartea.

ANEXA IV

[Ultima scrisoare adresată fratelui său]

Avenue de Breteuil nr. 8, VII
10 august 1944

Dragul, bătrânul meu Jean,

Te iubeam profund, o știai, ca frate și ca prieten, și-mi pare rău că-ți provoc o mare durere. Sunt însă obligat să fac ceea ce voi face și tu vei înțelege.

Totdeauna am regretat faptul că omul nu e niciodată complet și că artistul nu poate fi om de acțiune. Uneori, am avut un regret dureros că nu sunt decât o jumătate de bărbat: dacă n-aș fi avut trei sau patru mici infirmități și teama că mă voi plictisi făcând treburi mărunte, m-aș fi angajat în Waffen S.S.

Consider deci o fericire posibilitatea de a-mi amesteca sângele în cerneală și de a demonstra că funcția scrisului este serioasă din toate punctele de vedere. Desigur, așa este și fără confirmarea morții, dar toată seriozitatea care oricum există reiese pe deplin în cazul morții.

Dacă aș fi fost un scriitor mai mare, aș fi suferit mai mult de pe urma meseriei mele și ar fi fost mai bine decât această moarte voită.

Există lucruri care vor muri în vremurile astea în Europa. Nu vreau să le supraviețuiesc și vreau să-mi arăt atașamentul față de ele. N-am fost câtuși de puțin germanofil, dar s-a întâmplat ca Germania să reprezinte, de bine de rău, prin hitlerism, o parte din acele lucruri la care țin și care odinioară reprezentau o anumită Franță nordică, normandă, galică sau francă, din care facem parte.

O anumită atitudine, un anumit stil, un anumit amestec de aristocrație și de spirit popular, esențialul din monarhic, aristocratic și popular.

Din 1929, eram definitiv socialist și speram că hitlerismul va realiza socialismul, fie c-o voia, fie că nu. Credeam că războiul îl va obliga la acest lucru și tocmai războiul, dimpotrivă, l-a îndepărtat.

Nu cred în marii oameni decât numai ca mituri: Hitler a fost insuficient, dar și ceilalți — Napoleon.

Acum câte ceva din aceste valori va fi reprezentat de Rusia: nu mai cred decât în comunism, nemaiputând crede în național-socialism. Am luptat însă prea mult împotriva comunismului în Europa ca să pot dori măcar să mă alătur acestuia în ceasul din urmă. Salut comunismul, dar la plecare — și, în plus, comuniștii francezi nu-mi plac deloc.

Mă bucur că plec, pentru că i-am disprețuit prea mult pe francezi și pentru că ar trebui în viitor să-i disprețuiesc și mai mult. Bietul de Gaulle! De altfel, e nedrept să-i disprețuiesc pe francezi, li se întâmplă ce li se întâmplă tuturor popoarelor.

În fond, eram dincolo de națiunea mea, de națiuni — mai, degrabă, rasist decât naționalist.

Mi-ar fi plăcut mai mult să fiu englez, sau german, sau rus: în sfârșit, nordic. În ce ne privește, Franța e prea amestecată cu oameni din sud.

Dar, în fond, politica nu mă interesa decât în al doilea rând și toată capacitatea mea de gândire gravă se îndrepta spre filosofia religioasă: în ultimii ani, acolo mi-am găsit mari și definitive bucurii și tot acolo îmi aflu o minunată ușurință să plec. Sunt aproape copt pentru plecare.

Sunt fericit să termin când sunt pe deplin conștient, înainte de atacurile bolii (care se apropie) și ale bătrâneții.

Sunt dincolo de creștinism sau nu mă mai apropii de el decât în zona aceea superioară în care el însuși se apropie de celelalte mari religii. Gândirea ariană (indiană, greacă) m-a umplut: și islamismul și creștinismul nu sunt decât completări, confirmări.

Mă omor: faptul nu e interzis de nici o lege superioară, ba chiar dimpotrivă. Moartea mea este un sacrificiu liber consimțit, care mă va scuti de anumite murdăriri, anumite slăbiciuni. *Și, mai ales,* politica nu mă interesează îndeajuns încât să-mi încarc cu ea (închisoare etc.) ultimele zile.

M-ar plictisi și m-ar distrage de la supremele gânduri de care vreau să mă ocup, în exclusivitate, în ultimele clipe.

Nu cred nici în suflet, nici în Dumnezeu, cred în eternitatea unui principiu suprem și perfect, căruia lumea aceasta nu-i este decât o vană aparență. Aparență încântătoare și de care m-am bucurat ca orice om. M-am bucurat de bărbați, de femei, de animale, de plante, mai ales, de copaci, de tot — și de case, dragul meu arhitect — dar, de câțiva ani, m-am bucurat mult mai mult de esența ce se află dincolo de tot. Aceasta m-a îmbătat într-un mod minunat și nu mai pot amâna bucuria de a mă duce, în sfârșit, spre esența mea.

Nu există nici o constrângere în mine, nici în jurul meu: sunt suprasaturat de aparențe și aspir la esență și dincolo de esență, la ceea ce nu se poate exprima.

Mă agăț de ocazia ce mi se oferă. Amenințarea cu moartea, de cinci ani încoace, mi-a înzecit viața și m-a ajutat să gust și să înțeleg totul așa cum n-aș fi putut s-o fac niciodată dacă n-aș fi ales calea primejdioasă, calea aspră a îndrăznelii.

Sper că ești sănătos, că te vei întoarce cu bine la meseria ta, că nu vei avea neplăceri din cauza mea, că-ți vei dezvolta conștiința și propria măsură, așa cum făceai și înainte.

Sunt fericit când mă gândesc că vei avea biblioteca mea, cărțile mele și că te vei ocupa de opera mea.

Prietenii mei îți vor da indicațiile necesare: Suzanne Tézenas are anumite sfaturi pentru tine și unele hârtii.

Christiane, care a fost extraordinar de bună și afectuoasă cu mine, te va vedea mai târziu și-ți va da altele. Se va ocupa totdeauna de tine.

Dragă bătrâne, mi-ar fi plăcut să îmbătrânesc lângă tine, dar soarta a decis altminteri.

Te sărut din străfundul inimii mele și din străfundul ființei mele.

Fratele tău, Pierre.

INDEX

A

Abélard 382
Abellio, Raymond (Soulès, Georges zis) 244
Abetz, Otto, 37, 42, 53, 84, 234, 246, 257, 258, 266, 302, 336, 337, 341
Achard, Marcel 96, 97
Achenbach, Ernst 50, 246, 255, 257, 260
Alain 65, 170, 175
Albert-Clément, E. 93
Albert-Moreau, Luc 141
Albi, Claude 96
Alexandru cel Mare 102, 162, 167, 168, 236, 256, 261, 368
Alexandru I al Rusiei 68, 218, 343
Almette, Pierre 96
Alphand, Charles 178
Alphand, Hervé 178, 207
Amiel, Henri 11, 32, 114
Andreu, Pierre 16, 20, 23, 31, 47, 49, 69, 90, PB 246, 247, 249, 253, 264, 359
Angelico 382
Angelico (Fra) 382
Angelus Silesius (Johannes Scheffler) 314
Antipater 377
Apollinaire, Guillaume 312, 345, 346, 370, 372
Arago, Emmanuel 137, 150, 152, 153
Aragon, Louis 26, 30, 31, 69, 78, 86, 90, 101, 109, 115, 147, 148, 149, 150, 155, 170, 197, 206, 207, 243, 253, 257, 298, 312, 319, 350, 359, 361
Arc, Jeanne d' 296
Ardant 189
Aristip 377
Aristotel 314, 368, 370, 376, 379, 382
Arland, Marcel 244, 245
Arrighi, Victor 9, 234, 235
Audiberti, Jacques 292
Augustus 67, 102, 125, 162, 220, 247, 349
Aumont, Jean-Pierre 70
Aupick (general) 374
Auric, Georges 89, 90
Auric, Nora 80, 90
Averoes 55, 57, 323, 329, 360
Aymard, André 130
Azéma (arhitect al palatului Chaillot) 208
Azéma, Jean-Pierre 9

B

Bach, Johann-Sebastian 189, 354
Bacon, Francis 377, 381
Bacon, Roger 377, 381
Badoglio, Pietro 217, 293, 398, 340
Bain, Alexander 382
Baldensperger, Ferdinand 266
Balzac, Honoré de 86, 88, 100, 108, 258, 309, 314, 321, 372
Barbey d'Aurevilly, Jules 114, 151, 346, 361, 370, 372, 378
Barbusse, Henri 101, 148
Barère de Vieuza, Bertrand 115

Barras, Paul 115
Barrès, Maurice 84, 86, 87, 120, 157, 207, 307, 308, 309, 312, 352, 372, 374
Barthélémy, Victor 253
Bataille, Georges 170
Baudelaire, Charles 86, 87, 102, 113, 271, 272, 291, 292, 308, 314, 330, 331, 338, 346, 350, 353, 356, 362, 369, 370, 372, 374, 375, 378, 404, 415
Baudouin, Paul 174
Bauër, Gérard 49, 119, 120, 122, 154, 155, 207, 221
Beauchamp (contesă de) 170
Beaumont, Paule de 85
Bedaux, Charles 315
Bellay, Joachim de 370, 372
Beloukia, vezi *Renault, Christiane*
Ben-Elisha, Leslie 133, 156
Benda, Julien 73, 114, 122, 152, 155, 159, 170, 206, 207, 257, 265
Benèș, Edvard 294
Benoist-Méchin, Jacques 257, 265, 336
Bergery, Gaston 37, 71, 73, 90, 132, 135, 136, 153, 262
Bergson, Henri 51, 122, 151, 160, 298, 303, 378
Berkeley, Georges 371, 373, 377, 379, 381
Berl, Emmanuel 86, 101, 155, 171, 189, 290
Bernadotte, 299
Bernanos, Georges 88, 101, 121, 140, 171, 182, 206, 207, 249, 265, 298
Bernard (Sfântul) 382
Bernard, Tristan 122, 152, 159
Bernier, Jean 69, 101, 243, 319, 350, 361
Bernstein, Edouard 90
Bernstein, Henry 49, 50, 79, 90, 122, 145, 147, 152, 159, 178, 201, 206, 207, 257
Bernstein, Robert 90
Berthelot, Philippe 173, 174
Besnard, Emma (zisă „algerianca") 18, 26, 28, 62, 99, 270, 312, 316
Besnard, Pauline 114
Beuve-Méry, Hubert 155
Bézier (tatăl marchizei de Crussol) 136
Bibescu, Martha 263
Billaud-Varenne, Jean 115
Bismarck, Otto von 67, 233, 310, 347, 378
Blanc, Alexandre 107
Blanchot, Maurice 151
Bloch, Jean-Richard 73, 155, 312
Bloy, Léon 194, 198, 266, 346, 361, 372
Blücher, Gebhard Leberecht 299
Blum, Léon 79, 90, 122, 133, 135, 136, 155, 159, 166, 215, 217, 222, 280,
Boas, Claire 176
Boehm, Paul Waldemar 263, 264
Bogaert, Lucienne 69
Boigne (contesă de) 325
Boileau (arhitect al palatului Chaillot) 208
Bollack, Robert 155
Bonald, Louis de 222
Bonaventura (Sfântul) 382
Boncour, Joseph Paul 215
Bonnard, Abel 233
Bonnier de la Chapelle 238
Bordeaux, Nicole 21, 61, 157, 201, 203, 204, 214, 224, 246, 299, 359
Borges, Jorge Luis 119
Borgia (familia) 105
Boris, Georges 74, 90, 166, 170
Bossuet, Jacques Bénigne 189, 222

Boudin, Eugène 370, 372
Boulanger (general) 159
Bourdet (familia) 121
Bourdet, Denise 63, 64, 121
Bourdet, Edouard 63, 64, 90, 96, 97, 121, 267
Bourges, Elémir 361
Boyer, Jean 171, 184, 350
Brader 222
Brasillach, Robert 64, 90, 170, 207, 233, 286
Breton, André 89, 172, 298, 346, 382
Briand, Aristide 337
Brinon, Fernand de 90
Brissac, D-na de 137, 146
Brisson, Pierre 120, 122, 154
Brizon, Pierre 107
Brontë, Emily 157
Brossolette, Pierre 155
Browning, Robert 356, 377
Brunschwicg, Léon 364
Bruxelles 164, 165, 167, 171, 310
Bunau-Varilla, Maurice 122, 154
Burke, Edmund 189
Burnouf, Eugène 370
Burnouf, Jean-Louis 370
Byron, George 291, 376–378

C

Cabanis, Georges 382
Caetani, Cora 19, 157, 284, 314, 316
Cagliostro, Giuseppe Balsamo (conte de) 313
Cahen-Salvador, Georges 122
Caillois, Roger 119
Cain, Julien 79, 122, 140, 180
Calmann-Lévy 155
Calvin, Jean 372, 382
Carbuccia, Horace de 206
Carlu, J. 208
Carlyle, Thomas 189
Carnot, Lazure 115
Carol al XII-lea 40, 237
Carol cel Mare 348
Carol Quintul 348
Casanova 26
Cassin, René 144
Castellane-Anchorena 145
Cathala, Pierre 284
Cazotte, Jacques 174
Cehov, Anton 335
Céline, Louis-Ferdinand 28, 35, 49, 140, 171, 182, 207
Cezar, Iulius 67, 133, 236, 256, 261, 347, 349, 362
Chadourne (familia) 204
Chamberlain, Arthur Neville 62, 133, 134, 135, 158, 162, 396
Chambriand, Frédéric 69, 295, 319
Chamfort, Sébastien de 87, 308, 371, 372
Chamson, André 64, 77, 78
Chardonne, Jacques 119, 233
Charles-Roux, François 174
Chateaubriand, François René de 67, 307, 308, 327, 347, 370, 372
Chateaubriant, Alphonse de 280, 286, 336
Chaumeix, André 174
Chautemps, Camille 136, 337
Chenal, Marthe 22
Chiappe, Jean 214
Choderlos de Laclos, Pierre 370
Churchill, Winston 39, 133, 162, 177, 233, 251, 257, 258, 270, 275, 342, 345, 390, 394, 397
Ciano, Galeazzo 109
Cingria, Charles-Albert 170
Clark (general) 299
Claudel, Paul 54, 83, 86, 95, 97, 101, 139, 140, 170, 198, 222, 247, 249, 265, 307, 309, 312, 336, 346, 372
Clemenceau, Georges 349

Clément, Philippe 8, 79, 93, 199
Clotis, Josette 290
Clovis 288, 296, 298
Cocteau, Jean 63, 89
Coleridge, Samuel Taylor 353, 356, 357
Colette (Sidonie Gabrielle) 16, 17, 49, 51, 58, 59, 79, 80, 85, 101, 171, 184, 255, 291, 315
Combelle, Lucien 340
Comte, Auguste 189, 372
Condillac, Etienne 170, 378, 382
Constant, Benjamin 45, 55, 139, 198, 199, 307, 313, 327, 404
Constantin 130
Cony, vezi *Wash, Constance*
Corday, Charlotte 69, 76, 86, 91, 93, 96, 107, 121, 126, 143
Cordier (abate) 267
Corneille, Pierre 114, 246, 370, 372
Corot, Camille 378
Cortot, Alfred 74, 75
Cossé-Brissac 146
Cotnăreanu, Léon 122, 154, 206
Coty, François 242
Coty, Yvonne (născută Le Baron) 122, 154
Couthon, Georges 115
Coward, Noël 96
Crémieux, Adolphe 159
Crémieux, Benjamin 114, 155
Crémieux, Francis 289
Crevel, René 89
Cromwell, Oliver 163, 347
Crugy 155
Crussol (marchiza de) 136, 137, 174

D

D'Annunzio, Gabriele 87, 365
Daladier, Edouard 34, 66, 72, 77, 78, 103, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 152, 167, 173, 177, 209, 214, 217, 222, 223
Daniel-Rops 155
Dante Alighieri 378, 382
Danton, Georges Jacques 115
Darlan, François 184, 232, 234, 241, 242, 256, 257, 267, 268, 315
Daudet, Léon 78, 84, 170
Daumal, René 328, 355, 370
David, Pierre 119
Daye, Pierre 280, 281
Déat, Marcel 202, 224, 242, 255, 260, 282, 302
Debussy, Claude 372
Decour, Jacques 148
Degas, Edgar 157
Degrelle, Léon 203
Delacroix, Eugène 158, 370
Delbos, Yvon 215
Deloncle, Eugène 204, 242, 244
Demetrius Poliorcete 377
Democrit 377
Derain, André 141
Desanti, Dominique 26, 29
Descartes, René 91, 189, 298, 312, 356, 364, 372, 378, 379, 382, 399
Destutt de Tracy, Antoine 382
Detoeuf, Auguste 144, 206
Deval, Marguerite 267
Diderot, Denis 372
Didier, Béatrice 11, 24
Dionisie Areopagitul 303
Disraëli, Benjamin 160
Doriot, Jacques 71, 78, 112, 134, 135, 155, 207, 230, 238, 242, 244, 250, 253, 255, 258, 260, 265, 266, 268, 270, 284, 286, 302, 326, 327, 330, 331, 344, 345, 359, 420

Dostoievski, Feodor 68, 101, 112, 133, 314, 317, 320, 338, 349, 350, 404
Doumergue, Gaston 220, 223
Drain 96
Dreyfus, Alfred 78, 159
Dreyfus, L.L. (Louis-Louis Dreyfus) 155, 177
Drieu, Jean 9, 319, 369, 399
Drumont, Edouard 49
Duhamel, Georges 157, 206, 267
Dullin, Charles 17
Dullin, Marcelle 17, 62, 277, 316
Duns Scot, John 381

E

Eckhart, Johann 263, 314, 360
Eisenhower (general) 255
Eluard, Paul 89, 182
Elys, France 96
Enghien, Louis (duce de) 281
Epicur 217, 376, 377
Epting, Karl 341
Espinasse (Charles Spinasse?) 136

F

Fabien (colonel) 228
Fabre d'Olivet, Antoine 313
Fabre-Luce, Alfred 71, 72, 96, 153, 155
Fabre-Luce, Robert 199
Fargue, Léon-Paul 18
Faulkner, William 335, 364
Faure, Paul 136
Faÿ, Bernard 90
Fechner, Gustav Theodor 379
Fels (D-na de, născută de Cumont) 137, 174
Fénelon, François 307, 370, 372
Fernandez, Ramon 193, 207, 233
Feuerbach, Ludwig 379
Feuillet, Octave 115
Fichte, Johann Gotlieb 371, 378
Filip al II-lea (al Macedoniei) 67, 167, 168
Filon 78, 281, 371, 375
Flandin, Pierre-Etienne 107, 135–137, 153, 174
Flaubert, Gustave 114, 144, 151, 162, 370, 372
Florian, Jean-Pierre 307
Foch, Ferdinand 22, 173, 395
Fontenelle, Bernard Le Bovier de 370, 372
Fontenoy, Jean 243, 244
Fouché, Joseph 79
Fournier (agenția) 155
Fragonard, Jean Honoré 84
Fraigneau, André 233
France, Anatole 191, 306, 307
Francisc de Assisi 382
Franco Bahamonde, Francisco 21, 50, 78, 292
Frederic al II-lea 236
Fresnay, Pierre 267
Freud, Sigmund 277
Frisch, Edmond 174
Frossard, Oscar-Louis 135, 138, 150, 155, 171, 178

G

Galba, Servicius Sulpicius 94
Gallimard (familia) 253
Gallimard, Gaston 191, 200, 253
Gamelin, Maurice 168, 173
Gaudapada 321, 338
Gauguin, Paul 338
Gaulle, Charles de 35, 48, 50, 137, 168, 184, 213, 214, 216, 257, 258, 268, 293, 295, 297, 302, 315, 325, 337, 349, 392, 394, 395, 396, 425
Gautier, Théophile 194, 375
Gaxotte, Pierre 64, 72, 90, 170
Gazzali (Al-Ghazali) 368

Gide, André 11, 13, 53, 54, 86, 95, 101, 114, 146, 148, 152, 207, 227, 228, 247, 249, 265, 289, 292, 309, 312, 372
Gil-Robles, José Maria 224
Giono, Jean 84, 88, 147, 171, 182, 207, 247, 249, 298
Girard, René 23
Giraud, Henri (general) 168, 180, 190, 201, 241, 255, 258
Giraudoux, Jean 63, 64, 65, 66, 67, 71, 74, 96, 97, 114, 116, 117, 170, 191, 206, 249, 306, 311
Gobineau, Clément Serpeille de 199
Gobineau, Joseph Arthur de 46, 222
Göring, Hermann 265, 281
Goethe, Johann Wolfgang von 189, 228, 356, 370, 378
Gombault (Charles) 74, 122
Gombault (Georges) 74
Gort (lord, general) 173, 185
Gourmont, Rémy de 370, 372, 374
Goy, Georges 155
Green, Julien 88
Grouchy, Emmanuel 299
Grover, Frédéric 16, 20, 23, 31, 49, 69, 90, 247, 249, 253, 264, 359
Grunbaum, Colette (pseud. Constance Colline) 79
Guderian 33, 165, 166, 168
Guénon, Henri 263, 297, 304, 305, 360, 361
Guérard 37
Guignebert, Charles 73
Güiraldes, Ricardo 193
Guy, Pierre 96
Gyp 359

H
Hacha 225
Haedens, Kléber 151, 171
Hahn, Reynaldo 154
Halder (general) 248
Halévy, Daniel 122, 152, 305
Halévy, Ludovic 152
Hamilton, Sir William 382
Hanotaux, Gabriel 155
Hardeyn, Jeanne 242
Havard, Pierre 135
Havas (agenția) 122, 155
Hébert, Jacques 115
Hegel, Friedrich 228, 263, 339, 354, 369, 379
Heilbronn, Marie-Antoinette 115
Heilbronn, Pierre 49, 115
Heller, Gerhard 233, 284, 341
Helvetius, Claude Adrien 382
Hemingway, Ernest 86
Hennessy, Jean 155
Henric al IV-lea 268
Heraclit 140, 303
Hermes Trismegistos 314
Hernandez, José 193
Herodot 212
Herriot, Edouard 136
Hervier, Julien 9, 60, 301
Himmler, Heinrich 295, 342
Hines, Thomas M. 250
Hirsch, Louis-Daniel 155, 207
Hitler, Adolf 32, 38–43, 45–47, 50, 52, 62, 64, 67, 68, 74, 75, 79, 84, 90, 94, 97, 101, 105–107, 109, 110, 112, 122, 125, 126, 130–140, 142–144, 148, 153, 158, 160, 162, 163, 165, 168, 172–192, 195–197, 201, 206, 208, 209, 214, 217–220, 225–233, 236, 237, 250, 251, 256, 258, 261, 264, 265, 267, 269, 272, 275, 278, 281, 282, 291–294,

296, 300, 310, 324, 327, 334, 337, 339–344, 346–349, 366, 373, 391, 394, 397, 409, 424
Hobbes, Thomas 189, 373, 377, 379, 381
Holbach, Paul d' 382
Hölderlin, Friedrich 189, 291, 338, 353
Homer 271
Horațiu (Quintus Horatius Flaccus) 162
Hrușciov, Nikita 170
Hugenberg, Alfred 106
Hugo, Victor 198, 266, 271, 307, 327, 338, 345, 372, 375
Huisman, Georges 122
Hume, David 371, 373, 377, 378, 379, 380, 381, 382
Huntzinger (general) 165
Huxley, Aldous 370
Huxley, Thomas H. 380–382
Huysmans, Georges Charles (zis Joris-Karl) 145, 157, 353

I
Iisus 78
Ingres, Dominique 378
Ioan (Sfântul) 55, 131, 132, 193, 279, 281, 282, 287, 346, 362, 363, 376
Isaia 48, 240
Ivan cel Groaznic 229
Izard, Georges 135, 136

J
Jacquemont, Maurice 69, 242
Jeanniot-Lebey-Dullin, vezi *Dullin*
Jéramec, André 16, 101
Jéramec, Colette 16, 17, 49, 51, 58, 59, 79, 80, 101, 171, 184, 255, 291, 315
Joffre, Joseph 173, 395
Jouhandeau, Marcel 182, 207, 233, 298, 329
Jouve, Pierre Jean 170
Jouvenel, Bertrand de 33, 84, 85, 101, 110, 176, 207, 290, 305, 359
Jouvenel, Henry de 85, 110
Jouvenel, Renaud de 110, 177
Jouvet, Louis 69, 96, 97, 100, 143
Joyce, James 335
Juan, don 26
Jünger, Ernst 125

K
K. 25–27, 319, 339
Kafka, Franz 11, 53, 335
Kaganovici, Lazar 122, 170
Kamenev, Lev Rosenfeld, zis 51, 122
Kant, Emmanuel 339, 369, 371, 379, 381
Kayser, Jacques 77, 78
Kerenski, Alexandr 51, 133, 160
Kerillis, Henri de 155, 184
Keyserling, Hermann von 193
Kierkegaard, Sören 303
Kleist (general von) 165

L
La Bruyère, Jean de 266, 325, 372
La Fayette, Marie Joseph (marchiz de) 317
La Fayette, Marie-Madeleine (contesă de) 370
La Fontaine, Jean de 307, 372
La Rochefoucauld, François (duce de) 370
La Rocque, François de 90, 134, 155, 112, 224, 420
La Tour du Pin, Patrice de 171
Labonne, Eirik 243
Labonne, Roger 243
Lacretelle, Jacques de 90, 155
Laforgue, Jules 194

Lamartine, Alphonse de 86, 187, 271, 357, 370, 372
Lamennais, Félicité Robert de 187
Lansard, Jean 263
Lanux, Elisabeth 90
Lao Zi 303
Laporte, René 116
Larquey, Pierre 267
Laubreaux, Alain 199
Laubry (Dr.) 86
Laurent-Eynac, André 152
Lautréamont, Isidore Ducasse (zis contele de) 193, 194, 336, 372, 375
Laval, Pierre 38, 48, 50, 136, 137, 153, 184, 214, 223–225, 228, 232, 242, 255, 256, 258, 265, 278, 284, 295, 297, 336, 337
Lawrence, David Herbert 193
Lawrence, Thomas Edward „al Arabiei" 290, 346
Lazard (banca) 74, 155, 166
Lazareff, Pierre 122, 154
Le Bas, Philippe 115
Le Roy Ladurie (frații) 253
Le Roy Ladurie, Gabriel 9, 234, 241, 253, 273, 344
Lebey, André 17, 78, 277, 316
Lebrun, Albert 150
Lederlin 155
Lefebvre, Raymond 101, 351
Lefèvre, Eugène 158
Léger, Alexis (zis Saint-John Perse) 137, 153, 173 174, 249
Legroux (Dr.) 58
Leiris, Michel 170
Lelong (colonel) 310
Lenin, Vladimir Ilici Ulianov (zis) 51, 107, 122, 153, 160, 170, 187, 217, 223, 228, 335, 347, 349
Leonardo da Vinci 356, 382
Lepetit 101
Lesca, Charles 199
Lévy, Eliphas (pseud. lui Alphonse Louis Constant) 155, 313, 430
Litvinov, Maxim 295
Lloyd George, David 182
Locke, John 371, 373, 377, 378, 379, 380, 381
Loste, Claudine 118
Loti, Pierre 87
Loucheur, Louis 163
Louis-Dreyfus, vezi *Dreyfus*
Louÿs, Pierre 309
Luchaire, Jean 337
Ludovic al XIV-lea 163, 189, 348
Ludovic al XIII-lea 268
Ludovic al IX-lea (Sfântul Ludovic) 231
Ludovic-Filip 349
Ludwig, Emil 67
Lyautey, Louis Hubert 212

M

Maine de Biran, François 382
Maistre, Joseph de 222
Malançon-Bergery-Boris, Germaine 90
Mallarmé, Stéphane 74, 311, 312, 313, 314, 330, 338, 346, 370, 372, 374, 375
Malebranche, Nicolas de 378, 382
Malraux, André 33, 58, 63, 64, 69, 86, 88, 95, 101, 110, 171, 176, 182, 189, 190, 197, 206, 207, 230, 245, 289, 290, 298, 313, 320, 335, 336, 351
Malthus, Thomas Robert 68
Mandel, Georges (Rothschild-Mandel) 103, 133, 156, 183, 204
Manet, Edouard 370
Mann, Thomas 228
Mansour, vezi *Renault, Louis*
Manstein (von, general) 268

Marat, Jean-Paul 93, 115, 242
Marc Aureliu 162
Marcel, Gabriel 155
Maréchal, Maurice 202
Marion, Paul 9, 184, 207, 234, 235, 253
Marius, Caius 67, 102
Marquet, Adrien 224
Martel, Thierry de 359
Martin (Sfântul) 193, 194, 198
Martin du Gard, Roger 114
Martinez-Pasqualis 313
Marx, Karl 217, 222, 335, 336, 360, 369, 372, 379
Massillon, Jean-Baptiste 372
Massis, Henri 54
Matei (Sfântul) 399
Maulnier, Thierry 64, 151, 157, 170, 207
Maupassant, Guy de 114, 370, 372, 375
Maurras, Charles 34, 50, 68, 70, 72, 78, 83, 84–86, 91, 119, 170, 180, 184, 197, 207, 217, 220–224, 232, 311, 312, 372, 390, 391
Mazarin, Jules 336
Meilhac, Henri 152
Mendès France, Pierre 166, 312
Méré, Antoine Gombaud (cavaler de) 364, 370, 372
Mérimée, Prosper 86, 97, 108, 375
Mesmer, Franz Anton 313
Metternich, Klemens (prinț de) 378
Meyer, Arthur 159
Michaux, Henri 119, 170
Michelangelo (Buonarotti) 161, 240, 356, 382
Michelet, Jules 151, 309, 372
Mignet, Auguste 309
Mill, John Stuart 382
Mille, Pierre 122, 154
Millerand, Alexandre 16
Milton, John 356
Mirabeau, Honoré Gabriel Riqueti (conte de) 115, 317
Mitchell, Margaret 364
Mitton, Damien 364
Moise 355
Moise din Leon 52
Molière (Jean-Baptiste Poquelin, zis) 307, 372
Molotov (Veaceslav Mihailovici Skriabin, zis) 396
Mondor, Henri 74, 75
Monet, Claude 372
Monnier 207
Montaigne, Michel de 51, 151, 189, 312, 364, 370, 372, 378, 382, 399
Montesquieu, Charles de 372
Montgomery, Bernard Law (mareșal, viconte de) 252, 299
Montgomery, Minon de 152
Montherlant, Henri de 110, 151, 171, 182, 207, 230, 247, 249, 266, 298, 370,
Monzie, Anatole de 79
Morand, Paul 63, 206
Moreau, Luc-Albert 22, 141, 144
Morène, Anie 96
Morgan, Charles 365
Morot-Dubuffe, Aimée 22
Moser (aspirant) 228
Mouquet, Jules 239
Mouton, Pierre 199
Mozart, Wolfgang Amadeus 189
Musset, Alfred de 97, 108, 151, 308, 370, 372, 378, 411
Mussolini, Benito 39, 46, 71, 74, 79, 94, 96, 107, 123, 125, 131, 138, 140, 142, 143, 150–153, 158, 160, 162, 167, 170, 179, 183, 185–188, 190, 194, 195, 214, 217, 219, 293, 296, 300, 341

N

Nagarjuna 298, 347, 371
Napoleon I 39–41, 44, 66–68, 106, 130, 132, 133, 139, 158, 163, 179, 189, 228, 236–239, 256, 261, 265, 269, 281, 288, 293, 296, 308, 318, 337, 340, 341, 343, 346–349, 354, 389, 424
Napoleon al III-lea 349
Naquet (Alfred) 159
Nero 94
Neruda, Pablo 119
Nerval (Gérard Labrunie, zis) 102, 114, 187, 291, 312, 345, 353, 356, 372, 375
Neuflize (banca) 155
Nicolae al II-lea 313
Nietzsche, Friedrich 31, 36, 46, 77, 87, 101, 102, 126, 133, 140, 189, 222, 263, 287, 291, 293, 298, 303, 308, 311, 312, 317, 318, 320, 330, 335–338, 346, 349, 354, 356, 369, 379, 391, 410
Nodier, Charles 174
Noël Murphy, D-na 59, 357
Novalis (Friedrich von Hardenberg, zis) 189

O

Ocampo, Angelica 20
Ocampo, Silvina 92
Ocampo, Victoria 20, 26, 58, 92, 157, 199
Occam, William of 372, 376, 381
Olesia, vezi *Sienkiewicz*
Othon (Marcus Salvius Otho) 94
Ozeray, Madeleine 96, 242

P

Païsa, Mona 22
Paléologue, Maurice 137
Palewski, Gaston 137
Papen, Franz von 340
Papus (Gérard d'Encausse, zis) 313
Parain, Brice 93
Paringaux, Yves 241
Pascal, Blaise 55, 193, 222, 228, 298, 330, 338, 360, 362, 364, 372, 375, 378, 382
Paulhan, Jean 11, 53, 65, 109, 114, 115, 144, 147, 149, 155, 170, 187, 191, 194, 200, 207, 244–247, 249, 266, 284, 289, 290, 292
Pauline, vezi *Besnard*
Paulus, Friedrich 268, 272, 392, 396
Pavel (Sfântul) 55, 193, 205, 212, 218, 222, 276, 279, 281, 282, 287, 303, 372
Péguy, Charles 194, 305, 372, 399
Peignot, Charles 79
Péladan, Joséphin 361
Péreire, D-na 201
Perrin, André 134
Pertinax (André Géraud, zis) 106, 155
Pétain, Philippe 37, 48, 71, 173, 174, 183, 186, 204, 205, 223, 224, 225, 243, 297
Petitjean, Armand 58, 125, 170, 171, 184, 194, 207
Petru (Sfântul) 363
Philipp, Raymond 155
Picard, Nadine 96
Picasso, Pablo 91, 141, 158, 175, 335
Pirus 167
Pitagora 281
Pitt, William 347
Platon 55, 78, 140, 187, 229, 263, 276, 281, 282, 314, 329, 370, 371, 376, 380, 399
Plotin 187, 303
Poe, Edgar 353
Porel, Jacques 145

Portes (Hélène Rebuffel, contesă de) 35, 134, 150, 152, 174
Porto-Riche, Georges de 122, 152, 159
Poulenc, Francis 89
Poussin, Nicolas 114, 370, 372
Prévost, Jean 95
Printemps, Yvonne 267
Proudhon, Pierre Joseph 189
Proust, Marcel 51, 73, 85, 122, 151, 160
Prouvost, Jean 152, 154, 201, 206, 215
Pseudo-Dionisie 303
Pucheu, Pierre 241, 242, 262, 314, 315, 344
Puget, Pierre 84

Q
Quincey, Thomas de 356
Quinet, Edgar 309

R
R., Liliane 20
Rabelais, François 372
Racan, Honorat de 307
Racine, Jean 77, 88, 114, 354, 372
Raffin-Dugens, Jean 107
Ramanuja 311, 354
Rathenau, Walter 64
Rauschning, Hermann 101, 106, 132
Récamier, Jeanne 308
Renan, Ernest 87, 309, 372, 374
Renard, Jules 307
Renault, Christiane (Beloukia) 15, 19, 22–29, 61, 62, 69, 74, 92, 111, 129, 138, 179, 183–188, 206, 218, 221, 239, 246, 251, 260, 272, 280, 283, 290, 291, 310, 319, 320
Renault, Louis (Mansour) 22, 23, 40, 206, 237
Renault, Jean-Louis 22
Renéville 239
Renoir, Pierre 69
Renouvier, Charles 378
Retz, Paul de Gondi (cardinal de) 370, 372
Reynaud, Paul 34, 35, 112, 134, 135, 137–139, 150, 152, 153, 163, 167, 173–175, 183, 188, 210, 215, 217, 222, 243, 258, 345
Ribbentrop, Joachim von 72, 281, 396, 397
Richelieu, Armand Jean du Plessis (cardinal de) 347
Rilke, Rainer Maria 86
Rimbaud, Arthur 87, 107, 114, 193, 194, 239, 271, 291, 292, 308, 312, 314, 330, 331, 336, 338, 345, 353, 362, 372, 375
Rivarol, Antoine 372
Rivière, Jacques 191
Robespierre, Maximilien de 93, 115, 228, 296
Rohan-Chabot 201
Röhm, Ernst 41, 281, 293, 340, 342
Roland-Marcel, Pierre 122
Rolland, Romain 87, 148, 155, 239, 249, 370
Romains, Jules 57, 97
Romier, Lucien 242
Rommel, Erwin 42, 166, 252, 253, 261, 299
Ronsard, Pierre de 370, 372
Roosevelt, Franklin Delano 67, 134, 168, 169, 179, 183, 185, 187, 195, 209, 233, 257, 258, 270, 273, 327, 342, 390, 394, 395, 398
Rostand, Edmond 307
Rouault, Georges 141
Rousseau, Jean-Jacques 82, 170, 266, 317, 349, 382
Rundstedt (general von) 365
Ruysbroek, Jan van, zis Admirabilul 314

S

Sade, Donatien Alphonse François 100
Sainte-Beuve, Charles Augustin 271
Saint-Exupéry, Antoine de 312
Saint-John Perse, vezi *Léger*
Saint-Just, Louis de 93
Saint-Martin, Louis Claude de (zis filosoful necunoscut) 187, 198, 313
Saint-Simon, Louis de Rouvray (duce de) 370
Saint-Victor, Hugues de 382
Salazar, António de Oliveira 71
Salomon, Ernst von 63, 261
Sand, George (Aurore Dupin, zisă) 372
Sankara 57, 311, 323, 329, 347, 349, 354
Sankya 338, 352, 371
Sapène 154
Sarraut, Albert 75, 90, 136
Sartre, Jean-Paul 335, 336
Sauerwein, Jules 72, 73
Savonarola, Girolamo 382
Schelling, Friedrich 378
Schlumberger, Jean 11, 114, 148, 207
Schopenhauer, Arthur 212, 218, 263, 330, 339, 369, 371, 373, 378
Schuschnigg, Kurt von 224
Scobie (general) 363
Scot Erigène, Jean 381, 382
Segonzac, André Dunoyer de 90, 141
Senancour, Etienne Pivert de 175, 187
Seneca, Lucius Annaeus 66, 162
Servilanges, Andrée (Moreau, născută Mesnier) 22
Shakespeare, William 182, 228, 258, 354, 356, 357, 378
Shelley, Percy Bysshe 377
Siegfried, André 119, 155
Sienkiewicz, Alexandra (zisă Olesia) 20, 58, 80, 184, 320
Sieyès, Emmanuel Joseph (zis abatele) 115
Simond, Henry 155
Skorzeny, Otto 203, 300
Soca, Susana 13, 119, 180, 198
Sorel, Albert 309
Soulès, Georges vezi *Abellio*
Spencer, Herbert 189
Spinasse, Charles, vezi *Espinasse*
Spinoza, Baruch 339, 375, 380
Staël, Germaine de 308
Stalin, Iosif Visarionovici Djugașvili 39, 42, 43, 45, 46, 50, 51, 68, 74, 75, 89, 90, 94, 96, 97, 107, 109, 112, 122, 125, 131, 132, 134, 138, 140, 142–144, 158, 160, 162, 168, 170, 179, 183–185, 187, 195, 205, 215, 218, 219, 250, 257, 267, 270, 273, 290, 291, 293, 296, 298, 299, 322, 324, 327, 339, 340–344, 347–349, 363, 387, 390, 392
Stauffenberg, Claus Schenk (conte von) 42, 47, 340, 346
Stavisky, Alexandru 136, 156, 214
Stendhal (Henri Beyle, zis) 68, 80, 86, 88, 100, 102, 108, 113, 302, 309, 314
Stern 122, 155
Strasser, Gregor 340, 342
Strasser, Otto 340
Stülpnagel, Heinrich von 47
Suarès, André 84, 114, 122, 152, 155, 159, 206, 265
Supervielle, Jules 119, 193
Suso (Heinrich Seuse) 314
Suvarin, Boris 170
Swedenborg, Emanuel 187, 198, 263, 313
Swinburne, Algernon Charles 377
Sulla, Lucius Cornelius 67, 102, 349

T
Tagnard, D-na 359
Taine, Hippolyte 309
Talleyrand, Charles Maurice de (Talleyrand-Périgord) 257, 317, 370
Tarde, Guillaume de 74, 144, 166, 204, 212, 215, 216
Tessier, Valentine 69
Tézenas, Suzanne 25, 58, 319, 320, 426
Tereza d'Avila (Sfânta) 193
Thiébault, Marcel 174
Thierry, Augustin 151, 309, 359
Thiers, Adolphe 309, 372
Thirion, André 26
Thomas, Henri 121
Thorez, Maurice 103, 107
Thyssen, Fritz 106
Tixier (Jean-Louis Tixier-Vignancour) 135
Tojo 340
Tolstoi, Lev 314, 317, 349
Toma d'Aquino (Sfântul) 263, 376
Triolet, Elsa 148
Troțki, Lev Bronstein (zis) 51, 122, 160, 341, 342, 347
Tukacevski, Mihail 342
Tzara, Tristan 91

V
Vaillant-Couturier, Paul 101, 148
Valéry, Paul 54, 74, 170, 247, 249, 265, 267, 309, 311, 312, 313, 329, 364, 372
Van Gogh, Vincent 15, 53, 60, 338, 346
Vaudoyer, Jean-Louis 121
Vauvenargues, Luc de Clapiers (marchiz de) 370
Vergeat 101
Verlaine, Paul 87, 308, 372
Vermeil, Edmond 163
Vibraye, Suzanne de 116, 316
Victoria I 163
Vigny, Alfred de 151, 266, 271, 345, 370, 372, 378
Villebœuf, André 66
Villeneuve (amiral) 413
Villiers de L'Isle-Adam, Auguste 346, 361, 370, 378
Villon, François 178, 372
Virgiliu (Publius Virgilius Maro) 362, 403
Vitellius 94
Vogel 345
Voltaire (François Marie Arouet, zis) 213, 249, 274, 372
Voroșilov, Kliment Efremovici 170

W
Wagner, Richard 349
Wahl, Jean 155
Warnod 154
Wash, Constance (Cony) 19, 22, 26, 68, 80, 111, 116, 184, 312, 316, 359
Watteau, Antoine 83, 378
Weiss, Louise 155
Weygand, Maxime 173–175, 180, 183
Wilde, Oscar 375
Wildenstein 50, 159
Wilhelm al II-lea 346, 349
Winkelman (general) 166
Wordsworth, William 357

Z
Zehrfuss 319
Zinoviev (Grigori Apfelbaum, zis) 51, 122
Zola, Emile 100, 178, 270, 364, 372
Zoroastru 229

CUPRINS

Prefață. Un destin în vârtejul istoriei: Pierre Drieu la Rochelle 5
Notă asupra ediției 9

Introducere 11

Jurnal. 1939–1945
1939 61
1940 113
1941 227
1942 239
1943 271
1944 301
1945 367

Anexe
Anexa I. [Note (1945)] 387
Anexa II. Poveste secretă 395
Anexa III. [Pledoarie finală] 418
Anexa IV. [Ultima scrisoare adresată fratelui său] 424

Index 427

Merită citit? În fața acestui jurnal de război explodând de ura lui Drieu împotriva a tot și a toate, a femeilor, a evreilor, a celor mai buni prieteni ai săi și a lui însuși, iată întrebarea pe care mulți cititori și-o vor pune. Noi socotim că da, mai cu seamă datorită importanței scriitorului și înaltului interes al acestei mărturii. Curajul de a da publicității o frescă a „celeilalte Franțe" din anii 1939–1945 este egalat de intensitatea trăirilor și luciditatea analizelor „colaboraționistului diabolizat", căruia retragerea cărților sale de pe piață, după Eliberare, nu a reușit să-i distrugă posteritatea.

Drieu la Rochelle a fost exonerat de oprobriul în care au căzut majoritatea fasciștilor francezi datorită seducției pe care a exercitat-o asupra multor contemporani ai săi: Malraux, Aragon, Berl, Jouvenel. Faptul că s-a sinucis, precum și sinceritatea *Povestirii* sale *secrete* l-au făcut să apară în ochii generației de după război ca un erou romantic și nietzschean, ca o figură legendară a nonconformismului contestatar, un fascist cu mâinile nepătate de sânge, un intelectual care și-a împins angajarea până la capăt, asumându-și consecința de a plăti un preț scump. Personajul său a devenit mitic.

În *Pledoaria finală*, Drieu se plasează el însuși în fața judecății istoriei. Ei bine, să îl judecăm! Acest jurnal oferă prilejul. Fiecare să-și verifice opinia.

ISBN (13): 978-973-7785-07-7